THE BOOK WAS DRENCHED

PAGES MISSING WITHIN THE BOOK ONLY

UNIVERSAL
LIBRARY
OU_204979
UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటోద్యోగపర్వములు

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి ప్రణీతము

వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్ వారు

1934

All Rights Reserved.

Title Page Printed at the Vavilla Press, Madras

భూమిక.

కవిబ్రహ్మ యని ప్రసిద్ధిగాంచిన తిక్కనసోమయాజిభారతకవిత్వమందీవిరాటపర్వమునకు మిగుల మనోహారము లని పండితులు సూహించినవిషయమును నేనిటు చెప్పనక్కఱలేదుగదా! అమిత విరాటపర్వమునందలిపద్యము లమృతమని కవిజనులు చెప్పుకొనుచున్నారు. భారతకవిత్వమునకు ప్రాణభూతమైన మధురాంధ్రపదములు "ఆంధ్రభారతకర్తలు" పేరుపడ్డ పిదపకవిపర్వము మూలంబుగా వెలసినట్లుగా చెప్పుకొనుటలు (గతిపూర్వకవు లనుకొనుచున్నారు, వారు వ్రాసినవానిలో మిగిలినవి కొన్ని మాత్రమే) మిక్కిలి, పరిశ్రమ ప్రకాశమానమైన పదములను, ప్రసాదమధుర్యసుదర్శనతో ముచ్చటగొలిపెడి యవి, మాకు ప్రీతిపాత్రములైన పద్యములలోనివానిని, మిక్కిలియు నపేక్షలములయినవాని (అనగా ప్రసిద్ధములయిన పద్యములను చేర్చి పెద్ద పెద్దవిగా కూర్చి కావ్య మనిపించి చిరంజీవము. ఉల్లము లలరను గాని మూలమునుండి నున్నిమ్మపండ్లగా నుండును లోనగునవే కవిమయములు మిగిలిపోయి యున్నాయి. ఈ గ్రంథకర్తయు తాను లోకజ్ఞులలో గొప్పవాడ నయ్యెదనని ఆక్కడక్కడ పెట్టుకొనినాడు. ఏ మయితేనేమి? ఈ పుస్తకమును చదివి యాలోకజ్ఞత నాకు లభించునంతలోపల నయినను నిజమైనలోకజ్ఞుడ నగుదునని తోచి, నోమయవాడిది కాదని, నవీన వైదికభక్తియు పండితులకుండవలసిన వినయమును చెప్పుకొనుటకు ఇది యొక సులభ ప్రాయవిషయమగుటచేత, ఈ గ్రంథకర్తయు చెప్పుకొనుటలును మనకు ఎక్కువ ప్రసక్తిపనిలేదు. ఇంక సంకుచితమైన నాదివాక్యమును గొప్పకొన్నస్థలములు సంకుచితము చేసినది అని పాఠకమహాశయులు అనుకొనవలదు.

శ్రీకృష్ణభారతమునందలి యుద్యోగపర్వమును మూలానుసరణముగా రచించుటలేదు. ఆపేరుతోనున్న పర్వమును తిక్కనవిరాటపర్వమునకన్నను జిన్నది సుమా! యుద్యోగపర్వమునందలి పద్యములు 1425 పద్యములు. ఈవిరాటపర్వమున 950పద్యములు. తిక్కనయుద్యోగపర్వమున 1580 పద్యములు. ఈయుద్యోగపర్వమున 2000 పద్యములు కలవు శ్రీకృష్ణభారతము విరాటపర్వమున 675 పద్యములు తెన్గి, యుద్యోగపర్వమున 940 పద్యములు హెచ్చిన దని తేలుచున్నది. ఈవిరాటపర్వము సంపూర్ణముగా నుండుటకు నది కవిరాజకృతమో మరి గ్రంథకర్తయొక్కయు లేక కాలమున లభ్యమో లభ్యముగా నున్న దని తెలిసికొనగలము. తిక్కనభారతము చదువుచున్నపుడు కలిగిననందేహములు శ్రీకృష్ణభారతము

తీర్చుచున్న దని చెప్పుట అతిశయోక్తి కాజాలదు. ఈయుద్యోగపర్వములో భా
ను మించి పరమపవిత్రి ను ఱుగు "సనాతన్సుజాతీయము" మనుసిద్ధాంతవిషయము సర
ళోద్ధకముగాఁ బ్రశ్నలిని వ్రాయఁ బడియున్నయది. ఆసనాతన్సుజాతీయము సర్వ

మూలాధార మని మనపండితప్రకాండము లేకగ్రీవముగా నంగీకరించిన
ది ఆది శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులవారిచే వ్యాఖ్యానము చేయఁబడి ప
రోరుజలం బాన మహౌషధ మైనది. దానిని "పరతత్త్వంబు పరిసాదించునట్టి గ
లనుగ్రహించె" అని యొక్కముక్కతో సోమయాజి యెఱుఁగ నొట్టి వేసినాఁడ
కవిరాజుగారు "చుఱుకడియను నిమ్నోన్నతస్థలములు గల్పన సేయఁగ రాదని" అ
దినమున కొకనాటకము, ఒక ప్రబంధము, వ్రాయ శక్తి గలిగి నుండియుఁ గ్రీడా
చించిఁ ఆశుకవితావిశారదుఁడు అని వాసిఁ గాంచియున్నవాఁ డైనను, శ్రీకృష్ణభా
నయందు, దినమునకు 14, 15, పద్యములకంటె నధికముగా వ్రాసి, చేసియు,
ద్యమొకటంటె నధికముఁ గరిపిన ట్లుపపోయు పిమ్మటనో కాక, యీసనాతన్సుజాతీ
నెన్నఁగించుచు 1,2, పద్యములు వ్రాసి చెప్పుచున్నవ్రాయఁ జేసియుఁ గాను "తమ
నిపరిష్కారము కొరకా" అని ప్రశ్నించి నైనను "బుద్ధిని శిష్యోపాధ్యా మాత్స్య
యం చేతఁ" అనుచాయంగాను, వేద, శాస్త్ర, వైద్య, వేదాంత, (తర్క-వ్యా
మాంసాది) ప్రముఖమహావిద్యావిశారదులను, మహాపండితులను సహ, బ్రహ్మ
డిపాటి అచ్యుతశాస్త్రులుగారు, బ్రహ్మశ్రీ మంథా వేంకన్నయ్యశాస్త్రి
రును, రాజమహేంద్రవరమున సమకాలికులై యున్నవారు ప్రత్యక్షముగను వా
నిచ్చి యీసనాతన్సుజాతీయము విద్యార్థులకే బోధము చేసుకొని పద్యములు గరి
నే నెఱుఁగుదును. అట్టిమహత్తరగ్రంథము సమకూర్చి అనుకవికవిత్వస్థులను,
నకు 1. 2 పద్యములనంతటన వ్రాయఁగలవా రైరి గని వ్రాయు అతిశయోక్తి
మతియు సీసనాతన్సుజాతీయమును విమర్శనాలో కాక తిక్కన ప్రజాపరిణయపర్వా
దురసంజయులు చెప్పిన నీతులు సంక్షేపించి 50 పద్యములలో ముగించినాఁడు. ఆ
యుద్యోగపర్వము 350 పద్యములుగా నెంచుకొల్పఁబడి యున్నది. ఇట్లీ నవరస
ము లోనగుస్థలము లతిసంక్షేపముగాఁ దిక్కన దెలిగించినాఁడు. ఇత్యాదిగులు
లీవిషయ మింక విడిచి కవిత్వమునకు వత్తము.

కవిత్వమునువానికవిత్వమనకన్న గవిచాలువానికవిత్వ ముత్తమోత్తమ
యున్న దని చెప్పఁ జాలము. చెప్పిన లోకము హర్షింపదు. కవిరాజుగాను మ
అట్లు చెప్పుటయును న్యాయ్యము కాదు. మనకవిరాజుగారు "తెలుఁగులఁ గ

వ్రాలు....,, "వాగనుశాసనాదికవిపక్ష లనెక్కడ మాట లాడుకో నాకెవనే నినెక్కడ" అని పద్యములు చెప్పి, వారు చెలుగులం గన్నవారూ తండ్రులు, అని యన్నోపర్యాయములు మముగోంట్లసమక్షమునం జెప్పి వారికి వారియెడలం గలభక్తిం బ్రకటించియున్నారు. అట్టివారు నే నీభూమికలోం దిక్కనాదుల కవిత్వమునకన్న శ్రీకృష్ణభారతకవిత్వము ధారాశుద్ధిం గలిగి యున్న దనిన నాప్రాంత లంగీకరింప రని నే నెఱిఁగినమీదను. పూర్వ ముభయ భాషాపండితులగు వారు లయినశ్రీకాశీకృష్ణాచార్య లవాము శ్రీకృష్ణభారతకవిత్వమునుగూర్చి వ్రాసిపద్యములు వారిపరంగా నం దొకపద్య మిం కవిత్రయమును వారికవిత్వమును దిరస్కరించుచున్న దని పరిగణింప నొల్లక.—

"శా. స్థానం బొక్కటి లేదు పూర్వకవిపంక్తిన్ వ్రాయ నాంధ్రుల్ మహా
పాపాత్ముల్ కవిసార్వభౌము నన్నయ్యాదిగా నెన్నఁగా
వానిన్ వ్యాసుని భారతాంధ్ర కవితా వాక్యాళి నిక్కంబుగా
నీనాఁ డాంధ్రులు పల్కుచుండిరి కదా వ్యాసాదులన్ మీ రనన్"

అనుపద్యమునెక్కడ నాపూర్వకవిత్రయమును మాఱాడినమీఁదట మమగోంట్లప్రభోత్సాహంబున నెన్నఁడేనియుం బ్రకటనకు రానిదానిం బ్రకటించితిమి. ప్రస్తుతము మీరు సిద్ధప్రయోగులువారికవిత్వములుపయోగించుకొని వ్రాసిన పద్యములు మాకుం జూపినయెడల మాకుఁ గొంతవఱకు నిర్ణయమునకు రావచ్చును. కాని వారాపద్యకాలములలో శ్రీకృష్ణభారతమునకు మహాకావ్యమని పేరు వచ్చుట కావశ్యకము లగు దేహీనాథము. ఇంకొక ప్రశ్న వెలువడుటకు 2,3,పద్యములు వ్రాసి యీభూమిక నిం తటితో ముగించుచున్నాను.

శ్లో. పంచపాత్రీసమేతం చ ప్రాణాయామత్రయాన్వితం
ఆత్మశుద్ధిం సమాచర్య పశ్చాత్ పూజాం సమారభేత్ ॥
ఆత్మా సుస్థిరతాం యాతి నిశ్చలా జాయతే మతిః
ప్రసీదతి మనో నాడీచక్రం చ ప్రాణసంయుతం" సం. భా

ఉ. పుష్పసమాధిపాండు కుచభూషణ కొల్వఁగ నొప్పు బాలలం
లక్ష్మీశ్వేత వసంత మాలతి యనంతుని రాణు లీరు లం
దెవ్వనిపట్టి వేవురు మహేంద్రుని రాణులు వారిలోన నా
దిక్కనసూరి నాఁటి కవితిక్కన నాఁటికి నాఁటి కాఁటకున్. తిక్కనవిజయం

ఉ. శ్రీలలనం జగత్ప్రియుఁడు లక్ష్మియరుం గాని జగంబులోన వ
ర్తాలము వ్యాపకమ్ము సుధి నొందఁగ నెవ్వరిఁ గాంచినట్టిరం
భోలలనాలలాం బరగుఁ బ్రోచి పరిగ్రహవాత్సల్యమున్
నేల పలర్చునం బరగుఁ జెప్పని నేరుపు లుండి వీరులో, శ్రీకృష్ణభారతము

శ్లో. జయో వైరగ్యతో భక్త్యా దృష్టో యోగక్రియో క్షి పరాఁ బుధిం
తిష్ఠే వాపనయో దృష్టో స్మృతిగూఢ నే గీయవ్యయా
సర్వథా వృజినం యుష్మం లోష్ణం ప్రతిహన్యతే

హాతస్యచ హృషీకేశ పదా జయ పరాజయా
పద్మపత్రేక్షణాత్ పాత్రే పవిత్రత్వే విశిష్యతే
యస్య స్మర్యా ద్వయజయం క్రియతే తస్యా ప్రభవతోమో స్తునమ్. శుం. భా.

క. జయ వరు నోడుదురు మను నిశ్చయి యనకు-దు లేదు వినుము ఎనుమునిర బా-
జయము మరి యందుఁ బ్రాప్తించు ప్రాప్తించు నేమి యన్నం బన్నా. తిక్క-నయాధ్యాత్మ.

సీ. జయము పరాజయము నిర్ణయింప శ్రీనివాసుఁడు ధర్మపుత్రుఁ పం
జయుమును [illegible]
బరు [illegible]
బయము పరాజయము లీవు రెంటిని సమముగా [illegible]

శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] పం భా.

తే. మాలికి ప్రభువులు మాకు మ్రొక్కి యిచ్చి పుష్పవాటి వసించుకొఱకు వేఁడు
వరుస పెండ్లాడి యామని కొడుకులును బిడ్డలమ్మ లాడుదురు చూడు మనిరి.

తి క. మనుమ్రొక్కినవ్వాయు.

ఆ. పుష్పవాటి వ్వ [illegible]
పల్లవ [illegible]

క. ఆట [illegible]
తోడనె [illegible]

క. [illegible]
[illegible] శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు

ఇట్లు స్థానాపులాకన్యాయముగ సూచించితిని. పాఠకులు ఈశ్వరానుగ్రహకటాక్షవిధానమును తెలుసుకొందురుగాక. ముళ్ళయు పిందెలు కొన్నిమాత్రమే నాదాపులించి రసము పుష్కలముగా నున్నవనియు వివిధరుచులు గాఁగలవనియు ప్రస్తుతి నాచేఁ గావింపఁబడినది. ఈ మహాకవి శ్రీమహాభారతము మూలానుసారముగ నాంధ్రీకరించుటకు కంకణబద్ధుఁడు గాఁడు. తాఁ దనకిష్టులయిన మువారు మునీంద్రులు కోరఁగా ప్రారంభించిన యిమ్మహాగ్రంథమును శ్రీకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు సర్వవిధములఁ సహాయసంపన్నులై లేనివా రియిమ్మని నిష్పక్షపాతముగా నకుం బూని నిర్వహించి రనుట కెంతయు సంతసించుచున్నాను.

కోనసీమ, ఇందుపల్లి. }
16—7—1928. }

ఇట్లు విధేయుఁడు
(సుప్రసిద్ధి) పుల్లెల శ్రీరామశాస్త్రి.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—ప్రథమాశ్వాసము.

కిరుఁ డై సనురాచరి
లోకంబుల నిండియుండి ♦ లోకాతీతుం
డై కానరాక యుండెను
లోకేశ్వరునిఁ భజింతు ♦ లోఁ గొని భక్తిఁ. 1

వ. అక్కభకుండు శౌనకాదిమహామునులు కిట్లనియె నట్లు పాండవేయు లరణ్యవాసంబు సేసినపెనుకఁ గజ్ఞాతవాసంబు సేసి రనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుఁ కిట్లనియె.

పాండవప్రవేశపర్వము.

చ. విరటునిసాల సెట్లు పడి ♦ వీరవరేణ్యులు మత్స్యభూమిఁ బ
రులఁ కెఱుంగ రాక తమ♦భామినితోఁ నాకనాటికిఁ సుము
ఖ్తర మగుపర్వముం గడపఁ ♦ జాలిరొ వాసిపవర్తింబు నె
క్కరిణిఁ దలిర్చునో కరుణఁ ♦ గైకొని నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే. 3

వ.*అనిన వైశంపాయనుండు ధర్మవ్యాఖ్యాంతరంబు వినుమని యిట్లనియె నట్లు ధర్మాభ్యా
ద్వర్తిష్ఠం డగుయుధిష్ఠిరుఁడు ధర్మదేవతలఁ బరింబులు వడసి నిజాశ్రమంబునకు
వచ్చి యచ్చటిబ్రాహ్మణులకు నిది యంతయు సెఱింగించి మించినవేడ్క ధౌమ్యు
ర్వన కరణిఁ బదానంబు చేసి తమ్ములుం గొమ్మలుం బరివేష్టించి యుండ వా
దికుఁ మొగం బై యిట్లనియె. 4

మ.†మన మిద్వాదశవత్సరంబులు కడుఁ♦ గూ నేది కష్టంబులఁ
వనవాసం బొనరించినార మెటులో ♦ నాఁ యమ్ములారా యిఁకఁ
ఘనకల్పం బయి వచ్చె వత్సరము హృ♦ద్భావంబు భేదించుచుఁ
జను లెవ్వారి కెఱుంగరాఁ దెటులఁ లీ♦నా ల్గుండు వేగింతుమో. 5

* ఆరణ్యపర్వమునుచివఁ జెప్పఁ బడినభాగ మిట నిక్కడ మయఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఈభాగమును వీట విడిచి మూలానుసారముగా సంగతి వ్రాయఁబడినది. † ఘనకల్పంబు=మహాప్రళయము.

వ. అని పగచుసమ్మహీశుకు గుడాకేశుం డి ట్లనియె. 6

చ. మఱచితే ధర్మదేవత కుమారునిపేర్మికి మెచ్చి యిచ్చె న
క్కఱ కగుసద్వరం బది జగజ్జనదుర్లభ మట్టిదాన నొ
ల్లఱుగక యుండ లీలమెయి ♦ నీపదుమూఁ డగునేఁడు దాఁటి పా
టఱుగ సుఖంత మిప్ప డిటు ♦ లాఱుడి నొందఁగ నేటి కగ్రజా. 7

వ. ఎఱి మనకురుదేశంబులం బుట్టి పాంచాల చేది మత్స్య శూరసేన పటచ్చర దాశార్ణ సాల్వ మల్ల యుగంధ రావంతి కుంతిరాష్ట్ర సవరాష్ట్ర దేశంబులు ధనధాన్యసంప న్నంబు లై నివాసరమణీయంబు లై యున్న వందు నీయిచ్చవచ్చిన దేశంబునం దుండి నిర్భయంబుగ నీయజ్ఞాతవాసవత్సరంబు గడుపుద మనినం దనరి యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 8

పాండవ లజ్ఞాతవాసం బెట్లు చేయునదియు నిర్ణయించుకొనుట.

క. బ్రో వఁ బ్రసన్నుఁ డై భగ, వానుం డతఁ డిచ్చె వరము ♦ భయరహితము గా
దానికిఁ దిరు గుండదు మన, కేనెలవున మేలొ నిర్ణ♦యించుకొనఁ దగుఁ. 9

తే. మనలఁ బ్రేమించు నెడఁద న♦మ్మత్స్యరాజు, ధర్మశీలుఁడు గావునఁ ♦ దమ్ములార
మనము చని విరాటనగర♦మున వసింత, మతనికిఁ హితం బొనర్చుచు ♦ నబ్ద మెల్ల. 10

క. ఎవ రెవ రెట్లై ట్లాతనిఁ, దవిలి భజింపఁగ నోపి ♦ తగుసనివెంటన్
నివసింపఁ గలరొ వా రది, సవిమర్శముగా వచింపఁ ♦ జనియెదు నిచటన్. 11

వ. అని విషాదంబు వెలిపుచ్చుచు నర్జునుం డన్న కి ట్లనియె. 12

చ. కటకట! నేల యేలుటకుఁ ♦ గాని యొరుం గొలువంగ నేర వె
ప్పటికిని మె త్తగాఁ బలుకు♦వాఁడ వెదఁ బొగమోట మోట మ
క్కటికము గల్గి యుండుదువు ♦ గర్వ మెఱుంగనిధార్మికుండ వీ
వెటులు విరాటుపాల వసి♦యించి భజింపఁగఁ నేర్తు వక్కటా. 13

ఉ. నాప్రభు ధర్మజుం డనియె ♦ నల్వురుతమ్ములు నాలకింప నే
నావసుధేశుఁ జేరి సభ♦యందు మెలంగుచుఁ గంకనామభూ
దేవుఁడ నై యజస్రము మ♦దిం బొదలించుకథావిధానముం
బోవనిపోకగా నుబుసు♦పోకకు వాకొనుచుందుఁ బొందుగన్. 14

† తిరుగు = తిరుగుట. అనఁగాఁ జలనము లే దని తాత్పర్యము. ‡ మొగమోటము — దాక్షిణ్యము, సంకోచము. ఓటము = ఓడుపాటు. §§ తిక్కన తనభాగతములోఁ గంకుని సవ్యాపిగా వర్ణించి యున్నాఁడు. అది మృగ్యము. శ్లో॥ కంకశ్ఛద్మవ్రతీ ఖ్యాతో లోహపృష్ఠకృతాగసౌ॥ అని విశ్వము. ఇట ఛద్మవ్రతి జూడ నని కాని యముఁడ వని కాని యర్థము. "ఆత్మావై పుత్రనామాసి" అనుటచే ధర్మరాజు ధర్మరాజే కావున నఁగుఁ డని చెప్పకొనిన నసత్యోపము లే దని గ్రహించునది.

బున నది యొక్కయోడె నెనఁగుఁ ♦ బొ మ్మనుచుం గరుణించె నిద్రుఁ డం
దున నివు డేను బేడి నగుఁదుం బొలుపొంది బృహన్నలాఖ్య నై. 29

తే. గుణకిణాంకంబులను గప్ప♦కొనఁగడెములు,దొడిగిజడవై చుకొనిపోయి♦మడతిప్రాలె
విరటునంతఃపురంబునఁ ♦ దరుణులకును, నృత్తగీతాదు లెఱిఁగింపఁ ♦ నేతు నేను. 30

క. జ్వలదగ్నిప్రభ గలకుం,డలములు నడలించి చెవుల ♦ ననువగుకమ్మల్
గలిగించి తొడిగి ఆనికఁ, మెలఁగెద నగపులను మెలఁతఁ♦మిసిమిం గొనుచున్. 31

క. నను నీ వెక్కడిదానవు, వనజేక్షణ యనుచు మత్స్య♦నల్లభుఁ డమగఁ
విసుతు యుధిష్ఠిరుగేహం,బున ద్రౌపదిమెప్ప వడసి ♦ సైరంధ్రమునుచున్. 32

వ. తొల్లి నైషధుఁడు భాహుకుండై బుతుపర్ణ నాశ్రయించి వించియుండె నట్లెవ్వారు
నాపదలు దాపరం బగునెడ నోర్చి యుండవలయు నని తలఁచెద. 33

తే. అనిన నౌఁ గాక యని ధర్మ♦తనయుఁ డంతె, నకులునిం గని యిట్లను ♦ నకుల నీవు
దగ్గనీయుఁడవు సుభోచి♦తప్రకాశుఁడవు నెటులు మూత్స్యు గొలిచెదో♦తెవిలిచెదుమ.

వ. అనిన నకులుం డిట్లనియె. 35

క.*దామగ్రంథి యనం బే, రామెయి నే దాల్చి వాహ♦నామలశిక్ష
లో మెఱిఁగి సలిపి నిరటుని, ప్రేమకుఁ బాత్రుండ నగుదుఁ ♦ బృథ్వీనాథా. 36

సీ.†ధ్రువలసంగతి నంగ♦భవలక్షణంబుల, వారువంబులజాతు ♦ లేరుపఱిచి
బక్కగోడిగ నైన ♦ బారశీకము పుట్టు,నటు లెక్కఁగింతల ♦ హత్తఁ జేసి
బెదరి నైవసము గా ♦ కదలింప రోకరా, దిరిపించుమూపులఁ ♦ గనుట దిద్ది
నూలుపోఁగులఁ గట్టి ♦ పిలమైఁ దవంచ,ధార లవ్వములకు ♦ నారఁ జేర్చి

తే, వాహనంబులు రథ్యము ♦ లై హరుసము, గలుగ గాలికి నెద యు ♦ మెలఁగుపట్లు
చెప్పి సుచికిత్సకుండ సు♦శిక్షకుండ, నయి విరటుఁ గొల్వ నేరుతు ♦ నవనినాథ. 37

క. నీ వెవ రనుచు యుధిష్ఠిర,భూవిభునితలిర్చులాయ♦ములు నన్నింటన్
మావుల దిద్దెదువాఁడన, యై నఁటలితి మున్న టంచు ♦ ననియెద నధిపా. 38

ఆ. అనిన వల్లె యనుచు ♦ సతనికర్జమునకు, నంతరంగమందు ♦ గొంతికొమకు
చాల మెచ్చి వెనుక ♦ సహదేవుఁ గనుఁగొని, యిట్లు లనుచుఁ బలికె ♦ వెట్ట నూర్చి.

ఉ. కుంతికి ముద్దుబిడ్డఁ డటి♦కోమలవిగ్రహుఁ డాగ్రహంబు వా
నింత యొఱుంగఁ డొడ్డలకడ ♦ నెట్లు మెలంగఁగ నేరఁ డుల్లమం

---

* గ్రంథికు డని పాఠాంతరము. † ధ్రువ = గుఱ్ఱపునుడి. పారశీకము = పారశీకదేశమునఁ బుట్టినగుఱ్ఱము. ఇది శ్లేష మయిన దని కవిమతము గావున నిట నాగుఱ్ఱమును గ్రహించినది.
తోకరా = శిక్షకుఁడైన యొగిరిపాటు, ఇది ప్లేచ్ఛభాషనుండి వచ్చినది.

* దెంతయు మెత్తనం గలఁడ ♦ యీసహదేవుఁడు దేవుఁ డీతఁ డే
వంతున నాశయింపఁ గల♦వాఁడొ విరాటుని నక్క టక్కటా. 40

తే.‡అనుపు సహదేవుఁ డి ట్లను ♦ నార్య! తెలియ, వినుము నేనుఁ దంత్రీపాలుఁ♦డన విరాటు
కడను గీలారముల నెల్లఁ ♦ గాచుపనికిఁ, గుదిరి తత్కృతి మె ప్పొందిఁ ♦ బొడలఁ గలను.

సీ. గోలక్షణము లెల్లఁ ♦ బోల నెఱిఁగి నే, మంచి చెడ్డలనేర్పు♦రించికొందు
మూరు కొల్పిమహోక్ష♦మూత్రము గొడ్డావు,లలిఁ జూలొక్కనెమళ్లు♦నలిపికొందు
వట్టినదానినే ♦ ముట్టినమాత్రఁ జే,పఁగఁ జేసి పొదుగునం ♦ బాఁడిఁ గొందుఁ
దెవులుగొం టయి తెగఁ ♦ దివిరినకుట్టినే, గాంచినంతన దన♦రించుచుందు

తే, నుంగిటికి నాదు పే ర్మంత్ర ♦ ముదిలకొనిన,బహుగులకు నాదు మైగాలి ♦ బలము కండ
యగునునానాయేలుబిడిమంద♦లన్ని యునొకఁ,డొకఁడు వేయిండ్లమొదలయి♦యొప్పుచుండు.

క.†ఆడిగిన నే నాధర్మజు,కడఁ బసులం గావఁ గట్టఁ ♦ గా నేర్పడి యొ
ప్పిడిలారులలోఁ బే,ర్పడి యుండినవాఁడ ననుచుఁ ♦ బలికెద ననఘా. 43

వ. అనిన నట్ల యగుం గాత మని దోవదిం జూచి విషణ్ణహృదయుం డై. 44

సీ. ఇది మనకుం గూర్చు♦సుదతీశిరోమణి, పని నేయ నేరని♦పరమసాధ్వి
సుకుమారి రాజపు♦త్రిక పిన్నవయసున, నెనఁగుయశస్విని ♦ మృదులచిత్త
తల్లిఁ బోలెం బోవఁ ♦ దగినదియును జ్యేష్ఠ,భగినివలెం గొల్వఁ ♦ దగినదియును
మన్ప్రాణములకన్న ♦ ఘనతరంబుగఁ జూచి, కాచి రక్షింప నో♦కమలసాణి

ఆ, రాణివాసమందు ♦ రాణువ యై పెఱ,రాణు లెల్లఁ దన్ను ♦ రాణ లెనఁగ
నెపుముఁ గొలువ నొప్పు♦నెలనాఁగ నేఁ డొక్క ,వనితఁ గొలువవలసి♦వచ్చె నకట. 45

వ. అని వగలం బొగులుమగనిం గని మగువ యి ట్లనియె. 46

ద్రౌపది విరాటపురంబున నుండువిధము.

క.‡సైరంధ్రి నగుచు నే నా,భూరమణునిరమణిఁ జేరి ♦ మొగి మాలిని నా
బే రంది ద్రౌపదీపరి,చారిక నని యడుగఁ జెప్పి ♦ చాగెద నార్యా. 47

చ. జలకము లార్చి దువ్వులువఁ ♦ జక్కఁదనంబున నొప్పఁ గట్టి మై
గలప మలంది పెన్గుబులు ♦ గట్టి దెన ల్వీరియంగఁ బెన్నె ఱుల్

---

* దేవుఁడు = దేవతుల్యుఁడు, అనఁగా నేమియుం దెలియని వాఁడు మంచివాఁడు నని చెప్పనప్పుడు ''పాప మాతఁడు దేవునివంటివాఁడు'' అని చెప్పుదురు.
కొన్నిపర్వతులయందుఁ దంతిపాలుఁ డనియుం గలదు. ‡ కీలారము = పనులమంద.
†కీలారి = గొల్లవాఁడు. ‡ చాగు = ప్రవర్తిల్లు.

మిలమిలలాడ దువ్వి ♦ యెల ♦ మిం బువ్వెత్తులు గుట్టి కస్తురిం
దిలకము వెట్టి రానతిమ ♦ దిం గరఁగించెవ నేర్పు పెంపునన్. 48

క. సైరంధి వహ్నిశిఖకుం, దీరినయది మలిన మెందు ♦ దీనిని గలియం
జేర దనుపేర్మి కై నే, నారమణిం గొలుతు నీలు ♦ వది చెడకుండన్. 49

వ. అనిన నతం డతివ కి ట్లనియె. 50

తే. గరిత మే లాడితి కులంబు ♦ గరిమకుఁ దగ, మెలఁగఁ గల వీవు పాపంబు ♦ గలుగఁబోదు
నీపి వర్తనమున నై న ♦ నప్రమాద, మున ఖలుల నెంచి వర్తింపఁ ♦ బోలు నచట.

వ. అని తమ్ములుం గొమ్మయుం జేయుచ మన్నకృత్యంబు లన్నియు విధినిశ్చయంబునం
జేసి యవి వమోచితంబుల యని నిర్ణయించి ధర్మతనయుంకు మఱియుమావుకోహితు
లగ్ని హోత్రాదులు రక్షించుకొనుచు సూతపౌరోగవసహితులై ద్రౌపదీపరిచా
రికాజనంబుతో ద్రుపదపురంబునకును నింద్రసేనాదు లైనసారథులు తమరథంబులతో
ద్వారకాపురంబునకుం బోవుదురుగాక యెవ్వ రైనను బాండవు లెవ్వలనికిం బోయి
రని యడిగిన వారు ద్వైతవనంబున మమ్ము విడిచి యెటయేనియుం బోయిరని చెప్పె
దరుగాక యని యెల్లరు వీడుకొలుపుచు ధర్మనందనుంకు ధౌమ్యునిదిక్కు మొగంబై.

మ.* పవిత్రప్రాభవు లైనమీయునికి నీ ♦ పండ్రెండువ్వం బులుక్
వనవాసం బొనరింపఁ గల్గితిమి ర ♦ వ్వం తైనకష్టంబునుక్
గనుఁగొనట్లు పురంబువోలె వనముం ♦ గన్పట్టె మాయందఱు
న్వనటం బొందరు కుంద రెవ్వలన నై ♦ నం బ్రజ్ఞునం జేఁదుక్. 53

వ. ఇట్టి మీవలన నిట్లు సుఖంపడుమే మిప్పటికి. 54

క. మిము విమునవలసివచ్చెను, మముఁ గనుఁగొ మాజి మి మ్మా
క్రమమున వేఁడుదు మనుజుక్, సుముఖుం డగుధౌమ్యుఁ డిట్ల ♦ నుక్ ధర్మజుతోక్.

క. కర్మముసఁ గలుగుచుండఁను, ధర్మజ కష్టము సుఖము ♦ ధర మనుజులకుక్
ధర్మునకుఁ బోనినీ కొక, ధర్మం బుపదేశ మీయఁ ♦ దనరునె చెపుమా. 56

ఆ. లోకవృత్త మెల్ల ♦ నీక యెఱుంగ నో, నట్లు లైనఁ గూర్చు ♦ నట్టివార
లెఱిఁగినంతవట్టు ♦ నెఱిఁగింప నెంతురు, కాన నీ కొకింత ♦ కఱపువాఁడ. 57

క. కురుకులమునందుఁ బొడమిన, పురుషులు తేజస్వు లీరు ♦ పోయి యొకరికిక్
బరిచర్య నేయఁ గలుగుట, కర మరు దని వేఱ చెప్పఁ ♦ గా వలెనె యిటన్. 58

---

* పవిత్రము = స్తుతింపఁబడినది. జిహ్మునంజీఁదకు = ఆవఁగా పడిక బాధ పొందను లేకయున్నవా
రని యర్థిపాఠ్యము.

క. పదుమూఁడగుసంవత్సర, మిది యెట్లో పమచుఁ గడవ ♦ నీదితికీనిం
దుది సుఖము గా మెలంగఁ, బొదలెము నని సైఁచి మనలఁ ♦ బోలుఁ మీకుఁ.

వ. మీకు హితంబు గోరినపుఁగోహితుండను గావున నేను నాయెఱిఁగినతెఱంగున సేవా
ధర్మంబులు కొన్ని మీ కివు ఁఱిగించెద వినుం డని యి ట్లనియె. 60

ధౌమ్యుఁడు ధర్మరాజాదులకు సేవాధర్మంబు లెఱిఁగించుట.

క. లె మ్మనకుండిన చోటఁ, నమ్మతిపడి కూరుచుండఁ ♦ జను రాజసభఁ
లె మ్మనినఁ బైకి ర మ్మను,నమ్మాడ్కిఁ మెలఁగికొనఁగ నగు మనుజునకుఁ. 61

చ. తనకు వశంవదుంకు వసు♦ధాధవుఁ డే మగు నంచు గర్వముం
గొని నృపుఁ డెక్కు నేర్పులను ♦ గుట్టములఁ శేకటంబుల స్మహా
సనముల సంవలఁబులను ♦ శయ్యలఁ బీఁటల నెక్కఁ రా దతం
డెనయఁగఁ కూరుచుండుకడ ♦ నెప్పటి కొప్పను కూరుచుండఁగఁ. 62

క. విను మృషలాడుఁబెగడ నై,నను నరపతి రోసి వెడల♦నడిచెదుఁ గానఁ
జనుఁ డెవుఁడు ననృత మాడం, జనదు మహీజానిచెంత ♦ సంకట మగుటఁ. 63

తే. ప్రభువులకు నిష్టు లగునట్టి♦ప్రజలతోడ, నెపుడుఁ గలహింపఁగా రాదు♦కృప ఖలగుచు
వారు పొర వుట్ట ననృతములు♦వరుసఁ జెప్పి,వెడల నడిపింతు నృపతిఁ♦వినువ నతఁ.

క. నృపదారలతో నెప్పుడుఁ, గృపకై సభ్యంబు సేయ ♦ నెన్నఁటికేనిఁ
గృపణులకతనం గరుదొనఁగు పడం జొచ్చియును బ్రాణ♦గొడ్డము వచ్చుఁ. 65

తే. నృపతి కెఱిఁగింప కేయింత♦యేఁ బథ్థఁడు, డాచరింపఁగ రాదు త♦దాత్మ కెంచక
వచ్చినట్లు పొసర్చిన ♦ వానికెట్టి, ఋతియు లే దని నీతిశా♦స్త్రంబు వలుకు. 66

చ. నడవడికం కొఱంతఁగ గ♦ణంబడె నేఁ డరేశ్వరుంకు దాఁ
గొడుకుల కన్నదమ్ములకుఁ ♦ గూర్వఁడు గావున నట్టిహేఁడు త
న్నడిగినదాఁక చెప్పఁ దగ ♦ దాప్తుఁడు నైనను మూఁగనోలె నై
పడి యొఱమూల నుండఁ దగు ♦ భద్రముఁ గోరిన వేచి కొల్వునిక్. 67

క. అసిధారావ్రతమున జనుఁ, డెనఁగుచుఁ దా నగ్నివోలె ♦ బృథివీశ్వరునిక
వినువక సెవింపం దగు, నసద్యశోవై భవము లంద ♦ నాత్మఁ దలఁచినఁ. 68

క. రా జెట్లు పలుకు నది యే,యోజం బడియున్న దాని ♦ నొం డాడక తా
నోజమెయి ననుసరింపం,గాఁ జను సద్దాన మేలు ♦ గలుగు భటునకుఁ. 69

క. అవలేపమును బ్రమాద, మ్మవివిమర్శము మదము కోప ♦ మన్యాయ మస
త్యవిధానము గలిగినజనుఁ, డవనీశునికొలువ వొనఁదు ♦ నాసద లొందుఁ. 70

తే. హితము ప్రియమును రాజుల♦యెదుటఁ బ్రకృతి
జనము పలుకంగ మే లందు ♦ సతత మహిత
మ్రప్రియమ్మును బలికి కీ ♦ డందు నెవుడు
నేర్చి మెలఁగంగ వలయుఁ దా ♦ నృపతిచెంత. 71

క.*ప్రియుఁడను గా ననుకొనుచుం, ప్రియతముఁ డగుజనుఁడు నృపతి♦పేరోలగమం
దయసమున్ గోరిన నయమును, భయభక్తులు చూపి మెలఁగ ♦ నలయు నరిశేమ్ర్.

మ. తనరాజేంద్రుని కేనియంమఁ బగఁడో ♦ తా నాతఁ డిష్టుండ యై
సను మా టాడఁగ రాదు వానిచెలిమి ♦ న్వర్ధించుఁ గో నొప్ప నే
లిభూపాలుఁ డెప్పఁ గో జనుఁ డే♦లేశంబయేఁ దప్పగా
జన నైనం గను ముప్పు దెచ్చుకొను నా♦ర్తాంబునం దెప్పుడున్. 73

క. చేరి కష్టంబుల యగు,వానిని విడి వానిసగటు ♦ పగ ఆనుచు మదిం
దా నెంచి చెక్కు-చెదరక, తానమున న్మెలఁగువా డు ♦ ధన్యుం డరియ్. 74

మ‡వరుసం గా కిరుచక్కు-లఁ నృపతికి ♦ న్వర్తింప నో బండితో
త్తరుఁ డస్త్రంబును బట్టినట్టిఁడు బిఱుం♦దం గూరుచుండంగ నో
బరమేష్ఠుండను జక్కఁ గాఁ దురఁ బో♦పఁ గాఁ దచ్చిత్త మె
వ్వరిపై వచ్చునో యంచు సేవకులు ని♦ల్వం బోలు నం దందున్ఁ. 75

సీ. ధరణీశ్వరుం డట్టి♦తప్పు చెప్పిన దాని, డెప్పరు బు వెల్ల♦డింప రాదు
బొంకులాడెడువాని ♦ భూపతి విశ్వసిం,పఁడు గాన సభ్యాంబ ♦ పలుగ వలయు
బుద్ధిమంతుండ నే ♦ నిద్ధ లేజుఁడ నని, యెడఁద గర్వింప రా ♦ దొడయుపట్లఁ
బృథివీశ్వరునిఁ జేరి ♦ ప్రియము నైశ్వర్యము, నొంది ప్రమత్తత ♦ నొందఁ దగదు
తే, కోపమునను మహావ్యథ♦గొనుఁ బ్రసాద,మున మహాఫలమునుమొగిఁ♦గొనుటుదాన
నిగ్రహానుగ్రహసమర్థ ♦ నృపతి నెటిఁగి, మసలు నట్టి మెలంగ నో ♦ మనుజులకును.

చ. పెదవులుఁ గన్బొమల్ దొడలుఁ ♦ బిక్క-లుఁ జెక్కు-లుఁ గాళ్లుఁ జేతులుం
గదుపుచు నుండరా దెపుడు ♦ గల్గిన నవ్వును నావులింతయుం
బ్రిదులుపాన ముమ్మ్రియును ♦ దోఁపును దుమ్మును నెమ్మదిం బడం
బొదలుపఁగాఁ జనున్ నృపతి♦నొంత వసించెడువాని కెప్పుడున్. 77

క. నగఁ దగుకర్జము వడినం, దగిమెచుచిఱునగవు నగినఁ ♦ ద ప్పనరు కడున్
దగులమున మదోన్మత్తుని,పగిదిం గికాకికల నగినఁ ♦ బరిహాస మగున్. 78

---

* అయము = శుభాగమవిధి; ‡ వరుస = వంశ్కి; అనఁగా వమానముగా వని యభిప్రాయము;

క. మానావమానములకుఁ, మానసమున నింతయేని ♦ మరులుం గొరలుఁ
బూనక యుండెడువానికి, భూనాథునిపాల మెలఁగఁ ♦ బోలు ననయముఁ. 79

ఉ. రాజుల రాజపుత్త్రీల నిరంతరముం గొనియాడుచుండినం
దేజము మీఱు సంపద లతిప్రణుతోన్నతగౌరవంబు వి
భ్రాజితవైభవంబుఁ గొని ♦ పండితుఁడై మతి మంత్రియై కకుఁ
రాజులు తేనిమన్ననకనారతపాత్రమ యై నరుం డొగిఁ. 80

క. పని గలిగి యొరునిఁ బిలిచిన, బని యే మని యెవఁడు వచ్చి ♦ పలుకుఁగా వానిం
గనికరము మీఱఁ గనుఁగొని, మనుజేంద్రుఁడు ప్రోచిపుచ్చు ♦ మన్ననతోడఁ. 81

క. ఇచ్చినది కాక కొండొక,పుచ్చినగవ్వయును గొనఁగఁ ♦ బోలదు నృపతిం
బొచ్చెంబు లేనిభక్తి, న్నిచ్చలు సేవింప వలయు ♦ నీతిజ్ఞుఁ డిలఁ. 82

తే. నృపతి యిచ్చకుఁ దగినట్లు ♦ నిలువ నొప్పుఁ, బుద్ధివిపతిలోలె వేషంబు ♦ వేయరాదు
తనది యని యంతయునుబూసి♦కొనఁగఁ దగదు,చెప్పినది నేయవలయును♦నేరుపునకు.

క. పనుల నియోగించినప్పట్ల నొకింతేనియుఁ గరంబు♦లఁ దద్ధనముఁ
మనుజుఁడు స్పృశించెనే బం,ధనమొ నిధనమో కొనంగఁ ♦ దగు నిక్కముగఁ. 84

క. రా జలరి తనకు నిచ్చిన,రాజదలంకారయాన♦రత్నాంబరముల్
తేజమున నెవఁడు తాల్చునో, రా జాతనిఁ బ్రీతి నరయుఁ ♦ బ్రభవిష్ణయమునఁ. 85

సీ. ఫలకం దగు గుణంబ ♦ ప్రత్యక్షమ యదుఁ బ,రోక్షంబునందు న♦నుక్షణంబు
బలిమి నృపతిసొమ్ము♦బడయ నెంచినవాఁడు,ప్రెగడయయ్యును దన♦ పేర్మి విడుచు
నలయక మెయినీడ♦వలె రాజు విడువక, సేవించుభృత్యుండు ♦ శ్రేయ మందుఁ
బ్రభ్వాజ్ఞ నెఱఁపఁ♦వాసమొందిగృహంబు,తలఁపకుండు నెవాఁడు♦ధన్యతముఁడు

తే. సుఖము దుఃఖము సమముగాఁ ♦ జూచి సత్యవాదియై రాజు చెప్పిం♦పను లొనర్చి
మంత్రమునుచాఁచియుండెడు♦మనుజుఁడిలను,సౌఖ్యమొందునుతతి లేక♦సంతతంబు.

క. ఏతాదృశధర్మజ్ఞులు, చేతమునం దెఱిఁగి మీరు ♦ సేవించిరఁ బ్ర
ఖ్యాతియు సౌఖ్యం బవ్వలఁ, బ్రీతియు మెయిఁ బొందఁ గలరు ♦ నృపవరులారా. 87

వ. అని ధౌమ్యుండు వారికి నానావిధసేవాధర్మంబు లెఱింగించిన ధర్మతనయుం డభి
వందనంబు సేసి యతని కిట్లనియె. 88

ధర్మరాజు గ్రామ్యాదుల పీడుకొల్పుట.

క. కుటిలయు విదురుం డుల్ల, సొంతాత్ములు మీరుఁ గాక ♦ సమ్మతిమాకుఁ
స్వాంతము దేఱం జెప్పఁ,గ లతిలు లే రిపుడు దీన ♦ నావడి యుడిగెఁ 89

సీ.*అని వచించిన లోన ♦ హర్షించి ధౌమ్యుండు, శిష్యుల న్వారి నాశీర్వదించి
ప్రస్థానసమయసం♦ప్రస్తుతవిధి వేల్చి, క్రమ మొప్ప నగ్ని కా♦ర్యంబు దీర్చి
విజయాభివృద్ధికై ♦ వివిధమంత్రంబులు, మించినగతి నుచ్చ♦రించుచుండఁ
గృష్ణతోఁ బాండవుల్ ♦ కృష్ణవర్త్మంబు దపో♦ధనులకు వలగొని ♦ తరలి చనిరి
తే, యంత ధౌమ్యుండు నగ్ని హో♦త్రాదులఁ గొని
చనియెఁ బాంచాలదేశంబు♦నకుఁ బట్టి
ధీరులై యింద్రసేనాది♦సారథులు రథ
ములఁ దోడ్కొ నిపోయిరి ♦ ద్వారవతికి. 90

పాండ్రులు పాంచాలితో మత్స్యదేశంబునకు వచ్చుట.

వ అంతఁ బాండవులు నిబద్ధనిస్త్రింశులు సుబద్ధగోధాంగుళిత్రాణులును నాయుధ పాణులు నై కాళిందీదక్షిణతీరం బారసికొని నడచి పోవుచు నెడనెడ గిరిదుర్గంబుల వనదుర్గంబుల నసించుచు దశార్ణంబున కుత్తరంబుగను బాంచాలంబులకు దక్షిణం బుగను నకుల సహదేవులు సేనాపతులుగా సేనాదేశంబులం దాఁటి వనమార్గంబులం బడి చనిచని మత్స్యవిషయంబుఁ గడసి యున్నంతఁ గొంతేయాగ్నిఁ జూచి యాజ్ఞసేని యిట్లనియె. 91

మ అడరెం గ్లేశము మూరదేశగమనం ♦ బొదానఁ బొదంబులుం
గడ నెట్టంబడిఁ బొమ్మ లెక్కి దగయుం ♦ గా నయ్యె నే నింక ను
క్కడుఁగని న్నడలేను వేగువఱ కిం ♦ దం దాఁగి పో నెప్ప నె
య్యెడఁ దా దిదె యన్నపో లఁట పో♦యెం బోయె నూ ల్లన్నియో. 92

వ. అని తాళంబూనక నేలఁ బూలంబడి పెనవులం బడుపుకొనుచు నిట్టూర్పు నిగి
డించుచున్నం గని యజాతశత్రుం డడ్డునున కిట్లనియె. 93

మ.‡అలతకూనం బురుడించునిన్నెలఁత జాఱ♦ స్మోట్టఁగా లేక సు
స్థితి వోవం గము వాడి వత్త లయి డ♦స్సెక్ నిల్వరా దిందు వీ
డు తగం జేరఁగ నాఁ బ్రిభాతమునఁ దోఁ♦డ్కో మోచి తె మ్మింతద
వ్యతివేలార్థము నాకలోకనుత! నీ ♦ కాయాస మై యుండినన్. 94

క. అనవుడు నల్లె యనుమ ఫాల్గునుఁ డప్పాంచాలి నఱుతఁ ♦ గొని మత్తగజేం
ద్రుని బోలి మోచి తెచ్చెను, గనునంతటిలోఁ బురోపకంఠంబునకున్. 95

వ. అట్లారాజధాని లోచఁగోచరం బయినప్పు డప్పాండవాగ్రజుం డెల్లరు నిలువ
నియమించి విజయునిం జూచి. 96

* ప్రస్థానము=ప్రయాణము. ‡ అతివేలార్థము = పెద్దపని.

ధర్మరాజు తమయాయుధమ్ములు శమీవృక్షంబునం బెట్టించుట.

శా. కోదండాదులతోడ నిట్లు మన మీ కొంచెంబుఁ గానట్టితే
జోదర్పంబున నెప్పవేషములతో ♦ జోషామణిం గూడి పో
నేదేశంబున నైన బోల్చెదరు చు ♦ మ్మేవారునుం దానఁ బెం
పేద న్వాండియు నుండ నౌను బదిరెం♦డేం డ్లీయరణ్యానుల. 97

మ. మనశస్త్రీస్త్రములందు గాండినము భీ♦మం బెల్ల ర్ధక్షణం
బున గుర్తింతురు దాని దాన మిగుల ♦ మోసం బగుం గావునఁ
జను నీయన్నియు నొక్కచోట నిడి వే♦మంబు ల్దగ న్మార్చి పో
యిన నేమం బగు నట్లు సేయుదమె నా ♦ నిర్ధాత్మజుం డి ట్లనున. 98

ఉ. కొండచిలువఁ బోని♦దండివి ల్లగుగాండి, వంబు విడువ నా మ♦నంబు గాదు
శాలదండమట్లు ♦ క్రొల్లదాదండంబు, విడువ మనము గాదు ♦ భీముఁకును. 99

వ. అయిషం దేవరయాజ్ఞ నౌదలం గొనుట మాకు విధి గావున నాయుధంబులం బెట్టి
పోవుద మని నలుగడం గలయఁ దిలకించి యి ట్లనియె. 100

ఉ. అల్లదె రుద్రభూపరిస♦రాధిశిరంబునయందు ఒమ్మిమ్మో
కెల్లెడ నిండి చిక్క♦నగు♦నెక్కు♦వకొమ్మల నల్లిబిల్లిగం
దెల్లముగా దివాకరుని♦దీధితు♦లుం బడ కెప్డు వర్షపుం
బెల్లున నాన కొక్క♦పెను♦మే♦ఘ♦ముంగున నొప్ప భద్ర మై. 101

మ. నిలువెల్లం ఘనకంటకావృతముగా ♦ నీరంధ్ర మై కోడెత్రా
చులకుం భూతపిశాచకోటులకునుం ♦ జో ద్దై శ్మశానంపుఁగం
పులకై యేరికి నెక్కఁ గాక భయముం ♦ బుట్టించునీచెట్టుపైఁ
గలశస్త్రీస్త్రము లెల్లఁ బెట్టి మన మీ♦గం జెల్లు రాజోత్తమా. 102

వ. అని చెప్పుచుం దనచేతిగాండివం ముఫలక్షించి. 103

సీ. ఱువిల్లు మోపెట్టి ♦ దేవేంద్రు నెల్లఁబోఁ, దఱిమితి ఖాండవ♦దాహమందు
నీధనుర్వారమున♦నే ధర యంతయుఁ, బాఱఁ గెల్చితి రాజ♦సూయమందు
నీకార్ముకమున మా♦యాకిరాతునితోడ, పోరితి నిర్ధ♦కీలమందు
నీచాపమునఁ జేసి♦యే కాలకేయుల, గడఁచితిఁ ద్రిదివప్ర♦యాణమందు

తే, నిట్టికోదండ మే నొక♦చెట్ట నగుచుఁ, బెట్టుశకుఁ గట్టిపోవుదు ♦ నట్టి యనుచుఁ
గటకటం బడి గానయం♦గనయమునన్ము♦నిచె గందోయినశ్రువుల్ ♦ విడివడంగ.

♦ పాయు = చిక్కుడలు.

వ. అనంతరంబ. 105

సీ. కురుదేశముల నేలు♦కొనఁ జాలుతనచాప, మెక్కు డించెను జగ♦తీశ్వరుండు
పాంచాలసేన నో♦డించినతనవిల్లు, మో పెళలింపంగ ♦ నోపె భీముఁ
డపరదిగ్విజయంబు♦నందుఁ బే రందిన,తనకైదువును సొంపఁ ♦ దగియె నకులుఁ
డంతకాశాజయ ♦ మందినతనరా,సనము నడల్చఁ బె♦ల్చ సహదేవుఁ

తే, డిట్లు చేసినధనువు ల♦హీనబాణ,ఖడ్గచర్మాసిముద్గర♦కవచతూణ
ములును బెట్టించి ధర్మజుఁ♦డలరుచర్మ,ములను బాములపెట్టె నాఁ ♦ బొదివి కట్టి. 106

చ. నకులునిఁ బిల్చి యి ట్లనియె ♦ నాకము రాయుచు నున్న చెట్టుపై
నొకకడ నస్త్రశస్త్రముల ♦ నెప్పెపుడీనిని పెట్టి రక్కు నా
నకట కటా యటంచు నలఁ♦డార్తి శమీకుఁడ మెక్కి దానిపై
సకలశరాసనంబుల భృ♦శంబుగఁ గట్టెను గట్టితాళ్ళులన్. 107

ఉ. జనులు పూతిగంధ♦మున కోడి జమ్మికి, రావుగాఁ దలంగి ♦ పోవ నొక్క
శవముఁ దెచ్చి దాని♦జతఁ గట్టి కట్టించె, ధర్మసూతి ధర్మ♦నిర్మలమతి. 108

ఉ. తమ్ములతోడ ధర్మజుఁడు ♦ దండనమస్కృతు లాచరించి భూ
తమ్ములఁ జంద్రసూర్యులను ♦ దత్పరితి న్నుతియించి జమ్మికిన్
సమ్మతిఁ బ్రదక్షిణము ♦ సల్పి యనల్పకళావిశేషనా
రమ్మున నెమ్మిఁ గొల్చెను శ♦రమ్ములలో నధిదైవతమ్ములన్. 109

వ. ఇట్లు శరనిక్షేపంబు గావించి వారు పురాభిముఖు లై కదలిపోవుచు. 110

మ.*శతవర్షంబులు సెల్లెఁ దల్లి యిది పం♦చత్వంబునం బొందె ని
ర్గతి వృక్షంబుఁ బెట్టి కట్టితి మిటన్ ♦ గన్గొన వంశాగతో
న్నతధర్మం బది మీఁ దటంచు దగుటన్ ♦ వర్జించి సంస్కారముల్
గృతకృత్యత్వము నొంది రిట్లు మును ము♦క్తి గొన్నమాపెద్దలున్. 111

వ.†అని తమకట్టెదురం బడినగోపాలురకు మఱుఁగు పెట్టి పలుకుచు ధర్మతనయుండు
తమయేవురకును జయ జయంత విజయ జయత్సేన జయద్బలు లని సాంకేతిక
నామంబులు వెట్టి నెట్టుకొనుభక్తి గోపాయితజగద్వర్గయగు దుర్గ నంతరంగంబునం
దిడుకొని యి ట్లని స్తుతించె. 112

---

* తల్లి=మాత. ఆనఁగాఁ గులవృత్తి యని యర్థాంతరము గావున నిది నిర్యుక్తపమే యగు నని యొఱుంగునది. సంస్కారము=దహనకృత్యము; † గోపాయితము=రక్షింపఁబడినది.

ధర్మరాజు దుర్గాస్తవము చేయుట.

చ.*అలరఁగ నందగోపకులమందు యశోదకుఁ బుట్టి తత్కులం
బుల వెలయింపఁ జేసి చలముం బలముం గొని కంసమృత్యు వై
యిలపయి నేయ నింగిపయి ♦ కేగి మెలంగెడునాదిశక్తి నే
నెలమి భజింతు నెంతయు నఁనేకవిధంబుల విన్నవించుచున్. 113

ఉ భక్తి భజించుమానవుల♦పాపము లెల్లను బాఱఁ ద్రోలుచున్
భుక్తిని ముక్తి నిచ్చి దయఁ ♦ బ్రోచుచు నీభువనత్రయంబునన్
రక్తి చెలంగ నేలుచు ని♦రంతరము న్వెలుఁగొందుననమ్మహా
శక్తిని గృష్ణసోదరిని ♦ సంతతభక్తిని సన్నుతించెదన్. 114

మ. చతురాస్యంబులునుం జతుర్భుజములుం ♦ జంచన్మహాకుండలాం
చితకర్ణంబులు భోగిభోగవరకాం♦చీప్రాంచిలశ్రోణియున్
స్తుతిపాత్రోన్నతకృష్ణగాత్రియును దగన్ ♦ శోభిల్ల భల్లంబు ను
ద్ధతియైఁ దాల్చి తలిర్చుదుర్గను మదిం ♦ ధ్యానింతు నశ్రాంతమున్. 115

మ. త్రిజగద్రక్షణదక్షదక్షిణకరా♦గ్రీయాస్త్రకృత్తాసుర
వ్రజ యై లోకము లుద్ధరించి త్రిదశ♦వ్రాతంబు సేవింపఁగా
విజయం బందినలోకమాత కరుణ ♦ స్వీక్షించి మాకెప్పుడున్
విజయం బిచ్చి యనుగ్రహించుటకు నే ♦ విఖ్యాతియైఁ గొల్చెదన్. 116

శా. కౌమారవ్రత మంది వింధ్యగిరిశృం♦గంబందుఁ బూల్వాంది ని
ష్కామోదంబునఁ గాళికాఖ్యఁ గొని లో♦కాళిం దగ నెట్టుచున్
ప్రేమ న్వేకువఁ గొల్చుమానవులకున్ ♦ విద్యాధనాయుస్సుత
స్తోమంబున్ గరుణించునట్టిజనని ♦ స్తోత్రింతు గావించెదన్. 117

చ. అడవుల ప్రమందుచున్ మఱియు ♦ నర్ణవమధ్యమునందు డిందుచున్
నుడిగొనుదస్యుకోటులకు ♦ ప్రుక్కిఁ గడు న్మఱఁ గుందుచున్ జనుల్
గడుకొని సంస్మరింపఁ గల♦కష్టము లెల్లను బాయ వారిని
విడువక ప్రోచుసిద్ధరిని ♦ వీడక నే శరణంబు వేఁడెదన్. 118

మ. ధృతియున్ బుద్ధియు సిద్ధియున్ సిరియును ♦ హ్రీయు న్మహాకీర్తియున్
మతియుం గాంతియు సంధ్యయున్ దయమయు న♦మ్యగ్రాతియున్ జ్యోత్స్న యై
సతతంబు న్వెలుఁగొంది మృత్యుభయనాసముం బుచ్చి భ
క్తతతిం బ్రాలసముం బొనర్చెడుమహా♦కాళిం బ్రశంసించెదన్. 119

* ధర్మరాజు చేసినదుర్గాస్తవమును ఆమె ప్రత్యక్షమై వరం బిచ్చుటయుఁ దిక్కనభారతమందులేదు.

మ. అపవర్గప్రద వై జగత్త్రితయము నీ♦హం జేయునోతల్లి రా
జ్యపరిభ్రష్టుఁడ నే భవచ్చరణ మ♦శ్రాంతంబునుం బొందితిం
గపటం బిం దిసుమంత లేదు తెలియం ♦ గా నేను నీభక్తుఁడఁ
గృప దళ్కొ త్తఁగ నన్నుఁ బ్రోవఁ గదవే ♦ శ్రీరాజరాజేశ్వరీ. 120

వ. అని యనేకవిధంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్న యై దుర్గాదేవి దర్శనం బిచ్చి ధర్మ
రాజున కిట్లనియె. 121

మ. వినుమో భూవర! నాపదాపదమున నీ♦విక్లేశ మేగుఁ రణం
బున శత్రుక్షయముం బొనర్చి విజయం♦బుం గాంచి సామ్రాజ్యముం
గొని నీభ్రాతలతోడ సౌఖ్యగరిమం ♦ గీర్తింప నై యుండు విం
దు నినుం దీ టగుమేటి వైభవమునుం ♦ దోర్దర్పమున్ జెల్లఁగన్. 122

ఆ. వత్స! మత్ప్రసాద♦నశేషమున మీ రెల్ల, మత్స్యనగరమందు ♦ మసలుచుండఁ
బగఱు గానిమటియుఁ ♦ దగునెవ్వఁ డేఁ గాని, యెఱుఁగఁ♦జాలియుండ ♦ రింతయేనిం.

వ. మఱియు నీస్తోత్రంబునంజేసి జపించునారికి నిరంతరం బిష్టార్థసిద్ధి యగు నని వర
మొసంగి సకలలోకరక్షాదక్ష యగునాదాక్షాయణి పాండవేయులకు రక్షాబంధ
నంబు చేసి యంతర్ధానంబు నొందె నంతలో వారి కాయమపరిభావంబున నాయా
రూపంబు లలనడియె నపుడు ధర్మతనయుండు తమ్ముల నెల్లఁ గ్రమంబున రావ
లయు నని చెప్పి తానును. 124

ధర్మరాజు పరివేషముతో విరాటునొద్దకు వచ్చుట.

సీ. చిలమండలు మోయఁ ♦ బిఱుపింజలను దీరి, నీర్కావిసోవతి ♦ నిగ్గు లీనఁ
బొలుపుమీఱ తెమదస్థ♦ముడియుంగరముతోడఁ, గుశపవిత్రముకేలఁ ♦ గొమరుమిగుల
నునుట బొహాలద్వయి ♦ నుదరంబునందును, భస్మత్రిపుండ్రముల్ ♦ పరిఢవిల్ల
వెండితీవలు నాఁగ ♦ విరియఁబొజీనడన్ని, నములు భుజంబుపైఁ ♦ దళుకు లొత్త
తే, నుత్తరీయముచెంగుల ♦ నుత్తమముగ, నక్షములఁ గట్టి కక్షము♦నందుఁ బెట్టి
నివుళు గప్పినసిప్ప నా ♦ నెక్కి దలిర్చి, నృపతి కొలువుండుచోటికి ♦ నేగుటయును.

వ. విరటుఁడు దవ్వులఁ ♦ మహితవేషముతోఁ జనుదెంచునాతనిఁ
గురుచిరమూర్తిఁ జూచి తన♦మూరెల నుండినవార్వసంగ నీ
పురుషుఁ డెవండో బ్రాహ్మణుని♦పోలిక గా నిది లోక మేలఁ జా
లద్భార యని కాక దేవుఁ డని ♦ తోఁచెను ప్రీతి మనంబు మాఱికిన్. 126

ఉ. ఈచనుదెంచువాఁడరయ ♦ నెల్లవిధంబులఁ జక్రవర్తి నా
దోఁచెడుఁ గాని సేవకులు ♦ తోఁ జనుదేరదియేమొ కొన్నియే
రాచఱికంపుసేవ లవి ♦ రా నది యేమొ రథేభవాహముల్
చూచినఁ గానరావు కడుఁ ♦ బోద్య మి దేమివిశేషవేషమో. 127

వ. అని వితర్కించుచుం డోలాయమానమానసుండై యున్న విరాటునికొలువుకూ
టంబునకుం దతీయ వచ్చి యుధిష్ఠిరు డరనిదికుఁ మొగంబై యిట్లనియె. 128

తే. జయము జయము మహారాజ♦చక్రవర్తి, నిస్సూడ ద్విజుండ నష్టస♦ర్వస్వుఁడ నిట
వచ్చితిని జీవనార్థినై ♦ వసుమతీశ,పాల వసియింపఁ జిత్త మే♦పగిదిఁ గలదొ. 129

వ అనిన విని విరాటుండు ప్రతుష్టుండై స్వాగతంబు వలికి పరితోషించి. 130

క. ఏదేశంబున నుండుదు, వేది కులం బేది గోత్ర ♦ మేరాజుకడఁ
మీదర్శనంబు మున్నగు, నేదివ్యకళారహస్య ♦ మెఱిఁగితి వీరల్. 131

చ. అనవుడు ధర్మజుం డను జ♦నాధిప! నేను యుధిష్ఠిరుండునుఁ
గన నిసుమంతభేదమును ♦ గానిసఖిత్వముఁ గొన్నవార మా
తనికడ నున్నవాఁడ మును ♦ దైవముచెయ్యిన నిట్లు వచ్చె ని
ష్ఠన ఫల మేమి కంకుఁ డను♦నట్టిఁడ నేర్చితి నక్షవిద్యలఁ. 132

వ. అనిన విరాటుం డతని కి ట్లనియె. 133

చ. వరము లొసంగెద న్మదికి ♦ వచ్చిన వన్నియుఁ గోరుకొమ్ము నా
ధరణియు నీ కొసంగెదను ♦ దత్పరతం గొని యేలు మేను నా
పరిజనముం గళత్రములు ♦ బంధులు భక్తి భజించుచుందు మో
పురుషవరేణ్య! నీవ తల♦పోయఁగ దేవుఁడ వెల్లవారికిఁ. 134

వ. అనిన ధర్మతనయుం డి ట్లనియె. 135

తే *వ్యాఘ్రపాద్గోత్రభవుఁడను♦వైదికుఁడను,వ్రతముఁబూనిమెలంగెదు♦వాఁడద్విజుఁడ
నా కొరులరాజ్య మేల య♦న్యంబు లేల, నింతకూడును గుడ్డయు ♦ నిడినఁ జాలు. 136

క. ఎక్కువదయయును నాపై, నెక్కింపఁగ వలదు నీదు♦హితులకు నెవు డే
చక్కిం బొర పుట్టెడునో, తక్కక నీ కెట్టిపగకుఁ ♦ దా వగుదు నొకో. 137

వ. అనిన విరాటుం డి ట్లనియె. 138

---

* వ్యాఘ్రపాద్గోత్రభవుఁడు = వ్యాఘ్రముఁబలె వచ్చి ప్రాణికోటిపైఁ బడువాఁడు, యముఁడు; వాని గోత్రమందుఁ బుట్టినవాఁడు, ధర్మపుత్రుఁడు అని యంతరార్థము;

చ. ద్విజవర! నీమనోరథము ♦ తీరఁగ నాకడ నుండు మేను నీ
భజనము సేయుచుండెదను ♦ భక్తి మెయిన్నిను జెందనాడున
క్కుజనులఁ బట్టి కొట్టెదను ♦ గోసెద భోజనభాజనాదులక్
నిజముగ నెక్కుచందమున ♦ నీకును నాకును గల్గఁ జేసెదన్. 139

వ. అని వాని నెడంబఱిచి విరాటుఁడు దానుం దనపరివారంబును దదీయసేవాతత్పరులై యుండి రనంతరంబ. 140

భీముఁడు పంపులవాఁడై విరాటునొద్దకు వచ్చుట.

మ. *సురియం గూడ బిగించి దట్టి మొలపైఁ ♦ జుల్లన్నియో తేర వా
లోరగట్టుం దగిలించి వఱ్ఱమునఁ దా ♦ నొండొక్కచేఁ జట్టువం
బొరిమం గూర్చెడునట్టిలట్టు నొకచే ♦ నొప్పఁగ నమ్మె గప్పడాల్
విరియంబాఱఁగఁ జేయుచేల మమరన్ ♦ విచ్చేసె భీముండటన్. 141

ఉ. వచ్చెడువానిఁ జూచి జన♦వల్లభుఁ డుల్లము తల్లడిల్ల దా
నచ్చెరుపాటుతోడ నహా♦హా! మును నిట్టిమహోన్నతాంగు నే
నెచ్చటఁ జూడ వీఁడలమృ♦గేంద్రునిఁ బోలినవాఁడు పేరికే
మిచ్చిన నిచ్చెదం దగుమ♦ధ్యమ మీ ట్లని చెప్పెనేనియున్. 142

క. అని తలఁచుచున్న సమయం, బున వడమఁడి వచ్చి మత్స్య♦భూనాథకునిం
గని మ్రొక్కి యిట్లు పలికెన్, ఘనరవగంభీరవాక్య♦గరిమం బెసఁగన్. 143

ఉ. †వీను జతుర్థజాతుఁడ న♦రేంద్ర! నినుం గొలువంగ వచ్చితిన్
మానగుణంబకుంబుల న♦మానుషవైఖరి నండ నేతు నీ
మానసముం దలిర్చెడుప్ర♦మంబున నిమ్మహి సంచరించెదన్
మేన బలంబునుం గలదు ♦ మించినమల్లుల నెంచి త్రుంచెదన్. 144

క. ‡నావుఁడు విరాటుఁ డిట్లను, నీ వొకసూదుఁడవు గావు ♦ నిఖిలజగములం
గావం జాలినవాఁడవు, గావలయుం గాక నీకుఁ ♦ గా దిట్లనఁగన్. 145

వ. అనిన భీమసేనుం డిట్లనియె. 146

ఉ. నిక్కము వల్లవుండ ధర♦ణీధవ నే నలధర్మసూతికిన్
మిక్కిలి కూర్చుభృత్యుఁడను ♦ మే లని మెచ్చుగ శాకపాకముల్

---

* సురియ = చురకత్తి. దట్టి = కాసె. తేర = కలుగు. బిరగట్టు = చుట్టగాఁ జుట్టి కట్టినవస్త్రపుకట్టు. చట్టువము = గరిటె, తెడ్డు. బిరుమ = పిడ్డిక. లట్టు = లాఁటి † చతుర్థజాతుఁడు = పృథివ్యాపస్తేజో వాయువులలో నాల్గవవానివలనఁ బట్టినవాఁడు; సూద్రుఁడు. ‡ సూదుఁడు = పంటలనాఁడు.

* జక్క- నమర్చి విచ్చలును ♦ సాపడఁ జేసెదుబొనసీడ సీ
కక్కఱ గల్గెనేని గొను ♦ మారిసి గన్న మహాబలాంగునిఁ. 147

ఆ. అన విరాటుఁ డనియె ♦ నర్హుఁడ వీ వెల్ల,ధరణి యేలుటకును ♦ దద్విధంబు
కా దలన్న సీకుఁ ♦ గొతుకం బైనట్లు, బొనసీఁడ కెల్లఁ ♦ బ్రభువ వగుము.148

వ. అని విరాటుం డతని గ్రహించి తనమహానసంబున కధినాథుం గావించి
ప్రేమించె నంత. 149

ద్రౌపది సైరంధ్రి యై నుజేష్ణయొద్దకు వచ్చుట.

చ. మెలికెలువాటునగ్రీములు ♦ మెత్తన నల్పును బొల్పు గల్గి పెం
పలరుశిరోజముల్ దులిపి ♦ యన్నియుఁ జేరిచి కట్టి బెట్టుగా
వలపలిచక్కి రాఁ దుటిమి ♦ పాఁడవపత్ని మలీమసాంగకం
బెలమి నెరుండ తాల్చి నటి♦యించె నటం బరిచారికాకృతిన్. 150

ఉ. మాసినచీర గట్టుకొని ♦ మబ్బున డాఁగినచంద్రరేఖ నా
నాసరసీరుహాళి పుర♦మందుఁ జరించును స్త్రీలు పూపుషల్
వాసిఁ జలంచుచుం జుఱచి ♦ వచ్చి సతీమణి సీ వెనవ్రు వే
యాన మెలంగుచుంటి వన ♦ నాముఁ బదాత్మజ వారి కిట్లనున్. 151

క. సైరంధ్రిని వచ్చితి నే,వారలు నా కింతకూమ ♦ వడ్డింతురో నే
వారికిఁ బనులం జేసెద, నేరిచి నాచేఁత కలరి ♦ నెమ్మది మెచ్చన్. 152

వ. న న్నెవ్వరు సాకతంబున నాదరింతురు కాని కూటికిం జేరినపేదరాల నని గర్విం
పరా దని తన్ను మునరికొని యడుగువారి కెల్ల మాఱు పలుకుచుం జనుచున్న
సమయంబునఁ బ్రొసాదోపరిభాగంబుం నుండి విరాటపత్ని యగుసుదేష్ణ యను
నది ద్రోవదిం జూచి తనపనికత్తియతో ని ట్లనియె. 153

ఉ. అచ్చెరు వయ్యెఁ గారొమ్మయిల ♦ నల్లికబిల్లికి నాటలాడుమిం
చచ్చట నేలవిఁగఁ బోర♦లాడెడునో యన మూఁక మూఁగికో
వచ్చెడునాసరోజముఖి♦నంకఁ గనుంగొనుదే ప్రియంబునై
నెచ్చటనుండి యెచ్చటికి ♦ నేగుచు నిచ్చటి కేగుదెంచెనో. 154

మ. ఇది విష్ణు స్వీడి వచ్చినట్టిసిరియో ♦ యీశుం బెడంబాసి భూ
పదయుం జేరనగారియో నలువపై ♦ వ్రీఁబునఁజేసి స
మ్మద మెచ్చం జనుదెంచునట్టిచదువ్ర♦బూఁబోఁడియో కాని నా
మది నిట్టి యెఱఁగానివేడ్క మొలసెం♦బ జాలి చూడఁ దగెన్. 155

* మహాబలాంగుఁడు — వాయుపుత్రుఁ డనియు, బల మైనశరీరము గలవాఁ డనియు నర్థము.

† ఈపద్యమున నిక్క పోగుఁ, చీఱాకుమునందు మాత్ర మున్నఁ కాక అన్నదమ్ములు నెల్లరు నైనపిమ్మట ద్రౌపది వచ్చిన ట్లున్నది. అన్నిసంస్కృతప్రతులందు ని ట్లున్నది పనికారణ మూహింపఁ బై యున్నది.

క. వైళమ చని నీ వట కా,సీలాలకఁ దోడితెమ్ము ♦ నే చ్పోప్పడఁగఁ
లాలించి నాదుకడకుఁ, మే లొనగూర్చెదను నీకు ♦ మిసిమి పొనఁగఁ. 156

వ. అని చెప్పి పంచిన నప్పరిచారిక యప్పుడ చని సైరంధ్రిం జేరి యిట్లనియె. 157

ఉ. ఈపుర మేలురాజునకు ♦ నింతి గుణంబులదొంతి తాను సా
ధోపరిభాగమందుఁ బొలు♦పొందుచుఁ గందొవవిందు గాఁగ నీ
రూపముఁ జూచి చూచి యప్పు♦రూప మటంచును సంతసించి ని
న్నోపి భ ఁప నేమొ తన♦యొద్దకుఁ బిల్వఁగఁ బంచెన న్నిఁట. 158

క. నావుఁడు ద్రోవది తనయుడి, నావిధమే కోరుచున్న ♦యది నావున నెం
డేపగఁ బో రాచెలితో, వే వెళ్ళి చనఁ సుదేష్ణ♦విడిగిరి వేడ్కన్. 159

వ అట్లు వచ్చిన సైరంధ్రిని సంభావించుచు సుదేష్ణ యిట్లనియె. 160

మ. వెలఁదీ! యెన్నరిదాన వెవ్వఁడపు నీ♦ వే కేమి యెంచుండి యి
ట్లలముం జేరితి వెందుఁ బోయెదవు నృ♦త్తం బేమి నీకత్తమున్
గాలియం గోరితి నానతిమ్మనుచు నా♦జీవనేత్రంబు మి
క్కిలి విన్నాణముతోఁ విశేక మెసఁగం ♦ గీర్తించి తా నిట్లనున్. 161

క. తల్లి! సైరంధ్రిని నే, నెల్లనిభంబులను నేర్చి♦యే మెలఁగెద నా
కల్లన నిం పోరన మిస్సనల్లం బగువారిఁ గొల్వ ♦ నుంటి నవనిన్. 162

వ. సుదేష్ణ యిట్లనియె. 163

చ. అకట కిటా! యి టాఁడఁ దగు♦నా జలజాయతపత్రనేత్ర నీ
ప్రకృతులు వేమ మి ట్లయిన♦ బాచకులాంబుల రత్నమంబు ష
ట్పదకరవాంబులం గొడన్న ♦ బాపురె చెప్పఁ చెప్పచందనీ
వాకశతకోటిదాసులను ♦ నోమెఱుదాన నటంచు నిత్తఱిన్. 164

తే. హంసగద్గభాషలు ♦ నబ్జగంధి, ముగ్ధసుందరు లాగిరుల్లనులు ♦ హెచ్చుపిఱుందు
లించుబింబాననము బింబ♦మెఱుఁగునోష్ఠ, మరిచెనీవుపుహారాజ్ఞి♦వనుచుఁదెలియు. 165

మ. గరితా! నీవు సుధాకరిప్రియవొ గంధర్వినో యక్షినో
వరవిద్యాధరినో సుహేహ్యరివో దే♦వస్త్రీసతంనంబవో
వరుణాబ్జాక్షివో రోహిణీరమణివో ♦ న్వారాజతన్వంగివో
పరమేష్ఠ్యంగనవో మ జ్రెవ్వరితవో ♦ వా కిమ్ము నా కిమ్మెయిన్. 166

వ. అనిన సైరంధ్రి యిట్లనియె. 167

మ. కలికీ! నీ వనువారిలో నెవతుకం ♦ గా నేను సైరంధ్రినిం
దెలియం జెప్పితిఁ గీలుగం టిఁకి కురుల్ ♦ దిద్దంగ నైపూతగాఁ

గలపం బద్దఁగఁ బూలమాలికలు వేఁడ్కఁ గూర్చఁగా నేర్పునఁ
మెలఁగ న్నేరుతు రాణివాసమున నే ♦ నెయ్యంబుఁ దియ్యంబు గాఁ. 168

క. మునుఁ గృష్ణపత్ని సత్యకుఁ, బనికత్తెగ నుండి పిదపఁ ♦ భాంచాలికడం
జన వంది తాన నే నై, తవరితి మాలిని యనంగఁ ♦ దగి గారమునఁ. 169

తే. కట్టఁ బట్టయుఁ బూట్టకుఁ ♦ బట్టెఁడన్న, మెవరు వెట్టి సాకతమున ♦ నేలఁ జాలి
యెందు నెందును గలరో నేఁనందు నందు, మెలఁగుచుందువచ్చితి నిపు♦డలరనిందు.

వ. అనినఁ గేకయపుత్రి మఱియును. 170

సీ. రా జొల్లకున్న నే ♦ రమణి ని న్నొదల, నిడుకొందు నవల నే♦మేని యైన
నిట నున్న మోకలు♦నెలనాఁగలును నిన్నుఁ, గని చలింపక యుండ♦రనుట నిజము
పురుషుండు మోహించు ♦ టరిది గా దరసిన, విరటుండు నన్నును ♦ విడిచిపుచ్చు
నీవు గాంచినవాఁడు ♦ నిన్నుఁ గాంచినవాఁడు, వెడవిటివానిచేఁ ♦ బడలువడును

తే, నగరున న్నిన్నుఁ జెనకంగ♦నగుమనుష్యుఁడగుముపైనుండిపడి చచ్చి♦నట్లే డగును
గాన నీయునిక్క కర్కటీ♦గర్భమట్లు, ముప్పు గల్గకపోదు నా ♦ కెవ్వ డెవుము. 172

వ. అనిన ద్రౌపది యిట్లనియె. 173

చ. విరటుఁడు గాని కొండొకవి♦వేకవిహీనుఁడు గాని కానియ
ట్లరయఁగ లేరు నాకు నమ♦రాంశభవుల్ పతు లుద్ధతారు లే
గురు గల రెవ్వ డేమఱక ♦ కూడియె వేమఱుఁ గాంచుచుండు రే
నరుదగుదాన సింహివలె ♦ నై వగఁ గూరుతు నెట్టివారికిఁ. 174

క. ఎంగిలి వెట్టక నీచపు,సంగతికిం జొనుప కెవుము ♦ సాకతమున
న్నుం గని యేలినవారల,యంగద లుఱిగించి కాతు ♦ రన్యదధీశుల్. 175

స్రగ్ధర.† సామాన్యస్త్రీలఁ బోలెఁ ♦ జనుఁ డెవఁడు ననుఁ ♦ స్వాంతమం దెంచి పొందఁ
గామింపం గించు వాఁ డా♦ఋణదన మఱియె♦క్కండుమే నంది కుంనుఁ
బ్రేమఁ గంధర్వ లౌనా♦థ్రియు లెపుడు ననుఁ ♦ వీడ కత్యంతశక్తిఁ
దా మేయోజఁ మఱుంగై ♦ తఱిసి మనుప నా♦తాపిమై నుండుఁ దల్లీ. 176

చ. అనిన సుదేష్ణ కృష్ణఁ గని ♦ యమ్మరొ! యెమ్మెయి నైనఁ గాని నీ
మన మగునట్లు నాకడన ♦ మానక యుండుము కాళ్లువట్టికో
గొనకొని యెంగిళుల్ మెసవి♦కోఁ బని లే దని యూఱడించుచుఁ
దనకడ నిల్వఁ జేసికొనెఁ ♦ దత్పరతం గొని దేవి ద్రౌపదిఁ. 177

వ. అంత. 178

† ఋణద = రాత్రి. మఱుంగు = చాటు. తఱియు = సమీపించు; తాపి = మర్మము, జాడ.

సహదేవుడు గోపాలుడై విరాటునొద్దకు వచ్చుట.

సీ. గోచికొంగులు నేల♦కుం జాలెఁతాడుతోఁ, జేరి జీరాడంగఁ ♦ జీరఁ గట్టి
వెడవెడ విడి మోము♦నసమునుఁ గప్పుచు మెడఁ, బడునట్లు తలఁ దట్ట♦పాగఁ బెట్టి
తలుగులం గట్టిన♦దామెనఁతాళ్లను, మూఁపున వ్రేలాడ ♦ మోపు గట్టి
వంకకత్తులతోడ ♦ లంకెలు వడునట్లు, మొలచుట్టు బలుఁతాళ్లు ♦ మోపి చుట్టి
లే, నిలువుబొమ గయి తలఁదాఁటఁ♦గలిగిన సెల,గోలగడ్డముకిఁ♦దఁదా♦రొక్కనఁగఁ జేసి
పసరములమందునంచి పెం♦పెసఁగఁదాల్చి,యెన్నఁడగెఁ♦పుఁడై మాఁది♦పిన్న కొడుకు.

ఆ. అట్లు గోపవేష ♦ మలవడ సహదేవు, డరిగి గోపభాష ♦ బలికికొనుచు
విరటరాజభవన♦పరిసరగోష్ఠంబు, కడ మెలంగుచుండఁ ♦ గాంచి నృపతి. 180

క. అచ్చెరువడి మెచ్చుచు నా,నచ్చెరుగోపాలుఁ దెమ్ము ♦ వడి నని భటులం
బుచ్చుము వారుం జని తో, తెచ్చిన మన్నించి వాని♦దెస నిట్లనియెన్. 181

ఉ. ఎవ్వఁడివాఁడ వెవ్వఁడ వి ♦ చ్చటికిఁ వచ్చితి వెందు నుండు ని
న్నివ్వహి కెన్నఁడేనిఁ గని ♦ యే నెఱుఁగ న్నిజ మానతిమ్ము నా
దైవ్వనిభక్తితోడ సహ♦దేవుఁడు దా నిటు వల్కఁ మోఁచ్చి కే
లవ్వనుధాకళత్రునకు ♦ నంబుదనిస్వననుస్వరంబునన్. 182

తే. వైశ్యుఁడ సరిష్టనేమి య♦న్వాఁడఁ దంతిపాలుఁ డనియును బిలుతురు ♦ పాంచవుత్తు
నాలమందల నరయఁగ ♦ నై నవాఁడ, నిపుడు వా రెమ్ము బడిరొ నే ♦ నెఱుఁగ నకట. 183

తే. వృత్తి లేకున్న జీవింప ♦ నెపుడు దుర్ల,భంబు గావున నీకడఁ ♦ బనికిఁ గుదిరి
యుండ నెంచితి నివ్వ డీ♦యుర్వియం దొ,కండు నిన్నుఁ బోలినపాఠ♦వుండు లేఁడు. 184

వ. అని విరాటుండి ట్లనియె. 185

ఉ. ధాత్రిని నేలులక్షణము ♦ దాల్చినవీ వొకబ్రాహ్మణుండవో
క్షత్రియజాతివో యగుదు ♦ గాని నిశ్శేష్టపుగోపవృత్తికిఁ
బాత్రుఁడ వీ వటంచుఁ దలఁ♦పం దగ దింతయు నోజగజ్జనా
మిత్రనిబర్హణా! తెలుపు ♦ మిత్తుఁడఁ గావున నీదుతత్త్వముఁ. 186

శా. ఏ దెఱ్ఱైనను గాని నా కిపుడు వా ♦ కీవయ్య ప్రత్యుత్తరం
బేదేశంబుననుండి వచ్చితివి నీ ♦ వేశిల్పము న్నేర్చి తిం
దేదారి న్వసియింప నెంచితివి నీ ♦ కేవేతనం బిచ్చినన్
మోదం బందెద వన్న ని ట్లనియె నా♦పూరుప్రవీరుం డొగిన్. 187

వైశ్యుఁడు = మాయువేషమునఁ బని చేయువాఁడు. అరిష్టనేమి — అప్రతిహతచక్రము గలవాఁడు.
తంతిపాలుఁడు = పశువులకాపరి.

వ. దేవా! దివ్యచిత్తంబున నవధరింపు మాపాండవాగ్రణ్యుం డగుయుధిష్ఠిరునకు నూఱే సిగోవులు గలవర్గంబులం గూడి నూఱువే లిన్నూఱువేలు వర్గంబులుగా నై పదియో ఒనంబులు నిండి యున్నయెనిమిదినూఱువేలగోవులభూతభవ్యభవిష్యంబు లెఱింగి పరీక్షించుచుం బరిపాలకుండ నై తంతిపాలుం డనం బరగి యుండువాఁడ. 188

సీ. ఘనుఁ డగుపాండవాగ్రజుఁడు నాగుణములఁ, దొనఁకు లేమి గ్రహించి తుష్టుఁడయ్యెఁ
గనుచుండ నాలు లెక్కకు మీఱి యేరోగ, మును లేక మందలై పొనరుచుండుఁ
బసి నెనఁగించుశిల్పము నాకడఁ బొసంగు, నట మహోపాయము లరసియుంటిఁ
బశులక్షణమ్ములు పశుపైద్యమును నాకుఁ, గరతలామలకముల్ గాఁగ నగును
తే, వేనిమూత్రంబు మూర్కొనఁ జేని వంజ,మైనఁ బ్రసవించుఁ గొన్నాళ్లలోన నట్టి
వృషభలక్షణముల నెల్ల నెఱిఁగినాఁడ, గోపకుఁడ ననన్ను నీకడ నాపుకొనుము.

వ. అనిన విరాటుండు నాకడ సమవర్ణంబులును మిశ్రవర్ణంబులు నగుగోవులు నూఱు వేలు గలవు వాని నెల్లఁ బాలకులతో నివుడ నీయధీనంబు నేసితి నీవు తదీయపరి వృఢుండ వై యుండు మనిన సతం డొఁగాతి మని యథేప్సితనిధానంబు పుచ్చుకొ నుచు నట నెవ్వరికిం దెలియని ట్లుండె నంత. 190

అర్జునుఁడు బృహన్నలయై విరాటునొద్దకు వచ్చుట.

చ. పొలఁతులసొమ్ములం దొడిగి ప్రోలిసమీపమునంద కుండల
మ్ములు నడలించి కమ్మలను బొందుగఁ దాల్చి మహోగ్ర తాకృతిఁ
గలభమురీతిఁ గిక్కదలఁగా నిల మెట్టుచు వచ్చెఁ బార్థుఁడుఁ
నిలువున జాగఁ జేలుదుగ నీలసకోజము లెల్ల వ్రేలఁగఁ. 191

తరుణోజ. †తనచెంత కరుదెంచు ధర్మజభ్రాతఁ దత్పురం గాంచి తనదండ నున్న
జనుల నీక్షించి యూచనుదెంచుటఁ జనుఁ డెవ్వఁడోయని చర్చించి యంత
గన నై నవానిని గన్నులఁ గప్పి గజయూథపోపమ! కమ్మలు వెట్టి
కొని వైకఁ దొడిగి పూ ల్గొని ధన్వి కవచి గుణిశరి వలె నీవు కొమరొప్ప చుంటి.

మ. నిను నాపుత్త్రులలోన నొక్కరునిఁగా నే నెంచి ప్రేమించితిఁ
విను వృద్ధుండను గాన భూమిపతిత నీవీడంగ నుంటిం బ్రియం
బున నీ వేలుము మత్స్యదేశ మెలమిం బొందంగ నె ట్లయ్యెనో
గనరా దిట్టివి క్లీబరూపము లిలం గా వంచు నే నెంచెదఁ. 193

వ. అనిన బృహన్నల యి ట్లనియె. 194

† కన్నులఁ గప్పి — ఆదరించి యని యర్థము.

ఉ.*ఈవగ షండయూపమున ♦ కేకతమో యది సెప్ప దుఃఖ మా
గావురఁ దల్లిదండ్రులకుఁ ♦ గానినమున్ దయఁ గన్నబిడ్డ నా
భావమునం దలంపుము శు♦భం బగు నీకు బృహన్నలాఖ్య నై
దేవనిభుఁడు ధర్మజుని♦దేవికడ న్నుడిఁ గొంటి లెంక నై. 195

శా. వేయాఱు ల్బ్బి యంచు మెచ్చఁ దగుశి♦ల్పి వే ఱవీణానుల
వాయింపం గలసుస్వరంబు లెనఁగ ♦ బాడం గల న్నేలుపుం
బ్రోయాం డ్రెంచఁగ నాకఁగాఁ గలను నీ♦వుత్తి క్రి మహాగాయనిం
గా యోషిజ్జనగేయఁగా నొనరుపం ♦ గాఁ జాలుమా భూవరా. 196

వ. అనిన మత్స్యమహీవల్లభుండు బృహన్నలా! భూతలం బెల్ల నేలఁ జాలిననీ కిట్టిబెట్టి
నఁపుఁగర్మంబు దగ దైన నీయిచ్ఛ నచ్చినను చ్చున నాకడ నుండి నాకూఁతు రుత్తర
యనుదానికిని దానిచెలికత్తియలకును నృత్తగీతాదులు నేర్పుచుండు మని మంత్రుల
నాలోచించి మించుఁబోడులు బుద్ధి పరీక్షించి చేడి యని నిశ్చయించి కుమారీ
పురంబున కింపుపుచ్చె నతండు నల్ల చేసి బాలికామణులకుం గానవిద్యం గఱపుచు
వారికి వారివారికిని బ్రియుండై యుండె నంత. 197

నకులుఁడు డశ్వపాలకుఁడై విరాటునొద్దకు వచ్చుట.

చ. నకులుఁడు నశ్వపాలన మొ♦నర్చెను నేర్పుతో విరాటరా
జున గలియుఁగ వేఁడ్క మెయిఁ ♦ జూపులు నివ్వెఱఁ గంది చూడఁగా
ఘనపథ మీఁగి నేలపయిఁ ♦ గ్రాలఁగ వచ్చినసూర్యమండలం
బనఁ జనుదెంచె నశ్వముల ♦ నందమును నాఁచఁ బరీక్ష సేయుమా. 198

తే. అట్లు చనుదెంచు నకులుని♦నాఁ జూచి, హయములఁ బరీక్షనేయుచు♦నరుగుదెంచు
నీతఁడు శాస్త్రజ్ఞుఁడను సుర♦ప్రతిముఁ డటుకుఁ, బోడి లెం డని భృత్యులఁ♦దోలి తెచ్చె.

తే. అంతలోపల నటకు ని♦భ్యాగతుఁ డయి, జయజయధ్వను లిచ్చుచు ♦ నయము మీఱ
నకులుఁ డిట్లను భాయశిష్ట♦నాకుఁ దెలియు, నిచ్చ నీయాయమును నాజ్ఞ♦యేని నిలుతు.

క. నావుము నిరాటుఁ డిట్లను, నీ వే మఱిగినమునుగాని ♦ యే నిచ్చెద నా
వావురములకుఁ బూతుఁడ, నై వఱులును నిదునేరు ♦ పఱిపక్వంపక్. 201

క. ఎట నుండి వచ్చి తెవనిని,కటమున నై తెట్లు రాక ♦ గలిగెను మఱి యే
పటుకరశిల్పము తెలియుము, స్ఫుటముగ నిచియింపు నాకుఁ ♦ బురుషలలామా. 202

వ. అనిన నకులుఁ డిట్లనియె. 203

* శ్లో. షండోపపర్వవేష్టే బేగోవతౌవంద్యపూరుషే॥ అని విశ్వము. గోపతి నంపాలకృష్ణుఁడు.
అతని సంకీర్ణవర్ణాంతర మని తెనుఁగొనిన నిట సత్కీర్తన మగు.

సీ. పాండుపుత్రాగ్రజుఁ♦డిండినలాయంబు,నం దుండువాఁడ నే ♦ ముందు నేర్చి
వివిధవీతి ప్రకృతి♦వినయాదులను నెల్లఁ, నెఱిఁగియుంటిని గమఁ♦దెఱఁగులుగను
దుష్టాశ్వముల నొంచి ♦ కష్టరోగంబుల, డించెదమెఱువ నా ♦ కెంచఁ గలదు
ననుఁ జూచి గోడిగ♦యును మగమోటును, బొగ రతి పిల్లులై ♦ తగిలియుండు

తే, గ్గిందకుం డని నాకు ధ♦ర్మజుఁడు పేరు,పెట్టె జన మెల్ల నట్లులే ♦ పిలుచుచుండు
ననిన మిక్కిలి సంతసం ♦ బంది మత్స్య,మనుజపతి యిట్టు లని పల్కె♦ననునయించి.

తే. నాకుఁ గలవాహసంహతి ♦ నీ కధీర,మున నొసంగితిని దదీయ♦జనముతోడ
నీవు కోరినధన మిత్తుఁ ♦ జేవ దేర, వాని శిక్షింపుచుండు మో♦మూనితాత్మ. 205

చ. కటకట! కత్తలానులను ♦ గైకొని దిద్దెదుదాని కీవు గా
విటువలె రాజు నా ధరణి ♦ నేలఁగ నోపవు గాని ని న్గనఁ
స్ఫుటతరతేజు ధర్మసుతుఁ ♦ జూచినయట్లు మనంబునందు న
క్కటికము వుట్టె నాతఁ డటఁ ♦ గాన నమం దెటు లుండెనో కదా. 206

వ. అని గౌరవించి విరాటుం డతనిఁ దనకడం బెట్టికొనియె నని మఱియును. 207

ఆ. ఇట్లు పాండుపుత్తు♦లెల్లరు సతితోడ, మిటుసగరమందు ♦ విడిసి పరుల
కరయ రాక యుండ ♦ నజ్ఞాతవాసంబు,సలుపుచుండి రనుచుఁ ♦ దెలుపుటయును. 208

వ. నై మిశారణ్యవాసులు సూతుం జూచి పాండవులయజ్ఞాతవాసక్రమంబు సెల్లినవిధంబు
చెప్ప మని యడుగుటయును. 209

ఆశ్వాసాంతము.

చ. పుడమిని మాతృగర్భమునఁ ♦ బుట్టినదాదిగ నేటిదాఁకఁ బె
క్కిడుములఁ గైతిఁ గాని మది ♦ నించుక సిన్నఁ దలంప నైతి మ
త్తుఁడ నని సీతకన్నిడి య♦ధోగతిఁ బోయక పోవు మయ్య రా
యిడిఁ బడ లేను నీచరణ♦మే శరణం బని యుంటి నీశ్వరా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర
నమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునందు
విరాటపర్వంబునం బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—ద్వితీయాశ్వాసము.

మద్రాజమహేంద్రుఁ
డై మహిమునం బరఁగ ధర్మశాస్త్రాయమునకు
బ్రోమించి కవుల మన్నించు
భూమీశుఁ జంద్రమూర్తిఁ ♦ బ్రోవుము దేవా! 1

వ. అక్రూరకుముఁ శైనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు పాండవేయులు ప్రచ్ఛన్న
వృత్తిం దవిలి మత్స్యనగరాభ్యంతరం బ్రవేశించి యెట్లు ప్రవర్తించి రని యడిగిన జన
మేజయునకు వైశంపాయనుఁ డిట్లనియె. 2

సభాపాలకపర్వము.

వి, వినుమత్యంబిమునియునం ♦ మునియుమనిమగు, పసాదమునఁ జనమ ♦ హోత్సాలయి
పాండవులు విరాటుఁగొలువఁ ♦ బ్రస్తుతింపఁ, బడుచునుండి రిర్వియు లయి ♦ ప్రజల కెల్ల.

సీ. *యమసూతి నృపుచెంత ♦ నడ్డసాలలఁ గొన్ని, ధన మొగిఁ గల్పించు ♦ దమ్ములకును
నాగతి నుం కైక ♦ మాంసములఁ బోఁబుట్ల, నిమ్ము నెనమ్ముల ♦ నందియిచ్చు
నాఁడు డంఫిపురి గొ ♦ న్నటన్నగారు లిచ్చు, వెల కనితనవారి ♦ కలరునిచ్చు
నకులుండు గనుచేతి ♦ లకు మెచ్చి మృగ్వో శిచ్చు, సహస్ర సోదరులకు ♦ నెమ్మి నిచ్చు

తే, మఱియు సహదేవుఁడును దన ♦ మనికి కిడిన, పాలు పెరుఁగునుఁ నేయియు ♦ భాతలకు నొ
సంగుచుండును గృష్ణయు ♦ సంతసమున, నలరు భర్తలకనుసన్న ♦ మెలఁగికొనుచు.

మ. ఇటు లన్యోన్యము నిచ్చి పుచ్చుకొనుచుఁ ♦ గీచు ల్బలెఁ వారు సం
కటముం గాంచుచు ధాత్రిశాస్త్రులు కొలుం ♦ గర్ణాక ప్రచ్ఛన్న వై
యటఁ బొందాలిని నూడి వెండియును గ ♦ ర్కాంతస్థితిం బొందియు
న్నటు లెంతేనియు వంతనొందిరి నిజో ♦ దర్కత్యం బనిత్యంబుగ. 5

* ఆడ్డసాలలు — పాచికలు. పుచ్చిరము = జీర్ణవస్త్రము; కర్కాంతస్థితి = తెల్లకడుపులోనునికి.

తే. §అట్లు నాలుగుమాసము లయినయపుడు, మత్స్యదేశమునం గల♦మనుజు లెల్ల
శరదృతువునందు నవధాన్య♦సంభవమున, బమ్మ కుత్సవ మొనరించి ♦ రి మ్మలరఁగ.

ఉ. అల్లమహోత్సవం బరయ ♦ నయ్యయి దోటులనుండి వేనవే
లల్లన వచ్చి రవ్వేటికి ♦ నాదొరపంపున మేటిపోటరుల్
మల్లులు కాలఖంజులను ♦ మాటుపడం బొనరించు తేజ ము
త్కుల్లసదోజమున్ బలము ♦ నొప్పమదించిన యోస్గులో యుఁడన్. 7

చ. బలిసినపిక్కలున్ దొడలు ♦ బాహులపులుం గటికంచరదేశములో
గలిగి యశేషమ్ము దిక్కులను ♦ గ్రమ్మఁగఁ బెక్కుజయమ్ము లంది మి
క్కిలి నలువొందునప్పురుష♦కేసరులు దొకజెట్టి రాజుముం
గల నగురంగమం బలరి ♦ గర్వమునన్ భుజ మప్పళించుచున్. 8

ఆ. మల్లు లెవరుఁ గాని ♦ మాలొక్కఁ డాలినఁ, దాఁబదెండు నన్ను ♦ లోక మెట్టిఁగి
కొనఁగి మెల్లగికొంటి ♦ నిల్లుము విమునుకు, లగుమ నూటుండి ♦ రి వాటివారు. 9

ఉ. ఆసమయంబునన్ విటుఁడ ♦ డల్లన వల్లవుఁ డోర్చి నంచి లో
నాస యొయర్చి వాయుసుతు ♦ నాతనితోడఁ బెనంగఁ బుచ్చుచున్
వాసి మెలంగెనే సమయ♦భంగభయం బగు నంచు నెంచి రి
చ్చాసమయం దొలంచుటకుఁ ♦ జాలక జాలి వహించి యుండియున్. 10

మ. పులి నా మెట్టుచు వచ్చి రంగమునకున్ ♦ భూజానిఁ బూజించుచున్
మొలఁ గాసెం బిగియించి మల్లచరిచ్ ♦ స్రుంగించి పల్దిక్కుల
న్బలుచ న్మే లని ప్రస్తుతింపఁగ జను ♦ ల్వీరవిచారంబు
న్బలిచెఁ వృతుల్నిఁ బోనివాసి ఘనుఁ ♦ డీభీమసాహసాకృతుఁడున్. 11

—••◆ భీమసేనుఁడు మల్లునితోఁ బోరి యోడించుట. ◆••—

వ. అతండును సన్నద్ధుండై కవిసె నంత. 12

చ. ఒకని నొకండు గెల్చికొన ♦ నుండిపవా రెడ రెంచికొంచుఁ గొం
చు వడి వజ్రిహూఢనుల♦చందము దోఁపఁగ బైఁబయిం బడం
బ్రికటితసత్త్వులై ధరణి ♦ గిక్కఁదల న్మడియూఁచుచుం గుమ్
మికృతిగ నార్చుచుం గదిసి ♦ వీఁగుచు మూఁగుచుఁ దాఁకి రుద్ధతిన్. 13

§ శరదృతువునందు దిప్పటికిని నవధాన్యములు చ్చినప్పుడు దేశాంతరములం దుత్సవము చేయు వాచా గము కల దని నీలకంఠవ్యాఖ్యానమున వ్రాయఁబడి యున్నది. ఆహిలాగ్ను లాకాలమున నిట్టి నాగ్రయణ మనునిట్టి చేయుదురు ఇదియే యది కానోపు

† కాలఖంజులు—అనుపేరుగ్రు రాక్షసమల్లులు, బ్రహ్మసభయం దుండువా రని భారతము.

సీ.*గరిడీఁ దీరిననేర్పు ♦ గలిగి యిట్టటు మగిడి, మెట్టు చొండూరు వేల్గు ♦ ముట్టి విసిపి
పిడికిలించిన కేలు ♦ బిగియంగఁ గుదియించి, కమనడి సంధులం ♦ బొడిచి విడిచి
పడ దొబ్బి యబ్బినం ♦ బట్టి ముద్దగఁ జేసి, విసువక మథియించి ♦ విసరి వేసి
భుజములఁ బై కెత్తి ♦ ఘోరరణం బడ, వైచి మహోధ్వని ♦ నఱలఁ జేసి

తే, వేల్గు గాఁచినయఱచేత ♦ బిట్టు చఱచి, పాదములఁ దన్ని యెగిరించి ♦ బంతిఁగాఁది
పజ్జనిభజానుపులఁ దొక్కి ♦ నడిని బొడిచి, ఘోరయుద్ధ మొనర్చి రవ్వీరవరులు. 14

వ. ఆ మఱియుం బ్రక్ష్ణాక్ష్ణాక్ష్ణాభ్యాక్ష్ణ వికర్ణణంబులం బట్టి పెనంగుచు రంగమధ్యం
బున హాహాకారంబు వుట్ట నటియెడ వృత్తవాసపులం బోనివా రిరుపురును బద్ధ
మత్సరులై పరస్పరోద్ధర్షణంబులు భర్త్సించుచు సశస్త్రంబును నశస్త్రంబు
బు నగు యుద్ధంబు గావించుమంచి రాసమయంబున. 15

ఉ. ఆర్చుచు భీమసేనుఁ డొకఁ♦డంతటిలోపల డాసి మల్లుఁ బో
బేర్చినవిక్రమంబునను ♦ బెల్లడకించుచుఁ బట్టి చేతులఁ
జేర్చి ఖగేంద్రుఁ డుల్పతర♦జిహ్మగమున్ బలె ద్రిప్పి మూఁపునన్
గూర్చికొనంగ వైచె నట ♦ నుండినమల్లులు తల్లడిల్లఁగన్. 16

క. మోలు వెల్లఁ గలయఁ బర్వెఁ, బలమై హాహారవంబు ♦ బలదర్పమహో
జ్జ్వలుఁడై దిక్కులఁ గీర్తిం, దెలియం దనుమల్లుఁ డట్లు ♦ ద్రెళ్ళినయంతన్. 17

మ. త్రిజగద్విశ్రుతుఁడై యమల్లు నచటఁ ♦ బ్రేంఖంగ నీక్షించి మ
త్స్యజనాధీశుఁడు హర్షసంభ్రమతుఁడై ♦ తాత్పర్య మొప్పఁ బహు
ధ్వజుఁ బిల్చి కుబేరుఁడో యనఁగ నర్థం బిచ్చి యెంతేనియున్
నిజబంధూత్కర్షమంచుఁ జొప్పొంది మ♦ హాప్రీతిఁ జెందెం జగం బెంచఁగన్. 18

వ. అనంతరంబ. 19

తే. ఇట్లు వచ్చెడుమల్లుల ♦ నెల్ల నోర్చి, మఱియు మఱియు విరాటుని♦మన్ననలకుఁ
బాత్రతయుఁ డయి పావని♦ధాత్రి నొకఁడు, వురుషు లేఁడు మె చ్చెందె♦ భూవిభుఁడు. మ.

సీ. అట్లు సేసి మెచ్చెందు♦ మహస్తిశార్దూలసింహోదిసత్త్వములతో ♦ నరిలసుతుఁడు
నృత్తగీతాదుల ♦ నెఱిపి శుద్ధాంతము,నందుఁ బోయెం దెంత్రిదాత్మజుండు
వారువంబుల నెల్ల ♦ వరుసమై దిద్ది వి,రాటబహూక్తితో ♦ గ్రాలె నకులుఁ
డాలమందల కెల్ల ♦ మేలు పొనఁగించి, వేమ్రి గాంచెను మాద్రి♦పిన్నకొమకు

---

* ఆబ్బు = దొరకు; § నియుద్ధము = బాహుయుద్ధము;
† అడకించు = పరిహసించు, వంచించు. జిహ్మగము = పాము;

తే, యాజ్ఞసేనియుఁ దనసేయు♦నట్టిపనుల, మిగులఁ బొగడొందె నృపసతిఁ ♦ దగిలి కొలిచి
యిట్లు ప్రచ్ఛన్నత వార ♦ లెంతయేని, కస్తి పడుచుండి రమ్మత్స్య♦కటకమందు.

కీచకవధపర్వము.

వ. ఇట్లుండ నవ్వత్సరంబుఁ బదిమాసంబు లతిక్రమించె నప్పు డొక్కనాఁ డంతఃపురం
బున సుదేష్ణం గొలిచి యున్నపాంచాలిం జూచి విరటుసేనాధీశ్వరుం డగుకీచకుం డను
వాఁడు కామబాణాగ్నిసంతప్తచిత్తుండై తత్తఱంబడి నిజసహోదరి యగుసుదేష్ణ
సమీపించి సైరంధ్రిం జూచి తనపరితాపం బెఱిఁగించుచు ని ట్లనియె. 22

చ. గుమగుమలాడుమద్య మనఁ ♦ గోరిక లీరిక లెత్తఁ జేయుచు
న్నుమహితరూపసంపద నఁనుఁ గలఁగించెడు నాఁగ నుండె నీ
కోమిరె యొకిప్పుఁ బిఱుఁ♦కూటమునం గని యే నెఱుఁగఁ బో
కమలదళాయతాక్షీ యిది ♦ కామునికామినియేమొ చెప్పుమా. 23

ఆ. దేవరూప యైన♦యీవైలందుక చాఁపు, చిత్తమును మగ్గించి ♦ చేఁగొనె నయ్యె
దీని కౌషధంబుఁ ♦ గాన నొం డొక్కఁడు, గొమ్మ నెఱుఁగఁ జేయుఁ♦గుమ్మ నాకు.

మ. అకటా నీ కొకదాసి గాఁ దగునె ది♦వ్యాకారసంపన్న వై
పికటింపంబడునీసహోదరముఖ నా♦పాలింటిభాగ్యంబు దీ
నికిఁ గా నా దగుప్రాణ మిచ్చెదను ని♦ర్నిద్రపద్మాభ్జితం
బకలంకం బగునాగృహప్రవర మ♦య్యబ్జాక్షిఁ గై సేయుతఁ. 25

వ. ¶అని పలుకుచుం గీచకుండు పాంచాలీపరిసరంబునకుం జని మృగధూర్తకంబు మృగేం
ద్రకన్యం బలె ననునయించుచు ని ట్లనియె. 26

కీచకుఁడు ద్రౌపదిం జూచి మోహించి సంభాషించుట.

ఉ. కాంతియు సౌకుమార్యమును ♦ గల్గినరూపువఁ జెప్ప నొప్పు నో
కాంతఁ నీమొమ్ము శశి ♦ కన్నులు కల్వలు వాక్కు కోకిలం
బింతటిసోయగంబు గల♦యింతి యిఁ కొక్కఁత గానరా దెవ
న్నంతస మయ్యెడిఁ విని కఁనఁ మఱి యెవ్వత పేరు చెప్పుమా. 27

మ. రతివో భారతివో సురేశసతివో ♦ రత్నాకరగ్రామణీ
సుతవో సర్వజగజ్జనప్రణుతవో ♦ సోమాననా! నీమనా
స్మితమే వెన్నెల యై వెలుంగు నిను వీ♦క్షింపంగ నెవ్వాఁడనుఁ
రతిరాడ్వల్లభతిం బడల్పడఁడె వి♦భ్రాంతాత్ముఁడై యెంతయుఁ. 28

¶ మృగధూర్తకము = నక్క; ⁂ మనాస్మితకము = చిఱునగవు;

చ.§పెరిగి నిరంతరంబులు సు♦నృత్తము లుష్ణతముల్ సమంబు లై
తరగతిగుండ్లఁ దాల్పఁ దగి ♦ తామరమొగ్గలు వోలె నీపయో
ధరములు చూడ నొ ప్పెసఁగి ♦ దర్పితదర్పకమార్గణంబు లై
నిరతము నాచుడెందమును ♦ నిబ్బరికింపక చీల్చిపుచ్చెఁగ్రక్కునన్. 29

మ. వళిభంగంబుల సంగతం బయి కుచ♦ద్వంద్వంబున న్వంగి య
గ్గలికం గా కిముడంగ నై పిడికిటం ♦ గన్పట్టునీమధ్యముం
బులినంబుం బలె నై ననీదుజఘనం♦బుం జూచునా కిప్పు ని
ర్మలతం బాపి యసాధ్యమై పొడమెఁ గా♦మవ్యాధి కామేశ్వరీ. 30

చ.‖మదనశరాగ్ని దావ మయి ♦ మంచుచు మెండుగ నీదుపొందుచేఁ
బొదలఁ దలంచు నిప్పుడు ♦ మునుంచి దహించుచు నుండు నయ్యయో
మదవతి సంగమాబ్ధిలోన ♦ మానసదానసమృష్టి దాని కి
య్యదనుఁ శాంతి చెప్పుచు ని♦మ్మతి నన్ను ననుగ్రహింపవే. 31

చ. సుగ మిసుమంత లేక యి ♦ ట్లక్కట నిన్నెఱుఁగంచి యుంటకుఁ
దగ్గు తలోదరీ వినుము ♦ తెద్దయు భూషణభూతాంగనై
తా లి ముఁ మదీయవర♦ధామమునుఁ సకలోపభోగముల్
మొగిఁ గొని యుండఁగాఁ దగును ♦ ముద్దియ లెల్లరుఁ గొల్వ నొద్దిక. 32

అ. సవల! యిప్పుడు నీదు♦నవవయోరూపంబు, తొల్పుఁబడనిపూల♦దండ వోలె
రిత్త నయి భవంపు ♦ మిత్తఱి నాతోంటి, నెలఁతలక్ ద్యుపంచి ♦ నిను భజింతు. 33

క.‡నీకుం దాసుఁడఁ గరుణా,లోకనముల నన్నుఁ గనుము ♦ లోలేక్షణ నా
నాకలికి యలికి యలుకం, గైకొని చకునివలనుఁ ♦ గని యిట్లనియెన్. 34

మ.ఇని నీ కేచక కేపాపకృతిమై ♦ నే నుంటి సైరంధ్రి నై
పన యింతేనియు లేనిహీనకులజం ♦ బాపంప కింతేని న
న్నసమానం గవయంగఁ గోరఁ జనునే ♦ స్వాంతంబునం దీన నీ
కసమున్ భద్రము నేఁగుఁ బాప మగు నే♦లా నీకు వాఁ? నిట్ట. 35

క. మగనాల నాఁడు మగలకు, జగతిం ద్రియురాఁడు దెలియఁ ♦ జను నిట్లకటా
మగనాలిఁ గోరకుంటయ, తగిసవితం బని తలంపఁ ♦ దగుఁ బురుషుఁడుకున్. 36

---

§ తరగతిగుండ్లు = స్త్రీలకంతభూషావిశేషము నిబ్బరికించు = కనుగించు;
‖ మానసదానసమృష్టి = మానస మిచ్చుట యనుమంచివర్షము:
‡ అలుకు = భయపడు.

వ. అనినం గామమోహితుం డైనకీచకుండు పరదారాభిమర్శనంబు పాపం బని యెఱిం
గియు నజితేంద్రియుండై ద్రౌపదిం జూచి యిట్లనియె. 37

ఉ. కా దని తోరిపిపుచ్చి ననుఁ ♦ గాతియవెట్టుట పాడి గాదు నే
నేదియుఁ గానరానియటుఁ ♦ లిట్టులు నిపయి మోహ మూటచే
బోద చెడంగ నుంటి నిఁక ♦ బుష్పశరాసనుఁ డీనుఁజేసి నా
మీఁద శితాస్త్రములఁ సఱపి ♦ మిక్కి లి చిక్కులు వెట్టు న న్నిటో. 38

మ. ననుఁ గంధర్వశిలీముఖాగ్నిశిఖకు ♦ నా ల్గాకయుండంగఁ గా
చి నెఱిం బ్రోవఁగ వేఱుచుంటి జలజా♦క్షీ నేన యీసగ్వరా
జ్యనుచరశ్రీ వెలయింపఁ జేయువిభుఁడఁ ♦ జ్చింప నాకంటి రూ
పుస శౌర్యంబున భాగ్యభోగ్యములఁ బైఁ ♦ బోవంగ లేఁ డెవ్వఁడుఁ. 39

ఆ. ఇట్టిపునుఁడ నైన♦యే నిన్నుఁ బట్టెద, దాసి నగుచు నిట్టు ♦ గాసిలంగ
నేల రాజ్య మిత్తు ♦ నేలికసానినై, యేలికొనుము లోక ♦ మెఱుఁగ ననున్నా. 40

వ. అనినం గర్ష్ణుమము సైరంధ్రి కీచకున కిట్లనియె. 41

క. సూతకులాపశదా! నీ,చేతముసం దట్లు తలఁచి ♦ చే టందకు మీ
పోతరము విమము నాఁతు, లేతఱి ననుఁ గాచుచుండు ♦ కేసరు కడిమిఁ. 42

తే. వారు గంధర్వరాజు ల♦పారతేజు, లిట్లు నినుఁ గాంచి కుపితులై ♦ యేచి నీదు
నుసురు లెఱలింప నెంచెద ♦ రుల్లమందు, మూఁగి ముజ్జగంబులు వాఁ♦నాఁగ లేవు.

ఉ. చూచె దయుక్తమార్గమునఁ ♦ జొక్కిపడం బసికూనవోలె నై
ఖేచరు లైనమత్పతులు ♦ కిం చగునిన్ను రగసించి నొంచువో
గీచక నీవు వార్ధి జొఱి ♦ కిందికిఁ దూఱిన నైనఁ జోనఁ
గాచి భరింప నెవ్వరును ♦ గల్లరు చెప్పితి విశ్వసింపుమా. 44

తే. తల్లితోఁ డనున్నబాలకుం ♦ డల్ల నల్ల, రావె జాబిల్లి యన్నట్లు ♦ నీవు కాఁ
రాతి కైన యైనననుఁ బొంద♦నాత్రపడుదు,మీఁదు లెఱుగవు జీవేచ్ఛ♦ లేవొకాని.

వ. అని ద్రుపదపుత్రి పలికినం ద్రుశాఖ్యాతుండు వోలె నై సూతుండు సుదేష్ణకడ
కరిగి పరిదేవనంబు సేయుచు నిట్లనియె. 46

శా. తల్లీ ప్రాణము తల్లడిల్లెడి నిఁకం ♦ దాళంగ లే నింతియుఁ
ఫుల్లాబ్జేక్షణ దీనికారణమునఁ ♦ మోహంబు దేహంబునుం
దెల్ళం జేసెనటట్టిబెట్టిదపురీ♦తిం బుట్టె నా ల్లైన నా
కల్లీలావతిపొందుఁ గూర్చఁగదవే ♦ ప్రార్థింతు దీనుండ నై. 47

వ. అని పరివారవిధంబులం బలుకుచుఁ బరిదేవనంబు సేయుననుజన్ముఁ నూఱార్చుచుఁ గరుణాతరంగితాంతరంగ యగుసుదేష్ణ కృష్ణం గూర్చునుపాయం బరసి వానికిట్లనియె.

ఉ. పబ్బ మటంచు నన్నమును ♦ భక్ష్యములుల్ సురయుం బొనర్చి నీ
వబ్బురిపాటు దోఁప గృహ♦మందు మెలంగుచుసంసు మందు నీ
గుబ్బెతఁ బుత్తు మచ్యమును ♦ గోరుచుఁ దేరఁగ దాని నిచ్చ పె
ల్లుబ్బుగఁ దేర్చి కూర్చికొనుఁ ♦ మొయ్యను నెయ్యము మీఱి నయ్యెడన్. 49

ఆ. అనిన వల్లె యనుచు ♦ ఎక్కిచక్కం డక్క-, వీపు పొసుపఁ బోయి ♦ వేపు మయిఁ
జెప్పినట్టు లింట ♦ సిద్ధంబు గావించెఁ, బొనరి నుసిము భక్ష్య♦భోజ్యములును. 50

వ. అయ్యెడ సుదేష్ణ సైరంధ్రి జేరి యిట్లనియె. 51

నుస్సు ద్రౌపదిం గీళమనింటికిఁ గల్లు ట బంపుట.

ఉ. దప్పి జనించె నాకిపు ♦ తచ్చమనాస్థిము వారుణీరసం
బిప్పుడు ప్రాపఁగా వలయు ♦ నెవలోఁ కుండి చేఁ బే
నొప్పఁ దలోదరీ యనుచు ♦ నగ్గలి యిట్లు నుసిట్టబుద్ధి నాఁ
జెప్పఁగ నైన చకునిఁ♦చెంతకు నేఁ జననోప నమ్మరో. 52

మ. మును నే నీకడ వచ్చినప్డ సమయం♦బు జేసితిం దప్పుదా
రి బో నొల్లను గామవృత్తి నగుమిం ♦ బ్రేరేదివంగాని నీ
కునెఱుంగం దగుఁ గాదె చకుఁ డిలం ♦ గ్రూయుచు కామార్తుఁ డా
తనియి ల్సేరిఁ జేయు నా కిమతి, ♦ చధ్యఁబు వాక్రుచ్చిటిన్. 53

క. నుఁ బుచ్చ నేల నీకుఁ, బ్రతిక్షణ మేనవేలు ♦ వనితలు దాస్యం
బొనరింపఁ గలరు వేఱొక,వనిం బో నాఁ తిమ్మ ♦ వారుణిఁ దెమ్మా. 54

ఆ. అనుచు రాజపత్ని ♦ యను నిది లెస్స గా, దిచుమండి పోయి♦తేని నిన్ను
వాఁడు చెఱకరాఁడు ♦ వనితలో నామాట, వొల్లఁబడి చనుము ♦ వేగ నీవ. 55

వ.|అని పలుకుచు సపిధానం బగుహిరణ్మయకలశంబు చేఁ గిచ్చి నిర్వంధించి పుచ్చుటయు నాయమ శంకించియుం జేయుం దెద్దియును లేక పై పంబుపై భారంబు వైచి దైన్యం బురం గదలి చనుచు నెట్టయెదుటఁ గన్నుఁగవకుం బొడకట్టిసూర్యభగవానునిం జూచి యుపాసించి. 56

చ. పతులను గాక నేఁ గలఁగి ♦ భావముఁ బంచవాని నొక్కనిఁ
హితగతిఁ జూడ కుండసతి♦నేని సువాశజనేని నాకు నా

---

† పిధానము=ఆచ్ఛాదనము, మూత.

మతకరి యైనకీచకుని♦మాటునఁ జిక్కకయుండఁ జేయవే
నతి యొనరింతు నీకు దిన♦నాయక కర్మఫలప్రదాయకా. 57

ఆ. కర్మసాక్షి వీవు ♦ ఖద్యోత నే నొక్క,త పైఱుంగఁగట్టి♦దాననేని
నాకు శ్రీ శోకంపు ♦ రాకుండ ననుఁగ్రి,హింపనయ్య నీకు ♦ నిదె నొహారు. 58

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుండై సూర్యభగవానుండు తత్ప్రకటార్థ మొక్కమొక్కలీ
డగురక్షోవీపునిం బుచ్చె వాఁడు నంతర్ధానుం డై కాంతామణి ననుసరించి కాచు
చుండె నంత. 59

కీచకుండు తనయింటికి వచ్చినప్రకారం జూచి పట్టి బలాత్కరించుట.

చ. చకితకురంగి వోలె నగు ♦ సాధ్వసముం గొని వచ్చుసాధ్వినిఁ
వికృతపుఁ గృష్ణ జూచి యవి♦వేకినమావృతుఁ డైనసూతుఁ డు
త్తుకుఁ డయి లేచి స్వాగతము ♦ తోడన వల్కుచుఁ గల్కి నీవు చెం
తకుఁ జనుదెంచుటం ప్రియ మొ♦దం బొదవెం గయ ననున్నఁ గూర్పవే. 60

తే. కమ్మలుం గడియంబులుఁ ♦ గనకరత్న,భూషణంబులు వరవస్త్ర♦ములును దివ్య
తల్పములునీకుఁగాఁ గల్పి♦తము ల్గలయ్యెఁ,రమ్ము ననుఁగూడిమ ర్యమ్మ♦దార్వనివుఁడు. 61

వ. అని పలుకుకీచకుం జూచి సైరంధ్రి యి ట్లనియె. 62

తే. నిన్నిగొని దేవిసురఁ దేర♦నిప్ప డిటకుఁ,బుచ్చె ననుఁ బోవలయునిచ్చి♦వుచ్చుమిందుఁ
గడయరా దనఁ గీచకుం♦డడ్డ మడిరి, యొరులు గానిపో గలఁడు దీని♦పరియ నేల. 63

వ. అని కామార్తుండై సూతపుత్రుం డాత్రింబుసఁ బ్రాచాలీకృష్ణహస్తంబు గ్రహిం
చిన వదలించుకొనుచు నామెయు. 64

క. ‡మనమునఁ నేనియు నొక్క,వ్రతఘుల మన్నెతులఁ గడవ♦నాడన్నివగతము
గొని యున్నేను నినుఁ జే,కొని లలనా నఘము వాఁ♦కొనఁ జేయఁ గలఁ. 65

తే. అనుచుఁ బరిభర్త్సనము సేయు♦నబ్జముఖిని, జూచి కీచకుఁ డెంతయు ♦ లేచి ద్రుపద
పుత్రిచేలాంచలముఁ బట్టి ♦ పులిమిపెట్టి, తిగిచె నగ్నిశిఖం బట్టి ♦ తిగుచునట్లు. 66

చ. తిగిచిన నూర్చుచు న్నిగుల ♦ దేవులలామచుఁ బట్టు వీడ న
మ్మగువ మహాజవంబున ♦ మానినివిక్రమ మేర్పడంగ బా
పగుఁ డగుపానిఁ ద్రోయుటయు ♦ వాఁడును దాన నిక్షత్తమూల నూ
నగము తెఱుంగునం బడియె ♦ నార్చుచు నార్చుచు భూతలంబునన్. 67

‡ నేను బతివ్రతను గానఁ దత్ప్రభావమున నిన్ను దానునిఁగాఁ జేసి పాపరహితునిగాఁ జేయఁ గలను, అనఁగా నిన్నుఁ జంపింపఁ గల నని భావము. శ్లో॥ తేనైవవధ్యేనవికృతంత్వాందర్పిష్టస్మిపా పంకరిష్యామ్యమాణం,, అని మూలము.

తే. అట్లు విదలించితోఁచి యయ్యన్నమిన్నఁ, క్రన్నన మాత్స్యుఁడుంగంకుఁ♦ముగ్గసభకు
శరణుఁ జొరఁ బాఱునంతలోఁ గరుణలేక, కేశపాశంబు వట్టి నఁ♦గ్రీ-చకుండు. 68

ఉ. ఈ రెడలించి పట్టతని ♦ నీడిచివై చి సతీమతల్లి హృం
కారము మీఱఁ దన్నుటయుఁ ♦ గాలిబలంబున నంత నర్యము
ప్రేరితుఁ డైన రాక్షసుఁడు ♦ ప్రేసెను దవ్వుగఁ బట్టి వాఁడునుం
బూరుపు నాఁగఁ గూలె నిల ♦ భోరన ఘూర్ణిలుచుఁ రయంబునఁ. 69

—●●◆ ద్రౌపది కీచకుం ద్రోచి సభకు వచ్చి విన్నవించుట. ◆●●—

ఆ. అట్లు త్రోసివుచ్చి ♦ యరుదెంచునయ్యాజ్ఞ, నేనిఁ గనితి భీమ♦నేనుఁడును యు
ధిష్ఠిరుండు మత్స్య♦దేశాధినాథుండుఁ, గొలువుకూటమందుఁ ♦ గూరుచుండి. 70

ఉ. కీచకుఁ డట్లు ద్రౌపదికిఁ ♦ గీడు పొనర్చినదాన భీముఁ డా
నీచుని సంహరించుమతి ♦ నిల్చి మహోగ్రత దప్పదంతుఁ డై
లోచనయుగ్మమం దధిక♦లోహిత మొప్పఁగ త్రెప్ప లెత్తి పై
జూచుచుఁ గ్రుచ్చుఁ డై నుసట ♦ జొబ్బిలుచెన్మోట చేత నూఁపుచుఁ. 71

వ.*త్వరితుండై లేవి విజృంభింపఁ బున్న నెఱింగి ప్రభోధనభయంబున నట యుధిష్ఠిరుం
డంగుష్ఠ మంగుష్ఠంబునం జేర్చి ప్రతిషేధించుచు నిట్లనియె. 72

ఆ. బాహుసీడ యిట్లు ♦ పరికింతు వెచేట్లు, నంటకట్టియలకు ♦ వలయు నేమొ
యట్ల యైన నవల ♦ నగునృషునుననుండి, కొనఁగ వచ్చు నిచ్చ♦కొలఁది పెంచి. 73

వ. అని వారించె నంత. 74

ఉ. ఆరమణీలలామ హృద♦యంబు చలింపఁగ నేఁచుచుఁ సభా
ద్వారముఁ జేరి వచ్చి తన♦వారి నటం గని రౌద్రదృష్టియై
వారల నేచునో యనఁగ ♦ వర్తిలుచు న్నిజధర్మరక్షణం
బూనిన చేయుచుం దెలియ ♦ నాడె విరాటునితోడ నిట్లుఁగ. 75

సీ. †అఖవిషయంబు♦నం దైన నెవ్వారి, వైరివీరులు నిద్ర ♦ పడయలేరొ
ఘనదుందుభిధ్వాన♦మును గుణధ్వానమే, వా రెడ్డు విని ముదం♦బడెదువారొ
బలవంతులును సత్య♦వంతులు దాంతులు, తేజస్వులును మహా♦ధీరు లేరొ
సర్వలోకము లేర్పఁ ♦ జాలి యెవ్వరు ధర్మ, పాశసంబద్ధు లై ♦ పరఁగువారొ

తే, శరణ మనువారిఁ ద్రోచెదు♦బిరుదు తోడవు, గా రహిం గొన్నవార లే♦వారొ వారి
ధర్మవత్నిని న న్నిట్లు ♦ తలఁప లేక, కూళ యగుసూతవృత్తుఁడు ♦ కాలఁ దన్నె. 76

---

* పాదాంగుష్ఠమును వాస్తాంగుష్ఠమునం బెట్టుకొని .పరితిషేధించునాచారము .కల దని నిలకంఠాచార్యులవారు వ్రాసినారు. శ్లో. అథావనుద్రాదంగుష్ఠమంగుష్ఠేనయుధిష్ఠిర:,, మూలము. † ఆఖవిషయంబునం దైన నిద్రింపఁ రనఁగా నడుమ నైదుదినములు లడ్డు ముండుదూరమం దున్న నని యర్థము.

చ. జగమున నొడ్డకుం దెలియఁ ♦ జాలనిలీల మెలంగునట్టినా
మగలు మహాప్రసిద్ధులు స♦మర్థులు నాఁగ నెఱుంగ రెవ్వ రా
మగఁటిమి గల్గువారు తమ♦మానిని కిట్టిపరాభవంబు రా
దెగువఁ బరాక్రమింప వెసు♦దీయుదురోటు నవుంపకక్రియన్. 77

ఉ. తా నెకరాజు గాఁ దలఁచి ♦ తప్ప పొనర్చినకీచకాధముఁ
గానఁగఁ జాలి ధర్మమును ♦ గానఁగఁ జాలక దస్యుధర్మముం
బూని సభాస్థలంబునను ♦ బొల్చెడునిన్ను నధర్మమార్గమున్
నే నెటు వల్కఁ గల్గుమనౌ ♦ నీవ యెఱుంగుము మత్స్యవల్లభా. 78

వ. అంత నాసభాసదులం గలయఁ బరికించి 79

ఉ. నా కిటు గా నుపేక్షఁ గొని♦నాఁడు విరాటుఁ డధర్మవర్తి యై
మీకు నెఱుంగ నయ్యె నిది ♦ మే లనిపించునె సభ్యులార దో
షాకరుఁ డీతఁ డీతనిస♦మక్షమునం దగుమీర లట్టిచే
నేకరణిఁ బచింపఁ గల ♦ నిట్టియధర్మము గల్గుపట్టునన్. 80

వ. అని యనేకవిధంబుల విగర్హించి పలుకుచున్నసమయంబున విరాటుం డామె
కి ట్లనియె. 81

ఆ. నాపరోక్షమంద ♦ పాపి యైకీచకుఁ, డేమి సేత నేసె ♦ నే నెఱుంగ
నెఱుఁగకున్నవార ♦ లేమి సేయఁ గలారు, దీనఁజేసి యింత ♦ తెగడఁ దగునె. 82

ఆ. అంత సభ్యు లెల్ల ♦ రయ్యథార్థ మెఱింగి, కీచకు నిరసించి ♦ కృష్ణ నెంచి
జనులయందు నిట్లు ♦ సర్వానవద్యాంగి, గలుగఁబోవ దనుచుఁ ♦ బలికి రవుఁగ. 83

ధర్మరాజు ద్రౌపదితో సుచితరీతి నాడి సుదేష్ణకడకుం బుచ్చుట.

వ. అంత యుధిష్ఠిరుండును లలాటంబున స్వేదజలంబు లూర ద్రౌపదిం జూచి యి ట్లనియె.

శా. సైరంధ్రీ చను మిండుఁ గాకుము సుదే♦ష్ణం జెందు మి క్లెందునుం
గారా దుత్తమ లాత్మవల్లభుల వే♦డ్కం గొల్చి వర్తించు టా
చారం బయ్యె భవత్పతుల్ తెలిసి రో♦షం బూనరే కాలముఁ
దా రూహించుటఁ జేసి నిన్నరయ లే♦దా యంచు నూహించితిన్. 85

చ. సమయ మెఱుంగ కిట్లు నటి♦చఁదమునన్ సభయందు మెట్టుచున్
క్రమ మతి పల్కరించుచు వి♦రాటునియాటకు భంగపాటు గా
నమరితి పొమ్ము నీవిభు ల♦సంతరకాలమునంను నీనెగ్గుల్
సమయఁగఁ జేసి చేసెదరు ♦ సౌఖ్య మెనంగఁ బ్రియంబుఁ బెంపునన్. 86

ఉ. నావుడు యాజ్ఞసేని యమ♦నందనుఁ గన్గొని యిట్లు వల్కె నో
దేవ దయారసంబు గల♦దేవసదృక్షులు నామనోవిభుల్
గావున నాదుగో డుమువఁ ♦ గాఁ గల రైన దురోదరప్రియుం
డీవగ వారిఁ గా దనుచు ♦ నేచునొ వారల క్రగజుం డయో. 87

తే. అనుచు వచియించి సంరంభ ♦ చుతిశయిల్ల, నేర్చుచును నెంతయోఁ గన్ను♦లెఱ్ఱవాఁగ
బఱచె దుర్వదాత్మజ నగరు♦బాటఁ బట్టి,మించి శోకము మూర్ఛ♦వించె ననఁగ.

వ. అట్లు పఱతెంచి వచ్చినదానిం జూచి సుదేష్ణ యి ట్లనియె. 89

ఉ. ఎవ్వఁడు నిన్నుఁ గొల్చి నిటు ♦ లేడ్చెద వేటికి వేని కింతలో
నివ్వసుధ♦ సుఖంబు విడి ♦ యేగఁగ నయ్యెనొ చెప్ప మన్న నా
యవ్వ వచించు నోయమ సు♦రార్థము వోయిననన్నుఁ గీచకుం
డవ్వసుధేశ్వరుండు సభ ♦ నారయుచుండ గ్రసించె వింటినే. 90

తే. దిక్కు మొక్కును లేనివి♦దేశమందు, వలెఁ గొలుపుకూటమున నున్న♦వార లెల్లఁ
గనుచు నుండఁగఁ గీచకుం ♦ డనుకిరాతుఁ, డిట్లువేధించె నన్నందు ♦ నేమియందు.

క. అనవుడు సుదేష్ణ యి ట్లను, వనజానన నీకు మతము ♦ వచ్చిన యోనిఁ
నినుఁ గామమత్తుఁడై నొ,వ్వన చేసెనవాని నొంతు ♦ వగ వుడుగు మికఁ. 92

వ. అనిన ద్రౌపది యి ట్లనియె. 93

ఉ.*ఎవ్వరిధర్మపత్ని నెవఁ ♦ డించుఁకుఁ జూడ బరాభవించెనో
నొవ్వఁగ నేసి నీచ మగు♦నుచ్చును వానిని బట్టి వారలే
క్రూ ప్రవ్వడిగించి నొంచి యమ♦కూటమునందు వసింపఁ జేయువా
రెవ్వరు నేల దీని కిఁక ♦ నెట్టును గాఁగల దింతవట్టునుఁ. 94

వ. అని కనలి పలుకుచుం బాంచాలి తనగృహంబునకుం జని జలంబుల నంబరంబులు
నంగకంబులుం గడిగికొని శుచియై శోచనీయం బగునట్టినికారంబునకుఁ బ్రతీకారం
బారయుచు దీనమనంబున. 95

—●●◆ ద్రౌపది తనపరిభవంబునకై పరితపించి భీమసేనునికడ కరుగుట. ◆●●—

చ. సకలజగంబు లేలుటకుఁ ♦ జాలినవారికి ధర్మపత్ని నై
వికృతివుఁగాలకర్మమున ♦ విన్నను వేఁగఁగ నెడ్లదాసినై
నుక మతి యుండియుం దుదకుఁ ♦ జుల్కఁదనంబున కైతి నక్కటా
యిఁక నెటు వోదు నేమిగతి ♦ యెట్టులు కార్యము నిర్వహించెదఁ. 96

* నుచ్చు = పెంటిక, అనఁగాఁ దస్తుల్యఁ డని భావము.

మ. అని చింతించెడునంతలోన నబలా♦స్వాంతంబు విద్యుత్ప్రభా
పనితం బై చని భీమసేనునిపయిం ♦ బర్వెన్ నిమేషంబులో
వనితారత్న మితండు గా కొరఁ డొనర్పన్ లేఁడు నామానసం
బున కిమ్మీఁ బ్రియ మంచు లేచి శయనం♦బు న్వీడి వై శంబునన్. 97

వ. అయ్యర్ధరాత్రమ్మునం జిమ్మచీఁకటియ తన సహాయమ్ము గా నుమ్మలించుచు నమ్మా
రుతి శయనించియున్న మహోననమ్మునకుం జని. 98

ఉ. చుమ్మలువాఁ డెమ్మనము ♦ కోకభరమ్మున డాసి వాసియున్
వమ్ముగఁ జేసి నాపరిభ♦వమ్మున కై సఖులుండు మేనఁ బా
ణమ్ములు దాల్చియుండు దెఱ ♦ నాటుకొనం బొనరింప కిందు నీ
వెమ్మెయి నిద్రవోఁ గలిగి ♦ తే మని పల్కెఁ బదాన ని న్నయో. 99

వ. †అని పలుకుచు నభ్యంతరమ్మునకుం బోయి యట మృగరాజునోజ రోఁజుచు నిద్రిం
చుచున్న సమారకుమారుని సర్వశ్వేత యగుమాహేయి మహోక్షంబునుం బోలె
డాయుం జని గోమతీతీరమహీరుహంబు మొక్కలతకూనమోలె వానిం గరయుగం
బునం గౌఁగిలించుకొని పాంచాలి వనప్రసుప్తం బగుసింహంబును సింహియున
హస్తిని హస్తినియుం బోలె లేచుచు గాంధారస్వరమూర్ఛనం గ్రాలి మధురాలా
పంబునం దేలుపల్లకియో యన నల్లన వాని కిట్లనియె. 100

క. లే లె మ్మేటికి నిద్రిం, చాలింపఁగ మృత్యునీతిఁ ♦ బడియుం టిట నేఁ
బోలింప నమృతుఁ డగుపతి, కాలనయోఁ జూచుకుంటి♦నా వాఁ డకటా. 101

వ. అని మేల్కొల్పిన భీమసేనుండు డబ్బాటుపడి నిజపర్యంకంబునన్నప్రియాంగనం గని.

ఉ. నీ వీటు లేల పచ్చితివి ♦ నీముఖవై ఖరి తొంటియట్లు గా
దేవిధ మైనదుఃఖ మది ♦ యిప్పుడు నీ కగుదెంచెఁ జెప్పు మో
దేవి సమస్తముఁ విని పరి♦తిక్రియఁ జేయఁ గలంతు నేన నీ
యావసు లెల్లఁ బాపుటకు ♦ నైతిని దొల్లియు నీ వెఱుంగవే. 103

వ. ఇప్పటినీనచ్చినవని యెద్దియో : యెఱుంగం జెప్పి యెవ్వరికి నెఱుంగరాకుండం బొ
మ్మనిన నమ్మానిని వాని కిట్లనియె. 104

—●●◆ ద్రౌపది భీమునితోఁ దనపరాభవంబుఁ జెప్పుకొనుట. ◆●●—

చ. మగఁడు యుధిష్ఠిరుం డయిన♦మానిని మానసమందు దుఃఖముం
దగులక యెట్లు లుండఁ దగుఁ ♦ దా నిది యంతయు నీ వెఱింగియుఁ

† మాహేయి = గోవు.

దగ దన కిట్లు నన్నడిగి ♦ తర్కము సేయఁ దలంతు వేటి క
ట్లగు నయినఁ వచింతు విను ♦ మంతయు నింతటిలో బళాంతకా. 105

మత్తకోకిలము. రాజవుత్రిక నైనన న్నల♦రాజమండలి నూడ నా
రాజరాజు బలాత్మ కృతిం గొని ♦ గర్వ నీడిచిపుచ్చె నా
పై జయద్రథుఁ డట్లు చేసెను ♦ పౌర్థివుల్ గనుచుండ ని
య్యోజఁ గీచకుచేఁ బరాభవ ♦ మొందితిం గద యిప్పుడుఁ. 106

తే. బహువిధక్లేశముల నిట్లు ♦ పడియుఁ జావ,కుంటి బాబొమ్మనాఁగ నీ♦వొం డొకండు
నెఱుఁగ కుండిలివో యిట్టి♦యేను బ్రదికి,యేమిఫల మిట్లు పడి చావ♦కెనఁబోదుకు.

చ. విరటునిన్యాలకుండు బల♦న్నికమవిశ్రుతవాహినీశ్వరుం
డరయఁగఁ గీచకుండు గురు♦శాత్ముఁడు వాఁ డిటు గట్టువాల నై
గరిమ సగిట్లులఁ మెఱఁగ ♦ గిన్కొని ఱఁ దన శాలు నా నిరం
తరమును వేసి చంపెఁ జి♦ఛమ్మున కర్హుఁడ యేమి చెప్పఁగన్. 108

క. బాలికునిచెయ్యుకతఁ, గాలముసం బక్వ మైన♦ఘనఫలమునలెఁ
బోలింప నామహాత్మయను, ప్రేరకుఁ శోకరహ♦రీవృత నుగుచుఁ. 109

ఉ. తిట్టుము పాపుజూద మని ♦ తెచ్చి శిరంబునఁ బెట్టి కొట్టలం
బెట్టినవాని నంగజుకుఁ ♦ బెద్దగువాని దురోదర మియుఁ
గట్ట! వచింప నే మరఁదు ♦ గాక మఱొక్కఁడు గాఁడు మొడ్డి తా
నట్టడవిం జరింపఁగ మ♦నం బొనరించుఁ నె మారభూషణా. 110

తే. ధనకనకవస్తువాహన♦తతుల నరసి, యొడ్డి రేఁబవల్ వికసాపు♦చున్న యేని
జూదమదియోఁ బ్లుపూఁబ్లుగాఁ బండినై నఁ, జెఱుక యుంకువిల్లొనరింపఁ♦దగులఁడతఁడు.

క. తనచేసినపనికిఁ యను,తనయుఁడు నెన్నుఁగుఁనుంచుఁ ♦ దఱుఁగనిచింతఁ
గొని మూఢుఁడట్లు మిన్నక, కనుఁగొనుచున్నాఁడు నేఁడు ♦ కడు దీనుం డై. 112

†. పదివేలహయములు ♦ పదివేలహస్తులు, పదిపదివేల్రథ♦పంక్తి లెవ్వుఁ
దోడ రాఁ బురవీథి ♦ వేడుకఁ నై నేఁగు,పెండ్లి యొఁగర్చెదు♦పృథ్వీనాథుఁ
డనిశంబు నిష్క♦సహస్రవేతన మిచ్చి, చానీతశతసహ♦స్రతతుల నిల్పి
తనయింటఁ బవలు రే ♦ యనక వారలచే నతిస్తుల సాపడఁ♦జేయు♦పథికకీర్తి

తే. యెరుఁ లెఱుఁగకుండఁగొక్కఁ♦చోఁనుబసుపుచ్చు,నట్టి డాయుండినీచయా♦చ్ఞాన్నభుక్తి
నుదరమును నించుకొంచుఁదా ♦ నున్న వాఁడు,ధర్మసుతుఁడక్కటక్కటా♦ దైన్యమటన.

† ఏగుపెండ్లి = ఊరేగింపనుత్సవము.

తే. తనియఁ బదివేవు రూర్ధ్వరేతస్కు లైన,యతులకుంబెట్టుటయుకాక♦యహరహంబుఁ
బెట్టు నెనుబదియెన్మిది♦వేలస్నాతకుల కతం డిప్ప డిగ్గతిఁ ♦గొలిచి బ్రీతుకు. 114

—●●◆◆ద్రౌపది తనపతులపాటునకుం బరికింపంబుట. ◆◆●●—

మ. పతులుఁ దేలును వందిమాగధులు లై♦వారంబులం జేయఁగా
సవిమర్శంబుగఁ గొల్వునం దయి మునుల్ ♦ సద్ధర్మముల్ వల్కఁగా
నృపులుల్ దా రరిగావు లై కొలువఁగా ♦ నిత్యంబు సత్యంబు నా
ర్జవముం గల్గి ప్రజాళి నేలుదొర కీ♦చందంబు సంధిల్లఁ గా. 115

తే. బధిర పంగ్వంధ విహ్వల ♦బాల వృద్ధ, భిక్షుక ప్రభృతుల నెల్ల♦వేళ నరసి
ప్రోచి రక్షించుచును రవి♦వోలెదనల,వెలుఁగునెకిమీఁదు కంకుఁడై ♦మెలఁగునిపుడు.

చ. పరివృఢుఁడై నము స్తజన♦పాలనముం బొసరించుభారతో
త్తరుఁ డిటు కూటివేద యయి ♦ దైన్యము దోఁపఁగ నొక్కకొంచెపుం
దొరకడఁ జేయకుండఁ గని ♦ దుఃఖము నొందక యుండు నెవ్వఁ డో
పురుషవరేణ్య యిట్టి దనఁ ♦ బోలునె నాపతి నీ వెఱుంగవే. 117

ఉ. వల్లభ యేమి చెప్పెదను ♦ వారినినావశికాప మీ వితఁ
వల్లవజాతివాఁడ వయి ♦ వంటకముం బొసరించుదాని లై
యిల్లడ వెట్టికోఁబడితి ♦ విట్టినినుం గనుచుండుకంటె లై
జెల్లినదుఃఖ మొండొకఁడు ♦ చెప్పఁగఁ బొప్పడియుండునే కటా. 118

తే. విరటుఁడు వినోదమునకు నిఁ ♦ బిలిచి మత్త,కుంజరవ్యాఘ్రమహిషాది♦ఘోరజంతు
సంతతులతోడఁ బోరింప ♦నింతు లెల్ల, గాంచి నగుచుందు రది నన్నుఁ♦గాల్చివుచ్చు.

ఉ. ఆయెడ నాదుచిత్తమున ♦ కయ్యెడుతత్తఱపాటు గాంచి లై
కేయి నిజాంగనాసమితి♦కిం గనుఁగో నెఱిఁగింప వారు నా
చాయలఁ బట్టి నఁ దెలిసి ♦ నన్న యొసర్చెద రిట్టి దంచుఁ దా
నాయమ నాపయిం గినియు♦నట్టిద యీ నది నన్ను వేఁచెడిఁ. 120

తే. తరుణి సైరంధ్రి సుందర♦తరుఁడు వంట,వాఁడు వాలోక్యకాలము♦వారు వారి
జాతులమనంబెఱుంగరా♦దనుచుఁ బ్రజలు,గుజగుజలువోవుచుండ్రిది♦కోయువదిని.

క. భీమపరాక్రముఁ డగునీ, వీమెయి దుర్గతిని బడఁగ ♦ నెఱిఁగి మహాశో
కామయపీడిత నగునే, నేమెయి జీవించియుందు ♦ నెఱిఁగింపు మిటఁ. 122

వ. అని మఱియును. 123

---

§ లై కేయి = కేకయరాజపుత్రి, సుదేష్ణ.

సీ. నరదేవముఖ్యులఁ ♦ బఱిఁ బఱిఁ గెల్చిన,మేటి నర్తకుఁ డయి ♦ పాటుఁ జెందె
నగ్నికి ఖాండవం ♦ బర్పణచేసిన,ఘనుఁడు కూపాగ్ని నాఁ ♦ గప్పవడియె
శత్రుభీకరుఁ డైన ♦ క్షత్రపవరుఁ డిప్డు, వికృతవేషంబున ♦ వేగుచుండె
వరగుణాంకిత బాహు ♦ పరిఘములం బొల్చు,పురుషుండు గాజులు ♦ గరిమఁ దాల్చె
తే, జ్యారవంబున జగము ల♦ల్లాడఁ జేయు,నేత గీతస్వనంబున ♦ నెగడుచుండెఁ
దరణిసమకిరీటము దలఁ ♦ దాల్చుజోదు, వికృతివేణీభరముఁ దాల్చె ♦ నకట కట్ట. 124

తే. దివ్యభూషణభూషిత ♦ దేహుఁ డగుచుఁ, గాలుచుండెనునిజయుండు ♦ గమ్మలుఁ గడి
యమ్ములు ధరించి కన్నెల ♦ కాట గపటఁ, గనిన నామది శోకమ ♦ గ్నంబు గాదె. 125

మ. సురదత్యాస్త్రసమన్వితుండు తిరిజగ ♦ త్త్రోన్నతాతిపాత్రుండు బం
ధురబాహాబలనిర్జితారిజనసం ♦ దోహుండు సాద్రీప్ర మై
ధర గంపింప మహారథం బనిఁ జనఁ ♦ దై త్యావళిం దోలి దు
ర్ధరతేజుం డయి కాలువాఁ డిటు లయో ♦ కాల్గంటి యై యుండునే. 126

ఆ. జనులు మెచ్చుకొనెడు ♦ శౌర్యంబు ధైర్యంబు, సత్యశౌచధర్మ ♦ సముదయంబు
పరఁగఁ గుతికపుపు ♦ పంట యై తగువాఁడు, జూడ మదినిఁ జుమ్మ ♦ జుట్టకున్నె. 127

శా. %గోపుండై నవదేవ్రఁ డేవిధమునఁ ♦ గోష్ఠంబులఁ మెట్టుమఁ
భూషగ్రామణికిం బ్రియుం బొగవ నే ♦ ప్రాద్యుఁ దదీయోన్నతిఁ
రూపింపఁ వినినంత నామనమునం ♦ గోరిభంబునఁ దుఃఖముం
జూపట్టఁ దిగఁదార్చివఁ గాక వగకుం ♦ జో కైతి నే నయ్యయో. 128

చ. ‡అడవుల కేగునాఁడు ననుఁ ♦ నక్కటికంబునఁ జూచి కుంతి నా
కొడుకును వీఁడు జూడు మని ♦ కోరికఁ జూపుచు నోపకుంతి! వీఁ
డడరెనువృత్తముం గలిగి ♦ యందఱకుఁ హిత మైనవర్తనిఁ
నడచెనువాఁడు సద్గుణగ ♦ ణంబు గలాఁడని చెప్పి వెండియుఁ. 129

శా. నాకుం గూర్చెనుముద్దుబిడ్డఁ డెడ నే ♦ నాఁడేనిఁ గాశిన్యముఁ
గైకో నింత యెఱుంగఁ డే మనిన నౌఁ ♦ గా దంచు వాదింపఁ డొం
డాకాంక్షింపఁడు కస్తి కోర్వఁ డతిమృ ♦ ద్వాకారుఁ డీ వీతనిఁ
జేకొంచుఁ వని నేలుకో మ్మనుచు నా ♦ చేఁ బెట్టి చెప్పెం జుమీ. 130

తే. అట్టిముద్దులమగఁడు నే ♦ డాలఁ గాయు,పనికి నుండినఁ గని నేను ♦ మనమునందుఁ
గుదిరి యెట్లుండఁగల నని ♦ మదిఁ దలంతొ, చింత యే మని యడిగితి ♦ జీనితేశ. 131

% దిగఁద్రావు = దిగ్రమింగు,విడుచు; ‡ వర్ణని = మూర్ఖము;

తే. రూపసంపన్నుఁడై యను♦మూపదివ్య,చాపవిద్యావిలాసుఁ డై ♦ యేపు చూపు
నకులుఁ డిప్పుడు గుట్టము♦లకు నుశిక్ష,కుఁ డగు కాలవిపర్యయ ♦మమున వలెనె. 132

ఉ. లాయములందు గుట్టముల♦లద్దెలయొద్ద బరుండి సిద్ధురం
బోయెడువాఁడ నై యెపుడుఁ ♦ బోఁడిమి వోవ విరాటులెంక నై
శ్రీయును వైభవంబు విడి ♦ చెన్నటి వోలె మెలంగువాని నే
నీయెడఁ జూచుచుం బ్రోదికి ♦ యి ట్లగునాసుఖ మేమి చెప్పుదున్. 133

దౌమ్యుఁడు భీమునితోఁ దనపాటు చెప్పుకొనుట.

చ. ద్రుపదకులంబునం బొడమి ♦ దొడ్డతపోమహిమంబుఁ బెంపుఁగ
వ్యపగతసాధ్వసాత్ము లగు♦పాండుకుమారులధర్మపత్ని నై
కృపణులు గాక వీఁక నుడి ♦ కెక్కినబిడ్డలఁ గన్నతల్లి నై
యిపు డిటు లూడిగంపుఁబని ♦ కే నయితిం గద గట్టువాలు నై. 134

మ. కురుపాంచాలకులద్వయంబున నెగుల్ ♦ గూడఁ బుడేష్ణాగృహం
తరమందుం బరిచారికాత్వమున కై ♦ నా ప్లిట్లు వేగించుచున్
దురవస్థ దురపిల్లునఁ దెలియ లే♦దో కాని నామస్కియున్
మరణంబున్ గనరారు నాపతులు వై♦న్యం బద్ది సామాన్యమే. 135

ఉ.† ఎప్పటి కిట్టికాల మొకఁ♦డే యయి పెండెలఁ బట్టి యుండునే
కప్పినచీఁకటుల్ విరియఁ ♦ గాముది యొప్పక పోవ దట్టులే
యిప్పటిముప్పు దీఱఁ బతు ♦ లెప్పటిరాజ్యసుఖంబు నొందఁగా
నొప్పదు రంచు నాస నిటు ♦ లుంటిని గా నొకఁ డైన జీవనే. 136

తే. ఇంతబలఁగంబు గల్గి నే ♦ నింతవారి, కాల నయ్యును దొలి బాము♦నందు నోచి
నట్టినోముకొఱంత ని ♦ ట్లలఁతి వోలె,నొరుల కుడిగంబు సేయు నై ♦ యుంటి నకట.

తే. పాణి కేనాటి కేగతి ♦ పట్టునో యె,ఱుంగఁ జాలుదుమే నృప♦పుంగవులకు
మీకు మీపత్ని నగునాకు ♦ నీ కరణి న,వస్థ వచ్చెను నే మన♦వచు నధిప.

చ.‡ విరటునిపత్నికిం జడిసి ♦ వెన్నడి యుండియ కన్ను సన్నలఁ
నిరతము నల్లు వెట్టియును ♦ నేన జలంబుల నాడఁ జేసియున్
సురుచిరరీతిఁ బూసియును ♦ శోకము పైకొన సేవ సేయుదున్
గర మెపు డిట్లు చేసి యెఱుఁ♦గం గద మీకును గొంతి కేనియున్. 139

† పెండెలఁ బట్టి యుండునే = అనఁగా నెల్లప్పుడు నుండునది కా దని భావము.
‡ కరము = అత్యంతము;

తే. ఉడిగమునఁ జేసి నాకరి ♦ యుగమునందు, నెట్లు కాయలు గాచెనో ♦ యెట్లు పడుచు
నుంటినో చూడు మని చూపె ♦ నువిద తనదు, కేలుమగ చూపి కన్నీరు ♦ జాలువాఱ.

వ. అట్లు చూపినం జూచి మున్నీ రయి యగస్నిగు, గరతలంబున నొత్తుకొనుచు భీమ
సేను డారూఢరోషుండు లై నాయన్నకు జేర్చుకొని కర్ణ మనుభవమ
ని ట్లనియె. 141

భీముఁడు ద్రౌపది నూఱడించుట.

తే. తర్క టాట నాభూపబలం ♦ బవిస్ఫు రుని, గాండివంబును వమ్ములే ♦ కావె నీవు
పరులకడ నిట్లు పడుచుండ ♦ నరసి యరసి, యున్న యుండినచాల నో ♦ యనన్నమిన్న.

శా. నిన్నుం గన్నిరవీచకాశ్రనుల నవ ♦ స్రోతోవనిర్ఘ్నీతలం
బన్నం జూచియు మిన్న యన్నలిన బా ♦ ణార్కి వియుక్తఁ జేయఁగా
నున్న న్నన్ను నజాతశత్రుఁడు ఘటా ♦ ట్టోద్భ్రాంతి వారించుచున్
సన్నల్ సేసిన నుంటిఁ గాని తెగువల్ ♦ నాకిం బనే లేనిచోఁ. 142

తే. వనిత! మనకు రాజ్యత్యాగ ♦ మునకు నైన, ఖలులు మరోక్షగాదుల ♦ తలలు దుంప
కునికి వ్యవస్థితం బగు ♦ ఘోరశల్య, మై దహించెడు నాగాగ్ని ♦ మమదిసంబు.

ఆ. ఎంతపాటు పడిన ♦ యే నీవు ధర్మంబు, విడకు మెడఁదఁ గినుక ♦ విడుము పడఁతి
ధర్మవిద్వరిష్ఠు ♦ ధర్మనందను నింద, నేయఁ దగదు నీకుఁ ♦ జిత్తమందు. 145

క. నీయాడు గోడు వినినఁ, బాయుదు రిల ధర్మసుతుఁడు ఫాల్గునుఁడుఁ గవల్
వే యేల వారు పోయిన, నాయెడలుం బోవు ననుము ♦ నమ్ము మెడందన్.

వ. అని మఱియు నోదేవీ! యీవల్లు వచ్చినప్పుడ ధైర్యం బూఁదవలయు నాకర్ణింపుము

సీ. మును సుకన్యక చ్యవ ♦నుని గూడి వనమందుఁ, బడరానిపాటులు ♦పడియెఁ గాదె
వేయేండ్లసృ ష్టైన ♦విభునితోఁ దొల్లి రూ, పతి నాళాయని ♦ పడియెఁ గాదె
జనకనందిని పతి ♦ ననుసరించి యరణ్య, మున మున్ను పెన్నెగుల్ ♦గొనియెఁ గాదె
తనకోరికల నెల్లఁ ♦ దటిగి లోపాముద్ర, మగనితోఁ దొల్లిట ♦ నొగిలెఁ గాదె

తే. వెనుక సావిత్రి యమలోక ♦మునకు నేగు, సత్యవంతునిఁ గూడఁ దే ♦ సాధ్వు లెల్ల
బతులతోఁ గూడికష్టముల్ ♦పడియుఁ దుదకు, సౌఖ్యమందుట లెఱుఁగవే ♦సాధ్వి నీవు

తే. కొన్ని నాళ్ళోర్చియుండు మో ♦కొమ్మ నీవు, నట్లు సుఖియింతువుగ్రతేజోవిదూర ♦శాబ్దమిద్ధి
కడచినవెనుక-రాజ్ఞి వై ♦పుడమియందు, నమ్మునామాటలనువుడు ♦నాతిమఱియు.

తే. ఆర్తనై బాష్పమోచన ♦ మాచరించి, శోకసాగరపారంబుఁ ♦ గొనుచుఁ గాక
లేక తెగడితిఁ గాని లో ♦నికపుజ్యుఁ, డైనధర్మజుకడ ♦ నేమఁ మగునె యొకఁడు.

వ.§అయ్యె నైనదానికి వగచినం బ్రయోజనంబు లే దది యట్లుండఁ గాని పుత్ర తంబునకుం గడంగు మూఢకేయి నాకుఁగా విరాటుండును గామించునో యని శంకించుచుండు నట్టిచాపిభావం బెఱింగి చుక్కాపు డగుసూతనందనుండు కామ మోహితుండై నన్నుం బట్టుటయుఁ బుచ్చుటయు నేను గోపించియుం గోపింపక నాఁతు లేవురుగంధర్వులు వారు మహాశూరులు నవిడాఁకు బడి నీవు నీభ్రాతలంబులం గోలుపోవువాఁడ వగుదు వుడుగు మేను కులశీలసమన్వితనై పరుల నంటనిపరమ ధర్మంబున నున్నదాన నన్నుఁ గామింపకు మనిన వాఁడు గిర్వాంభుండై నిర్వ ధయంబునాకు లెచేనే [illegible] యిరంబులం గాటి యున్న వాఁడ నీవెడమూట లింకం గట్టిపెట్టు మని యట్టహాసంబుఁ జేసిపోయె నప్పుడు మనియప్పుడు భృత్యవిచిక్కి చేసి మున్నీ నీనమంటికిం జని చెల్లి దేరం బంచుటయు నే నెంతయో ప్రతిజ్ఞాభ్యంబుఁ జేసియుం జేయునది లేక వానియింటికిం బోయిన వాఁడు నన్ను బలాత్కరించె నే నది విరాటున కెఱిఁగింపఁ గొలువుకూటంబునకుం బొమ్మని తెచ్చునంతలో వాఁడునుం గూడముట్టి విరాటుండును నీవును ధర్మజుండును దక్కినుంగలవారునుం జూచుచుండ నండు మిగిలి కాలం దాఁచి పడం ద్రోచెఁ గడమ యాలయు నీయెఱింగినయదియ యని మఱియును. 151

సీ. విరటుమఱఁది నే ♦ వివిధసేనల కధినాథుఁడ నని కీచ♦కాధముండు
తగవు ధర్మంబును ♦ దప్పి యెప్పుడు నెడఁ, బరిదారధనములఁ ♦ బడయఁ గోరుఁ
గడుఁగా యిలయందు లేఁ ♦ కిటి యై వర్తించు, కోపభాగ్యుఁడు వాఁడు ♦ పాప మూఁడు
నిరసింపఁబడఁ గాన ♦ నే నగ్గ మగుదునేఁ, దగ్గ కెగ్గతి నైన ♦ దన్ని చంపు

తే, ధార్మి కుఁ డైనయీపు నం♦ధర్మ మూఁడు, ధర్మ్యకర్మ మూఁడు ♦ భార్యరక్షింపఁ బడ్డ
భార్యరక్షింపఁబడునేఁ ♦ బడ లగుచురు, ప్రజల రక్షించుటది యాత్మ♦రక్షియగును.

తే. అని లంభిల్యఁ బలుకఁ ♦ బ్రియంబులైపల్కుఁగా ♦ [illegible]
భార్యయు నుపాయమ ♦ భ్రమరయుక్తనలఁ ♦ [illegible]

ఉ. శత్రునిబ్బణంబునకు ♦ జాలిదఁ భర్తయు లేమి ధారణిం
క్షత్రియయాతికిఁ ♦ దినుము ♦ కౌరవవంశ కృష్ణ! నీవునుఁ
ధాత్రి నిఁకొక్కఁ డైన ♦ భర్త గలుగుఁ గుమారుఁడ వన్నె నా
గాత్రము నీటి వెంబడుఁ ♦ గిల్లదు మంచియున్న మియ్యెయా. 154

§ పట్టువఱుచు = నిర్బంధించు. † కఱటి = వంచకుఁడు.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—తృతీయాశ్వాసము.

కరుఁడై లోకంబులఁ
జేకొని రక్షించుఁట్టి శ్రీపరమేశుఁ
వాకుల నిడికొని కొలిచెద

మా కిపుడఁ శుభము లొసఁగ మనిచెదఁ గాకుఁ. 1

వ. అక్కథకుఁడు పోఁ గాఁ బెముహాయులకు నట్లయిన వెనుక నైనకథానంవి
ధానంబు చెప్పు మని యడిగిన జనమేజయుఁడు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 2

చ. అనుజులతోడి సూతిసుతుఁ డిట్లు వితుం డయి పోవ విన్నభూ
జను లెవ విస్మయాబ్ధి నెఁ సంగుచుఁ బొంగుచు బేర్మి పెంపుఁ
దనరంగీచుండు బల వర్ణనమున్వోతుఁ డెట్లు నచ్చె నె
న్నఁడు నిరు వట్లు సెయ నని మంగళ కొచ్చి కేవ్వఁ యుఁడఁ. 3

క. ఏ నముతి యై యు ర్వీ శఁ కాఁ మ మ్మ, ఁ చ్చ గి ఫ్ఫ నులచే సాధ్వీకులఁ
నని విరాటునిపు ముఖం దయి వాఁ, వినిధదేశములందును వెల్లివిరిసె. 4

వ. అట్టియవసరంబు. 5

వేగులవారు పాండవులం గాంచి దుర్యోధనునికిఁ జెప్పుట.

మ. *ధృతరాష్ట్రాత్మజుపంపునఁ బుడమిపై నెం దుండికో పాండవుల్
వెతకంగాఁ దగు నంచు వచ్చి యెచట నివాసింపఁగా రామి నో
డి తగఁ వేగులవారు గౌరవుని వెం డిం ద్రొచ్చి దుర్యోధనుం
డతిపత్తిం గని పల్కి రిట్లు కృపభీష్మద్రోణముఖ్యుల్వినఁ. 6

సీ. అవధారు ధరణీధ రాంచితపాదవీ, రా! మహారాజ నీ యానతిమెయిఁ
బాండవాన్వేషణ పరతమై మేము నా, నావనంబులు గిరుల్ నగరములును

---

* గౌరు = గజము.

గామంబులుం గటకంబులు కొలఁకులు, నదులు నదంబులు ♦ పొదలు గుహలు
దిరిగి చూచితి మెందు ♦ నరయరా రాపాంపు,పుత్రులు పాంచాల♦పుత్రికయును

తే, విను మొకనినంబుసం దొకవిశ్రుతపోట, వారిరథకేతుపథములు ♦ వఱల వాని
వెంటఁ బఱి ద్వారకకుఁ బోయి ♦ వెదకి వెదకి, విసిగి వేసారి నచ్చితి ♦ ముసురు చెదర.

శా. ఎందుఁ జూడఁగరాదు పాండవులు హా ♦ రెండేనియుం జచ్చియే
యుందు రేఁ బ్రతికోకపోట నుండిరిను మా ♦ కూహింప రాకుండ రీ
చందంబుఁ వినిపింప వచ్చితి మిఁకఁ ♦ సంధింపఁగా నెద్ది మీ
యందుం దోఁచునో తోఁచినట్లు సలుపఁ ♦ వ్యాహారముం జేయుఁడీ. 8

వ. మతియు నొక్కవిశేషంబు విన్నవించెద మవధరింపుము. 9

ఉ. మున్ను ప్రతిజ్ఞయోఘంబును ♦ బోకడపెట్టినజెట్టి మత్స్యరా
జ్యోన్నతి కెల్ల మూలము మ♦హోగ్రపరాక్రముఁ డైనకీచకుం
డెన్నఁగ దేవయోనుఁ లఁట ♦ యెవ్వరొ చంపఁగఁ జచ్చె నొక్కరే
యన్నగరోపకంఠమున ♦ నంగఱుతమ్ములతోడ వింటివే. 10

క. శత్రుపరాభవ మియ్యది, ధాత్రీశ్వరుమదికిఁ బ్రియము ♦ దనులఁగ దయకుం
బాత్రుల మై వివరించితి, మాత్రము విడ వలవ లయ్యు ♦ నాజ్ఞాపింపన్. 11

వ. అని చెప్పిన దుర్యోధనుండు మాటలు నచ్చినవలుఁ బుచ్చి మెను నభానసులం గలయం
గనుంగొని యి ట్లనియె. 12

అ. కార్యగతులతెఱఁగు ♦ కలరూ పెఱుంగుట, దుర్ఘటంబు గాదు ♦ దొడరి మీరు
లెల్లఁ బాండుతనయు ♦ లెం దున్నవారలో, మొఱఁగిగొన్నఁగలరు ♦ నెఱుకఁ గలిగి. 13

సీ. అజ్ఞాతచర్యకు ♦ నై నదాయలసమ,యాబ్దము గడచె నఁట్లాక్షిష్ట
మాయింత యగుపర్యం ♦ తై నఁ బాండవులు వా రేచి పైఁ ♦ బడక పోవ
రెడరు వుట్టింపు నెట్టు♦లేఁ గారవుల కట్టి, దవ్వు గాఁ దర్గుదు ♦ రరయ వలయు
నధికప్రయత్న మి♦య్యది దనుఁ గావించి, వారి నెఱిఁగిన♦వారమేని

తే, సత్యధర్మపరాయణ♦స్వాంతు లై న,పాండవులు చెండి నవవాన ♦ ముండ వలతు
రట్లగునయేని మాకు రా♦జ్యంబు నిన్న,పత్న మయి దక్కుఁగాదె నీ♦ర్ద్వంద్వ మగుచు.

కర్ణాదులు మరలఁ బాండవులతో వెదకు టొప్పు నని చెప్పుట.

మ. అనినం గర్ణుఁడు నలు_ నిట్లు వ్యగ్రివీ♦రా! వెండియుం విజ్ఞా_
చనుచారావళి రోయఁగాఁ బనుపు మా♦చారుల్ నిగూఢస్థితి

స్వనటం బొందెడుపాండునందనుల నానాదేశభాగంబులన్
వనులం గొండలఁ గొల్కుకూటముల సంవర్షిస్థానసంఘంబులన్. 15

క. రోయఁ దగునేర్పు వేర్పడ, నా యిరువో ల్లెల్ల దాఁ ♦ నగపడుదురు కొం
తేయు లన దుస్సనీయుఁడు, పాయుఁడు యిట్లనుచుఁ బలికె ♦ భ్రాతకుఁ బ్రీతిన్. 16

శా. పోలుం గర్ణునివల్కు వారి వెదకం ♦ బుచ్చు వగుఁ వీఁగులన్
బోలం జూచి ధనం బొసంగుటకు నై ♦ పోషించి భాషించినన్
లిలం బొండవ్రులం గ్రహింపఁ గల యీ ♦ లె మ్మింతొకఁ వారు భా
ర్గవాలవ్యాళముఖంబులం బడి మృతిన్ ♦ బొందవంగఁ బోకుఁడీ. 17

వ. అంతం దత్త్వాన్వీక్షకుం డయ్యుఁ బోఁకుం డిట్లనియె. 18

మ. కృతవిద్యాధనులున్ ధనుర్ధరులుఁ ♦ గృత్తాంతాజుల్ ముహూ
స్మృతతేజుల్ విజితేంద్రియుల్ సతిభయుల్ ♦ నానాధర్మప్రతుల్
కృతహవ్యస్తుతు లార్యసమ్మతమతుల్ ♦ విజ్ఞు ల్విశేషజ్ఞులుం
గృతకృత్యు ల్కలిలైతికమత్యులు ధరి♦త్రిఁ శౌండు లప్పాండవుల్. 19

జే. నీతిధర్మాన్వితత్త్వజ్ఞు ♦ లై తెఱఁగి, ధర్మపథమునఁ బోవునా♦ధర్మతనయు
నెల్లతమ్ములు తండ్రి నా ♦ వెఱఁగి నిడక, వాలిచి నిహాయగతిఁ బొమ్మనుఁ♦ తెలియవించె. 20

చ. ఒనరి విధేయులై యొకరి ♦ నొక్కరుఁ భాయక జాగరూకతం
దనరుచు నున్నవారల కే♦టం దలపోయఁగ నాఁడు నాఁకళ, మెం
చునకొ నిమూఢవృత్తి మెయిఁ ♦ బ్రోఁకుచు నుండుమి కాల మందునన్
ఘనులగు నిప్రులం బనిచి ♦ కాంచఁగ నెంతట వారి వార్తలన్. 21

వ. అనిన ధర్మనిమంత్రణ దేశకాలత్వజ్ఞుండు నగుణాఁ డేయుండు కావహితిం బుఁ
గోరి కుంభసంభవుండు చెప్పినచొప్పు ననుసరించి యిట్లనియె. 22

సీ. సర్వజ్ఞుఁడు ధ♦నుఁడు సమ్మతుఁడు సాధు,సహ్యుఁడు సౌలభ్యుఁడు, నిర్వి♦కారుఁడు
శుద్ధిసమన్వితుఁడు సు♦ధీ, ఏ రాజ్యమునకు, ధర్మ స్థిరుఁ డ సి♦ధర్మపాలయశుఁ
లగుపాండవులు చొఁ♦పడిగి యుండరు గాని, వనుయాలవమును ♦ సల్పు చుండు
ధర్మశాత్త్వజ్ఞుఁడు ♦ ధర్మజుఁ డెల్లరిం, బడిపోవలెఁ గాదు ♦ ధర్మసరణి

ఆ. వేరి కైన వారి ♦ వెదక శక్యము గాదు, వేగువాఁడమాట ♦ వినఁగ నేల
ద్రోహబుద్ధిఁ గాక ♦ తోఁచినగతి నిట్లు, నిజము పలికినాఁడ ♦ నేను వించె. 23

క. వీరును వాలు నా కొక,తీ ర్పై సుయోధనుండు ♦ తెఱఁగఁ గనుగొనఁ నే
నీరీతిఁ జెప్పఁచుంటిని, వీరి బ్రోఁమించి కాదు ♦ వినుఁ డని మఱియున్. 24

---

* ఇందు వేగులకు ధన మిచ్చి గౌరవించుట కర్తవ్య మని చెప్పినాఁడు.

సీ. శ్రీ లొంది యుందురు ♦ చే సెఱుంగక జనుల్, ధర్మజుం డుండిన♦తావునందు
సత్యశౌచాదులు ♦ శాంతియు దాంతియు, నిలుచు ధర్మజుఁ డున్న♦నెలవునందు
శ్రుతులు శ్రుత్యర్థముల్♦క్రతువులు వ్రతములు, నడచుధర్మజుఁడొప్పు♦పుడమియందుఁ
బాఁడియుఁ బంటయుఁ ♦ బ్రిజయును సమవర్ష, మొనరును ధర్మజుం ♦ డున్న చోట

తే, హోమడాంబరాములబాధ ♦ నన్నగిల్లు, ధర్మతత్పరత్ వివి♦తతి చెలంగు
స్పర్శసుఖవాయువులు వీచు ♦ సంతతంబు, విజ్ఞుఁ డగుధర్మజుం డున్న♦విషయమందు.

వ. మఱియు ధృతియు దానము తుష్టియుఁ బుష్టియు బుద్ధియు క్షమ హ్రీ శ్రీ కీర్తి తేజ
ము నార్జవము లోనగునవి గలదేశంబు ధర్మజునకు నివాసం బని తెలిసి వారిం దెలి
యం దగినవారిం బుచ్చి కర్ణంబుదెనవాఁడవు క మ్మనిన్ దానికి సమ్మతించుచు
శారద్వతుం డి ట్లనియె. 26

తే. ఎంత వో లెమ్ము నల్లవో ♦ శంతనసుతుఁ, డిపుడు చెప్పినమాట స♦హేతుక మయి
సముచితం బయి యున్నది ♦ సమయగుప్త, వృత్తి నుండిరి గదె పాండ♦వేయు లెల్ల. 27

ఉ. చచ్చిరి నాఁ దలం పెడఁదఁ ♦ బర్చకుఁ దే కలపాండవేయు లె
ల్లెచ్చట నుండిరో తెలియ ♦ ని ష్టగు వేగుల నంపు టొప్పు వా
రొచ్చెము సై ఁపఁ జాలరు ని♦జోన్నతికై సమయాంతమందుఁ బై
వచ్చుట నిక్క మెట్లు నడు♦పం దలపోయుదువో సుయోధనా. 28

క. అరి ప్రాకృతుఁ డైనను మది, సిరిఁ గోరినరా జుపేక్ష ♦ నేయుఁ దగవు గా
దరునము సెల్లదు చెల్లిన,బిరుదుమగల్ పాంసుసుతుల♦పెం పన వలెనే. 29

చ. సమయము దీరఁ బాండవులు ♦ సంధికి వచ్చిన నిచ్చగించి నీ
సముదయముఁ బలంబు ధన♦సంపదయుఁ గణియించి వారితో
సమరెనసంధి చేసికొను♦నట్టిద ల గ్గటు గాక వీఁక దం
డమ నడపించు టొప్పు ననుఁ♦టల్ తగ దభ్యుదయంబుఁ గోరిన. 30

తే. ఎఱిఁగి దేశము కాలము ♦ నెదిరిఁ దన్నుఁ, గోశబలవృద్ధిఁ దలపోసి ♦ కొంత కొంత
నీతి నడవఁగఁ జేసెడి♦భూతలపతి, కార్యసిద్ధి నెసంగు సా♦ఖ్యమును బడయు. 31

వ. అంతఁ ద్రిగర్తేశ్వరుం డగునుశర్మ కర్ణునకుం గనుసన్న నేయుచు ధార్తరాష్ట్రుని
ట్లనియె. 32

నుశర్మ నుయోధనునితో విరాటునిపశుసమృద్ధిం దెలియ విన్నవించుట.

తే. మత్స్యసాల్వాదిసై న్యసం♦పత్తి దనరఁ, గీచకుం డెన్నితడవలో ♦ గోచరించి
మున్ను వ్యహరించెననుఁ♦జుట్ట♦ములనుదాను, వాఁడుగంధర్వనిహతుఁ డై ♦ నేఁడు సెల్లె.

ఉ. కీచకుఁ బుచ్చి మత్స్యుఁడటు ♦ కింకరిపాటునఁ జేటు దెచ్చె నా
రాచతికంపునేల కెవ ♦ రాఁజుచు నున్నది క్రోధవహ్ని నా
కీచన విమ్ము నేన చని ♦ యేడ్తెఱఁ జూచుమ నెల్లనూఁగ్నులక్
రాచి నశింపఁ జేసెద న♦రాతులగుండెలు తల్లడిల్లఁగన్. 34

వ. మఱియు మత్స్యదేశం బివ్వకు ధాఁధాన్యసంపన్నం బై యున్నయది పాండవు లం
దున్న నుండవచ్చును గావున. 35

శా. సేనాధీశ్వరుఁ డైనకీచకుఁ డిలన్ ♦ జేటొంద మత్స్యేశ్వరుం
డానందం బఱి యున్నవాఁడు బలగర్వాగ్నిర్యశుల్ వైరిరా
నానేలం బవ నొప్ప నెల్లబలముల్ ♦ యత్నార్థ మెం చున్నవా
నానేకార్థములుల్ గహింపుమొని రా ♦ నై యొయ్య నిప్పట్టుగన్. 36

చ. కొదుగక పాడిపిన్న గురి యుం♦గోగణ మిడ్డ గణింప నొప్ప న
వ్వగమున దానిఁ దెత్త మని ♦ వడ్డఁ దదీయచమూసమూహముల్
నదమద మాఁగరింతము న♦శేషబలం బుఱుమొదల్ సుఖింత మి
య్యని ప్రభురమ్మగంబ యగుఁ ♦ నై బలబాహుబలి మ్మహోత్సహా. 37

వ. అనిన గర్జుంచు సుశర్మవచనంబు లింత యొప్పఁ జేయుఁ డని పలికిన ట్లిప్పుడ నేఁటం
గూర్చుకొని పోవ టొప్పఁ దుఱఁ గుగువ్వడుఁ గూఁవ్వడు లై శీఘ్రతోఁ గూర్మి
[illegible] లై యనుక్షయబాణు లై పాఁ డవులతోఁ బు కేమఱని యట్ల మోల్
గనుఁ గు నిశ్చానమం బిలిచి యి ట్లనియె. 38

సీ. ఇమ్మార్గ నీవు పెఁద్దలతోడ నిగి పెట్టి, యొప్పించి వాహిని ♦ నొప్పఁ గూర్చు
మిడ్డ తిగిఁ ల ♦ నెల్ల గూఁటి సుశర్మ, ముమున్న విటు పోల్ ♦ చనఁగ నొప్ప
మఁ గునఁగల ♦ సర్వజనపదన్యాయుల నై పోవలయుఁ ♦ మర్మ స్థ♦ప్రయోగకుశల
బలములఁ ♦ యాఁ ♦ నీ సేసి పట్టీఁగోల, త్తములు గోపులఁ ♦ గవుల వలయు

తే, నని న నౌఁగాత మని యరం ♦ డట్ల చేసె, గృష్ణసఖుని ద్రిగ ♦ పృథివిపతియు
ష్టమని నెల్లకారవు ♦ లలబలముగ, బలఁగనుల గూఁటి చనిరి గోపులను బట్ట.

వ. అట మత్స్యనగరంబునఁ బిచ్చ్నగూహంబుల నుండి విరాటునివనులు సేయుచున్న
పాండవులు తమసమయాబ్దంబులు గడవ నెంచితి మని సంశించుచుండి నవ్విరటుంపిను
గీచకుండు చచ్చినవాఁటంగోలెఁ బాండవు లని యెఱుంగకుండినను వారి నెంతయు
సంభావించుచుండె నంతఁ దర్యోదశవర్షాంతిమదివసంబున. 40

సుశర్మ దక్షిణగోగ్రహణంబునకై వెడలుట.

చ. కురుపతిపంపునఁ బలము ♦ గొల్వఁ దిగర్తవిభుండు విక్రమ
స్ఫురణము దిక్కులఁ బిరియఁ♦బోయుచు నేపున వచ్చి మోచ్చునఁ
బిరటునివీటిదక్షిణపు♦వీధిని ముట్టడి వెట్టి గోపులఁ
శరముల ముంచి గోగణముఁ ♦ జయ్యనఁ బట్టెను బట్టినంతటఁ. 41

తే. గోపుఁ డొక్కఁడు రథమెక్కి ♦గొబ్బునఁజని,కంకభట్టాదులు నుమంత్రి♦గణము గొలువ
నిండుకొలువుండినవిరాట♦నృపతిఁ గాంచి, మ్రొక్కి యిట్లని పలికెను♦మ్రొక్కి వొడమ.

చ. వినుము త్రిగర్తభూవిభుఁడు ♦ వేలకువే లయి కాలుమూఁకలఁ
గొని చనుదెంచి మించి మన♦ఘోషము లన్నియు ముట్టడిని మ
మ్మని నెదిరించి నాంచి నర♦యంబున గోవులఁ గొంచుఁబోయెడిఁ
జనవర వాని నోర్చి పఱు♦సంఘములఁ బరలింపు మిత్తఱిఁ. 43

క. ఇంతకు దవుడవ్వులఁ జన, వింతల సంతలన యుండు ♦ నెల్లపసియు నీ
వింతన చని జనవర శ్ర, త్రుంతుదుఁడవు గమ్మ్ము జయము♦తో రమ్ము వడిఁ. 44

వ. అనిన విరాటుం డుదరిపడి కోపాటోపదీపితుఁ డై సేనాగ్రయాయులం గలయఁ బరికించి చతురంగబలసన్నాహంబుఁ గావింపుఁ డని నియోగించుటయుం దన్నియోగంబున. 45

క. రాజులును రాజపుత్రులు, రాజితమణికాంచనాంబ♦రతనుత్రాణ
శ్రీజాతరుచి సెనంగుచుఁ, నాజికిఁ గయిసేసి కవిసి ♦రానమయమునఁ. 46

సీ. నృపతితమ్ముఁడు శతా♦నీకుఁడు కల్యాణ,పటలమ్ము వ్రజక♦వచముఁ దొడిగె
నతనితమ్ముఁడు మది♦రాత్ముఁడు శతసూర్య,శతబిందియుతకవ♦చంబుఁ దొడిగెఁ
దదనుజన్ముఁడు సూర్య♦దత్తుఁడు సూర్యప్ర,భం బొల్పువ్రజవ♦ర్మంబుఁ దొడిగె
విరటున్రగసుతుండు ♦ వీరుఁడు శంఖుఁ డా,యసగర్భ మగుజిరా ♦ నెనఁగఁ దొడిగెఁ
తే, దక్కు-నుం గలయోధులు ♦ నుక్కు- మిగిలి, దృఢతనుత్రాణములు దాల్చి♦ధృతిదలిర్ప
నాయుధంబులఁ గై సేసి ♦ హయగజరథ,ముల నధిష్ఠించి కదలిరి ♦ కల నొనర్ప. 47

మ.*విరటుండుఁ శతసూర్యచంద్రసమదీ♦ప్తి భాజితం బైనస్వ
ర్ణరథం బెక్కి సువర్ణకంకటకవ♦ర్యం బొప్ప మై దాల్చి భా
స్వరకాంతిం దగుకేతు వెత్తి యనికిఁ ♦ సన్నద్ధుఁ డయ్యె న్నిరం
తరసేనాసముదాయ మెల్లకడలం ♦ దన్నంటి సేవింపఁగఁ. 48

---

* కంకటము = కవచము.

వ. అట్లు నన్నద్ధుండై యోద్ధుకాముండై నమత్స్యభూవల్లభుండు జఘన్యజుండగుశతా
నీకుం బిలిచి కంకవల్లవదామగ్రంథితంత్రీపాలురును వీరలక్షణలక్షితులగుమహా
పురుషులాలంబునకుం జాలియుండురు కావున వారికిని దనుత్రాణశిరస్త్రాణాయుధ
రథాదులొనంగునది యనిన సత్యం బని చెప్పినట్లు చేసిన ధర్మజభీమనకులసహ
దేవులును గవచంబులు దొడిగి సాయుధపాణులై సారథినముపనీతరథంబు లధిష్ఠించి.

మ. మదమాతంగసమున్నతాంగులును భీమప్రోజ్జ్వారభూలుక్
ద్రిదశేభ్రాస్తతదివ్యకేతనులు సద్ధీరుల్ ధృతోగ్రాయుధుల్
కదనంబుం బొరిపింప నల్వురును వేడ్కం జేసి భూరిశ్రమ
గదియ న్వచ్చిరి హెచ్చి మెచ్చగ జనుల్ ♦ గొత్తూహలాపక్రియన్. 50

వ. ఇట్లు నన్నద్ధులై యెనిమిదిగేహరథంబులును బరిగ్రహాస్త్రశస్త్రయోధులుగలు నలువదినేల
గుఱ్ఱంబులును వేనవేలు కాల్బంటులునుం గలిగి మహోత్సవం బైనమత్స్యమహీజాని
సైన్యం బంతయు నేకముఖం బై గోవర్ధనంబు సనుమార్గంబు నట్టి చనిచని సాయం
సమయంబునఁ ద్రిగర్తసేనం గూడముట్టె నట్టియెడ నుభయసైన్యంబులును దైన్యంబు
దక్కి మొక్కలోనిపరాక్రమంబుం జొక్కమొగిం గవిసి కోల్లల నేసె నప్పు డాశ్వీకు
లాశ్వీకులును హస్తిపకులు హస్తిపకులును రథికులు రథికులును బత్తులు బత్తులును
దాఁకి వీఁకం బోరిరంపోరు ఘోరం బయ్యె నయ్యెడ. 51

సుత్సర్మతిగర్తసేనల ద్వంద్వయుద్ధము.

తే. ఇట్లుభయసేనలు దాకి ♦ యెంతయేని, వీఁక నార్చుచుఁ జేర్చుచు ♦ లోకభీక
రముగ నేకుచు డాయుచు ♦ రణ మొనర్చె, నయ్యె నయ్యది దేవాసు♦రావ మనఁ.

చ. అరములు చక్రములు విఱుగ ♦ నట్టె యిలం బడి నుగ్గునూచ మా
నరదములుఁ గణంబు లగు♦నంగకము ల్లలఘోటకంబులుఁ
శిరములుఁ గాళ్లుఁ జేఁతులును ♦ జెక్కలు మొక్కలు గాఁగఁ మోగినఁ
ధరఁ గయిసేయుసారథులు ♦ దారుగఁ బోరి రటఁ రథీశ్వరుల్. 53

తే. భిదురముఁగూలుకొండల♦సింహనోలె, దుండములుగండములుఁగాళ్లుఁ♦దునుకలగుట
భూరిదంతులు తెగి పడి ♦ భూమిఁ గప్పె, హస్తిపకులొండొరులు పోరు♦నవసరమున. 54

క. ఉరుహేషల గురుధారల, బరువళ్లం ద్రొక్కుతురగ♦వంక్తి లవుసు చె
చ్చెరఁ గుప్పగూలె వినమే, ధరలో నత్యుచ్చయుప♦తనహేతు వనఁ. 55

క. పిడుగులపిల్ల లోలో యనఁ, గడిమిం బగవారియందుఁ♦ గనఁబడి వడిఁ
గమఁ బోరి పోరి చచ్చిరి, పుడమిం బడి పెక్కుభటులు ♦ పొడిపొడి యగుచున్.

చ. తెగుఁ నొగ లొగ్గిగల్ గలిపి ♦ తేరిపయిం బడి శత్రుఁ బట్టువా
రొగి రథచోదకుండు పడ ♦ నొ క్కుచునే దా మరదంబు దోలుచుఁ
బగఱఁ బడల్పఁజే సలుపు♦వారును దే ర్చెడ వాలుఁ బల్కుచుఁ
దిగి కొను నుగ్గునూచముగ ♦ ద్వేషులఁ జేసెడువారు నై రటఁ. 57

చ బకఁ డొకఁ డంటి మగాడుఁవి ♦ యొక్కఁడ యొక్కనిఁ జెక్కుమంది వీ
గికి నడిపిం దమనట్టియవి ♦ కల్పమాల్ పడగల్ ధనుస్సులుఁ
మొకములబాణగోస్మలను ♦ ముక్కలు ముక్కలు గా నొనర్చి యె
న్నికఁ గనుఁబట్టి వై చియలరె ♦ నెక్కొని బాణము లద్దశంబులఁ. 58

వ. ఇట్లరువాఁగుచుఁ గిదిసి తోమఁబెండిచాల పరఁగు ఎట్టన మునల ముద్దరి గదాసి కుంత
కరవాలాదిసాధనంబుల నొక్కఁ బెట్టుఁం జుట్టుముట్టి తెట్టలు గట్టునట్టు కొట్టుకొనుచుఁ
గేక లనేకంబులు నాకంబు ముట్ట నట్టహాసంబులు బిట్టఱర సాధారణవిక్రమక్రమ మం
బునం బోరం దొడంగి రప్పుడు. 59

సీ. చతురంగవాహినీ♦చలనఁ బత్తి,నిభృతమురారాగఁబు ♦ నింగిఁ గప్పె
సాంద్రదనంతమసాతి♦సంవృతిం బగునింగి, వెల లేక విహగములఁ ♦ నేలఁ గూలె
వరధనుర్ధరనిరిం♦తరముక్తరుక్ప్రభ, మ్లశరాళిదీ ప్తి ది♦క్కమితి నించెఁ
దచ్చరాశిచ్ఛటఁ ♦ గనిఁ గప్పఁ బడి రవి, పెంపతి నాఁ గనుఁ♦పింపఁ డయ్యె

తే. నప్పుడిరువాఁగు మోధులు♦ చరి కుషీయు,నెకసక్కు కేయుఁడుం దాకి♦కడిమిమెఱయుఁ
బటుశపట్టసమునలము♦ర్దగదాసి,తోమరాసులు గుప్పించి ♦ తొడరి రనకి. 60

వ. అట్టిసంకులసమరంబునఁ దెగిపడు స్తకంబులును బడిపడుబంధంబులును ద్రెస్సినభుజం బు
లును వీతిగిసంధ బుఁబును దెగ్గుమేనులఁగుఱులను గూలినగుఱ్ఱంబులును సమరాంగ
ణంబు నిండికొండలపై పుప్పొ గాసమయ్యె నయ్యవసరంబున నెయ్యెడఁ జూచినను బెదవులు
తెగి ముక్కులు పోయి డొక్కలు ముక్క లయి పిక్కలు చెడి నడుములు విఱిగి
నాలికలు చీలి లై శిరంబులు చితికి కరంబు లూడ పదంబులు చెదరి గుండ లవిసి
మొండెంబులై నశవంబులు శతసహస్రంబులై నిండిన భండనాంగణంబు భయానక
రసంబున కాలవాలం బయ్యె నయ్యెడ. 61

మ. మసిరాక్షుండును సూర్యదత్తుఁడు నసా♦మాన్యస్థితిం దోడ్పడఁ
గదనంబందుఁ ద్రిదిగర్తసైన్యము గలం♦గం బో శతానీకుఁ డ
భ్యుదయంబుం గొని కూల్చె న్యందనశతం ♦ బోలి విశాలాక్షుఁడుఁ
జిమురుల్ నేసెను నాల్గునూర్ల రథముల్ ♦ చేవాడిఁ జూపించుచుఁ. 62

వ. అట్టిసమయంబున. 68

విరాటుఁడు సుశర్మునిపైఁ దనరథంబు దోలించి పోవుట.

మ. విరటుం గ్రుద్ధతుఁడై రిణాంగణమునఁ ♦ వీర్యం బవార్యంబు గాఁ
బరివర్తించుచు నైదుమూర్ల్లథములో ♦ భగ్నంబుగాఁ జేసి తె
ద్ధరణిం గూలఁగ నేసె షష్టిశతతు♦థ్యా వాసముల్ వైరిభీ
కరుఁడై మీ లసు మెచ్చుచుండఁ బలుగీముల ♦ గైసలంబులో నియుగఁ. 64

చ. అతులవ్యాక్రమబంధురస్థిరమనఃవ్యాపారసఖ్యమునఁ బు మున్దరి
క్షితిధరమో యనఁ దనుతేఁ ♦ జెలఁగి విరాటుఁడు మెట్టి మేటియై
యతిరథులఁ మహారథులఁ ♦ నాఁకయుచుండఁగఁ బట్టి త్రుంచి మిం
చి తగువడిఁ సుశర్మయిఁ ♦ జిక్కెఁగలి వ్రణిపించఁ జేరొగిఁ. 65

క. తనపై నచ్చెపుమత్స్యుఁడు, గని కినుకఁ బ్రహర్తియుఁ ♦ బవిసె నిదుముంగ్
ఘనభుజులు వారు గోగ్రహ, మున నన్యమథములట్లు తాఁకి ♦ పోరిరి వీరిఁక. 66

శా. *కాలాబ్దంబులు కాండకాండమువలెఁ ♦ గాండావలిఁ మొనఁగా
దూలం బౌటఁగ నేయుచుఁ ♦ రథికనా♦థుల్ వారు భూరోదంబుగా
నాలంబుం బొనరించి రిష్టడుల మ♦త్స్యాధీశుఁ డీర్ష్యతఁ దా
వాలుందూపుల నేసి నొంచె రిణవి♦వ్యర్యుం ద్రిగర్తేశ్వరుఁ. 67

ఆ. అంతఁ బోవ కైదు ♦ నైదు నాఁకాచముల్, నడచి యడి సుశర్మ♦వారుసముల
నాలుగింటి నేలఁ ♦ గూలంగ నమ్మత్స్య, వాలుఁ డేసె సమర♦కేళి సలిపె. 68

క. ఆతఁగిలి యట్లు వీరులు, పాతఁగిలి యట్లు నేసి నాఁడు ♦ సంఘట్టనలో
ధాతృసుతుం డడ్డపెటుం బ, వాశత్ఘల్లనుచు కొ ట్టె ♦ భేరీస్ఫూర్తిఁ. 69

తే. అంత సురుఁ డాగుయోధు♦యూథపులు భేర్యా, మగ్గలం బగు నన్నె మ♦హాహవంబు
సల్లె భూభాజం బుప్పొ♦తిల్లి భయమూ, నిప్పి చేఁకటికిం దోఁప ♦ గాఁగ నవుమ. 70

వ. గాఢాంధకారంబునం బేసి చేయుచుఁ లే నంభయబలబాహుయోధులు నొక్కముహూ
ర్తమాత్రి మాత్రయోధనంబు నాలించి చూచుమండి రంతఁ గొంతనడికి. 71

ఉ. †చిన్వకుఁ గాలుదవ్వుచును ♦ జీకటిఁ జేష్టలుచున్నసైన్యముల్
త్రెవ్వలిసంతినంబునను ♦ దేరెఱుతీరుచు నంధకారముఁ
గవ్వి వెలుంగఁ జేయుచు జ♦గం బుదయించె నిశాంతకుఁ డంతటఁ
గొవ్వున మోహు లాలము♦కుఁ మొనకట్టిరి వెండి దండిమై. 72

* కాండము = జలము, సమూహము, బాణము. † కవ్వు = అపహరించు.

వ. అంత. 73

శా.*శైగర్తుండు సహానుజుండయి రథవ్రాతంబుతో వెచ్చి బా
హాగర్వంబున వచ్చి చుట్టుకొని మత్సైన్యాధీశుసైన్యంబులన్
వేగోన్ముక్తశరావళిం బొదివి దోర్వీర్యంబునం దోఁగుచున్
నాగంబుల్ కమలాకరంబులఁ బలెన్ గాలించి తూలించియున్. 74

తే. రథములను డిగ్గి గుదెల గర్వమునఁ దాల్చి, పెల్ల సేనాముఖం బెల్లఁ బెల్లగిల్ల
నేసి వా రిర్వురున్ మత్స్యపృథ్వీనాథుఁ, గదిసి విరథునిఁ గావించి రద నెఱింగి. 75

వ. తిగశ్రేష్ఠుండు డిట్లు విరథుండై వీరమనోరథుండై నవిరటునిఁ గాముకుండు తరుణిం
బలెం బట్టి శరదిగంబునం బెట్టుకొని వానిబలంబు లెల్ల వెంబడించి పఱవఁ దానును
సరయంబున గజ్ఝటంబులఁ దోలుకొని పోనఁ జొచ్చె నట్టిసమయంబున యుధిష్ఠిరుండు
భీమసేనుం గాంచి యి ట్లనియె. 76

ధర్మరాజు సుశర్మమీఁదికి భీముం బుచ్చుట.

చ.†ఘనభుజ! కంటివే విరటుఁ గైకొనిపోయెడు నాత్రిగర్తభూ
జనపతి వేగ నీ వెయిది శత్రిసమూహంబున నున్నవానినిం
బనుగొని తోడితెమ్ము పుడు ప్రత్యుపకారమునుగాఁ దలంచుచున్
మనల భరించె నీతఁ డని మానసమం దగుధర్మబుద్ధివై. 77

ఆ. అనుడు భీమసేనుఁ డనియె దేవరశాసనముఁజేసి మత్స్యనాథు నిటకుఁ
దెత్తు జూచుచుండుఁ డిత్తత్తి నీవును, గవలు ననుచుఁ గడఁగి కదలియుసఁ. 78

చ. గదవలె నున్నయిన్నగముఁ గైకొని మొత్తెద శత్రుసంహతిం
దిగ్గిదశులు వచ్చినన్ విరటుఁ దెచ్చెద నంచుఁ గుజంబుఁ జూచుచున్
మదగజమట్లు లున్నఁ గని మానుము సాహస మీమ్యిమమ్మునన్
గదసము సేయుదేని నినుఁ గన్గొన కుందురె భీముఁ గా జనుల్. 79

తే. వల దమానుషకృత్యము వలయునేని, కత్తినిం గాని గొడ్డలిఁ గాని విల్లుఁ
గాని కైకొని మానుష్యకర్మమునకుఁ, బూని విరటుని విడిపింపఁ బోలు నీకు. 80

వ. నీ కిక్కవలుం బ్రకరణకు లయ్యెద రనిన నతం డోఁగాత మని నన్నద్ధుండై కార్ముక
ముఁ గొని తేరెక్కి త్రిగర్తసైన్యంబుదిక్కు మొగంబై చని సజలజలదంబువలె
శరవర్షంబుఁ గురియుచు నిలు నిలు మని సుశర్మ నదలించుటయు నాతండు కాలాం

* నాగము = గజము. † పసుగొను = దృఢపడు.

తకయమోహముండై గంపమిగిలి యున్నవానిం జూచి నంభమింపక ధనుర్ధరుండై
తమ్ములతోఁ దమరథంబు లెల్ల మరలించి మోహరించె నంత. 81

చ. విరటుఁడు చూచుచుండ భుజవిక్రమ మేర్పడ మారుతాత్మజుం
డరనిమునంబులోన గుదె హస్తములం దమరించి త్రుంచె న
ద్దరదములం గజంబుల హయంబులఁ బత్తుల వేన వేలుగా
నరయఁగ నయ్యె నయ్యవని యంతయు వింతగఁ బీన్గుఁ బెంట యై. 82

క. ఆకరణి నిజబలంబులు, చీకాకు పడంగఁ జూచి చేదఱి రేగన్
వీకమెయిఁ ద్రిగర్తేశుం, డాకర్ణాకృష్టచాపుఁ డై రభసమునన్. 83

క. చిందఱవందఱ సేయుచు, నందఱకుం జాలి యొక్కఁ డాహవకేళిన్
గందుకొని వాఁడిశరముల, వందలు వందలుగ వేసి వడి సూపె ననిన్. 84

వ. అంత నకులసహదేవులతో యుధిష్ఠిరుండు భీమసేనునకుఁ బొనట యై దివ్యాస్త్రం
బులు వఱపె నపుడు విరాటపుత్రుం డగుశంఖుండు సేనలం బురికొల్పుకొని తిగ్మ
సేనం దాఁకుదెంచె నాసమయంబున. 85

పాండవులు సుశర్మ నోడించి విరాటుని విడిపించుట.

సీ. నదమద మొనరించెఁ బదినూర్లదొమ్ములు, దివ్యాస్త్రసమితి యుధిష్ఠిరుండు
వీచ పడఁచె నేసి వేలరథికముఖ్యులను బట్టి నెట్టనఁ బనిలసుతుండు
నుఱుమాడె వడి నేసి నూర్లపోటరులను, వెలుఁగుతూపుల మాదిరి పెద్దకొమకు
పరిమార్చె మున్నూర్లఁ బరవాహినీశుల, నుద్దవిడిం గొంతి ముద్దుబిడ్డ

ఆ, మఱి యుధిష్ఠిరుండు మార్గణజాలంబు, బఱపి పగతు లెల్ల బడలు వడఁగ
నేయుచున్ సుశర్మ నెదిరించిన నతండు, నతని నెదిరి పోరె నతిరయమున. 86

చ. పిడుగుల కీడువచ్చి కడు వేఁడిమిఁ జూపెడువాడితూపులన్
గడఁగి సుశర్మ బీతు విడి కయ్యము సేయుచుఁ బాండవేయునిన్
వడి వడి నేసి తొమ్మిదిట వానిహయమ్ముల నేసి నాల్గిటన్
బుడమి చలింప బీట్టడరెఁ బోటరు లెల్లరు మేలు మేలనన్. 87

ఆ. *అంత నాశుకారి యైనవృకోదరుఁ, డట్టె వచ్చి వాని యశ్వములను
మడపి సూతు నేలఁ బడ నేసి పృష్ఠగోపులను సూల్చెఁ బెల్చ ముసుకుగములఁ. 8

వ. అపుడు విరాటునిచక్రరక్షకుండు మదిరాక్షుం డనువాఁడు విరథుం డైనసుశర్మపై
వేడిబాణంబు లడరించి నొంచె నంతఁ ద్రిగర్తేశ్వరుండు. 89

* పృష్ఠగోపులు = చక్రరక్షకులు.

మం. విరథుండుగ విగతాయుధుండును నగుటకు ♦ వితస్తుఁ డై డిగ్గి తే
రరయక శత్రులు పాఱెఁ బాఱెడుతఱిక్ ♦ హాహాకృతం బేర్పడఁ
విరటుండుఁ గదఁ బూని పేరు డిగి వెసన్వేరటం బడిగ వృద్ధుఁ డ
య్యు రయంబునఁ గొని పోవ్రస్పు తరుణుం♦డో నాఁగ నూహింపఁ నై. 90

వ. అట్టియెడ వృకోదరుం డెలుం గెత్తి సుశర్మం బిలిచి యి ట్లనియె. 91

చ.*మఱలుము రాజపుత్ర! యభి♦మానము మానము వీటిఁబుచ్చి యి
త్తెఱఁగున నెల్లరుం గనఁగఁ ♦ దెంపరి వై పఱవంగ నెంతవే
యెఱుఁగవె మున్ను గంపసిరి ♦ యియ్యది గా దని యింతనూత్రపుం
గఱదలకే విరాటుపసి ♦ గైకొన వచ్చితి విచ్చపెంపునన్. 92

వ. అని తన్నుం దాఁక నాముం ద్రిపొమ్మనుమాట లెల్ల విని త్రిగర్తేశ్వరుం డొల్లఁబోయి
భీమునివలనం జూచి నిలు నిలు మని వెడవెడం బలుకఁజూచ్నం గని భీముండు
భీముండో యన మండి రథంబు డిగ్గన డిగ్గనటకి వానిదిక్కు మొగంబై వఱచి
వచ్చుటయు నతం డతనిసంరంభం బెఱింగి తఱుఁగనిసంభ్రమంబునం బాణంబుమీఁది
ప్రీతింజేసి వాసి చెడి మగుడఁ బలాయనుఁజూచుం డయ్యె నయ్యెడ మారుతాత్మజుం
డును మృగేందుఁడును క్షుద్రమృగంబునుం బోలె లీలమెయి నెయిది వానిం గూడఁబట్టి.

తే. అతిగర్వేశు నాదల♦యందు బట్టి, యూఁదిపడఁ దోని నేలపై ♦ నిట్టు నట్టు
బొర్లఁ దొర్లఁ చి వెసాఁకొన్నఁ ♦ బొ[illegible] నక్షు లెగఁజేసి లీలమై ♦ నావుపట్టి
మత్తకోకిలము.‡ప్రహారములం బ్రవీఁకిలుఁ డై ♦ త్రిగర్తవిభుఁడు మూ
ర్ఛాప్రపన్నక్తి ముని౦గె నంతటఁ ♦ నాస్వసాతిశయంబునన్
స్వప్నభావము వీడి యూడనిం♦బాఁకె దర్పము మూఁకయున్
వ్రపమందున నుండి తోఁచిం♦ప్రపన్నరవీకరం బగన్. 95

ఆ. పాండుపుత్రు లల్లు ♦ భండనంబున నిగ్గి,వాని నాను నోర్చి ♦ నోధనంబు
జేకువ మ్రాఁకొల్చి ♦ తెచ్చిరి విరటుఁ గా, నెనుఁగులు వీడి చేఁకఁ ♦ దగిలి సొగసఁ. 96

వ. అంత భీమసేనుం డెల్లరు వినుచుండ వీనిం బాణంబులతోఁ బోనిచ్చుట నాయతంబు
గా దై గరుణాపూర్ణుఁడగు ధర్మరాజు నాజ్ఞ యెట్లుఁ గునో యని త్రిగర్తుని మొడ వట్టి నెట్టనం

---

* గంపసిడి గాలపుసిడి అని రెండువిధములు.

గంపసిడి = పూర్వము గ్రామదేవతలయుత్సవములందు నొక పెద్దకొయ్యం బాతి దాని కడ్డముగా నొక కఱ్ఱచివగ గంప గట్టి దానిలో మనుష్యునిం గూరుచుండఁ బెట్టి త్రిప్పుదురు.

గాలపుసిడి — కూలమును సుడిజనసిపీఁచుఁ గ్రుచ్చి త్రిప్పుటగుఁ గాని నులభమైనది కాదని యభి ప్రాయము; కఱద = బుద్ధి. ‡ వ్రపము = కొండసెత్తము, వ్రస్తరము = దొయ్.

గెంటి వివశుండగు నెత్తింగి రథంబుపైఁ బెట్టుకొని రణరంగంబున విరాటసహితుండై
యున్నధర్మనందననకుం జూపిన సతం డతనిం దిలకించి నల్లవా మేమును మావాక్యంబు
లునుం బ్రమాణంబయేని భయార్తుం డగువీని విడిచిపుచ్చుము వీఁడు విరాటదాసుం
డయ్యె ననిన భీమసేనుండు సుశర్మం జూచి యిట్లనియె. 97

ధర్మరాజు సుశర్మను విడిపించుట.

చం. బ్రదుకఁ దలంచితే నీక విరాటునిదాసుఁడ నే నటంచు నే
చదురునయందునుం బలుకఁ జాలితివే నిదె నిన్ను వీడుతుం
గదనమునందు నోటమిని గాంచినవారికి నిట్లు నేయుటల్
బొదలెడు నంచుఁ దా విడిచిపుచ్చె వృకోదరుఁ డాత్మగర్వుఁడై. 98

వ. అయుధిష్ఠిరుండును సుశర్మం బిలిచి నీవ్రు నానచనంబుగఁ జేసి దాస్యంబుకుండి విముక్తుండ
వైతివి పొమ్మింక నెప్పుడు నిట్లు నేయక బుద్ధిమంతుండ వై యుండుము మని బోధించి
పుచ్చిన వాఁడును బ్రీతిమంతుండై లేటమోము వడ విరాటునకు బ్రమొక్కి చక్కటిం
బోయె నంతఁ గొంతేయులును విరాటుం గూడి యట నాకేయి వేగించుచుండి రపుడు
విరాటుండు మానధను లగుపాండవేయుల చూసధనవ్రిదాసంబున మన్నించుచు ని
ట్లనియె. 99

శా. శూరాగ్రేసరులార మీమగఁటిమిఁ శోషింపఁగా నున్నచే
నీరితిం గొమోప్ప నైతిని మదీయైశ్వర్యముల్ మీవియే
మీరే మత్స్యధరాధినాథులకు మిమ్మే మేను సేవించుచుఁ
బారం బందెద మన్న వారు విరటుఁ భాషింది రర్చించుచుఁ. 100

తే. దేవ నీమాటయే మాట దీన మేము, సంతసించితి మెంతయు స్వాంతమందు
నీవు ముక్తుఁడ వైతి విఁదే సమస్త, మింతకన్నను మాకుల గ్గోది చెపుమ. 101

వ. అనుటయు నతం డంతం బోక కొంతేయాగ్రజుని పై దృష్టి నిగిడించి యిట్లనియె. 102

చ. బ్రతికితి మేను నాప్రజయుఁ బండితవర్య భవత్ప్రసాదపా
త్రతముఁడ నైతి నీ కిదె కరమ్ములు మోడ్చెద మత్స్యరాజ వై
సతతము నన్ను నాధనము సాతుము గొని కాదు నాక నా
నతఁడు విరాటుదిక్కు మొగ మై పచియించె బ్రియంబు సెంచుచుఁ. 103

శ. ఇచ్చెద ననుచుం బ్రేముడి, హెచ్చుగ నీయనినమాట యే ప్రీతిద మై
వచ్చెను నా కేటికి నీ, వచ్చ మ్మగుకీర్తి రాజ వై యేలు మిలన్. 104

---

* లేటమోము = దీనవదనము లేక తలవంపు; ‡ పారంబందెదము = అనఁగా కృతార్థులమయ్యెదమని యభిప్రాయము; † మాఁట = సామ్యమాఁట యని గ్రహించునది;

వ. శ్రీఘ్రంబ జంఘాలుర౦ బుచ్చి సీవిజయంబు వీటం జాటింపఁ బంపు మనిన నతం డొం
డొడిక దూతలం బిలువ నంచి వారి కిట్లనియె. 105

తే. వేగఁ బని వీటఁ జాటుఁడు ♦విజయ మెల్ల,వాద్యములు మ్రోయఁ జేయుఁడు ♦వారవనిత
లెల్లఁ గై సేసి యెదురు రా ♦ నెఱుఁగఁ జెప్పఁ, డారతులు వట్టఁ గన్నెల ♦ ననుపుఁ డీరు.

కారవు లుత్తరగోగ్రహణము చేయుట.

వ. అని యానతిచ్చిన నౌఁగాత మని వా ర్లు కావించి రంత మరునాఁ డరుణోదయం
బున నట దుర్యోధనుఁడు భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామకర్ణసౌబలదుశ్శాసనవివింశతివికర్ణ
చిత్రసేనదుర్ముఖదుస్సహాప్రభృతు లై నమహారథులతోడం గూడి నానావిధసేనావరి
వారపరివృతుం డై దాడి వెడలి విరాటునుత్తరమత్స్యభూములకుం జని రథాశ్వగజా
దులతో విరాటునఱువదివేలగోవుల నరికట్టి చుట్టుముట్టి పట్టి గోపాలుర నెల్ల నొల్లఁ
బో నొట్టినం దిట్ట చెడి గోపాధ్యక్షుండు భయాక్రస్తుం డై పరిక్రోశించుచు రథం బధి
ష్ఠించి సరయంబునం బఱచి పురప్రవేశంబుఁ జేసి రాజభవనంబుకడ రథంబు డిగ్గి లోని
కిం బని యట భూమింజయుం గని వినయంబున ని ట్లనియె. 107

ఉ. *కారవు లేగుదెంచి భుజ♦గర్వసముద్ధతు లై రయంబునఁ
భూరిబలంబుతోడ మన♦భూముల గోష్ఠము లాక్రమించి పెం
పార నదల్చి గోపకుల ♦ నందఱ మ్రష్టిసహా,ససంఖ్యకుఁ
వారనిగోగణంబులను ♦ బట్టిరి వింటివె వంశవర్ధనా. 108

ఉ. †సరనాథుండు సభాసదుల్ వినఁగ ని ♦ స్వర్ణించు నెల్లప్డు నా
వరపుత్రుండు కులోద్వహుం డతనికిం ♦ బాహాబలప్రౌఢిమఁ
సరితూఁగం దగువాఁడు లేఁ డెవఁ డనిఁ ♦ న న్యోలు నం చోగుణో
త్తర మీతండ్రిసుతుల్ యథార్థములు గా ♦ దస్యూద్ధతిం బాపుమా. 109

ఉ. పాండవులందు నర్జునుని♦భంగి వెలుంగుదు మాత్స్యులందు నీ
కొండుఁలు సాటి రారు గజ♦యూథపుఁడట్టులు గండుమీఱి మా
ర్తాండకరప్రచారమున ♦ క డ్డగునట్లు శరంబు లేయుచుం
జెండి కురుప్రవీరులను ♦ జేర మరల్పుము గోగణంబులఁ. 110

చ. పొనరెడు నెల్లగుల్మములఁ ♦ బూన్చినతేరున సింహకేతనం
బొనరిచి యెక్కి పాశపర♦మోపధమై తగునారి మోయ న

* వారని = తగ్గని యని లక్షణార్థము;
† దస్యూద్ధతి = శత్రువులయొద్ధత్యము.

య్యనిమొన రుక్మపుంఖముల ♦ నైనశితాశుగముల్ జ్వలింపఁగఁ
దనుజుల నిందుకుంబలెను ♦ దాయల నోర్చి యశంబు నొందుమా. 111

క. నీవ గతి విషయవాసుల, కీవేళ రాజవ్రత! ♦ యెయిదము వే వే
గోవుల మరలింపుము లె, మ్మావలఁ బరువంబు సెడిన ♦ దగు నలసతమై. 112

వ. అని గోపాధ్యక్షుం డంతఃపురంబునఁ గాంతాజనమక్షంబునఁ దన్నగ్నించుచుం జెప్పిన విని యుస్సాంగుచు నుత్తరుం డాత్మశ్లాఘాపరాయణుం డై పరిజనంబులం గాంచి యి ట్లనియె. 113

ఉత్తరుఁడు గోవుల మరల్పఁ బోఁ జెంపట.

మ. *బళి యంచుం బ్రజ లెంచఁ గారవచమూ♦వారమ్ముల న్మించి గో
వుల నెల్లఁ మరలించి వత్తు నిపు డే♦వుం జూపి సారథ్యముఁ
నలుపం జాలినసాది యున్న హయశి♦క్షాస్త్రజ్ఞుఁ విచారింపుఁడా
నెలలో నైనమహామహంబునఁ దెగెఁ ♦ నే నెంచుసూతుం డిటఁ. 114

ఉ. సారథి చిక్కినేని రథ♦సం బెనఁగఁ రథ మెక్కి పోయి య
క్కారవవాహినిం దఱిసి ♦ గండరగండఁడ నై వడిఁ నునా
నీరుఁడు దైత్యులం బలె న♦శింపఁగఁ జేయనె ద్రోణభీష్మ్యులుఁ
గారవనాథుఁడుం గృపుఁడుఁ ♦ గర్ణుఁడు లోనగువారు లెక్కయే. 115

తే. ఎవ్వరును లేనిసమయంబు ♦ నెఱిఁగి నచ్చి, వారు గోపులఁ బట్టి రా♦పట్టునపుడు
నే వచోటు నుంటినే నెట్లు ♦ కాన నగునొ, కడచనినదానికోటి కి ♦ ట్లడలుగుమువ.

చ. †కురువరు లేగుదెంచి రని ♦ కొంచెము గా దివు డెల్లవారు న
న్నరయుచు నుండుఁ డర్జునుఁడ ♦ యీ నని శత్రులు సంభ్రమింప నే
బారిఁబారిఁ దాఁకి వీఁకమెయిఁ ♦ బోయి జయంబును బొంది వత్తు న
త్వరమునఁ దెత్తు నాల నని ♦ పలెక్కను గుల్కుచు మెచ్చు వల్కఁగఁ. 117

వ. అట్లు పలికిన వానిపలుకు లెల్ల నట నున్ననిజయుండు విని సమయవత్సరం బతీతం బగుట తనలో నిరూపించుకొని పాంచాలరాజపుత్రిం బిలిచి రహస్యంబున నిట్లనియె.

క. ‡ఉత్తరునితోడఁ జెప్పము, చిత్తం బిగురొత్తునట్లు ♦ చేసి నరునకుఁ
గుత్తపుటనుల బృహన్నల, మెత్తనిసారథిగ మున్ను ♦ మెలఁగె నటంచుఁ. 119

న. చెప్పి యొప్పించి యె ట్లయిన నన్ను సారథిగం జేకొనునట్లు సంవిధానంబు గావింపు మనిన నామె కోమలులకడఁ గొంచెంబునుం గొంచక భాషించుకొనుచున్నవానికిఁ

---

* నెలలో = ఒక మాసమునకుమున్ను, † అని కొంచెము గాదు = గొప్పయుద్ధ మనుట;
‡ గుత్తపుటనులు = ఘోరయుద్ధములు.

దనమగండు సారథి యగుట కిచ్చగింప కుండియును స్త్రీజనమధ్యగతుండై యున్న
భూమిండయునిచెంతకుం జని లజ్జించునదియుంబోలె నటించుచు నల్లన వాని కిట్లనియె.

క. మదమాతంగముతెఱఁగునఁ, బొదలుబృహన్నల రథంబు ♦ పోనీ నేర్చున్
గదనములం దొల్లి నరునఁ,రదమునకు నియంత యై పఁరఁగ నే గంటిఁ. 121

క. ఖాండవ మగ్నికి నిమునా,ఖండలనందనున కతఁడు ♦ గద సారథి యై
యుండెఁ వేల్పులఁ జెండుచు,నుండం దత్కృతుల వాని ♦ కొకరుఁడు పురుడే. 122

ఆ. విజయుఁ బోనివాని♦విశ్రుతసారథ్య,మునను బోవఁ గలుగు ♦ టొవరునేని
విజయుఁ డట్లు నీవు ♦ విజయంబు గైకొంము, నేఁటి సంగరమున ♦ మేటి వగుచు.123

వ. అనిన నుత్తరుం డత్తపస్విని కిట్లనియె. 124

తే.*మనబృహన్నల వేడి గా ♦ కొనరునేని, మంచిసారథి యనఁ బగు ♦ నెంచిచూడ
నెట్టులుం జాలఁ జెప్పఁగ ♦ నేల వాని,తోడ నేఁడు నాదక్షిణ♦స్థుఁడుగ నుండ. 125

మ. అనినం దోఁచవి యిట్లు పల్కు నృపపు♦త్రా! యుత్తరం బంచు మ
య్యనవద్యాంగి వచించెనేని విను కా♦దాడంగఁ బోవం డతం
డును సాఁధ్యము సేయ నీకొనిన నొ♦ప్పుల్పక్క నేలయ్య నేఁ
డని దోర్దర్ప మెలర్ప శాత్రవుల నే♦యం జాలి మే లందవే. 126

వ. అని పుట్టఁ జెప్పిన నుత్తరుండు సైఁదో డగునుత్తరం బిలిచి తల్లీ! నీవు బృహన్నల
కడకుం జని కార్యం బెఱిఁగించి తోడితె మ్మనిన నక్కొమ్మయు. 127

సీ. కనకమాలిక లెల్లఁ ♦ గలుగల్లు గని మోఁయ, బర్హిబర్హాద్యుతుల్ ♦ పరిఢవిల్ల
మణిచిత్రమేఖల ♦ రణఝణధ్వను లీనఁ, గుటిలకుంతలములు ♦ గొమరు మిగుల
నసదుకౌ నెంతయు ♦ సిరియాడ మెట్టుచో, మెట్టియల్ మాటికి ♦ బిట్టు మొరయఁ
దాటంకయుగ్మంబు ♦ తరతరద్యుతు లీన, నేణీభరము దూలి ♦ వ్రేలి యాడ

తే, నిండలఱ్ఱితెఱంగున ♦ నెసక మెనఁగి, యల్ల నల్లన మెట్టుచు ♦ నరిగి మెఱుఁగు
దీగ మోఘుంబునం బొచ్చు♦తెఱఁగు దోఁప, నత్తనాగారమును బొచ్చె ♦ నాతిమిన్న. 128

వ. ఇట్లు చని కిరీటవి కరిం బలె నమం దటియ నరిగినం గని యతండు. 129

ఆ. సుదతి! నీమొగంబు ♦ సుప్రసన్నము గాదు, వైళ మేగుదెంచి ♦ తెల యిట్లు
చెప్పు మనుచు నడుగ ♦ నప్పడంతుక సవ్య,సాచిఁ జూచి పలికె ♦ నరగ నిట్లు. 130

—●●◆ ఉత్తరుండు బృహన్నలం దనకు సారథిగాఁ జేసి కొనుట. ◆●●—

ఉ. ఇత్తఱి మాపశుప్రజము ♦ నెల్లఁ గలంచి గ్రహించి కౌరవుల్
మొత్తములై గమింతు రఁట ♦ ముందటిదారులు వట్టి దవ్వుగా

---

* దక్షిణస్థుఁడు = సారథి;

నుత్తరుఁ డెత్తిపోయి వడి ♦ నోర్చి రివుప్రకరంబు నాలఁ దే
జిత్తము చేసి సూతునకుఁ ♦ జింత యొనర్చుచునుండె నంతలో. 131

క. సైరంధ్రి వచ్చి నిన్నుం, బేరుకొనుచుఁ దేరు గడుప ♦ వెఱవరి వని నీ
సారథ్యంబునఁ బార్థుఁడు, పోరుల విజయంబు నొందె ♦ ము న్నని చెప్పెఁ. 132

ఉ. *చెప్పిన డెప్పరంబు దెగఁ ♦ జేసికొనం దలపోసి నిన్నుఁ దే
జెప్పి యన్నమాటబడిఁ ♦ జేసి యిటం జనుదెంచితిం బ్రియం
బొప్పఁగ నన్నుఁ జూచి తగ ♦ నుత్తరుసారథి వై తలిర్పు మీ
చొప్పున కొప్పవేనియును ♦ జూచెదు న న్నొక సైనదానిగఁ. 133

వ. అనిన నాతిం డట్ల యగుంగాత దీని కింత యేమిటి కని చానితోడ నుత్తరుఁ డున్న
చోటికిఁ సత్వరంబునం జనిన నతం డతనిం గని యి ట్లనియె. 134

చ. ఎఱుఁగుట గట్టువాలు వచి♦యిచ్చెను నిఁక ముసు నీవు కట్టికిఁ
నెఱి గలిగించినట్టిఁడవు ♦ నీరథ చోదకతఁ జయించి నే
డిఱి నతఁ డెల్ల చో ట్లపుడు ♦ డెప్పర మై యని నచ్చె నా కిటఁ
గొఱ వడనీక సాది వయి ♦ కూర్చుము నాకు జయంబు వేర్పడఁ. 135

తే. అని బృహన్నల యను రాడ♦తనయ నృత్త,గీతవాద్యవిచిత్రములఁ బృథ♦గ్విధనివుణత
కలదు గా నయ్య సంగ్రామ♦కార్యమంఁగ, గెలదె తే ర్మడ పెనుపాటి♦తెలివితేట. 136

వ. అనిన నుత్తరుండు వెండియు ని ట్లనియె. 137

క. కాని మ్మెంతటిదానికి, నై నం జాలుదువు నాకఁ ♦ నాడఁగఁ గా ది
ట్లే నెఱుఁగకున్నఁ జెప్పను, బూనుము రథ మెక్కి తారిగ♦ములఁ బట్టు మిఁకఁ. 138

వ. అని యం గుంతీసుతుండు కొంతవడి నట్టనిట్టాడియు నందలం చన కని తెచ్చి యిచ్చిన
కవచం బంది పుచ్చుకొని దానిం దలిచినవాఁడిపోలె మీఁది కెత్తిపట్టి నిట్టనట్టుగఁ
గాయంబునం గప్పకొనుటయు నెం దు న్నకన్యాజనం బెల్ల బిట్టు నవ్వ నప్పట్టున
నుత్తరుండు వెంబరవిత్తువలె నై నవాని చక్కటికిం జని దానిఁ జక్కఁ జేసి తాను
నెక్కఁ చక్కని బొందగంబు దొడి ధనుర్బాణపాణియై సింగంపుసిడంబునం డంబు
మీఱుతే రెక్కి సారథి నెక్కిం చి పృష్ఠానోన్ముఖుం డయ్యె నయ్యెడ నుత్తరాపరిభృతి
కన్యాజనం బా బృహన్నలం దిలకించి. 139

చ. కదనమునందు భీష్ముముఖ♦కౌరవయోధుల గండడంచి స
మ్ముదమును బొంది రావుటకు♦ముందఱ ముద్దులు మీఱఁగట్టుచున్

---

* ఒక్కసైనదానిగ = చచ్చినదానిగ అని భావము; ఇట రథిసారథిన్యాయము తిక్కనభారతములోఁ
దాఁటుమాఁటుపడినది; బృహన్నలకే రథికసారథ్యములు గలుగునట్లు వర్ణింపఁబడి యున్నది.

* మృదువులు సూక్ష్ములు మిసిమి ♦ మించిన వై చనువారిచీరలఁ
గొదుకక బొమ్మపొత్తికల♦కుం గొనిపె మ్మన నెమ్మి నవ్వుచుఁ. 140

క. నరుఁ డను నుత్తరుఁ డక్కుఱువరుల ననిఁ గెలిచి జయము ♦ వడసినయేనిఁ
బరికించి తెత్తుఁ బొత్తిక, లరుదారఁగ ననుచు నడపె ♦ నశ్వములు నొగిఁ. 141

వ. అట్లు కదలి చనుచున్న వారి వలగొని కన్యాజనంబును బ్రాహ్మణసమూహంబు నెదురుగా వచ్చి. 142

తే. నరునకుఁ ఖాండవం బేర్చు♦నాఁడు విజయ, మెట్లు గలిగించె నట్లు నేఁ ♦ డీరణమున
మనబృహన్నల రాజవృత్తినకుమిగుల, జయము గలిగించుఁ గావుతఁ♦బ్రియముదోఁప.

వ. అని దీవించి రంత భూమింజయుండు ధనంజయుం జూచి మనరథం బతిరయంబునం బోవని మ్మంతలోన నరుల నెల్ల నుఱుమాడి గోవులం దెచ్చెద ననిన నర్జునుండు నట్లు గావుత మని వారువంబులపగ్గంబులు నడలించి ధే యునిన నవి వాతవేగంబున నాకసం బొరయునవియుంబోలె బరీతనిలయపరిసరంబునకుం బ్రచుటయును. 144

ఉత్తరుఁడు కురుసేనం గని భయపడి పగచుట.

చ. చరణసముద్ధితాధికర♦జఃపటలంబు సమీరణాహతిఁ
ధరణితలంబు వీడి గగ♦నంబునకుం జని కూడి సాంద్ర మై
పరఁగ లతావితానములు ♦ పాదపముల్ కడుఁ జిక్కి నై యటఁ
హరునము వెంచుచుం దగ మ♦హావనమో యనఁ జేయుదానినిఁ. 145

చ. కరిఘటలుఁ రథంబులును ♦ గంకరలుఁ దురగంబులుఁ భటో
త్కరములు శింశుమారఝష♦కర్కటకాదులు మొత్తమై నిరం
తరమును సంచరింపఁగ ఘ♦నం బయి పొంగి మహారవంబునఁ
బరిపరి మోహయుసాగరము♦భంగి భయంకర మైనదానినిఁ. 146

క. గురుగాంగేయాంగమహీ, శ్వరముఖయోధాగ్రగణ్య♦సంరక్షిత మై
గురువులువాఁ డెమదానిఁ, గురుబలము జూచి వెఱచి ♦ కుతిలగుచుచుఁ. 147

వ. భయోద్విగ్నమానసుండై మేను గరుపాఱఁ దేరిపై ఱిచ్చపడి వెచ్చ నూర్చుచు వై రాటి కిరీటిం జూచి నుడిబడి తడబాటునం బడ ని ట్లనియె. 148

మ. రథనాగాశ్వభటధ్వజవ్రజసమా♦క్రాంతంబు నానావిధా
యుధసందోహకృళానుకీలకలితా♦త్యుగ్రం బుదగ్రావ
ప్రథితద్రోణకృపావగాతనయక♦ర్ణదోర్బాహ్లీకము
ఖ్యధనుర్వేదవిదగ్రిగణ్య మరిసై♦న్యం బెన్న సామాన్యమే. 149

* కొదుకు = సంకోచించు;

తే. వేల్పులకు నైన సీసేన♦విధముఁ జూడఁ, బిచ్చలించెను మన మన్నఁ ♦ బిన్న ననుఁ జెప్ప నేమిటి కిటు చూము♦చెమ్మట లయి, మేను గరుపాతి వడఁ కెసు♦మిసిమి సెడఁగ.

వ. ఇట్లు మాన్యత చెడం బలికి సామాన్యుండును మందుండు నగునుత్తరుండు తత్తఱం పడి ఛద్మవేషధారియు నసామాన్యుండు నగునవ్యసాచిసమీపంబునం బడి పరిపరి విధంబులఁ బరిదేవనంబు సేయుచు మతియు ని ట్లనియె. 151

మ. విను మాతండ్రి త్రిగర్తలం గెలువఁగా ♦ విచ్చేసె నిచ్చ వహా
ధిని యెల్ల గొలువంగ నింట నిడి నన్ ♦ దీండ్రించునొండొక్కఁడుఁ
ననుఁ గూడం గనరాఁడు కొండిక నొకం♦డ న్నేర్వ నాజిఁ మహా
స్త్రనిధుల్ శతుల్రులు వారిఁ దాఁకుటకు నే♦రం దేరు మల్లింపుమా. 152

వ. అనిన బృహన్నల యి ట్లనియె. 153

ఆర్జునుండుత్తరు నూరార్చి తాను రథికుఁ డగుట.

చ. భయమున దీనమూర్తి వయి ♦ బమ్మరిలం బడి తీవు శత్రుసం
చయ మది నూచి నవ్వుటకు ♦ సల్వెద విట్టులు దిట్ట వోవుఁ
దెయిదము చాలుఁ జాలు నిటు ♦ సెల్లదు వుల్లసిలంగఁబోకు మే
మియుఁ దెగి నేయ రింతకు న♦మిత్రులు నేత్రము త్రిప్ప రిద్దిన్. 154

మత్తకోకిలము. స్త్రీలచెంగటఁ బొరుపోక్తులు ♦ చెప్పి యిప్పుడు న న్నిం
దోలు మశ్వములఁ రయమ్మునఁ ♦ దోడుగ మ్మని వేఁడి నీ
వేల యిట్లు వడంకుచుంటివి ♦ గృధ్ర మామిషఖండముఁ
బోలె నాల నరుల్ గహించిరి ♦ పొడ్చి గెల్చెము వారలఁ. 155

ఆ. పౌరుషంబు లాడి ♦ పఱతెంచి నీ విట్లు, పగఱ గనినమాత్ర ♦ భయము గదురఁ
బసి మరల్ప కిట్లు ♦ పఱచిన నాంఱను, నగుదు రపయశంబు ♦ నగును దాన. 156

తే. ఈవు సైరంధ్రియును నన్ను ♦ నేర్చరింపఁ, దేరుగడవుట కికొని ♦ తెగువ వచ్చి
పగఱ గెలువక నే నెట్లు ♦ మగుడ నేఁతు, నుండు మొక్కింతతడవు తి♦రుండ మగుచు. 157

వ. అనిన నుత్తరుండును. 158

ఉ.*ధనముఁ గోధనముఁ హరించుకొని ప్ర♦త్యర్థుల్ ప్రయాణంబు చే
సినను జేయఁగ నిమ్ము కొమ్మలు ననుఁ ♦ జిక్కొట్టుచుం జూచి న
న్వినను నవ్వఁగనిమ్ము కిమ్మి నమరో♦ర్విం బర్వసీసేనతో
ననిఁ నేయఁ సమకట్టఁ జాలఁ జని ప్రా♦ణాపాయముం బొసెదన్. 159

* చిక్కొట్టు = చీచీ యనుట.

తే. అనుచు మానాభిమానము ♦ లాయుధములు,శరశరాసనములు విడి ♦ సరభసమున
దేరిపై నుండి ధరణికి ♦ దిగ్గ నుతికి,పఱచె నిలువారి వట్టి ద♦ర్పంబు మెట్టి. 160

వ. అట్లు పఱచుటయు ఫాల్గునుం డెలుం గెత్తి పిలుచుచు. 161

ఆ. ఓతి్రయునకు నిట్లు ♦ చన దాలమునఁ బలా,యనముసేఁతికంటెఁ ♦ బ్రాణములను
విసుట శ్రేయ మనుచు ♦ నుడివిరి పెద్దలు, నిలుము నిలుము మాట♦తెత్తియ వినుము. 162

వ. అని తాను నరదంబు డిగ్గ నుతికి దీ్ఘ వేణీభరంబును ధనశాంబరయుగళంబును జలింపఁ
బఱచువాని ననుసరించి పఱవం జొచ్చె నాసమయంబున గౌరవసేనావారం బా
బృహన్నలం దిలకించి. 163

సీ. నివుఱు గప్పిన నాస్య♦నిష్పతెఱుంగున, నరయ నౌ నిది వేష ♦ మగునె యేమొ
మగపోడిమియుఁ గాదు ♦ మగువతయునుం గాదు, ద్వివిధమై యిమ్మూర్తి♦తేజిల్లుఁ
బేడిరూ పిది చూడఁ ♦ గీడిసారూప్యము, శ్రీంది యున్న ది దేమి♦చిత్ర మొక్కొ
తలయుఁగంరము భుజం♦బులునడతయును నరుఁ,బుడికివుచ్చుకొనిన♦ట్లడరుచుండె

తే, సురలలో నింద్రునిం బోలి ♦ నరులలోన,నరుఁడొకఁడమేటిమతియొక్క♦నరుఁడయోగి
యొంటి నిటు లోట దక్కి మ♦హోన్నత మగు,కౌరవాధీనిఁ దాఁకఁ ♦ జేరఁగలఁడె. 164

ఉ. నిన్న సుశర్మ దక్కినవు♦నేలను గోవుల ద్రోలఁ బోలిలో
నున్నజనం బటం జనఁగ ♦ నుండిన వాఁ డొకఁ డుత్తరుండు లో
నెన్నిక బాలభావమున ♦ ని ట్లితనిం గొని వచ్చి భీరుఁ డై
వెన్నిడి పాఱుచుఁ నరుఁడు ♦ వెక్కొని పట్టెను నిక్క మింతయుఁ. 165

వ. అని పలువురు పలుదెఱంగులం బలుకుచున్నసమయంబు ధనంజయుం డెయిది
నూఱడగులలోనం గూడముట్టి కేశపాశంబునం బట్టిన నుత్తరుం డార్తుం డై పరిదేవ
నంబు నేయుచుఁ గృపణంబుగా ని ట్లనియె. 166

ఉ. ఓసి బృహన్నలా! ప్రతికి♦యుండిన భద్రము లొందవచ్చు నఁ
బాస మనంబునం దిడి కృ♦పామతి వై నను వీడివుచ్చు మీ
దోసిలి యొగ్గి మ్రొక్కెదను ♦ దొడ్డతనం బతి పాణిదానముఁ
జేసినపుణ్యము బడయఁ ♦ జెల్లెడి నీ కని వేఁడి వెండియుఁ. 167

తే. కనకనిష్క శతంబును ♦ గనకరథము, గనకబద్ధవై దూర్యాష్ట♦కమును మతియు
మత్తమాతంగదశకంబు ♦ నిత్తు నీకుఁ, బుడమి ప్రతికింపుమీ నన్ను ♦ విడిచివుచ్చి. 168

వ. అని నష్టచేతస్కుండై యనేకవిధదీనాలాపంబు లాడుచున్నవానిం బట్టి బలాత్కా
రంబునం దేరుకడకుం దొడికొనిపోయి సవ్యసాచి సాంత్వనపూర్వంబుగా ని ట్లనియె.

చ. వెఱవకు మయ్య! నీ వరుల♦వేఁడిమి కోడి దురం బొనర్పఁగా
నతిముఖిఁ గాంచితేని విను ♦ మాహవదోహల మేర్పడంగ నే
మతిమఱి శత్రుసైన్యముల ♦ మార్కొని పోరెద లెమ్ము నీ వికన్
బఱపుము వారువమ్ములను ♦ భాజితకృత్యము పూని పూనికన్. 170

శా. మద్బాహాబలరక్షితుండ వగుచున్ ♦ మానొప్పి సారథ్యముల్
హృద్బోధంబునఁ జేయునీపయి నొకిం♦తే శత్రువాతంబు నే
తద్బాధావమందు సోక దనుచున్ ♦ ధైర్యంబునం బొంది సు
పద్బంధుఁ బగుగోగణంబు మరలిం♦పం జూపు ముద్యన్మతిన్. 171

వ. అని పలికి కిరీటి వైరాటి నాశ్వాసించి భయపీడితుండును విచేష్టితుం డగువానిం బట్టి బలాత్కారంబుగ రథం బెక్కించి తాను నెక్కి శమీవృక్షాభిముఖంబుగాఁ జనుదెంచుటయు నంత నవిక్రియాపధరుం డగురథికుం జూచి కౌరవసేనావారంబు నివ్వెఱపడి యున్ననమయంబునం బొడకట్టును త్వాతంబు లవలోకించి భారద్వాజుం డెల్లరు వినఁ నిట్లనియె. 172

భీష్మద్రోణాదులు బృహన్నలం జూచి పరిభవించుట.

సీ. గులకఠాల్ గుమియుచు ♦ ఘోరవాతము వీచెఁ, గావిరి గ్రమ్మె నా♦కాశ మెల్ల
మేఘసంఘాతంబు ♦ మిగుల కూఁకొం బయ్యె, దిననాథబింబంబు ♦ దీప్తి దఱిఁగె
వివిధశస్త్రాస్త్రములో ♦ నెన జాజి వనుచుండె, వఱిగు లఱవఁ జొచ్చె ♦ వెఱపుదోప
గజము లశ్వమ్ములు ♦ కన్నీళ్లు విడిచెను, సిడములు దనుయంత ♦ చెదరు చుండె
తే, చీన ఘోరాహావం బగుఁ ♦ దెల్ల మెల్లఁ, మూఁకలుఁ మొగ్గరంబుఁ ♦ మొనసియుండుఁ
డాల రథీంద్రుఁ డినుఁ గానఁ♦డేల డాఁప, ననుచు దేవవ్రతునిఁ జూచి♦యనియెనిట్లు.

మ. ప్లవగాధీశ్వరకేతనుం డితఁడు క్లీ♦బం బైనవేషంబునన్
భువిఁ బొల్పొందుచు నుండె నేఁ డరయ నీ♦భూరిప్రభావుండు భూ
ధవునిఁ గెల్చి మరల్చు గోవులను వ♦త్తెంచి గావింపఁగాఁ
దవు నిం దెన్నఁడు వాని నోసఁ డెసురం ♦ దథ్యంబు వాక్కచ్చితిన్. 174

వ. మఱియును. 175

చ. *నరపతి భోనివాఁడు రణ♦నూరుఁడు ధీరుఁడు నీఁ డసన్నురా
సురు లని కెత్తి వచ్చినను ♦ జుల్కన నల్కఁ నెదిర్చి పోరెఱుఁ
బురహరుఁ డీతనిం గరుణఁ ♦ బ్రోచె వనంబుల డస్సి వచ్చె నీ
నరుఁ డెదిరించి నొంచు నిట ♦ నల్వుర నాలుగునారనంబులన్. 176

* ప్రాభృతకృత్యము = సారథ్యము.

క. నావుడుఁ గర్ణుం డి ట్లను, నీ వెప్పుడు విజయుగుణము ♦ లెఱిఁగించుచు మ
మ్మీవరునఁ దెగడుచుందువు, నీవలఁ మాకు వచ్చు ♦ నెగు లెల్లపుడుఁ. 177

ఁ. విప్రవర్య! తెలియ ♦ వివరింపవయ్య నా,కన్న రాజరాజు♦కన్న నెన్న
నాతఁ డేమిట ఘనుఁ ♦ డగు ననునంత ను,యోధనుండు వలికె ♦ నుద్ధతుఁ డయి.

ఆ. ండనిమ్ము దాని ♦ నోకర్ణ యీవచ్చు,నట్టివాఁడు పార్థు ♦ డగునయేని
మనకుఁ బబ్బమట్టి దనఁ దగుం గాదె వా, రరుగ వలదె మరల ♦ నడవులకును- 179

క. అటు గా కొకమేడియ యగు,నటు లైనఁ సునిశితంబు ♦ లగువిశిఖములఁ
బటుశక్తి నేసి నేలం, దటుకున శయనింపఁ జేసి ♦ తనరెద నాజిఁ. 180

వ. అనిన విని భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామ లాలె మ్మని వానిపౌరుషం బభినందించునట్టు
లై రట్టియెడ విచ్చుఁడు జమ్మిం శేరవచ్చి మత్స్యరాజనందనుం గాంచి యిట్లనియె.

ఉ. నావచనమ్ము నమ్ముము రథమ్ము రథ్యములఁ వహింపు మీఁ
జీవమెయిం బడల్పుడఁగఁ ♦ జేసెద నీరివుసైన్య మిట్టినా
కై వడికిఁ సమర్థులు ♦ గావు త్వదీయము లైనశస్త్రముల్
గావున సన్యముల్ గొనఁ ద♦లంచితిఁ జెప్పెద నాలకింపుమీ. 182

ఉత్తరుం బుచ్చి బృహన్నల జమ్మినుండి గాండివంబు గొనుట.

శా. ఈచె ట్టిక్కు ము పాండునందనులు ము ♦ న్నిం దెల్లకోదండనా
రాచంబుల్ కవచంబులుఁ ధనువులుఁ ♦ రథీంపఁగాఁ బెట్టి న
త్యాచారం బొనరింప నేగిరి కుమా♦రా! వింటె యందుఁ గుణ
ప్రాచుర్యంబున గాండివంబు మిగులఁ ♦ వర్ణింపఁగా నొప్పెడిఁ. 183

శా. వేలుం గోటులు నుండ మేటి యగున♦ద్వి ల్లల్లపార్థుండు దా
నాలంబందు ధరించి శాత్రవులఁ దూ♦టాడుఁ నిమేషార్ధమం
దేలా పెక్కులు నాదులావునకు న♦య్యిష్వాసమే పోలు భూ
పాలాత్మోద్భవ! దానిఁ దెచ్చి యిడు మీఁ ♦ బాతింతు నీవైరులఁ. 184

వ. అనిన నిరీక్షించి మహీక్షిన్నందనుండు కుంతీనందనుదిక్కు మొగం బై యి ట్లనియె.

చ. అకట! బృహన్నలా! నను నృ♦పాత్మజు మంత్రవిదుఁ వ్రతస్థునిఁ
వికృతశవంబు ముట్టు మని ♦ నీ వనుటల్ తగునే మనంబునఁ
నికృతి దలంచి తే మనుదు ♦ ని న్నెవరో యిటఁ గట్టి పీనుఁగుఁ
దికమక నొంద కేగి రని ♦ నే వినుచుంటిని దొంటినుండియుఁ. 186

వ. అని గర్వించి పలుకు భూమింజయున కాధనంజయుం డి ట్లనియె. 187

తే. అకటకట! నిన్ను మత్స్యవంశాభిజాతు, నిర్ధచారిత్రు శుచిగాత్రు ♦ నెఱిగియెఱిగి
యిట్టినిందుఁబనికి నే ♦ నేల పుత్తు, శవము గా దది శస్త్రాస్త్రచయము గాని. 189

వ. నీ విందు సందియంపడకు మనిన నతం డొండొడ శక్తుండు గాక తేరు డిగి భూరుహం బెక్కుటయు నక్కొంతేయుం డ త్రెత్తి యుత్తరుం జూచి యిట్లనియె.

తే. దింపుము నగాగ్రమునునుండి ♦ తెగువ నాయుధములకట్టడలింపుము♦తనిలియున్న
యట్టిపరివేష్టనము విప్ప♦మనుచుఁ దెలియఁ, నానతిచ్చుటయును విరాటాత్మజుండు. 190

ఉత్తరుఁడుగాఁగా నర్జునుఁడస్త్రాదుల నిరూపించి చెప్పుట.

చ. వెసకఁ శరంబులం బొదిసి ♦ వేష్టనపత్రము విచ్చి హెచ్చి పై
బెజిగెసుదివ్యతేజమున ♦ వెల్గుచు వ్యాళములట్లు లొప్పి పె
ల్లుఁగ నానరించుగాండివము ♦ లోనగునింములఁ జూచి చిత్తమం
దెఱుకఁ చెడంగ నుండి యొకఁయింతటిలోఁ బరికించి యిట్లనున్. 191

సీ. *శతకోటిసౌవర్ణ♦నుతబిందుయుతి మగు,నరచాప మొక్కఁ డే♦వ్వానియధిపుఁ
తనసీయకవచాతి♦దంశితము సుచార్మ్యమును సుగ్రీహము వేని♦ధనువో యిద్ది
కా చనసురగోప♦కములు వెన్నుఁ గల,మేటివి ల్లిది తాల్చు ♦ మేటి వేఁడొ
కార్తస్వరార్కవి♦గ్రహములు మూఁ డింకఁ, గల విది యెవ్వాని♦కార్ముకంబొ
తే, కనకశైలభనహాసీముల్ ♦ గలిగి మణిని,చిత్రిత మగువి ల్లిది వేని♦చేతియదియొ
నల్లనై పందిచెపులబా♦ణములు పదియు, నేను పులులును గలధను ♦ వేనియదియొ. 192

క. గురుభారసహము ఘనము, బరకాయవిభేదనాతి♦బలదక్షము నై
పరికింప భయప్రదమై, పరఁగుగదాదండ మిద్ది ♦ వట్టిదు నెవఁడో. 193

వ, మఱియు నిందు నాశీవిషసమస్పర్శంబులును బరకాయవిభేదనదక్షంబులును జంద్ర బింబార్ధదర్శనంబులును శిలాశితంబులు నగు నానావిధమార్గణంబులును నిశితనిస్త్రింశంబులును గఠోరకుఠారంబులును భిండివాలతోమరమునలముద్గరంబులులోనుగా ననేకవిధాయుధంబులు పెక్కులు గల వివి యన్నియుఁ బొండవులయం దెవ్వ రెవ్వ రే వేవి ధరింతురో చెప్ప మనిన నతం డతనికిట్లనియె. 194

సీ. వినుము చెప్పెద నన్ను ♦ మును నీ వడిగినట్టిఘనకార్ముకం బది ♦ గాండివంబు
శాత్రవజైత్రమై ♦ చనుదాని ధరియించు, నాఖండలాత్మజుం ♦ డనుదినంబు
నెల్లశత్రులు లొక్క♦మై త్తది యొకయెత్తు,గాఁ దలఁతురు త్రిలో♦కములయందు
దానిఁ గైకొని గెల్చె ♦ దైత్యదానవకోటి, నాకప్రయాణము♦నందు నరుఁడు

---

* మరగోపకము = ఆరుద్రపురుగు. కార్తస్వరము = బంగారము

లే, దాని వర్షసహస్రము ♦ దాల్చె బ్రహ్మ, వేయునేనూఱువర్షముల్ ♦ పాయ కాప
జాపతి గొనెఁ బంచాశీతిసమలు శక్రుఁడూనె సోమఁ డేనూఱేండ్లు ♦ వూనె నంత.

చ. *వరుణునకుం బ్రగమంబునను ♦ వచ్చెను వచ్చిన దాని నాతఁ డా
దరమున నూఱువర్షములు ♦ దాల్చి ధనంజయుచేతినుండి పెం
పిరవుగొనఁ ధనంజయున ♦ కిచ్చె నతండును నర్వదేనువ
త్సరములు దాల్చి పోల్చెదు ముదమ్మున నమ్మహనీయచాపముఁ. 196

వ. అని మఱియును. 197

సీ. †కనకరూపగ్రహం♦బును సుపార్శ్వం బైన,వి ల్లది భీముండు ♦ వేడ్కఁ దాల్చు
నింద్రగోపంబుల ♦ నెసఁగుకోదండరా,జముఁ బాండవాగ్రజుం ♦ డమరఁ దాల్చు
సూర్యబింబములతో ♦ సొంపొందునిష్వాస,ము ది సకులుఁడు ♦ ప్రియముమారఁ దాల్చు
శలభపంక్తులతోడ ♦ సొరుమీఱునశరా,సన మది సహదేవుఁ ♦ డొనరఁ దాల్చుఁ

తే, బంచశార్దూలలక్ష్మణ♦భ సమాన, మై వరాహాకర్ణ ము లగు♦నాశుగములఁ
బదిటినొకమూఁ వూన్వంగ♦నొదవునట్టి,మహితచాపమునకులుండు♦మఱియుఁదాల్చు.

ఆ. కాలదండమట్లు ♦ బ్రాలుచు రివ్వుకోటి, కాలమందు భీతి ♦ నావహిల్ల
నొనరుపంగఁ జాలు♦ఘనగదాదండముఁ, బూను భీముఁ డెప్పు ♦ భుజములందు.

వ. ‡మఱియు సర్పవిషోపమంబులును శీఘ్రగాములు నగుశిలీముఖంబులు బర్హిర్ముఖ
నందనుండును జంద్రబింబార్ధదర్శనంబులును రివ్వుర్రయుకరంబులు నగుపక్ష్వేడనం
బులు భీమసేనుండును హరిద్రవర్ణంబులుఁ హేమపుంఖంబులు నగుమార్గణంబులును
బాంచనఖకోశనిష్పీడ్యం బగునిస్త్రింశంబును సకులుండును భాస్వరాకారంబులును
జిత్రకిరీయోపేతంబులు నగుసంబకంబులును గోకోశనిష్పీడ్యం బగుకార్ముకంబును
సహదేవుండును నిశితంబులును ద్విసర్వంబులు నగుపృషత్కంబులును జిత్రకోశం బగు
నిస్త్రింశంబును యుధిష్ఠిరుండును ధరించి ప్రథనంబునం బ్రసిద్ధి కెక్కిరి. 200

క. నావుడు నుత్తరుఁ డిట్లను, నీవరశస్త్రాస్త్రములు మ♦హితయశు లగునా
దేవాంశభవులు పాండు,పుత్రావరవరసుతుల వనుట ♦ సంతస మయ్యెన్. 201

మ. తమశస్త్రాస్త్రము లిందుఁ బెట్టి త్రిజగ♦ద్వర్ణ్యప్రతాపప్రభూ
తమహోద్యోగులు వార లెందుఁ జనిరో ♦ స్వారాట్సుతుం డెట్టిరీ

---

* ధనంజయుఁడు = 1 అగ్ని 2 అర్జునుఁడు.

† ఇంద్రగోపము = నురగోపము, ఆర్ద్రపురుగు.

‡ ప్రక్ష్వేడనము = బాణము. పాంచనఖకోశము = పులితోలంతిత్తి. గోకోశము = ఆవుతోలంతిత్తి.

తి మెలంగం దగెనో యుధిష్ఠిరుఁ డెటుల్ ♦ దీపించునో భీముఁ డే
క్రమముం బూనునొ మాద్రిపుత్రు లెటు లి♦క్కాలంబు వేఁగింతురో. 203

ఆ. అకట మాయజూద ♦ మది వచ్చి రాజ్యంబు, వోవ వైభవంబు ♦ వోవ వారు
వనులఁ బడిన వారి ♦ వదలక చనియె ద్రుపదకుమారి యెట్లు ♦ పడునో యిపుడు.

క. అలమట దీర్పవె నాకుం, గలతేఱఁ గంతయును దెలియఁ ♦ గలిగితి వేనిఁ
దెలిపి బృహన్నల! యనుచుఁ, బలికెఁ నగుమోము దోప ♦ ఫాల్గునుఁడు దయఁ

అర్జునుం డుత్తరునకుఁ ద న్మెఱతింగించుట.

ఉ. †దాఁపటికం బిఁ కేల విను ♦ తథ్యము సెప్పెద నేన పార్థుఁడిఁ
భూపతిచెంతఁ గంకుఁ డనఁ ♦ బొల్చెనువాఁడు యుధిష్ఠిరుండు ఓ
సూపుఁడు భీముఁ డశ్వగుణ♦శోధకుఁడే నకులుండు గోపుఁడై
దీపితుఁ డైనవాఁడు సహ♦దేవుఁడు నాఁగ నెఱుంగు ముత్తరా. 205

క. సైరంధ్రి యగుచు ద్రుపద,జ్యోర్మణినిపుత్రి యెప్ప ♦ నలరుచు నుడిగం
బౌరమణికతఁ గాదే, ఘోరగతిం ద్రుంచెఁ గీచ♦కుల భీముఁ డటఁ. 206

వ. ‡అనిన సంశయాకులచిత్తుండై తత్తఱంపడి యుత్తరుఁ డత్తాపత్యున కిట్లనియె. 207

మత్తకోకిలము. నందియం బగు నాకు మిక్కిలి ♦ నవ్యసాచివి నీవయేఁ
విందుఁ జెప్పము వానికిం బది♦పే ళ్లగు న్వినియుంటి ము
న్నెందు వచ్చెనొ తేటతెల్లగ ♦ నెల్లవాని నెఱింగి నా
డెంద మెంతయు నంతసించుఁ గ♦డిందినమ్మిక నొందుచుఁ. 208

వ. అనిన నతం డతనిం గని యర్జునుండు ఫాల్గునుండు జిష్ణుండు కిరీటి శ్వేతవాహనుండు భీభత్సుండు విజయుండు కృష్ణుండు సవ్యసాచి ధనంజయుండు ననునివి మున్ను నీ విన్ననానామధేయంబులు గానోవు నీపేళ్లు వచ్చినవిధంబును వివరించెద నవహితుండ వగు మని మఱియును. 209

నీ. జనపదంబులు గెల్చి ♦ ధనమంది యుండుట, నను ధనంజయుఁ డని ♦ జనులు పిలుతు
రని శత్రువుల నెల్లఁ ♦ దునిమి జయముఁ గొన్న,కతన విజయుఁ డంచుఁ♦గలిగెఁబేరు
కలన శ్వేతాశ్వములో ♦ గలరథం బెక్కుట, శ్వేతవాహనుఁడు నాఁ ♦ జెప్పఁబడుదు
నుత్తరఫల్గునీ♦యుక్తకాలంబునఁ, బుట్టి ఫాల్గుననామ♦మునకు నైతి

తే. వానవుల నేయునాఁడు సు♦త్రామ మడలరి,నాతలం బెట్టి సూర్యాభ♦మై తలిర్చు
నట్టిమేటికిరీటి మెం♦డందుకతన, ననుఁ గిరీటి యటంచు భూ♦జనులు మఱియు.

† సూపుఁడు=వంటలవాఁడు. ‡ తాపత్యుఁడు=తపతిపంశియుఁ డగునర్జునుఁడు.

తే. కలన భీభత్సు మొనరించు♦కతన నింను, సందు భీభత్సుఁ డండు♪ న ♦ న్నున్మదీయ
గాండివము రెండుచేతులఁ♦గ్రాలఁ దివిచి, సమర మొనరించుట♣ సవ్య♦సాచి నైతి.

క. అమలినవర్ణము గలిగియు, నమలినకర్మమును గలిగి ♦ యలరెడుదానఁ
ర్జునాహ్వాయ, మమరించిరి నాకు విబుధు ♦ లమలవిచారా. 212

తే.*పాకశాసని నోట నే ♦ బగఱఁ గలనఁ, జెండఁ గలవాఁడ నగుట జి♦ష్ణుండ నైతి
బాల్యమున నల్పు గొని యాడు♦వాఁడ గానఁ, గృష్ణుఁ డనువేరుమాతండ్రి♦ప్రీతిఁ బెట్టె.

వ. అనినం జిత్తం బిగురొత్త నుత్తరుం డభినందనం బాచరించి మించినవేడ్క ని ట్లనియె.

ఉత్తరుం డర్జును నెఱింగి పారథ్యంబువఁ గృతనిశ్చయుం డగుట.

ఉ. స్వాగతమయ్య నీ కివుడు ♦ శత్రునిబర్హ్ణ చూడఁగంటి ని
స్సీగతిఁ బుణ్యలోకమున ♦ నేఁ జరితార్థుఁడ నైతి నాభయుం
బేగె మనంబునం బ్రియము ♦ మెచ్చె నెఱుంగక యేమొ పల్కి♣ నీ
కోగు ఘటిల్లఁ జేసితి న♦యో సయిరింప ననుగ్రహింపవే. 215

ఉ. భీతభయుండ నై యిపుడు ♦ వీరవరేణ్య! భవద్భుజంబునం
బ్రీతిమెయిఁ♣ హయంబులను ♦ బేరణ చేయఁగ నుంటి నన్ను నీ
వీతటి నెందుఁ బో మ్మనిన ♦ నే నిటె పోయెద జంకు డొంకు నా
చేతమునందుఁ జేడ్పడఁగఁ ♦ జేయవు చెప్పితిఁ జిత్తగింపుమీ. 216

చ. అనవుడు నర్జునుం డనియె ♦ నాత్మ పియమ్మునఁ బొందె నాకు నీ
వనునుడు లాలకించుట భ♦యం బది వీడుము నేఁడు గూడుని
య్యనియెడు నూడు లెల్లు వెగ ♦ డుండెడరో ననుఁ దాఁకి చూడు మో
జననుతనామ! శత్రుముల ♦ నంతనచేయుఁ ను న్బరంబునఁ. 217

క. స్వర్ణాలంకృత మగుచుఁ, వర్ణింప దగినయట్టి♦పరఖడ్గంబుఁ
నిర్ణయము చేసి చేకొని, తూర్ణంబుగ రమ్మ రిపులఁ ♦ గోలఁగ వలయుఁ. 218

వ. అనిన నుత్తరుండు సత్వరుండై తత్తదాయుధంబు లెల్ల నల్లనం గొని వచ్చుటయుం
గని ముచ్చటఁ బడి ధనంజయుండు భూమిఁజయుం జూచి యి ట్లనియె. 219

చ. నరవరనందనా! వినుము ♦ నానుడి నానుడి నాక వీక నే
దురమున శత్రులం దునిమి ♦ తోడ్కొని నచ్చెద నాల నెల్ల మ
ద్వరభుజవర్గ్యవృత్తము ♦ నవధ్వజసంకుల మాయుధవ్రభో
త్కరపరిరక్షితం బగుర♦థం బసు ప్రో లని లోఁ దలంపుమా. 220

* నల్పుఁగొనియాడు=అనఁగా నల్లనిపస్తులతో నాటలాడుకొనువాఁడని తెలియం దగుం

క.*గాండీవముఁ గైకొని నే, భండనమున నుండఁ బాండభవజ్యేష్ఠుఁ డజ
య్యుం డగు నరిసైన్యంబుల, కొం డేటికి వెఱవ కింక ♦ నోవైరాటీ. 221

వ. అనిన నుత్తరుండు వెండియు. 222

తే. వెఱతునోటు రణంబున ♦ విష్ణు జిష్ణుఁ, బోనిని న్నే నెఱింగిన♦దాన నైన
బ్రమయుచుంటి నజ్ఞానావృ♦తమతి నగుటఁ, జేసి నీయంగలక్షణ♦స్థితుల నరసి. 223

చ. పురుషవరేణ్య ని న్నెటులు ♦ పొందఁగ నయ్యెనొ షండభావ మి
ష్టరయఁగ నిట్టివేషమున ♦ నైనను నీవు ప్రతీపసూనుపాణి నాఁ
బరఁగుచు నుంటి వేకతము ♦ వచ్చెనొ చెప్ప ననుగ్రహింపవే
కరము భజింతు నావుమను ♦ గట్టి విరాటజుఁ గాంచి యిట్లనున్. 224

తే. నిజము చెప్పెదఁ దెలియు మ♦గ్నిజనియోగ, మునను బూనితి వ్రతమిట్లు♦పొనర నొక్క-
పత్సరం బది కడచన♦వచ్చె నేఁడ, వేడినిం గాను నృపపుత్ర ♦ కీడిఁ గాని. 225

వ. అనిన మత్స్యమహీవల్లభాత్మజుండు వెండియు. 226

అ. ఇట్టికీ బరూప ♦ మెందేని యుండునే, తర్క- మేల చేయ ♦ దయతెఱింగు
గాదె చెప్ప టిట్లు ♦ కలతెఱుం గెల్ల నా, వెఱవు దీర్తె నిన్ను ♦ నెఱిఁగికొంటి. 227

క. నీతోడఁ గూడి యమర, వ్రాతంబులతోడ నైన ♦ రణ మొనరింపఁ
గాతరతఁ బొంద నింకం, బ్రీతి మెయిం దేరు గడప ♦ మెలఁగెద నిచటఁ. 228

శా. సారథ్యంబున శీఘ్రతుండ నగుటఁ ♦ సంగ్రామరంగంబునఁ
దేరుం బూనెద నీకు సమ్మద మెదఁ ♦ దీపింప సమ్మాతలి
ప్రారంభంబును దారుకోన్నతియు నా♦పాలం బ్రకాశిల్లి నా
పే రెందుఁ వెలుఁగొందునట్టిగతికిఁ ♦ విఖ్యాతికిం భాత్రమై. 229

సీ. †వుడమిఁ గా లిడుట కఁ♦బడకుండఁ గుడి నేగు,సుగ్రీవమున కిది ♦ జోడు వచ్చి
యెడమఁ గాడిం గొని ♦ వడివడిం జనుమేఘు,పుష్పంబునకు నిది ♦ పురుసు వచ్చి
వలపలిచక్కి ♦ భోభళలీలఁ బఱచెను,శైబ్యంబునకు నిది ♦ సాటి వచ్చి
దాఁపలిచక్కి ♦ నిస్తంద్రతం గొనిపాఱు,నిది బలాహకమున ♦ కెత్తు వచ్చి

తే. యిట్టిరథ్యంబులం బూన్చి♦నట్టిరథము, దీని శ్రీకృష్ణునింబోని♦తేజ మెసఁగ
నెక్కి- నాదగుసారథ్య ♦ మిచ్చగించి, చించిచెండాడు మరుల గో♦చిహ్నుఁడ వయి.

వ. అని పలికె నంత పార్థుండు మెలికలు వడినకృష్ణకేశంబుల శ్వేతవస్త్రంబున నెత్తి కట్టు
గొని శుచియై కోదండాదులకు నమస్కరించి కాంచనన్నాహం బగునమరస్యంద

---

* వైరాటి=విరాటపుత్రుఁడు. † నుగ్రీవము, మేఘపుష్పము, శైబ్యము, బలాహకము, ఇవి వాలుగ శ్రీకృష్ణుని రథమును వహించెడురథ్యములు.

నంబునం దమర్ప నయ్యవి తమతమరూపంబులఁ బృథానందనుం గాంచి పాంచజలు
లయ్యె నప్ప డతం డెల్లశస్త్రాస్త్రంబులకుం బ్రతిమిల్లి ప్రహృష్టవదనుండై ముట్టి
కరతలంబునం బట్టి గాండీవం బెక్కు వెట్టి ధనుష్టంకారంబు గావించుటయును. 231

ఖా.కొండం గొండ వడిఁ వడిఁ బడినలాఁగు ల్దోవ దీపించుచుఁ
మెండై తాఁక మహారవం బొకఁడు భూఁమిం బుట్టి బిట్టేచి బ
హ్మాండం బంతయు నిండె నంత వివులం ♦ బై వీచె జంఝానిలం
బొండొంటం బడె నుల్క లెల్లెడలఁ జె ♦ ట్లుట్టూఁత లూఁగెం గడుఁ. 232

తే. అర్జునుం డట్లు గనయంబు♦నందు గొనయ, మెక్కు వెట్టినమాత్రఁన ♦ మిక్కుటమగు
నమ్మహాధ్వని విని కాగ♦వాళి గలఁగెఁ, బిట్టపిడు గొదలం బడి♦నట్లు దోఁప. 233

వ. అత్తఱి నుత్తరుండు మఱియును. 234

ఉ. ఒక్కఁడ వీ వొకిం తయిన ♦ నోట యెఱుంగ వితఁ డ్ మహారథుల్
పెక్కురు పెక్కుశస్త్రములఁ ♦ బేర్మి నెఱింగినవారు వీరు నే
డొక్కటికయ్య మయ్యెడి నొ♦కిం తనరా డెటు లింతసై న్యముం
జక్కడఁతో యటంచు నెద ♦ చాల భయంపడుచుండె ఫల్గునా. 235

వ. అనిన నించుక నవ్వి వివ్వచ్చుండు వైరాటిం గని. 236

సీ. భూమయాతఁ డ్ ప్రగర్వ♦కోనినగంధర్వులఁ, జెండుఁడప్పుడు సహా♦యుం డెవండు
ఖాండవంబున నిఁద ♦ గండడఁగించెను, నప్పుడు నాకు స♦హాయుఁ డెవఁడు
పౌలోమముఖ్యులఁ ♦ బట్టి తుఁంచెడుకాలఁ,మం దందు నాకు స♦హాయుఁ డెవఁడు
పాంచాలి వరియించు♦పట్టునరాజుల, నోర్చునప్పుడు సహా♦యుం డెవండు

తే. గురుని శకుని ధనదుని ♦ వరుణు నగ్ని,యమునిఁ గృపుఁ గృష్ణు బలిఁగొల్చి♦నట్టినాకు
వీ రనఁగ నెంత నృపపుత్ర ♦ వెఱపు విడిచి,రథ మధిష్ఠించి నడపుము ♦ రథ్యములను.

ఆర్జునుఁడు రథంబెక్కి దేవదత్తంబు పూరించుట.

వ. *అని వానిం దనరథంబునకు సారథిం జేసి మహారథశ్రేష్ఠుం డగునర్జునుం డాహ్లాదంబున
శమీవృక్షంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి సర్వాయుధంబులును సంతరించుకొని
రథంబుపైఁ గలసింహకేతనం బెడలించి శమీమూలంబునం బెట్టించి విశ్వకర్మనిర్మి
తం జగుమహామాయం దలంచి సింహలాంగూలంబును వానరలక్షంబును నగునిజ
ధ్వజంబు గోరి వైశ్వానరుం బ్రార్థించుటయుం దత్ప్రసాదంబునంజేసి భూతంబు
లెల్ల ధ్వజంబునం దావేశింప సపతాకంబును సోపాసంగంబు నగుహిరణ్మయరథం బాక

* సోపాసంగము = అమ్ములపొదులతోఁ గూడినది.

నంబునుండి దిగి వచ్చుటయుం గని విప్పచ్చుంపు వలగొనుచుం దాని నధిష్ఠించి
బద్ధగోధాంగుళిత్రాణుఁడును ప్రగృహీతశరాసనుండు నై యుత్తరాభిముఖుండై
కపిధ్వజంబు కంపింపం గదలి మహాప్రాణంబునంజేసి శంఖంబు పూరించుటయు రోమ
హర్షణం బగునమ్మహారవంబున. 233

తే. అవని మోఁకరిలం బడి♦హాయము లపుడు,దండి చెడి బెండుపడి యుత్తరుండునొగలఁ
గూబరమ్మాతగాఁగొని♦కూలఁ బడియె,ననురుచెడినట్లుమూర్ఛో♦మునురుగొనఁగ. 240

వ. అయ్యవసరంబున. 240

తే. వాగెలం బట్టి యెత్తి వా♦ర్వములమేను,నిమిరి నూలొక్కనఁ జేసి యం♦నిమిషవిభుని
సుతుఁడు భూమింజయునిఁదట్టి♦సాగపుసీర్చి,తేర్చెబిగియఁగాఁగిటఁగూర్చి♦తెలిపెనిట్లు.

చ. జడియకుమయ్య! నీ వెఱఁదఁ♦ క్షత్రియపుత్రుఁడ వై విషాదముం
బడుదువె యిట్లు యుద్ధముల♦మధ్యమునఁ ఘనశంఖరావముల్
కడుఁగొనుమంసభిధ్వనుఁడు♦ క్రాలుగజంబులబృంహితంబులుఁ
విడివడ నాలకింపవొగొ♦ వింతయె నీకిఁక నింత యేటికిఁ. 242

క. ఈకరణి శంఖగానము, నీకర్ణము సోఁకినంత♦నే రెప్పు లగయఁ
బ్రాకృతునిం బోలి విషణ్ణాకృతివై పడుట నీకు♦ ననుపమ మొగో. 243

వ. అనిన నుత్తరుం డల్లన నిట్లనియె. 244

శా. *వింటిం దొల్లియు శంఖనిస్వనములుఁ♦ భేరీమహారావముల్
గంటిఁ జవ్వను లెన్ని యేని యిటు నం♦ఖధ్వాన మెండేనిఁ గా
నుంటఁ విం‡తెయె నీధ్వజాగ్రతిరథం♦బుగ్రంబు నీ
వింటం బుట్టిననిస్వనంబు జగదు♦ద్వేలమ్ము సాభీలముఁ. 245

మ.†అకటా! కేనకాంతిఁ గర్వమడి భూ♦నూన్యాకాశముల్ గాదుకం
టికిఁ గానంబడవయ్యెఁడిఁ ధనుఖనఁ♦ దీపించుశబ్దంబు మూ
టికి నాశోత్రములం బగిల్చెడి రథో♦డ్డీనధ్వనుల్ నామదిఁ
వికలత్వంబును బొందఁజేసెడిని నా♦ర్వేరంబు కా కెట్లగున్. 246

క.†అనవుఁడు మతిర్యుఁ నూలొక్కనఁ, బొనరిచి విజయుండు నిరాట♦పుత్రునిఁ గని యి
ట్లను నోయి! వెఱకుదృఢముగఁ, గొని రశ్ములఁ బదము లూఁది♦కొనినిలుము నాగఁ.

క. అని యూశ్వాసించుచుఁ బాం, డునృపాలాత్మజుఁడు మతియు♦నుం గడుఁ బూన్కిం
గొని యెత్తె దేవదత్తం, బనిమొన విద్విషులగుండె ♦ లవిసి పడంగఁ. 248

---

* జవ్యములు = యుద్ధములు. ‡ ఆర్వేరము = కలత. † రశ్మిలు = పగములు.

మ.*వసుధామండల మెల్ల దద్దఱిలె నీ♦ర్వాముల్ గలంగె న్వసీ
విసరం బెల్లెడఁ బెల్లగిల్లి పడె ను♦ర్వీధ్రంబు లుద్భూత లూఁ
గె నమస్తస్థలులందుఁ జీఁకటులు మూఁ♦గెం జేడ్పడెఁ జంతువుల్
దెన లీ♦రై దును నిండి మెండుకొనుపో♦ల్కిఁ దేవద త్తధ్వనిఁ. 249

దోణాచార్యుఁ డర్జునుం జూచి నిమిత్తంబు లభివర్ణించుట.

వ. ఇట్లు ప్రచండగాండీవధనుర్జ్యానినాదమేదురస్యందనసేమినిస్వనసమేతం బైననిజశంఖ
స్వనంబున భూతలం బెల్ల నవియించుచుం బఱతెంచుధనంజయుం గాంచి ధనురా
చార్యుఁ డెల్లరు విన దుర్యోధనునిదిక్కు మొగం బై యిట్లనియె. 250

క. ఉఱికినగతి రథఘోషము, పఱతెంచెడు భూతలంబు ♦ బ్రద్దలు వాఱఁ
గుఱుతింప నిమ్మహారథుఁ, డఱుకర లే దగును విజయుఁ ♦ డన్యుం డగునే. 251

వ. అని మఱియును. 252

సీ. తనరార వస్త్రశే♦ఖ్రములు వార్వంబుల,నఁతోమకాంతులు ♦ నన్నగిల్లె
వెలుఁగ వగ్నులు నేయి ♦ వేల్చిన నినుఁ డున్న, యెడ నెదిరి మృగంబు♦లడలు గుమచుఁ
గాకులు గ్రద్దలుఁ ♦ బో కాడు సిడములు, శకునంబు లపసవ్య♦నరణి నడచు
గోమాయు వఱచుచు ♦ వేమాఱుఁ దిరుగాడు, నేనాముఖంబునఁ ♦ జిత్రగతులఁ

ఆ, దెలియ దుర్నిమి త్త♦ములు శత్రుసాశన, మగుతెఱంగు దోఁచు ♦ నఖలయోధు
లును వివర్ణముఖము♦లను బరాభూతు లై, బెండువడి మెలంగు ♦ చుండి రివుడు.

ఆ. సవ్యసాచిబాణ♦జాలంబులం బడి, నీదుసేన లెల్ల ♦ నెఱి దొఱంగఁ
జూచి పీడితుండ ♦ వై చేడ్పడియె దీవు, నిక్క మింతవట్టు ♦ నృపలలామ. 254

క. మన మెల్లగోవ్రజంబుఁ, మును ముఁ బోవంగఁ బుచ్చి ♦ మొగ్గరముగ మూఁ
క నమర్చి పేర్చి పోరం, జను నేమఱుపాటు లేక ♦ నన్నద్ధుల మై. 255

వ. అనిన దుర్యోధనుండు భీష్మద్రోణకృపాదులం గలయఁ బరికించి యి ట్లనియె. 256

దుర్యోధనుండు నిమిత్తములు పరికుంచక మాటాడుట.

క. నేనును గర్ణుఁడు చెప్పిన,దానిన కొని మఱియు నివుడు ♦ తగఁ జెప్పెద నా
మానసమునందుఁ దృప్తిం, గానమి మీ రహితంపు♦గతి విన నెప్పఁ. 257

సీ.†అజ్ఞాతవాసార్థ ♦ మైనత్రియోదశే,వర్షంబు నిండక ♦ వాసవి యిటు
వచ్చెనేనియు వెండి ♦ వనవాస మొనరింప, వలయును గదె పాండ♦వులు క్రమమున

---

* నీర్వాములు=సమూహములు. † వాసవి=ఇంద్రసుతుఁడు. కట్టి=అర్జునుఁడు;
మల్లడిగొను=పెనఁగొను;

నిది వణంబుగఁ దొల్లి ♦ యొదవిన నమయంబు,విడనాడి రాఁ గట్టి ♦ వెడఁగై చెవుఁడ
వచ్చినవాఁడేని ♦ వానిలోభమె కాని, మనమోహమో కాని ♦ మల్లడిగొను
లే, నిందు హీనాతిరిక్తము ♦ నెఱుకపఱుపఁ, గలఁడు భీష్ముఁడు కార్యంపు♦గతియు ద్వివిధ
మొక్కరీతిగ నుండి వే♦ఱొక్కరీతి, నగు నెఱుఁగలేరు బుధు లైన ♦ స్వార్థమందుఁ.

చ. నవసవగాఁ బృథానుతుల♦జాడ యెఱింగియ కాఁడె మాత్స్యులం
దవులఁ ద్రిగర్తులం బనిచి ♦ తత్పరతఁ మన మిందు నచ్చి గో
నివహములఁ గ్రహించితిమి ♦ నిర్జరనాయకు లెత్తి వచ్చినఁ
బవరము చేయ నౌ నిపుడు ♦ భాండవు లైనను జెప్ప నేటికిఁ. 259

క. ఇతఁ డర్జునుండయేనిఁ, మతి నలరుచుఁ బణము తెలిపి ♦ మఱియు నడవికిఁ
మితి వెట్టి వుత్త మొండొక,గతి యైనం బొడిచి గెలిచి ♦ కడతేర్ప మనిఁ. 260

ఉ. ఇచ్చటికేగుదెంచుతఱి ♦ నీవిష యేశుఁడు పాండవేయులుఁ
వచ్చిన నోహటింప కొక♦వంకగ నుండి యెమర్ప మాచు ముఁ
హెచ్చుగ నాడి తేరులప♦యిఁ మెయి నేరిచి యిట్లు తిచ్చుమై
నిచ్చటఁ జూచుచుండి రిఁక ♦ నే మనువాఁడను ద్రోణభీష్ములఁ. 261

మ. *అనికన్నఁ యశ మిచ్చునట్టి దెదియే ♦ నాశింపఁగా లేదు గో
ధనముం బట్టినయిట్టివట్టునను సు♦త్రాముండు గానీ యముం
డును గానీ పయి కెత్తి వచ్చినను దో♦డ్తో గెల్చుటో చచ్చుటో
పొనరింపం దగుఁ గాని రిత్త పురికిం ♦ బో నొప్పనే మానికిఁ. 262

క. మానసము గలుగునట్టిరు, మానసమున నిట్టినీతి ♦ మఱిక మఱుకువం
బూనక గురునిం గా దని, వూనుఁడు ధైర్యంబు శస్త్ర♦ముఁ ననికిఁ దగఁ. 263

మ. †మత మెవ్వానిది యెట్టిదో యెఱుఁగుదుఁ ♦ మా దేశికుం డెప్పుడుఁ
మతినేయుం బృథ కన్నబిడ్డలవయిఁ ♦ మాపై ననిష్టంబు వి
శ్రుతముం జేయుచునుండు వింటిరి కదా ♦ సుస్తోత్రపాఠంబు లా
గతుఁ డౌవానిని బెద్దనేసి భయముం ♦ గల్పించె నానేనకుఁ. 264

ఆ †అశ్వహేషితముల ♦ నరసి నిమిత్తముల్, తెలువువాఁడుఁ గాలె ♦ దేశికుండు
బూతువోలెఁ బొగడి ♦ శ్వేతవాహను నాదు, వాహినులఁ గలంచె ♦ ద్రోహ మనకం
మత్తకోకిలము. పట్టినప్పుడు కట్టినప్పుడు ♦ పాఱినప్పుడు గుట్టముల్
పెట్టుగా నకలించు నెప్పుడు ♦ బిట్టు వీడెడు వాయువుల్

---

* మాని = మానముగలవాఁడు; ‡ దేశికుఁడు = గురువు. † బూతు = బట్టుకాఁడు.

పట్టి నెట్టన మోచియు మబ్బులు ♦ పర్వతాపళి ప్రయ్యు నీ
వట్టి వై ననిమిత్త కోటులఁ ♦ బాటిసేయఁగఁ బాడియే. 266

తే. మమ్ము ద్వేషించి రోషంబు ♦ మది వహించి, కాక విజయునిఁ బొగడంగఁ ♦ గారణంబు
కలదె వానిపౌనర్భవ్యకార్య మొకఁడు, తెలియవచ్చెనె గురునకుఁ ♦ దెలుపుఁడయ్య. 267

తే. కానఁ బరగుణవాదులఁ ♦ గానఁబోక, గోగణంబులఁ గాపాడుఁ ♦ గొనుచు శౌర్య
మినుమడింపఁగ సేనల ♦ నెల్లకడల, మొగ్గరము చేసి పోరుట ♦ లగ్గు మనకు. 268

కర్ణుఁడు ద్రోణాచార్య నధిక్షేపించి పలుకుట.

వ. అని పలుకుచున్ననమయంబునఁ గర్ణుండును. 269

సీ. ఆచార్యు లగువార ♦ లర్హులు పూజింప, నన్న సంస్కారదోషాదులందు
యజ్ఞకర్మములందు ♦ సూన్య వ్యశ్వరథచర్చ లందు విచిత్రహాస్యాదులందు
నుపవనంబులయందు ♦ నుష్ట్రఖరాజావి, కర్మస్థలందు దోగ్ధగమ్మలందు
నిష్టకథాకథ ♦ నేద్ధగోష్ఠులయందు, వేదశాస్త్రేతిహ ♦ ద్విద్యలందుఁ

తే, *భ్రాష్టులను విశేషజ్ఞులుఁ ♦ బండితులును, గాని యిట్టిసంస్పోటాది ♦ కములయందుఁ
గానివారలు వారలఁ ♦ గడలఁ బెట్టి, కార్యగతులఁ దెఱుంగులు ♦ గాంచు టొప్పు. 270

చ. వడిగలవీరుఁ డొక్కరుఁడు ♦ వచ్చెను వానిని జూచి యెల్లరుఁ
బడిసి వడంకుచున్నయటు ♦ జాడ గనుంగొన నయ్యె నక్కటా
యెడ గలుగంగ నుండుఁ డతఁ ♦ డిందనుతుం డగునేని యిందుఁ జే
నుడుగక నేన నిల్వెద మ ♦ హోదధివెల్లువ వేలయో యనఁ. 271

మ. †నతపర్వంబులు రుక్మపుంఖములు తీ ♦ క్ష్ణప్రోజ్జ్వలాగ్రంబులుఁ
నుతిపాతోన్నతకాలపృష్ఠవిగళ ♦ న్నూత్నాశుగవ్రాతముల్
సతతంబుఁ బవనాశనోద్భటగతుల్ ♦ సంధిల్లఁగా నేగి పా
ర్థతనుత్రాణము నించి మించు శలభ ♦ వ్రాతం బగంబుం బలెఁ. 272

క. నారాచక్షేపణవి, న్సారనృసింహస్వరంబు ♦ పర్వి జగమునఁ
భేరీధ్వానము తెఱఁగున, భూరితరం బగుచుఁ దోఁపఁ ♦ బోరెద నాజిఁ. 273

మ. ‡పదుమూఁడేఁడుల కిష్టు వెండియును భీ ♦ భత్సుండు సంస్పోటమం
దొదవె న్నా కతిమైత్రిమై దొడరి నే ♦ నుద్యద్గతిం బెక్కు లా

---

* సంస్పోటము = యుద్ధము. కడలఁ బెట్టి = దూరముగ నునిచి యని యర్థము.

† కాలపృష్ఠము = కర్ణనివిల్లు పేరు; పుంఖము = వీడి; ఆశుగము = బాణము; పవనాశనవము = పాము.
అగము = చెట్టు. తనుత్రాణము = కవచము

‡ పదరము = బాణము.

ప్రదరంబుల్ సువిసర్జనం బొనరుపన్ ♦ వానిన్ ప్రహింపంగ నా
ప్రతివేశుం డనఁ బ్రాతుఁ డయ్యెడిని గుం♦తీనందనుం డియ్యెడన్. 274

ఉ. విల్లిది కాలపృష్ఠ మున ♦ విశ్రుతి కెక్కిన దెల్లదిక్కులన్
దెల్లము గాఁగ నే నతని ♦ దోడ్తనఁ జాలనివాఁడఁ గాను మీ
రెల్లరుఁ జూచుచుండుఁ డని ♦ యెట్లగునో శలభంబులట్ల నా
భల్లము లారయం దగి న♦భంబున నిండి ముసుంగు వెట్టెడిన్. 275

తే.*ధార్తరాష్ట్రునితో నేను ♦ దవిలి మున్ను, మాటలం జేసిన♦మేటిఋణము
తీర్చి మొదలంట శుచి నయి ♦ తేజు గంసు, నాలమం దిప్ప డర్జునుఁ ♦ గూల నేసి.

సీ. ఇందాశనిం బోలు♦నింద్రనందను నోర్తు, గలన నుల్కల మద♦గజము నట్లు
శత్రుభృద్వరు జిష్ణు ♦ నస్త్రంబులం బట్టి, కట్టెదఁ బెనుఁబాము ♦ గరుడి యట్లు
శరదీప్తి వెలుఁగున♦న్నరు నార్చివుచ్చెద, శరధారలన్ వహ్నిఁ ♦ జలద మట్లు
మచ్ఛరాసనముక్త ♦మార్గణంబులు పార్థుఁ, బొందు వల్మీకముల్ ♦ భోగు లట్లు

తే.†రుక్మపుంభాశుగముల స♦రునికి శేబ,రమును గావింతుఁ గర్ణికా♦రముల నచల
మునుబలెం జూడుఁడయ్య రా♦మునికృపాతి, రేకమునఁ గొన్ననాధను♦ర్విద్యమహిమ.

శా.‡నావాలమ్ముల భూతనంచయముతో ♦ నర్తించునవ్వానరేం
ద్రావానధ్వజముఁ ధరాతలమునం ♦ దార్చు లెలంగం బడం
గావింతుఁ రథరథ్యసూతసహితుఁ ♦ ఖండింతు నాఖండలా
త్మావిర్భూతుని నాదురాహృదయశే♦ల్యం బుద్ధరింతుఁ వడిఁ. 278

ఉ. చూడ నిష్టమేనిఁ ♦ జూచుచుండుఁడు తేరు, లెక్కి నాపొనర్చు♦నెక్కటినమ
రమ్ము కాదయేని ♦ రయమునం బొండు గోధనముఁ గొంచు వీటి♦దారిఁ బట్టి. 279

వ. అనిన విని గర్వించుచుఁ గృపాచార్యుండు సూర్యసూతితనయుం గని. 280

కృపుండు కర్ణుం గర్వించిచలుకుట.

శా. ఓరాధేయ! బుధావిధేయ! విను నీ♦యుల్లం బెల్లప్పుడున్
బోరే కోరుచు నుండుఁ గార్యగతికిం ♦ బో దెప్పమం దప్ప లా
పోరం బెక్కులు గాన దాని బుధు లె♦ప్పుం జెప్పరో ప్పంచు శౌం
తారంభంబున నర్థసిద్ధి వడయన్ ♦ హర్షింతు రధ్యాత్మలన్. 281

---

* మాటలం జేసినబుణ మవఁగా నే పర్జునుం జంపుదు నని చెప్పినమాట యని గ్రహించువాది.

† కర్ణికారము = కొండగోఁగుపువ్వు; ఇది యెఱ్ఱగా నుండును.

‡ నావాలమ్ములు = నారాజాయొక్క వ్యాపకయోగము; ఇక్కడ రాజా దుర్యోధనుఁడు అని గ్రహించువాడి.

తే. దేశకాలబలంబులఁ దెఱఁగు లెఱిఁగి, నలిపినం బోర విజయంబు ♦ సంభవించు
నెఱుఁగ కిట్లు పొనర్చిన ♦ నెంతవాని,కేని విఫలంబ యై చేటు ♦ దాన వచ్చు. 282

క. అది యట్టిద యగుఁ గావున, మది నారసి చూడ నివుడు ♦ మన మాతనితోఁ
గదనంబు సేయఁ గడఁగుట, పొడలినకార్యంబు గామి ♦ పొడకట్టె నిటక్. 283

క. ఒక్కరుఁడు నరుఁడు మనకుఁ, జిక్కెఁ సామాన్యుఁ డనుచుఁ ♦ జిత్తమునందుఁ
మిక్కిలిమక్కువ సేయుము, వక్కట మీఁ దెఱుఁగ వింత ♦ యైన స్వీనుమా. 284

సీ. ఏకాకియై కాదె ♦ వీఁక నాఖండలు, నోర్చి ఖాండవవనం ♦ బేర్చి పేర్చి
నేకాకియై కాదె ♦ లోకేశ్వరుం డైన,మాయాకిరాతుని ♦ మట్టుపెట్టి
నేకాకియై కాదె ♦ యేకవీరుం డైన,చిత్రసేనుం డోడఁ ♦ జివ్వఁ బేసి
నేకాకియై కాదె ♦ లోకకంటకు లైన,కాలకేయాదుల ♦ గండడంచె

తే, నరయ నేకాకియై కాదె ♦ ధరణిఁ గలుగు,నరులఁ బరిమార్చి దిగ్విజ♦యంబు చేసె
వెలయ నేకాకియై కాదె ♦ వృష్ణివరులు, మెగడుపడఁ దెచ్చెను సుభద్ర♦వినవె కర్ణ. 285

ఉ. *నీవును నిన్నఁ బోలుధర♦నీధవకోటులు మేటులై కనుం
గో వడి యంత్రమత్స్యమును ♦ గొట్టి మగంటిమిఁ గృష్ణఁ బట్టి నాఁ
డావిజయుం డొకండ కదె ♦ యట్టియెడం దనతోడఁ బోర నై
కావరు లైనవా రెటు వి♦కావికలై చనిరో యెఱుంగవే. 286

క. చట్టుపలఁ బగులఁగొట్టిన,జెట్టియు ననహాయశూర♦శేఖరుఁ డగునా
దిట్ట నెదిరింప లేఁ డని, చెట్టకు నీ కిట్టు తెలియుఁ ♦ జెల్లుం జెపుమా. 287

సీ. కస్సని లేచిన♦కాలాహిఁ గైఁ బట్టి, వ్రేళ్ళుల గోఱులు ♦ వెటికినట్లు
చెలరేఁగి వన మెల్లఁ ♦ గలయఁ గుమ్మరుమద,గజముపై నెక్కిఁగఁ ♦ గడఁగినట్లు
బగ్గున మండుకా♦ర్చిలో నూనెగు,డ్డలతోడ దుముకఁగఁ ♦ దలఁచినట్లు
గళమునం దొకగండ♦శిలఁ గట్టుకొని వార్ధి, దిగి కరంబుల నీఁదఁ ♦ దగిలినట్లు

తే, సర్వశస్త్రాస్త్రవిద్వరి♦ష్ఠతవహించి, గండుమిగిలినపార్థుని ♦ భండనమున
వీఁక నెదిరింప నెంచితి♦వెట్టి వగుచుఁ,దులువ నినుఁ బోలుదుర్మతి♦,గలఁ డెయొకఁడు. 288

మ. ‡మనచేతం బదుమూఁడువర్షము లసా♦మాన్యక్రియం గస్తి కై
వనటం బొంది విపాశకేసరివలెఁ ♦ వచ్చెఁ గుణధ్వాన మి
వ్వీనమెల్లం బడి మాఱుమోయ నిటు వి♦వ్వచ్చుండు రౌద్రాకృతిఁ
మన కెల్లఁ భయ మావహిల్లెడి ననిఁ ♦ మల్లాడినం దెల్ల మై. 289

---

* కావరులు = దుర్మదులు. ‡ విపాశ కేసరి = కట్టువిడినసింహము. మల్లాడు = పెనఁగాడు.

క. కప్పవడి కూపవహ్నికిఁ, బొప్పదునిప్పార్థుఁ జైనకఁ ♦ జూచినమనలఁ
జెప్పనది యేమి జమునకు, నప్పనమై పోక యుండు♦మా నూతనుతా. 290

తరువోజ. వినుమట్టి దగుఁ గాన♦విడిచి వాక్కలహ♦విధ మీవు నేను బృ♦థ్వీధవుండు నది
తనయుఁ డాచార్యుఁ డా♦తనితనయుండుఁ ♦దక్కునుంగలవారుఁ ♦ దవిలి సైన్యంబు
దనరంగ వ్యూహమై ♦ తవులంగఁ జేసి ♦ దండధరుం డనం ♦ దగి వచ్చువాని
ననిఁ దాఁకి పోరుద ♦ మది లెస్సయూర్గ ♦ మగు సాహసము దగ♦దయ్య నీ కివుడు.
వ. అవు డశ్వత్థామ కర్ణునిదిక్కు మొగంబై. 292

—•—◆ అశ్వత్థామ కర్ణదుర్యోధనులం దూలనాడుట. ◆—•—

ఉ. గోవుల గెల్చి తే మవియు ♦ గోష్ఠము దాఁటవు సేమ దాఁటి పైఁ
బోవుట గల్ల దింతకును ♦ బొంచెము లేనిగతిం బురప్రవే
శావసరంబు గా దరిము♦ఖాంతరవర్తుల మిట్టిపట్టుచ
నీ విటు లేల సి గ్గరుగ ♦ నిల్చి వచింపఁగ నైతి వక్కటా. 293

తే. *పెక్కు సంగ్రామములయందు♦నుక్కడంచి, శత్రవసమూహములనెల్ల♦జయముఁ గాంచి
తద్ధనము లెల్లఁ గైకొన్న ♦ధన్వి యైన, దంభముల నిట్లు గాఁము రా♦ధాతనూజ. 294

తే. †దహనుఁడు దహించు నెంతయు ♦ మిహిరుఁ డెరియ
వెలుఁగు సచరాచరంబు లై ♦ వెలయు నెల్ల
లోకములఁ దాల్చు వసుధ నీ♦లోన నున్న
గరువ మేరికి నున్నట్లు ♦ కనము కర్ణ. 295

సీ. నలువ నిర్మించెను ♦ నాల్గువర్ణములకు, విహితకర్మంబులు ♦ విస్తరిల్లఁ
జదివి విప్రుండు య♦జనయాజనంబులు, నలుపు సంతుష్టిమై ♦ సంతతంబు
విల్లంది వైరుల ♦ నెల్లఁ దున్మి ధనంబు, వడసి రాజు యజించి ♦ వఱలుచుండుఁ
గృషివిత్తమున నకి♦ల్బిషకార్యములు చేసి, వైశ్యుండు ధర్మత♦త్పరతఁ దనరు
తే, నాలుగవజాతి మూఁడవ♦ర్ణముల కెవుసు, నలిపి శుశ్రూషణము పుణ్య♦నరణిఁ జనును
వైతసీవృత్తి వంచన♦వలనఁ గాంచి, యిహపరములు సెడం జైసు ♦ నెవ్వఁ డైన.

ఉ. క్షత్రియుఁ డైనవాఁ డెవుసు ♦ శత్రుము వట్టి రణాంగణంబునఁ
శత్రులఁ గొట్టి తద్ధనము ♦ సర్వముఁ గైకొను టొప్ప ధర్మ మై
ధాత్రి దురోదరప్రియుఁ డ♦ధర్మపరుం డగువాఁడు హీనుఁ డై
పాతత లేక దుర్గతుల♦పా లయి పోవు మహీశుఁ డేనియున్. 297

---

* ఇట్లు గాఁడు = నీవలెం గాఁ డని భానము. † మిహిరుఁడు = సూర్యుడు;

మ. *కితవుం డీకురువంశపాలనుఁడు దుఃఖార్తుం బడఁ వంచనా
వ్రతముం బూని దయారసంబు విడి తా ♦ వైతంసికుం డట్టి ధా
ర్మికుఁ దాల్చెఁ సహదేవునే నకులునే ♦ శ్వేతాశ్వునే భీమునే
పితృనాథాత్మజునే ననిం గెలిచెనే ♦ వే యేల నీ జెప్పఁగఁ. 298

క. నమ్మినబంటవు కురువం,శమ్మున కీ వైన వారి ♦ సంగ్రామమునఁ
గ్రమ్మ్రొక్కొని పొడిచి గెలిచి యా,శమ్మునఁ గా వైతి ప్రజలు ♦ సమ్మతి నొందఁ. 299

వ. అని యంతం బోక దుర్యోధునికిఁ మొగంబై. 300

చ. అని మొనకట్ట లేక కిత♦వాధమపంపున నేకనస్రు వై
చనుదుపదాత్మజఁ గథకు ♦ జంకక శ్రీంకక తెచ్చి పాపముం
బొనరిచి తీవు తత్కృతికి ♦ భూతలమందుఁ బిపీలికాదు లై
నను మతిసేయ వన్నను మ♦నంబునఁ దత్పతు లెట్లు సైఁతురో. 301

తే. పండితుఁడ వయి పెక్కుఁబు ♦ పలికి తీవు, చాలు నీక ధార్తరాష్ట్రినా♦శమున కిట్లు
వుట్టి వచ్చెను విజయుండు ♦ పూర్వవైరమంతయును దీర్చివుచ్చు నే ♦ రడ్డ మైన. 302

తే. గరుడగంధర్వయక్షరా♦క్షసపిశాచ,గుహ్యకాదులఁ జీరికిఁ ♦ గొనఁ డతండు
నీ వనఁగ నెంతవో వాసు♦దేవనముఁడు, వాని నగ్గింప నెవ్వ నె♦వ్వాని కైన. 303

క. దివిజులలోనం దివిజుం, డవు మనుజులలోన మనుజుఁ ♦ డవు నర్జునుఁ డీ
భువిలోన వాని కీ డఱఁ, దవినజనుం డొకఁడు లేమి ♦ తథ్యం బరయన్. 304

ఉ. వుతు్రిన కెత్తువచ్చు నని ♦ పోల్చి వచించెను ధర్మశాస్త్రముల్
ఛాతు్రినిఁ బుత్రుఁడో యనఁ బ♦శంసలు నెక్కొనకారణంబునం
భూతిఁ గాంచి మిత్రుఁ డన ♦ వచ్చి ప్రియంబున సాత్యకిత్రునిఁ
స్తోత్రము చేయఁగాఁ దగదె ♦ ద్రోణుని కిందున నింద వచ్చునే. 305

శా. జూదం బాడినయట్లు పాండవులనం♦తోభింపఁగాఁ జేసిన
ట్లాదాయాదులరాజ్యము గొనినయ ♦ ట్లాద్రోవదిం గొల్వులో
వాదుల్ సెల్లఁగ నీడ్చిన ట్లగునె వి♦వ్వచ్చుండు వచ్చెఁ రణ
ప్రాదుర్భావమునఁ జయింపుఁ డరి ♦ లే♦వ్వ స్నేహ నీమామయున్. 306

క. మివులుం గాలాంతకుఁడున్, బవనుండున్ మిత్తి బాడ♦బజ్వలనుండున్
గవిసినను లోక మంతయు, మివులకయుండంగఁ జేయు ♦ మెఱసి నరుఁ డనిన్. 307

---

* కితవుఁడు = జూదరి. వైతంసికుఁడు = కిరాతుఁడు. శ్వేతాశ్వుఁడు = అర్జునుఁడు.
పితృనాథాత్మజుఁడు = ధర్మరాజు.

ఉ.*గాండివ ముడ్డసాథులను ♦ గ్రిక్కడు గ్రక్కెడుఁ జండకాండముల్
గొండలఁ బిండి నేయుటకుఁ ♦ గూడ సమర్థము లవ్వి కాలకా
లుం డన నర్జునుండు మిగు♦లుం దగు లుండనియట్లు మాఁకళం
ఛెండు దురోదరం బనఁగఁ ♦ జేయు మనిఁ సహమాతులుండ వై. 308

తే. గోవదము వట్టికొని మత్స్య♦భూవుఁ డేగు,దేఁ బొమ్మకు మంటిమేకాని ♦ దేవరాజ
సుతుఁ డనినఁ గాదు యోధులు♦మతి సెడంగ, నెట్లు సొచ్చినఁ జొత్తు రే ♦నట్లుగాను.

ధీష్మ్మడు ద్రోణాదుల ప్రతిజ్ఞ మించఁ జేయుట.

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబున గాంగేయుండు గాంధారేయుం గాంచి యి ట్లనియె.

క. ద్రోణుఁడు శారద్వతుఁడుఁ, ద్రోణాయని నుడివినట్టి♦నుకు లెల్లఁ గడుఁ
రాణ లెసంగెడుఁ గర్ణని,బాణంబులు నుమలు నొక్క♦పదనుఁడ బొదలుఁ. 311

తే. తెలిసి యాచార్యు లగువారు ♦ దెలిపినట్లు,దేశకాలంబు లెఱిఁగి భూ♦మీశుఁడెవ్వఁడుఁ
జివ్వకుం గాలుద్రివ్వుట ♦ శ్రేయ మట్లు, కాకయుండినఁ గీడగు ♦ లోకమందు. 312

తే. సూర్య తేజమ్కు లగువట్టి♦సూము లేఁగు, గనికి నెత్తి వచ్చిన మోహా ♦ మందఁ డినుఁడ
కభ్యుదయము గోరినపండి♦తా గగణ్యుఁడ, డెట్టివాఁడును స్వార్థసుం ♦ దెఱుఁగలేఁడు.

వ. అని కృపద్రోణాశ్వత్థామలదిక్కు మొగంబై. 314

సీ. కలఁగకు మాచార్య ♦ కర్ణవాక్యములకుఁ, గాదు వైరమువకుఁ ♦ గాల మిద్ది
ఱుమియింపు మెడఁద నా♦చార్యనందన వని, గలము చాలినయంత ♦ కలఁత విసుము
కినియఁబోకుము సైఁపు ♦ మనుచుంటి నోక్కప, గంముమీఱినపగ♦తుండు వచ్చెఁ
బొలుచుమీశకడన స్త్ర్ర♦ములుశస్త్రములుసూర్య్య,నెడఁబ్రకాశమ♦హోలెఁ♦గడిమిమెఱసి

తే, వేదములునాల్గునుఁ ♦ ధనుర్వేదమొకఁడు, తెలిసిబ్రాహ్మ్యంబుఱొత్తిం♦బుఁగలిగివెలుఁగు
మీకు భార్గవరాముఁడు ♦ గాక లోక,ములను బోలించి చూచినఁ ♦ గలఁడె యొకఁడు.

క. భేదమునకు సమయుం బీది,గా దని మది సైఁచి కార్య♦గతి కభిముఖులై
వాదులకుఁ గాక మీరలు,నా దగునుడి విశ్వసించి ♦ నడ నర్థింతుఁ. 316

వ. అనిన నశ్వత్థామ యి ట్లనియెఁ. 317

ఉ. మ మ్మిట్టు లంట న్యాయ మగు♦మార్గము గాదు కురుప్రవీర! రో
షమ్మును జేసియుఁ గురుఁడు ♦ సద్గుణనందనుఁడై వచించె నె
య్యమ్మునఁ జేసి శత్రుగుణ ♦ మైన గురూత్తరదోష మైన న్యా
య్య మ్మని తోఁచిన ట్లనఁగ ♦ నౌ నని శాస్త్రము చెప్పుచుండదే. 318

* దురోదరం బనఁగఁ జేయు మనిఁ = అనఁగా దురోదర మెట్లు చేసితివో అట్లు యుద్ధము చేయుము అని యర్థము.

క. పుత్రప్రతిమానుం డగు,చాత్రునిగుణగణము లిట్లు ♦ చాపగురుఁడు తా
స్తోత్రము సేయం దగు నీ,మాత్రమునకు సూతసుతుఁడు ♦ మారొక్కా నగునే. 319

వ. అంత దుర్యోధనుండు శాంతనవప్రేరితుండై కర్ణుం బురస్కరించుకొని గుర్వంతికంబు నకుం జని ప్రాంజలియై యి ట్లనియె. 320

క. క్షమియింపుమయ్య మము మా,నితతోక్తుల కాత్మ శాంతి ♦ వెలయింపు మభే
ద్య మగుగతి మొగ్గరంబుల్, సమకూర్పుము కరుణఁజేసి ♦ చాపాచార్యా. 321

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రహసన్ముండై ద్రోణాచార్యుం డి ట్లనియె. 322

తే. తొలుతఁ బలికెఁభీష్మునిఁపలుకుబడిన, యలుక వోయేఁ బ్రహసన్ముఁడ ♦ నైతి దీని
కింత యోటికి మరల నీ ♦ విట్లు పలుక, నేల యని యోధముఖ్యులఁ♦బోలఁ జూచి. 323

మ. అరి దుర్యోధనుదిక్కు మోమయినఁ జేఁయం జాలనట్లీరు ఘో
రరణంబుం బొనరించి మించి తెగువన్ ♦ రక్షించుఁడీ మాన మె
ల్లరుఁ బ్రోవై విడకుండుఁ డొక్కమొగిఁ దెల్లంబే కదా మీకు భీ
కరుఁడై గాసిలి నచ్చి నిచ్చటికి నిఁక్కొంతేయుఁ డెంతే పగఁ. 324

వ. అని పలికి దుర్యోధనుం డింతకుము న్నడిగినసమయకాలంబు నిరూపింప నిలింపనదీ
నందనుం డర్థాం డనిన సతంబును. 325

భీష్ముఁడు సమయం బగుట యెఱింగించి పాండవుల నగ్గించుట.

సీ. *తెలియంగవినుఁడయ్య ♦ కళలుఁగామ్నలుముహూ,ర్తములుదినములువ♦త్సములుమాన
ములు ఋక్షములు గ్రహ♦మ్ములుఋతువులువత్స,రములుగాఁగాలచ♦క్రమ్మిదిరుగుఁ
గాలవిభాగంబు ♦ గలిగి జ్యోతిర్వ్యక్తి,క్రమమున, నై దేసి♦సముల కొక్క
మాసద్వయము హెచ్చి♦ మసలు నత్యధికమా,నము లై దు నీరారు♦తుపలుఁ గాఁగ
తే, నిండు బదుమూఁడువర్షముల్ ♦నిన్నటి కని, నేఁ దలంచెదఁ బాండవుల్ ♦నిలుపుకొనిన
ప్రతిన సెల్లెను గాన భీ♦భత్సుఁ డెడఁద, నిట్టినిశ్చయ మెఱిఁగి తా ♦ నిచట వచ్చె. 326

ఉ. పాండుకుమారు లెల్లరును ♦ బండితవర్యులు ధర్మతత్పరుల్
కొండొకలోభమార్గమున♦కుం గడగట్టకువారు గారు ధ
ర్మం డన నై తదగ్రజుఁడు ♦ మోహము లే కతిదుష్కరంబ యై
యుండినఁ బూన్కి దీర్చుటక ♦ యుంచును ధర్మము తప్పఁ డెప్పుడున్. 327

---

* ఇందుఁ బాండవులు వనవాసమునకుఁ బోయినదినము మొదలుకొని యైదేసిసంవత్సరములకు రెండు నెలలచొప్పున పెచ్చినయధికమానము లయిదు, దినములు పదిరెండు, వయి మాటితో 13 సంవత్సరములు నిండె నని చెప్పఁబడి యున్నది.

చ. *వఱిగినధర్మపాశముల ♦ బద్ధుల నై పడి వేచియుండియున్
దటి వడి విక్రమంబునను ♦ దాయల నోర్చి రణాంగణంబునన్
జిఱుముచు రాజ్యముం గొని భుఁజింపఁగ నుండిరి కాని పాండవుల్
తెఱుకువ లేక నీతి చెడఁ ♦ ద్రిమ్మరువారలు కారు చూడఁగన్. 328

మ. అనృతం బాడిరి పాండునందను లధ♦ర్మానక్తు లై రంచు నిం
దను బొందన్ మది నెంచ రట్టియది యై♦నం జత్తు రువ్వెత్తుగన్
వినుఁడీ కాలమునందుఁ బొందఁ దగుదా♦నిన్ గోత్రభిద్దుష్ట మై
నను శత్రుంబునఁ జేసి కొందురు నిజా♦నంతపీభావమునన్. 329

క. కావున మన మెల్లరమును, జీవమెయిం దాఁకి విజయ♦సింహముతోడన్
భూవలయ మెంచు తెఱఁగునఁ, బోవలయుం గార్యసిద్ధి ♦ మూలము గాఁగన్. 330

ఉ. †ఆలమునన్ జయాజయము ♦ లయ్యెడుఁ గాని జయంబె యీ ననం
జాలము వైరమున్ మదిఁ బొ♦సంగ నెనంగఁగ వచ్చినట్టి డా
భీలదవానలం బనఁగఁ ♦ బేర్కొన వచ్చినవానవాత్మజుం
డేల విలంబనం బరయుఁ ♦ డి ప్డనిసేయుటొ సంధిసేయుటో. 331

తే. అనిన దుర్యోధనుం డను ♦ నాపగేయు, డెన మొగంబయి సంధి యె ♦ ల్లనఁగు బాండ
వులకు నే రాజ్య మీ నింత ♦ కలహమునక, కాలుద్రవ్వితి దానికై ♦ కడఁగ వలయు.

భీష్ముండు ప్రకృతకార్యము నిర్ణయించి చెప్పుట.

వ. అనిన గాంగేయుం డట్లయిన యీ జెప్పినట్లు సేయు మని వెండియు. 332

సీ. ‡బలఁగంబులన్ నాల్గు♦పాళ్లుగ జేసి నీ, వొకపాలు గొని చను ♦ మూరు వట్టి
కదువులం గొని వెన్క♦ గదలంగ వలయు వే, ఱొకపాలిమూఁక నీ♦కూఁత యగుచుఁ
గడరెండుపాళ్ల తోఁ ♦ గడుకొని మే మేగు, దెంచుభీభత్సుని ♦ నొంచఁ గలము
ద్రోణుండు కర్ణుండు ♦ దోణపుత్తుండును, నేను గృపుండును ♦ నిలువరింతు

తే. మిం ద్రు నై నను మత్స్యభూ♦మీంద్రు నైన, వేల మకరాలయంబును ♦ బోలె శంక
విడువు మన నట్లు ♦ గావించి ♦ వెడలె మున్ను, ధార్తరాష్ట్రుఁడు తన్నోలి♦దారి వట్టి.

వ. అనంతరం బక్కురుపితామహుం డెల్లమూఁకల నొక్కమొగ్గరంబు గావించి దాని మధ్యంబున నాచార్యుండును దక్షిణంబునం గృపుండును నుత్తరంబున నశ్వత్థామయు నగ్రభాగంబున నంగరాజును నిలువ నియమించి తాను బశ్చాద్భాగంబున మోహరించి నిలిచియుండె నయ్యవసరంబున. 333

---

* చిఱుంగు = విజృంభించు; తెఱుకువ = వివేకము. † ఎసఁగు = విజృంభించు;
పేర్కొన వచ్చిన = స్తుతింపఁదగిన. ‡ ఊరు = ఇట పాప్తి సాధురమును గ్రహించుటది.

సీ. రథఘోషమునఁజేసి ♦ పృథివీతలం బెల్లఁ, గులపర్వతాళితోఁ ♦ గ్రుంగఁబాఱ
గాండీవమౌర్వీప♦చండటాంకృతిఁజేసి, పొరిఁబొరి దశదిశల్ ♦ బూరటిల్ల
దేవదత్తోద్ధవా♦రావంబునంజేసి, దిగ్గజంబులు ద్రెళ్లి ♦ మొగ్గతిల్లఁ
బ్లవగధ్వజపతా♦పటలంబునంజేసి, మేదినీస్థలి మిఱు♦మిట్లు గొలుప

తే, వీతిఖురఘట్టనంబున ♦ విస్ఫులింగ, ములు నభోభాగ మంతయు ♦ మునురుకొనఁగ
దాయలమనఁబు లెల్లను ♦ దల్లడిల్లఁ, బ్రళయభైరవుఁ డన వచ్చె ♦ ఫాల్గునుండు. 337

వ. ఇట్లు దతీయ వచ్చినగాండీవిం గాంచి దోణుం డెల్లరు విన ని ట్లనియె.

ద్రోణాచార్యుం డర్జునుం బ్రశంసించుట.

మ బళిరే! పార్థునిగాండివం బళినికిం ♦ బ్రత్యర్థి యై కర్ణశ
ష్కులికల్ ప్రీలఁగ మోయు నాధ్వజముపైఁ ♦ జూపట్టుశాఖామృగం
బలఘూదారగతిన్ జ్వలించి బలరి♦న్యాయంబునన్ సాధ్వనం
బొలుకుం జిందము చిందువం దయి బలం ♦ బూగాడఁ గావించెడిన్. 338

శా. నాపాదంబుల రెండుమార్గణములున్ ♦ నాశోత్రయుగ్మోపకం
ఠాపాతంబుగ రెండుబాణములు న♦య్యాఖండలాతోద్భవుం
డాపద్బాంధవుఁ డేసి మ్రొక్కి కుశల♦వ్యాహారముం జేసె నా
హా! పుత్త్రీపతినూను వీనిఁ జిరకా♦లావాప్తి వీక్షించితిన్. 339

తే. వనుల వసియించి పండ్రెండు♦వత్సరములు, చేసి యతిమానుషం బైన♦చేత లీత
డిట్లు గురుభక్తి మెయి నాకు♦నెఱుఁగ వినిచె, నేను ధన్యాత్ముఁడన్ వీనిఁ♦గాననగుట.

మ. శరియున్ ఖడ్గియు ధన్వియుం గవచియున్ ♦ శస్త్రాస్త్రియున్ శంఖయున్
బరమస్యందనియుం బతాకియును శ♦శ్వత్తూణియుం జక్రియున్
వరగోధాంగుళియుం గిరీటియును నై ♦ వర్ణింపఁగా నొప్పు నీ
సురరాణ్నందనుఁ డిప్డు నిష్పగిడిన్ ♦ శోభిల్లి భళ్లంబులన్.

వ. అని ప్రశంసించుచుండఁ బాండవమధ్యముండు కురుబలంబుల నెల్లఁ గలయం గనుం
గొని మత్స్యమహీవల్లభాత్మజాదిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె.

చ.† హయములఁ దోలి వాహినికి ♦ నంతల నింతలఁ దేరు ద్రోవ ని
ర్మ్మయనమునం దెవం డయిన ♦ నడ్డిన నాతని నొడ్డి దొడ్డరా
జయినసుయోధనుం గదియ ♦ నై వడి వానిశిరంబుపైఁ బడన్
నయమున నెంచుచుఁ బది ♦ నాకు మహోత్తరపర్వ ముత్తరా.

† అయనము = మార్గము.

శా. భారద్వాజుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నశ్వత్థామయుం గర్ణుఁడున్
బారుల్ దీరి మెలంగుచుండి రరిసై న్యంబంపు నం దందుఁ గ్రం
దై రాజొక్కఁడు గానరాఁ డివు డిటం బ్రాణంబు దక్కించుకో
నోరాజిం గొని దక్కినంపుదెన కేగుం బోలు వేగంబునన్. 344

క. విడిచి రథానీకములన్, వడి వడి చుక్రోధనుండు వజులువలనికిన్
నడిపింపు రథము వానిం, బొడిచి గెలిచి కొందు గోనమూహముల నటన్. 345

తే. అనుచు వైరాటి రశ్ముల నట్టెపట్టి, నడల విడిచి హయంబులం జనఁగ నూలు
కొలువుచుం దృటిమాత్రిలోఁ గురువిభుండు,చనినచక్కటి నరదంబుచనియెనంత.

ఆర్జునుండు కారవబలంబులం ద్రోలి గోవుల మరలించుట.

తే. సరికుగొనక మహారథవరుల నెల్ల, దిగవిడిచి సవ్యసాచి వే నుగుతెఱఁగున
నరుగుటలు సూచి తచ్చిత్తమరయ నెఱిఁగి,కృపుఁ డనియె నిట్టులెల్లరకుపు తెలియ.

తే. రా జిట లేమిఁ జూచి పరరాజభయంకరుఁ డైనపార్థుఁ డీ
యోజమెయిన్ గమించెడిని నొంచెడి మించినకిన్క వెన్కొనం
గాఁ జను నెల్లవారలకుఁ గాలభుజంగమభీషణాకృతిన్
రోఁజుచు నుండె గాండివము రుద్రుఁడు చాలఁడు వాని కియ్యెడన్. 348

తే. జిష్ణుఁ డగువాని నెదిరింపఁ గృష్ణుఁ డైన,జిష్ణుఁ డైన నోడెదు నని చెప్ప నొరులఁ
జెప్పఁగావలయునె జెగజెట్టి యైన,వానిచేనడిఁ గురురాజు వచుట నిజము. 349

ఆ. ధనము లేల మనకు ధాన్యంబు లవి యేల, పసు లివేల శత్రుజవిసర మేల
నరశరాధ్ది మునిఁగి నావ నాఁ బొడ వతి,కారవేశ్వరుం డొకండ యైన. 350

వ.‡అని బలంబుల నెల్లఁ బురికొల్పుచున్నసమయంబునఁ బురుహూతపుత్రుండు ధృతరాష్ట్రవృత్తినిసేనావారంబుఁ జేరం జని తనపేరు చెప్పి యప్పుడు ముప్పిరిగొనుకోపం బున నమందగతిం జిందంబు పూరించి ధనువు సారించి కేతనంబునం గలభూతంబు లార్వ మూర్ఛిరవంబు గావించి నిరంతరంబుగ శరపంపరలం బరఁగించి విక్రమించుటయుం గని మూఁకలు చీకాకు పడి చిందఱవందఱై చెదరి చేతులెత్తి మ్రొక్కి పిక్కబలంబు చూపె నట్టియెడ. 351

శా. మూర్ఛానంజనితారవంబు రథనేమ్యారవంబుం బతా
కోర్ధ్వారావము శంఖరావము కలంబోగ్రారవం బొక్కఁ డై

† జిష్ణుఁడు=జయశీలుఁడు; అర్జునుఁడు; ఇంద్రుఁడు. ‡ పిక్కబలంబుచూపె=అనఁగాఁ బళాచె నని తాత్పర్యము.

యుర్వి బ్రమోయుముఁ దోఁక లెత్తుకొని భీతుల్యదోర్వికమున్ బొంది గో
పర్వాహమ్బును విచ్చిపాఱి మరలెఁ ♦ సాధ్యంబు గా కేరికిఁ. 352

క. అంభారవంబు సెలఁగం, గుంభిని యద్రువంగ విఱిగి ♦ గోగణము వడిఁ
జృంభించి మరలి పాఱెఁ, స్తంభించి బలంగ మాఁగఁ ♦ జాలక యుండఁ. 353

వ. అంత. 354

ఆ. కురుబలంబుఁ దోలి ♦ గోపుల మరలించి, మత్స్యపురికిఁ బుచ్చి ♦ మానధనుఁడు
ఘనుఁడు సవ్యసాచి ♦ కౌరవేశ్వరు నెదు,ర్కొ-నఁగ నచోటు రథము ♦ చనఁగఁ దోలె.

క. అనవుడు విస్మయపడి ముని,జను లిట్లని రొక్క-నరుఁడు ♦ శౌర్యస్ఫూర్తిఁ
ఘను లగుపెక్కు-రఁ జేరికిఁ, గాన కెట్లు దురంబునేఁ ♦తుం దిగెఁ జెపుమా. 356

వ. అనుటయును. 357

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. సీకరుణాకటాక్ష మెవ ♦నిం జనఁగాఁ బ్రబరించి మించునో
యాశ్రితపాణిపద్మనుం ద్రిజగ ♦దంచితవిగ్రహుఁ డై మహోన్నత
శ్రీకలితుండు నై త్రిదశ ♦శేఖరుఁ డై చెలువారు వానికిఁ
లోకము లెల్లఁ దెల్లముగ ♦ లోఁబడ నోఁ గద లోకరక్షకా. 358

గద్యము.

ఇది శ్రీమదఘనాతనోభయకవివితతి వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర
నమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునందు
విరాటపర్వంబునం దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—చతుర్థాశ్వాసము.

కనకవల్లీకాహ్వ
తోక్తకనదాదిత్యుఁ డగుచు ♦ గురుతరతేజ
శ్రీకుఁ డయి లోకతమమున్
బోకార్చెచుఁ దమాళిఁ ♦ బోవుము దేవా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు గోగణంబుల నెల్ల మరలించి మరలనిశౌర్యంబున దుర్యోధనాభిముఖుం డయి చనుచున్నభీభత్సుం గాంచి కురు ప్రవీరు లెల్లరు నల్లంతదప్పులం గూడముట్టిన నతండు మిట్టిపడి విరటుపట్టిం గని యిట్లనియె. 2

ఉ. కాంచనరూపరజ్జువులఁ ♦ గ్రాలెడువార్ధములం గ్రహించి నీ
వెంచఁగ సూతకృత్యము వఁహించి వికోధనమూహమందు దీ
పించెడునట్లు నేయు పటిఁ ♦ బెద్దపగ న్నను మాత్కొనంగ నుం
కించెడు సూతజుం డనిఁకిఁ ♦ భుజగర్వ మఖర్వ మారయన్. 3

క. కురుపతిప్రాపున మిక్కిలి, గరువం బెసలార నుండుఁ ♦ గలహోత్సుఁడై
బిరుదుమగం డాతనిపరి,సరమున కే నరుగఁ దలఁతు ♦ సరగం జనుమా. 4

వ. అనిన నుత్తరుం డట్ల యగుం గావుత మని వాతెరయంబున హాయంబులం దతీవి కొని చనియె నంతఁ జిత్రసేనుండును శత్రుసహుండు జయుండు ననుమహారథులు రథవ్రాతంబులతో నంగరాజాంగరక్షకులై నంగరంగంబునుండి ముంగల వచ్చి విన్న చ్చుం దాఁకి విచ్చలవిడి పెచ్చుపెరుగుటయును. 5

ఆర్జునుండు చిత్రసేనాదులం జంపి కర్ణుం బాఱఁదోలుట

తే. నొచ్చి విన్నచ్చుఁ డెంతియు ♦ పెచ్చి కినుక, గదుర నెదిరినవారలఁ ♦ గదలనీక
మునురుకొని గాండివంబున ♦ విసరి శరవ్రరంపరలఁ ద్రెళ్ల నేసె నా♦రథికవరుల. 6

క. ఆసంకులసమరంబున, గానంతయు నెదఁ దలంకు ♦ గానక భటులన్
వీసర వోఁ దెగ నేసెన్, వానవి తనలావు జనులు ♦ వర్ణింపంగన్. 7

చ. అనిమొనఁ జతురంగసేనముఖు ♦ లట్లు వడంగ వికర్ణుఁ డొక్కఁ డే
రొనరఁగ నెక్కి వచ్చి బహు♦లోగశరంబుల భానులేయుఁ బో
లినసరుఁ గాఁడ నేసి నొగి♦లించిన నిచుక నవ్వి క్రొవ్వుఁ గ
వ్వినగజమట్లు కన్గొనల ♦ వీరవరేణ్యుఁడు కెంపు నింపుచున్. 8

చ. పిడుగులపిల్లలో యనఁగఁ ♦ బోలొక్కఁడ వచ్చినచిచ్చుటంపటి
గడిమిమెయిన్ గుణధ్వనుల ♦ గర్జిలుగాండివవారిదమ్మునన్
విడుచుచుఁ దాఁకుదెంచు నరి♦వీరుల నొంచుచు నవ్వికర్తనున్
దొడసి సిడంబుతోడ నిలఁ ♦ దున్నిపడిం బొనరించెఁ జాపమున్. 9

క. ఛిన్నధ్వజధనుస్కం డై, ఖిన్నుం డగుచుఁదమ పోరి♦కిం గాక వడిన్
ద న్నెల్ల రరసి నవ్వఁగ, బన్నముసకు సైఁచి చనియెఁ ♦ బ్రాణభయమునన్. 10

తే. అట్లు వెన్నిచ్చి ధార్తరా♦ష్ట్రావరజుఁడు, వెఱచఱచి సాఁతినంతన ♦ వికమించి
మించువిన్వచ్చుఁ గని కోప♦గించి తాఁకు, దెంచె శత్రుంతపుఁడు శర♦సంచయమున. 11

మ. †అలశత్రుంతపశస్త్రవిద్ధుఁ డగుభీ♦మానంతరప్రస్తుతుం
డలుకన్ వానిని వానిసూతు నయిదీ♦ర్ఘ దైనవాలంపహో
లలఁ గోకో యని యార్చి యాయసులప♦ట్లన్ ♦ గాఁడఁగా నేసి మూఁ
కల కెల్లం దవవాఁడి సూపె నగటన్ ♦ గాలాంతకప్రఖ్యుఁడై. 12

తే. అంత నద్దాన విగతాసు ♦ వై నిమేష,మాత్రమునఁ గూలె నేల కా♦ఖ్యాతియవరుఁ
డైనశత్రుంతపుఁడు వాత♦హతి నగాగ్ర,మందు నుండి మహానగ♦మట్లు తెరలి. 13

కా. వీరాగ్రేసరుఁ డైనవానవి రణా♦విర్భూతకౌతూహల
స్మేరాస్యుం డయి కౌరవాధికబలో♦త్సేకమ్మునం గాండివ
కూర్చేపాస్త్రసముతోడఁ గుమ్మరఁగ వీ♦రుల్ వాతెరుగ్గాగమా
కారంబుం గొని సంచలించి రచటన్ ♦ గాలాంతకభ్రాంతిమై. 14

ఉ. పార్థపృషత్కసంహతుల♦ బాధహతిం బడి పార్థివోత్తముల్
సార్థకజన్ములై యనురు♦లన్ విడి కొందఱు స్వర్గమందిర
త్యర్థిభయానకం బయిన♦యట్టిశరీరము నమ్మి కొంద ఱ
భ్యర్థితజీవు లై వెఱచి ♦ పాఱిరి వారక కాందిశీకు లై. 15

---

† భీమావంతరవర్తిస్తుతుండు = భీమునితెరువాతఁ దెవ్వఁదగినవాఁడు-భీమునవెనుకాఁ డని భావము.
శత్రుంతపు నైదు సూతు నీరైదు బాణముల నని క్రమము.

ఆ. పరఁగ నట్లు చేసి ♦ బొణపరంపర్, నమురతలమునందు ♦ సవ్యసాచి
కలయఁ దిరిగె నాల్గు♦కెలఁకులు వేన ని, వనము నేర్చుదావ♦నహ్నికరణి 16

తే. ఆమునిఁ రాలి పడినకా♦కాకుగములు, నెగురఁ గొట్టినమనుడిగాలి♦పగిది నెల్ల
పగతురం దోలి రణభూమిఁ ♦ దగ మెలంగె, నతిరథ శ్రేష్ఠుఁ డాతఁ డ♦ప్రతిహతముగ.

మ. *ఎదురింపనియు లేక వీఁకమెయి న ♦ ట్లిచ్ఛావిహారంబుగా
గదనంబుం బొనరించుకృష్ణసఖునిం ♦ గర్వించి సంగ్రామజి
త్తెదిరించెం దనలావు సూపుమ నఁగ ♦ డీకొంచి చూడ్కిమ్రుం డై
చిదిమెన్ | వేల్మిడి వానిశీర్ష మనఘుని ♦ జిందాడ నొక్కముష్టిన. 18

కర్ణుం డర్జును నెదిరించి పోరి పలాయనుం డగుట.

ఉ. తన్మనిసూతుఁ జూచి కరుఁ♦డమ్మ రథంబులు జాలువాఁడఁ జి
త్తమ్ములకోప మూర నిభృ♦ధమ్మగువీర్యము నేర నూతఱుం
డమ్మెయి నమ్మహారథుని ♦ కడ్డముగా జని దొడ్డనాతివా
లమ్మున నొడ్డి రాఁకెకు ను♦ఘాడిసి పత్తమహాహ్వయుం బలెన్. 19

తే. రాకి వైకర్తనుఁడు చూచి♦ రణకేళికారంబు, లజ్జనునిగా నెనంచ లయ్యఁ డంచి
వావురఁ బ్మలమెయి నెత్తి ♦ పట్టుసాఁచి, వేసి నో నేసె సారథి♦ చేయికోయి. 20

మత్తకోకిలము. అగ్గతిం దనమీఁదఁ దచ్చెమ♦నంగరాఁ దెదిర్చి వో
రగ్గలం బగునల్క ఫాల్గునుఁ ♦ డట్టె నుల్కిరయమ్మునన్
దగ్గ కగ్గరుమం డహిం బలె ♦ దర్వ మేర్పడ వాడికిన్
మొగ్గలం బగుకమ్మ్ల మన్మెయిఁ ♦ ముల్కి-ముల్కియుఁ గీలొక్కన్. 21

క. నరుము గర్ణుఁడు గైకొని, కర మరుగుగఁ బోరుచుండ ♦ కాంచుచునంచున్
గురువరు లవ్వీరులనం,గర మరయుచునుండి రొంకు ♦ కనుఁగొనకుండన్. 22

ఉ. ఘూర్ణిలుచున్నవం బరఁగ ♦ గోల్లును మేట్లును మేల్శరంబులన్
శీర్ణము కీర్ణ మై పడఁగ ♦ జెక్కడఁ జేయుము మించె నాతనిన్. 23

చ. నరథగజాశ్వసారథు ల♦సాసులు భీమ్మశుభాస్త్రసోమ్ము లె
ల్లరు నవు డర్జునాంబకము♦లన్ వెలువల్లంట నుగ్రి సాగరో

*కీర్ణము=పడలినది, కీర్ణము=కప్పఁబడినది; పడగ=పొక్కము.

ర్వరఁ గనరాక వీఁక చెడి ♦ వర్తిలుచుండిరి బెండ్లుమోలె నై
కర మరుదార నట్టియెడఁ ♦ గర్ణుని కర్ణుఁ డుదీర్ణకోపుఁడై. 24

ఆ. విజయబాహుముక్త♦వివిధవృషత్క-ములో, నమమఁ దునిమివైచి ♦ కడిమి మెఱయ
నార్చె సత్రుసమితి ♦ నలఁదే గర్ణుఁడు స్ఫులిం,గముల వెలుఁగువహ్ని♦కరణి నవుడు.

మ. కడతాళధ్వనులుక్ జయధ్వనులు శెం♦ఖధ్వానముల్ మ్రోయఁగాఁ
గురువీరుల్ పరమోత్సవంబునను గో♦ర్కుల్ క్రేళ్లువాఱంగ నె
ల్లరు మే ల్మే లని మెచ్చి రిచ్చకొలఁదిక్ ♦ లాలించి లీలాగతిక్
గురురాజప్రియు సంగభూవిభునిక్ ♦ ఘోరాస్త్రశస్త్రాంచితున్. 26

ళా. ఆలోనం గరలాఘవంబు మిఱియక్ ♦ హర్షించి ధర్షించుచుక్
హాలుంగోలల వాసవాత్మభవుఁ డా♦వైకర్తనిక్ ప్రేసి వే
తూలాడం బొనరించెఁ దూలమును వా♦తూలంబుపోలెక్ రథం
బాలక్ష్మింపఁగ నయ్యె నాజికి దవీ♦యం బై క్షణార్ధంబునన్. 27

తే. అట్లు సూతసూతిం దోలి ♦ హర్షి మెసఁగఁ,గుంభసంభవునిం గృవుఁ ♦ గురుపితామ
హునిఁ గనుంగొనె భరతవం♦శోత్తరుంబు, సోత్తరుం డయి యుప్పొంగఁ♦జిత్తమవుడు.

తే. అట్లు మే న్వొంగ హర్షించు♦నంతలోనఁ
దెఱపి గని వచ్చి వెండియుఁ ♦ దీక్షమార్గ
ణములఁ దీర్ణాంభవ్రుఁడు మే♦ఘము తెఱఁగున
మెఱసి వర్షించె నరుమీఁద ♦ మేఱ మీఱి. 29

వ. ఇట్లద్దఱు నుద్దవిడిం గవిసి మహాస్త్రశస్త్రవివర్షనం బగుసభ్యామర్దంబున సబ్బమండ
లాంతరగతచంద్రసూర్యమండలంబులవిధంబున మంచుచుం బీఱుతివియ కొండఱుం
గడవ మీఱి పోరాచుచు సకలదనానందంబు గావించుచుండి రానమయంబున గంచు
మిగిలి రాధేయుండు. 30

ఉ.*ఉత్తరు మూఁడుబాణముల ♦ నుర్విపడం బ్రహరించి నాల్గిటక్
దత్తములం బడల్పఁడే బొ♦నర్చి సిడంబు శరత్రయంబునన్
మొత్తి నెగుబ్బుచుం గని ప♦బోధితసింహముమీఁదికిఁ జూడ్కికిక్
మెత్తనగానితేజముఁ ♦ మిక్కిలి యక్కురవీరుఁ డుక్కునన్. 31

చ. కవదొనలక్ మహాస్త్రములు ♦ గాలఁగ గాండివశింజినిస్వనం
బవిరళమై దిశాంతలము ♦ మంతటఁ బర్వఁగ దర్వ మేర్పడక్

---

* మిక్కిలి=అతిశయించి.

రవిజునితేరు మార్గణప♦రంపరఁ గొట్టి మునుంగు వెట్టి నా
రవి జగముఁ నిజాంశువిస♦రంబున ముంచి రహించుచాడ్పునన్. 32

శా. అంతం బోవ కమానుషక్రియు నతం ♦ డాకర్ణపూర్ణంబుగా
నంతంతఁ నిజచాపముం దిగిచి ది♦వ్యాస్త్రాళి సంధించి దు
ర్దాంతం బైన ప్రచారముం గలుగ సూ♦ర్యప్రోద్భవుం డాకి పో
కంతేఁ గొంకక కొట్టె నానిఘజకం♦ధాస్యోత్తమాంగామలన్. 33

వ. అట్లు. 34

క. అశనిప్రఖ్యము లై కరు,నిశితము లై ఖ్యాతిఁ గన్న♦నిర్జరరాట్సూ
తిశరావళి కోడి సమీ,కశిరంబుఁ విడిచి నడిచెఁ ♦ గర్ణుఁడు వడిఁ. 35

అర్జునాస్త్రంబులఁ గౌరవసైన్యంబు వైన్యంబు నొందుట.

సీ. గాధానుతుం డిట్లు ♦ రణముఖంబును వీడి, వడిఁ గాండిశీకుఁడై ♦ వెడలినంత
యోధాగ్రసరులు ము♦న్నోధను ము న్నిడు,గొని మూఁకలం గొని ♦ చని రయమున
రథహస్తి పత్తి తు♦రంగపంక్తులతోడ, నువ్వెత్తుగాఁ బడి ♦ నొవ్వ నేసి
రవ్విజయుండు ది♦వ్యాస్త్రసమంచితుఁ, డయి తనవయి పచ్చు♦నరుల నాఁగె

తే, గాఢగాండీవనిర్ముక్త ♦ కాంక్షనిశితి, గోఘటలఁ గాను హారులను ♦ గాను కవచ
ములను గాను మహారథ♦ములను గాను,దశదిశలఁ జించె ద్వ్యంగులాం♦తరములేక.

తే. దివ్యశస్త్రాస్త్రయోగము ♦ దివిజవల్ల,భాత్మజునితేజ ముత్తర♦నశ్వశిక్ష
యలు భూచోట సంధా♦మగుబఁ జూచి,మే లనుచుఁ జూపఱొచిర♦య్యాలనుండు.

సీ. కాలాగ్నివలె వెల్లు♦వ్వళిఁ గ నోడి, ప్రజ లట్టు ని ట్టయి ♦ బడలువడిరి
యోధాగ్రయాయిల♦యొడ లెల్లఁ గుసుమితా,శోకమహీరుహ♦శోభఁ దనరె
నరశరశక్తి తూ♦ణపతాకచ్ఛత్ర,దామాదుల న్నింగిఁ ♦ దాల్చె గాలి
కాల్బలంబు ల వెల్లఁ ♦ గాసిల్లుటంజేసి, మేటియుగల్ వాతి ♦ కోటమిఁ గాని

తే, యుగము లెగుట రథాంగస♦యుగము గాఁగఁ
దురగములు వాఁ కెగండముల్ ♦ తుడములుఁ
దుండెతుండెము లగుట వే♦దండచయము
మేదినిం గప్పి పడె నిల♦మేఘము లనం. 38

మ.* శరచాపధ్వజశంఖభేరిరవ, నా♦రోహప్రభావోత్సవము
మురుహూ♦ శ్రీ పుంజ నిశ్వాసములు ♦ లు వచ్చి కిల్బింతమం

* ధనిన్యాసము – సేనాసమూహము.

దరవాయిం గొన కగ్ని లోకములన ♦ ట్లాజిం బడం గూల్చి భీ
కరుఁడై వీరవిహారముఁ నలిపె నఁక్కాలంబునఁ లీలమై. 39

క. వనమం దనంతభోగా,హి నెఱి న్విహరించి యెట్ల♦హీనబలముసఁ
గొని జంతుల క్రమింగినవిధ,మున నరునిశరాళి యెల్ల♦మూఁకల క్రమింగెఁ. 40

తే. నిరతసరళశరపరివృతి♦కరిచయంబు, నందునందులయం దైన ♦ జాడ గాన
రాక యుండె నవు డినకఁ♦రములఁ గప్ప,వడిన కాలాబ్దములరీతిఁ ♦ బుడికికొనుచు. 41

చ. ఇటు నటు నట్టు నిట్టు వడి ♦ నేగుచు వచ్చుచు నెల్లదిక్కులం
బటుగతి సంచరించునరుఁ ♦ బొలుఁ గనుంగొనఁ గన్ను దిప్పఁగాఁ
దటుకున నైన లక్ష్యమును ♦ దండడి నేయఁగఁ జాల రైరి య
చ్చోట దొర లన్నవా రయినఁ ♦ జోద్య మిఁ కేమని చెప్పవచ్చెడిఁ. 42

తే. వేనవే లేన్గు లొక్కట ♦ వెడల నైన,యడవిమార్గమువలె విజఁయరథమార్గ
మాజి నప్పుడుచూపట్టె♦ నతులిత మయి,శూన్య మయి నిరర్గళ మయి♦స్తుతులకు నయిం.

ఉ. లోహితధారలఁ ధరణి ♦ లోహిత మై తగె వాతరుగ్ణముల్
లోహితపాంశువుల్ గలిగి ♦ లోహిత మయ్యె నభంబు సూర్యుఁడుఁ
లోహితుఁ డయ్యె నంతియును ♦ లోహిత మాట నకాండసంధ్య నా
మోహము నొందనయ్యెఁ గురు♦ముఖ్యుఁడు కయ్య మొనర్పనయ్యెఁడఁ. 44

వ. ఇట్లు సఁకీందనసందనుండు కయ్యమ్మున నెయ్యమ్ము దక్కి యక్కురుబలంబుల
నెల్లం జిందువందు గావించుచు గండుమిగిలి గాండివంబు సారించి శంఖంబు పూరించి
పరాక్రమంబునం దీవించి. 45

సీ. గురుని డొక్కుఁ♦మూఁపు♦కోలలు గుఱిచేసి, పదిరెంట దున్నపాలు ♦ మదమడంచి
దున్ననేఁయుం బది♦తూపులఁ దూలించి, మూఁడమ్ములం గృపుఁ ♦ గాఁడ నేసి
గురుపుత్రు నెన్మిది♦ కూరాస్త్రములఁ గొట్టి, యయువడిటఁ భీష్ముఁ ♦ దెఱల నొంచి
దురోధనుని నూఱు♦దొడ్డమ్ములం దోలి, కర్ణునకర్ణ మొ♦క్కటఁ బగిల్చి

తే, విరథుఁ గావించి దొరల నె♦ల్లరను మఱియు, మఱియు శోధించి వేధించి ♦ మత్సరమునఁ
గురుబలం బెల్లఁ జీదుచు ♦ గొని కలంగి, చిందువం దయి డిందఁగఁ ♦ జేసె నపుడు. 46

వ. అత్తఱి నుత్తరుం డాభారతోత్తరుం గని యి ట్లనియె. 47

శా. నాసారథ్య మసాధ్యవై ఖరిఁ దగఁ ♦ నాతోఁ రథం బెక్కి నీ
వీనం గావుమునం దెసంగితివి నేఁ ♦ డిం కేనిపై కేగ నెం

* తో నంతోసముతోడఁ జెప్పు మట కశ్వోత్తంపముల్ వోవున
ట్లానక్తిం బొనరింతు నావుసు బుధాధ్యక్షాత్మజుం డిట్లనున్. 48

—●●◆◆ అర్జునుం డుత్తరునకు ద్రోణాదుల నిరూపించి చెప్పుట. ◆◆●●—

తే. అరుణతురగంబులం బూన్చి నట్టిరథము, నందు నీలపతాకపెం ♦ పతిశయిల్ల
నడె మెలంగెడుఁ గృష్ణుఁడు సై ♦ న్యంబుసకును, నమవు మట కేను జూపెద ♦ నాదునేర్పుం.

చ. ।కనకకమండలుధ్వజము ♦ గ్రాల రథంబునయుం దదే కనుం
గొన నగుఁ గుంభసంభవుఁడు ♦ కోవిదుఁ డాతఁడు సర్వశస్త్రభృ
ద్జనగురుఁ డెల్లవారల క ♦ జ్రసము మాన్యుఁడు ధన్యుఁ డమ్మహా
త్మునకుఁ ।బదక్షిణంబుగను ♦ బోవుద మవ్వలకుఁ ♦ జనమ్మునఁ. 50

క. ద్రోణుఁడు న న్నేఁజుకమును, బాణము నే నేయ నెఱతుఁ ♦ బ్రీతనములం దుఁ
।బాణములకన్న నెక్కుఁడు, ।పాణంబుగ ననుఁ జూచు ♦ నట్టిఁడు గానఁ. 51

ఆ. అతని కింతదవ్వు ♦ నందు ధనుర్ధ్వజుం, డలరుచుండె నరయ ♦ మతఁడు గురున
కాత్మజుండు నాకు ♦ నత్యంతమాన్యుండు, వానిపక్కనుండి ♦ వలయు నరుగ. 52

చ. ఆరథసంచయంబున మ ♦ హాబలసంవృతుఁ డై సువర్ణమై
తీరిననాగకేతనము ♦ దీధితు లీనఁగ మేన దంశనం
బై రమణింప రుక్మ మల ♦ రారెడువాఁడె సుయోధనుండు నీ
తే రటఁ జేరఁ బోవునటు ♦ తేజులఁ దోలుము లీల నుత్తరా. 53

తే. ।ద్రోణశిష్యులలో నేన ♦ రాణ లెసఁగు, నట్టివిలుకాఁడ నని వాఁడు ♦ వట్టిగర్వ
మున నెవుడు మిట్టి పడుచుండు ♦ మొనసి వాఁ, డిట్టిపా లేను గనుఁగొండు ♦ నిట్టివె

తే. సిడముఁ గాగ్నేయాస్త్ర ప్ర ♦ సిద్ధి కెక్కఁ, దనరుచుండెడువాఁడు రా ♦ ధాసుతుండు
వాని నెఱుఁగుదు వితముస్న ♦ వాని నెదిరి, చను మొదిర్చిన నెదిరించె ♦ మని మఱిఁ

సీ. ఎతఁడు తారార్కచి ♦ త్రితనీలతాలధ్వ, జము గ్రాల నాలమం ♦ దమరియుండ
నెతఁడు బృహచ్చాప ♦ యుతబాహుఁ డై సురా, సురుల కడయ్యుఁడై ♦ పరఁగుచుఁ
నెతఁడు చం।దార్కస ♦ ద్భిశదంశనము పాండు, రచ్ఛతిమును దాల్చి ♦ కాలిచుండు
నెతఁడు సువర్ణసం ♦ భృతశిరస్త్రాణంబు, ధరియించి సతతంబు ♦ దనరుచుండు

తే. నతఁడు శాంతినివుండు నా ♦ పిత్యగురుండు, రాజ్యలక్ష్మీసమృద్ధి నా ♦ రాజరాజు
వోలెఁ గుఁడై యుండె నదె చూడు ♦ విశదకీర్తి, నొంది జలదంబు కెలనసూ ♦ ర్యుండువోలె.

---

* బుధాధ్యక్షాత్మజుండు = దేవేంద్రపుత్రుఁడు,

† ఇందు ద్రోణునకుఁ గమండలుధ్వజము వేదీధ్వజమును గలుగుట వర్ణింపఁబడి యున్నది.

తరళము.†వెనుక సీతనిఁ బోరఁ జూచిన ♦ విష్ణుముల్ గనరావు గా
పున వడిఁ వడి వావురంబులు ♦ వోవఁ దోలును నావుడున్
విని విరాటతనూజఁ డెంతయు ♦ వింత దోఁపఁ గృపాంతికం
బునకుఁ దే ర్నడపించె నెంచఁగ ♦ మున్ను చెప్పినచొప్పునన్. 57

—●—◆— అర్జునయుద్ధంబుఁ జూడ దేవతలు వచ్చి యంతరిక్షంబున నుండుట. —◆—●—

వ.†అట్లు వచ్చువివ్వచ్చుం గని ఘర్మాంతసమయంబున ధారాధరంబులుం బోలె రథ
హస్తిపత్తితురంగాదులతో మూఁక లన్నియు నేకీభావము నొంది నందడించుచు
నంక్రందనసందను నెదిరించె నంతఁ గృపార్జు యుద్ధదర్శనలాలసులై విశ్వావిశ్వమరుద్య
క్షరాక్షనవగ్రహముఖదేవగణపరివృతుండై సుదర్శం బెక్కి దేవేంద్రుండును వేఱువేఱు
విమానంబు లెక్కి వసుమనుండును బలాక్షుండును బ్రీతర్దనుండును నష్టకుండును
శిబియు యయాతియు నహుషుఁడును గయుండును మనువుఁ బూరుండును రఘువు
భానుండును గృశాశ్వుఁడును సగరుండు నలుండు పాండుండు లోనగురాజర్షులు నన్ని
యమవరుణసోమప్రజాపతికుబేరాదులును వచ్చి యంతరిక్షంబున యథాభాగోద్దే
శంబుగ విమానంబులు నిలిపి చూచుచుండి రవ్వేళ. 58

తే.§భగ్నవిద్రుమరత్నవి♦నిర్మితములు, నూఱులక్షలు స్తంభముల్ ♦ తేఱి భేద
ర మయి నుప్పదిమూఁడుకో♦ట్లనురు లెక్కఁ గదిగి నురేంద్రవిమానము♦దనరుచుండు.

క.†ఆమనిఁ బూవులతావిఁ, భూమండల మెల్లఁ జల్లు♦భూత మమరిమా
ల్యామోదము నలుగడ సం, గ్రామాంగణమంగ నష్ట ♦ గాలఁగఁ జేసెన్. 60

దివి మెలంగెడువేల్పుల♦నివిధరత్న, భూషలును ధ్వజంబులు వస్త్ర♦ములును వ్యజన
ములును ఛత్రంబులుఁ గ్రిందఁ ♦ మెలఁగుచారి, కగపక్షియై నచ్ఛగచ్ఛత♦మానహిల్ల,
ఖరత్నావభాసిత♦విటుభయూస, శతసహస్రపరివృత♦జలదపథము
లరూపముఁ దాల్చినఁ♦చాప్పుఁ దగె, గరుడగంధర్వనేమి మై ♦ కర మరుదుగ.
ఱిపెము దోఁప దేవపతి ♦ ముప్పదికోటులు మూఁకకోటులుఁ
నురలు నిరంతరంబుఁ దన♦చుట్టును మూఁగి భజించుచుండ నం
బరమున నుండి పుత్రునిమ♦హాహవ మంతయుఁ జూచుచుఁ బురా
నురులను బిల్చి చూపుఁ డని ♦ చూపుచు నంతన మందు నెంతయున్. 63

† ఇపు డిరనితో మనము కూర్కొనఁగాఁ వెనుక మాకొఁగ మని యర్థము.
† ఘర్మాంశనుయును = గ్రీష్మవేసవి. మదగ్నము = ఇంద్రధనుస్సు.
§ తేఱు - కలుగు; ‡ ఈభూతము వాయువు.

వ. అట్లర్జునుండు కృపాచార్యసన్నిధానంబున సమరసన్నాహంబు సలుపఁ జనువాఁడు ముందఱి మూఁగిలొన్న ముక్కడిమూఁకల నెల్ల లేచి చూచి త్రోక ద్రొక్కిన తొయిచువలె నేచి వైరాటి నామంత్రించి యిట్లనియె. 64

ఉ. ముక్కడిమూఁక లెక్కఁగొనఁబోవక పోవఁగనిమ్ము తేరటు
జక్కనివేదికేతన మెసంగఁ బొనంగుచునుండెడిక్ గృపుం
డక్కడ బాహువిక్రమ మిదంతయు వింతగఁ జూపి మార్తురం
జక్కడఁతుక్ తృణార్ధమున నెర్వజనుల్ ననునిచ్చ మెచ్చఁగన్. 65

వ. *అనిన నుత్తరుం డట్ల యగుంగావున మీ సత్వరంబుగ రజతసంకాశంబు లగురథ్యం బుల నూలుకొలిపి కారవసేనావారంబు దటీయం బాటీయుఁ బాఱుకుండ మాఱు మోమ్ము పెట్టించి యెల్లవారికిని మోహం బావహిల్ల సవ్యమండలప్రక్రమంబునం బ్రక్రమణంబు గావించి మెఱపు మెఱసినతెఱంగునం గృపాచార్యునిసన్నిధానంబుఁ గాంచి ప్రదక్షిణంబు గావించి తదభిముఖంబుగ రథంబు నిలువరించె నంత గాంతే యావరిజుం డంతరంగంబున గురున కభివందనం బాచరించి పే రెఱింగించి సర్వ ప్రాణంబునంజేసి దేవదత్తం బూత్కటయును. 66

కృపాచార్యుం డర్జునునితో యుద్ధముచేసి తొలఁగిపోవుట.

శా. †దంభోధిప్రవిభిన్నభూధరనిభోద్యద్భూరినిధ్వాన మ
ట్లంభోదాధ్వము నిండి మెండుకొని శంఖారావ మేతేర నం
రంభంబుం గొని సాంపరాయికకథాప్రారంభముఁ బూని సం
స్తంభించెఁ గురుసేన జృంభణవిధిఁ నర్వంబు ఖర్వంబుగన్. 67

వ అట్టియెడ బలదర్పసమన్వితుం డగుశారద్వతుం డాభారిధ్వానంబు సైఁపక సంరబ్ధుఁడై నంత్రబ్ధులైనసైనికుల నెల్ల నూల్కొలిపి యల్కమెయిఁ ద్రిలోకవిదితం బగునిజ శంఖంబు పూరించి కోదండంబు సారించి మహాశబ్దంబు గావించి సవ్యసాచిం దాఁకు దెంచి మర్మభేదు లగుపదిమార్గణంబు లనర్గళక్రమంబు ననుసంధించి మించినవర్ణిక మంబునఁ గ్రీడిమెయిఁ గాఁడ నేయుటయును. 68

ఉ. ‡కోడియు వాడితూపుగమి క్రింపును కాఁదును నిండి మెఱుంగోఁ
గిడకుఁ బోలె నేసి తనకింకొకింకి గుఱిచేసె దేశికుం

---

* సవ్యమండలప్రక్రమణమ్మున = ఎడమవైపుగాఁ దిరుగునట్లు. ప్రక్రమణము = నడక;
పే రెఱింగించి = నే నర్జునుఁడ నని తనపేరు చెప్పి:
† దంభోదాధ్వము = ఆకాశము. సాంపరాయికము = యుద్ధము:
జృంభణవిధి = అతిశయవిధానము. ‡ కింకిరి = కోపము.

డోడక వచ్చునట్టినరు♦నుగ్రశరంబుల నెల్ల నల్లనక్
జోడిమి దూలిపో నలిపె ♦ ముక్కలు నూర్లును వేయు నై పడక్. 69

తే. కుర్దుడై పార్థుఁ డప్పుడు ♦ క్రోధమూర్తి, యనఁగ నై చిత్రచిత్రంబు♦లగు తెఱఁగులు
గనఁగఁ జేయుచు జగ మెల్లఁ ♦ గప్పిపుచ్చె, శరపరంపరలక్ గృపా♦చార్యు నేసి 70

సీ. అట్లు నో నేసిన ♦ నతఁ డల్లి పదివేల, వెడదవాయమ్ముల ♦ విజయు నేసి
నోసంబుపెల్లున ♦ రోదోంతరము నిండ, నార్చుచు మఱిపది♦యమ్ము లేసె
ద్వారితుఁడై గాండీవి ♦ వాఁడికోలలు నాల్గు, వఱపి కూల్చెను వాని♦వారువములఁ
గని శాతముం దొంకు♦కడఁ జేర నుంకించి, తడబడి జిష్ణుఁ ♦ డాని నెఱిఁగి

తే, మానభంగంబు గాకుండ ♦ మాధనునిఁ, గాచి రక్షించె నర మేయఁ♦గడఁగకవుఁడు
కృపుఁడు వేఱొక్కరథ మెక్కి ♦ కెరలి వచ్చి, పదిశరంబులు వఱఁగించి ♦ పార్థునొంచె.
వ. అంత. 72

మ. నిశితభల్లం బొకఁ డూని పార్థుఁడు గడిన్ ♦ ఛేదించి తచ్చాపమున్
గృతహస్తుం డయి శాతసాయకములన్ ♦ లీలించి తద్వర్మమున్
జితుకం జేసెన బాణ గూస మెడలన్ ♦ జిత్తానుసర్పంబు నా
నతఁ డొండొక్కశరాసనంబుఁ గొని ధై♦ర్యస్థైర్యముల్ చూపుచున్. 73

తే. ముక్తియుక్తిన్ దాని ఖండించి ♦ మఱియు మఱియుఁ
బూనుబహుచాపముల నట్లు ♦ పూని తుంచి
నొంచుటయు నెంచఁ దగుశక్తి ♦ నొండుపూని
పాండుపుత్రునిపై గొత♦ముంబు వైచె. 74

మ. అశనిప్రాయకృపప్రయుక్తవరశ♦క్త్యస్త్రంబు భీమాకృతిన్
విశదంబై దివ మంటి మంట లెగయన్ ♦ విశ్వచ్ఛుపై వచ్చుచున్
దశశాతాశుగముల్ గ్రహించి వడి నం♦ద్దానిం బ్రతీక్షించుచున్
దశధా భిన్నము గా నొనర్చె నతఁ డు♦ద్దండప్రభావంబునన్. 75

క. గడికండ లగుచుఁ బుడమిన్, బుసనిజశక్తి♦ గృపుఁడు ♦ పరికించి వడిన్
వడి సజ్యధనుం డై వచ్చి, బడి మోఁదెఁ గవ్యసాచిఁ ♦ బదిబాణములన్. 76

వ. అంత బలాంతికాత్మజుండు కాలాంతకప్రతిమానుం డై. 77

నీ. ఒక్కట యుగము వే♦ఱొక్కట సారథి, నాల్గింట నాల్గుసై♦ంధవశిరములు
[illegible] ♦ [illegible], నొకట సిక్కబు ని♦ ర్నొకటఁ గృపుని

§ కృతవాస్తెడు = గుఱి. పువ్వక వేయువాఁడు. చిత్తాడు = కోపించు.

* బ్రిహారించి పదుమూఁడు పరిఘోడనమ్ములఁ, జేవాడి చూపెనఁ చ్చివ్వ నిట్లు
హతసారథియును నంఁహతవాహనుఁడుఁ భిన్న,ధన్వుండు విరథుఁ డై ఁతలఁగికృవుఁడు
తే, ధరకు లంఘించి గుదెఁ బూని ఁ రుని వైచెఁ,జ్వలపలు దాని నమమన ఁ చేసివాసి
కెక్కి-మహాస్త్రముల నేసె ఁరక్కృపు ఁత్ర,పుక్కు చెడ కొక్క-మొగిఁబోరె ఁరక్క-జపక.
వ. అత్తఱి నుత్తరుండు తఁకత్తలానులు గాపలం బోవునట్లు రథంబు మండంగాకారంబుగ
డపించుము విరథుఁ కృపుఁ చార్యు ఁ జేసి నాగిఁబుఁడి మొలంఁచె
నంతరంబ. 79

[illegible]

క. కృపుఁ డిట్లు తోలఁగి పోయి, రూపు చాపోణుఁడు విల్లు ఁ బూనుచు గొని పో
పరిపృతాత్ముఁ డై చెన, నరికిభటుఁ డొక్కరుఁడు ఁ గపిముఖుఁ డయ్యెన్. 81
వ. అట్లు పఁ నెఁగిరిం పనుచ్చినవాఁడుఁ బరివారసహితుఁడు నగుశత్రుఁడు కిట్టనియె. 81
శా. శోణాశ్వంబులు వేఁకాధ్వజమునఁ ఁ శోభిల్ల శోభిల్లునా
దోణాచార్యుఁడు వచ్చుఁబోఁడి నఁదె నాఁతో మూర్ఖుఁ గోరి యూ
స్థాణుఁ డైనను మాని మాఁ గొ నుటకుం ఁ బూనుఁ డవ్వీరి వీనియ
శ్రీ పాభన మస్మ దేశ్వరుఁ కు శిఁపిచఁగ నా నేరికిఁ. 82
క. పెదఁ బొక్కయెడను ధను,వేఁక బొక్కఁడము గలిగి ఁ విద్వాంసుఁడుఁ డై
భూదేవుఁ డితఁడు సవ్యపు,ఁ బ్రస్తుఁ గుచుండెఁ ఁ యనుచు వెఱఁగొందెన్. 83
తే. అనఁగ నీ ప్రియదర్శనుఁ బుత్రుఁ డై ఁ హరుపు మీసాలు, నారునఁబుబు తాఁబూని స్వ ఁభాసురములు
సాధనస్ఫూర్తిశిక్షాని ఁనాదవములు, నాని చూర్మిల్లు ఁ ఫాలాక్షుఁ ఁడో యలఁడె. 84
ఉ. అ [illegible] ఁ ఁ ఁ

మ. మును నేఁ జేసినభాన మి మ్మొదిరి ముఁ ♦ బోరంగరా దందునఁ
మనమందుం దలపోయుచుంటిని మహా♦త్మా శిష్యవాత్సల్యముం
గొని కావంగ ననుగ్రహింపు మన నా♦త్రోణీసుతుం డింత న
వ్వి నరుఁ వింశతినారసంబుల వెసఁ ♦ బ్రేసెఁ జనుల్ మెచ్చఁగఁ. 88

తే. నడుమనే వాని నన్నింటి ♦ నరుఁడు తునిమి, తనదుచేవడిఁ జూపుట♦యును గురుండు
మది నలిగి వేయి కడువాఁడి♦మార్గణముల, నతనితే ర్మ్రుంచె నతఁడెల్లి♦ప్రతిశరముల.

వ. ఇట్లు గురుశిష్యు లిద్దఱును నస్త్రప్రత్యస్త్రంబుల మహాయుద్ధంబు గావించుచున్నంత.

మ. వరశస్త్రాస్త్రవిదుల్ మహారథులు ది♦వ్యఖ్యాతకర్ము ల్మహో
త్తరతేజుల్ జితశాత్రవుల్ సమరత♦త్పర్జుల్ మహాప్రాజ్ఞు లా
గురుశిష్యుల్ పరమాద్భుతక్రమమునఁ ♦ గోరాడి పోరాడుచుఁ
గురుసేనం గలయోధముఖ్యులకుఁ గై♦కోఁ జేసి రాశ్చర్యముఁ. 91

క. నరునిశరంబుల గురుఁడును, గురునిశరంబులను నరుఁడు ♦ కోపోద్ధతు లై
పరిపరి ఖండించెదువడి, కరుదుగఁ గొనియాడి రెల్ల ♦ రా నౌ ననుచున్. 92

ఆ. నరుఁడు గా కొండు ♦ గురుని మార్కొ నెదువాఁడరయ జగతిఁ గలుగఁ♦డక్కటకట
గురునిఁ గోడ నిట్లు ♦ దుర మొనర్పఁగ శిష్యుఁ, డెదిరి క్షత్రధర్మ ♦ మెంతచెడ్డ. 93

వ. అని ప్రజ లెల్లఁ బ్రశంసించుచుండ ద్రోణార్జును లిద్దఱు నుద్ధవిడి నస్త్రప్రత్యస్త్రం
బుల నొండొరు మునుంగువడ నేసికొనుచుండి రప్పుడు. 94

సీ.*ఆచార్యుఁ డడరించు♦నాయసాంబకసహా,స్రము లొక్కఁ మెయి నరు♦రథముముంచె
నరుఁడును వేనవేల్ ♦ శరములు నిగిడించి, త్రుంచి వానిఁ గురు♦నొంచె మఱియు
గురిశిష్యకరముక్త ♦ఘోరనారాచకో,టులు గూడి రవిదీధి♦తులను గప్పెఁ
బార్థశరాహతిం ♦ దీర్థపాదుఁడు కొంత, వడిఁ గప్పవడి యుండె ♦ వగవ జనులు

తే. చాపగురుఁ డంతట న్నిజ♦చాపవరము, నగ్నిచక్రోపమంబుగ ♦ నాచరించి
కురియుఁ బ్రళయాంబుదము పిడు♦గులనఁగఁ, గురిసె శరవర్ష మతనిపై♦గొంత సేపు.

క. చీఁకటులు వాసెఁ జెదరిన, మార్గకలునుం గవియుఁ దెంచె ♦ మోహము దీరఁ
జ్ఞా కుడిగె జగంబున, వీఁక మెయిఁ గురుఁడు వేయు♦వివిధాస్త్రములఁ. 96

తే. స్వర్ణపుంఖంబులై వజ్ర♦సదృశము లయి, గురునికోదండమునసుండి ♦ కోట్లు మేట్లు
గా వెడలునమ్ము లెల్ల నో♦క్కఁ డమోలె, శ్రేణి యైతోఁచె దివి సుర♦శ్రేణు లెన్న. 97

---

* తీర్థపాదుఁడు = గురుఁడు.

వ. ఇట్లు విపాణాగ్రంబుల మత్తమాతంగబులువోలె మిసుంగుఱు లెగయు నస్త్రప్రహా
రంబులం బోరునాదోగ్రాజ్ఞునులపోరు వృత్తవానవులపోరుం బోలె ఘోరంబై రోదసీ
కుహరం బెల్ల బాణాసారపరీవృతంబై వాయుప్రచారంబునకుం గో టీక చీకట్లకుం
దానకరంబై యుండె నయ్యవసరంబున. 98

ఆ. ఉక్కు మెఱసి దోగ్రాణుఁ ♦ డొక్కటికయ్యంబు, సేయ నెంచి వహ్ని♦వాయుశక్ర
ముఖ్యదేవతాకా♦ము లగునస్త్రంబుల, నేసె నరునినిర్వాద ♦ నీసుఁజేసి. 99

ఉ. అన్నగభేదివృత్తుఁడు ర♦యంబున వచ్చెడువానిఁ జూచి లో
నన్నిటి కన్నియుం దెలియ ♦ నారసి యేసి సమంత్రకంబుగా
బన్ను మొకింతయు దడుప♦పజ్జకు నేనియుఁ దానకీక ధై
ర్యోన్నతిమ్రోఁ దలిర్చె గురుఁ ♦ ముల్లము తల్లడ మంది కుందఁగన్. 100

వ. అయ్యవసరంబున. 101

ఉ. నరచాపవిముక్తశాణతతి నా♦నాజంతుగాలంబుపై
గిరిపై వజ్రము లోలె నచ్చి పడుటన్ ♦ భగ్నాద్రి పడిం గుంజరో
త్కరముల్ గుట్టములుక్ రథంబులును ముక్కల్ చెక్కలై చిక్కనై
తోరఁగెఁ నెత్తు సముద్రమో యనఁగ నై ♦ తోపక రణోర్వీస్థలిన్. 102

వ. ఇట్లు దోగ్రాణార్జును లిర్వురుం బీరుపోక పరిహరించుకొనుచుం బోరుచున్నప్పుడు. 1

ద్రోణాచార్యుఁడు దుర్జనునితో యుద్ధము చేసి మరలుట.

ఆ. దోగ్రాణుఁ డెంతవాఁడొ ♦ దుర్జయు లగుదైత్యదానవాలి నింత♦లోనఁ దునిమి
నట్టిజెట్టివీరుఁ ♦ డగుట నెరిఁగియు, గలిగె నింతతడవు ♦ కలన నిలిచి. 104

క. అని మగనంబునఁ దమ్ముం, గొనియాడుచు సుతులు ♦ గురుఁడు మోహనముగా
నొనియాడె నరునివిభ్రమ, మును శిక్షయు లాఘవంబు ♦ మునిమెనఁ బొదలన్.

స్రగ్ధర. అంగం గుంతీసుతుం డా♦హవమున దొనలం ♦ దఱియాజిహ్మగంబుల్
వింతల్ సూపంగఁ జూపా♦న్వితుఁ డగుచు నవగో♦రిక్ వివస్వత్కరంబో
నం తిం తై దూర లేన ♦ ట్లలఘు శిరసమా♦హారంబు బాహాస్యశోభాదక్ష
బంతం బొప్పంగ నేసెన్ ♦ బరిపరిగతులన్ ♦ బ్రబ్బుతింపఁ గ సోమన్. 106

క. అ ట్లేసియు శిక్షాగతిఁ, గోట్లకుఁగో ట్లేసి యుజ్జయుఁ ♦ డూర్జాస్త్రములన్
గ ట్లేసినట్లు వేయుచుఁ, బోట్లాడెముఁగోమకుం మెచ్చెఁ ♦ బురుహూతుఁడెదన్. 107

క. హాహాకారము పుట్టఁగ, వ్యూహంబునఁ బెల్లు రేగి ♦ దొకొట్టెడుకడుఁ
సాహసికుఁ డైనవిజయుఁ, బోహణఁగన్ వెఱచి పఱచి♦పోయెమనంతన్. 108

♦ పోహణ = కూర్పు, నేర్పు.

ఆశ్వత్థామార్జునులమహాయుద్ధము.

సీ. ఇట్లోఁ బెక్కురథంబు లానుకొని రా ♦ నాచార్యపుత్రుండు దో
ర్లీలాలాఘవముల్ సెలఁగ నట కథిక వచ్చి విన్వచ్చు నా
మే లగుమ నిష్ఠురించియుం గినుక లో ♦ మించుచుఁ బర్జన్యునిం
బోలం దోఁచి పృషత్క-వర్షమున నే♦పుం జూపె బత్యర్థికిన్. 109

క. తలకడచి వచ్చి తన్నుం, బలుతూపులఁ బాఁతుదొంచి ♦ బరనన మెసఁగన్ .
గలహంబుగుఱుని నూఁజని, వలచికి సుష్ణములఁ ద్రిప్పి ♦ నడి సరుఁ డెదిరెన్. 110

ఉ. *అంతమొఁ జూపుచుండి గురుఁ ♦ డెంతయు నాఁకటిచేఁ గ్రమించి మై
బొందళ మూడ మొక్కి మఱి ♦ ముక్కలు గాఁ గరలగ్ని కార్ముకం
బంచమ్మకై చెడఁ శరధు ♦ ల ట్టిబుఁ దూలఁగఁ దూలిపోయె నా
నండడిదెయ్యమున్ సిడిచి ♦ చయ్యన పీతులఁ జేసి విమర్చుచున్. 111

చం. తనపయి నట్లు వచ్చుచు నతత్ప్రతిపర్షము లైనతూపులన్
గొనకొని యేయుచున్నగురు ♦ కుం బతి యాగురుపుత్రు నెమ్మిచుఁ
జని శితమన్యపుత్రుఁ డపి ♦ రేసము నెక్కఁగ నుక్కుఁ బెంపునన్
సునిశితసాయకౌఘములు ♦ మొబ్బునఁ జూపులు గాఁగ మాఱొకెన్. 112

తే. వారి కిర్వుర నగు వృత్తి ♦ వాసప్రలకుఁ, బోలె నాలము శిరిజాల ♦ మూలమునను
గాలి గదలదు పొదలము ♦ హేళిబింబ, మంబరంబునఁ జీకటు ♦ లతిశయించు. 113

క. జనసత్వసమున్వితులో, భవరుల్ వడిఁ బెనఁగునవ్వుమ ♦ దారుణరణ మై
దవదగ్ధమహావేణూ, ద్భవరవముం బోలి భీతి ♦ దం బయ్యె నటన్. 114

ఉ. అట్టియెడన్ సురేంద్రసుతుఁ ♦ డక్కలశోద్భవసూతితేజులన్
దిట్ట సెడం బొనర్చి కమ ♦ దీధితు లీనుశిలీముఖ బులన్
నెట్టన నేసి నేలయును ♦ నింగియు నిండఁగఁ జేసి వాసిఁ గ
న్పట్టెఁ దదంతరంబునఁ ♦ బ్రభావము పెంపున దోర్బలోత్సేకమునన్. 115

క. తుంటిమాత్రిలోనఁ బార్థుని, పటుతరమూర్వికఁ ద్రుంచ ♦ నాతమునఁ దెగన్
స్ఫుటముగఁ జేసియు నాలో, పటుకుస వక్షమునఁ జొనిపెఁ ♦ దగునారసముల్.

ఉ. వేలుపు లమ్మహాక్రియకు ♦ విప్రకుమారక! మేలుమేలు నీ
బోలఁ డెవండు నెందు నని ♦ పొందుగ నాడిరి పాడి రచ్చరుల్

---

* అంతరము = ఎడము, సమయము. † నతపర్వితపర్వము = వంగినగణుపుగలది.

వేలుపుటేటిబిడ్డఁడును ♦ వేడివెలుంగుకుమారుఁడుం గృపుం
డాలమునందు దోణుఁడ దటీయం జని మెచ్చిరి దొంగిని చచ్చుగన్. 117

వ. అంత. 118

మత్తకోకిలము. గొవ్వ నేసినఁ బార్థుఁ డొక్కఁడు ♦ మ్ము ఁబొంగుచుఁ
నవ్వుమోమును నిత్తలో నొకఁ♦నారిఁ గూరిచి విల్లుకేఁ
నెవ్వగల్ మిగులంగ నేసఁ ♦నేకమూర్ధములఁ ద్రుల్లఁ
రువ్వి నొవ్వఁగఁ జేసె వాసి గు♦రుప్రియాసుతు నొక్కఁడే. 119

మ.‡ గుదనగాసిగఁ గుఱ్ఱ గంబుమూశి ♦ [illegible]
పెదశేం దాన్మజుఁ డంత జలమ్ము బలము ♦ దీపింప నంతఁ దొరుఁ
బరులు నూర్వురును వేలు లక్షలు కలం♦బంబుల్ పరిమోగించుమం
గదియుం బెనయు కోయుసూస్మ [illegible] ♦ [illegible]. 120

తే. కిన్నునుని లేచి వీరప్రమోఁ ♦ గవియుకోడ, తాఁ దులం బోలి [illegible] ♦ లేచి యపుడు
యోధులను నెల్ల విస్మయుం ♦ బొనరఁ జేసి, వెన్నియే నస్త్రశస్త్రము ♦ లేసికొనుచు.

శా. సాత్యాదీంద్రుఁడు డంగఁగ బే ర్చడసి యుగుఁ ♦ శౌర్యంబు ధైర్యంబు బు
త్యక్షుంబై చనఁ జేసి యోకపతితుం ♦ డై నట్టిపార్థుండు బా
ణక్షయ్యోషధులం బరీకాశిలుటఁ జూ♦పాచార్యవర్యాత్మజున్
లక్షల్ రూపుశరంబు లేసి యపు డొ♦ల్లంబోవఁ జేసెన్ వెసన్. 122

క. అక్షయతూణీరములన్, నిక్షీణం బగినవాఁడు ♦ విస్ఫుర్చుఁ డిలన్
బక్షీణశరధి గురుసుతుఁ, డుక్షయురణ మెట్లు సేయ ♦ నగు నవ్వేళన్. 123

ఆ. దాన నరుఁడు గురుని♦తనయునిఁగన్నఁ బో, రాట మేటి యయ్యె ♦ నాఁటికలన
నట్టియెడలఁ గర్ణుఁ ♦ డల్లంతదవ్వుల, నుండి చేసె శబ్ద ♦ మొండు వింట. 124

—●●◆ అర్జునుండు కర్ణుం జేరఁ జని గర్వించి పలుకుట. ◆●●—

వ. దానంజేసి హాహాకారం బెల్లకడలు బెల్లు రేఁగుటయు నాకర్ణించి భీభత్సుండ త్రెత్తి
కర్ణుం జూచి కన్నెట్టిచేసి కటకటంబముం బ్రస్థావం బొలంగం ద్రోచి యేచినతమ
కంబున§ దురంగంబులం దోలించి రానాసెనూజునిచెంగటం దలమోపి వారి కిట్లనియె.

చ. కపలుకుదు గాదె నీవు సభ ♦ వారు విను గ రణాంగణంబులం
దుల యగువాఁడ నా కెవఁడు ♦ దోడుపఁడు నే ననహాయశూరుఁడన్
గల నొకరుండ నం చివుము ♦ కయ్యము వచ్చెను నాకు నెయ్య మై
తలపడి నన్ను నీపలుకు♦దారిఁ దలంపుము పూరగింపఁగన్. 126

‡ కలంబము = కాణము. § పూరగింపఁగన్ = నెరవేర్పఁగన్.

క. నాతోడిపోరితమ్మున, కీతఱి నీ వై యెఱుంగు ♦ మిద్దఱిబలముల్
జేతమున నిర్ణయింపుము, నీతోల్లిటివలుకు లెట్లు ♦ నిక్కము లగునో. 127

ఆ. పలువతనపుఁబలుకు ♦ పలుకవచ్చును ధర్మ్మమునకు మతియు సత్య♦మునకుఁ గాక
కాదు పలికినట్లు ♦ గావింప నియ్యని, నీబలం బెఱిఁగి ♦ నింద విసుము. 128

ఉ. *సూతజ నావరోక్షమున ♦ శూరునిసూట వచించి తట్లు నీ
వీతఱి నాసమక్షమున ♦ నెల్లరుఁ జూడఁ దదర్థసంగతిన్
జేతము నిల్పు మానభఁ బ్ర♦సిద్ధచరిత్రకుఁ జేసినట్టిదు
ర్నీతికి సత్ఫలం బివుము ♦ నే నరిదాఁక నెనర్చి పుచ్చెదన్. 129

ఆ. మున్ను ధర్మ్మపాశ♦ముల నిబద్ధుండ నై, యునికిఁజేసి కోప♦మునకు నిరవు
కలుగదయ్యె నేఁడు గలిగింతు దానికి, గుఱిగఁ జేసి నిన్నుఁ ♦ గొని జయింపు. 130

చ. మసలక లెమ్ము కర్ణ! నను ♦ మార్కొని మార్గణచక్రవాళక
ప్రసరములన్ రణం బొనరు♦పం జనుదెమ్ము ట నున్న కౌరవుల్
కొనరకమున్న నీనలుపు♦కొన్నపొగడ్తలకుం దగంగ నీ
పన గని సంతసింతు సర♦పాలునిలో సగపాలు పాలుగన్. 131

వ. అనిన రాధేయుం డవిధేయుండై కొంతేయుం గని యి ట్లనియె. 132

ఉ. †మాటలఁ గోట దాఁటితివి ♦ మాఁపస ముండినయే ముగింటిమిన్
మాటలఁ జూప నేటి కిటు ♦ మాటికిఁ బోటరి వైన నేటులన్
మేటులఁ జూపరాదె మును ♦ నీయనమర్థ యట్లుపేక్ష కై
పాటిలెఁ గాని ధర్మ్మగుణ♦బద్ధుఁడ వౌట సనంగఁ బాడియే. 133

క. కాని మ్మిప్పుడు శృంఖల, గానంబడ దగుట సిదు♦గర్వం బెల్లన్
మానసనాథులమెప్పున, కై నెఱి మీఱంగఁ జేయు ♦ నను వగుఁ గాదే. 134

వ. వదిరెండేఁడు లరణ్యవాసమున నా♦పత్కాల మ్మై వచ్చిరి
గదనంబుం బొనరింతు ననుఁ భయమం♦దఁ గైకొంచుఁ గించు న్నినుం
గదియన్ వత్తురె కాన్క లిత్తురె దొగల్ ♦ కొంతేయ నీపొంతయై
ప్రతిశత్రుం డని కొత్తనచ్చి ననిం ♦ దీపింపుఁ గా కేపున్మై. 135

వ. అనిన నగ్గునుండును. 136

---

* ప్రసిద్ధచరిత్ర = ఇక్కడ దౌపదిని గహింపవలెను. సరిదాఁక = సరియగను.
† మాటలఁ గోట దాఁటితివి = అనఁగాఁ జెప్పుమాట లాడితి వని తాత్పర్యము.

ఉ. ఎంతకుఁ జాల వీవు త్రిదశ♦శేశ్వరుఁ డొక్కఁడిలొక్కఁ నీకు నే
నింతకుమున్న ని న్నెఱిఁగి♦యే కద యుంటిని నీదుతమ్ముఁ డ
య్యంతకుఁ గొల్వ నేగునమ♦యంబునఁ దోమగఁ బుచ్చనైతి ని
న్నంతటిలోఁ బరాఙ్ముఖుఁడ ♦ వై పఱతెంచిరకారణంబునఁ. 137

ఆ.¶నిన్నుఁ బోనివీరుఁ ♦ డెన్న నేఁ డైనఁ జం,పించి తమ్ముఁగుఱ్ఱఁ ♦ బితికి యగుచు
రణశిరంబు విడిచి ♦ రవరవ గలఁ డయ్యొ, నోహటించి పాఱు♦నోటు కర్ణ. 138

వ. అని పలుకుచు భీభత్సుండు నిత్యప్రత్సరంబున నంపవాన గురిసిన నాతండు ప్రీతుండై కాలదండంబో యనఁ గాలనృత్మంబు మెఱయ మహాశరవర్షంబు గురియుచు. 139

కర్ణుం డర్జునునితో యుద్ధముచేసి పలాయితుం డగుట.

తే. అతనిహస్తద్వయంబు భా♦హాయిగంబు, నొప్పఁగా నేసి హారులను ♦ నొవ్వఁ జేయఁ
గనలి నరుఁ డంతఁ గర్ణుని♦కవదొనలను, గఱికుటమ్ములఁ దెగిపడ ♦ నఱికివైచె.140

ఉత్సాహ ము. కర్ణుఁ డంతఁ జెంత నున్న♦కాండముల్ గ్రహించి యా
కర్ణపూర్ణముగ మహోగ్ర♦కార్ముకంబుఁ దిగిచి నం
పూర్ణశక్తి నేసి భరత♦ముఖ్యవాహనమ్ముపైన్
శీర్ణముగ నొనర్చి వేర్చెఁ ♦ జివ్వఁ జేవ మీఱఁగన్. 141

వ. అట్లు చేసిన. 142

చ. కినలి దవానలంబువలెఁ ♦ గాలి నరుం డరిచేతివింటినిన్
దునుఁగఁగఁ జేసి శక్తినిడఁ ♦ దుత్తుము లై పడ నేసి సేనలన్
గనుకనిఁ బాఱఁ ద్రోచి తుర♦గంబుల రాచి రథంబుఁ ద్రెంచి మూ
తునితలఁ ద్రుంచి సూతసుతుఁ ♦ దొడ్డశరమ్మున నొంచె నొంచినన్. 143

ఆ. వెడఁదవాతియమ్ము ♦ వడి వీరరమ్ము, నుచ్చిపోవుటయును ♦ నొచ్చి వివశుఁ
డగుచు ననికిఁ గాక ♦ తగ వేది కర్ణుం ము,దబ్ధిఖంబు పట్టి ♦ తరలి పాఱె. 144

వ. ఇట్లు కర్ణుండు కాండిశీకుండైన దుర్జయుం డగునర్జునుండు గండుమిగిలి దేవదత్తం బొత్తుచు నుత్తరుం జూచి యిట్లనియె. 145

ఆ. తాడిసిడమువాఁడు ♦ తాతి మా కెల్ల నా,తోడ మాఱుకొనెము♦వేడుక నదె
చూచుచున్నవాఁడు ♦ లోచనంబులు విప్పి, తోలు మరద మట నృ♦పాలతనయ. 146

వ. అనిన నుత్తరుం డిట్లనియె. 147

¶ రవరవ=ఖర్జ.

చ. ఒడలు వళంబు గాదు భయ ♦ మొందినయట్లు మనంబు దూలెడిన్
బిసుగులవంటిబాణముల♦చేడికి మూడితిఁ బీన్గుపెంటలన్
వెడలెడుపూతిగంధమున ♦ వేఁకి జనించెఁ జలించుమట్లు పై
తడఁబడు దిక్కు లేనిక రధవ్యవహారిముఁ బూన నోడితిన్. 148

వ. అని మతియును. 149

సీ. ఇట్టిదారుణరణ ♦ మెన్నఁడేఁ గని వినా, వెలయ మనాఘాత్మ♦ములతెఱంగు
గజబృంహితంబుల♦గతులును సింహనాదములవిధంబు శం♦ఖములయులివు
నింతి యాఁ పిన్నల♦యంతేలు భీతియు, స్మృతి కుమగు ధృతికమును ♦ జెప్పితివో నాకుఁ
గొప్పిదిగ్రుచ్చి రుల్లు ♦ గుడవలేనిచేత్తోఁగా డీవము భీష్మాత్మ ♦ గుఱుతెఱవిసి

తే, నీవు బాణము లీయుట ♦ నిలువుటయును
దిగుచుటయు నేయుటయు నెట్లో ♦ తెలియఁబడదు
కను దెఱచి నిన్నుఁ గ భయ ♦ మొనరుచుండెఁ
బగ్గములఁ బూనుశిక్షయుఁ ♦ దగ్గె నాకు. 150

** ♦ అర్జునుఁ డుత్తరం బేర్చి కురుపితామహునికడకు రథంబు తోలించుట. ♦ **

వ. అనిన నర్జునుం డుత్తరు నూఱడించుచు నిట్లనియె. 151

చ. వెఱవకు రాజపుత్ర వినుఁ♦వీధుల నిట్టిమహోద్భటక్రియల్
తఱచుగఁ బోటులు నసులు ♦ దడి వెట్టుచుఁ జేయుచుండఁగా
వెఱుఁగవొ మత్స్యవం జూడ ♦ మీ ట్లనఁ జేకొని గోత్రగోము ని
వ్వేఱఁ గొనం బోవ గతిధ్వనుల ♦ వీఁపుఁ బీఁపులఁ బూని యుండఁగా 152

ఉ. అసి మసిమేఁ బుబుక్కోప్ప వైతిగాటి! వల్లు ల్మల్లు మాఁ నూఁ బు లతికంబు
నకుం గొనిపో మ్మచ్చట. 153

తే. మేఘసుండులమ్ము లమ్మెర♦మెఱుఁగుఁగోర, తెఱఁగు గ్రొమ్మెఱుఁగుమ్ము ♦ దెఱఁగు లేని
గతుల వర్షించి శరు లు ♦ గుడిసీనంబు, లాపు పుళ్ళ గొనవ♦ఱ్ఱొప్పదనుకు. 154

క.*కుడినుండి వచ్చు నెడమకుఁ, గుడికి నెడమనుండి పోవు ♦ గోపుల ననుచుక్
గుడియెడమ లెఱుఁగనీయని, నడివున వడ మోయుయఁ బోర ♦ వర్తింతు నటన్.

తే.†వ ట్టియినన్నెతుసీల్లు న♦శ్వచయభంగ, ములు రథావర్తములు నాగ♦భూరినక్ర
ములు గలుగువాఁక పరలోక♦ములకు జోక్ష, పొదలఁ జేసెద జూడు మి♦ప్పదమునందు.

ఫే. పాణిపాదశిరఃపృష్ఠ♦బాహుశిరో, లోప్ప నెప్పినకురువన ♦ మిప్ప డున్న
తాళుగంబులఁ దెగనేయ ♦ నై శశాధి,కములు బాట లం జేప్పడం ♦ గా నొనర్తు.

* కోపు = నాట్యమతీర్థసమయము. † జోక = జత.

సీ. *నరగఁ ద్రిప్పెదఁ గురు♦సైన్య మెల్లఁ గులాల,చక్రంబుఁ ద్రిప్పిన♦నరణి దోఁప
నిషువునం జూపెద ♦ నిపు డస్త్రమున కగు,చిత్ర మంతయు నాక♦మాత్రముగను
దివ మంటి యుంటిన♦దివ్యనగంబు నే, నంబకంబునఁ బగు♦లం బూనర్తు
హారిదత్తదృఢముష్టిఁ ♦ బరినూర్చితిం దొల్లి, కాలకంజనివాత♦కవచుల నని

తే, నబ్ధిమధ్యమునఁ హిర♦ణ్యపురమందుఁ, గలుగుషష్టినహస్రసం♦ఖ్యాకము లగు
వారికూలములఁ గూల్చి ♦ నచ్చినాఁడ, నీబలఁగ మెంత చూడు మో♦నృపకుమార.

వ. ‡నేను రుద్రవరుణాగ్నివాయ్వింద్రులవలన నౌద్రవారుణాగ్నేయవాయవ్య వజ్రోద్య
త్తమాత్రుంబులం బడసి వచ్చితి నీ వెఱుంగుము కా భయంబు విడిచి నమవిషమున్న
లంబుల నన్నభాతుండవై రథంబునం దిగ్గ కూరుము డి చూడుమంచు మని
యాశ్వాసించుటయు నతం డో యని ధైర్యం బూని భీష్మాభిరక్షితం బై భీమం
బై నతురుసైన్యంబు ధైర్యంబు సొంపుచ నంబునం జొచ్చిల్లె నంత. 159

క. చొరఁబడి వచ్చుచుఁజిష్ణుఁ, బరినరకు ఁడు జూచి కోపపరివృతుఁడై సి
ల్లిరిణీనందనుఁ డొంతయు, నిరథసముగ్ఁ డఁడి తాఁ కి ♦ స్త్రస్త్రములఁ. 160

ఉ. %కవ్వడి జీవ్వుర్వరవసు ♦ గల్గఁగ మీ లలసూ్రాలుక
నవ్వుచు నప్పితామహులు ♦ నాలుగ నేయుచుఁ గేతుమూలముఁ
ద్రెవ్వఁగఁ జేయుచుఁ వఱిగ ♦ రెం డయి మెండగుచ్పైఁడిమెట్లతో
నవ్వసుధం బడెం బొడమ ♦ నచ్చెరుపాటును జిచ్చుపాటునుఁ 161

వ. అంతం జిత్రమూల్యాలంకారాలంకృతు లై నుశ్వాసం వికర్ణ మున్నుగా వినిశితులు
నల్వు రాజిగజెట్టిం జుట్టుముట్టి రము మశ్వాసముండము.

ఆర్జునుండు దుశ్వాసనాదులం గెలుచుట.

ము. ¶బకభల్లంబున మస్త్యరాజసుతు వే♦ఱొం డైనకాండంబునఁ
బ్రకటోజుం డగుపాండవేయునురమున్ ♦ వ యస్వంగి నేయఁ గ్రళో
త్తుకుఁడై పాఱియు రాధిపాత్మజుఁడు నం♦తర్ధానమం దుండి వి
మ్ము నడుం గాఁకఁగ నేసి క్రొవ్వాడి నం♦దమ్ము వ్వేగి నా శోణగ 162

తే. విన్న వాఁడి విశిఖుఁ డఁతమ్ముఁ డన్నగతి, నాతశరులు నగు నే కు ♦ నాఁడ కతని
నుదుట నలు నొ మ్మగుచెఁ నం♦తనం దశేషసైన్యబలము♦ యుశిపకిచేసెన్.

. కులాలచక్రము = కుమ్మరిపాక. ఇషువు = బాణము. హారిదత్తముష్టి = ఇంద్రుఁడిచ్చినముష్టి
యాయుధవిశేషము.
‡ చొచ్చిల్లె = పరివేఁచె, చొరఁబడె.
% అవ్వెగపాటు = ప్రీడ్పపాటును విటఁ బూవులు కని గ్రహించునది
¶ గార్ధ్రపత్రము = గద్దతొక్కం గూర్చినబాణము.

వ. అంత దుస్సహవివింశతులును దన్నెదిర్చిన విదిర్చివుచ్చి వివ్వచ్చుండు రెండంపకోలల వారివారువంబులం దునుముటయు నాధార్తరాష్ట్రులు విభిన్నాంగులు వినిహతాశ్వులు నై వెఱచఱచి పఱచి పఱొండు రథం బెక్కి రంత శాంతనవాధిష్ఠితబలం బంతయుం బంతంబునఁ గొంతేయూవఁజుం దాఁకుదెంచి సాయకసంచయంబు లడరించుటయు నించుకయుం జలింపక నిలింపనాథనందనుం డందఱి కన్నించంబులం దోఁచి నీహారంబున నహోర్యంబులు బోలె సాయకజాలమ్మున సమ్మోహరథుల రథమ్ము లెల్ల మునుంగుపడఁ జేసె నాసమయమ్మున శంఖభేరీనినాదమ్ములును గజబృంహితమ్ములును హ్రేషితమ్ములును మిన్నుముట్టి మ్రోయుచుండ భండనం బుద్దండభైరవం బై కనవచ్చె నయ్యసామాన్యనంకులసమరంబున మధ్యందిన మార్తండసమాడ్కి మండుచు నాఖండలాత్మజుండు దేవదత్తంబు పూరించి గాండీవంబు సారించి కపదోనఁబు చిగించి తూణోపకండంబులుగఁ జండకాండంబులు ప్రసరింపఁ జేయుచు నవి రథహస్తి తురంగాసులగాత్రంబులు చించి నాకంబునకును నాగంబోకంబునకును బోపుపుట్టి నయ్యె నయ్యెడి రథులు సారథులై సారథులు వీతమనోరథులై యేసుంగులు పీసుంగులై పత్తులు మిత్తిపాలై పోవ సంగ్రామరంగంబు శవప్రాయంబై రోణితోదంబును నస్థిశైవాలంబును శరచాపప్లవంబును కేశశైవలశాద్వలంబును ధనుర్ధ్వనిప్లీషసంబాధంబును నాగకూపారంబును మేదోమాంసపంకిలంబును శ్వాపదాభినాదితంబును గ్రవ్యాదగణసేవితంబును ముక్తాహారోర్మికలితంబును జిత్రాలంకారబుద్బుదంబును శరసంఘమహావర్తంబును మహారథమహాద్వీపంబును నగుమహానది యై భయానకం బయ్యె నయ్యవసరంబున. 165

చ. గజములఁ బ్రేరి గుజ్జములఁ ♦ గాలునిపోలికిఁ నంచి పత్తులఁ
నిజశరకోటి నొంచి రథ♦సేనల భూతలమందు నుంచి త
ద్ధ్వజములఁ దెంచి మర్మముల ♦ ఏ మ్మెఱిఁగించి రణాంగణమ్మునఁ
విజయుఁడు వీరవిక్రమము ♦ విస్తరిలఁ విహరించె నెందఁగఁ. 166

తే. తపిలి గాండీవనాదంబు ♦ చెవ్వులఁ బడినఁ, బిట్టపిమగులు పై బడి♦సట్టు లగుడుఁ
ద్రస్తసర్వసైన్యము ♦ దైన్య మొంది,పఱచియుం బ్రాణములువీడి♦పడిన దయ్యె.

శా. *ష్ణీషంబులుఁ గుండలంబులుఁ మా♦లోష్ణీషముల్ గల్గి రో
చిష్ణుత్వోర్ణ్మకుటాంచితంబు లగుచుం ♦ జెల్వారు శీర్షంబు ల
య్యుష్ణాంశుప్రతిబింబముల్ ధరణియం ♦ దొప్పారు నాఁ జెప్ప నై
జిష్ణుం డాపపముం బొనర్చునెడఁ గై♦నేసెఁ మహీభాగముల్. 163

† అస్థిశైవాలము = ఎముక లనువర్ణ్యకాష్ఠములు.

* రోచిష్ణుత్వోర్ణ్మకుటాంచితంబులు = ప్రకాశించుజిగిగలకిరీటములచే నొప్పుచున్నవి.

క. రుద్రపరాక్రముఁ డాతఁడు, రౌద్రం బటు చూపి క్రోధభరన మొలుక ననిన్
నిదాఘుఁ లగుచు విసువని, సూద్రిం జూపట్టి రరిన మూజజనంబుల్. 169

వ. అట్టిసమయంబున దుర్యోధనదుశ్శాసనకర్ణవివింశతిదుర్విషహాశ్వత్థామకృపాదు లెంత
యుఁ జింతఁబునఁజేసి వెండియు నాఖండలనందనుం జుట్టుముట్టి తెట్టలు గట్టుచుట్టు
నానావిధాయుధంబులం గొట్టి రథరథ్యసూతకేతువులం దాకి వీకం జూపుటయుం
దాన మాతం జేతశ్శాత్రవికారంబును నిజశరీరాంగంబునందును నిజాంగంబునందును
గానం బడనీక నుందహానను-దరపదనారవిందుండై. 170

శా. ఐందాత్రిస్రుం బరిరోసి భక్తిభరిత స్వాంతుండు కొంతేయుఁ డు
ర్వీంద్రవాతిముమీనం నేసె నది ది వ్యేద్ధప్రభావంబునన్
సాంద్రంబై గవిపోలె మంచు దివి ప్రసైన్యంబు దైన్యంబు నొం
దం గాఁ శిష్టజనంబునన్ మునిరె నానాభూమిభాగంబులన్. 171

తే. మొఱయుచుం గాండివమ్ము పగఱమూఁ దల్ల
డముగ నయ్యె నయ్యెడఁ గుర పగఱలు నడఁగు
లును బదాతులు నల్లడం గయ్యమునకు
యూడనింబాఱి రాలంపుటోజ విడిచి. 172

వ. ఇట్లు సర్వసైన్యంబులు భగ్నంబు నొంది కాదిశీకంబై ప్రాణభయంబునం బాఱు
చుండం గని శాంతనవుండు కొంతేయునుం నిట్లనియె. 173

భీష్ముం డర్జునునితో యుద్ధముచేసి విముఖుం డగుట.

తే. జాతరూపవిభూష్యకేతనము ధీరు
విల్లు బాలమ్ములు గొని పరివేష్టి
లెనఁగి నాతపత్రమును దాల్చి యునుఁ బోవుచు
నప్పు పదయూచలము లోనఁ జొచ్చి నొచ్చె. 174

ఉ. కౌరవసింహ శీఘ్రరథ కాంక్షలఁ గ్రమ్మిన యట్టి పాండవ
వీరవరాజసైన్యములు కొనుక మున్నిడి శత్రు మొత్తుచున్
గోరిక లూని వాలుకలు గోయుచు పోవుచు నాగకోట్లఁ బో
నారసముల్ చిగిర్చి సురనాథసుతుండు కొంచెఁ బెల్చఁగన్. 175

తే. మఱి యుగాంతకాలు డెనయించి గాండీవ, మల్లెకియు బాణవృష్టి గయ్యమున
[illegible]

[illegible] భీష్ముఁడు.

చ.† తన కొకయింతవేడి తన♦తాత దగుల్కొనఁ జేయునంతలోఁ
గనలి కురూద్వహుండు శిత♦కాండములం గొడు గూడ నేసి కే
తనమునఁ దాఁడి బ్రద్దలయి ♦ వందడి వెట్టుచుఁ గూలఁ జేసి గొ
బ్బున నరదంపువార్ధముల ♦ మొగ్గతిలం బొనరించి నొంచుచున్. 177

వ. భీష్ముండును గ్రీష్మభానునిభంగిఁ బ్రిదీప్తించుచు ననేకదివ్యాస్త్రంబుల నస్త్రవిద్యరుం డగునరుం బొదివె నప్పు డప్పరుషసింహంబులకు బలివానవులకుం బోలె నస్త్ర పరిత్యక్తంబుల మహాయుద్ధంబు సిద్ధించె నంత. 178

క. కుడి యెడమ నాఁ కేల్గుగ, నడిఁ దిరిగెడునరునిగాండి♦వధనుర్ధర మ
ప్పుడు వహ్నిచక్ర మనఁబడి, మిడుఁగుఱులం గ్రిక్కి మన్ను ♦ మిన్నును నిండన్. 179

ఉ. గాండివవారిదం బపుడు ♦ గర్జిలుచున్ బహుకాండధారలన్
భండనమందు భీష్మకుల♦పర్వతశీర్షము ముంచి మించుచున్
దండిమగం డతం డిషువి♦తానములన్ విదలించివైచుచున్
బొండపునెత్తి కో లుడిపె ♦ బాహుబలంబు జగం బెఱుంగఁగన్. 180

క. నడిసుతశితశరశతములు, తిరిదశేందాత్మజుని తేరి♦తెఱవునఁ దెఱవిం
గదురక వ్రేయఁ బ్రళయ, ప్రదయమునలెఁ బొదలెఁ గదన♦మున జను లెన్నన్. 181

వ. అప్పుడు. 182

మ. కృతహస్తుం డయి కోడిత్రాఁ చనఁగ నై ♦ క్రేళ్లుబ్బునాక్రీడి కీ
డితతేజుం డగునావగాతనయుఁ డొం♦డెన్ గృష్ణుఁ డొండెన్ ఘటో
ద్ధతుఁ డొండెన్ హరుఁ డొండెఁ గాకనిమొనం ♦ దారోఁగ నాజోడు శే
డతిలోకుం డితఁ డంచు మెచ్చిరి దొరల్ ♦ హర్షప్రకర్షంబునన్. 183

ఆ. మేలు మేలు పార్థ! ♦ మేలు మేల్ గాంగేయ, మిమ్ము బోలఁ డెవఁడు ♦ నిమ్మనుష్య
లోకమందుఁ గాని ♦ లోకాంతరములందుఁ, గాని మిమ్ము వేల్పు ♦ లా నన నగు. 184

వ. ఇట్లు సర్వభూతసమ్మోహనంబుగా భీష్మార్జును లిద్దఱు నతిభీమ్మప్రకారంబునఁ బ్రాజాపత్యేంద్రాగ్నేయరౌద్రకౌబేరవారుణవాయవ్యాదిదివ్యాస్త్రంబు లొండొ రులు ప్రయోగించుకొనుచు నస్త్రయుద్ధంబు చేసి శస్త్రయుద్ధంబునకుం దొడంగి నంత.

సీ. కురుపితామహుఁ డిల్లు♦నరుఁ డొక్కఁ డుర్వరా, గడికండలుగఁ జేసెఁ గడిమి మెఱయ
మఱి నిమేషాంతర♦మాత్ర నతిం డొంటి, ధనువు సజ్యము చేసి♦కొని కడంగెఁ

---

† కురూద్వహుఁడు = అర్జునుఁడు. కేతనమునఁ దాఁడి = ధ్వజమునందలితాటిచెట్టు, భీష్ముఁడుతాళ ధ్వజుఁ డని గ్రహింపఁబడి.

దనమీఁద వేనవేల్ ♦ ఘనశరావళి నేయ, నలిగి నరుఁడు వెండి ♦ సతని నేసె
సర్జునుచేయి మీఁ ♦ దనునంతలో భీష్ము,చేయియే మీఁ దని ♦ చెప్ప నయ్యో
ఆ, నట్లు పోరుచుండఁ♦నవు డల్లి ఫాల్గునుం, డతనిచకీరథ్వు ♦ లవనిఁ బండి
పెద్దనిదురవోవఁ ♦ బ్రీతిఁ జూపుచు వేన,వేలుతూపు లేసె ♦ వినువు లేక. 186

తే. వెలిగఱులు పై డిజరిపఁ ♦ గలవిజయుని
ములుకు లాకసమున నెక్క♦మొగి మెలఁగుచు
రాజహంసనమూహము ♦ నాఁ శ్రేలంగె
నవుడు వేల్పుల మెప్పున ♦ కయి కరంబు. 187

మ. శరసంధానవిమోక్షణాదుల నజ♦స్రంబుం బరిచ్ఛించుచుక్
గర మాశ్చర్యకరంబుగా దురమునం ♦ గన్పట్టునవ్వేలుపుం
డొరపట్టిం దినమధ్యగుం డగుదినేం♦ద్రుం బోలెఁ జూడంగ లే
కరిసంఘం బరవాయి నొంది పఱచెఁ ♦ హాహారవం బేర్పడఁ. 188

వ. అప్పు డుప్పరంబున నున్నచిత్రసేనుండు గోత్రభేదిం గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. 189

తే. దేవ! కాంచితె మునప్పథా♦దేవినుతుని,సితశరము లంచపిండు నాఁ ♦ శ్రేప్ప నొప్ప
నిప్ప డీతఁడు నడిమింటి♦యినునిరీతి, వెలుఁగుచున్నాఁడు తాతతో ♦ నిలిచి పోర.

క. తాతయు మనుమఁడు త్రిజగ,త్ఖ్యాతిం గొన్నట్టియోధు ♦ లాహవమందుఁ
భూతలమునందు వీరికి, నేతన్మాతులను బోల్ప ♦ నెఱుఁగఁ డెవండుఁ. 191

వ. అని చెప్పిన నప్పాకశాసనుం డెంతయు సంతసించుచు వారిపైఁ బుష్పవర్షంబు గురిసె.

శా. అంతఁ శాంతనవుండు గొంతికొడుకుఁ ♦ భాసించుతత్కలంబంబులఁ
బంతంబుం గొని వామపార్శ్వమున ద♦ర్పం బేర్పడం గొట్టినఁ
గ్లాంతిం శ్రేందక మందహాస మెసఁగఁ ♦ గాంగేయునిష్వాస మిం
తింతల్ నేసి దశాంబకంబు లుగమం ♦ చిందాత్మజుం డేయుచుఁ. 193

తే. ఖరుపితామహుఁ డర్జున♦శరవిముక్త
శరము లురు ముచ్చిపోవుచుఁ ♦ గరము సోలి
యుగము చేయూఁత గొని వ్రాలి ♦ యుండె నవుడు
తొలఁగి పోఁ దొలె వాని సూ♦తుండు రథము. 194

వ. ఇట్లు శాంతనవుండు శాంతి గొని మూర్ఛితుండై సంగ్రామశిరంబు వీడిపోవుటయుఁ గ్రీడి వాఁడిపోఁడిమి కోర్వనివాఁడుం బోలె ధృతరాష్ట్రసందనుండు గర్వంబుఁ దార్చుచుం దాఁకుదెంచి. 195

దుర్యోధనుం డర్జునునితో యుద్ధముచేసి పాఱుట.

ఉ.*క్రుద్ధతమన్యు వేగమున ♦ నొప్పి మృగేంద్రిముమాడ్కి రోషముక్
బద్ధవిరోధుఁ డాతఁ డొక ♦పర్వమ కిల్గి విభాతశృంగమై
యిద్ధవిభూతి నింపెసఁగు♦నెక్కటితూపునఁ బూని వ్రేసె నం
యద్ధతశత్రుఁ డానరుని♦హాలిక మధ్యమునంఁ దాఁకఁగన్. 196

తే. కేటుసంజేసి కీడిల♦లాటమందుఁ, బగిలి మిగుల వెచ్చనినెత్తు ♦ వట్టువాఁతె
వార కరఁ డంత మన్యువు ♦ మేరి మీఱి, నగ్నికల్పమగంబుల ♦ నతని నడిచె. 197

క. అతఁ డతని సూతఁ డాతనిఁ, బ్రీతి లే కుండుటలు దాకి ♦ బాణౌఘములక్
మితి మీఱి పోరు గలిపిరి, స్తుతివి ము లై రారు ♦ చూపఱు వొగడన్. 198

తే. అంతలో విస్ఫురద్ధనుర్మహీ♦ధ్రాధిప మైన, దంతి నొకదాని దగ నెక్కి ♦ దంతిరాజ
రథికతిమూ లై ననాలుగు♦రథపరిపులు, గోడ మఱియును జనుదెంచి ♦ కీడిఁ దాఁక.

ఉ.†తాఁకిన నీకతోఁ నరుఁ డుఁదాంత నాతని దాకి లోకముల్
చేకొని నన్నుతింప ననిఁ ♦ జేయుచుఁ జెచ్చెర నేన్గుకుంభమం
దేకమహోయసేషువున ♦ నేడ్తిఱుఁ జూపుచు నేసె నేసినన్
వ్రేఁ కగుపర్వతం బళినిం♦వ్రగముం బలెఁ గూలె నేలకున్. 200

వ. నిజగజం బిట్లొల్లిన విస్ఫుర్జంపు తూర్ణంబుగ నాని దిగి యెనమన్నూఱుగులమీఁద నడి
చిపోయి వివిశతితే రెక్కి నంతి నర్జునుండును. 201

మ. నిజవజ్రోపమమార్గణంబునఁ గరి ♦ స్నిగ్ధించి తత్తుల్య మై
ధృతిజగ్నస్తుత మైనధళ్ల మొకఁ డ♦స్థిం బూసి దుర్యోధనుఁ
భుజమధ్యంబున నేసె నేయుటయు నా♦భూమీశుఁడుం జావు ద
ప్పి జనంబుల్ గని నవ్వ సవ్వలఁ జనెఁ ♦ భీతిం బ్రదర్శించుచున్. 202

ఆ. గజము దొఱిగి పడి వికర్తనుం డాగ్నేయ, క్షకులతోడఁ దెఱవి ♦ కాందిశీకుఁ
డయి నుతమోదనుండు ... ♦ ... , గడు భంగుబాటు వాల్లఁ ♦ గలఁగి పాఱ.

వ. అట్లు సేన లెల్లఁ వెఱచిపఱచి చఱ్ఱనయయంబున సవ్యసాచి నరాంగంబుల
నెత్తురు వాఱుచుండ బాలుఁడ యోధ్ధ ... ... మెలుఁ గెత్తి విలిచి నిలువ
రించుచు నుపాలంభనపూర్వంబుగా ని 204

ఆర్జునుండు దుర్యోధనుఁ డుపాలంభించుట.

చ. విడివడ ... చతేన లని ♦ విక్రమకీర్తిని సొప్పుపెట్టి వె
... ... ♦ ... ...

* ముద్ధతమన్యు = ఉద్ధతమైన కోపము; † ఏకమహోయసేషువు = ఒకయినుపబాణము.

* తోడుమనుననున్న వారిగతి♦తోడ దలఁ పైనను జేయ కాజిక్ష
విడుగడ పుట్ట మార్మొగము ♦ వెట్టి పలాయితుఁ డౌట పాడియే. 205

చ.†అగు నగు నోటు కొరవఁగు♦లార్ద్రపవూగ్రశరాంగ సీకిటల్
దగ దిటు లోడి పాఱు వృ♦ధాసుతులందుఁ దృటీయుఁడక్ష దగం
దగుల యుధిష్ఠిరాజ్ఞ నత♦లెంబు మెలంగుము కానపాడి బో
నగు ననివచ్చితిఁ బరులు ♦ మాన్య మొసంగఁగ మెగ్గఁగ నంగతుఁగ్. 206

క. ధైర్యముఁ బోర నుంకట, నుర్వీధవ నీడనెపుపేరు ♦ చొడరె నీ కీ
పన్నుగునుఁ గాదు చెల్లఁ గనాన్యు బాయుటోఁ గొక్క ♦ లని మేఁటికిఁ. 207

ఆ. వెనుక ముందు సిన్నఁ గనుఁ గొనుఁ డీ వారు గలిగియుంట ♦ యట్టిమాట
బ్రమకఁ దలఁచినోని ♦ పాండవేయుల కోడి, బ్రతుకు మింక నొండు♦బాట లేదు. 208

మ.†అని నోసఁ దుచుఁ బోకు పోకు మని చే♦ యీఁగి వా యెత్తి పి
ల్చినఁ బెల్చుం ధృతరాష్ట్రపుత్రుఁ డనికిం ♦ జిత్తంబు హత్తించి త
ద్దసవాగంకుశవిద్ధవారణగతిఁ ♦ గారవ్యుఁ డవ్యాహతా
వినయాలంకృతి మీఱి మళ్లి మసఁగెఁ ♦ బే వచ్చి వివ్వచ్చుపై. 209

మత్తకోకిలము.§ తోడకఁ దొక్కి తాఁచుమోలెను ♦ మొప్పబుద్ధి సుయోధనుం
డాఁక లేక రయంబుతోఁ నరు ♦ వాఁగి వీఁగనివీఁ మై
దాఁకుదెంచుమఁ గాంచి కర్ణుఁడు ♦ దబ్బుదబ్బున నుబ్బి య
ప్పాకజాననిఁ దాఁకె లోకము ♦ సస్తుతింప బలాళితోఁ. 210

వ. అప్పుడు భీష్మద్రోణకృపవివింశతిసుశర్మాదియోధవరు లెల్లరు దుర్యోధను వెన్ను
దన్ని వచ్చి వివ్వచ్చుం జుట్టుముట్టి వెట్టలు గట్టుఁబట్టు గొట్టుటయుం దిట్ట చెడ కతం
డనేకాస్త్రశస్త్రంబుల వారి నెల్ల నొల్లఁబోఁ జేయుచుం దంప నొల్ల కల్లనల్ల నెల్లసై
న్యంబు దైన్యంబు నొంద సత్యసంధానం బగుసమ్మోహనాస్త్రంబు గాండీవంబునం
దొడిగి ప్రయోగించి. 211

—●—● ఆర్జునుఁడు కురుసైన్యంబుపై సమ్మోహనాస్త్ర మేసి తలమీలం దెప్పించుట. ●—●—

ఉ.¶ కార్ముకశింజినీరవము ♦ క్రమ్ దయి సఁడి సేయుచుండ నా
కర్మకుఁ డుల్లసిల్లి త్రిద♦గంబులు నిండి భయంబు మొందఁ గాఁ

తోడుమ = సంబంధము. † ఆవ్య మొపంగుము = మొగము తిప్పి మని తాత్పర్యము.
‡ మసఁగు = విజృంభించు. § నుబ్బు = బయలుపడు; ¶ కర్మకుఁడు — మొండేలు దానిచేయువాఁడు;

* సూర్మమునఁ గజంబులును ♦ గ్రుంగఁబడంగఁ గరద్వయంబునఁ
వర్మము ద్రోసి పట్టుకొని ♦ వట్టిల నెత్తెను దేవదత్తముఁ. 212

క. %మోహితులై కురువీరులు, దేహంబులు మఱచి చొక్కు♦దేఱినకూర్కుల్
దోహలము మాన్పఁ దమతమ, వాహనములపై నొరగిరి ♦ వదలి శరాళిఁ. 213

వ. ఇట్లు కురుబలం బెల్ల వినంజ్ఞంబై పడియున్నం గని పాండవోత్తరుం డుత్తరా
వాక్యంబు తలంపురా నుత్తరుం జూచి యి ట్లనియె. 214

తరువోజ. భూవరాత్మజ నీవు ♦ పోయి కౌరవుల♦హితకుఁ దలచుట్లు ♦ వుయిలోట దక్కి
చేవమెయిం దెమ్ము ♦ చెచ్చెరఁ గర్ణు♦చేలంబు వచ్చునై ♦ చెన్నలరుఁ గురు
భూవరునియు గురు♦వ్రుణునియు శిర♦ములవస్త్రములు నీల♦ములు గుచకృపు
లావటిల్లం దాల్చు♦నవి యెల్ల వెల్ల ♦ లరసి కొనుము చొక్కి ♦ రందఱు వీరు.

ఉ. మా టెఱుఁగుఁగుఁ నదీసుతుఁడు ♦ మాయుక మై తగునస్త్రశిక్షకిఁ
పాఱదు నొక్క వానివయి ♦ బాహుబలాఢ్యుఁడు వానిపొంతకుఁ
మీఱి చనంగఁ బోకు మన ♦ మే లని మత్స్యమహీశనందనుం
డాఱడివోక తేరు డిగి ♦ యంబరము ల్గొని లెచ్చెఁ జెచ్చెరఁ. 216

వ. అ ట్లుత్తరుండు బొమ్మపో త్తికలకుం దెచ్చి రథం బెక్కి రథికుననుమతంబునఁ గౌరవసే
నావారంబు దలకడచి నిలువ రథ్యంబులం దోలుకొని చనియె నప్పు డప్పితామ
హుండు ముప్పిరిగొనునమర్షంబున శరవర్షంబు గురిసి పార్థు నొప్పించుటయు
నతండు. 217

మ. నదిసూతిం బురుహూతసూతి మిగుల ♦ వాలమ్ముల న్నించుచుఁ
బదిబాణంబుల వానివారువములఁ ♦ భంజించి తెఱ్ఱార్థిఁ
బదియేనమ్ములఁ ద్రుంచి శ్వేతరథ♦వాతంబునందుండి పై
బదముం జేరెను మబ్బు వీడి చనుభా♦స్వంతుండు నోలెఁ బడిఁ. 218

ఆ. మూఁక లెల్ల నిద్ర♦ముంపున విముఖర, నడసి రంతవిభుఁడు ♦ నడరునరుని
దవులఁ గాంచి గవుసు ♦ గార్తరాష్ట్రాగ్రజు, డెల్లవారితోడ ♦ నిట్టు లనియె. 219

క. సగురుతోఁ ననితిం దెగి, మదమున నీసామపుత్ర♦మధ్యముఁ డింపఁ
నదమదము చేసి పోయెఁడు, బదుఁ డతని యయిం బడ్డఁగ ♦ బాహుబలమునఁ. 220

వ. అని పలుకుచున్నంత శాంతనవుండు దద్దయుఁ బెద్దవవ్వ సవ్వి దుర్యోధను నువలఱించి
యి ట్లనియె. 221

---

* ఱెట్లు = వ్రేవర్తిలుకఁ % దోహలము = ఉత్సాహము.

ఉ. చాలుఁ బురే నరేశ్వర! విచారము సేయవు క్రౌర్యశీలమదిఁ
బోలఁగఁ జూచుచుండెదవు ♦ మూర్ఖుఁడు మాకొక్కఁ డాత్మ
స్త్రీలఁ బడంగ నీచి యొడ ♦ లట్టుల నై పడ నీతి మట్టిదో
నీలలి నీపరాక్రమము ♦ నీఁబలఁ దెక్కఁడఁబోయెఁ జెప్పుమా. 222

తే.* ఎదిరిఁ దన్ను నెఱుంగక ♦ యెల్ల రున్న, తఱి నొకఁడు సేయఁ దల పడ ♦ లేఁడు ధర్మ
తత్పరుఁడు గా కొకరుఁ డై పఁడ ♦ ఎల్లఁ జెట్లు, లేఁదియో మానిగుణమున్నఁగురుకుమార.

వ. కావున. 224

తే. ప్రాణగొడ్డంబు కేకింక ♦ నై పడ వాఁడు, సారక లెఁగుచరు నిలిచిఁ ♦ బో పైజీంగి
మనుము మనుఁ మానధనమును ♦ నుచిసొనుచు, మోహమునఁ గాకమరలుఁగ ♦ ముఱిరివురికి.

సుయోధనుం డోడి నిజపురంబునకుం బోవుట.

క. మువచ్చినపని యయ్యెఁ గా, మచేఁ బులతీ టు వాసె ♦ మిటలుక మీఁక నై
నను జలము వీకిఁ ద్రీయు, మనుపరి యయుటకుఁ గమి మాఁ ♦ దనలెల్లఁగాకుఁ. 226

వ. అని పితామహుండు హితోపదేశంబులు చేసి వినిష్టూర్పు నిగిడించి యుక్తాభిమాన
మర్మిదగ్ధుం డగుసుయోధనుం డెద్దిక్కుం బ్రయ సరఁ జూరకుండఁ దక్కినవారును వివ
ర్ధిసూనుం బరుపార్థివాగ్నిసుండి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనుం దలంచి పోరు విడి పోవు
టకు మనంబుచేసి మాఱుమోమున వెట్టిరి వినవచ్చుంకును విచ్చిపోవువారిం గని వెట్ట
సూప కెల్లవారి కనుసయవార్చ్రకాంబ చూపుచుఁ గృపద్రోణభీష్మాశ్వత్థామలకును
దక్కటి పెద్దలకు సవినయంబుగ్ము లెఱింగించుచుం జిత్రతరమ్ము లేసి విచిత్రతరమ్ము
బగుసారాజ సత్తమా నిసుం గొనుఁడీ యంతమ్ముగా మొక్కఁ బ్రకటనారాచం
బేసి మాయ్యుల నెల్ల నా మింతి ది దేవవల్ల భూతి గాండీవ ఘోషంబునఁ జేసి
విద్విషన్మానముఁ లవియించుచుం గవిధ్వజచాలసంభుం బరాఙ్ముఖు లగునభియా
తులఁ బరిధనిమనుఁ బట్టచిత్తుల్ని మిత్తిరు జూచి యిట్లనియెం. 227

ఉ. ఆలము గెల్చికొంటి మభిమాయితుల నాహవమందు నేలకుఁ
గోలకుఁ దెచ్చి యిచ్చి మిట ♦ మం దలెఁబెట్టి మహాత్మయుక్త
లోలఁగ నయ్యె నశ్వములఁ ♦ బోలికిఁ బోఁ మరలించు మన్న నా
మే లని మన్నియాట్టునకు మ ♦ మెచ్చుచుఁ జేర్మగిడించె నాయుగ్ర. 228

క.† కుయవరులకు నరునకు నగు, గురుతరసమరంబుఁ జూచి ♦ కుతుకఁ మెలర్పం
సురవరులు సొగడి నయుచు శ్ర, శరిం బరిగి వచ్చుఁ ♦ చాఁ బాండవాగ్ర. 229

* ఒకఁడుసేయఁ దలఁచినదు = అనఁ గా కొకఁడు గొల్లఁ బని థా ను. † కరుణం—చెల్లుఁ.

వ. అట్లు మరలి చనుదెంచువాఁడు ముందఱి ముక్తకేశులై యెదురుపడి తృష్ణాపిపాసా పరిశ్రాంతులును భ్రాంతభయసంత్రస్తులును భ్రాంజలులు నై ప్రణమిల్లినకారవసైనికుల కభయహస్తం బొసంగి వా రొసంగుదీపికాలం బరిగ్రహించుచుం గొంత చని ధనంజయుండు భూమింజయుడెసం గనుంగొని యిట్లనియె. 230

చే. మత్స్యనగరంబునకు నీవు ♦ పచ్చి మున్నుమున్ను పాండవు లెల్ల రల♦ మన్నమాట యేరికిని మున్ను చెప్పకు ♦ మిట్లు విన్నఁ, దిప్ప చేసితి ననుము సి♦తండ్రి వెఱుచు.

క. మతియును గౌరవసేనం, గటకశేరంబులను నేన ♦ ఖండించితి నే
డైతి నాల జయించితి ననఁ, వెఱవకు నిజయమ రండి, ♦ వినఁ డైన్న యటంక. 232

వ. అనిన నుత్తరుండు తత్తఱంబునఁ. 233

క. ఏ నెట్లు చెప్ప నేతు న, మానుష మగునట్టిదాన ♦ మగఁటిమిఁ జూపం
గా నాకు శక్తి గలుగమి, భూనాథుం డెఱుఁగఁ డెట్లు ♦ పురుహూతసుతా. 234

అర్జునుండెప్పటియట్లశమీవృక్ష ంబునాయుధంబులు వెట్టి పురాభిముఖుండగుట

వ. అయిన నీనిమోగం బొక్కింతెదనుకం జెల్లించెద నని పలుగ చుండ శమీవృక్షంబు లోచనగోచరం బగుటయు నర్జునుం డందు గాండీవాదులఁ బెట్టించి ప్రార్థించి సభూతకపికేతురథశంఖాదుల కింతర్ధానంబు గల్గించి తొంటిసింహపతాక తొల్లింటిశక్తాం గంబునం గట్టించి యెప్పటియట్లు శ్వేతుండు రథియు బృహన్నలాసూపుండగుతానుసారథియునై రశ్మిలం గొని నగరమార్గంబు వట్టి పోవుచు భూమింజయుం జూచి నలుకలంకులం గలగోగణంబు లెల్ల గోపాలురం గూడి గోష్ఠంబు నేరునంతకు నపరాహ్ణంబగు నిశ్శేషనిటవారువంబుల నీరువట్టు దీర్చి విశ్రమించి పోవుద మీవు మునుమున్న గోపాలురం బుచ్చి నీవిజయంబు వీటం జాటింపు మనిన నతం డొగాత మని యట్లు కావించె నంత నట విరాటుండును బొండనచతుష్కసమేతుండై ప్రతిగర్జలం గెలిచి గోవ్రజం గొని మహావైభవంబునం బురప్రవేశంబు చేసి ప్రకృతిప్రధానపరివృతుం డై యొడ్డోలగం బుండి నాబిడ్డం డెందుఁ బోయె నని తన్నుఁ జూడ వచ్చినకన్యా జనంబు నడిగి భీష్మద్రోణకర్ణాశ్వత్థామాదియోధవీరులతోఁ గురునాథుండు దాడి వచ్చి గోధనంబును హరించిన నతండు బృహన్నలాసహాయుండై వారిం బోరున జయించి బోవుట విని విషాదంబు నొందుచు మంత్రులం జూచి యిట్లనియె. 235

ఉ. *అక్కట యొండొకం డరయ ♦ కక్కురుసైన్యము నుక్కడంగఁ దా
నొక్కరుఁ డెత్తిపోయె మన♦యుత్తరుఁ డిత్తఱి వానికూయిగా

♦ కూయి = రక్షకుఁడు;

నుక్కున కెత్తువచ్చుమన♦యోధుల నంపుట పాడి వీడితో
ముక్కున నూపిరిం గలుగ ♦ ముం దెటు వానిని జూడఁ గందునో. 236

తే. బ్రదికియుండెనొ లేదొ పో♦రాటమందు, నాతితేఱినివాఁడు పో ♦ రథులలితంబు
మండుఁ డగువాఁడు సారథి ♦ చచ్చె ననియె, నేను నిశ్చయించుచు♦నుంటి♦నెమ్మనమున.

వ. అని చింతాక్రాంతస్వాంతుం డగుమత్స్యమహీకాంతునకు మందహాససుందరవద
నారవిందుండై క్రొంతేయా గజు డిట్లనియె. 238

విరాటుఁడుత్తరుం దలంచుచుండఁగంకుఁడు బృహన్నలం బొగడుట.

ఉ. నీసుతుఁ డుత్తరాహ్వయుఁడ♦నీకమునందు బృహన్నలాసహా
యసదృశప్రభావుఁ డయి♦నంత మనుష్యులమాట యేల దే
వాసురయక్షరాక్షసుల ♦ నైన జయింపఁగఁ బాలుఁ గాగవుల్
రోనముఁ జేసియుం బశుని♦రోధము చేయఁగ లేరు చూడఁగన్ 239

వ అంతలో నుత్తరప్రేషితు లగుగోపాలురు వచ్చి రాజుఁ గాంచి. 240

మత్తకోకిలము. నీకుమారుఁడు బీరువోనని♦నిశ్చయంబున నిల్చి పెం
గాఁకఁ గారవసేనతోఁ బని ♦ గల్గ గెల్చి రయంబునన్
గోపులంబుల నెల్లఁ గైకొని ♦ కోర్కి మీఱఁ బృహన్నలన్
లోక మెన్నఁగఁ గూడి వచ్చెడి ♦ లో ముదం బది హెచ్చఁగన్. 241

తే. †వినవినికఁడిట్లను ♦ సరులఁ గెలుచు,కెంత పసులను విడిపించు♦ కెంత దీని
కింత యేల బృహన్నల♦మేమియంతే, యైన మనయుత్తరునిజయం ♦ బద్భుతంబె.

వ. అట్లు కుమారవిజయంబు విని విరాటుండు సంప్రీత్యుత్ఫుల్లనూగవాండై గోపా
లురకుం గట్ట నిచ్చి యడపిపుచ్చి మంత్రులఁ గని. 243

సీ. రాజమార్గము లెల్ల ♦ రమణింపఁ జేయుఁడు, వైజయంతిఁబుల ♦ వరుస నిలిపి
దేవతాలయములఁ ♦ బూవ్వలం బత్తిరిఁ, బూజింపఁ బంపుఁడు ♦ పూజకులను
మదపుటేనిక నెక్కి ♦ చదుకములక్ నంట, ప్రమోదగీపుఁడుజయంబు♦ప్రమోసిొనఁగ
మేటిజోడులతోడ ♦ నాటకత్తెలతోడ, నెదురుకోఁ గన్నెల ♦ నెల్లఁ బుచ్చఁ

తే, డెదుటఁ బుణ్యాంగనలును సు♦హాసురులును,నిలిచి దీవించుచునుఁ జేన♦లొలుకునట్లు
నంఘటింపుఁడుతూర్యముల్ ♦సంతతంబు,మొరయుచుండఁబొనర్పుఁడు♦పురమునందు.

వ. అని నియోగించి సంతసించుచు నమ్మహీకాంతుండు చెంత నున్నసైరంధ్రి
బిల్చి పాచికలం దెమ్మని పంచి కంకు నాలోకించి మన మింత నెత్తంబునం

‡ నియంత = సారథి. † వైజయంతము = కేతనము,
చదుకము = శృంగాటకము.

బ్రవర్తింత మనిన నతండు సంతోషాదులఁ బారవశ్యంబు నొందినవానితోడ నాడ
నొప్పదు నీ కభిమతంబేని వేఱొంటఁ బ్రియం బొచరింతు ననుడు విరాటుండు
నాకు దురోదరంబుకన్నఁ బ్రియుఁ డొండు లేఁడు కా దు కాడుదము రమ్మనినం
బొండవాగ్రజుండును. 245

ఉ. జూదమునర్థదాయకము ♦ జూదమునం దగుఁ బెక్కుదోషముల్
జూదము నాడి రాదె మును ♦ సోయసులాధరణీశయమానుఁ డై
భూదయితుండు నై యనేముఁ ♦ బొందవలాండకుమారశేఖరుం
డేడ సమస్తభూమి ♦ లెట్లయు బోయెనె నీ వెఱుఁగవే. 246

వ. ఎట్లయిన నినునోరథం బవశ్యకర్తవ్యం బని సారెలం గొని సారెకుం దీరి యూడు
సమయంబున మత్స్యసుహృల్లభుండు నిజనందనునివిజయప్రకారం బగ్గించుచు సభి
వర్ణించిన రాంకవాగ్గజుం డడియు తియు నియంత్రప్రభావం బని విభావంబునం
బలుకుటయు విరాటుండును. 247

శా. కోపాటోపముతోఁ గనుంగవ మిడుం♦గు ర్వట్ట నో బ్రహ్మబం
ధూ! పాటింపక యిండుతో సరిగ మ♦ష్పుత్రుం బ్రశంసింతు వీ
వేపాళంబు నెఱుంగనట్లు తగ వౌ♦నే యిట్లవాచ్యంబులన్
భూపగ్రామణిచెంత వాచ్యములుగాఁ ♦ బోషించి భాషించుటల్. 248

చ. భుజబలవిక్రమాంచితుఁడు ♦ పుత్రుఁడు భీష్ముముఖాదియోధులన్
నిజశరశక్తి గెల్చె ననఁ ♦ నీ విటు లాడుచు నేఁడు నాకు నా
త్మజునకు భంగ మెంచెద వె♦దం గరుణించితి దీని కిట్లుగా
వృజినము చేసితే బ్రిదుక ♦ వింక వయస్యుఁడ వౌటఁ జెప్పితిన్. 249

వ. అనినఁ గంకభట్టారకుం డుడుగక వెండియు నిట్లనియె. 250

చ. పలుకులు వేయు నేమిటికిఁ ♦ బల్క జగత్త్రియకీర్తనీయు లై
వెలసినద్రోణుఁడుఁ గృపుఁడు ♦ భీష్ముఁడు కర్ణుఁడు దోణపుత్రుఁడున్
గలిగినధార్తరాష్ట్రబల♦మంబు బృహన్నల గాక వీఁక వే
ల్పులగుమిఁ గూడివచ్చినబు♦భుక్షుఁడునేనియుఁ దాఁకఁ జాలునే. 251

ఆ. ఆజిఁ బేడిఁ బోలు♦నట్టిబలాఢ్యుని, వెనుక ముందు నెంచు ♦ వినము కనము
వానితోడఁ గూడి ♦ వైరాటి విజయంబు, వడయు నెంతపాటి ♦ వసుమతీశ. 252

వ. అనిన విరాటుండు కోపాటోపంబున. 253

---

† మిడుంగులు = అగ్నికణము. బ్రహ్మబంధువు = దూఱఁబడువాఁడు;

విరాటుఁడు కంకుని సారెగొని పోయుట.

చ. పలదని పెక్కువారములు ♦ వల్కిన మూనక వల్కినట్టిదే
పలికెద వేల సారథుల ♦ బాహుబలంబును దిగ్గర్కుఁడ
దెలియమె క్రొత్తలే యిటులు ♦ తెల్పఁగ నేటికి మాటిమాటికిఁ
గలఁచుచు నుంటి చిత్తమును ♦ క్రౌర్యపు వార్యసు మావె నీయెడన్. 254

క. *అని కినుకఁ బొడమఁ బూచిక, గొని యరిమొగము గనుఁగొనఁ జేసె వడిఁ
బినిపింప కిట్లు మెండియు, వినిపించిన సైఁపనందు ♦ విరవిరిపోవన్. 255

వ. ఇట్లు ప్రేటు గదియు మాటి డప్పు మోగ్రమగు హుంకారంబు సేయుచు గోలెఁ బమ్మ్ము రక్తంబు మహీతలస్పృష్టంబు గాకమున్న దాసిం బొణిగలఁబునం బట్టి ఘోక్ష నున్నపాంచాలిదెసం జూపు నిగిడించుటయును నాపె తూర్ణంబ జలపూర్ణసౌవర్ణక లశం బూనుఁ తెచ్చి ప్రేటు గదిసి బ్రవహిం చురుధిరంబు వోఁ దుడుచుచుండె నంత నుత్తరుండు గంధమాల్యాద్యలంకారాలంకృతుండై నగరప్రవేశంబు చేసి ప్రకృతి ప్రధానపర్వం బనుసరించి నడవ బృహన్నలాపురస్సరంబుగా రాజమందిరద్వారంబు సేరం జని ప్రతిహారవలనం దనరాక రాజున కెఱుంగఁబుచ్చిన వాఁడు చెచ్చెరం బోయి భూనల్లభుఁకుం బ్రణమిల్లి బృహన్నలాసహాయుండై భూమింజయుండు వచ్చి వాకిటం గాచియుండె నని విన్నవించుటయుఁ బ్రహృష్టహృదయుండై యతఁడు వారి సిర్వారం జూడ మనంబు వేగిరించుచున్నయది వేగంబునం బవే శపెట్టునది యినిన వాని నల్లనం జేరం జీరి యేరికిం దెలియకుండ మెల్లన భీతిపుటం బునఁ బొమ్మనట్లు యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె 256

ఉ. ఇత్తఱి నాదుగంటిఁ బ్రబలహింసఁ జెఱుసెత్తురు సూచి చిత్తమం
దెత్తి మ తత్తఱంబున సహింపఁగఁ జాలక పీడి ప్రకుద్ధుఁడై
మొత్తి నవుత్తరున్ బ్రతిమగా ♦ ముంచు నడేట విరాటుఁ గాన ము
న్నుత్తరుఁ డొక్కరుం డిచట ♦ నెందెడునట్లుగఁ జేయు మాయెడన్. 257

చ. అన విని సంభ్రమించి ప్రతిహారి బృహన్నలఁ బెట్టి రాసుతుం
గానకొని తోడితెచ్చుటయుఁ ♦ గోరిక లీరిక లెత్త నుత్తరుం
డనువుగఁ దండ్రిపాదములు ♦ కంజలిచేసి నమస్కరించి కం
కుసిపదపంకజంబుల కఁకుంఠితభక్తి ♦ భజించి మ్రొక్కుచున్. 258

వ. వాని వేటుగంటి రుధిరంబు స్రవింపటయుఁ బాంచాలి యుపచరించుచుండ నతండు నేలఁ గూలఁబడి యుంటయుం జూచి సంభ్రమించి తండ్రీ! యెవ్వం డిట్టిపాపంబు చేసెం జెప్ప మనిన నతండు వాని కిట్లనియె. 259

---

* విరవిరపోవు = విహ్వలతఁ బొందు;

ఉ. నీవిజయంబు నేను విని ♦ నెమ్మది నమ్మద మంది మెచ్చుచో
నీవనుధామరుం డది నఁహింపమినో యనఁ బేడి మెచ్చె నా
కావిధ మింతయుఁ సయిచు♦నట్టిది గామికి నల్లి వీని నే
నీవలిచేత సారెఁ గొని ♦ యేసితి నేసిన గాయ మి ట్లగుఁ. 260

వ. అనిన నుత్తరుండును. 261

ఉత్తరునిపంపున విరాటుండు కంకు వసునయింపుట.

తే. తప్పు చేసితిరయ్య యో♦తండ్రి మీరు, వీరు బ్రహ్మణ్యు లుత్తమ♦ద్విజులు వీరి
యలుక్ష్మ హాలాహలమ్మున♦కన్నమిన్న,యయి నహించుసమూఁ మెం♦దయినఁగాని.

వ. కావున మీరు వీరిం బ్రార్థించి ప్రసన్నులం జేయునది యనిన నతం డతనిమూట
పాటించి భస్మచ్ఛన్నానలంబుపలె నున్నకొంతేయొగ్గిజాం దటీయ వచ్చి
ప్రాంజలియై. 263

తే. ఎఱుక మాలిన దాన మీ♦యెడలఁ దప్పు, చేసితి మహీసురాగ్రణి ♦ చెనఁటి నైతి
నాకుఁగరుణించి క్షమియింపు♦నతియొనర్తు,ననుటయుయుధిష్ఠిరుఁడు వానికనియెనిట్లు.

చ. క్షమ యగుఁ గాని నా కలుక ♦ కాదు మనంబున నన్నుదూఱుదు
ష్టమతిసినే భజింతు నిదీ ♦ సత్యము నమ్ముము నాదునెత్తు రీ
త్రమఁ బడెనేని యంగద పో♦సఁగెడు నీకని కాదె దాని నా
క్రమమునఁ గాక యుండునటు ♦ గాఁ బొసరించితి నీ వెఱుంగవే. 265

వ. అట్లు పలికి వానిపల్లఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యె నంత సతనిమోమున రుధిర్ప వాహంబు
నకుఁ బ్రతిబంధం బైసయుప్పుడు తదాదేశంబున బృహన్నలయు సభాభవనం బలం
కరించి రాజునకు ధర్మరాజునకు నభినందనం బొచరించి పిశ్రోమించి యున్నయెడ
విరాటుం డెల్లరు విన నుత్తరుం బ్రశంసించుచు ని ట్లనియె. 266

మత్తకోకిలము.*పుత్రరత్నము నన్నుఁ బోలిన♦పుత్రుఁ డొక్కఁ డనుము నే
ఖిత్రవంతుఁడ నైతి నుత్తమ♦పుత్రు నిఁ గని ధాత్రి నీ
ధాత్రియుఁ గడు ధన్యురాలు ప్ర♦తాపవన్నుతిపాత్రునిం
బుత్రునిం గడుపారఁ గాంచిన♦పుణ్యగేహిని గావునన్. 267

వ. అని మఱియును. 268

సీ. ఒక్కఁ డే వేగురు♦మోఘుల కెన యగు,కర్ణు నె ట్లోర్వంగఁ ♦ గలిగి తయ్య
బగమునం దుఁ లేక ♦ యగణితవిభ నెప్పు, భీష్మునితో నెట్లు ♦ పెనఁగి తయ్య

* ధాత్రి = భూమి; కన్నులు; ప్రతాపవన్నుతిపాత్రుఁడు = బేబోవంతులస్తోత్రమునకుఁ బాత్రుఁడు; గేహిని = గృహస్థురాలు;

శత్రుభృద్వరుల కాచార్యవర్యుం డగు,ద్రోణు తో నెట్లనిఁ ♦ దొడరి తయ్య
వీరాధివీరుఁ డై ♦ పేరుగాంచినగురు,పుత్రునితో నెట్లు ♦ పోరి తయ్య
తే, రివులగం గాలయముఁ డగు♦కృపుని నెట్లు, కూడి పోరితివోకొండఁ♦గూల్చఁజాలు
మేటివిలుకాఁడు రాజాజు♦నేటు లెట్లు, సయిచి పోరాడు గెల్వఁగ♦నయితి వయ్య.
చ. అతిరథులుఁ మహారథులు ♦ నాహవకోవిదులనుఁ జిత్తు లు
న్నతభుజవిక్రమాంచితులు ♦ నాదిపు లెట్లని నాఁ డోర్చి స
న్నుతగతిఁ బోర్చి కోలుపులి♦కోటికి నిండినకండ కోలుగో
తతిఁ గొని తేరఁ ♦ల్గితివై ♦ తండిని విన్ననఁ మయ్యెఁ జెప్పఁగే. 270

ఉత్తరుఁడు తండ్రితో యుద్ధప్రకారం బంతయుం జెప్పుట.

వ. అనిన నుత్తరుండు తండ్రి కి ట్లనియె. 271

ఉ. గోవుల నే మరల్ప రిపు♦కోటుల నే నని చెల్వ నంతయుఁ
దేవకుమారుఁ డొక్కరుఁడు ♦ దేవిపయిం బొడకట్టి నెట్టనఁ
నావెత లెల్లఁ దీర్చి కరు♦ణామయుఁ డై ననుఁ గాచి గోవుల
జేవ మరల్చి చెల్చె నటఁ ♦ జిందఱవందఱఁ జేసి శత్రులన్. 272

శా.ఆశాచక్రము తెల్లడిల్ల జని జ♦న్యంబందుఁ బ్రహ్లేడన
ప్రాశస్త్యంబున దేవతాధిపునినే ♦ రక్షింపఁ గాఁ జాలువా
రాశారద్వతుఁ డానతీతనయుఁ డా♦చార్యుఁ డాసూతజుం
డాశర్వ్ పియుఁ డిందఱుం గెలువఁగా ♦ నౌవాఁడు నామాన్యుఁడే. 273

ఉ.†ఓడి పలాయితుం డగుసు♦యోధనుఁ గని దేవపుత్రుఁ డో
హో మఱుబడక్క-వాసినవె ♦ నెల్కొ-యుఁ బల్కు-లు వెక్క-లిల్లు మి
గాఁడఁగ నెచ్చి పాఱుదువె ♦ గారడి గా దిది పోరు గెల్వ నీ
వీడను నోడ నాడ సుఖ♦యింతువు రమ్మని పిల్చెఁ బిల్చినన్. 274

తే.†పోటు మానిసులం గూడి ♦ పోరు సలుప
మరలఁబడువాని నమ్మహా♦మహుఁడు మహిత
శరములుం బించి చెండాడి ♦ కురుబలములఁ
దోలె గోల్పులి లేడులఁ ♦ దోలినట్లు. 275

చ. అనుడు విరాటుఁ డిట్లనుఁ బ♦రాపహృతం బయి పోవుగోధనం
బును గొని తెచ్చి యిచ్చి నినుఁ ♦ బ్రోచినవాఁ డతఁ డెందుఁ బోయె నా

ఫ్రవ్యేడవము = బాణము; శర్వప్రియుఁడు = ఇట నశ్వత్థామ యని యన్వయించునది;
‡ మఱుబడక్కవాఁడు = ఒకజాతిపిచ్చిపుల్లోగి. † మరలఁబడు = మరలు.

ఘనభుజునిం గనుంగొని తఁగం గొలువంగ మదిం దలంచితిఁ
దనయ! యెఱుంగఁ జెప్పఁగదె ♦ దాఁపతికంబు దలంప కింతయున్. 276

తే. అనుడు నుత్తరుఁ డిట్లను ♦ నవనినాథ, యెల్లిటం గాని యెల్లుంట♦యేని గాని
దేవపుత్రుఁ డతండు తోఁ♦తెంచు నిచట,ననిన తలంచెద మును వాని♦యనుటవలన.

వ అని చెప్పిన నతండు ప్రచ్ఛన్న వేషంబునం జెంత నున్న దేవరాజపుత్రునిం దెలియఁ జూలఁడయ్యె నయ్యెడ నయ్యర్జునుండు విరాటునాజ్ఞం గొని కన్యాంతఃపురంబు నకుం జని బృహ్మహృత్తిక లిచ్చి విరాటపుత్రిం బ్రీతచిత్తం జేసి చేయఁగల దంతయు నుత్తరుఁ గలసి యుధిష్ఠిరాదులకుఁ నివేదించి ప్రహృష్టాంతరంగుం డై యుండె నంతఁ దృతీయదినసంబున. 278

వైవాహికపర్వము.

చ† అమలినవారిపూరముల ♦ నాడి సువాసితపూతధౌత వ
స్త్రములు ధరించి పుణ్యమయ♦దానవిభూషణభూషితాంగు లై
తమిఁగొని పాంచనంగనలు ♦ దోఁపఁగ మున్నడుగొంచు పోయి మ
త్స్యనరేంద్రనందనాభిముఖుల్వగు నవ♦మంచిగమంచమున్ లెక్క యొక్కవఁడ. 279

వ. పంచాగ్నులలో యనం బ్రకాశించుచున్నంత నిరాటుఁడగుచును రాజకార్యనిర్వహణ తత్పరుండై వేగోలగంబుండుం జని యటఁ బొండవులం గని నివ్వెఱంపడి నిశ్చే తనుం డైన ట్లూహించుకొనఁజాలక నిద్ధాననిశ్చలమానస్కుండై యుండి మరుద్గణోపాసి తుం డైన మరుత్సంతతుండును బోలె దమ్ములతో నున్నకంకభల్లాకుఁ జూచి పట్ట రాని కోపంబున నిట్టనాడినఁ బోలి నిట్లనియె. 280

క. పాచిక లాడఁగ నుండిన, యీచెఱుపడఁ దివు తెగిన♦యట్లుండక రా
జోచితసింహాసనమం, దీచక్కి నలంకరింప ♦ నెంచం దగునే. 281

వ. అని పరిహసించి పలుకుచున్న విరాటునిపలుకు విని కుందహాసుఁడగువదనాబ్జుండు రాజచంద్రుం గాంచి యిట్లనియె. 282

ఆర్జునుండు విరాటునకుఁ దన మ్మెఱింగించుట.

మ. ఋతవంతుండును సూర్యతేజుఁడును సంశుద్ధస్వభావుండు న
న్నుతశీలుండు పవిత్రుఁడు ధర్మమూర్తి బుధమాన్యుం డజగ్వీరవధ్వకీయా
న్వితుఁడుం ద్యాగియు భోగియుం దలఁప నీవిద్వాంసు డిందాసన
స్థితిఁ గైకొంటకు నైన నగ్గ్యాఁడవ నీ♦సింహాసనం బెంతయో. 283

† తమిఁగొను = కుతూహలపడు.

వ. మఱియును. 284

సీ. వీర్యవంతులలోన ♦ వీర్యవంతుఁడితండు, బుద్ధి బృహస్పతిం ♦ బోలువాఁడు
వినిధాస్త్రశస్త్రాది♦విధివిధఙ్ఞుఁడీని, కెవచమ్చువురుషుఁ డెం♦చఁజాలఁ
దీర్ఘదర్శిచు మహా♦ తేజస్కుఁడును ధౌర్యచాతుర్యసంపన్ను♦ డీనరపతి
విజితేంద్రియుఁడు సత్య♦విగ్రహుఁడితని కుజ్జగములు నాఱు♦గ కేజనుఁడు గలఁడు

తే. ధనమునఁ ♦ నైశ్వర్యంబున ♦ధనదు నిందుఁ, డింతగాఁ జేయుసత్కర్మ♦ మెఱుఁగఁ డితఁడు
మనువు నా నొప్పి లోకనుల్ ♦ మఱ్ఱ మనుచు, నాసపడఁ గన్యఁ జేయఁ బ♦నూనవేంద్ర.

సీ. పదిచేలకరులు మూ♦ఁడుప్పదిచేలరథము ల్పదిచేలగుఱ్ఱము♦ లనుదినంబు
వెనువెంట నంటి రా ♦ ఘనశైశవంబుఁగా, బుగమేనుమించు ♦ స్వరూపమూర్తి
వందినూఁగధూలు ♦ కైవారములు సేయ, గొలుతు రింగుగిని బు♦ష్పాస్త్ర సాలిచినట్లు
ధనకనకవసువులట్లు ♦ భూరిశ్రీవ్రులు వీని, గరుణఁజే♦ సినఁగొల్తు ♦ కరము భక్తి

తే. నెనిమిదియు నెన్నఁగా నేలు♦ వసులు నాఁగ, నిళలును స్వర్గ♦ లనాథు లీకుఁ బాయఁజేసి
నలవ బమకఁ చుకుం డ్రెడ్డు ♦ పజలు నిత్యము, తమ్ము నిలలేఁ గాచు♦ రట్లీఁదు ♦ ధరణినాథ.

చ. కురువృషభుండు ధర్మజుఁడ♦కుంఠితతేజుఁ డజాతశత్రుఁడీ
ధరణిధవుండు ధర్మసుత♦తోర్వురఁడై ఎసపెంచె నీవిభూ
త్వరునిమహోత్తరమ్మగుపి♦తామహయశమ్ము జగత్త్రయమున్నఁ గ
మ్మరుదార వెల్లెడి వి♦కస్వరుఁడేఁడిగి భానుబుం బలెఁ. 287

ఆ. ఇయ్యజాతశత్రుఁ♦నిద్ధప్రతాపము, కగి సుయోధనుఁ డు ♦ క్కి శెకుని
ముఖ్యబంధువర్గ♦ములతోఁ దపింపను, నుంచు నిట్టి గలఁడ♦ మోసకాఁడు. 288

వ. అ మత్స్యరాజ్యంబు జచ్చెరువుఁడి యి ఁడు కుతీబ్రహ్మచా గతయుధిష్ఠిరు డియేని భీమా
ర్జున కులసమాదేవులును ద్రౌపదీదేవియు నేరి యెం దున్నవారు చెప్పు మనిన
నతనిం వెండియు. 289

మ. ఇగాఁడే భీముఁడు నెల్లవుఁ డెఱుఁగ నీ♦యిట్లు బ్రహ్మర్తి నిం
స్తుతివాక్యంబుగ సూ♦ పకశ్రేష్ఠుఁ డై ♦ శోధించి మీకీచక
ప్రతతిం మర్దించియు నుల్లు నొందియు జగ♦ త్ప్రఖ్యాతిఁ బొం దించి సం
స్థితశాహాబలశాలి శత్రుతతికిఁ ♦ బ్రాణాంతకాలు డనిన్. 290

తే. నీవు జేజీల దిద్దంగ ♦ నిలిచె నిరవు, నకులుఁ డిశ్వము సహదేవు♦ డనఁగ నీవు
గోవులం గాచె నిద్దఱు ♦ దేవసములు, నాకుఁ దమ్ములు తెలిసితే ♦ నరవరేణ్య. 291

క. తనన్ని ద్దుషదభూనతి, కూఁతుర్ను సైరంధ్రి యనుఁడు ♦ గొనిచెఁ బిమ్మ్రక్
భూతుకులు కీచకాధము, లీతప్పంగిళతనుఁడ ♦ యిూల్గిర కాదే. 292

ఉ. ఏటికి డాఁప నర్జునుఁడ ♦ నేన భవచ్ఛ్రితిగోళమందు నే
నాఁటికినేని చొచ్చినఘ♦సప్తథ నొందఁగఁ బాత్రమైతినే
మేటులు నాదునన్న లెద ♦ మిక్కిలి మక్కువ నన్నుఁ గండ్రు నా
మాటకుఁ దమ్ముఁగుఱ్ఱలును ♦ మార్పులుకొఁగఁ దలంప రెప్పుడున్. 293

తే. కమువునం గన్నబిడ్డల♦కరణి నీవు, మమ్ముఁ బోషించితివి మేము ♦ మనుగుడువుగఁ
గుడిచి సుఖముండుమయ్య మీ♦కూటమందు, బరుగ సజ్జాతివానవ♦త్సర మిఁ దెల్ల.

వ. అని చెప్పుచున్నంత నుత్తరుండు వెండియు దాను భాండవుల నభినర్ణించుచుఁ
దండ్రి కిట్లనియె. 295

ఉత్తరుఁడు తండ్రికిఁ బాండవుల నిరూపించి చెప్పుట.

సీ. ఘనఘోణమును స్వర్ణ♦గౌరవర్ణము, గల,ధీరుఁ డితండు యుధిష్ఠిరుండు
కనకనన్నశరీర♦మును దీర్ఘబాహువు, లొప్ప నొనితేఁడు నృ♦కోదరుండు
శ్యామకాయుండు సు♦హోధనుమ్మంతు ము, నై తెనరెపునీతఁ ♦ డర్జునుండు
బలయూపముల నెందుఁ ♦ దుల లేక జగదేక,వీరులై తనరారు♦వీరు కవలు

గీ. యములప్రక్కను గనకోత్త♦మాంగి యగుచుఁ
బుడమి వెలసినగౌరి నా♦ బొలువు మీఁతి
మిసిమిమైకాంతి చము రెల్ల ♦ ముసరికొనఁగఁ
గాలునీయమ పాంచాల♦రాజతనయ. 296

వ. అని యేఱుఁగఁజెప్పి యర్జునపరాక్రమం బభినర్ణించుచు మఱియు నిట్లనియె. 297

మ. మృగరాజంబు మృగంబులం బలె సము♦త్పృథ్వీస్థలిక్ సర్వసై
న్యగణంబుఁ బెదరించి మించినశతాం♦గానీకముం ద్రుంచి పె
క్కగునేనుంగులఁ గూల నొంచి కురుదే♦శాధీశయోధావలిం
దగ నొప్పించి చురల్చె గోగణము నీ♦తం డెన్న సామాన్యుఁడే. 298

ఆ. దేవరాజపుత్రుఁ ♦ డీవిజయుఁడు కురు,రాజసైన్యమితి ♦ నాజి నోర్చు
నవుఁడు దేవదత్త ♦ మనుశంఖ మొత్తెను, దూఁటుగట్టుఁ జెవులు ♦ నాటి నాకు. 299

చ. అనవుఁడు మత్స్యరాజు కొమ ♦ కాడెనుమాటల కుల్లమందుఁ జె
వ్వ నలవి గానినంతనము ♦ పర్వఁగ నిట్లనుఁ బాండవేయు లి
ట్లను ఎగుకూర్మిపేర్మి మన♦యందుఁ బొనర్చుటఁ జేసి ధన్యతం
గొన నయి యొప్పుచుంటి మిఁక ♦ గొంచియమా మనభాగ్య మెంచఁగన్. 300

% కూటమ = ఇల్లు.

ఆ. మనకు మంచి కాల◆మని లోఁచెఁ బాండవ,సుపసాదనమున ◆ క్రయత్న
మగుఫలముగఁ బార్థు◆నభిమత మైన ను,త్తర నొసంగఁ దలఁతు ◆ వరకుమార. 301

వ అనిన నుత్తరుండును. 302

తే. ఆర్యులుం బూజ్యులును సూన్యు ◆ లైనవారు,పాండు రాజకుమారులు ◆ పాపకాల
మిది తలంపఁగఁ బూజ్యుల ◆ నుది నొకింగి,పూజనేయుఁ దలంచుట ◆ పోలుఁదండ్రి. 303

వ. అనిన విరాటుండును. 304

ఉ. మొన్నట శత్రునిక్కతి ◆ ముందఁ బెట్టుగకఁ గొంగనుగ్నుక్
గొన్న సముద్ధరించి రివు ◆ గండడఁగించి రణాగణంబుం
దెన్నఁగ నాల గెల్చికొని ◆ యిచ్చె వృకోదరుఁ డిట్లు జిష్ణుఁడుఁ
బన్నము వాపెఁ జూ స్మరయఁ ◆ బాంచసుతుల్ మన కెట్టిచుట్టలో 305

వ. కావున మన మెల్లర మల్లంగ సాముజాం డగుచుంతీసుతాగ్రజుం బ్రార్థించి ప్రసా
దంబు వడయు టొప్పు మనయం దెఱుంగమి నైనతిప్పు లాధర్మాత్ముండును సైప
నొప్పు నిప్పు డీరాజ్యం బంతయుఁ గౌంతేయుల కిర్పింతు నని చెప్పుచు విరాటుండు
ధనంజయుం బుఱస్క రించుకొని ధర్మజుపాలికిం జని స్వస్తివచనంబు లుచ్చరించుచు
వానియు వానితమ్ములయు శీర్షంబు లాఘ్రాణించి మించినసేడ్క నాలింగనంబు
గావించుకొని యుధిష్ఠిరుం గాంచి మాచేసినయపచారంబు లెల్ల క్షమింపు మని
ప్రార్థించుచు నిట్లనియె. 306

◆ విరాటుండు పాండవుల నెటెంగి గౌరవించుట. ◆

మ కనుఁగోఁ గంటిని మి మ్మదృష్టగరిమ ◆ గాంతారివాసంబునఁ
బటుం బొందియు వచ్చి నాగృహమునఁ ◆ బర్తించి యజ్ఞాతమున్
వినివర్తిల్లఁగఁ జేసికొన్నఘనులఁ ◆ నే ధన్యుఁడఁ మాన్యు లై
చనుమీ కిచ్చెద రాజ్య మంతయును ని◆శ్శంకంబుగా నొందుఁడీ. 307

మ త్తకోకిలము. ఉత్తరఁ మనవ్యసనాచికి ◆ నెక్కఁ కాన్కఁగ నిచ్చెదఁ
జిత్తమందుఁ బరిగ్రహింపఁగఁ ◆ జేయుచుంటిని విన్నపం
బిత్తఱి న్నను బాంధవావళి ◆ నెక్కఁ జేయఁ దలంపు రా
జోత్తమా! యన నాతఁ డర్జును ◆ నుత్సుకత్వమునం గనెఁ. 308

చ.*కనిన నరుండు మత్స్యపతిఁ ◆ గన్గొని యి ట్లను నీదుకన్నియం
గొనియెద నాదుకోడలిగఁ ◆ గోరితి కావున నేన కిత్తునం
జనదు గురుండ నై కలసి ◆ సంతతముఁ నసియించియుండుటఁ
జను లొకరీతి నన్ననఁగ ◆ సాగుదు రాగము దాన యయ్యెడిఁ. 309

---

* ఆగము = తప్పు.

తే. గురుఁడుఁ దండ్రియు నొక్కఁ డౌఁగోడ లైనఁ, గూఁతునట్టిద వావియుఁ గూఁడు నిచట
నొంపు దలఁపఁ జూఁడు న ♦ న్నొఁడ నిక, నాదువృత్తుఁ కి మ్మయ్య ♦ నీదువృత్తి.

ఉ. *ఎల్లజగజ్జనాఁటికి ♦ నేలిక యైన చనువాఁడు దేవుఁడే
యల్లుఁడు నాకుఁ గూర్చువర♦నందనుఁ డున్నతవంశసంభవుఁ
డుల్లకలాపశేషముల ♦ నేర్పునఁ నేర్చినవాఁడు బాహుశౌ
ర్యోల్లసదస్త్రలబ్ధయశుఁ డుగ్రుఁడు ♦ మన్మనుఁ డియ్యభిమన్యుఁ డెన్నఁగన్. 311

తే. ఉత్తరసుతుఁ భర్త యై జగ♦దుత్తరుఁడు, నీకు బాంధవుఁ డై తగి ♦ నాకుమారుఁ
డస్త్రశస్త్రవిశేషము ♦ లభ్యసించెఁ డాల్గు ♦ జగములఁ ♦ జనవరేణ్య.

తే. అనుఁడు సంతుష్టహృదయుఁ డై ♦ మనుజవిభుఁడు
విబుధనాథసుతునితోఁ ♦ వియ్యమందఁ
గలుగుభాగ్యముకన్నను ♦ గలదె నీకు
నభిమతిం బెట్లు నాకు న ♦ ట్లభిమతంబు. 313

వ. అనిన ధర్మరాజు నిది లెస్స మత్స్యపార్థిసంబంధంబు పూర్వుకుం దావియుం బోలె నవినాభావసంబంధంబునం బొందఁ బఁధురంబై యుండుఁ గావుత మని పలికి పాంచాల యాదవాదిబంధుజనంబుల కెల్ల నీశుభం బెఱిఁగించి రావించునది యని చెప్పిన చొప్పున నిరువీసువారును వారలకొఱకుఁ బంపుటయుఁ బుచ్చి రంతఁ గుంతీతనయాగ్రజుండు శమీవృక్షనిహిత్రాయుధంబులం దెప్పించుకొని నిజానుజపరివారపరివృతుండై విరాటనగరసమీపంబు నొడసి యుపప్లావ్యపురంబునకుం జని విడిసియుండె నంత. 314

శ్రీకృష్ణుడు ఉపప్లావ్యంబున నున్నపాండవులం జూడ వచ్చుట.

తే. కాశిరాజును శైబ్యుఁడుఁ ♦ గలబలంబు, లంటి రా వచ్చి రచటికి ♦ యజ్ఞసేనుఁ
డును శిఖండి ధృష్టద్యుమ్ను ♦లును గొలువఁగ, ద్రౌపదేయులతోఁ వచ్చెఁ దర్పమొప్ప.

క. నానాదేశములం గల, భూనాథులు నిజబలంబు ♦ పొంపిరివోవఁ
గా నటకు వచ్చి మత్స్యమ, హీనాథునిపూజ లంది ♦ రెంతయుఁ బ్రీతిఁ. 316

సీ. వనితాసమేతుఁ డై ♦ వానుదేవుఁడు బల, దేవసాత్యకులతోఁ ♦ దేరు లెక్కి
కృతవర్మయును సనా♦ధృష్టియుఁ బ్రద్యుమ్న, హార్దిక్యయుయుధాను♦సాంబముఖ్యు
లింద్రసేనాదులు ♦ నెలమి వెన్నడి రాఁగ, లలి సుభద్రాభిమ♦న్యులను గొనుచుఁ
బది కేలగజములుఁ ♦ బదిపదివేలహ, యమ్ములుఁ గోటిర♦థమ్ము లొప్పఁ

* ఉగ్రసేనుఁడు = క్రోష్టకులవాఁడు.

తే, వెక్కుకోటులు కాల్బలం♦బొక్కమొగిన, మెలగ వృష్ణ్యంధకాదిమో♦ధులు భజింప
వచ్చి పాండవులును మత్స్య♦వల్లభుము, సర్ఘ్యపాద్యాదు లొసగ నం ♦ దధివసించె.

వ. అంత వైవాహికోత్సవంబు ప్రవర్తించుటయును. 318

సీ. అంతరాంతరములఁ ♦ నారాజమార్గంబు, సలుపుగా సమార్జ్జనంబు చేసి
నలు కెలంతలయందమఁ ♦ దలుప నీరుగఁ జాలు, నన్నిట గలయుపి ♦ పరఁగఁ జల్లి
యటఁ జతుష్పథముల ♦ నరుగులు కిస్తూరి, సిస్తుగా నోముఖ♦శ్రీ నొనర్చి
కనులపండువు గాఁగ ♦ గడఁబడఁగాఁ బంపు, మురవైరిప్రోవుల♦ముగ్గు వెట్టి

తే, మేలురత్నలతోరణా ♦ లోలి నిట్టి
పట్టపవలుగ రే లెల్ల ♦ నట్టి మాఱు
నన్నిదిక్కుల యంతదీ♦పాళి నిలిపి
పురముఁ గైసేసి చెల్లెడ ♦ ముదము గదుర. 319

తే. వల్లకీ లందలమ్ములు ♦ భద్రకరులు, తేరు లశ్వంబు లుష్ట్రములు ♦ వీరభటులు
దారులక నందడింపంగఁ ♦ దేరుపురము, పట్టపగ్గము లేకుండఁ ♦ బరఁగె నపుడు. 320

సీ.‡ రసటనుల్ దివ్యహ♦ంసులు భేరులు శంఖ, నులు మొరలగువాద్య♦ములు సెలంగ
నుచ్చానచందంబులు♦నుత్తమములు పూత, గులు మాంసగులు మద్య♦ములునుగలుగ
నానామార్గభులును ♦ నై తాళికులు స్తుతి, పారము లెంతయుఁ ♦ బ్రస్తుతింప
నటులును గాయకుల్ ♦ నానావిధంబుల, నృత్యగానంబులు ♦ నెరపుచుండఁ

తే, బేరటాండ్రు శుభార్థము ♦ పెండ్లిపాట, లలరి పాడుచునుండంగ ♦ నందు నందు
భూసురాశీర్వచనంబులు♦బోరుకలఁగ, నలరె వైవాహికోత్సవ ♦ మొప్పుమీఱి.

వ. అయ్యవసరంబున. 322

అభిమన్యునివివాహమహోత్సవము.

సీ. పరిణయోచితవస్తు♦పరికరంబులతోడ, వృద్ధపురోహి♦తులు ♦ వెనుక నడువ
వివిధాయుధాళిదీ♦ప్తి నెసల వెలిఁగించి, వీరభటులు ముందు ♦ తీరి నడువ
సుతజనోపాయనో♦చితవస్తుసమితితో, మంత్రిసామంతులు ♦ మలఁగి నడువఁ
బరిజనంబులు సేవ ♦ పొరిఁబొరిఁ జేయంగ, రాజబంధులు తగు♦నోజ నడువఁ

తే, దానదాసేజనంబులు ♦ తివిరి కొలువ, దారియును బుత్రికయుఁ దన్నుఁ ♦ దగిసి నడువ
శుభముహూర్తసమయం జతి♦విభవ మొప్ప, విరటుఁ డరుదెంచే గళ్యాణ♦వేదికకడకు.

చ. విరటపురంబుక♦ విభవ♦విస్తర మేర్పడఁ ♦ బ్రస్తుతింప నై
పరఁగినకోమలాంగులు సు♦వర్ణమణీగణభూషి♦తాంగు లై

‡ ఉచ్చావచము = బహుపరికారములుగలది.

కరము సుదేష్ణతోఁ గలసి ♦ కన్నియయునుం గయిసేసి తెచ్చి నం
బరమునఁ గృష్ణకుఁ మఱి సు♦భద్రకుఁ జూపిరి చేతి కిచ్చుచుఁ. 324

తే. మత్స్యభూపతి భక్తిన♦మస్వితుఁ డయి
తెచ్చి యిచ్చినకన్నియ ♦ నిచ్చ మీఱ
స్వీకరించి రవుసు యుధి♦ష్ఠిరుఁడు నరుఁడు
కొమకునకుఁ గా జనార్దనుఁ ♦ గడ నిడికొని. 325

వ. పదం పడి ముదంబడి మత్స్యవసుంధరాధురంధరుండు రమణీయభద్రోదవసితాభ్యంత
రంబు పరిణయోచితప్రస్తుతికరపరిపూర్ణంబు గావించి పుంఖానుపుంఖశంఖమృదంగ
భేరీపటహకాహళధక్కాద్యఖలతూర్యనిక్వాణంబులు రాణ లెసఁగ నుత్తరాభిమన్యు
లకు మంగళాభిషేకంబు లొనరించి భూసురాశీర్వాదనాదంబు రోదసీకుహరంబు
నిండ సాలంకారుండై ముడిగణఖచితకౌతుకపీఠికాతలంబున నాసీనుం డగువరుని
శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపునిఁగఁ దలంచుచు యథావిభవవిస్తరంబుగా నర్చించి మధు
పర్కం బొసంగి నిజపితృప్రీతికరంబుగ దారవోసి కరంబు కరంబునం బెట్టి సాలంకృత
కన్యాదానంబు చేసె నంత. 326

చ. కమలగృహాంగనాసుతునిఁ కై దగుసంకున బొమ్మగట్టు ప
క్కమలదళాక్షీకంఠమునఁ ♦ గట్టెను మంగళసూత్రి మద్ధరా
రమణసుతుండు మంత్రములు ♦ బ్రాహ్మణవర్యులు పల్కుచుండఁ గ
న్యాను లదరంగఁ దూర్యములు ♦ మువ్వరుసన్ వడి మోఁగుచుండఁగన్. 327

క. నతిపతు లప్పుడు దగ నా,హుతులన్ వేల్చి రరుణార్చి♦హుతభుఙ్ముఖమం
దతులితపలాశశాఖా,తతులన్ దధిలాజలన్ ఘృ♦తంబున నంతన్. 328

క. జాయాపతులకు బంధువు, లాయూదేశాధినాథు ♦ లమలాంబరభూ
షాయోషాదికవస్తువు, లాయూపేళ్లఁ జదివించి ♦ రటఁ గట్నములన్. 329

వ. ఇట్లు విధిదృష్టవిధానంబున వివాహంబు నిర్వహించి మత్స్యదేశాధీశుం డల్లునకు
ననేకమణిభూషణంబులు చీనిచీనాంబరంబులు వాహనంబులు సప్తసహస్రాజానేయం
బులు ద్విశతసామజంబులు పురమ్ములు లోనగునానావిధవస్తునముదయం బరణం
బుగా నిచ్చి ధర్మరాజునకు రాజ్యబలకోశార్థంబు లన్నియు నర్పించి వియ్యములకును
హితవుగోహితభానురవ కరంబునకును గట్టఁబెట్టి నానాదేశాధీశు లగుబంధువుల
కెల్లఁ గానుక లిచ్చి వైవాహికోత్సవం బత్యంతవైభవంబునం బ్రవర్తింపఁ జేసె
నప్పుడు. 330

మత్తకోకిలము. వానుదేవుఁడు లెచ్చి యిచ్చిన♦వస్తుకోటియు వస్త్రముల్
గోసహస్రములు స్వర్ణలంకృత ధనంబులు స్వర్ణసిం
హాసనంబులు గోలెనన్నియు ♦ నయ్యుధిష్ఠిరుఁ డిచ్చమై
భూసురావళి కిచ్చి పుచ్చెను ♦ మోద మెంతయు పొచ్చఁగన్. 331

క. భోజనభాజనములతో, రాజ దైశ్వర్యముతోడ ♦ రమణీయంబై
రాజిల్లె మత్స్యనగరము, భాజితవై వాహికోత్స♦వదినములందున్. 332

క. అనుచున్ వైశంపాయన, మునిఁ గని జనమేజయుండు ♦ ముదమునఁ బొల్లిం
బొనరించి యట్లు పాండవు, లొనరం గావించి రెట్టి♦యుద్యోగంబున్. 333

వ. అది యంతయు నవిస్తరంబుగా శాస్త్రమని యడిగెనవిచెప్పఁగా నిమారణ్యవాసులు
నవ్వలిన్నిత్తాంతంబు వినుటకుఁ గుతూహలాయత్తచిత్తులై విన్నవించుటయు. 334

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. నత్య మనశ్యమున్ దెలియఁ ♦ జాలినవాఁడిల నేకొరల్ పగ
ప్రత్యయనేయబుద్ధు లయి ♦ పాడి యెఱుంగక యుండు ధర్మ్ము గా
కత్యమలస్వభావమున ♦ నై తగుమాడొగ గావించుటన్
నిత్యసుసిద్ధబుద్ధి నయి ♦ నిన్నిటిఁ గొల్వఁగ నూటి నీశ్వరా. 335

మాలిని. ♦ ప్రకటితనిజశోభా! ♦ పండితప్రాప్తలాభా!
సుకృతకలితమేధా! ♦ శోధితాత్మీయ బోధా!
వికృతజననిరోధా! ♦ వీతచిత్తాపరాధా!
సకలగుణసనాథా! ♦ సాధులోకాధినాథా!. 336

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునందు
విరాటపర్వంబున సర్గం బును
చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఉ. ఇమ్మహి భారతమ్మున నహీనమహత్వముతోడఁ గూడి పా
పమ్ముల వాప నోపి బుధవర్ణిత మై తగునీవిరాటప
ర్వమ్మును మూలమున్ దొరయు♦చక్కఁ బ్రగాహించి రచించె సర్వసా
ర మ్మని తోఁప గృష్ణకవి♦రాజు సుధీజనసమ్మతమ్ముగన్.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము — ప్రథమాశ్వాసము.

తత్త్వపతిపాదక
భూతాత్మం డగుచు భువన•ముల బహిరంత
ర్భూతుఁ డయి పూర్ణుఁ డయి తగు
జ్యోతిర్మూర్తిని భజించి • జోబి ల్ఖిందుఁడన్. 1

సేనోద్యోగపర్వము.

వ. అక్కథకులు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనిరి యన ట్లభిమన్యువివాహా బత్యంత వైభవంబున నైనమఱునాఁడు. 2

చ. ఎలమి వహించి పాండవ ల•హీనపరాక్రమశాలు లైనభూ
తలపతు లెల్లఁ గూడికొనఁ • దత్సరమోత్సవవైభవంబునఁ
జెలఁగుచు నింత విశ్రమముఁ • జెంది విరాటునినీట వేకువన
గొలువయి యుండి రొక్కమొగిఁ • గోరిక లీరికలెత్త నత్తఱిన్. 3

తే. ఆసభాభవనంబు ది•వ్యాసనములఁ, జిత్రవస్తూత్కరముల రు•చిరసుగంధ
మాల్యముల రత్నతోరణ•కుండలములఁ, జెన్నుమీఱుంగ నవుము కై•సేయఁబడియె.

వ. అం దెట్టియెడలఁ బయోవ్రద్ధులు గుణవృద్ధులు గరువిరాటపాంచాలురును విరాటుని సన్నిహితులంబున జనార్దనయుధిష్ఠిరులును వారిపక్కన భీమార్జునకులసహదేవద్యుమ్న ద్యుమ్నాదులును భాంధవాలుగనిసమీపంబున బలదాసుసాత్యకులును వారిపిమ్మటఁ బ్రద్యుమ్నసాంబాభిమన్యువిరాటదేమోత్తరాదులును మఱియు నందఱుఁ దక్కు నుం గలనాజలోకంబు నుచితాసనంబులం గూరుచుండి యిట్లకథావసంగంబులం బొద్దు వుచ్చుచుండి రయ్యవసరంబున. 5

తే. అట్లు స్వర్ణాసనాసీను • లగుచుఁ బ్రాజ్ఞలోక మాకొఱ్ఱికూటములో నాలుంగ
నది గ్రీష్మసమృద్ధ మగునిర్మ•లాంబరంబు,పగిది వెలుఁగొందఁ గన్నుల•పండు వగుచు.

వ. ఇట్లు కొండొకతడ వుండినంతఁ బాండవకార్యార్థియై శ్రీకృష్ణుం డెల్లవారు విన మహార్థవిలసితంబుగా ని ట్లనియె. 7

శ్రీకృష్ణుండు పాండవకార్యార్థియై ప్రసంగించుట.

మ. *నికృతిక్ సాబలుఁ డడ్డసాళు లిడుచుక్ ♦ గెల్వొందుటల్ పాండుపు
త్రకు లెంతేని సమర్థు లయ్యును మహీ♦రాజ్యంబుఁ గోల్పోయి కొ
ల్వక కూరం దిని నారఁ గట్టి వనులక్ ♦ బండ్రెండువర్షంబు లుం
డి కడుక్ గ్లేశము నొంది కుందుట లెద ♦ స్మీ కెల్లఁ దెల్లంబ కా. 8

తే. జనపదంబునఁ బ్రచ్ఛన్న♦జ్ఞాతవాస,వత్సరము దీవిఁ గడచన♦నమ్మ కొంత
వారలకు నైన నరిది మీ♦ రారయంగ, వీరు కృతకృత్యు లైరి త♦ద్విధముఁ దీర్చి రి. 9

తే. ఇట్లు పడి ధర్మమార్గమున్ ♦ దెనక మెసఁగు,వీరిక్ వారి నెఱుఁగుదు♦ రీర లెల్లఁ
దెలియ నారసి మది నిరు♦దెగల కెట్లు, సలిపి హింస♦ బుగలుగునో♦ తలఁపుఁడట్లు. 10

చ. తలఁచినయర్థ మర్థసము♦దంచిత మూర్జిత మూర్జితార్థశ
ర్మలలిత ముత్తమోత్తమము ♦ మార్యము ధన్యము నై నలిర్పఁగా
నలయు సధర్మయుక్త మయి ♦ వర్తిలునీయు నేరరాజ్యమేఁ
దలఁపఁదు కైకొనంగ నున♦ధర్మజనూజుఁడు ధర్మసంగతిక్. 11

ఉ. ‡వీరలపిత్రృ మైనపృథి♦వీతలరాజ్యము ధార్తరాష్ట్రులి
చ్చారతిమై హరించిరి నృ♦శంసము నా కది వోయినన్ మహా
దారుఁడు ధర్మనందనుఁడు ♦ ధర్మ ముగం బగుభూపతిత్వముం
గోరి యొకానొకాఁడయిన♦ కొట్టికయుఁ దను బొంద నించెఁడిక్. 12

మ. ఎది యెట్లైన సుమాత్మమేకుఁ డనఘుం ♦ డిప్పాఁపవుశ్రాగ్రిజుం
డెద నవ్వారి కనామయంబ దొరకో ♦ నేఁ బ్రొద్దుఁ జింతించుచున్
మద కే మాజుల రాజులం గెలిచి ముక్ ♦ దో తెచ్చుకొన్నట్టిసం
పదయే ని మ్మని కోసుచుండె శమము ♦ బాటించి ధర్మోధనున్. 13

తే. ఇతఁడు మృదుమార్గమును బట్టి♦యిట్టు లుండి,సై రపఁగా రాని పెద్దక♦ష్టమునఁ బడియెఁ
దెలియఁ జాలరు ధార్తరా♦ష్ట్రులు కడింపి,కలఁ భార్ష్ణవి క్రమ♦క్రమ మొకింత. 14

తే. పగఱు వీరలు బాలురై ♦ పడిననాఁడ, రాజ్యము హరించికొనఁగ న♦పూజ్యు లగుచు
వీరి మడియింప నెన్ని యో♦ వెగవు లకట,పన్ని రిది యంతయును మీరు♦ విన్నయదియ. 15

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజులోభచింతయును గుం♦తీసూతిధర్మజ్ఞతా
స్థితియుక్ బంధుదయయుం దలంచి మఱి ♦ శ్రేయంగ నై నంత వ

---

* కొల్వక = నిరిపడక, తగక. ‡ కొట్టిక = చిన్న గ్రామము.

ట్లు తగం జేసి ప్రియంబ చూపుచును దోఁడ్తోఁ గూడి మీ రెల్లరుఁ
మతి నేయం దగు రెంపుపట్టముల నే♦మం బైనచందంబునఁ. 16

తే. సమయము చక్కఁ జేసికొని ♦ సత్యపథైకరతుల్ పృథానుతుల్
తమసిరిఁ గోరుచుండి రిటు ♦ దానికిఁ గా దని మాఱుత్రోవ ల
క్రమమునఁ ద్రొక్కి–రేనియుఁ బ♦రాక్రమ మేర్పడ ధార్తరాష్ట్రులఁ
సమరమునఁ జయించుటకు ♦ సంతనకట్టక పోరు వీ రిఁకఁ. 17

మ. అని నేయం గడకట్టువీరలకు సా♦హాయ్యంబు నెయ్యంబునం
బొనరింపఁ గల రిష్ట లియ్యది తగం ♦ బోలించి వారుఁ ఋణం
బునకుం బూనుదు రెంతయేనియు బలం♦బుం గొంచు వీ రల్పవా
హినులై వారికిఁ జాలరం చనఁగరా ♦ దెట్లో నమర్థిం ప్రతినిఁ. 18

ఉ. ఇంతకు ధార్తరాష్ట్రీమత ♦ మియ్యది యుంచు నెఱుంగ మాతఁ డే
వంతున నెంచుచుండెనిఁకొ ♦ వానితెఱంగు నెఱుంగుగంత కొ
క్కింతయు నిశ్చయింపఁ దగ ♦ దిప్డడిగావున నెక్కఁ–దూత న
ప్పాంతకుఁ బుచ్చి పా లమునఁ ♦ బోలు నిలఁ శేమ మెంచువీరికిఁ. 19

వ. అనిన నౌఁగాక యని జనార్దనునివాక్యంబు ప్రశంసించుచు బలరాముం డిట్లనియె.

బలరాముఁడు సుయోధను ననునయించు టొప్ప వని చెప్పుట.

ఉ. వింటిరె సభ్యులార! యిటు ♦ వీనులవిందుగఁ బల్కెఁ గృష్ణుఁ డీ
వెంటన కర్జ ము న్నమున ♦ వీరికి వారికి మేల యయ్యెడిఁ
దంట సుయోధనుం డతని♦నండ నొకింతప్రశాంతిఁ జూపినఁ
గెంటన మాఁడఁ డిచ్చు నవ♦నిఁ నగపాలు కొనంగ వీరికిఁ. 21

వ. దీనంజేసి దేశంబులం గల ప్రజకునుం బ్రశాంతి లభించెడు నని వెండియును. 22

తే. ఇవుడు సుయోధనునిమతిం ♦ జెఱుఁగఁ గోరి, వానికడకు సమర్థుఁడై ♦ వఱలునట్టి
వాని నిరువాఁగుహిత మెన్ను♦వాని నొక్క–,మానిసిని బుచ్చుటక నాకు♦మానన మగు.

వ.*అతండును జని వినయం బభినయించుచు భీష్మద్రోణవిదురకృపాశ్వత్థామకర్ణసౌబల
ధృతరాష్ట్రసుయోధనదుశ్శాసనాదుల నామంత్రించి ప్రకృతిప్రధానవర్గంబుతోఁ నెల్ల
వారలు సమాగతులై యుండఁ బ్రణిపాతయుక్తంబుగం బలుకుచుఁ గౌంతేయుల
కార్యంబు ప్రవర్తింపఁ జేయుమని వానుదేవునిదిక్కు మొగం బై మతియును. 24

శ. ద్యూతమున నెల్లరాజ్యము, చేతోమోదమున గెలిచి ♦ సితియు బలము వి
ఖ్యాతియుఁ గలవారలతో, నేతఱిఁ దగ దెవని కార్య♦హింసి పలుకఁగఁ. 25

* ప్రణిపాతము = ఆశీర్వాదవము;

చ.* తెలియము నీ కొకింతయును ♦ దేవనమం దగుసాబలుం డయో
వల దని యెంత చెప్పినను ♦ వారక కోరిక నిన్నా నడ్డసా
థులఁ బరికింపఁ జాలుప్రబలుఁ సుబలాత్మజు నెడ్డి మత్తుఁడై
పిలుచుచు నాడి యోడఁ గల♦విత్తము లెల్లఁ బృథానుతుం డటన్. 26

చ. తలఁపఁ బరాఙ్ముఖాత్ముఁ డగు♦ధర్మజుఁ డోడ మతాత్ముఁ డైనసా
బలుఁడు జయించె నిం దతని♦పల్ల నొకించుకదోషమేనియున్
గలుగదు గాన సామమునఁ ♦ గౌరవనాథుని మ్రొక్కి వేఁడఁగా
వలయును దాన శక్య మగు ♦ వానిని స్వార్థమునందు నల్పఁగన్. 27

తే. కలనుఁ గోరక కౌరవ♦కులముఁగాకును, నెమ్మి గలుగఁగ సామంబ ♦ నెఱప వలయు
సాగక మ్మగు సామజి♦తార్థ మెల్లఁ, బ్రసవిజితార్థ మెల్ల ని♦రర్థక మగు. 28

వ.† అని మధుప్రవీరుండు పలికిన శినిప్రవీరుం డలుఁ వోడనుఁ గమంగము మండిపడి లేచి
వానివాక్యంబు లెల్లం దిరస్కరించుచు ని ట్లనియె. 29

సాత్యకి బలరామునిమాట నిరాకరించుట.

చ. పురుషుఁడు చిత్తవృత్తికిని ♦ బోలఁగఁ బల్కఁడుగట్లు నీవు నీ
వరుసకుఁ బోలఁ బల్కితివి ♦ బావురె ధీరులు భీరు లొక్కచోఁ
బరఁగెద రొక్కచెట్టునన ♦ పండెడుగొమ్మలు గొడ్డుగొమ్మలున్
బెరుఁగును గాన నీనుడులు ♦ వింతలు నాఁబడ వోహలాయుధా. 30

క.‡ని వేమి యనిన నంచువు, భావంబుం దాని కేను ♦ బడయ నసూయన్
నీ వనెడినుడులు వినియెదు, నీవలఁతుల నందుఁ గాక ♦ యేఁ గినుక మియిన్. 31

స.¶ అలఁతియేనియుఁ దప్ప ♦ గలదు కొంతేయున, కంటి నీ కెట్లు భ♦యంబు లేదో
యింటఁ దమ్ములతోడ ♦ నెనఁగువీని ననక్ష, మిమఁ బిల్చి జూదంబు ♦ వెలయఁ జేసి
శకుని మాయావియై ♦ నిక్కితి నాడి జయించె, నిది ధర్మ మని మది ♦ నీవు తలఁతె
పణము సెల్లఁగ నచ్చి ♦ పైతృకపద మందఁ, గలత్రేఁపు పెనఁతుఁడై ♦ మెలఁగు తీల

తే, పరుల విత్తంబుఁ గోరెదు♦పల్లనేని, యిగదు యాచించికొనఁ బాడు♦తనయు లట్లు
విదు లనుచు నేరనఁ గలరు ♦ వీరిరాజ్య, మును గొనినవారి ధార్మికు ♦ లనుట యెట్లు.

చ. పెరిమ వహించి ద్రోణుఁడును ♦ భీష్ముఁడుం బతిమాలి చెప్పినం
గురుకులజుండు పాండవుల♦కుం బితృరాజ్య మొనంగఁ డీను నా

♦ ఒడ్డు = మొనయించు; † శినిప్రవీరుఁడు - సాత్యకి. ‡ అలఁతులు = నేర్పరులు;
¶ అనక్షవిదు = పాచిక లెఱుంగనివాని;

శరములవాఁడిఁ జూపి యమ♦సంభవ్యకాశుల వైతుఁ గానిచో
నరుదుగఁ బుత్తు నాతని య♦మాలయమున గన బంధుకోటితోఁ. 33

శా. గాండీవంబును జక్రముఁ గదయుఁ గ♦ల్గం దేజున న్వల్లుపా
ర్థుండుం గృష్ణుఁడు భీముఁడుం గదనమం♦దుం గూడి యున్నం ద్రినే
త్రుం డైన న్నిలువంగఁ జాలఁ డనిన♦ దుష్టాత్ముఁడై త్రుళ్లుళ
త్రుం డెవ్వండు సమర్థుఁ డుండెను నిల♦ దోర్దర్పమున్ జూపఁగ. 34

వ.*మఱియు నేనుం గవలుం బార్షతుండును ద్రౌపదేయులు నభిమన్యుండును గద
ప్రద్యుమ్నసాంబులును మహాయుద్ధంబున నన్నద్ధులమై కర్ణసాబలాదులతో ధార్త
రాష్ట్రుల నెల్లఁ ద్రెళ్లఁ నేసి పూజ్యం బగుకౌరవసామ్రాజ్యంబున నిప్పాండవాగ్రజు
నభిషేకింతు మని మఱియును. 35

చ. పగఱ నడంచి భూభుజులు ♦ ప్రస్తుతి కెక్కుటలో నధర్మ మే
మగు నిటు సెప్ప రేమనులు ♦ నైన సపత్నుల వేఁడికోలు త
ప్పగ నయశోన్వకరంబుగను ♦ బోలిచి సెప్పిరి గాన వీరికిం
దగ నిడకున్న రాజ్య మని ♦ ధారణి వాసులఁ బండఁబెట్టెదఁ. 36

వ. అనిన విని ద్రుపదుం డి ట్లనియె. 37

ద్రుపదుండు సాత్యకి నగ్గించి చలుకుట.

చ. ఇది కడు లెస్సమాట యగు ♦ నీబలదేవునిమాట మాట గా
దుదుటున నిట్టినిలుగునుం♦ యోధనుఁ డీయఁడు రాజ్య మింతయే
మృదువచనంబులఁ గొనకుం♦ మీఁదిప్రయంబునఁ జేసి తండ్రియుఁ
బదినిఁ దదీయమూర్ధమె సం♦మంజన మంచుఁ దలంచు నెంచఁగఁ. 38

తే. వినుఁడు కార్పణ్యమున ద్రోణ♦భీష్మకృపులు
మూర్ఖ్యమునఁ గర్ణశకుని లా♦మానవేందు
ననుసరించి మెలంగుదు ♦ రౌ నటంచు
వాఁడు తా నెట్లు సంధికై ♦ వలచి వచ్చు. 39

చ. ఖలులు మృదూక్తులఁ వశులు ♦ గా రిసుమంతయుఁ గాన మెత్తగాఁ
బలుకఁగ రాదు కౌరవుల♦పట్ల ఖరంబులపట్లఁ బోలె నా
సలిపిన దెల్ల రిత్త యయి ♦ సంకట మా నటు లాసువానినిం
దలఁచి యలంతిగాఁ జెడుగు ♦ దాఁ దనకార్యము గెల్చిన ట్లనఁ. 40

* పార్షతుండు = దృష్టద్యుమ్నుఁడు.

క. ఇది యిట్టిద కావున మన, మదనఁ జతనించి కర్జ ♦ మవనీపతులా
ర దగం జేయుద మనుఁగుల, కిది తెలుపుచుఁ బిలిచి కూర్త ♦ మెల్లబలములఁ. 41

వ. అట దుర్యోధనుండు నిక్కార్యంబున జాగరూకుండై యుండుం గావున వానికి మున్న మన మతిశీఘ్రగాము లగుకాలరులం బుచ్చి మనకు మిత్రులగు శల్య,ధృష్ట కేతు,జయత్సేన,బృహత్సేన,బృహద్బల,భగదత్త,హార్ది,క్యాహ్వ,కామితౌజ,ఉగ్ర,దీర్ఘ ప్రజ్ఞ,శూర,రోచమాన,బృహంత,సేనాబిందు,సేనజి,త్రపతివింద్య,చిత్రసేన్మ, బాహ్లీక, ముంజికేశ,చైద్య,సుపార్శ్వ,సుబాహు,సాల్వ,పౌర,సురారి,నదీజ,కర్ణవేష్ట,నీల,వీరధర్మ దంతవక్త్ర,రుక్మి,జనమేజ,యాజ్ఞాఢ్య,వాయువేగ,పూర్వపాలి, దేవ,కైశలవ్య,పంచనద కారూషక,పార్వతేయ,క్షేమధూర్తి,కాంభోజ,ఋషిక,పశ్చిమానూపక,పౌండ్ర,దండధా ర,సముద్రసేన,దుర్ధర్ష,వాటధాన,శ్రుతాయు,ధృష్టాయు,జానకి,కేక, పల్ల, దరద, ప్రభృతి భూపతుల నెల్లం బిలిపించు టొప్పు నిప్పు డిప్పని కాలసింప నొప్పు దాలసించినఁ గార్యం బు దప్పు నిప్పరుషులెల్లరు ముందు పిలిచినవారిపక్షంబ యగును రిది నాతోఁచినయది మతియు నిపుణు నాకు హితుండును బురోహితుండు నగునీబ్రాహ్మణప్రముఖునిము ఖంబున ధృతిలక్ష్మీసుయోధనభీష్మద్రోణాదుల కెట్లు చెప్పవలయు నట్లు సెప్పి పుచ్చ వలయు ననిన నౌ ననె వాసుదేవుం డిట్లనియె. 42

చ.*మనఁదుపనుండు పాటి యగుఁ♦మూట వచించె వచించినట్లు ము న్నొసరువఁ బోలుఁ గాక మతి♦యొక్కఁ డెఱుంగునఁ గర్మ మూని చే సినతఁడు భాలిశుండ యగుఁ ♦ జెప్పితి మా కిదుఁగాఁగ దుల్య మై పొనరెడు బాంధవం బగుటఁ ♦ బో త్రొనగూడఁగఁ జూచు మెత్తఱిఁ. 43

వ. అని పాంచాలునిదిక్కు మొగంబై. 44

శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రుపదుఁ గొనియాడి ద్వారకాపురంబునకుం జనుట.

క. పిలువఁగఁ బెండ్లికి వచ్చితి, మెలమిం గళ్యాణ మొప్పి ♦ నిట మే మెల్లం
మెలఁగితిమి సంతసంబున, వెలలంగా వలయుఁ గాదె ♦ విడిదల కింకన్. 45

ఉ.‡విద్దెలచే నయోగరిమ ♦ వృత్తము పెంపున నెల్లవారికిఁ
బెద్దలు మీరు మీ నిరయ ♦ మే మిట శిష్యులు వోలె నుంటి మా
పెద్దయ గౌరవించు మిముఁ ♦ బ్రీతిఁగ ద్రోణుఁడు గౌతముండు మీ
యొద్ద సఖిత్వ మెన్నిఁ పుఁచుఁ దురు గావున పొందుఁ గోరుచున్. 46

చ. అనుపుఁడు దూత పాండవహి♦తార్థముగా వచియింప నిట్లు మీ
పఁచిన దెల్ల మాహితము ♦ పాడిమెయిం ధృతరాష్ట్రసూతి శ్రాం

---

* పాటి=న్యాయము; ‡ ఆపెద్దయ=ఇట భీష్ముఁడు చెప్పుకొనవలెను.

తిని గొనుసేని సేమ మగు ♦ దీనికి నొండొకమొండెకట్టి యై
కనఁబడునేని మమ్ము వెనుకం బిలిపింపుఁడు పిల్చి యుందఱఁ. 47

క. మీపనుపు సేయ నొల్లమిఁ, గావురుషుఁ డతండు ఫలముఁ ♦ గైకొను నవలఁ
గోపి యగుపాకశాసని, చూపెడివాలంపగములఁ♦చుఱుకున కగుచుఁ. 48

వ. అని యనంతరంబ. 49

చ. పయనము సేయ నెంచుటయు ♦ బాంధవముం దగఁ జేసి కృష్ణునిఁ
నయమున నక్కఱించి నర♦నాథయుతుండు విరాటుఁ డంచినం
బ్రియమునఁ గూడి వీడుకొని ♦ వేడుక మీఱ నతండు రేవతీ
ప్రియునిఁ బురస్కరించికొని ♦ వీటికి నేగెఁ జమూనమేతుఁ డై. 50

వ. ఇట్లు శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకాపురంబునకుం జనినయనంతరంబ విరాటుండు తక్కినుం
గలరాజబంధువుల నెల్ల నంపివుచ్చి సాంగ్రామికసంవిధానంబునం బ్రవర్తించె నంత.

ఆ. మత్స్యనాథుఁ డిట్లు ♦ మహిమోన్నతిఁ జేసి, నమరమునకు నాయి♦తముగ నెల్ల
సైన్యములను గూర్చె ♦ సరభనంబుగ ద్రుపదదావనీశ్వరుండు ♦ నట్ల యయ్యె. 52

వ. పాండవులును యుద్ధంబునకు సన్నద్ధులై వెలివీడు విడిసి పుడమిం గలరాజులపాలికి
దూతలం బుచ్చి రది విని దుర్యోధనుండు నటఁ దనకుం దోడుపాటు సూప నేపు
మీఱునెల్లవారిం బిలువ నంచె ననంతరంబ. 53

క. చతురంగబలంబులతో, నీతిపైఁ గలరాజు లెల్లఁ ♦ బిన్వా బొనర్ప
మతిఁ జేసి రా దొడంగిరి, కుతుకంబున నిటకు నటకుఁ ♦ గుతలం బదుర్వఁ. 54

వ. అంతఁ బాంచాలేశుండు యుధిష్ఠిరానుమతంబునఁ బ్రజ్ఞావయోవృద్ధుం డగునిజపురో
హితుం గౌరవులపాలికిం బుచ్చువాఁడై రావించి వాని కిట్లనియె. 55

ద్రుపదుండు దుర్యోధనునికడకుఁ దనపురోహితునిం బుచ్చుట.

ఉ. భూతములందుఁ బ్రాణములఁ ♦ బొల్చెనయవ్వి యందుఁ దెల్వితో
నై తనరారునట్టివియు ♦ నందు మనుష్యులు వారిలో ద్విజ
వ్రాతము నందు వైద్యులును ♦ వైద్యులలోఁ గృతబుద్ధు లందు వి
ఖ్యాతి వహింపఁ గర్తలును ♦ గర్తలలోపల బ్రహ్మవేత్తలున్. 56

సీ. కృతబుద్ధులం దీవు ♦ కీర్తి వహించిన, మేటివి కులమందు ♦ మిసిమిఁ గంటి
శ్రుతము నీసొమ్మయ్యె ♦ మతిమంతుఁడవు నీకు, శుక్రబృహస్పతుల్ ♦ జోడువారు
ప్రాజ్ఞుఁడ వన్నిటఁ ♦ బగడిఁతోత్తమ! నీయె, యుంగనిధర్మ మెంఁతం గల దగుఁ
గరతలామలకంబ ♦ కురుపాండవులవృత్త, మది తొంటినుండి యె ♦ ట్లగునదియును

గీ. విసురుఁ జెఱిగించినం జీఁకు ♦ వినఁడ యయ్యెఁ
గొడుకు పడినట్ల పడి తాను ♦ గొంతికొడుకుఁ
గుట్టిలం గొని వంచించెఁ ♦ గుటిలుఁ డగుచుఁ
బ్రత్తమం దింతయే ధర్మ♦చింత లేక. 57

చ. చెనఁటి సుయోధనుండు తన♦చెప్పినచొప్పున నుండుఁ గాన వం
చనమెయి సాబలుం డపు డ♦జాతవిరోధిని జూదమాడ ర
మ్మని నికృతిం గ్రహించి సక♦లార్థములఁ గొనుల్ గృశింపఁగాఁ
బనుపఁడె బుద్ధిపూర్వముగఁ ♦ బాండుకుమారుల నీ వెఱుంగవే. 58

గీ. ఇంద మని తనయంతఁ దా ♦ నెన్నఁటికిని, పాండుపుత్రులకు సుయోధ♦నుండు రాజ్య
మీనిమాటయు నిక్క మీ♦వేగి మదులు,తిరుగఁబడునట్లు దొరలతోఁ♦దెలుపు మెల్ల.

ఉ. చీఁకుకడఁ సుయోధనుని♦నొడ్డ వచించి కలంచితేని నీ
వాకులఁ బట్టి కార్యము ప్ర♦పక్షిలఁ జేయుచు భీష్మముఖ్యులఁ
జేకొనినట్టిఁ డై విదుర♦సిద్ధుఁ డనిఁ బొర పుట్టుమంత్రమున్
దేకువ సంచరించెడి న♦తిప్రతిభాంచితచిత్తవృత్తి యై. 60

గీ. విముఖులై భేదబుద్ధిని ♦ వివిధమోద,వీరులు సమాత్యులును భటుల్ ♦విరిసి పోవ
వారి వెండియునుఁ గము♦కూరఁ జేయు,పని భరంబ యగుం జూవ్వె ♦ వారి కపుము.

తరువోడ. మునుపార్థి లిట్టిచో ♦ మదికి నేకాగ్ర,మహితబుద్ధిం గొని ♦ మనలుచు సైన్య
ము ధ్వంసంఁ బ♦మ్మును గూర్చువానికి, మొనసియుండురు రాజ♦ముఖ్యులఁ దెలిచి
కనవచ్చి నట్లు నీ♦గతికిఁ బ్రభాస,కప్రయోజనుఁ డది ♦ కావు నీవు
చని కౌరవులకడ ♦ సమయ మెఱింగి, సర్వధర్మంబులు ♦ చదువంగ వలయు. 62

క. పాండవులపరిక్లేశము, నుండినకులధర్మగతుల ♦ నోలి నెఱింగిం
పండిగినసీదుసుతులకు, గుండెలు నిరై జుంబు ♦ కుతిలపడు నటఁ.

వ. ఇవ్వనంజేసి యెల్లవారిచిత్తం బిద్దిన కాయత్తం బగు నని మఱియు.

ఉ. వేదవిదుండవుఁ ♦ స్థవిర♦వివుఁడవుఁ ♦ మఱి దూతకర్మమం
దాదటఁ బోయినట్టిఁడవు ♦ నట్లగుటఁ ♦ భయ మింతయే నటఁ
నీదెసఁ గల్గఁబో దగుట ♦ నీవు వృథాసుతకార్యసిద్ధికిం
బోఁ దగుఁ బుష్యయోగమునఁ ♦ బూని మతంగజరాజధా

తే. అని ద్రుపదరా జెఱిఁగింప ♦ ఘనుఁ డతండు, నీతిశా-
కతన శిష్యసమేతుఁ డై ♦ కదలి చనియెఁ, నాగసాహ

వ. ఇట్లు పాంచాలేశ్వరుండు పురోహితుం బుచ్చినం బాండవులు నం దందుం గలపార్థి వోత్తములం జేర దూతలం బుచ్చి రంత నట దుర్యోధనుండునుం గూడఁ బౌరుల వలనఁ గృష్ణుండు వివాహమహోత్సవంబునకు వచ్చి పృష్ణ్యంధకభోజప్రముఖుల తోడ బయలుదేరి బలదేవపురస్సరంబుగా ద్వారకాపురంబునకు రథారూఢుండై చనియె ననివిని తానును జతురంగబలసమేతుండై యానర్తంబులకుఁ బయనంబై వచ్చె నచ్చట వినవచ్చుండును. 67

దుర్యోధనార్జునులు కృష్ణసహాయము గోరి ద్వారకకు వచ్చుట.

క. ఏదినమున దుర్యోధనుఁ, డాదేవకితనయుఁ జూచు♦నభిలాషమెయిన్
దాఁ దరలినచ్చె నెచ్చటి, కాదినమునఁ దరలినచ్చె ♦ నచ్చటికిఁ దగన్. 68

ఉ. కౌరవవంశవర్ధను ల♦ఖండపరాక్రమునవిక్రమాంచితుల్
వా రటు ద్వారకాపురికి ♦ వచ్చి గనాగ్రజుఁ గాంచ నెంచి వా
శౌరియు నప్డు నిద్రమెయి ♦ శయ్యపయిం బవళించి యుండ ముఁ
గారవనాఢుఁ డేఁ తల♦కట్టుకడన్ దగె నాసనంబునన్. 69

ఆ. అట్లు కూరుచున్న ♦యవుసు కిరీటియు, నడచి వచ్చి కాళ్ల ♦కడ విసమ్ము
డగుచు నిలిచి యుండెఁ ♦ బ్రాంజలియై యంతరంగమందు భక్తి ♦ సొంగి పొదల.

ఉ. అంతట మేలుకాంచి కను♦లాతుఁడు గన్నెవదోయి విచ్చి ముఁ
గొంతికొమారునిఁ జెనుకఁ ♦ గొంతటిలోఁ గురుదేశవల్లభున్
జెంతన కాంచి స్వాగతము ♦ చేసి ప్రియంబున గౌరవించి మీ
రెంతయుఁ గ్లాంతి కైయిటకు ♦ నిట్లరుదెంచినకార్య మే మనన్ 71

వ. దుర్యోధనుండు మాధవు నుపలక్షించి యిట్లనియె. 72

క. కయ్యము నేయఁ దలంచితి, మియ్యెడ నీ దైవసాయ ♦ మే నర్థింపన్
నెయ్యమునఁజేసి వచ్చితి, నయ్య మదిష్టంబుఁ దీర్చ ♦ నయ్యెడు నీకున్. 73

ఉ. నను విజయుండు నొగరూప ♦ నీకు నెయ్యుఁడుదుఁ జుట్టుకిఁకయుండు ♦ నట్లు లైనఁ
బుత నే వచ్చితిని నాకుఁ ♦ దోడుపడుట,తెగవు మునతొంటివారిట్లు ♦ ధర్మ మనిరి.

ననసమ్మతుండ వై ♦ చనెనునీవు, యిట్టినవ్యత్త మెనరింప ♦ నెంచకున్న
నాక దాని నొనరింప ♦ నెంచువారు, జగతిఁ గలరంచు నెంతయుఁ♦జలజనయన.

డి ట్లనియె ♦ నౌ నది యట్టిద నీవు మున్ను వ
దొలుతఁ ♦ జెంత నరుం గని యుంటిఁ గాన నీ
సమరంబునఁ ♦ దోడ్పడఁ గుత్సితా
చెఱుఁగ నిన్నెరించి చెప్పెదన్. 76

మ. తలఁపక నాకడ నుండి రాహవమురాఁ ధర్మపుత్ర ధనుర్విద్వరే
ణ్యులు నారాయణనామధేయు లని నన్నుం బోలుయోధాగ్రిగ
ణ్యులు దక్షులు పదిలక్ష లొక్కఁ బలఁ గాఁ ♦ నొక్కఁ డనే కొక్కఁ డొ
తలగాఁ జేసితి నాకు నొప్ప దట నస్త్రం బూని పోరాడఁగన్. 77

అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ దనకు సహాయునిగాఁ గోరుకొనుట.

క. ఈరెండు తెఱంగులలో, మీ రిద్దఱునుం బ్రియంబు♦మీఱఁగ నాఁ
గోరికొనుఁ డందు మనందుగఁ, గోరుట కర్హుండ నీవె ♦ కొండిక యనుచున్. 78

తే. అర్జునుం జూచి కొండిఁ ♦ నగుట నీవు, కోరుకొనుఁ మన నాతఁడు ♦ కోరికొనియె
ధర్మనందనస్థాపనార్థము ♦ భగతి నట్లు, కృష్ణుఁడై యున్నవించిన♦విష్ణు వతని. 79

వ. అంత నుభయసేనాధిపతులు గృష్ణుఁడు సేనపాలు గాఁ గోపాలుఁడు తనపా లగుటకు
సంతసించుచు నేమివే లై వారి నిల్ల వహరాదిచిట్లు గొని కౌరవేయునికడకుం
జను నిజాగ్రసుకార్యం బెఱింగించిన నతఁ డతని కిట్లనియె. 80

ఉ. తేలియఁబడకోటు నీకు నే ♦ నలవిరాటు,వురసుఁరం బెండ్లి కేగి ♦ప్పుడు త్వద్దర్థ
మమ్యతునిఁ దోలి పలికితి ♦ నదె హితంబు, గాన వానిమదికిఁ బెక్కు♦కారణముల

ఉ. ఆతనిఁ బాసి నే నొకక్షణార్ధమునేనియు నుండ కోపమి
న్నాశలపోత లివ్విధము♦నం బచరింపఁగ నయ్యె నప్ప డో
భూతలనాథ పో ర్వడఁగఁ ♦ బోయిన నే నిరువాఁగు ♦ కిట్లు
బ్రీతికిఁ గానియట్లు కని♦పించి తి లంగి చయం గలంచి 82

తే. సర్వపార్థివపూజిత ♦ మూర్ధ్వ భరత,వంశ మను జనించి ధ్వం♦సరుఁడ వైన
ట్టిక్షత్రియుఁడ వీవు ధర్మసూ♦ర్గకుఁడ వేసి, పోయి యుద్ధం బొనర్పుము ♦ పోటరి వయి.

తరుణోజ. అనిన నా నని ప్రలం♦బాసురవైరి, నాలింగనము చేసి ♦ హర్షించి లోన
తనవిజయం బది ♦ తనదినయట్లు, తలపోయుచుం జని ♦ నగఁ గృతవర్మఁ
గని తనవచ్చిన♦కార్యంబుఁ దెలుపఁ,గా సతం డొక్కఁ♦యక్షౌహిణీసేఁ
దన కిచ్చినం గొని ♦ తత్సపత్నముఁ, బరిఁ చనెఁ రాజ♦ధాని కతంబు. 84

వ. అంత హృషీకేశుండు గుడాకేశుం గని యిట్లనియె. 85

ఉ. కైదువఁ బూని కయ్యమునఁ ♦ గాఁ గలవాఁడను గానినన్ను నీ
వేఁడి తలంచి కోరి తన ♦ నీవు సమర్థుఁడ వెల్లసూఁకలఁ
మోదఁగఁ జాలువాఁడ వసఁము గలవాఁడవు నీక పే రగున్
గాదె జనార్దనా రణము♦ఖంబున సర్వజగన్నుతింబుగన్. 86

ఆ. ఏనుఁ దీసిపోని♦మానిసి నెంతకు,నేని రిపుల నోర్చు ♦ నెంతపాటి
యనుచు నంతరంగ♦మందు యశోర్థి నై, యెంచి కోరుకొంటి ♦ నిట్టినిన్ను. 87

వ. అని నరుంసు వెండియుఁను. 88

క. దురమున నారథ్యము నీ, వరసుర లే కాచరింప ♦ నభ్యర్థింతున్
జిరకాలేప్సితకామము, నెరప నెదం జిత్తగింపు ♦ నీరజనాభా. 89

క. అని జిష్ణుండు వచించిన, విని కృష్ణుఁడు లెస్సమాట ♦ వినిచితి నీ కే
నొనరింతు రథము గడపెడు,పని నీదుమనోరథంబు ♦ పాటించుమతిన్. 90

వ. ఇట్లు పాంచజన్యధరుండు ప్రపన్నుండై పలికినం బ్రముదితుండగు ఫాల్గునుండు
దాశార్హసహితుండై మరలి ధర్మరాజుపాలికిం జనియె నంత నక్కడ. 91

శల్యుఁడు పాండవులం గలయవచ్చుచుండ దుర్యోధనుండు వాని వంచించుట.

తే. శల్యుఁ డల్లుఁడపంపున♦సర్వసైన్య,సముదయముగొల్వ నిజవ్రత♦సహితుఁడగుచుఁ
బయనమయ్యెను ధర్మజు♦పాలి కరుగఁ, బుడమి వడవడ వడఁకెడు♦పొడువు దోఁప. 92

క. అక్షౌహిణీవిభుం డగు,నాహితనాథుండు విడియు♦న ట్లేయెడలన్
లక్ష్మింప సార్ధయోజన, మక్షీణస్థలము నింపు♦నది యై యొప్పెన్. 93

వ. మఱియు నాశల్యసేనావాగంబునన్ వీరు లెల్ల విచిత్రమాల్యాంబరాభరణకనకకా
ర్ముకధ్వజాదులం ధరించి విచిత్రరథవాహనాయుధులై స్వదేశవేషభాషాభూషితులై
గణంబులు సెలంగ వేఱ వేఱై నికిలభూతభయంకరంబుగం భూమి కంపింపం గదలి
రంత దుర్యోధనుం డ పంతయును విని పరిచ్ఛన్నవేషంబునం బరివారపరివృ
తుండై చని వానిమార్గంబున. 94

చ. చదరము లై తనర్చుబలు♦చప్పరముల్ మణినిర్మితంబు లై
పొదలెడుకొల్వుకూటములు ♦ భోజనభాజనరాజితంబు లై
కుదురుమహానసంబులును ♦ గోనివహంబుల కైనకొట్టముల్
పొదలిచె శిల్పకారులను ♦ బుచ్చి ప్రియంబున నందు నందునన్. 95

చ. పొడువును దన్నునుం గలిగి ♦ పొ ల్పగుతియ్యనితేటనీటితో
మడుగు లనంగ నెప్పి కిను♦మాత్రిన దప్పి వెలార్వ నై కడుం
గడు రహిం సించుభావులను ♦ గాల్నడ సేయఁగ నై నయట్లుగా
నెడ నెడ దేశదేశముల ♦ నేర్పుతిచెఁ ధృతరాష్ట్రజుం డొగిన్. 96

చ. †వడియము లప్పడంబులును ♦ బప్పలుఁ గూరలుఁ బాయసంబులున్
బుడుకులు దోసె లిడ్డెనలు ♦ బూరెలు గారెలు నూరుబిండులున్

† పుడుకులు = భక్ష్యవిశేషములు.

బొమ్మములుఁ బొనకంబులు నపూపములుఁ నెయి పా లెరుంగులుఁ
విడిదల నెల్లెడఁ విరిసి ♦ విస్తరిలం బొనరించె నెంచఁగఁ. 97

వ. ఇట్లానుయోధనుండు తనసచివులచే నెల్లనంభారములును సమకట్టి సపర్యలం గావిం
చుచుండం దెలిసి శల్యుం డంతఁగంగఁబున సంతసించుచుం దనపరిచారకులం గని.

తరువోజ. ఉపచారముల నిట్టు ♦ లొప్పంగ మనల ♦ నుపచరించెదువారి ♦ లొనరిరి వారు
నృపతి యుధిష్ఠిరు♦నిజనుల యేమెు ♦ నెఱిఁగిమీఱ వారిని ♦ నేఁ బ్రసాదమున
నివుడు మన్నించెద ♦ నిటఁ గొనిరండు ♦ హితకథనంబున ♦ నిది విని పార్థు
లపచితు లైనట్టి ♦ రై సంతసిందు ♦ రనిన వా రౌఁగాని ♦ మని పల్కి రంత. 99

తే. విని సుయోధనుఁ డమ్మాట ♦ వెర విది యని
గూఢముగ నుండియును మది♦కుబలుధాధి
నాథునకుఁ బోడిమాపి తా ♦ నై జన్యత్త
కథన మొనరించె వానితఁడుఁ ♦ గాంచి యతని. 100

క. *కురురా జని యెఱిఁగి కడుఁ, బరిచయముఁ గౌఁగిలించి ♦ పరిపరి నాఁడ
ద్వరివస్య కలరి కోరుము, వర మిచ్చెద నీకు నెద్ది ♦ వలయుఁ దానిఁ 101

క. నావుడు సుయోధనుఁడుఁ, బావిరి నిట్లనియె నన్య♦వచనుఁడ వగు మో
భూవర వర మొ్మొసంగుము, నావాహినినేత వగుచు ♦ నడవుము నన్నుఁ. 102

తరలము ‡అనుచు మదగ్ధ నాధినాథుఁడు ♦ హ్వానంభరితాస్యుఁ డై
మనము దానికి నియ్యకొల్పుచు ♦ మానవేశ్వర నీవు కో
రినవిధంబున గార్యముం బొన♦రింప నెంచితి నింక నొం
డను మొనంగెద దాని నావుము ♦ నాతఁ డెంతయుఁ బ్రీతుఁ డై. 103

క. ఇది చాలు నాకు నొండొక, డెదియేనియు వలదు దీన ♦ నెల్ల నొనఁగిన
ట్లొద నెంచితి ననుచుఁ బది,పదిగ వచించుటయు మృదుపతి హితుఁ డగుచున్.

కవిరాజవిరాజితము. చనుము సుయోధన♦సాధనము దగ♦నల్పగ వాస్తిపురంబునకున్
మునుకొని కే గురు♦ముఖ్యునిఁ జూచుట ♦ ముఖ్యము గావున మత్స్యపురం
బును జని వచ్చెదఁ ♦ బొచ్చెము లే దన ♦ భూపతి యిక్కడ నున్నగతిఁ
జని మఱి రా మతి ♦ సాగఁగ నీయుము ♦ సత్యము తెప్పకు మెప్పటికిఁ. 105

క. అనవుము శల్యుం డను నే, జనుదెంచెద వేగ మేగి ♦ సందియపడ కీ
వని కౌఁగిలించి వుచ్చిన, జనియె సుయోధనుఁడు తరలి ♦ నిజపురంబునకున్.

---

* పరివస్య=పూజ; ‡ ఇంక నొం డనుము=అన్యనామము గోరు మని యభిప్రాయము.

శల్యుఁడు పాండవులం జూడ నుపప్లావ్యంబునకు వచ్చుట.

వ. శల్యుండు నుపప్లావ్యంబునకుం జని స్కంధావారమ్మునఁ బుత్రమిత్రకళత్రపరివృతుండై తమ్ములఁ గూడి యు న్నధర్మసందనునిపాలం బోడనూవుటయును. 107

ఉ. చవ్వుల మచ్చరట్లు విని ♦ ధర్మనుతుం డెదు కేగి చెచ్చి తా
నవ్వసుధాకళత్రునకు ♦ నర్ఘ్యము పాద్యము నిచ్చి కొల్చి సం
భావనవాక్యభేదులఁ దగిన♦రీతిని బల్కుచ నాతఁ డెల్లరఁ
గ్రవ్వి కవుంగిలించుకొని ♦ కాంచెనపీతి నసించె మి చ్చఁగన్. 108

వ. అన్యోన్యకుశలప్రశ్నానంతరమున మద్రమహీవల్లభుండు శల్యుండు చూచియిట్లనియె.

చ.*అడవులఁ బెద్దకాలము నిజానుజవర్గముతోఁ నెలంతతోఁ
గడుకొని కాపురంబుగను ♦ గల్గుశమంబున కోర్చి పిమ్మట
బడియు నెఱుంగ రాని గతి ♦ మండలవాసము చేసి కస్తిఁ
విడుమరఁ గాంచితయ్య యిటు ♦ విశ్వజనీనముగా నరేశ్వరా. 110

క. రాజ్యభ్రష్టున కెంతయుఁ, బూజ్యము సౌఖ్యమ్ము దుఃఖ♦మున కింతకు నా
రాజ్యమదాంధుఁడ మూలము, భోజ్యము నీ కింక సుఖము ♦ పూరకులీనా. 111

సీ. లోకత్రయం బెల్ల ♦ లో నీ వెఱుంగనియది కా దగుట లోభ ♦ మంటనీకు
మాదిరాజన్యుల ♦ కగుమార్గ మంతయు, నరయుచుండుము ధర్మ♦మందు నిలుము
సత్యదమశౌచ♦శమదమాదులు నీకు, ధనముగా నెన్నుమా ♦ దలఁచుకొనుము
దానము నీచేత ♦ బూనినభూషణం, బని దగఁబు గ్రహించు♦నట్టి దగుము

తే, జగ మి దెంతయుఁ జచ్చుట♦బుగను నిన్ను, మొగసుపెనఁగి లోకైక♦పూజ్యఁ డంత
మో త్తముఁడు ధర్మరా జని ♦ చిత్తమందు, దాని మఱుఁగ చరింపుము ♦ ధర్మతనయ. 112

క. నాచేసినపుణ్యమునం, జూచితి ధ ర్మమ్ము నిన్ను ♦ సోదరసహితున్
నీ చిక్కఁ డీఁటె నింకఁ, రాచఱికంబులేవ లంచి ♦ రాజిల్లు మిలన్. 113

వ. అని సంభాషించుచుం గొంతవేళకి కాదుర్యోధనసూనుమండలిని వానిసోదరు
యును వరదానంబు నెఱిఁగించిరి యాతశ్రేష్ఠుండు వారల కిట్లనియె. 114

తే. లెస్స చేసితి వోమామ ♦ లేరు నిన్నుఁ, బోలఁగాఁ జాలుదాఁ కీ♦భూతలమున
ధార్తరాష్ట్రునకుఁ మెచ్చి ♦ దాన మిచ్చినట్టివెరవు ప్రశంసించు♦నట్టిదొరవు. 115

వ. అది యట్లుండని మ్మీవుడు నే నొనరునిజ్ఞాపనంబు నేయించుంటి నది యవశ్యకర్తవ్యం
బయిన నవశ్యకర్తవ్యంబుగా నవధరింప వలయు నని మఱియును. 116

* పిమ్మట = మనోవ్యథ. విశ్వజనీనము = సర్వజనసమ్మతము.

మత్తకోకిలము వానుదేవుని కీడు జోడగు♦వాడ వాలమునందు నీ
తో సమానుడు వేఱొకొండలఁ ♦ దోఁపఁ డర్జునకర్ణు లె
ప్డీసునం గలహింపఁ కర్ణున ♦ కీపు సారథివై పగం
జేసి వానిఁ గలంచి కావుము ♦ శ్వేతవాహుని నయ్యనిఁ. 117

వ. అనిన శల్యుండును. 118

ఉ. ఈ వసుమాట పాటి యగు ♦ నే రథకోవిదుండు మేటి నం
చావలివార లెంచి నను ♦ నాపనిఁ జేయుఁగఁ బుత్తు రేను నీ
భావము దీర్ప గర్ణు కవ్య సంధినై కలంచి చే
శోవధ మాచరించెదను ♦ జోకులు మాకులు గాఁగ జోకుచున్. 119

తే. తలరి తేజము నాదగు♦పలుకుబడిని, గలఁడవాఁతనెమ్మదిఁ ♦ గర్ణుఁ డున్న
తటిని వ్రేల్మిడి గెలుపు♦స్థాంబు కొనఁ, బగును మునస్వసాచి కా♦హవమునందు. 120

వ అని మఱియును. 121

ను. ఇది గా కింతకు మించునట్టిదయు నీ ♦ కేఁ జేయఁగా నించితిఁ
బదిలో నీవును నీదుతమ్ములును నీ♦నారీశిరోరత్నముఁ
బుడమేఁదఁ బడుపాటు దుఃఖమునుఁ బొం ♦ బోకుండునే కొల్వులో
నడయుండఁ గురురాజు చేసినపనుల్ ♦ న్వాంఛింబుఁ దూలింపవే. 122

క నాఁ డాసూతతిఁడాఁ డాడి♦నమాటలకు మనము ♦ కోపాన్వితై మై
వీడువడి కుండ నేఁకి, నా పని నిరూఢిఁ జెఱక సు♦ఖోదర్కి మగుఁ. 123

శల్యుఁడు ధర్మజు నూరార్చుచు నిర్మలనికృష్టబుద్ధి చెప్పుట.

ఆ. అరులవలను దుఃఖ ♦ మందితి నే నని, వగవ వలదు దైవ♦బలము పెద్ద
వేల్పులకును నసుభ♦వింపక తీరదు, తెలియ వినుము మాదు ♦ కలఁకదేఁట. 124

ఆ. ఇట్లదిమంతివాఁడు ♦ నెలనాఁగితోఁ దొల్లి, దైన్య ముందఁ లేచి ♦ తలఁపఁ మన మ
నంగ నెంత లెక్క♦ నాఁగ నిగ్రహం జేసె, బట్టిపాఱఁ జ్రచె ♦ నాతిమ్మ. 125

వ. అని యుధిష్ఠిరుండడిగిన శల్యుండిట్లనియె. 126

తే. తొల్లి త్వష్టృప్రజాపతి ♦ యెల్ల వేల్పులందు మేటి యై యింద్రుని♦యందు రోసి
మూఁడుతలలఁ దలిర్చెను ♦ పుత్రుఁ గాంచి, పిల్వకూపుఁ డనఁగ ♦ ధర♦ వెలయఁ జేసెం.

---

1 తేజోవధనూచరించెదను = తెలివిం బాపెదను. బోకులుమూకులు = లెక్కలేనట్లు తిట్టెనఁటఁ తిట్టు గోదావరిమండలమున వాడుదురు; బోకు = తిట్టు;

మ. శ్రీతిశిరస్కుం డగువిశ్వరూపుఁడు కడుం ♦ దే జంది సోమంబునఁ
బ్రీతంబై తగునొక్కసోమునఁ జతుర్వేదంబులు న్నేర్చుచుఁ
గృశతం బొందక యుండ నొక్కట సురఁ ♦ బ్రేమించు చన్నాదమై
దశదిక్కుల్ నిబళించు నోజ నొకటఁ ♦ దాఁ జూచుచుఁ దోఁచెనుఁ. 128

తే. సూర్యచంద్రాగ్నిలాభములు ♦ సురుచిరములు
ఘోరములు మూఁడుశీర్షముల్ ♦ గొలఁది మీఱి
సకలజగములకును భయ♦స్థానము లయి
త్వష్టకుం బ్రీతిదమ్ములై ♦ తనరుచుండె. 129

ఉత్సాహము. అతఁడు పర్వఁగ బెరిఁగి పెద్ద ♦ యై తపం బొనర్పఁగా
మతి సొమసర్చి సొమక్రతనము ♦ మధ్యమందు మహిత మా
గతిఁ దపించె నేండ్లు వ్రాండ్లు ♦ గా సుదుశ్చరంబు ను
న్నతము నై నవ్రతము నెమ్మి♦నమునఁ బూని వ్రూనికఁ. 130

క. శతమన్యుఁడు తత్తపమున, కతులితముగ వగచి యిట్టు ♦ లై యుండినచో
నితఁ డిందుఁ డగును దప్పకు, గతి యే మని మతిఁ దలంచి ♦ క్షమునేర్పు మొయిఁ.

తే. అచ్చరలఁ బిల్చి వానల ♦ కెచ్చఁ బలికి, తపము గావించుత్వష్టృవు♦తోకుఁ బ్రలోభ
న మొనర్పుఁడు పొం డని♦నెమ్మి నంపి, వుర్వుమను వారు మిక్కి♦లిపాలువు మిగిలి.

మ. ‡జిలుఁగుంగాగరలం ధరించి మిగులఁ ♦ జెన్నారువేణీభరం
బులతో రత్నవిభూషణావళులతోఁ ♦ బూల్వాంది హారప్రభో
జ్జ్వలితాంగంబులు రంగుమీఱి జగముల్ ♦ సంచింప జాల్వేషముల్
గలరై పోయిరి విశ్వరూపుఁడు దగం ♦ గావుంమనవ్వోటికిఁ. 133

క. జేజేరాయనిమదిలో, నాజెపుభయవహ్ని నార్చి ♦ రహిఁ గూర్చఁగ నా
రాజీవాక్షులు బతనము, రాజిల్లం జేసి రపుడు ♦ రమణ దలిర్పఁ. 134

ఆ. వివిధహావభావ♦విభ్రమంబు లెసఁగి, సంగసౌష్ఠవంబు ♦ రంగు లీన
మునినచేశమందు ♦ ననిశంబు వర్తించి, రాటపాట లెల్ల ♦ నతిశయిల్ల. 135

తే. కనియుఁ గననట్టు లత్తపో♦ధనుఁడు దనరి, వారిహావభావాదివి♦కారములకు
మది గలంగ నీ కక్షన♦ముదయవశము, గలిగి పూర్ణసాగరమట్లు ♦ పొలుపు మీఱె.

—●◆● ఇంద్రుండు విశ్వరూపునిం జంపినకథ. ●◆●—

సీ. వేల్పువాల్లం ట్లట్లు ♦ వివిధ రీతుల జత్త,నించి వంచితు లయి ♦ కించు లగుచు
మరలి శక్రునికడ ♦ కరిగి మా కాధైర్య,గిరి చలింపదు నీవ ♦ యరసికొనుమఁ

---

* సోమము = సోమరసము; అన్నాదము = అన్నమునిమనది. ‡ గాగర = లంగా.

నా విని దేవేంద్రుఁ ♦ డీవిధంబునఁ గార్య, మగు నని వానిఁ జంపఁగఁ దలంచి
త్రిశిరునిపై వేసెఁ ♦ దీవ్రాగ్నినిభము భ,యావహం బగువజ్ర ♦ మటకు నేగి
తే, వజ్రపాతమునఁజేసి ♦ వాఁడు తలలు, దెగినఁ బెనుగొండ గూలిన♦తీరున నిలఁ
గూలెఁ గూలిన శాంతిఁ గై ♦కొనఁగ రామి,నిందుఁ డెప్పటిఁ జింతిల్లె♦హృదయమందు.

ఉ. ఘోరతపఃప్రభావమున♦కుం గుదురై చనువిశ్వరూపుఁ డ
త్రీరునఁ జచ్చియుం బ్రదికి ♦ తేఱిన వైఖరిఁ దేజరిల్లుచుం
గ్రూరగతిం గనంబడియెఁ ♦ గొంతటిలోఁ శిరస్త్రయంబునుం
జేరువ భీతిదం బగుచుఁ ♦ జేప్పడఁ జేసె బుధాధినాథునిన్. 138

క.†లక్షణమున నొకతఱి, డాఁకితికిం బరశుహస్తుఁ ♦ డై చనుదేరఁ
వీక్షించి వాని విబుధా,ధ్యక్షుం డి ట్లనియెఁ బిలిచి ♦ తాత్పర్యమునన్. 139

పంచచామరము.‡కుఠారధారఁజేసి పీనిఁ ♦ గోసి చెక్కఁ ముక్కఁ గాఁ
గఠోర మిశిరస్త్రయంబు ♦ ఖండఖండమై పడన్
వశారి వై పొనర్పు మన్న ♦ వాఁడు గొండవంటియీ
శశారిమేనుఁ జెక్కుశక్తి ♦ చాల దాయుధంబునన్. 140

తే. ఈవిగర్హ్యకర్మము♦ మే నొనర్చ, బూన ననుటయు వెఱవకు ♦ మేను గలను
నాప్రసాదమున నీ♦కున్ బలంబు, గలుగు గండగొడ్డలి వజ్ర♦కల్ప మగును. 141

వ. అనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 142

మ. ఎవరయ్యా యిటు ఘోరకర్మమున కై ♦ పేక్షింతు వీ విట్లు చె
ప్పనలంతేనియుఁ జెప్ప మన్న నతఁ డే ♦ బ్రాకారి నీకోరిన
ట్లవు నేఁ జెప్పినయట్లు చేయు మనఁగా ♦ నాతండు దేవేంద్రి పా
పవిధిం బోయెద నన్నఁ బీ తతిసేనే ♦ బ్రహ్మఘ్ను హింసించుటన్. 143

తే. ధర్మసుతుఁడే బోవునీ వి ట్ల♦ధర్మమునకుఁ, బాలుపడితివి ఱుష్టివుత్తుఁ ♦ గూల నేసి
బ్రహ్మహత్యాభయంబు నీ♦భావమందు, వెడలె నే మాఁదు నన నట్లు♦నొడివె నతఁడు.

తే. పావనార్థము ధర్మ మ♦వ్వలఁ జరింతు, శ్రీతు వగువీని శతకోటిఁ ♦ జంపినాఁడ
వీనితల లింత లింతలు ♦ గా నొనర్చి, నా వెఱపు దీర్చి పొందుము ♦ నాదుకరుణ.

తే. పశుశిరము నీకు నిక యాగ♦భాగముగ నొ,సంగునట్లు పొనర్చెద ♦ సంతతముగ
నాకుఁ బ్రియ మాచరింపుము♦నాఁగ నతఁడు,పరశువునఁ జెక్కెఁ ద్రిశిరుని♦శిరము లెల్ల.

వ. అట్లు తత్క్షుం డాచరించునప్పుడు విశ్వరూపునిసోమపానంబుచేయుశిరంబునుండి కపిం
జలంబులును సురాపానంబు చేయుశిరంబునుండి కలవింకంబులును నన్నాదనంబు

† తక్షుండు=వడ్రంగి; ‡ వశారి=సమర్థుఁడు; శశారి=పుట్టితులంపువైరి; § శతకోటి=శబ్దము.

చేయుశిరంబునుండి తీతువులునుం బుట్టె నట్టియెడఁ గృతార్థుండ నైతి నని నంత
సించి దేవేంద్రుండు విగతజ్వరుఁ డై స్వర్గంబునకు నిర్గమించెఁ దక్షుండును హవి
ర్భాగంబులం బొంద వరంబు వడసి స్వగృహంబునకుం జనియె నది యంతయుఁ
ద్వష్ట్రప్రజాపతి విని క్రోధసంరక్తలోచనుం డై. 147

తరలము. నిరవరాధుని నాదువుత్తుని ♦ నిర్మలార్యచరిత్రునిఁ
బరమశాంతుని దాంతునిఁ శ్రీ ♦మన్యుఁ డూరక తున్మె నం
దురితసంభరితాత్ముఁ దుగ్మగఁ ♦ దోఁపఁ జేసెద నీనుఁ
బరఁగువుత్తుని వృత్తనామునిఁ ♦ నుత్తపోమహిమంబునఁ. 148

క. నావీర్య మెంత చేఁడియొ, గేవేం నుఁడె కాఁ నస్య♦దిక్కు లెఱుంగఁ
గావింతు ననుచుఁ గ్రోధప,రీవృతహృదయాబ్జుఁ డగుచు ♦ నేగి కడంకన్ 149

ఉ. ‡వాఁచి తపోబల ంబునను ♦ వహ్నిముఖంబున నేల్చి వేలిమిం
బేర్చినయొక్కపుత్రుఁ గని ♦ వృత్రుని పేరున బిల్చి నీకు నే
గూర్చెద మత్తపోమహిమ♦కుం దగ వర్ధిలు మంచు వానినిం
జేర్చెఁ గవుంగిటం గృపకు ♦ శేవధి యై ముద మావహిల్లఁగన్. 150

వ. అంత. 151

ఇంద్రుండు వృత్రానురునితో యుద్ధముచేసి యోడినకథ.

ఉ. వృత్రుఁడు కాలసూర్యుఁ డన ♦ వెల్లుచుఁ గల్గినయంతలోన నీ
ధాత్రియు నంతరిక్షమును ♦ దద్దయు నిండఁగఁ బొంగి యిద్ధ లో
కత్రయమందు నే జలుపఁ ♦ గల్గిన దెయ్యది యుగ్రముఁ జెప్పవే
శాత్రవజైత్ర! నా కెలువ ♦ శక్రు నసక్రకపర్వకమంబునన్. 152

క. అని తండ్రి సెప్పినంతన్, విని వృత్రుఁడు దాడి వెడలె ♦ వెస సురలోకం
బున కేచి వానవులుఁ, జని వాని నెదిర్చి పోరె ♦ సంరంభమునన్. 153

ఉ. క్షుద్రులు వృత్రవానవుల♦కుం గడు ఘోరనమిత్త మయ్యెఁడన్
బద్ధమ యయ్యె నెయ్యెడకుఁ ♦ బాయనియట్లులు బెట్టిదంబ యై
వృద్ధికి వచ్చుతేజమున ♦ వృత్రుఁడు వెచ్చియు నంతలోన భా
స్వద్ధృతిఁ బట్టి మించె సుర♦వల్లభునిన్ శతకోటితోఁ వడిన్. 154

క. వృత్రాగ్రస్తుం డై యిటు, గోత్రభిదుం డసురజితర♦గోళముఁ జన న
ష్టాత్రివడి సురలు జృంభణ, మూత్రిదశారికి నెనంగు♦నటు సేయుటయున్. 155

‡ వేఁవి = స్థానము.

ఆ. అంత నావులింత ♦ కొంతలో సమరారి, కైన నోరు డెబ్బచె ♦ నలసతమెయి
సంతరం బెఱింగి ♦ స్వాంగముల్ ముడిచి పెఁ,నడిగ వెడలి వచ్చె ♦ వానవుంమ.

క. అది మొదలు ప్రాణికోటికిఁ, ద్రిదశులు పొనరించినట్టి♦జృంభిక లరుదై
పొదలె నటు వెడలి వచ్చిన,తిర్దశేశ్వరుఁ గాంచి కలఁక♦డేఱిరి తిర్దశుల్. 157

చ. మఱియును వృత్రునిం దొడరి ♦ మూసనిమత్సర మెచ్చ వానవుం
డఱిముటి లేక పోరు కొన ♦ నాయితపాటును జూవఁ జూచి వాఁ
డఱిచుచు లేచి వానిఁ గవి♦యంబడి పో కొనరించె ఘోరమై
కొఱలె న దెంతకాలమున♦కుం దెగడెంపులు లేనియట్లుగఁ. 158

తరు. అ ట్లేండ్లు పూండ్లుగా♦నగురణనుండు♦నావృత్రుఁడు బలాఢ్యుఁ♦డై వీతిహోత్రు
నట్లు మండుచు నింఁదు ♦ నడఁగి చెఁ దండి♦ యతితేజ మది తన ♦ కావహిల్లంగఁ
బోట్ల కై నెచ్చి వే♦ల్పులతోడ సంతఁ ♦ బో రీఁగి యుంగదఁ ♦ బ్రుంగి విష్ణుండు
పా ట్లెల్ల విన్నని♦పాల వచింప ♦ భావించి మునిగణ♦పరివృతుం డగుచు. 159

వ. మందరాచలాగ్రంబునకుం జని నంక్రందనుండు బృందారకబృందంబులం గని కుందు
గుముచుచు ని ట్లనియె. 160

ఉ. కంటిరె వేల్పులార! భుజ♦గర్వసమన్వితచిత్తుఁడై జగ
త్కంటకుఁ డైనశాత్రవుని♦గండితనం బతఁ డెల్లవేల్పులఁ
గంటి పడంగఁ జేసి త్రిజ♦గంబులు గైకొని యిప్ప డేరికిఁ
గెంటఁగ రానిబీరమునఁ ♦ గీండ్రిమను మీఁదను గాన కుండెడిఁ. 161

ఉత్సాహము. సమరమందు వాని కివుసు ♦ చాలినట్టివాఁ డొకం
డమరఁ డెందు ముంచు నే న♦మర్థుఁడం దలంప నీ
సమయమందుఁ గా ని కెట్లు ♦ జతనుపమునో మనకు భ
ద్రము లటంచుఁ దలఁచుచుంటి ♦ రాతులు బవళ్లునుఁ. 162

ఆ. ఇట్టినమయమందు ♦ నిందిరారమణుండు, దిక్కు గా కొకండు ♦ దిక్కు లేదు
వేల్పులార మనము ♦ వెన్నునికడ కేగి, విన్నవింత మిచటి ♦ బన్ను మంత. 163

తే. భక్త పరతంత్రుఁ డాతఁడు ♦ పలికినట్టి, పలుకుబడిఁ బట్టి నడచి య♦ప్పగఱి నొడిచి
శ్రేయమును బొందఁ గల మని♦చిత్త మందు,నిశ్చయించితిఁ బదఁ డందు♦నిపుణు లెల్ల.

వ. అని దేవేంద్రుఁ డాసతిచ్చిన వృత్రభయార్దితు లగుదేవ శ్రేష్ఠులు వల్లె యని వానిం
బుణ్యకరుఁ[illegible] ముసిసి ♦ మేలు ♦ [illegible] ణ్య మగు విష్ణునేవ్రుగికర
ణంబు సొచ్చి. 165

విష్ణుదేవుండు వృత్రుఁడోపాయం బెఱింగించుట.

ఉ. మున్ను త్రివిక్రమంబులను ♦ మూఁడుజగంబుల నాక్రమించి శౌ
ర్యోన్నతుఁ డై సమస్తదను♦జోత్తరుఁ డైనవిరోచనాత్మజున్
బన్నుఁగ గట్టి మా కఖల♦భాగ్యములుం గలిగించి నిత్యసం
పన్నముగా సురేశ్వరుని ♦ భాసిలఁ జేసితి కాదె వానవుల్. 166

శా. ఈవే లోకము లుద్ధరించెదపు నీ♦ వీలోకనాథుండ వీ
వే విశ్వంబు సృజించిపట్టెదవు నీ♦ వే దిక్కు మా కెల్లనో
చేనా! దీనశరణ్య! నృత్తగతిఁ గీడుం ♦ జేయఁబోకుండ నే
దా వెల్లొంచుచునుండె లోకవిభుఁడై ♦ దండింప రా కేరికిన్. 167

ఉ. నూరుగవస్థ యిట్టి దని ♦ మూఢత నీకు వచింప కేటికిన్
మారొర యైనవాఁడు కొకఁ♦డూఁబుతయుం బల్క నోపఁగాఁడయై
వేమరుఁబోలె ప్రజలును ♦ వెఱ్ఱిఁ బడ నీడనాడియున్ వడం
కేదము నిట్టు లుండెఁ గసు ♦ మిం తనిఁ గాంచిన నీక తోఁచెడిన్. 168

అ. అనుడు విష్ణుదేవుఁ ♦ డనియె మీఁ చెప్పిం, చొప్పఁ సేయు టొప్పుఁ ♦ జెప్పెద వినుఁ
డిప్పు డీరు ముసలు ♦ నేగి వృత్రునితోడి, మైత్రి నెఱపరయ్య ♦ మఘవునకును.

తే. వెనుక వాని జయించెదు♦విధము గలదు, నాదు♦ తేజం బాకప్ప డీ♦నాకవిభుని
భిదురమునఁ గూర్చు సద్దాన ♦ వెదరు వీపి,యిత్తఁడ వృత్రుని మొత్తెదు ♦ నింతలోనఁ.

వ. ఇప్పటికి మీ రెల్లరుం జని వృత్రునితో మైత్రి గావింపుఁడు అని యుపదేశించిన దేవేంద్రుఁడు లగుదేవత లెల్లరు నల్లనం గదలి సూర్యచంద్రాగ్నులం బోలి దురాధర్షం బగుతేజఃపుంజంబునం జేసి ముల్లోకంబు లొక్కుమ్మడి క్రమింగునో యనం బొంగి వెలుంగుచు భీకరోగమూర్తియై యున్న వృత్రాసురునిపాలికిఁ గంధర్వులతో ఋషులం బుచ్చుటయు వారు నటఁ జని ప్రియవచనంబుల వానినంభావించుచు నిట్లనిరి. 171

చ. *నిరతము నిజతేజమున ♦ నిండె జగం బిది యెల్ల నీవు పో
టరి వయినఁ బిడ్డఁ జనియె♦డఁ బ్రభయంబును బొందవైతి విం
దరిగలి లేమ చెప్పితిమి ♦ హాయనముల్ కడుఁ జెల్ల నైన మీ
యిరుఘరిపోరు ఘోర మయి ♦ యెల్లప్రజావళి నేఁచుఁ గావునన్. 172

క. నీకును వానవులకు నీఁకఁ, జేకొన నగు సఖ్య మిట్లు ♦ చేసిన యోనిన్
నీ కమరలోకసౌఖ్యం, బేకాలముఁ గలుగు ననుచు ♦ నేర్పడఁ బలుకన్. 173

---

* ఆగస్టి = అగస్త్యుఁడు.

ఆ. ఆలకించి వృత్తుఁడు ♦ డామునులకుఁ బ్రణమిల్లి యిట్లు పలికె ♦ నేము లేక
ముఁ మొలంగ నుంటి ♦ మని గాఁ ముష్మలార, సంధి యెట్లు నాకు ♦ శక్యినకును.

వ. అనిన విని ముసు లయ్యా! సాధుసాంగత్యం బత్యంతసుఖప్రదంబు పురుషుండు దానిం గోరి చేసికొనఁ దగు నది గొంతఁ దా వచ్చినప్పుఁ బాఁ దని త్రోసివుచ్చు టయు నట్టిసాధువుల హింసించి నెంచుటయు నభిజ్ఞునకు ధర్మమార్గంబు కాదు దేవేంద్రుఁడు సత్యసంధుఁడు ధర్మనిరతుఁడు నర్వసమ్మతుండు వాఁడు వానితోడి మైత్రి నీ కవశ్యకర్తవ్యం బనర్థంబు శంకింపుచు నీవు కిప్పు డీవు మూ ఱాడకుము కార్యకృచ్ఛ్రంబు రానున్నతఱి మముఁబోఁ టిట్లు చెప్ప కొప్పం గావున నింత చెప్ప వలసి వచ్చె విచారించుకో మ్మని నెమ్మనము బోధించుటయును. 175

మ. అతఁ డట్లే నివు డీరు కోరిటు చేయం జూచెదం గాని నం
తత మాద్యాం బగుదాఁ శుష్క మగుదాఁ నగ్ని గావకాష్ఠంబులఁ
శితశస్త్రీత్రములఁ బగల్ నిశియుఁ నాఁ జిష్ణుండు విష్ణుండు గా
మృతికిం జూడక యుండుఁగల్లు వరుఁ ♦ బోనుఁ బ్రసాదింపు డీ. 176

వ. అనిన వా రట్లగుం గాక యని వృత్రవాసవులకు మైత్రిం గలిగించి చని రట్లు పెద్దకా లంబు కడచినవెనుక దేవేంద్రుండు మృత్యునగ్నోద్యోగంబునుండిచేసి రంధ్రాన్వేషణంబు నేయుచు. 177

ఇంద్రుండు మృత్యుం బరిమార్చుట.

మ. ఒకనాఁ డాసన మెట్టివాఁడు నముఁ ద్రోపాఁ తభూమిఁ బలాం
తకుఁ డావృత్తుని జూచి నిష్ణువగ ముంటఁ ఖ్యాతి నే వీరు
స్మృ శ్రేయంబుల నెంచఁ జాల నిది సఁ ♦ ద్యాకాల మూ నిద్ధ వా
త్రికనఁ రాము దివంబు గా వనుచు మృత్యుఁ ♦ ద్వేధి దలంచెఁ హరిఁ. 178

వ. తలఁచినమాత్రాఁ బర్వతేంద్ర బునఁ గన్గొం వజ్రాస్త్ర మూ
జలసిధి నంత నార్ద్రి మనఁ ♦ జాలము శుష్కముఁ గాము దీని నే
గెలిచెద వీని నిప్పు డని ♦ కేరుచు వజ్రిముతోడ దానిఁ
బలముగఁ గూర్చి వైచె బలు ♦ వైరి భ్రళు మృత్యుపైఁ బగఁ. 179

క. ఆలోన నురుపుఁ గోనఁ, బోఁ హరి సొచ్చి నాఁ ♦ పొడ వడఁగించెఁ
గూలఁ బడె వాఁడు దిక్కుల, వీరిలెఁ జీఁట్లు గాలి ♦ వీచె నొలైఁ. 180

క. లోకాళికి మాపఁ బ్రా, ణాంకి ఁగ ♦ ప్రసు ♦ లో నుదవ మొకఁ
బాకాఁ బ్రస్తుతిఁ దిరి, గైకొని ముభుపులును ముష్మ ♦ గలలోకములఁ. 181

వ. ఇట్లు మరుత్వంతుండు వృత్రుం బరిమార్చి సర్వభూతనమస్కృతుండై హర్షించుచుం జని మహర్షిగణసేవితుం డగుపుండరీకాక్షుం గని పూజించి నిజరాజధానికిం బని వినియె నంత. 182

చ. సమయము సన్మరింప కరిఁ ♦ జంపినదానఁ ద్రిలోకనాయకో
త్తముఁ డనృతాభిభూతుఁడు నధార్మికుఁ డై మును విశ్వరూపక
ప్రముధనపాతకంబునను ♦ బట్టి బడల్పడి నష్టసంజ్ఞుఁ డై
క్రమ మతి ప్రాభవంబు సెడఁ ♦ గష్టదశం బడి నష్టుఁడై చనెఁ. 183

వ. ఇట్లు బ్రహ్మహత్యాభీతుండై దేవేంద్రుండు నష్టసంజ్ఞం బయినసర్పంబు వోలె దర్పంబు దక్కి నష్టుండై జలంబుల నడ పొడ గానరాక యుండె నంత. 184

తే. వుడమి చెడె నన్యములు నృత్తములునుఁ జెడుటఁ
బొడ వడంగె నదుల్ మగుభూము లగుచుఁ
గఱి వనావృష్టి సంక్షోభ ♦ మెఱుఁగ నయ్యె
జగ మి దెల్ల నరాజక ♦ మ్మగుటఁ జేసి. 185

వ. అట్టిమహోపద్రవసమయంబున ఋషులును దివిషదులును దేవరాజు వనష్టుం జేసి మహాభయసంతప్తచిత్తు లై. 186

ఇందుఁడు నష్టుండైన దేవతలు నహుషుని నురరాజ్యాభిషిక్తుం జేయుట.

చ. భువన మరాజకం బయినఁ ♦ బొ లెసఁగంబడ దందునం బ్రభం
దవు నొకపూరుషుఁ నిలుప ♦ నౌ నమరాధిపతిత్వమందు ని
ష్ణవసర మంచు నెంచి తమ ♦ రందఱుఁ బొందుగఁ గూడి తేజు నా
ర్జవమును గల్గునాహుషు ♦ రాజసదేశముఁ జేరి కోరికన్. 187

వ. త్రివిష్టపేశ్వరుండు నష్టుం డైన లేఖం గెఱింగించి సర్వసమర్థుండ వయినీవు త్రివిష్టపరాజ్యసింహాసనం బధిష్ఠించి మా కెల్ల నధీశుండవై యుండు మని ప్రార్థించిన నతం డే నసమర్థుండఁ ద్రివిష్టపరాజ్యంబు వహించి పాలించుటకు నాకు శక్తి చాలదు నావుడు వారు వారివారితపోబలం బంతయు నంతసంబున వాని కిచ్చి నీ వింక బలాఢ్యుండ వై తి ర మ్మనిన నహుషుండును దేవదానవయక్షరాక్షసగరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరాదులయు దేవర్షిపితృగణంబులయుఁ దేజోభాగంబులెల్ల నల్లరం గొని మహాబలసమన్వితుండై పూజ్యం బైనత్రివిష్టపరాజ్యంబుఁ దభిషిక్తుండై దివ్యమునిసేవితం బైన దేవేంద్రపదం బధిష్ఠించి నిర్మలధర్మంబుం బురస్కరించుకొని బ్రహ్మర్షిదేవర్షిగణంబుల నెల్లం బరిపాలించుచుఁ ద్రిలోకరక్షకుం డై గంధమిగిలి దేవకన్యాపరివృతుండై దేవోద్యానంబు లగునందనోపవనంబులందును

కైలాసహిమవత్పృష్ఠమందరశ్వేతసహ్యమహేంద్రమలయాదిపర్వతంబులందును నము
ద్రంబు లందును సరిత్తులందును వాపీకూపతటాకములందును నానావిధక్రీడలం
దేలుచు స్రుతిమనోహరబహుపక్రికారనానావిధశకుంతధూర్యులునం దనివి నొందుచు
వేణువీణాదివాదిత్రంబుల కిలరుచుఁ దుంబురునారదాదిగాయకగానంబు కర్ణరసాయ
నంబుగ నాకర్ణించుచు రంభాద్యప్సరోగణంబులనాట్యవిశేషంబుల నానందించుచు
మూర్ఛితంతంబు లైనఋతువులును సురభిళంబులు సుఖశీతలంబు లైనవాతంబు
లును దన్నే వేళ సేవింప దేవర్షిగణభావితుండై వివిధాభిమతభోగంబు లనుభవిం
చుచు సుఖంబుండి క్రమంబునం గామపరతంత్రుండై పరివర్తించుచు నొక్కనాఁ
డొక్కచో శక్రమహిషి యగుశచీదేవిం జూచి మదనబాణవిభిన్నహృదయుండై
కొలువుకూటంబునకుం జని సభాసదులం గలయఁ బరికించి యిట్లనియె. 188

నహుషుండు శచీదేవిం బొందఁ గోరుట.

ఉ. ఇంద్రుఁడ నై జగత్త్రయము ♦ నిర్జయశేంబున నేలునట్టినా
కీంద్రపదంబు నైనవైభవము ♦ లెల్లఁ గ్రమంబున నై రహించె న
య్యింద్రనిధర్మపత్ని యిటు ♦ లేటికి నన్ గలయంగ రాదు న
న్నింద్రునిఁ గాఁగఁ జెప్పి శచి ♦ నిచ్చటికిం గొనిరండు చెచ్చెరన్. 189

చ. అని సభ నాడువాక్యముల ♦ నాశచి విన్నది గాన విన్నఁబా
టనయము మోమునన్ మొలప ♦ సంగదబుద్ధిగుచు జీవునింటికిం
జని నహుషోపచారము పొ♦నంగినచందము చెప్పి సర్వముం
దన కవమానలేశమును ♦ దాఁకనియట్లు పొనర్చి వేడుచున్. 190

సుగంధి. జీవ! నీవు నన్ను మున్ను ♦ చెప్పుచుండు వెప్పుడున్
దేవతాధినాథు నేలు♦దేవి వీవు నీకు నా
దేవదేవుదేవి యైన ♦ దీటు గాదు సాధ్వి వో
దేవి మేలు గాంచు మంచు ♦ దీవెనల్ పొనర్చుచున్. 191

క. క్రొత్తడి యగుము లేదువ, వెత్తటి నీ వనుచు మున్ను♦నెదిగింతువు ము
న్ని త్తటి నట్లు పొసంగఁగఁ, జిత్తమున ననుగ్రహింపవే ♦ చేసెద వినతిన్. 192

క. అనుచు బృహస్పతి యను నో,వసితామణి! నాదుపలుకు♦బడి సత్యమ యీ
వనట విడు నహుషుభయముం, గొనకుము నీమగనిఁ గూడు♦కొందు సుఖముగన్.

వ. నే నాప్రయత్నంబునం బరివర్తించెద నని తన్ను శరణు వేడినశచీదేవిని నాదరించి తన
యింటం బెట్టుకొనియె నది విని నహుషుండు గినిసి నీమ్రగతిన్ ద్వేషించి దూషించె
నవుడు దేవ లెల్లరు ఘోరదర్శనుం డగునహుషుపాలికిం జని యిట్లనిరి. 194

చ. విను మెడఁ గిన్క నీ విటుల ♦ వీడ్వడుచుండుట నెల్లలోకముల్
గడగడలాడుచుండఁ బర ♦ కాంతపయి స్మరలింపు చిత్త మ
ప్పుడఁ తి నన్ను గహించు యది ♦ భవ్యచరిత్ర నుశేంద్ర! వేర్మి వే
ర్వడఁ బ్రిజ కెల్ల ధర్మపరి ♦ పాలనముం బొనరించు మింపునఁ. 195

వ. అని ప్రార్థించుటయు. 196

క. కామవిమోహితుఁ డగునరఁ, డామాటలు చాఁ బెడిచెవు ♦ లం దిడి నగుచున్
మీమీగఱవులు నామరి, కేమిటికు రుచియింప వనుచు ♦ ని ట్లని పలికెన్. 197

చ. తగుదు వటంచు నన్ బెఱవు ♦ దారికి వచ్చితి రీరు చాలు మే
లగు నగుఁ దొంటిమోహ్భు వ ♦ హల్యఁ గులాంగన యంచు నెంచెనే
తగ దన రీరునే నతని ♦ తప్పులు నొప్పులుగా గ్రహించి రీ
తగవుల కేమి నాకడకు ♦ దానిని దెం డటు లైన మే లగున్. 198

ఆ. అనిన వేల్పు లట్లు ♦ లైన నిందాగిణి మే, మిటకుఁ దెచ్చి యిత్తు ♦ మిచ్చకొలఁదిఁ
జేసికొ మ్మటంచుఁ ♦ జెప్పి బృహస్పతి, పరిసరమున కరిగి ♦ రలిగి రిట్లు. 199

చ. గురువర శక్రపత్ని తన ♦ కుం గలబాధఁ దొలంగఁ జేసికో
శరణము వేఁడి మీఱఁడ నె ♦ నంగునను నుంట యెఱిఁ గి యుండి రీ
సురలును మానులుఁ నహాయ ♦ మురుకున కోడిరి వేఁడుచుండి రీ
గరిత నొనంగు మాతనికిఁ ♦ గా నతఁ డాహరి మించు నన్నిటన్. 200

ఆ. లోకహితముఁ గోరి ♦ లోలాక్షి నాలోక,రక్షకునకు మార ♦ రాజ్య సాఖ్య
మొందునట్లు గాఁగ ♦ నింద మంచు నొనంగి,నుచ్చవయ్యు నీకు ♦ మ్రొక్కు లివియ.

వ. అని పలికినపలుకు లెల్ల మురుషులై చెవులు సోక నట నా శచీదేవి వినిర్భిన్నహృ
దయయై మురాచార్యుం గాంచి కంటఁ నడిపెట్టుచు. 202

కవిరాజవిరాజితము. కలకట మిక్కిలి ♦ కష్టము వచ్చెను ♦ గావఁగ దేవర ♦ కాపుల స
క్క టికము వుట్టఁగఁ ♦ గైకొని వేఁడితిఁ ♦ గారుణికాగ్రణి! ♦ కాచితి రీ
రటమట మింతయు ♦ నంటక యుండెడు ♦ నట్లు సౌనర్యఁగ ♦ నా నివుఁడఁ
గుటిలుఁడు వానికిఁ ♦ గోమలి నాటకుఁ ♦ గోరము నామది ♦ కొం తయినన్. 203

శచీదేవికి గురుఁడభయుం బొసంగుట.

క. అని కురరివోలె నేడ్చుచు, నిను విభునకు శరణ మిచ్చి ♦ నే నెగ్గు దలం
తునె బ్రాహ్మణుండ గానే, నినకా భయ ముడుగు మింక ♦ స్వాంతమునందున్.

వ. అని నుడ చాగ్నిబ్రహ్మ హైహ్మ బుఁ జేసి ♦ ప్రత్యేల యజనపౌరోమి నూఁడుఁ బలికి
దేవేంద్రునికిఁ మొగంబై ధర్మానుఁ నను బూని వాసి గన్నచే ని ట్లధర్మకార్యం బాచ

రించువాఁడం గాను మీరు మీయిచ్చ వచ్చినమచ్చటం బోయి రా వచ్చు నని మతియును. 205

సీ. బీజకాలముండందు ♦ బీజంబు మొలవను, వృక్షకాలముండందు ♦ వాన లేదు
బ్రతికెయున్న ప్రాణులకు ♦ పానముల్ కలిగి వగుఁ, బుచ్చిన స్వర్లోక♦సరణి తప్పు
వేలిమి వేల్చిన ♦ వేల్పులు గొందరు, వ్రీడ లగాలనుండదఁ ♦ రాలుచుండు
మీ రయుగుఁ బిత్రీదా♦నంబగాలనుండదు, దూఱుమనుఁ బేరు ♦ దొలఁగిపోవు

తే, శరీరమం దొచ్చినయటనిని ♦ గరు వలేక, పగఱబొడఁ బడఁ జిమ♦ఱఁగఁ దలంచు
నెవ్వ డివ్వానిపై కిని నల్ల ♦ నొప్పఁ బలికెఁ, బొల్లి నే నిట మతియుఁ గీయుల్లమందు. 206

వ. అని ప్రతికూలోత్తరం బిచ్చి యుషుము నిమిషులు నట్లయోని యిప్పట్లం బోయ నగు నట్టిసర్గం బెట్లయుఁబోయో నీవ యథాన్యాయంబుగా నెఱిఁగించి చెప్పి మనుటయు నదగర్వదుర్వినీతగ్రహుఁ డగుఁ బుషుఁ డిట్లు పలికెయుఁ బోయఁ బాలసు నీవు నిప్పటి కిప్పుడంటి వాని చెంతినుం జనఁ గొంతకాలంబు న్యగ్రహాంబు గల్పించుకొని నమ్మునాది పిదప మన చేయఁ గలవాని జేయుఁ బ్రియమ్మంది మరి గురుఁ డాజ్ఞాపించిన మెచ్చుఁ నగ్ని పురోగము లగు దేవత లాశచీజేవిం జేర నరిగి. 207

ఉ. ఈలుపుగల్లుదాస పరి ♦ యేయును నెఱిగియు నన్నదానికిఁ
దలిమి దూలనీయకును ♦ నెల్లికో! తల్లడమంది భ్రాంత యౌ
నేలిక కట్లుఁ బల్కఁ దలసె ♦ నిప్పుడు గీష్మతి పల్కఁ బట్లుగాఁ
గాలము నెంచి చెయ్యు మిఁక ♦ నా కను కవ్వలికార్యసిద్ధికిన్. 208

శచీదేవి నహుషుని వంచించుట.

మ. అని ప్రారింపఁ బ్రసన్నచిత్త యయి యఁ♦య్యబ్జాక్షి లోకత్రయా
వనముం గోరి భవద్ధితం బొనరుపఁ ♦ బ్రస్తుతు నవ్యక్తనం
బును మీ రేగుఁ డటంచు దేవమునులం ♦ బో నాడి నమీడి యై
జనయెఁ నూత్నిను రేఁడు చెంతికు బృహ♦స్పత్యోక్తి దోషంబునఁ. 209

తే. రూపలావణ్యవతి యయి ♦ యేపుమీఱి
మెఱుఁగుతెఱఁగునఁ దనచెంత ♦ మెఱయుమెఱుఁగుఁ
బోడిఁ గనుఁగొని కాముని♦వాడి కన్ను
మగుచు నహుషుండు పౌలోమి ♦ కనియె నిట్లు. 210

క. ముల్లోకంబుల కింద్రుఁడ, నెల్లరు భక్తిఁ భజింతు ♦ రిందుముఖీ నీ
వుల్లమున నన్నుఁ గైకొని, వల్లభునిగ నేలుకొనఁగ ♦ వలదే చెపుమా. 211

వ. అని పలికినం బొలోమి భయోద్విగ్న యై ప్రవాతప్రకంపితకదళివలెం గంపించుచుఁ గృతాంజలి యై యి ట్లనియె. 212

చ. హరిహయుఁ డేరికిం దెలియ◆న ట్లయి పోయెను నట్టిఁ డయ్యెనో
ధరపయి నెందునేఁ గలిగి ◆ తా మతి వచ్చునె రాఁడొ నిశ్చయం
బరసినవెన్క బీతతిన◆స్వాంతమునన్ నినుఁ గూడి యుండ నే
నిరతముఁ గోరుచుంటిఁ గరు◆ణింపవె నా కెడఁ గొన్నినాళ్లుగన్. 213

తే. అనిన నవ్రీతుఁడై నవ◆ఘాముఁ గేంద్రుఁడు, డట్ల యగుఁ గాక నీమగఁ ◆డై నశక్తి
నాగమనకార్య మెఱిఁగిన◆యంతమాత్రఁడనే నహంగమ వగు మన ◆కింపువదన 214

వ. అని యంపివుచ్చిన నచ్చిగురాకుఁబోఁడి బృహస్పతికడకు నుగిడి చనియె నది యంతయు విని దేవత లెంతయుం జింతించుచుఁ దేవాదిదేవుం డగువిష్ణుదేవునిపాలికిం జని ప్రార్థించి బ్రహ్మహత్యాభిభూతుండై పోయినపురుహూతు నప్పాతకంబు వాయ ననుగ్రహింపవే యనిన నతండు వారి కిట్లనియె. 215

మత్తకోకిలము. వాజిమేధము నాకుఁ గూరిచి ◆ వానిపుం డొనరించినన్
దేజ మీఁ బుఁగఁ దత్ఫలంబునఁ ◆ బ్రీతిఁ బాతక మించ మీ
రా జగన్ మతి లోక మెల్ల వి◆రాజమానవిభూతిమైఁ
దేజరిల్లెదు దుష్టకర్మగ◆తిం జెందు న్నహంపుం డొగిన్. 216

వ. అని యానతిచ్చుటయు. 217

తే. అమృతమున కెత్తువచ్చునా◆రాయణో క్తివిని నహుచార్య్య లగుసురల్ ◆మునులతోడ
వెడలి వెదకుచు విష్ణుఁ దు◆న్నెడకు నరిగి,యశ్వమేధము చేయించి ◆రతనిచేత.

వ. అతండు నయ్యశ్వమేధప్రభావంబునం జేసి తనకుం గలబ్రహ్మహత్యం బెడబాసి దానిం బెక్కుభాగంబులు చేసి భూరుహంబులందును భూధరంబులందును భూమియందును నదులందును మదవతులందునుం బెట్టి తానువిగతపాపుండై యమరావతీపురంబున కరిగి యుట. 219

క. వరదానంబున దుస్సహ,తరతేజోంచితుని నహుషు ◆ ధైర్యసీమాద్రిం
బరికించి బలనిషూదనుఁ, డరవాయిం గొని గమించె ◆ నగపడకుండన్. 220

వ. అట్లింద్రుండు దుస్సహతేజుం డగునహుషునిం జూడనోపక యెవ్వరికిం దెలియకుండఁ మతీయుఁ బలాయితుం డగుటయును. 221

—◆◆◆— శచీదేవి యుపశ్రుతి వారాధించి యింద్రునికడ కరుగుట. —◆◆◆—

తే. వనజియుఁ బ్రోష్ఠపఁ◆ ... ◆ ... ◆ ... ◆ ...
తగునె నీ కిట్లని కడింది ◆ లెవాతహఁ గొని,శో కసంత ప్తచిత్త యై ◆ నుక్కి నుక్కి.

తే. ఇడితినే నగ్ని వేల్చితి♦నేని గురులఁ, గొలుతునేఁ గ్రొత్తడిసయేనిఁ ♦ బలుకుబడి న
సత్య మించెయు లేదేని ♦ నిత్యభక్తిఁ, దలఁతు నారాతిదేవత ♦ పొలుచుఁ గాక.

వ. అని నిశ్చయించి యుత్తరాయణపర్వృత్తంబు మత్తమోత్తనుంబు నైనయుపశ్రుతి
యనంబడుదాతిదేవి నారాధించి దేవరా మున్నడేశంబు చూపు మని ప్రార్థించు
టయు నయ్యుపశ్రుతి సాకారయై సాహిత్యరించినం గని ముభుక్షుకొంగన నిజాంతరం
గంబున సంతసించి నీ వెవ్వ రవ్వా యెతిగిఁవు మనిన నామె నే నుపశ్రుతి యను
దాన నీసత్యశీలంబులఁ జేసి నీ కిట్లు వర్ణనం బిచ్చితి నీవు మహాపతివ్రతవు నేఁడు
నియమవ్రతంబున న న్నారాధించితివి కావున నీకు నీనాథునిం జూపెద రమ్ము భద్రి
మ్మగు నని చెప్పుచు నప్పుడోమజు దోర్ద్వాసు పెక్కు వనంబు లత్రి మించి మేటి
పర్వతంబు లెల్లం దాఁటి హిమవదుత్తరపార్శ్వంబున మహాసముద్రమధ్యంబున
బహుయోజనవిస్తీర్ణం బై నానాద్రుమలతావృతం బై నమహాద్వీపంబున శతయోజ
నాయతంబును జలపూర్ణంబు నగునొక్కసరోవరంబుం బొసగని తన్మధ్యంబున మట్ట్ల
దోపగీతంబులును బంచవర్ణవర్ణతంబులును సుగంధబంధురంబులు నై కోట్లకొలంది
నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొని యున్నపుల్లారవిందంబులు నేతాదినందనదాయకంబు లగుటయు
నందు గౌరవర్ణంబై మహోన్నతం బగునొక్కపద్మనాళంబు భేదించి దానిలో
నణుస్వరూపుండై బిసతంతుసన్నవిష్టుండై కిట్టదళం బొందుచున్న పురందరునిం జూపి
తా నదృశ్య యయ్యె నయ్యింద్రాణియు నింద్రుని విశ్రుతంబు లగుపూర్వకృత్యం
బులం జేసి బహుప్రకారంబులఁ బ్రశంసించు చున్నంత నాతం డాతన్వీం గాంచి
యి ట్లనియె 224

ఉ. ఎందు కిదు వచ్చి లివు ♦ డి నిట మెండుటయె మ్లేచ్ఛులంగ మో
నుందరి నీకు మార్గమును ♦ జూప గ వచ్చినవారు వేరు నా
కుం దగఁ జెప్ప మన్న శచి ♦ కోరిక లీరిక లెత్తి గ్రొత్తరా
జు దపడంగ వచ్చి దిన♦మ్ము బభుశ్రేసు నీఁగు నింగిచే 225

అ. కండకావరమునఁ ♦ గానక మాఁకు నా,థోడిపాఁడుఁ గోరె ♦ దుష్టుఁ డగుచు
నేను గొంతకాల ♦ మెడ చేసికొంటి ని,ట్లున్న నుక్కి వుఁ డు ♦ నన్నుఁ జెఱుకు. 226

క.*దీనికి నే వచ్చితి నినుఁ, గా రఁగఁ జిత్తంబుచేసి ♦ శ్రీతుభుగ్వర నా
కీనాటి కుపశ్రుతివై, కానంబడె దోసపాటు♦ గా దూ యగుచున్. 227

తే. రమ్ము నీవు మహాపరా♦క్రమము మెఱయ, నహుషుఁ బరిమార్చి జేజు♦ నగ జగత్రి
యేశ్వరతఁ బొంది దే♦వేంద్రుఁడ వయి, ప్రార్థన ల్లెల్లదిక్కు♦లఁ బ్రబలఁ బొంతు. 228

---

* కూయి = రతిగణము.

వ. అనిన దివిజవల్లభుండు నిజవల్లభ కిట్లనియె. 229

చ. *కలికి పరాకనిఁ జుటకుఁ ♦ గాలము గా దనినట్లు రా దనిం
జులుకన తీఱువాఁడు మున♦నూ డని వీడనినం భయంబుచే
మెలఁగినదానఁ బ్రాణముల♦మోఁదికి వచ్చును మేదినీశ్వరుం
డలరు బలాఢ్యుఁ డై యిపుడు ♦ హవ్యముఁ గవ్యము నారగించుచున్. 230

క. కావున వేగిరపడ కా, దీవేం♦దపదంబునంచు ♦ దీపించునరిన్
జేనమెయి నోర్తుఁ దఱిపడు, నానఁటకుఁ ♦ సైఁచు టుచిత ♦ మగుఁ గదె మగువా.

తే. ఇవుడు నేఁ జెప్పినట్లుగా ♦ నీ వెవనిం, నెఱుఁగకుండఁగఁ జేయు మా♦నృపతికడకుఁ
జని మునంబయ్యె బుష్పియాన♦మునన వచ్చి, నన్నుఁ బొందుము నీ కిష్ట♦మున్న యేని.

—●—◆— ♦చీడేవి పతివంపున నహుషుని ఋషివాహనం చెక్కఁ బంపుట. —◆—●—

వ. అని యేకాంతంబునం జెప్పి మట్లు చెప్పిన నంతయుం జేసినట్ల యై మునకుఁ గార్య
సాధనం బగు ననిన నగు నని మగువయుం దెగువమెయిం బలికి భర్త వీడ్కొని
వేడ్క మెయి నహుషుపాలికిం బోయి పొడసూపినం జూచి కామమోహితుం డగు
నతండు నవ్వుచు నవ్వనిత కిట్లనియె. 233

తే. స్వాగతము నీకు నీ కేమి ♦ వలయుఁ జెప్పి, నన్నుఁ బొందుము భార్యవై ♦నిన్నువలచి
యున్న వాఁడను నతుఁ బ్రోవ ♦ నుంటివేని, సిగ్గు విడి మాటలాడుము ♦ చిగురుఁబోఁడి.

వ. అనిన నింద్రాణి వాని కిట్లనియె. 235

క. గడు వేరువడుచుకొంటిమి, కడచనినప్పటికి నీవు ♦ గదె నాహృదయే
శుఁడ వగుదు వింత యేమిటి, కెడ కొంచెపు వినుము హితము♦ యే నాకోర్కిన్. 236

చ. హరిహయుఁ డెక్కునశ్వముల ♦ హస్తులఁ దేరుల నందలమ్ములన్
దొర వగునీవు నెక్కినొన ♦ దొడ్డతనం బది యేది నీకు నా
హరికిని శూలికిం గలుగ♦నట్టిమునీశ్వరవాహనమ్ము నో
కర మలరారు నామనము ♦ కాంచిన నిన్ మునివాహనస్థునిన్. 237

ఆ. ఋషులు మోయుశిబిక ♦ నెక్కి వెలుంగునిన్, బోల రెవరు నెందుఁ ♦ బొందు నిన్ను
నధిక వై భవంబు ♦ నధిక తేజంబును, నధికకీర్తి నాకు ♦ నది ప్రియంబు. 238

చ. †అన నహుషుండు హర్షమున ♦ హల్లకపాణిదెస నిగిడ్చి చూ
పను వనజాక్షీ నీ వనిన♦యట్టి దపూర్వము వాహనమ్ము నా
కను వగు నొప్పు దీనికి స♦నర్హులు నేను మహాతపస్వి నై
తనరెదువాఁడ నాకినుకఁ ♦ దాకిన లోకము గాక నొండెడిన్. 239

---

* మేదినీశ్వరుండు = ఇట నహుషుం డని గ్రహింపునది. † కాఁక = తొందర.

క. నాకుం జాలినవాఁడో, లోకంబున నీవుఁ లేఁదు ♦ లోలాత్మీ నినుం
జేకొన నెంచితి నేనీ, వాకునఁ గైకొందు ముష్ణుల ♦ వానానమందుఁ. 240

చ. అని శచి నించివుచ్చి నహు♦షాపశేదుండు విమూఢుఁడై మహా
మునులను బిల్వఁ బంచి తన♦ముందగుచేటు నెఱుంగలేక వా
రినిఁ దనయందలంబును భ♦రించెనుహారిగఁ జేసి దేవరా
డ్ఘనవగదుర్విదగ్ధుఁ డయి ♦ కానినివాఁ డయి భావరంబునఁ. 241

తే. పోయ లయి వానిపల్లకి ♦ మోసి రవుఁ, చేయునది లేక బ్రహ్మర్షి♦ శేఖరులును
వాఁడు శంకింప కెడఁద న♦వ్యోహనమునఁ, దిరిగెఁ బని లేకయున్న ది♦గ్దేశములును.

వ. ఇంద్రాణియు నమరేంద్రాచార్యునిచెంతకుం జని వినయుంబు దోఁప నిట్లనియెం.

మత్తకోకిలము. ఏమి నేయుదు నాసుఖోహకుఁ ♦ డింతకుం గనరాఁ డయో
కామకుం డగువాఁడు చేసిన♦కాల మల్పము గుండె నో
సామి నే శర ణంటి నాపయి ♦ సాకత మ్మొనగూడ ను
త్రామునీ దేఁ దలపోయవే మనిఁ ♦ దత్పరత్వ మెసంగఁగఁ. 244

తే. అనుచు బెగడకు మమ్మ నె♦మ్మనముఁ గంకుఁ
నహుషుఁ డుండఁడు దిరుఁ డయి ♦ నడచునట్లు
నిష్టిఁ గావింతు నేను ని♦కృష్టగతికిఁ
బోవు మునివాహనమ్మునఁ ♦ బొందుకతన. 245

ఆగ్ని యింద్రుని వెదకించి బృహస్పతికిం దెల్పుట.

వ. నీమనోవల్లభుం దోడితెత్తు నని యాఖండిల్లం జెప్పి యప్పుడ విధివిధంబునం జేసి వేలిమి గావించి వీథిసంచారాత్రు నన్నిధానంబు గల్పించుకొని దేవా! నీవు దేవేంద్రుఁ డెలిసి రమ్మనిన నమ్మతించి యతం డమృతస్త్రీవేషం బనధరించి కాంచుచుండు నంతలో నంతర్ధానంబు నొంది మనోవేగంబునం జని దిక్కులు విదిక్కులును నేలయు నింగియు గిరులు వనంబులును బురంబులుం గ్రామంబులును గలయం బరికించి నిమేషాంతరమాత్రంబున మగిడి వచ్చి వాచస్పతికి దర్శనం బిచ్చి. 246

ఉ. అప్పులదక్కఁ దక్కిన నఁమస్తమునుం గని వచ్చినాఁడ నే
జెప్పఁగ నేమి యెంతను శఁచీపతిజాడఁ గనంగరాదు నా
కప్పులఁ బొచ్చి వచ్చుటకు ♦ నైతి యొకింతయు లేదు గాన ని
ట్లిప్పటి కేగుదెంచితి మ♦ తోయి భోనర్పఁగ నుండుఁ జెప్పుమా. 247

క. నావును నప్పులఁ బొచ్చుట, కీవు సమస్థుండ వగుదు ♦ వేగు మనుఁగు నా
దేవుఁడు పల్కిన మఱియుం, బోనకుఁ డిట్లనుమఁ బలికె ♦ భయ మెఱుకపడఁగ. 284

క. *జలమువలన శుచి వివ్వీల, బలనఁ ఋత్రంబు తాల♦వలనఁ లోహం
బలరి మహోష్ణతేజము, గలవై తమవుట్టుచోట్లఁ ♦గడు నన్నగిలుఁ. 249

వ. అదికావున నే నప్పలం బవేశింప నోప న న్నను గ్రహింపు మనిన దేవతేజ్యుండు జగత్ప్రాజ్యం డగునగ్నిభట్టారకుం బ్రస్తుతించుచు ని ట్లనియె. 250

సీ. నీవ దేవతలకు ♦ నిరతాన్న మొనఁగుదు, వఖలభూతములలో ♦ నగుదు వీవ
ని న్నొక్కనిం గవు ♦ లెన్నుచుందురు తివి,ధముగ నీచే జగం ♦ బమరి యుండు
విప్రులు నిను మ్రొక్కి ♦ వివిధకర్మంబుల, నుత్తమగతి నొందు♦చుందు రెపుడు
హవ్యవహుం డీవ ♦ హవ్యంబు నీవ ని, న్నధ్వరంబులయందు ♦ త్రిఖలబుధులు

తే, జగములం జేయఁ బెంపఁగఁ ♦ జంపఁ గర్త, వీవ భూతముల వహింతు ♦ వెల్లనాఁట
జలము నీయంద యుండు మ♦బ్బులును నీవ,నీకుఁ గా కింతయును లేదు♦లోకమందు. 251

మ. జననస్థానము పెద్దనేయుటలు నై ♦జం బైనధర్మంబు గా
వున నీ వంటి వశంకితుండ నగుచుం ♦ బోనాడి నీసాధ్వసం
బును నీటం జను బ్రాహ్మ్యమంత్రముల నిఁ ♦ బోషించి తేజోభివృ
ద్ధిని గల్గింతు నటంచు నట్లు నలిపెఁ ♦ దేవేజ్యుఁ డప్పావకుఁ. 252

వ. దానంజేసి ప్రజ్వరిల్లి నే నిదె నాప్రభావంబునం దేవేంద్రుం దెలిసి వత్తు నని వైశ్వానరుండు విశ్వంబునం గలనదీనదహ్రదసరస్తటాకవాపీకూపనముద్రాదిజలాశయమ్ములెల్లం గలయఁ గ్రుమ్మరుచు నమ్మహానుభావరంబు లోచనగోచరం బగుమునిందుఁ జొచ్చి దానియం దున్నపద్మవనం బెల్ల వెదకి వెదకి మృణాళగర్భంబునఁ దంతునంతానసంగతి దగిలి సూక్ష్మరూపంబుతోఁ నున్న నంకించిదనుం గని కనునంతలో మగిడి వచ్చి వాచస్పతి కవ్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నతండు దేవర్షిగంధర్వగణసమేతుఁ డై పురుహూతుండున్నకడ కరిగి యి ట్లనియె. 253

—•••◀ బృహస్పతి దేవతలతో నిందుఁ డున్నచోటి కరుగుట. ▶•••—

చ. ♦శతమఖ యిట్లు నీ విచటఁ ♦ జచ్చినమచ్చున శాంతి నొందఁగా
గత మిది యేమి వచ్చెఁ ద్రిజ♦గం బెఱుఁగఁ బచరించినట్టిసి
కృతులు విశిష్టముల్ సుమి ని♦కృష్టము లంచుఁ దలంచి భీతి నై
మతి చెడి పూజ్యరాజ్యమును ♦ మమ్మును గొమ్మను వీడఁ బాడియే. 254

చ. జగముల నెల్ల నేర్చ నగు♦జంభుఁడు శంబరుఁడుఁ బలుండు లో
నగునమరారులఁ ఖలుల ♦ నందఱి మందఁగఁ జేసి యుండుటల్

---

* శుచి = అగ్ని; † కృతులు = చేయుటలు.

తగు నది లోకరక్షణవిధానమ దాన నఘుంబు నిందయుక్
దగిలె నటంచునెంచు టిది ♦ తప్పు పురందరునకుఁ తవానికిఁ. 255

తే. వృత్రుఁ జంపినదానఁ బ్రాప్తించె బ్రహ్మ
హత్య మును నీకు లోఁ భయం ♦ బగునయేమొ
ఫేనమునఁ జేరి విష్ణువే ♦ వృత్రమృతికి
హేతు వయ్యెను దీని కిం ♦ తేల నయ్య. 256

ఉ. ఈవు జగద్విధాయకుఁడ ♦ వేడ్డఁడి వెల్లనుపర్వకోటికిఁ
గావుఁ లెమ్ము నిన్నుఁ గన ♦ గారనమారఁగ వచ్చినార యీ
దేవత లెల్ల నిరి దయఁ ♦ దేర్పుము కూర్పుము సంతసం బొగిఁ
గావుము ప్రోవు మున్నతినిఁ ♦ గైకొని విశ్వజనేశ్వరుండ వై. 257

వ. అని ప్రబోధించినం బ్రవృద్ధి నొంది వృద్ధశ్రవుండు నిజహూనంబున నేభ్రమీఁతి నురా
చార్యుం జూచి. 258

తే. శ్వాష్ట్రుఁ డగుత్వష్టరూపుఁడు ♦ పడియె లోక,నాశకుం డగువృత్రుఁడు♦నాశ మొందె
నేనికై మీరు వచ్చితి ♦ రేను వచ్చి, చేయఁగలకార్య మెద్దియో ♦ చెప్పుఁడయ్య. 259

వ. అనిన బృహస్పతి సురపతి కిట్లనియె 260

నీ. విను మమరేంద్ర నీ♦విసి మిట్టి దగుట న,మరరాజ్యమునకు ♦నీశ్వరుఁడు లేమి
నమరులు గొందలఁ ♦ బందుచు నహుషుని,పాలికిం జని వేఁడి ♦ పట్టి తెచ్చి
తమతేజముల నెల్లఁ ♦ దమి నిచ్చి వానికిఁ, గట్టి రమరరాజ్య♦పట్ట మవుడు
వాఁడు గర్వాంధుఁడై ♦ వర్తించి దేవర్షినరులఁ గైకొనఁ దన♦వాహకులుగ

ఆ, వాని కోడి నిన్ను ♦ వసుల రుద్రులఁ, వెదకి వెదకి యిటకు ♦ వీర లెల్ల
వచ్చినారు నీవు ♦ వచ్చి నరుం డైన,నహుషు నడఁచి జగము ♦ నడప వలయు. 261

తే. తపతపోవీర్యబలమునం ♦ గనినమాత్రి, నెరిగితేజంబు వారియించు♦నిద్ధశక్తి
గలదు వానికి నేరు నం♦దులకు నోము,చుందు రయ్యు ముపాయ మీ ♦ వంచు శక్ర.

వ. అయ్యవసరంబున యమవరుణకుబేరసోము లట కరుదెంచి పురందరుం గాంచి విను
తించి కాలోచితసంభాషణం బొనరించిన నతండు వారి నతిగౌరవంబున నాదరించి
యి ట్లనియెం. 263

నీ. లోకపాలకులార ♦ వీకఁ దోడ్పడుదురే, నహుషు నే పడఁగించు♦నాకు మీరు
నావుము వా రేము ♦ నవసితి మైన నీ,తో హవిస్సుం గొని ♦ తోషపడుదు
మనుడు నింద్రుఁడు మీర ♦ లసినట్టులే మీకు, నభిమేక మొనరింతు ♦ విభవ మంద
మన మెల్లరము నేఁ డ♦మరవల్లభులఁ గూడి,ఘోరరూపుని వానిఁ ♦ గూల్ప వలయు

తే, ననుచుఁ దనతోడఁ బ్రతుభాగ ♦ మిచ్చి పొందుఁ
గ్రీతుపతిగఁ గుబేరుండు యక్షధరపతిగ
యమునుఁ బితృపతిగాఁ బాశి ♦ యప్పతిగను
నాన వెట్టి హవిర్భాగ ♦ మందఱి కిచ్చి. 264

వ. వరదుం డై వాసి గలిగించి వారితో వానవుండనహుషవధోపాయం బరయుచున్న
సమయంబున నగస్త్యుం డరుదెంచి దేవేంద్రుఁ గాంచి. 265

—◆◆— అగస్త్యుం డింద్రునకు నహుషవధని చెప్పుట. —◆◆—

ఆ. విశ్వరూపుఁ జంపి ♦ వృత్రునిఁ బరమార్చి, లోకబాధ లుపుచు ♦ లోకవినుతు
నిన్నుఁ జూడఁగంటి ♦ నీదాయ నహుషుండు, నష్టుఁ డయ్యెఁ గిరుల ♦ భ్రష్టుఁ డగుచు. 267

వ. అనినం బరమానందకందళితహృదయారవిందుం డై దేవేంద్రుండు. 267

ఉ. *స్వాగతమయ్య నీకు మునిచంద్రమ! కైకొను మర్ఘ్యపాద్యముల్
భాగవతోత్తరుండ వగు బ్రహ్మముసింగ్రుఁడ వీవు నిక్క గన్క
నాగొవ రెల్లఁ దీఱె నిఁక ♦ నల్వురిలోఁ దల యెత్తుకొందు నా
యోగము, మంచి దయ్యె నెటులో నహుషచ్యుతి నాకుఁ జెప్పవే. 268

క. అనుడు నగస్త్యుఁ డిట్లను, విను మమరేంద్ర నహుషుండు ♦ వెడలినవిధముఁ
వినిపింతు దేవపతి నను, తనగర్వమె తనకు భ్రష్ట ♦ తం దగిలించెఁ. 269

చ. †అహరహముఁ బ్రశమంబునకు ♦ నై తనపల్లకి మోయుమానుఁ లా
నహుషునిఁ బల్కి రిట్లాకడి ♦ సంబున గోపులపోక్షణంబునఁ
మహిమము బ్రాహ్మణంబు లగు ♦ మంత్రములు దగు నవ్వి నీ కెదఁ
మహితములుం బ్రమాణములు ♦ నాఁబడునే యన వాఁడు కా వనెఁ. 270

క. నావుడు మును లిట్లని రో, దేవేంద్ర యధర్మమంద ♦ తీరినకతనఁ
నీ వెట్లు ధర్మ మెఱుఁగం, గా వత్తు ప్రమాణ మందుఁ ♦ గలుగుఁ మాకుఁ. 271

ఆ †అనిన మునులతోడ ♦ నతఁడు వివాదము, విడనియట్లు పూని ♦ వెడఁగ యగుచు
నూడ లెఱుంగ కీను ♦ వాడమఁ బై వాదించు, నాశిరంబుఁ దన్ని ♦ నాసిరిల్ల. 272

వ. అట్ల కడకాలం దన్నిన నే నతనిపైఁ గన్నెఱ్ఱచేసి. 273

శా %ఓరీ క్రూరకిరాత పాతకములం ♦ దూర్పోక పో నేలరా
యీరీతిఁ బ్రముఖ లెంచు బ్రాహ్మణములఁ ♦ హీ యంచు నిందించుచుఁ

---

* గొనుట = తాపము; బాధ. † గోపులపోక్షణంబునఁ = వేదమందు గోప్రోక్షణమంత్రము లని యొక భాగమునకుఁ బేరు. ‡ పైవాదించు = పొగ్చువాదించు; % ఓర్పోక = ఉబుసుపోక.

వీరిం దూఱుచు నన్నుఁ దన్నితివి జీ♦వింపంగ నాశింపవో
క్రూరత్వం బిది కాల్చివుచ్చదొకొ నీ♦కు న్వాహకుల్ మానులా. 274

వ. నీవు పరిక్షీణపుణ్యుండ వై తి కావున స్వర్గపదభ్రష్టుండవై మహీతలంబునం బడి పది వేలసంవత్సరంబు లజగరంబవై యుండు మని శపించి శాపభయపీడితుండై దీనుం డైనవాని కనంతరస్వర్గప్రాప్తి నను గ్రహించితి నంత బ్రాహ్మణకంటకుం డగునా దుష్టుండు దేవరాజ్యభ్రష్టుండై దుర్గతిం బొందె నని మతీయును. 275

క. జగదేకకంటకుం డనఁ, దగునహంకారుఁ డెడయె నిఁక♦ దడయక నీ వీ
జగముల నెల్లం బ్రోవుము, పొగడిత కెక్కంగ నమర♦పూజ్యుండ వగుచున్. 276

చ. అనిన మహర్షులున్ సురలు ♦ హర్షసమన్వితచిత్తవృత్తులై.
మునివరు నెంతయుం బొగడి ♦ మ్రొక్కిరి మిక్కిలి భక్తియుక్తి న
య్యనువున నచ్చి రచ్చటికి ♦ సచ్చరలున్ సురలోకసుందరుల్
ఘను లగుదేవయోనులును ♦ గందొవఁదిందుగ నిందుఁ జూడఁగన్. 277

—●—◆ ఇందుఁడు మరల వచ్చి యింద్రపదంబు నొందుట. ◆—●—

ఉ. *అంత బలాంతకుండు సక♦లాసురబృందసనూవృతుండు శు
ద్ధాంతజనాంచితుం డగుచు ♦ ధర్మ్యుఁడు లోనగులోకపాలు ర
త్యంతవిభూతితోడఁ దన♦దండ నడక్ మును లంటి రాఁగ జో
దంతిని నెక్కి మొక్కలము ♦ దొక్కినఁగాఁ జనె రాజధానికిన్. 278

క. వేలుపులత్రేఁపు పొలో,మిలలనాసహితుఁ డగుచు ♦ మేలు పొసంగన్
బాలించె ప్రభుసనంబుల, నేలోపము లేకయుండ ♦ సిద్ధచ్ఛత్రక్. 279

వ. అయ్యవసరంబున నంగిరసుం డరుదెంచి మించిన వేడ్క నధర్వవేదమంత్రంబుల
దే వేంద్రుం బూజించుటయు నతం డతనికి నంతసించి వరంబుగా నపుడు పఠించిన
వేదభాగంబున కధర్వాంగిర స్సని పేరువెట్టి యజ్ఞభాగం బనుగ్రహించి పుచ్చి
వియచ్చరుల నెల్ల నాదరించి మహామునుల నన్ని మన్నించి త్రిభువనస్తోత్ర
పాత్రుండై పూజ్యామరరాజ్యపాలనంబు సేయుచు సుఖంబుండె నని వెండియు. 280

ఉ. ‡వింటివె ధర్మరాజ బల♦భేదియు నిట్టులు దుఃఖభాజి యై
గెంటఁగ లోనికష్టము లు ♦ కించుబలెం గొన నీవు నీదుకాల్
ల్గంటియుఁ దమ్ము లన్ వనులఁ ♦ గష్టికి నై తి మటంచుఁ గుందకుం
డింటర మేగ నొందఁగల ♦ రింద్రునకుం దగి రాజ్యసౌఖ్యముల్. 281

---

* మొక్కలము = ఉత్సాహము. దొక్కినఁగా = కలసి. ‡ ఇంటరము = సంకటము.

తే. శకశిఖాత్రవులట్లు నీశత్రు లైన,కర్ణదుర్యోధనాదులు ♦ తూర్ణముగను
నాసిరిల్లెద రఖిలభూ♦నాధుఁడ వయి, నీవు నీవారితో సుఖ♦శ్రీ వెలయుదు. 282

ఉ. మానవలోకమందు నియ♦మంబున నెవ్వఁడుగాని యియ్యుపా
ఖ్యానము విన్ననూత్ర నభి♦యాతిభయం బతి భూతపావు డై
మానుగ నిందు నందును గ్ర♦మంబున సౌఖ్యము నొందు నాలమం
దైన రివుక్షయం బగు జ♦యంబు యశంబును బొంద నయ్యెడిఁ. 283

వ. అని శల్యుఁ డాశ్వాసించి చెప్పిన నప్పాండవాగ్రజుఁ డభినందించుచు వానిం
బూజించి నీవు కర్ణునకు సారథ్యంబు సేయునాఁడు నామాట మఱువ వల దని
మాటికిం జెప్పి యంపివుచ్చిన నతఁడట్లు చేయుఁ గావున మని వాని నామంత్రించి
నిజపరివారపరివృతుఁ డై హస్తినావురంబునకుం జనియె నంతరంబ. 284

రాజు తెల్లసు సేనలతో నిరుపీడులకుం జేరుట.

మ. క్షితి నందందఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచినభట♦శ్రేష్ఠుల్ రణోత్సాహనం
భృతచిత్తంబున వచ్చి మొత్త మగుచుఁ ♦ బ్రేంఖన్మహాస్థితో
నతనిం జేరఁగఁ గృష్ణుతమ్ముఁ డపు డే♦కాక్షౌహిణీసంఖ్య తో
చతురంగం బగుసేనతోడఁ గడుని♦చ్చం జొచ్చెఁ గాంతేయులన్. 285

సీ. అంతఁ జేదీశ్వరుం ♦ డగుధృష్టకేతుఁ డే,కాక్షౌహిణిం గూడి ♦ యరుగుదెంచె
నంతసేనయు తన♦నంతుగాఁ గొనితెచ్చె, శౌర్య మొప్పఁగ జరా♦సంధసుతుఁడు
నన్నదమ్ములు కేక♦యాధీశు లేవు రే,కాక్షౌహిణీసేన ♦ నంటి వచ్చి
రలఁదుపదుండు వు♦త్తులు దాను నెక్క♦య,క్షౌహిణీబలముతోఁ ♦ గదలి వచ్చెఁ

తే. భార్గవశేయమహీపాల♦పరివృతుఁ డయి, సుస్థిరాజేయ్రసుఁ డతియ♦మహితబలము
గొలువఁ బుత్రుల మంత్రుల♦గూడి వచ్చెఁ, బాంచపుత్రుల కనిఁ దోఁప♦డెడునిచ్చ.

వ. మఱియు సాగరానూపవాసులం గూడి వచ్చినపాశ్చాత్యనిజలంబు మున్నుగా నానా
దేశంబులనుండి వచ్చి చేరినాగణ్యులు నొక్కఁ డక్షౌహిణికి, గలిసియుండి రిట్లు
కూడంబడినపాండవసైన్యం బంతయు నేడక్షౌహిణులై లక్షీంపఁబడి నెయ్యంబు
వీడి కయ్యంబునకుఁ గాలుదువ్వి చుండె నట్ల నటఁ జేకితాతబలసంవృతుండై
భగదత్తుం డొక్కయక్షౌహిణితోడను శూరాగ్రేసరుం డైనభూరిశ్రవసుండును శకు
హృదయశల్యుం డగుశల్యుండును బ్రత్యేకింబ యొక్కొక్కయక్షౌహిణితోడను
భోజకృపకృతాంధకజనసందోహసమావృతుం డగుకృతవర్మ యొక్కయక్షౌహిణితోడను
సింధుసౌవీరవాను లగుజయద్రథపముఖు లొక్కయక్షౌహిణితోడను శకయవనాసికినీ
విరాజితుండై కాంభోజరా జైనసుదక్షిణుం డొక్కయక్షౌహిణితోడను నవంతిదేశా

ధీశులగుమిదానువిందులు ప్రత్యేకంబయొక్కొక్కయక్షౌహిణీసేనలున్ వెట్టిరి. మఱియు దక్షిణాపథవాసులైనవీరసేనలుం గూడి మాహిష్మతీపురేశ్వరుండగునీలుండు ముమ్మొనగానానాదేశబలంబులుండి వచ్చినసేనలు మూడక్షౌహిణులకుం గలిగియుండి రిట్లు సమగ్రసేనం బైనదుర్యోధనబలం బంతయుం బదునొకండక్షౌహిణులై దాక్షిణ్యంబు విసిచి ప్రాణంబు లాశింపక చిచ్చ పెట్టినట్లొరుచిత్తంబున హత్తుకొనియుండె నచ్చట్యవసరంబున. 287

చ. ధరణీధరరాజితో ధరణి ♦ వా సది యాచిందో యనంగ నై
పరిపరిరీతులన్ దెసలు ♦ పట్టనియట్టులు బెట్టు మ్రోయుచున్
భర మయి నేల ప్రక్కదల ♦ వచ్చినసేనకు హస్తినాపుర
గరగిరి గాలుపెట్ట నవ♦కాశము లేదినుమంతయేనియున్. 288

వ. ఇట్లు ప్రోగుపడినమూగ కెల్లం గౌరవేశ్వరుండు గురుజాంగలంబుసందును బంచనదంబుసందును రోహితారణ్యంబుసందును గంగాకూలంబుసందును సహిచ్ఛత్రంబుసందును గాలకూటాంబుసందును వారణావతంబుసందును వాటధానంబుసందును యామునపర్వతంబుసందును విడిదలు గావించి ప్రభూతధనధాన్యసంభృతంబులగునట్లు గావించిన నవి యెల్ల నెల్లడం బెల్లు రేగి విచ్చలవిడి విహారంబుమండె నంత.

పంచమాశ్వాసము.

ద్రుపదపురోహితుండు ధృతరాష్ట్రునొద్దకు వచ్చి వాగ్భాషించుట.

మ.¶ ప్రమనుండై ద్రుపదావనీశుఁడటు సంప్రార్థించి పంపంగఁ బాం
డుమహీనాథసుతేష్టకార్య మని సంతోషించుచున్ గాయబా
రము గావింపఁ బ్రయాణమైనదివిజాధ్యక్షాధిపుల్వాఁడై కురూ
త్తములన్ దంతిపురీపురంబునకు సంశ్రీ వచ్చె నిం పెచ్చుగన్. 290

వ. వచ్చి ధృతరాష్ట్రభీష్మవిదురులం గాంచి సత్కృతుండై పాండవేయులకుశలం బెఱిం గించి వారికుశలం బెఱింగి వేరొలగమ్మున సర్వసేనాపతిత్వమధ్వంబున నెల్లరకుం దేటపెల్లంబుగా నిట్లనియె. 291

ఉ. తెల్లము కాదె ధర్మ మది ♦ ధీరజనోత్తరులార మీకు నే
చెల్లద చెప్పఁ బూను టిది ♦ చెప్పెదనర్థము నొప్పఁ జేతకై
చెల్లెలు నం చనుగ్రహము ♦ నేయుఁడి యీధృతరాష్ట్రపాండు లిం
పుల్లసిలంగఁ బుత్రులయి కొక్కని కెందు నవిశ్రుతంబుగన్. 292

¶ ఆరాధించు = పంతోషపఱుచు;

తే. పైతృకం బగుధన మెల్ల♦వార లిర్వు
రకు నవల వారివుత్త్రీకు♦లకు నమూన
ముగఁ గొనఁ జెల్లు నిట నిట్లు♦పోక ధార్త
రాష్ట్రులక పోయె నేనుందు♦రచ్చ యందు. 293

మ. నికృతిం బాండవపైతృకార్థ మగుదా♦నిం గొంటయే కాక యీ
సుకృతుల్ వారల నెట్టియిక్కములలోఁ♦ జొచ్చిల్లఁగాఁ జేసిరో
యిఁక వా రెట్టివిపత్తులం బడిరొ మీ♦ కెల్లన్ సమగ్రంబుగాఁ
బ్రకటం బయ్యెను గాదె చెప్పఁ బని నం♦ప్రాప్తించునే నా కిటన్. 294

తే. ప్రాణగొడ్డంబులకు నయి♦బ్రతికి వారు, ఖాండవప్రస్థమున నుండి♦ దండితనము
వలన గెలిచినరాజ్యమున్♦ లలి హరించి, వెడలఁగొట్టిరి వనులకు♦ వీరు వారి. 295

క. వాని నొకింతయు నెఱుఁగని, వానివలెం బెద్దరాజు♦ వర్తించు నిటుల్
వీనియుపేక్షయె కారణ, మై నెగులుం దెచ్చె నిందు♦ నందుఁ దలంపన్. 296

చ. పదమున వీరు వారి కప♦మాన మొనర్చినఁ జుప నెంచినన్
నదమున యాజ్ఞసేని కటు♦ నల్పిన నల్పము గానిరాజ్యసం
పదఁ గొనినన్ వనిం బఱుపు♦సాయము వన్నిన నెన్ని చేసినన్
మది నవి వెన్కఁ ద్రోసికొని♦ మానక సామము కోరి రాదొరల్. 297

క. వారియు వీరియు వృత్తము, మీరలు మది నరసి చేయి♦ మిగులక యుండన్
దీఱిచి దుర్యోధనునకు, వారక తగుబుద్ధి చెప్ప♦ వలయుం జుండీ. 298

ఉ. పోరితముం బొనర్చుటకు♦ బుద్ధిఁ దలంపరు పాండవేయు లి
క్కౌరవకోటితోఁ గలసి♦ కాలము వచ్చుగ నెంచుచుందు రీ
భారతలోకనాశనము♦ వారికి నిష్టము కాకపోయినన్
వీరలకారణంబునను♦ విగ్రహ మైనను జంక రింతయున్. 299

వ. అం దేడఅక్షౌహిణు లిందుఁ బదునొకం డక్షౌహిణులు వారు మ మ్మెట్లు పోరి జయింపఁ
గల రని మీకుఁ దలం పగునేనిం జెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు. 300

తే. కవలు భీముఁడు సాత్యకి♦ గండుమగలు, గల రొకొక్కరు వేయియ♦క్షౌహిణులకు
దీటుపచ్చినపోటరుల్♦ తెలియదోటు, వారిబాహుపరాక్రమ♦ప్రతిభ మీకు. 301

శా. మీ సైన్యం బిది యేమిలెక్క రణభూ♦మిం గట్టి యగ్గాండివే
ష్వాసంబుం గొని వానుదేవసఖుఁడై♦ వర్తించినన్ సర్వలో
కాసాధ్యం బగు సైన్య మైనను నిమే♦షార్ధంబునన్ నాశ మా
నేసం దేహము లేమి ఫాలనయనుం♦డే యౌఁ డె నా కీడికిన్. 302

క. లోకము లన్నియు నొకయె, త్తాకట్టి యొకెత్తు గాఁగ ♦ నన వచ్చు ననిఁ
మీ కగుమాఁకలు వానికి, వాకొన నాకచీరికైన ♦ వచ్చునొ రావో. 303

వ. మఱియును. 304

చ. సకలచరాచరంబులను ♦ జంపఁగఁ బెంప సృజింపఁ గర్త యై
ప్రకటితసన్మహాత్వమున ♦ భాసిలుదేవుఁడు వానుదేవుఁ డా
సుకృతుల కిష్టుఁడుఁ సఖుఁడు ♦ చుట్టము నేడ్డడ శిక్షకుండు ర
క్షకుఁ డయి పాయకుండు ననఁ ♦ జాలదె తక్కిన వెల్ల నేటికిఁ. 305

తే. మేటినేనబలమ్ము కిఁ♦రీటివిక్రమమ్ము వానుదేవునిబుద్ధిఁ♦ముత్త్ర మేక
మై పొసంగుచునుండ నేఁ ♦ డైన గాని, తెలిసి యుద్ధ మొనర్పంగఁ♦దివురఁ గలఁడె. 306

క. కావున మీ రీఁగల డే,దో వారల కిచ్చి యిచ్చ ♦ నొందఁగ నుండుం
డీవేళ దప్ప నీకుఁడు, భావింపుఁడు ధర్మపథము ♦ ప్రాజ్ఞుల రగుచుఁ. 307

వ. అనిన విని ప్రజ్ఞావృద్ధుం డగుభీష్ముండు వానిం బూజించి యిట్లనియె. 308

ఉ. భాగ్యము గాదె పాండవులు ♦ బన్నము లీఁగి సహాయవంతులై
ఋగ్యజురాత్మకుం డయిన♦కృష్ణునిఁ గూడి దురం బొనర్ప వై
రాగ్యము గల్గి శాంతియ నఁ♦రం బని వీరలపొందుఁ గోరుచుఁ
యోగ్యత యెంతునుం దెలియ ♦ నుత్తమవృత్తి నెసంగు టూరయుఁ. 309

ఆ. బ్రాహ్మణుండ వగుటఁ ♦ బరున మై నీవాకు,వఱలుచున్న నివు ♦ వలికినట్టి
దెల్ల సత్య మనుచు ♦ నిందఱు నెఱిఁగిరి, పాండుపుత్రు లిమ్మఁ ♦ బనుట నిజము. 310

క. పృథ మొందఁగ నర్హులు, స్తుతమతు లై యుంతుపాంతు♦నుతు లివ్వేళఁ
ధృతరాష్ట్రనుతులు వారల, సతిమైత్రిం బొందిపోవఁ♦గ టగు నుచితగతిఁ. 311

చ.‡అరయ మహారథుండు సరుఁ ♦ డాహవమందు శరాసనంబునుఁ
శరములు వూని యున్నతటి ♦ శంబధరుండును నోర్వ నోపఁ డె
వ్వరి నిఁకఁ బేరుకో నగును ♦ వాఁడె సమర్థుఁడు ముజ్జగంబులం
బురహరునిఁ రణంబునను ♦ బొల్లగఁ గొట్టిన జెట్టి గాఁడొకో. 312

వ. అని పలికినం గురువితామహానిపలుకు లాక్షేపించుచు నక్షీణమన్యుసమన్వితుం
డగురాధేయుండు రారాజుపైఁ జూపు నిగిడించియుం బురోహితునిదిక్కు మొగంబై
యిట్లనియె. 313

---

‡ శంబధరుఁడు = ఇంద్రుఁడు;

భీష్ముండు ద్రుపదపురోహితుం గర్వించుగర్ణం దెగడిపలుకుట.

క. ఇల్లాగు లేల వెండియు, నెల్లగతం దెలిసిరట్లనే జూచుటనం
దల్లన సాబలుఁ డొకినెఁ, దెల్లముగా బ్రహ్మదత్తి తెగి దాయ చనెన్. 314

చ. %నమయ మనఁ బ్రాహ్మణుఁడు గరవ ♦ జాలక జాలక మూఁడి పైత్యకా
ర్థమ్ము గొనం నాహరిసి స్రుప♦దక్షితిరాధుని యన్యనాధునిఁ
గనుఁగొని యాతఁడో రుపకుఁ♦చంచలమునం బొనరి చి వచ్చినం
గ్రమ్మన మాకి బీరు రు ప్రభున్న ♦ రం చని రాజ్ఞకు వారి కిచ్చనే. 315

క. నాగా, చాగే చ్చు, కిర్ర్ కాలుఁ మగ చాఁ ♦ నుగునే వరికిం
బోలి నీ లేల యం ఁ, బలుకఁ నమ ♦ నీ ప్రభు విచ్చెన్. 316

గ. ఏ పైన్ ప్రాహ్మణుఁ డేనియుఁ బ్రాణాపేక్షమును వ ♦ ప్రీతిం గొనఁగ బ్రాండవుల్
మాపి గాలిఁ బ్రిన ని ఁ ♦ ప్రాహ్మణుఁ డన్యులు ప్రాహ్మణుల్ బ్రతిలిపఁ బో
యి శ్రీ ఁ ప్రాహ్మణ్యాగ్ర్యాహ్మణ్యుఁ ♦ డై నాఁ డే శ్రీ ప్రాహ్మణ్యము
ప్రతి కై నెల్లరి ♦ ప్రాహ్మణులు దొ ♦ ఱ నెల్లరు వచ్చుచేన్. 317

వ. అనిన గర్ణుం డమకు గాంగేయుఁ డర్జునుఁ కి ప్లనినెను. 318

శా. మాటలు వచ్చు హెచ్చుగను ♦ మాత్సర్యు లెల్లరు నీకుఁ గారు వా
చాట! వలి వ ఁ బెకి కిటు ♦ చాలు నిఁ! నిను నే నెఱుఁగ రా
మేటివగం బ్రాండ నిను ♦ మేఁటను నీవురాజు సూడఁగా
నోటుల మాటుల న్నిగుల ♦ నేసెను గాదటె గోగ్రహా బునన్. 319

క. యుఁచితి నం ఁ బీరిము, లుఁచెన పీ ♦ ర్యోఁ దెప్పి ♦ ట్లొనరింపం
గుఱుకొని యుఁకియున్న మనఁ మ్మదఱి మ ♦ ఱఁ దెగి మన్నుఁ నింగఁగ ♦ దగినద కాదే. 320

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుఁ డా కుదరిపడి గాంగేయు నసునయించి రాధేయుం దెగడి
గ్రుచదపురోహితునిచే మొగంబై. 321

శ్లో. శ్రీకాకు బాహ్మణులకు నెల్ల♦లోకములకు, నెగాలనుగాఁ జెప్పె వెన్నదీ♦నుతుఁడు మీము
లెవ్వ మోజించి సంజయు ♦ లేఁబగటున, పార్థపాలికి బుచ్చెదఁ ♦ బదుము నీవు. 322

వ. అని యానిం బహూకరించి యంపిపుచ్చి సంజయు రావించి సభానదు లెల్లరు విన
ని ట్లనియె. 323

ధృతరాష్ట్రుండు పాండవులయొద్దకు సంజయుం బెప్పిపుచ్చుట.

ఉ. భవ్యయశోవిశాలు లగు♦పాండుకుమారులు వచ్చి యయ్యువ
ప్లావ్యమునందు నుండి రఁట ♦ బంధులు దారును నీవు వోయి నీ

---

† ఇల్లాగులు = ఈవిధములు; % జాలకము = కపటము; § లేఁబగటున = ప్రాతఃకాలమునందు.

శ్రావ్యవచోవిలాసము పొసంగఁ బ్రసంగము నొప్పఁ జేసి క్లే
శవ్యయ మై మదు ల్పొదలుచందమునం బొనరించి రమ్మొగిన్. 324

క. మనచేసినపుణ్యఫ, మున, వనవానక్లేశ మీఁగి ♦ వచ్చినవారిన్
గని లేర్పు నీదునేర్పున, ననునయవాక్యప్రకార ♦ మనువుపడంగన్. 325

క. మీపై నిష్పము వారికిఁ, గోపము లేకుండునట్లు ♦ గుప్తాత్ములఁ
రూపించి చెప్ప మెప్పము, నాపట్లన్ మిథ్య లేమి ♦ నమ్మిక పుట్టన్. 326

ఆ. పైతృకంబ కాక ♦ పయి వారిసాన్నిధ్య, మైనశ్రీయు నాదు♦నాత్మభవుల
కవుట వారి లివ్వ ♦ డిలుగ కుండురె నాకు, శాంతి నిలుగఁ జేయు♦చంద మెట్లో. 327

సీ. ధర్మార్థములు వారు ♦ దమిలి కామ్య మొనర్చువారు దోషము వారి♦వలనఁ గాదు
కామసంగతిఁ బడి ♦ గర్వితాపాప్తిలో, గాఁడిమ వారిది ♦ గారు వారు
క్రోధహ్వానంబులు ♦ తూర్పుహానలు శీత, ఘుర్మములో గలుగ వా♦ఘనుల కెవుడు
ధృతియుఁ బ్రజ్ఞయుఁ బూని ♦ స్థితి గల్గి సుఖదుఃఖముల కెడమొకి వా♦రలరుచుండ్రు
తే. మిత్రులకు వారిధ, మెల్ల♦మిపుల లుండఁ, నొనఁగుమురు వారిమై త్రియు♦నెనఁగు నెపుడు
సభిలషింతురు న్యాయార్థ♦మున వారు, వారి కరయంగ నెవ్వాఁడు ♦ వైరి లేఁడు.

చ. ఖలుఁడు సుయోధనుండు మన♦కర్ణుఁడు దుర్మదతిగ్మచిత్తుఁ డై
సలలితమూర్తులన్ విపుల♦శౌర్యసమంచితకీర్తు లై ధరన్
వెలసినపాండుపుత్రులకుఁ ♦ బెంచిరి కోపము దాన నింతి యై
మొలచినవైర మన్ మొలక ♦ భూరితిరోర్విజ మయ్యె నియ్యెడన్. 329

తే. ఇట్లు బెదరించి నాకొమ్ము ♦ కేమొ చేసి, పాండురాజకుమారుల♦భాగ మీకి
తాన కొని సౌఖ్య మందఁ గఁ♦దలఁచు నకట, వారు జీవించియుండఁగా♦నశే మె తనకు.

క. జగ మెల్ల వారిచుట్టమ, యుగుఁ బగ లెవ్వరును లేని♦యది నిక్కువ మీ
వగ నపచార మొనర్చిం, బగఁ గొని నాకొడుకు కర్ణు♦పలుకున నకటా. 331

ఆ. బాల్యచేష్టితంబు♦పగిది నాకొఅగాని, కొడుకుచేత యయ్యె ♦ వెడఁగు వాఁడు
దాన ఫలము నొందఁ ♦ దలఁచుట తప్పది, వ్రేలఁ బొముకొఁ♦ ♦ వెఱికినట్ల. 332

చ. †అనిమొన నయ్యుధిష్ఠిరున ♦ కచ్యుతుఁ డర్జునుఁడున్ వృకోదరుం
డును నహదేవుఁడున్ నకులుఁ♦డున్ విరటుండు శినిప్రవీరుఁడున్
ఘను లగుసృంజయాదులును ♦ గల్గి మహాభయదక్రమంబునన్
గానకొని పోరుచున్నతఱిఁ ♦ గొందఱునే నిట నిల్వనుందురే. 333

† శినిప్రవీరుఁడు = సాత్యకిఁ

స్రగ్ధర. గాండీవజ్యారవం బు♦త్కట మయి దెసలం ♦ గ్రమ్మి పర్వంగ గర్వో
ద్దండుండై భండనోర్వి ♦ దగి రథము మొగ ♦ దైత్యవిద్వేషి యుండ
జండాశుండో యనఁ ♦ శ్రమము లనుకిరణ♦జ్వాలల స్నేల లెల్ల
నిండం గావించుజిష్ణు ♦ నెఱి నెదురొనఁ ♦ లేదు లోకత్రయంబున్. 834

సీ. విజయంబు గాంచె నే♦వీరవరేణ్యుఁ డు, త్తరకురుభూముల ♦ వరుసతోడ
గెలిచె ఖాండవవన♦క్రీతి నేమహారథుఁ, డింద్రాదిసురల న♦హీనశక్తిఁ
బోరి మెప్పించె నే♦భూరివిక్రముఁ డింద్ర, కీలమహాద్రిపై ♦ గిరిశుఁ దాఁకి
గోగ్రహమున నేమ♦హోగ్రతేజుఁడు మన, యెల్లర నొల్లఁబోఁ ♦ దెచ్చి నేసె

తే, నమ్మహోన్నతవిక్రమ♦ఖ్యాతుఁ డైన, శ్వేతవాహనుఁడు మోపెట్టి ♦ చేతివిల్లు
వేగ బాణపరంపరల్ ♦ వేయుచుండ, నెదుర నాలమున న్నిల్వ ♦ నెవ్వఁ డోపు.

క. నాగాయుతబలుఁ డైనను,దాగతిపుత్రుండు చే గ♦దాదండము సం
యోగము నొందఁగ బగతుర, కాగుడెదుఁ ల్పనఁగఁ దోఁచు ♦ నాహవమందున్.836

తే. భీమనామోన్నతం బగు♦భీమసిన్ని, కురుకులమారశార్దూలవిఁ ♦ గుప్పఁగూరఁ
గాల్చివుచ్చెదు నమరోష్ణ♦కాలమైన, దాని కెదు రింతయును లేమి ♦ తథ్య మరయ.

తే. కృపునితోడ జిష్ణునితోడఁ ♦ గృష్ణతోడ, ద్రోణునితో భీష్మతోడను ♦ దొడరి విల్లు
విద్య నేరిచి లోకైక♦వీరుఁ డైన, సాత్యకి రణంబునఁ వారి♦సాయ మంటవె.838

సీ. శ్యేనంబు పక్షులఁ ♦ జేయునట్టులు మా ద్రిబిడ్డ లరులఁ ♦ బోల ♦ బిరుదు గలరు
ఘనుఁడుధృష్టద్యుమ్నుఁ♦డనుకాలయముఁడందుఁ, బొదలువారికిఁ ప్రాణ♦పదమువాఁడు
క స్మిష్టచేసినఁ ♦ గాంతేయవరు నెడ, రించి జీవించువాఁ ♦ డెంచఁ గలఁడె
మత్స్యదేశేశుండు ♦ మాటలఁ బోయెను, వాఁడె పాంచ్యము వారి♦వాఁడికత్తి

తే, ద్రుపదుఁ డెంతకు లేఁడు చే♦దిపతి యనఁడె, యల్లతులం బోదురే కేక♦గూధినాథు
లిందఱుం బాండవులపక్ష♦ముం బోల, మాసగొన కుండి రని వింటి ♦ నయ్య యిపుడు.

ఆ. అనుభద్రకొమరుఁ ♦ డభిమన్యుఁడును ద్రౌప, దేయపంచకంబు ♦ వాయువేగుఁ
డగుహిడింబసుతుఁడు ♦ ననిమొన నిల్చిన, నెదిరి నిలువ వశమె ♦ యేరి కైన.840

వ. మఱియుం బాండ్యశారూఢకృంజయ ప్రముఖనానాదేశాధీశులం గూడి గిరిదుర్గవన
దుర్గాశ్రయులును సాగరానూపవానులును నానావిధాయుధవిభవవిశేషసమంచితు
లును నగుశకయవనబర్బరపులిందపుల్కసాదు లైనమ్లేచ్ఛవీరులు నత్యుత్సాహంబున
యుయుత్సునులై వచ్చి పాండవబలంబులం గలసి గంపమిగిలి యుండి రని వింటి
నని వెండియును. 841

మ. శిశుపాలుఁ వధియించునట్టితఱి నా♦శ్రీకృష్ణసింహంబుఁ గాం
చి శతోర్వీశమృగంబు లెల్లఁ బఱచెఁ♦ జేడ్పాటుమై నట్టివా
నిశితాంగంబున జిష్ణు నెట్టయెదుట♦స్వీకించి మాపైన్యమం
దు శరంబుం గొని పోర నుండిననరుం♦డుం గల్గు నా కొప్పనే. 342

క. లోకప్రసిద్ధశార్యశ్రీకుం డగువానుదేవుఁ♦ జిత్తమునందుం
జేకొనినమాత్ర నాకుఁ, వ్యాకులత ఘటిల్లకుండు♦నా తలపోయఁ. 343

మ. *నరనారాయణు లిద్దఱుఁ♦ మనమునం♦ దక్కింప శక్రాచ్యుతుల్
ధరణీభారము వాపఁ బుట్టి రిటు నా♦దాయాదు లొక్కింతయున్
వరయం జాలనిమందబుద్ధు లయి పో♦ రాశించి లేమంను ని
క్కురువీరాళికిఁ జేటుకాల మిది చే♦కూరెం జుమీ సంజయా. 344

క. ఇరువురు కృష్ణులు నొకరథ,వరమునఁ గూర్చుండి యనికి♦ వత్తు రనంగఁ
బరిపరివిధముల నాపది, పరికింపించెడిని దుఃఖ♦భాజన మగుచుఁ. 345

మ. †హరికిం గొంకను భీమసేనునకు నే♦ నధ్యాత్మ డింకన్మహా
శ్వరునిం దాఁకినపాకశాసనికి నే♦ జంకన్మహావిక్రమ
స్మరణం దాల్చినమాద్రినందనులకున్♦జోదీప్తికిం డొంక దు
ర్భరతేజం డగుపాండవాగ్రజునికో♦పస్ఫార్తికిన్ జంకెదఁ. 346

తే. కుశిచికూర్చుండఁగా లేక ♦ కొమరు క్రోవి, చిక్కకుం గాలు ద్రవ్వుచుఁ♦ జేసె నికృతి
ధర్మతనయునకుం గిన్క ♦ దగులఁ జేసె, నదియె ప్రాణాంతకం బగు ♦ నక్కట కట.

సంజయుం డుపప్లావ్యంబునకు వచ్చుట.

వ. కావున నీ వివు డాలసింపక పాంచాలరాజచమూనివేశసంబునకు రథం బెక్కి పోయి జనార్దనసహితు లగుపాండవులం బాంచాలాదులం గాంచి కుశలం బడిగి యుధిష్ఠిరుం బ్రీతియుక్తవచనంబులం దేర్చుచు ధృతరాష్ట్రుం డెప్పుమను శాంతి గోరియున్నవాఁ డని చెప్పి యప్పుండరీకాక్షునికటాక్షంబు వడయ మాటలాడు మమ్మహాత్ముల డుగ్రహించి నీమాట లెయ్యకొనినం బాండవులు నియ్యకొందురు వాని మాట కెందు నెదురాడువారు లేరు దానంజేసి మనకుం గార్యసిద్ధి యగు మతియుఁ దక్కినుంగలసంజయ కేకయాదులతోఁ గుశలప్రశ్నంబు చేయుచు నెల్లవారికి నా శాంతహృదయం బెఱుంగం జేసి సమయోచితసల్లాపంబుల సర్వలోకహితంబు గావించుఁగాని ర మ్మని పంచిన మంచిది యని సంజయుండు నాతనిచెప్పినచొప్పున

* దాయాదులు = జ్ఞాతులు, తోడుకులు;

† డింక = భయ్ము, అనఁగా నిట భీతినొంద నని భావము;

నుపప్లావ్యంబునకుం జని యందుఁజనుజనహింసఁబుగా హితపురోహితామాత్యభృత్య
సంబంధబాంధవపరివారసమేతుఁ డై పరేశ్వరుఁడగువానుదేవ్యం భుజస్కంధించుకొని
వేగోలగఁ బు ట్టిధర్మరాజుం గాంచి నమస్కరించి ప్రీతిపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె.

క. తమ్ములును నీవు నొమ్మకు, నిమేషము సుఖము నిచ్చి ♦ నీక్షించితి నా
నెమ్మది నెమ్మగిపడె భా,గ్యమ్మగి కము మించి గన్నె ♦ యగుఁబో విచారా. 349

చ. అనుఁగులు నీవు గృష్ణుఁడు సహాయుఁడు వై నుభటుంట వి న్నిమో
జనకుఁడు సుతసిద్ధిచుము ♦ సాధ్వికృతంబు బచరించి రాగ న
న్నునిచెను మీపదాబ్జముల ♦ కాగొనిచూడుఁ డెట్టిశత్రు మె ట్టినఁ మిముఁ
గనుఁగొని కేను మూఁడవఁ గ ♦ ణాఁకి యెయుఁ ద్రుంచుఁ గాఁడె నెప్పుడున్. 351

వ. అనిన ధర్మరాజు మనోహరంబు లగు వాక్యంబులు వినోదించి [illegible]

ఉ. నా యయ నీకు స్వామి యెఁగ నుగ నీవసుదేవనందనుం డ
గ్రజుఁ డా నామ లబు గుఁ గాఁ బ్రసన్నుఁ డగు నీకు బాంధవ్యుఁ డ
గ్నిజులు మాయ్య నెయ్యఁ బ్రియ ♦ మిత్రులు నీ వెఱుఁగ నిట్టిపు మ న్నాఁ మిఁ
బుం జనిన ట్లి నీ మ్మగడ ♦ ముఁ బుత్రులు నీ వనుఁ బనులు బగుఁ. 352

క. చిర మమురతి మురుసలి,దొరకుశలము మిటి లోఁ బ్ర ♦ తిష్టి యగు నినుం
బరికించి పెద్దతండ్రిం, బరికించినయట్టిప్రీతి ♦ బరఁగితిఁ జుమ్మా. 353

సీ. కురుపితామహుఁడును ♦ గురుఁడును గురుసూతి,యును గృపుఁడును నుభ ♦ యున్న వారి
బాహ్లీకభూరిశ్ర ♦ వస్సోమదత్తులుఁ, గురువృద్ధు లందఱుఁ ♦ గుశలులు కద
శతసహోదరులతో ♦ నున్నవె భుఁజించు, చారా జెరువు లేక ♦ క్రాలు నొక్కొ
ఘనగన్ధమర్దిద ♦ గ్ధ నొప్పురాధేయుఁ, డాఁకి దాటఁగా ♦ నగుచు నున్నె

తే, ప్రాజ్ఞుఁ డాయుయుత్సుఁడు సుఖి ♦ ప్రాప్తి జనునె
కూఁతు రిల్లుఁడుఁ గోండంద్రు ♦ గులసతులును
దాసదాసీజన ♦ భానురగతి
నెప్పుడుండిరె నంజయా ♦ చెప్పు మిపుడు. 354

తే. భీష్మ్మనుఁడి చెల్లుచున్నదె ♦ పెద్దలై న,వారి గురువుల నెప్పటి ♦ గారవింతె
విప్రవృత్తులు సెల్లునే ♦ వెనుకటివలె, నూమకుల నెల్లవారలు ♦ మలుపరుగద. 355

తే. ప్రెగ్గడలవృత్తి మన్నించి ♦ పెంచఁ దలఁచు,నుగ్రసేనుఁ డివ్వు ♦ లకవజ్ఞ ♦ వొంగకుండఁ
జేయుచుఁ ♦ భేదబుద్ధి స్వ ♦ శంపకుండఁ, జెరలఁ దనువారి నొకరీతి ♦ నరయుచుండ్రె.

మ. *కురుదేశ్రప్రజ లెవ్వరేని మముఁ బెఱుక్కు ల్వల్కి పాపంబులఁ
దొరలింపం దలపోసి యుండురె కృపుఁడున్ ద్రోణుఁడుం ద్రోణజుం
డరుదారఁ మము నాడిపోయురు గదా ♦ హార్దంబు లే కెప్పుడే
స్మరణంబుం బొనరింతురే దొరలు మాచందంబు డెందంబులన్. 357

ఆ. †పరులు దాడి వచ్చి ♦ బాధించుచున్నప్పు, డైన నొత్తొరవు లె ♦ వైన నెల్ల
వలనఁ బుట్టినట్టి ♦ వలనున నైన మాతమ్ములభుజబలము ♦ దలఁతు రట్టి. 358

చ ‡అయువదివాడివాదగల ♦ నై కడు వేడి వెలార్చుచాప మే
డ్తెఱఁ గొని శింజినీధ్వని పఠింబదిగా దివ మెల్ల మ్రోయుచో
నటిసుఱి లేక వజ్రనదృఢాంబకముల్ వడి నేసి శత్రులఁ
గఱకుఱఁ గోయుమూనరు నొఁకానొకనాఁటికినేఁ దలంతురే. 359

క. కడువడిఁ గిక్కఱనఁగమున, నడయాడెడుమదగజంబు ♦ నాఁ గదనమునం
బడి రిపులఁదుఁపు నడచెను, నడముడివడికిం దలంపు ♦ వడువనె యెవ్వుడే. 360

మత్తకోకిలము. దక్కినంబున నక్కళింగుల ♦ దండఁడిం బ్రహరించి పెం
పెక్కుమాసహదేవుఁ బఱ్ఱర ♦ కేగి మూఁగుత్రిగర్తలన్
జెక్కుమాసకులుం బ్రియంబుఁ♦జేసియేని భయంబునన్
మొక్కవోయియునేఁ దలంతురె ♦ ముందువెనక్క లెఱుంగుచున్. 361

శా. ఏనాఁడేని తలంపునేయుదురె వా ♦ రేమేమొ గావింపఁగా
నానందంబున ఘోషయాత్ర కని ద్వై♦తారణ్యముం జేరునా
డా నయ్యంతియు నంతరంగమున నే ♦ డామాటయే నుండిన
ట్లే నూహింప నొకింతయేనియును నీ ♦ వే మందు వోసంజయా. 362

క. ధృతరాష్ట్రసుతుఁడు మాకున్, ప్రీతిసుఖ మొక్కింత యైనఁ ♦ జెందఁగనీఁ డా
పతిచెంత సాధువాదము, వితథఖడ్గమె విహితి మనుము ♦ విదితమ మాకున్. 363

వ. అనిన విని సంజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. 364

సంజయుండు ధర్మజునితోఁ బ్రసంగించుట.

తే. అందుఁ గలవారిసేమ మీ ♦ వడిగి తుచిత్తరీతులన్ వారు వా రెల్ల ♦ నీతలంచి
న ట్లనామయులై యుండి ♦ రచట మంచి,వారుఁ జెడ్డవా రుం డ్రేల ♦ వారిఁ దడవ.

చ. పగఱకు నే నొసంగుటయ ♦ పాడి యగున్ ధృతరాష్ట్రనందనుం
డగు నిది వోలు సంచును ధ♦రాసురవృత్తి లొగిన్ హరించికోఁ

* ఆడిపోయురు గదా = తిట్టురు గదా యని యర్థము; హార్దము = స్నేహము;
† ఒత్తొరవు = పీడ. ‡ వాడరులు = ధారలు; అంచులు;

దెగువ పొనర్పఁ డొక్కమిము ♦ ద్వేషమునం దొలఁపం దలంచె నెం
చఁగ నదిగాక తప్పకఁము ♦ నల్పఁడతం డొకయల్పమాత్రముఁ. 366

క. మీకుఁ ద్రోహము సేయఁ, వాఁడొనఁ డెప్పుడును మిమ్ము ♦ వాఁడనుచుండుఁ
మీకన్నతండ్రి కెవ యగు,నాకురుపతి నే మనంగ ♦ నగు నీకనఘా. 367

తే. కొడుకు పలుగాకి యని నేటి♦కడకుఁ దండ్రి
తెలియఁడయ్యె నివు డొకింత ♦ తెలిసి పరిత
పించు చుండె మిత్రద్రోహ ♦ మెంచఁ బాత
కములఁ బెద్దని పెద్దలు ♦ గఱప వినుచు. 368

క. ముదుసలియుఁ జీకు చిత్తము, వదలినవాఁ డగుట నతఁడు ♦ వగచుం గొడు కొ
ప్పిదములకుఁ గాక తప్పిన,యదనున నుడుపంగ లేని♦యట్టిం డగుచుఁ. 369

మ.*ఒకనాఁడా విను మెప్ప డెప్పుడు రిపు♦వ్యూహంబు పైపాటు ల
గ్గకు నెక్కిం గని లొగ్గఁజిల్లి జసు లి♦క్కాలంబునం గ్రీడియో
బకవిద్వేషియొ మాద్రినందనులో య♦భ్యర్ణంబునం దున్న నే
లకునుం గోలకుఁ దెత్తు రంచు మిము నె♦ల్ల న్మత్తు లెల్లప్పుడుఁ. 370

తే. ఎవ్వ డెటు వచ్చునో కన ♦ నేరితనము, కర్మమున సుఖదుఃఖముల్ ♦ గలుగుచుండు
ననుభవింపక తీర దె♦వ్వనికి నైనఁ, జెప్పవలయునె మీక్లేశ ♦ మిప్ప డిచట. 371

క. పురుషునకు నుండఁగాఁ దగు,వరధర్మము లెల్ల నీకు ♦ వఱలెడు విద్వ
ద్వరుఁడవు క్లేశం బయినఁ, నెరనంతయు నగవ వెవుము ♦ నిను మెచ్చ నగుఁ.

తే. ఇట్టి నీవ యొకం డెగ్గు ♦ పుట్టకుండ, మీకు వారికిఁ దక్కినఁ♦లోకమునకు
నెమ్మి గలుగ నమీకారణ♦మ్ము సేయు,మవలఁ ద్రోయక ధర్మ మ♦ర్థాదుల కయి.

మ. నీవును దమ్ములుఁ సుతులు ♦ నీరజనాభుఁడు నిష్టబాంధవుల్
భూవలయాధినాథులును ♦ బోల వినంగ వచింపు మంచు నా
దేవనదీసుతుండు వినఁ ♦ దెల్పెను మీజనకుండు వాక్యముల్
నే విఁపింతు నవ్వి విన ♦ నీవును వీరు ననుగ్రహింపుఁడీ. 374

వ. అనిన ధర్మనందనుండు సంజయుఁడెనం గాంచి. 375

ఆ. ఏమి చెప్ప మనియె♦నో మాకు మాతండ్రి,చెప్పమయ్య యివుడ♦సృంజయులును
వాసుదేవుఁడుఁ ద్రుప♦దుఁడు విరాటుఁడు, వీరె కలరు మేము ♦ వినఁగఁ గలము.

వ. అనుటయు సంజయుండు వాసుదేవ, యుధిష్ఠిర, భీమార్జున, నకుల, సహదేవ, యయు
ధాన, చేకితాన, విరాట, ద్రుపద, ధృష్టద్యుమ్న, ప్రభృతుల నెల్ల సంబోధించి మీ

* లొగ్గడిల్లి = మోఖించి.

కెల్లరు నావచియించువాక్యంబు లవహితులై వినుండని ధర్మరాజుదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 377

సంజయుండు ధర్మరాజుతో యుద్ధంబు వలదని బోధించుట.

మ. ధృతరాష్ట్రుండిమ శేమంబు గోరుచు నయోక్తిన్నన్ను మన్నించి న
న్నుతచిత్తంబున నెంచుచున్ రథమునం॰ బన్నిల్పి తాఁ బుచ్చె నే
నతిభక్తిం గొని వచ్చితిన్ నృపవరే॰ణ్యా! నీవు నీతజ్ఞులున్
మతి నీర్ష్యం దిగఁద్రావి శాంతిఁ గొన సం॰ప్రార్థింతు నశ్రాంతమున్. 378

చ. ప్రవిమలవంశమం దెనఁగి ॰ పండితులై ఘనులై వదాన్యులై
భువి వివిధార్యధర్మములఁ ॰ బొం దొనగూడఁగ సత్యమార్దవా
ర్జనముల కిక్కలై సకల॰సత్క్రియలం బొనరించి మించు పాం
డవులకుఁ గల్మషంబ యయి॰నన్ మసి సుడ్డునఁ దాకిన ట్లగున్. 379

ఆ. మీరు ప్రతినఁ జేసి ॰ మీదాయ లగుధార్తరాష్ట్రజనుల నెల్ల ॰ రణముఖమునఁ
గడఁగి చంపు టెన్నఁ ॰ గల్మషం బగు చూవె, కలడె చెప్ప నివు ॰ సలిలకాత్మ. 380

చ. జయముఁ బరాజయంబు నొక॰చందమునం గన నైన జ్ఞాతిసం
చయకలహంబు పుట్టినను ॰ సర్వజనక్షయ మౌను గావునన్
దయఁ గలవాఁడ వన్నలును ॰ దమ్ములుఁ దండ్రులుఁ జుట్ట లొజ్జలున్
భయరహితంబుగా బ్రతుకు॰పద్ధతిమై నడపింపు కార్యమున్. 381

ఆ. జ్ఞాతికార్య మిట్లు ॰ ప్రీతిమై గావించి, నీకు నీదుబంధు॰లోకమునకు
నియతవైభవంబు ॰ నెఱికి మీఱునట్లుగా, నరసి ధన్యతముఁడ ॰ వగుము నీవు. 382

తే. ఎప్పుడును మిత్తి లేకుండ ॰ నిందుఁ బొంది, బ్రతుకునట్టిర మ్మయ్య ॰ పార్థివేంద్ర
శత్రు లని యెంచి కౌరవ॰సమితి నొంచి, వైభవము నొందఁ దలపోసి॰వటలువారు.

చ. జగముల నెల్ల గెల్చుటకుఁ ॰ జాలినతమ్ములు గల్గునీకు నీ
జగదధినాథుఁ డైనహరి ॰ సాయము సాత్యకి పట్టుగొమ్మ బం
దుగు లగుచేకితాయుఁ ద్రుప॰దుండు విరాటుఁడుఁ దోడునీడ లి
ట్లగునిను మాక్రొ॰నఁగ నెక్కఁ ॰ డౌనె సురేంద్రుఁడు నైనఁ గాఁ డనన్. 384

చ. నదిసుతుఁడున్ గురుండు గురు॰నందనుఁడుం గృపకర్ణశల్యులున్
మొదలగుపోటుమానిసులు ॰ మొక్కల మొక్కఁగ నొక్కచో నటన్
గుదిగొని కౌరవేశ్వరున॰కున్ బలఁగం బయి యుండి రింద్రుఁడున్
గదనమునందు వారలమొ॰గంబున నిల్వఁగ నుండఁ డారయన్. 385

తే. ఇట్టివీ రొండూరుల్ పగ ♦ వెట్టికొనుచు, దుష్కృలంబునఁ బుట్టిన♦దుష్టులట్లు
పో రొనర్చుట యింతయు♦మేర గాదు,జయమయే నిందు నే నప♦జయమ యందు.

వ. అని సభానదులం గలయం గినుంగొని. 887

చ. శిరమున మోప్పుగే లిడుచుఁ ♦ జేసి నమస్కృతి విన్నవించుచుఁ
శరణము వేఁడుచుంటి నిదె ♦ శార్ఙ్గధరప్రముఖప్రధానులఁ
గరుణ దలిర్ప నానుతులు ♦ గైకొని కౌరవపాండవాళికిఁ
దుర మది గాఁక స్వస్తి యగు♦తోయమునఁ హితముం బొసర్పుఁగఁ. 888

తే. ఇట్లు భీష్మాదులకు హిత ♦ మెల్లభంగి,నరుఁడు నారాయణుఁడు చెప్పి♦గరిమమీఱి
సంధికార్యము నడపింప ♦ స్వాంతమందు, దలఁపకుండిన మీఁదుమి♦క్కిలియ వచ్చు.

వ. అని పలుకుచున్నసంజయుం జూచి ధర్మనందనుం డి ట్లనియె. 890

ధర్మరాజు సంజయునితోఁ బ్రపంచించుట.

ఉ. ఏమిటి కిట్టు లాడె దిపు ♦ డే ననుమాటల నేటులాటయే
నేమ మటంచు నున్నదియె ♦ చిత్తమునం దిటు లెక్కఁ డేల నం
గ్రామము లేనిచక్కి నగు♦కార్యమునేతయు దాన సాఖ్యముఁ
భూమి నెవండు కా దనఁగఁ ♦ బోవును వాఁ డొకవాఁడె సంజయా. 891

తే. తనకుఁ గావలె నని మదిఁ ♦ దలఁచుకొనుచుఁ, జేయకుండిన యోఁ గార్య♦సిద్ధి యైన
బెడిదముల కేగి క్లేశంబు ♦ పడఁగ నెవఁడు, గలఁడు పెనకువ నంతావ♦కారణంబ.892

తే. సుఖముపడునిచ్చనైఁ బాండు♦సుతులు లోక
హితము ధర్మార్థయుత మగు♦కృత్యమునకుఁ
దిగుదురే కాని మతియొక్క♦తెఱఁగు నేయఁ
దివుర రని నీ వెఱుంగవో ♦ ప్రవిమలాత్మ. 893

క. అతిక్లప్రచ్ఛంబున సం పా,దిత మగుసుఖ మంతయుఁ ను♦దిఁ దలంచుకొనఁగ
క్షితి దుఃఖప్రాయమ యై, మతి నెరియం జేయు నట్టి♦మానిసి కైనఁ. 894

చ. అగు నగు నయ్య! యింద్రియవ♦శానుగుఁడై తెగఁగోసి దుఃఖము
న్నుగమును గాంచ నెంచియు జ♦నుండు దవానలమట్టికామముఁ
దగిలి నిరంతరంబు నెద ♦ దానిన చొన్పుచుఁ దత్క్రియాకలా
పగుఁ డయి యెంతయుం గుమచుఁ ♦ బాయనిదుఃఖము లెల్లకాలముఁ. 895

ఆ. నిరతభోగు లయ్యు ♦ నెఱిమీఱి కౌరవుల్, కామవశతఁ జేసి ♦ కలధనములఁ
దనియ కొరులధనము♦లను బ్రింగఁ బొ ల్లన్ని,యేని పనుచు నుండి ♦ రీ వెఱుఁగవె.

క. మాయాది మాకుఁ జాలెడు, నీయును బయ చేసి యనుచు ♦ నే మర్థింపం
బోయెదము గాని పరిధన, మేయింతయు నాసపడుదు ♦మే సూతనుతా. 397

చ. తిని తొడి పూసి కట్టి జగ♦తి న్వెలుఁగొందెమునట్టిపట్టుశ్ర
దనయులమీఁది ప్రేముడిని ♦ దా వెలిగా మముఁ బెట్టి వృద్ధరా
జనయ మెద న్నయంబు విడి♦నట్టిఁడ యీ నివి యెల్లఁ బ్రాజ్ఞు లె
న్నను గమకింప నైనను మ♦నం బెరియించుఁ దలంపు వచ్చినఁ. 398

ఉ. తొల్లిటినుండి యిక్కరణి ♦ దోషమతిఁ విషమస్థుఁ డైనభూ
వల్లభుఁ డెల్లదానిఁ బెర♦వారిపయిం బడవేయఁ జూచెడిఁ
జెల్లునె యిట్లు తమ్ములెలే ♦ జిత్తమునం బరు నెంచకున్నచో
నెల్లరు మెచ్చునట్టి దగు♦నే తుదముట్టునె కార్య మెయ్యెడిఁ. 399

తే. మాధనము లెల్లఁ గొని రాజు ♦ మమ్ము శాంతిఁ
బొందుఁ డనుట నిదాఘము♦నందు శుష్క
వనమునం జిచ్చు పెట్టి జా♦జ్వల్యమాన
మయినతతి నార్ప వెరి వెంచు♦నట్ల సువ్వే. 400

తే. ఎఱుఁగమే ధృతరాష్ట్రు(ష్ట్రు)కుఁ ర్వృత్తి యెల్ల, మనకుఁ గొత్తయె యైశ్వర్య♦మునఁ మెలంగు
నతని కివు డింత చింతింపఁ ♦ గత మ దేమి,వచ్చె నచ్చెరువయ్య యీ♦వర్తనంబు.

సీ.*చెము గవిసితుఁ డౌ♦కొమకు చెప్పినమాట, వట్టి యధర్మ మ♦ప్పతి పొనర్చె
నాప్తుఁడు మేధావి ♦ యగువిదురునిమాట, కొమకువాఁ డైన వినఁ ♦ గోరఁడయ్యె
జూదపుసిరి మేలు ♦ గా దని చెవి దోర,గట్టఁ జెప్పినతత్తఁ ♦ గిట్టి విడిచెఁ
బలుగాకు లైనసౌ♦బలకర్ణముఖ్యుల,మతమునఁ బడి తాను ♦ నురులుకొనియె

ఆ, నెవుసుఁ గార్యభార ♦ మిట్టితీర్పురులపై,నిలిచి యున్నయవుడు ♦ నీవు చెప్పి
నట్లు నంధి యగుట ♦ యెట్లొకో నంజయ, చెప్పుమయ్య తాల్మిఁ♦జేసి నీవ. 402

చ. అనిమొనఁ శత్రుశేష మిను♦మంతయుఁ గల్గకయుండఁ జేయుచుం
దనకొడు కెల్లభూతల ము♦దారత నేలఁగఁ జూతు నంచు నె
మ్మనమున నెంచుఁ గాఁ చగుచు ♦ మాధృతరాష్ట్రుఁడు మీఁదిమాటగాఁ
బొనరుచుకొందు నంధి నని ♦ పొల్లలు వల్కఁడు సూవె సూతజా. 403

తే. చీకుచదు రెంతయో కాని ♦ లోకవృత్త, మీకరణి నున్న నామీఁద ♦ నెల్లఁ బెట్టి
పొందు పొనఁగింపఁ గలఁడు నా♦పుత్రుఁ డైన,ధర్మరా♦జనునిది యెట్టి♦తగవో చెపుమ.

---

* చెవిదోరగట్ట = మిక్కిలిచెప్పుటయందు చెవులు చీమలు గట్ట యని యితరదేశములం దమున్నట్లె యిచట నిట్లు వాడుదురు.

వ. అని యుంతఁ బోక. 405

మత్తకోకిలము. పోటుమూనిసి కర్ణుఁ డొక్కఁడ ♦ పోర నర్జును నోర్చువాఁ
డేటి కోటమి నొంది పార్థుల ♦ కిచ్చికో లని కౌరవుల్
మేటిసంగరముం బొనర్ప గ♦మింత్రు గోగ్రహణాదులం
దేటి పాటున కయ్యె నాతఁ డొ♦కింతయుం దలపోయరో. 406

మ.‡ఎఱుగుం గర్ణుఁ డెఱుంగు రా జెఱుఁగుఁ జా♦పేజ్యుం డెఱుంగు న్నది
గుఱుతై పుట్టినజో డెఱుంగు నకల♦క్ష్మాధీశ్వరవ్రాతముం
గొఱకచ్చై చ్చి యని కొత్తి వచ్చునరు మా♦రోఁ జాలువిల్లాఁడు లే
డుఱఁ డింద్రాదుల నైన వాఁ డలఁతి గాఁ♦డో యంచు గావల్గణీ. 407

క. కఱకరియై నరుఁ డుండిన,వఱకుం గురుపతికి లేమ ♦ వైభవ మని యం
దఱు నెఱుఁగుదు రెఱిఁగియు ని,త్తెఱఁగున నగు టరయ మోహ♦తీక్ష్ణము కాదే. 408

శా. తాళప్రాంశుశరాసనంబున గుణ♦ధ్వానంబు మి న్నంట నా
భీలాజిమ్మగసంతతుల్ దళదిళా♦భివ్యాప్తి గాంచఁ భయో
ద్వేలాయోధనరంగసధ్యమున మా♦శ్వేతాశ్వుఁ డుద్యద్గతిఁ
గేళీలాలనుఁడై కనంబడిన ము♦క్తిం గోరరే కౌరవుల్. 409

అ. కాలకాలుఁ బోలి ♦ కలనఁ గ్రాలెనుభీముఁ, గాంచినంతదాఁకఁ ♦ గౌరవేశుఁ
డేన గెలిచినాఁడ ♦ నింతయు మ్రింగెద, నని తలంచుచుండు ♦ నరయఁ డొండు.410

అ. పెక్కు లేల పలుక ♦ ముక్కునఁ నూపిరి, కలిగి నాపుతమ్ము ♦ లలరు చుండ
మూసిరుల్ హరింప ♦ వాసవుం డోపఁడు, నా నుయోధనుం డ♦నంగ నెంత. 411

క. ఇప్పటికేనియుఁ దొల్లిటి,చొప్పున నై వృద్ధరాజు ♦ సూచుచు నున్నం
జెప్పెదను బాఁడవాగ్నికి, నప్పనమై ధార్తరాష్ట్రు♦ లను గంటరొకో. 412

తే. ఎఱుఁగుదువు గాదె మము వార♦లెట్టి యెట్టి,యిక్కములపాలు సేయుఁగా♦నిష్టపడిరో
వానిఁ దలఁచినం గన్నెట్టి ♦ నౌ న కైన,నిన్ను మన్నించుటకు నఁది ♦ కున్న వాఁడ.

శా. మాపెద్దయ్యకు నయ్యెనేని శమ మీ♦మాత్రంబయే నాత్మలో
మాపైఁ జూపెనువైరము న్విడిచి ప్రే♦మన్ ఖాండవప్రస్థమున్
రూపింపంగలయట్లు మాకొనఁగుతీ♦రుం గూర్చు మీ మొప్పటిన్
దాపంబు న్విడ రాజ్య మేలుము మనం ♦ దా సంజయుం డి ట్లనున్. 414

—●◆●— సంజయుండు ధర్మజునకుఁ బ్రత్యాఖ్యానముచేసి చెప్పుట. —◆●◆—

చ. తెలియు జగత్త్రయంబు భవ♦దీయచరిత్రము ధర్మనిత్య మై
చెలఁగెడు నంచు నెంచఁ జను♦జీవిత మింతన తీరునట్టి ది

---

‡ చాపేజ్యాఁడు = చాపిణుఁడు, గావల్గణి = గవల్గణునిపుత్రుఁడు;

య్యలుపవుసాఖ్య మానపడి ♦ యచ్చపు ర్తిని వచ్చపెట్టుకో
దలఁచుట నుమ్మి నీ వని కె♦దం దలపోయుట పాముసందనా. 415

క. దుర మొనరించిన గా క,క్కు-రుపతి మీపాలు మీకుఁ ♦ గొ మ్మని యీఁ డి
ద్ధర నెత్తుకూటికంటెఁ, దిరిపెపువుఁగూ డైన మేలు ♦ ధీరవిచారా. 416

తే. ఆల మాసించి కొలము చుట్టాల నెల్లఁ, జంపుకొని నేల యేల్మది ♦ నలుపుకంటె
వృష్ణిముఖదేశములయందు ♦ బిక్షర మెత్తుకొనుచు బ్రతుకుట నీయట్టి♦ఘనున కొప్పు. 417

నీ ధర్మవిఘ్నమునకుఁ ♦ దావలం బగుఁగామ, మవనిపై జనుల కా ♦ టది సహజము
మతిమంతుఁ డగువాఁడు ♦ మహిమఁ గామ మడంచి, జగతి నిర్మోహప్ర♦శంసఁ గాంచు
మనుజుల నెల్ల లోఁ ♦ గొనుటయే యర్థతృష్ణకు ముఖ్యధర్మమై ♦ చనుచు నుండు
కామము నానాఁట ♦ ఘన మైనదో శెడుఁ, దలఁప నర్థావరో♦ధమునఁ జేసి

ఆ, కాన నట్టితెరువుఁ ♦ గనఁబోక ధర్మము, గోరువాఁడె ఘనుఁడు ♦ కుతలమందు
ధార్మికుండు దీప్తి ♦ దనరారు సూర్యుని,పగిది ధర్మమూర్తి ♦ వగుము నీవు. 418

నీ. ధర్మహీనము గాఁగ ♦ ధర యెల్లఁ బొందియుఁ, జెడుఁ బాపబుద్ధినిఁ♦జేసి నరుఁడు
నుగముఁ గోరి పరార్థ♦ము గణింపక మెలంగి, విత్తచ్యుతుం డయి ♦ వెగడు గుమచు
బ్రహ్మచర్యాదిధ♦ర్మముఁ దొల్తఁ గొని దాని, విడి పచ్చి పరమందు ♦ బడలుపమును
జేసినకర్మంబు ♦ చెడదు కర్తకు మున్న, పోయి తత్ఫల మటఁ ♦ బొందఁ జేయు

తే, యజనదానాదికర్మము ♦ లన్నియుఁ నిటఁ
జలుపఁ దగి యుండునే కాని ♦ చచ్చి యచటఁ
జల్పఁ దగిన దొకింతయుఁ ♦ గలుగఁబోదు
పాపపుణ్యాఖ్యకర్మ మి♦ప్పాట నుండు. 419

వ. కావున నోదేవా! నీవు వారలౌకికసుఖం బపేక్షించి వేదాధ్యయనంబు చేసియు
బ్రహ్మచర్యంబు నడపియు రాజసూయాద్యధ్వరంబులు సదక్షిణాకంబులుగా
నొనర్చి దేవభూదేవాదిసంతర్పణంబు గావించియు నానావిధదానంబు లాచరించియు
రాచవా రెల్ల నేవింప దేవేంద్రవై భవంబున సామ్రాజ్యసుఖం బనుభవించియు దయా
నత్య శౌచ శమ ద మార్జ వాద్యో హాదిమహాగుణసమన్వితుండవై నన్నుఁ దింపంబడిన
వాఁడ వివు డీక్రోధంబు మీఁది శాంతింగూడి పాపకార్యం బయినబంధుజనవధంబునకుం
బోక వనవాసంబునంజేసి యైన జీనయాత్రంజేసి నళలోకవిఖ్యాతుండ వగు మని
వెండియు. 420

ఉ. శాంతియు నీధనం బనుచు ♦ సర్వజనంబు నెఱుంగు జూదమం
దంతలు పుట్టఁ జేసి సిరి ♦ యంతయునుం గొని యుక్కి-వంబునఁ

అంతులు మీఱి వా రవుమ ♦ ఱాగతనంబున కైన నోర్చి నీ
వంత నరణ్యసీమకుఁ బ్రయాణము చేసితి వేల చెప్పుమా. 421

తే. ఇవుడు నీకు నహాయులై ♦ యిటన యున్న
వా రవుమ తోడుపడ రారె ♦ వాసుదేవ
ముఖ్యులఁ గూడి ధార్తరాష్ట్రాఖ్యపశువి
శసనము జేయ కేటికి ♦ శాంతిఁ గొంటి. 422

తే. వీల పండ్రెండువర్షముల్ ♦ జాలిఁ గుడిచి, వనుల నిడుమల కైతి వో♦జనవరేణ్య
పోరి కాంక్షితపడ నిష్టు ♦ పోలునఁకొ జ, కూడయము లీ వనుకొనినట్టు లగునె.

చ. ఎఱిఁగి యేఱిఁగి ధర్మగతు ♦ లెంతయుఁ బంతము మీఱి ధీరుఁడై
గఱగొఱ లేనివాఁ డయినఁ ♦ గాలవశంబున మోహపాశవుం
గఱకులఁ జిక్కి తక్కినలు ♦ గల్గఁగఁ దల్గ పాపకార్యముల్
మఱకువఁ జేసి వాసి చెడ ♦ మా నఱి వోవు మహీతలంబునన్. 424

క. ఈ వట్లు గాక ధర్మవు, ద్రోహం దప్పక యొకర్డు ♦ దురితక్రియకుం
బోవక యుండెడినాఁడవు, గావ యిపు డధమకార్య♦గతిఁ బడ నగుదే. 425

తే. ఆమయము లేక వచ్చెడు♦నదియును దల
యేరు సోకించునది కటు♦వై రవరవ
లై నదియుఁ బుణ్యహార మగు♦నదియు సాధు
వేయ మగుమన్యువును మ్రింగి♦వేయు మీవు. 426

క. సజ్జనులు కానిమానవు, లిజ్జగమున మ్రింగ నేర ♦ రింతయు దానిన్
సజ్జనుఁడ వీవు నీకున్, బుజ్జనమున నాఁగ మ్రింగ ♦ మొగి సాధ్య మగున్. 427

వ. నీవు దేవవ్రత ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ శల్య భూరిశ్రవః కర్ణ వికర్ణ వివింశతి దుర్యోధన దుశ్శాసనాదులం జంపి చతుస్సముద్రముద్రితాఖిలమహీరాజ్యంబునం బూజ్యుండవయ్యుం దుది జరామరణంబులుఁ బ్రియాప్రియంబులు సుఖదుఃఖములు లోనగు ద్వంద్వములు లేక యుండుండి లే దని విద్వదగ్రిగణ్యుండవై యెఱింగి దురంబు దెసం బుద్ధి జొరనీక శాంతిపరుండవై పరార్థంబు చింతించుకొను మని యెంతయుం దటిమి చెప్పటయును. 428

ధర్మజుండు పంజయునితోఁ దమయందుఁ దప్పలేమి నిరూపించిచెప్పుట.

ఉ. సంజయుఁ గాంచి పార్థుఁ డను ♦ సత్యము నీ వనునర్థ మెల్ల నో
సంజయ! ధర్మ ముత్తమమ ♦ జల్పితకిర్మములందు నా కెఱుం

---

* తలయేఱు = తలనొప్పి; పాపు చేయము = సజ్జనుఁడు త్రాగఁదగినది; అనఁగా సజ్జనుఁడు కోప మును మ్రింగు మని యభిప్రాయము.

* గం జను నింతవట్టు సను ♦ గట్టిగఁ దిట్టఁ దలంచితేని నీ
ఎంజక తిట్టు నాసలుపు♦నట్టిద ధర్మవ యంచుఁ జూవ్వచుఁ. 429

ఉ. ధర్మ మధర్మ మట్లుఁ సనఁ♦ధర్మము ధర్మము నట్లు సోఁచెమం
గర్మములం బ్రవర్తిలెము♦కాలములంమ మనీషు లెప్పుడుఁ
నిర్మలబుద్ధి నారయుచు ♦ నేర్పున నంగము నేర్పరించుచుఁ
ధర్మ మధర్మముం దెలిసి ♦ తద్గతులం గొనుచుందు రిద్ధరఁ. 430

సీ. ‡మతీయునుం గలవు ధ♦ర్మము లాపద్గతిఁ గొన్ని,యవి భిన్నలింగము♦లవుచు నుండు
నం దధర్మము ధర్మ♦మై పరిస్థితిం గొను, నవని నాపద్ధర్మ ♦ మనఁగ నొప్పి
యాపద లేనిచో ♦ నట్లగు నది ధర్మ, మవరా మచితధర్మ ♦ మొనరు నవుడు
దూతెద వొకపుంతఁ ♦ బాఱు నాసన్న న,నాపన్న నిది నీకు ♦ న్యాయ మగునె

తే, మే ముచితధర్మములయం♦దు మెలఁగుట యును,వా ర్విరుద్ధకర్మ ములందు♦వ ర్తిలుట యును
నెఱుఁగు దాపదల ♦ దగు♦నేము పాప,వ స్తగులఁ బట్టి చంపుట ♦ పాడి గాదె. 431

ఉ. తాతలుఁ దండ్రులుం జనిన♦వారిఁ జనఁగఁ గలంతుఁ గాని నే
నేతఱి ధర్మసంగతి కొ♦కింతయు దవ్వు చనం దలంప నీ
చేతముఁ జందు నే నివుడు ♦ చేయుప్రసంగము కారణమ్ముగాఁ
నాతల నాస్తికత్వమును ♦ నాటఁగఁ గట్టఁ దలంతె సంజయా. 432

తే. ధర్మువున మాకు రాఁదగు♦ధరణిఁ గోరు,మంటినే గాని ధర్మునకు♦వెంటఁ బోక
ధర్మహీనంబు గా నున్న♦దారి వచ్చు,బ్రహ్మలోకాదు లైన నే ♦ బడయ నెల్ల. 433

క. అని రాజులధర్మం బని, విని యుంటఁజేసి యిట్లు ♦ విగ్రహమునకుఁ
మన మెసరించితిఁ గా దని, యను మే వద్దాని విమతు♦ నచిరకీర్తుగఁ. 434

వ. అయిన మన కిప్పు డివ్వగిది నితిక్రాం బేమిటి కీయర్థంబు నిద్ధారణంబు నేయు
సర్వజ్ఞుం డగునీదేవకీనందనుండ కలం డీతండు ధర్మాధర్మవిచక్షణుండు నతీణపరిభావుం
డఖిలక్ష్మాసురసేవితుండు మతిమంతుండు మహోదయశుండు మహారాజుల కెల్లం
బ్రశాస్త యిమ్మహాత్మునిశాసనంబుసంజేసి యమవృష్ణిభోజాంధకాదిరాజలోకం
బెల్లఁ బ్రశస్తమంబునం బ్రవర్తిలుమన్నయది నాఁటలగుణగరిష్ఠుఁ డగునీయమాత్యే
శ్వరుండు కురుపాండవహితంబుఁ గోరుచా డితనివచనం బెల్లవారికిఁ నుల్లంఘింప రాని
దనిన విని జనాధ్యుండు సంజయునిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 435

శ్రీకృష్ణుండు సంజయునితోఁ బ్రబంధించుట.

ఉ. వీరును వారు నా కొకఁడ ♦ వీరికి వారికిని బ్రియంబు గాఁ
గోరుదు శాంతి యన్న మదిఁ ♦ గోరిక లీరిక లెత్తు నెత్తఱిఁ

---

* అంజక = భయపడక; ‡ భిన్నలింగములు = భిన్నరూపములు;

§ గారవపక్షపాతి నయి ♦ కాదె వచించుచునుండు నిందు నే
తీరున వీరిచిత్తములు ♦ తిక్కటమక్కట కైన నంజమా. 436

తే. ఇవ్వసు ధర్మజావచనంబు ♦ లెన్ని చూడఁ, బొందు పొనగెడుమాటయే ♦ పోలఁ దోవ
దకట వా రంతయును మ్రింగ ♦ నభిలషింతు, రేల పొం దగు నింకఁ బో♦రేల కాదు.

తే. ప్రేటలెల్లంబుగా నీకుఁ ♦ దెలిసెఁ గాదె, స్వకులధర్మానుసారి య♦జాతశత్రు
వదనమునఁజేసి మతియు నా♦వాకుబడిని, గాఁగ నున్నది యంతయుఁ♦గ్రహమెసంగ.

మత్తకోకిలము. ఈవు ధర్మజునం దధర్మ మొ♦కింతయే నగు నంటి వె
ట్లో వచింపుము శాంతుఁడై పడి♦యుండ కాల మొనర్పఁగా
భావముం బొనరించె నయ్యది ♦ పాడి గా దని యేమొ భూ
దేవధర్మము మున్నగాఁ గొని ♦ దిద్దుదే నృపధర్మముల్. 439

తే. మతియు సంసారమున నున్న ♦ మానవులకుఁ, బెక్కుదారులు చెప్పిరి ♦ పెద్ద లెల్లఁ
గర్మమున నగు నుత్తమ♦గతు లనియును, గాక వైరాగ్యమున సిద్ధి ♦ గల దనియును,

శా. వైరాగ్యం బది మీఁదిమీఁదిది యనఁ ♦ వాటంబు గా దెంతయే
నారూఢంబుగఁ దిన్నమీఁదటన భ♦క్త్యాదుల్ దిన న్వెండియుఁ
గోరం డస్లై విరాగితాగతియుఁ జే♦కూరుఁ బ్రసద్ధర్మమా
ర్గారంభంబున దానికన్న ఫల మీ♦యం జాల దిం దేదియుఁ. 441

సీ. దగఁ గొన్నపుణ్యలు♦దకము ద్రాచక దప్పి, కడతేఱునట్లులు ♦ కర్మమునన
ఫలియించు నిహలోక♦ఫలము లన్నియుఁ గర్మ, కలసంబునఁజేసి ♦ కలుగుచుండుఁ
గర్మ మొనర్పంగఁ ♦ గానిమర్మంబులు వై, రాగ్యంబ వర్ణింత్రు ♦ యోగ్య మనుచు
దేవత్వ మందిరి ♦ దివిషదుల్ కర్మప్ర, భావంబు సిద్ధింపఁ♦బట్టి నువ్వె

తే. గాలి వీచును రేబవల్ ♦ హేళి సేయు
విధువు పక్షోదులఁ ♦ మార్చు ♦ వెలుఁగు నగ్ని
నదులు ప్రవహించు మహి యి దం♦తయును మోయు
మబ్బు లుఱుముచుఁ గుతియుఁ గ♦ర్మమునఁ గాదె. 442

చ. అమరుల కెల్ల నీశ్వరత ♦ నందఁ దగం దలపోసి వానవుం
డమలమతిఁ మెలఁగుటకు ♦ నై విహనాడి సుఖప్రియాదులఁ
శమము దమంబు నార్జవము ♦ సత్యము ధర్మము గల్గి బ్రహ్మచ
ర్యము పొనరించి మించె సుర♦రాజ్యరమావిధవాభిరాముఁ డై. 443

---

§ తిక్కటమక్కట=కలఁతఁ; † విధున=తుండుఁడు;

వ. మఱియుఁ గర్మవ్రచారంబునంజేసియే బృహస్పతి సురేజ్యుండై పూజ్యుం డయ్యె వసురుద్రాదిత్యాదులును యమవరుణకుబేరాదులును యక్షరక్షఃప్రముఖదేవయోనులును దేవర్షిగంధర్వాదులును మహాప్రభావంబునం బ్రకాశించుచు నిఖలలోకపూజ్యులై రీమర్త్యుఁబున బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రజాతులుత్పన్నంబు లయ్యెనందు బ్రాహ్మణులకు యజనయాజనాధ్యయనాదులును క్షత్రియులకు యజనాధ్యయనదుష్టశిక్షణాదులును వైశ్యులకుఁ గృషివాణిజ్యాదులును శూద్రుల కుత్తమపరిచర్యాదులును విధినోదితంబు లైనయుత్తమధర్మంబు లయ్యె నివి యన్నియు నెఱింగి నీ వాకౌరవులకుఁ గా నిన్నిమాట లాడి ప్రకారణంబు నేనితివి కావున నీ-తగాఁ జెప్పుచుంటిఁ గాని వేఱొండు గా దని వెండియును. 444

తే. వర్ణధర్మాశ్రమాచార◆పాలనంబు, రాజులకు ముఖ్యధర్మమై ◆ కాలుఁ గాన
దుష్టశిక్ష◆ మొనర్చి ◆ శిష్టరక్ష, చేయఁ దగియుండ గా దని ◆ చెప్ప నగునె. 445

తే. అన్నిట నసూయ లక్ష్యమీ ◆ రంతపెద్ద, రవ్వఁ బోవక శాంతులై ◆ తారు భీము
నెట్టకే నెడఁబడఁ జేసి ◆ రట్టులేని, కూమ గుమనన తలఁచిరి ◆ కూశి వారి. 446

మ. తమపా లిచ్చినఁ బుచ్చుకొంను మనియే ◆ తా రున్నవా రీనకో
త్తము లట్లీయక ధార్తరాష్ట్రులు కొఱంత◆తం జూతురే నప్ప డా
లము గా కే మగుఁ గీడుమే ర్లచటఁ ద◆ల్లంబోనివే లైన వం
శము మర్యాదఁ బురన్కరించి పెఁగఁ ◆ జా వైన మేలే కదా. 447

క. ఎది గాక శాంతిఁ బొందుట, పొదలెఱు నని యనినదాన◆ ◆ బొసఁగునె కర్జం
బెద నింత తెలిసి యనఁ దగు, నెదియే నిటు లూర కనుట ◆ యిట నీ కగునే. 448

తరువోజ జగతీశ్వరుండు ప్ర◆జల నముబుద్ధి ◆ సాతుచు ధర్మర◆క్షణము సేయంగ
నగు నప్డు దస్యుబా◆ధాదిక మైన ◆ నది వాపుకొనుటకు ◆ నస్త్రశస్త్రాళిఁ
దగఁ జేసి రసురు ల◆ద్దాన రాజులకు ◆ దస్యునంహారంబు ◆ ధర్మమై యొప్పెఁ
దగ వేది కౌరవుల్ ◆ ధర్మమ్ము చెడఁగఁ ◆ దలఁచిరి పాండవ◆ధనము హరింప. 449

తే. అగపడకయుండి మ్రుచ్చిలి◆నట్టివాఁడు, నగపడి బలాత్కృతిఁ ధన ◆ మపహరించు
నట్టివాఁడును నిందార్హు ◆ లకట ధార్త, రాష్ట్రులెట్టివారో కాన◆రాదె నీకు. 450

వ. గాపల్లనీ ! నీ విప్పుపమీకిం జెప్ప వచ్చినట్లు నగలఁ గా జనమఖండంబున నానచనంబుగ వారికిం గొన్నిధర్మంబులు చెప్పి చూచు మని మఱియును. 451

శ్రీకృష్ణుఁడు ధార్తరాష్ట్రులతప్పు లుగ్గడించి చెప్పుట.

ఆ. మొఱకడమునఁ గొఱంతి ◆ నుఱుకులై వారుగా, నిట్లు చేసి ◆ తెచ్చి ◆ రింతకట్టు
క్రొత్త లట్టి నీకుఁ ◆ గురురాజనడనర్థు, తాను గొడుకు వడిన◆దారివాఁడె. 452

ఆ. లేరె జూద మాము♦ వా రెట్టిచెట్టలో, కాని ద్రుపదరాజ♦కన్య నట్లు
వేవు రున్నసభకు ♦ వెన ముందలం బట్టి, యీడ్చి తెచ్చి రిట్టి ♦ దెచొటఁ గలదె.

చ. కురిరితెఱంగునక్ గరిత ♦ యయ్యిడునయ్యెడ భీష్ముముఖ్య ల
క్ష్మరుజనులెల్ల నంయుఁ గనుఁగొంచు వసించిర కాని యొక్కఁడుఁ
హారహార నాపక్ష్యమిది ♦ యం చన నించుక పూన రిట్టియీ
మరిత మొకప్పుడే నవనిఁ ♦ దోఁచినచందము వింటె సంజయా. 454

ఆ. దుస్ననీయుఁ డపుడు ♦ దుష్టుఁడై చేసిన,చేత కెల్లవారు ♦ చేష్ట దక్కి
రతివయేమ్ము లొలుఁగు ♦ లాలించి మామయు,నోరు మెదపఁడయ్యె ♦ నొగులఁ డయ్యె.

చ. విమరుఁ డొకండు కా దనుచు ♦ విన్ననిమోమునఁ బల్కుచున్న ను
న్మదు లగుసూ క్తరాష్ట్రులు వి♦నం దలపోయక యున్నచుష్టు దో
వ్ తనుఁ దాన కాచికొని ♦ భర్తలమూలముఁ గాచెఁ గానిచో
బ్రదుకుదురయ్య మానసము ♦ వట్టిమెలంగెమనట్టివీ రయో. 456

ఆ. ఇట్టిమేటిధర్మ ♦ మెఱుఁగ వాగల కువ,దేశ మీ వొనర్పఁ ♦ దివుర కీటకుఁ
డగుము ననుమ వచ్చి ♦ తత్తోవపదేశంబు, చేయఁ బూని తెట్లు ♦ చెల్లునోయి. 457

వ. ఆకర్ణింపు మానమయంబునం గర్ణుండను. 458

ఆ. దాసి వైతి వీవు ♦ తన్వి నీపతు లోడి, రేది దిక్కు నీకు ♦ లేదు గాన
మఱియు నొక్కమగని ♦ మరగు మిం తేటికి, ననుచు నాడి సైఁప ♦ నగునె దాని.

క. అది హృదయశూల మగుచుఁ, బదుముచు మర్మముల నెల్ల ♦ శ్వేతాశ్వునిలోఁ
గుమరుకొని యుండె దానికి, బదు లొనరుప కుంటనట్టి ♦ పార్థుఁడు చెపుమా.

వ. అంతన పోక. 461

సీ. నారచీరలు గట్టి ♦ వీ రడవుల కేగు,తఱి దుస్ననేనుఁడు ♦ తఱియ వచ్చి
మండతిలలు మీరు ♦ చచ్చినట్టిరె పొండు, కడువడి నిమమలఁ ♦ గుడువుఁ డనియె
జూదనూడెమనాఁడు ♦ వాదులాడుచు సాబ,లుఁడు నిక్కతింజేసి ♦ యెడరు వేచి
కలఘనంబులతోడ ♦ నలువురుతమ్ముల, నోడితి వీవ నాలి ♦ నొడ్డు మనియె

తే, నింక నెన్నేని గల వెల్ల ♦ నీ వెఱుఁగవె, యిట్టివన్నియుఁ గనఁ గోప♦హేతువు లయి
వీరిమది నాటుకొని యుండెఁ ♦ బోరు గాని, మనికి గా దని దాన నే♦మదిఁ దలంతు.

మ. ఎది యె ట్లైనను గోరి వీరి నట కే♦నే వచ్చి పొచ్చెంబు లే
నిదఁగ బుద్ధులు సెప్పి కౌరవులు సం♦ధిం జేసికో రాఁగఁ జే
యుము నుద్యోగము దాని కియ్యకొనిరే ♦ నుర్వీశ్వరు ల్వారి లా
పదకుం దప్పి నుఱంత్రు దాన నొదవుఁ ♦ భద్రంబు నా కెంతయుఁ. 463

క. నామాటలకు నొడంబడ, కేమేఁ గేరడము లాడి♦రే వా రెల్లన్
భీమార్జునమాద్రీసుత, భూమిం దెగి పడిర యనుచు ♦ బుద్ధిం దెలియుమా. 464

క. అనాఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁడు, గానక త మ్మాడిపట్టి♦తినోక్తు లనిన్
బూని విహరించుభీముఁడు, వానిని స్మరియింపఁబట్టి♦వానిం జేయున్. 465

వ. మఱియును. 466

తే. మహిని దుర్యోధనుఁడు మన్యు♦మయమహాద్రి
మమ్ము కర్ణుండు దాని స్కం♦ధమ్ము శకుని
పలవ దుశ్శాసనుఁడు పుష్ప♦ఫలసమృద్ధి
మూలము మనీషి ధృతరాష్ట్రు♦భూవిభుండు. 467

తే. మహిని ధర్మసుతుఁడు ధర్మ♦మయమహాద్రి
మమ్ము విజయుండు స్కంధమ్ము ♦ కొమ్మ భీముఁ
డెన్నఁగవలు పుష్పఫల♦సమృద్ధి మొదలు
వటులు నేనును బ్రహ్మము ♦ బ్రాహ్మణులును. 468

మ. వన మా నాధృతరాష్ట్రసుం దనయులున్ ♦ వ్యాఘ్రంబు లీపాండవుల్
వనహీనంబుగ వ్యాఘ్రముల్ నిలువ వా♦వ్యాఘ్రంబులన్ గాని దై
వనముం ద్రెంపఁబడున్ సుఖప్రవేశ మగుటన్ ♦ వ్యాఘ్రాన్వితస్థానమై
వనమున్ దద్వనరక్షితంబు లగుచున్ ♦ వ్యాఘ్రంబులున్ వర్ధిలున్. 469

తే. తీవ లాధార్తరాష్ట్రులు ♦ దివ్యపాద, పములు పాండుకుమారులు ♦ పాదపములఁ
బ్రాక కెప్పుడు తీఁగలు ♦ ప్రబల వట్లు, వీరి వా రాశయించియే ♦ తీరవలయు. 470

వ. వే యేల మనుము. 471

మ. తనుపా లిచ్చినఁ దండ్రిఁ గొల్చుటకు లే♦దా పూని పై నెత్తి ఎ
చ్చి మహాయుద్ధముసేఁతకుఁ మనమునం ♦ జితించుచున్నారు వీ
రు మనం బైనగతిం బొనర్చుటకు వా♦రుం జూడ నౌ నాటిశౌం
తముఁ గైకో రిట నెల్లరుం దెగువ ను♦న్నా రంచు నెంచం దగున్. 472

అ. కార్యగతులఁ దెలియఁ ♦ గలిగి నాతోఁచిన,యంతవట్టు నీకు ♦ నానతిచ్చి
నాఁడ నీకుఁ దోఁచి♦నవిధంబునం జేసి,కడిఁగ వలయుఁ గార్య♦ఘటన కింక. 473

ధర్మజుండు ప్రయాణోన్ముఖుం డైనవంజయునితో వెండియుఁ బ్రబంధించుట.

వ. అని జనార్దనుండు పలికిన విని సంజయుం డజాతశత్రునిదిక్కు మొగంబై దేవా! నావచ్చినపని యయ్యెఁ బోయివచ్చెద నీకు మే లగుం గాక నామాటలం దనుచితం బున్న యున్నింతువు గాక యని జనార్దనభీమార్జుననకులసహదేవసాత్యకిచేకితానులం

గ్రమంబున నామంత్రణంబు చేసి మీ రందఱు నన్ను సౌమ్యదృష్టిం జూడ ననుగ్ర
హింప వలయు నని ప్రయాణోన్ముఖుండై యున్నవానిం గని యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె.

సీ. *స్వస్తి నీ కగుత మో♦సంజయ. చనిరమ్ము, నీవు క్రొత్తవె మాకు ♦ ని న్నిఱుఁగమె
మాకును వారికి ♦ మధ్యస్థుండవు పరి,శుద్ధాత్ముఁడవు నికుఁ ♦ బొక్కు లేదు
మా కప్రియం బెద్దు ♦ వాఁకొనఁ దలఁపవు, ఖ్యాతియశుండవు ♦ దూత వైతి
పలుకుదు మృదువాక్య♦ముల నెయ్యెడలఁ గాని, కఱుకు లాడవు కోప♦మెఱుఁగ వెప్ప

తే, డెవ్వరి నొవ్వఁ బలుకవు ♦ హీనమతివి, కావు ధర్మార్థముల తెఱఁ ♦ గీ వెఱుఁగుదు
విదురుఁ డొండె నీ వొండె గా♦కొదవఁ డెవఁడు,సట్లు దౌత్యంబు నడపంగ♦నిద్ధచరిత.

మ.†చిరరాత్రంబున కేను ని న్నిపుడు వీ♦ఁక్షింపంగ నై కౌతుక
స్ఫురణం బొందితి.మాధవంజయిన కిం♦పుం గూర్చునెయ్యుండ వో
పురుషాగ్రేసర నీవు పోయి యుచటం ♦ బొల్పొందుభూదేవతా
వరులం గాంచి నమస్కరించి హితముల్ ♦ వాకొమ్ము నామాఱుగన్. 476

తే. భిక్షులును బ్రహ్మచారులు ♦ వృద్ధు లైన
వారి కెల్లను నానమ♦స్కారములను
బలికి ధృతరాష్ట్రనిపురోహి♦తులకు భుక్తి
జులకు మ్రొక్కితి ననిచెప్ప ♦ మెలమి దోఁప. 477

సీ.‡వేదంబులును ధను♦ర్వేదంబు నెఱిఁగి చా,పాద్యుఁ డౌమాగురు♦వర్యు నెఱిఁగి
ధాత్రిపై గంధర్వ♦పుత్రప్రతిముఁ డయి, పొలిచినమాగురు♦పుత్రుఁ దెలిచి
మా కాదిగురు వయి ♦ మహిమ మీఱినకృపు,పాదపద్మములకుఁ ♦ బ్రణితి నేసి
ధృతియు శౌర్యంబును ♦ ధృతియుఁ దపంబును,గలమాపితామహుఁ♦గాంచి మ్రొక్కి

ఆ, మాకుఁ దండ్రి బోని♦లోకైకమాన్యుండు,వృద్ధసేవి యైన♦వృద్ధరాజు
నడుగు లంటి మ్రొక్కి ♦ యందఱికును నాను,చేసి గాఁగ వినతిఁ ♦ జేయు మీవ.

తే. శతుఁడు మూర్ఖుఁడు మంగుఁడు♦జడుఁడు పాప,భీరహితుఁ డాంబికేయుని♦పెద్దకొడుకు
వాని నడిగితి ననిచెప్పి ♦ వానితమ్ముఁ, డైనదుశ్శాసనునితోడ ♦ నాడు మెప్ప.

వ. మతీయుం గురుముఖ్య లగుబాహ్లీకసోమదత్తప్రభృతులకు నామ్రొక్కు చెల్లించి
నాకు భ్రాతృసదృశుం డైనభూరిశ్రవునిసఁ గుశలం బడిగి తక్కునుగలవృత్తమిత్రకళ
త్రభ్రాతృవర్గంబుతోడను మంత్రిసామంతపౌరికజాంఘాలికసేనానాయకగణకప్ర
ముఖవ్యాకృతిప్రధానవర్గంబుతోడను నే నాడిన ట్లాడి యుచితంబుమెయి నుపచరించి

---

* చొక్కు = మోహము లేక పారవశ్యము. కఱుకు = పరుషవచనము:

† చిరరాత్రము = చిరకాలము: ‡ తెలిచి = మ్రొక్కి,పూజించి.

దుర్యోధనుని కాయోధనంబునకుఁ దోడుపడ వచ్చిన ప్రాచ్యప్రతీచ్యోదీచ్యదాక్షిణాత్యులగుపార్వతీయాదులైననానాదేశాధీశుల నెల్ల సంభావించి వారివారిరథిసారథ్యాది పరిజనంబులో నానతనం బొసఁగించుచుం గుశలం బడిగి యనంతరంబ. 480

మ. కురుదేశంబున దేవతుల్యుఁడగుచుం ♦ గొండాట కై ప్రాజ్ఞుఁ డై
దుగముం గట్టఁగరాదు పాండవులకున్ ♦ దుఃఖంబునుం బుట్టరా
దరులా వారని పల్కునత్తముఁడు వై ♦ శ్యాపుత్రుఁడే డాతఁడు నా
కరయం దమ్ముఁడు పానిసేమమున కై ♦ నాశింతు నశ్రాంతమున్. 481

ఆ. జూద మాడునాఁడు ♦ చొ ప్పెఱుంగక యుండఁ, క్షీణనష్టనాఁడు ♦ చిత్రసేనుఁ
డతనికుశల మడిగి ♦ కితవాగ్రగణ్యుని, శకుని నడిగితి ననఁ ♦ జనవి యంత. 482

క. తనతల భారత మంతయుఁ, గొని యమ్ముం జంప నొంపఁ ♦ గోరుచు దుర్యో
ధునిహితుఁ, డగుకర్ణుని, వినుతించుచుఁ గుశల మడిగి ♦ వినిపింపు మటన్. 483

మ. కురురా జెఱ్ఱలు నేయుచున్నపుడు మా ♦ కుం దల్లి యై తండ్రి యై
గురు వై మిత్రుఁడు నై యమాత్యుఁడయి పెఱ్ఱల్ సెప్పి శిక్షించుచున్
బరిగ్రహించినబుద్ధియద్వారుని మా ♦ పాలింటిదై వంబు నై
ధరణిం బుట్టినవాని మావిదురునిన్ ♦ ధ్యానింతు నెల్లప్పుడున్. 484

క. న న్నెఱిఁగి నాకుఁ దల్లు ల, న న్నెఱిఁగొన్నట్టివృద్ధ♦నారుల కెల్లన్
విన్నపము చేసి పిల్లల, గన్నమ్మల కెల్లఁ దెలుపఁ ♦ గడఁగుము మమ్ముల్. 485

వ. మఱియు నటం బ్రజావతు లగుకురుకులాంగనలు గురూపహస్త లగుస్త్రీజనంబుల నెల్ల నడిగి దానదాసీజనంబులు ననాథదుర్బలబధిరపంగ్వంధాదులు నామయగ్రస్తులు లోనగువారిం గాంచి యజాతశత్రుండు శత్రునిర్భ్రాణంబు గావించి వచ్చి మి మ్మెల్లం దొల్లిటియట్లన్న పానాదు లిచ్చి పోషించు మని చెప్పి వీరు వారని విచారింపక మఱియు నెవ్వరెవ్వరితో నె ట్లెట్లు చెప్పవలయునో య ట్లెల్లవారితోడం జెప్పి మాయందు బద్ధానురాగులై యుండునట్లనుసంధానంబు గావించి.

క. పేరోలగంబునందున్, గౌరవులును దాను గూడి ♦ కార్యాసక్తిన్
దీరినతఱి మాయయత్యుం, జేరి యనన్ వలయు నిట్లు ♦ సిద్ధార్థుఁడగన్. 487

—●●◆ ధర్మజుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులతోఁ జెప్పి మని చెప్పి వంజయుం వంపి ప్రచ్ఛుట. ◆●●—

ఉ. నీకరుణాకటాక్షమున ♦ నెంజిలి యింతయు లేక సౌఖ్యముం
గైకొని పాండవేయు లటఁ ♦ గ్రాలుచు నుఁడిరి శైశవంబునం

---

† వైశ్యాపుత్రుఁడు = యుయుత్సుఁడు.

దే కురురాజ్యమందు వసి♦యింపఁగఁ జేసియు నిప్ప డిగ్గతి్
లోకముతోడిపాటుగను ♦ లోఁ దలపోయకయుంట పాడిరో. 488

క. శ్రీకోదన్యాయంబున, గారవులుఁ మేముఁ గలసి ♦ కదలక యున్నఁ
బై రులకు నజేయుల మై, ధారణి నొప్పుదుము గాదె ♦ ధర్మజ్ఞనిధీ. 489

వ. అని నామాటగాఁ జెప్పి యప్పు డక్కురుపితామహునిదిక్కు మొగంబై మన్నామ
సంకీర్తనంబు సేయుచు నభివందనం బాచరించి. 490

ఉ. శ తనువంశసంతతి పా♦శాంతి వహిం పఁగ నున్నయప్పు డీ
వెంతయు నుద్ధరించితి వ♦హీనమతిం గొని యిప్ప డిగ్గతి్
భ్రాతికి నై చెడం దలఁ దు♦పౌత్రుల కెల్లను బొం దొసర్చి నీ
సంతతకీర్తి లోకమునఁ ♦ జాటఁగఁ జూడవె వంశవర్ధనా. 491

క. అని సంభాషించుచు స,జ్జననమ్మతుఁ డైనవిదురు♦చక్కిం గని పో
రనిచ్ఛదం బొనగూరఁ, బొనరింపఁ బలుకు మనుచు ♦ బోధింపు మొగిన్. 492

వ. అంతం గౌరవపరివేష్టితుండై యున్నదుర్యోధనుం జూచి. 493

సీ. నీకుమహాబల ♦బే కల ద ట్లైన, ధర్మబలం బందుఁ ♦ దగిలి యుంతు
నీమదిఁ గాల్చుచు ♦ నీ కరి యై కామ,మే యుండె నెంతకు♦నేని చాలి
బలహీనుఁ డగు బల♦వంతుఁడై బలవంతుఁ, డగు బలహీనుఁడై ♦ జగతియందు
నగుఁ బండితుఁడు మూర్ఖుఁ ♦ డతఁడు పండితుఁ డగు, దైవంపుఁజెయిదికిం♦దప్ప గలదె

తే, కాన బలవంతుఁడ నటంచు ♦ గరువ మొందఁబోకు మక్కడఁ గలఁడులో♦కైకవీరుఁ
డైనశ్రీకృష్ణభగవానుఁ ♦ డతనిప్రాపు, వారికిం బెద్దబల మని ♦ పలుకవలయు. 494

వ. మఱియును. 495

సీ. పాంచాలి సభ కీడ్చు ♦ కొంచక లెచ్చిన,యపరాధమును సైఁచి♦నట్టివారు
సహధర్మిణిం బట్టి ♦ సభ్యులు గన నీడ్చి,నట్టియెగ్గు సహించి♦నట్టివారు
సతి నూ నభంగంబు ♦ నలుపఁ బుట్టం బోల్చి, నైనప్పు డుమించి♦నట్టివారు
కులకాంతఁ గని తన♦కురు వెక్కఁ గనునన్న, నెట్టిసఁచెము గోర్చి♦నట్టివారు

తే, మఱియు నెన్నేనిబన్నముల్ ♦ తఱుఁగకుండఁ
దమకుఁ గాఁచించుఁ గడు ♦ ధైర్యమునను
ధార్తరాష్ట్రుల హింసింపఁ ♦ దలఁపనట్టి
వారు పాండవు లోరిమి ♦ వారితోడివు. 496

చ. అడవులఁ గొండలం బడియు ♦ నాకు లలంబులు భోజనంబుగాఁ
గడు వడిఁ గస్తి కై తమరు ♦ కైవడి గల్గినవార యయ్యు నో

వ్వాడఁ గాని పాండురాజసుతుఁ ♦ లిమ్మని యివ్వఁము వారిసాత్తు వా
రక్షగుచు నుండి రాన విడ ♦ నో బరవిత్తమనంచు నీకిక్క. 496

అ. అట్లు కాకయున్న ♦ నగుఁ జేటు నీ కెఱఁగ, బొందు పాపంగి యుండఁ ♦ బోలు ననుచుఁ
దలఁచి నంధ్రి గోరు♦ చాఁపూములకు సాము, పాలాసంఁ మట్లు ♦ చాలకున్న. 479

వ. ఇందర్థిప్రస్థంబును గుశప్రస్థంబును వృకస్థలంబును మాకందియు వారణావతంబు
ననునేనుగ్రామంబులు మాయేలుపుకు నిచ్చి నం యుచ్చనాని ప్రకృష్టిం గొని యుండు
మిగి నర్వజనస్మృతం బట్లు చేసితేని కురుపాండవపరాచాల మూరసమస్తమోధీరు
లెల్ల నెల్లమట్టాలం మూడి పరస్పరకృత్యంబుం దలిచి చర్చుఁ బ్రకృష్టమనక్ష
గాతుఁ లై సుఖాబుండం బాఁగరంపు బుద్ధి నాతుల్చి కురుల బట్లు కాదేని యుద్ధంబు
సిద్ధం బంగు విజయంబు మూఁగ సిద్ధాంతంబు బుద్ధి మూఁగుఁ గోర్కిదుని కోడం జెప్పు మని
చెప్పి యుచితపరిహారంబున నవియుచ్చి నగరం కరుఁ జాఁ ప్రాప్తాని చనియె
నని చెప్పిన నై మిశాగణ్యవాసు లాశ్చర్యవృత్తాం తంబు వెన్న వని సూతు
నకుఁగుటయుఁ గు. 498

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. భూరిధనంబు మా కిడుము ♦ భూతలనాథులు మఁ మొగిఁ దురా
చారము లాచరించుము న♦ న్యజనులం గొని మఁ మనాజమిఁ
దారులదారి బోక నర♦ ధర్మరతుం డయి వాసిఁ గాంచుమా
భూరమణిఁ నిరంతరముఁ ♦ బోనిఁగ వేఁడెద విశ్వవల్లభా. 499

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటాయ్యాగ్నిహోత్ర
సనూరాధితనిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ
పర్వంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—ద్వితీయాశ్వాసము.

విఘ్నానాం వినాయకో మాయావృతహృత్పద్మో డగుచు ♦ నలకొందుజనుం
డేవాఁ డైన మహోత్తరుఁ
డై శైలయుఁగఁ జేయువిష్ణు♦పాధివుఁ దలఁతు. 1

ఉపప్లావ్యంబునుండి సంజయుండు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుం దర్శించుట.

వ. అక్కథనుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు సంజయుండు పాండవుల
వీక్షించి పవనజననాశ్వంబులం బూన్చినరథం బెక్కి యతిత్వరితగమనంబునం
బ్రొద్దు గ్రుంకునంతకు దంతిపురంబునకుం బోయి పోయినపోకన రాజభవనంబు
దటియం జని దౌవారికునివలన ధృతరాష్ట్రునకుం దనరాక యెఱింగించి తదనుమతం
బున నంతఃపురప్రవేశంబు చేసి వైచిత్ర్యవీర్యుం గాంచి మ్రొక్కువేలు ఫాలంబునం
గీలించి యిట్లనియె. 2

ఉ. సంజయుఁడఁ బృథాసుతుల♦చక్కటికిం జని వచ్చినాఁడ నే
బ్రాంజలినై భవత్పదము ♦ లంటి నమస్కృతి నేయుచుంటి నం
చుం జని మ్రొక్కి ధర్మజుఁడు ♦ సోదరులుఁ గుశలమున్న వారు భ
క్తిం జెలువారి నేమ మతి♦గెఁ జనుఁ ధర్మసుతుండు నమ్మతిఁ. 3

తే. మఱియు నీపుత్రపౌత్రుల ♦ మంత్రివరుల, బంధుమిత్రాదులను వేడ్క♦పరిబల వేఱు
వేఱఁ బేర్కొని యనురాగ♦విధము దోఁప, నేమ మారసె సద్గుణ♦నేవధి యయి. 4

వ. అనిన నభినందించుచు నాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె. 5

తే. నేమనే ధర్మసూతి కఁ♦నామయంబె, తదనుజన్మముల కెల్ల భూం♦ధవులు సుతులు
సఖులు భృత్యు లమాత్యులు♦సుఖులె చెప్పు, మనుచు సంజయుఁ డిట్లను♦నతని తోడ.

వంజయుండు పాండవులనృత్తాంతం చెఱింగించుట.

ఉ. వారలు సీదుపేర్మిమెయి ♦ వారనికూర్మియు సౌఖ్య మంది యు
న్నార మటంచుఁ జెప్పు మని ♦ నా గటఁ జెప్పిరి రాజతల్లజా
వారలలోన నగ్రిజుఁడు ♦ వన్నె యు వాసియుఁ గన్నవాఁడు వా
చారమణుండు ధర్మ మని ♦ చక్కనివర్మము చుట్టి వానికిన్. 7

చ. చదివినవాఁడు వేదములు ♦ శాస్త్రము లన్నియు నాన్వశంస్యమే
వదలనిధర్మ మూనికి ♦ వంశవిభూషణుఁ డాప్త బాంధవుం
డుదితయశోవిశేషుఁడు శీలము ♦ నొప్పినవాఁడు నొ ప్పుదేవి య
ర్మిదమున వానిబుద్ధి యనుపంగ్రాహ్యము కాను నిట్టు చెప్పితిన్. 8

తే. కనకశాంతాదిభోగముల్ ♦ శాశ్వతధర్మ్యసంపులు మానిప్ర యగువాని ♦ కెట్టియెడల
ధర్మహీనసుఖం బది ♦ తనిలెక్కనే, దుఃఖము ల్గించి దానికిఁ ♦ దొలఁగి యుండు. 9

తే. నీతము పరప్రయుక్తు డై ♦ నెఱి గనంగఁ
గోరుకొనుచుండువురుషుండు ♦ దారసుతులఁ
బొందువడఁ, గూర్చినగుణోక్తు ♦ బొమ్మగోలెఁ
బోలఁ బోఁడని ప్రోడమై ♦ బుద్ధి దలఁచి. 10

ఉ. దైవబలంబు పెద్ద యని ♦ తాను యనుష్యబలంబునం దొకిం
తే వగ నేయకీ వెటు చు♦దిం దలపోసిన నట్ల పోవఁగా
బ్రాణముసేసి పుణ్యమును ♦ బ్రాపుఁ దనీయుఁ బెట్టి యుండె నా
దేవనముండు కూన మహి ♦ తెలఁచినతీరువఁ దెల్పి పాపముల్. 11

చ. కొడు కొ పెద్దకొండ యని ♦ గోరిక సేయుచుఁ దద్వశంబునన్
బడి నిజకర్మ మెంతయును ♦ బాపయుతం బని యెల్లలోకము
ల్కనుపడి నింపనేయు ననఁ ♦ లక్ష్యము సేయక తొల్లి యిప్పుడున్
జడిగొని నహింపఁ దుష్కృతుల♦ దక్కిని భోగతి నేయు దక్కటా. 12

తే. నీచుఁడును దుష్కులజుఁడును ♦ నీతిబాహ్యుఁ
డిగుజనుఁడు చెడుఁ బెప్పుల ♦ నాచరించి
ఘనుఁడు సత్కృత్తిసూన్వయుఁ♦డును మసిష్ఠి
యగుజనుం డొప్పు నెప్పుల ♦ నాచరించి. 13

క. నీమేలుఁ గోరుచిత్తము, లోమంత్రులు పాలసుతుల ♦ నారయ కున్నం
దా మించి వచ్చు నం డ్రి, వానిగుణంబులు వరాంగనాని♦యఁ బ్లై తక్కటా. 14

చ. ళులు లగుమంత్రకర్తలొక కాలమునాటికి మానవట్టుగా
దలమున నీకుఁ బెక్కులను ♦ నంతన చేసి వచించుచుందు ర
మ్మెలతువ నీవునుఁ మెలఁగి ♦ మించఁ బొనర్చుము దానఁ జేసి నీ
కులము సమస్తముం జెఱిమ ♦ గొందువు వింపువుగాత మువ్వలఁ. 15

చ. ఎది యెటు వచ్చు జూత మని ♦ యేఁచి యుజాతివిరోధి వైరముఁ
బడి దగిఁబుఁ గలుగు ♦ వారలు నీపయి నింద మోపునం
తదనుక నిట్లు శాంతుఁ డయి ♦ తాఁ గనుపట్టునునుండు మువ్వలఁ
బ్రదశులకేఁ గాక ధన ♦ పేయుల కిచ్చెదు సూర్ధ్వలోకముఁ. 16

— సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునకుం దనువ్వలు బోధించుట. —

క. అలుగఁడు ధర్మజుఁ డింతకు, నలిగిన నారని కిసాధ్య ♦ మనునది గలదే
తెలియమె నరుఁ డీసమ వే, ల్పులకెల్లకు జూచి రాఁడె ♦ భువ మగ్గింపఁ. 17

క. మనుజుఁడు వాని జయించెద, ననితలఁచుట వెట్టి కాదె ♦ యకట కటా నీ
తనయులు నీవును సయ్యది, గనఁ జాలమి కాలగతి యను ♦ కా కొకఁ డగునే. 18

వ. తొల్లి బలి యసురాజు కర్మకృతమ్ము లై నగుణంబులును నిత్యము లై పర్వర్తిల్లు
భావాభావములునుం దలఁచి యుందులకుఁ బొనర్చుఁ దెలియఁ జాలక శుభాశుభ
ఫలానుభవంబునకుఁ గాలమే కారణ మని నిర్ణయించెం గావునఁ జక్రురాదీంద్రి
యము లెల్లఁ దృష్ణాక్షయం బై నఁగాని తనియవగుటకేసి జనుంపు దానిం దొలుత
జయించుటకుం బ్రయత్నింప వలయు ననీ మతిక్రమింపు. 19

తరళము. జనునికర్మవశంబునం భువి ♦ సంభవించు ఫలంబు నాఁ
జనదు తల్లియుఁ దండ్రి చేసి ♦ చాపున్నం బ్రభవించి భో
జనమునం దగ వృద్ధిఁ బొంది పో ♦ శంన కెక్కు జనుంపు తాఁ
గొని శుభాశుభకర్మజాలముఁ ♦ గొంచె మేని యెఱుంగవో. 20

చ. చెలువగఁడ వీవు నీకొమరు ♦ చేసినచేతలు లోక మెల్ల నా
ప్పెడునవి కా వన న్వినియు ♦ వీనులఁ గా దని యొక్కనాటికే
నుమువ కుపేక్షచేసి తది ♦ యో యిమహీశ! వని న్మహాగ్ని నా
విడువక కాల్చివుచ్చెడిని ♦ వెంటఁ దగులొక్కని సీపజాలరే. 21

తే. కడుపునం గన్న మోహంబు ♦ కతనఁ గొడుకు, మనుమలకు నీవు తోడ్పాటు ♦ నీయకతన
నిట్లు కర్మవిపాకమై ♦ యింతి పచ్చె, నెంత వచ్చునో యిఁకమీఁద ♦ నెవని కెఱుక.

తే. ఆప్తులం జేరఁ దీయ క ♦ నాప్తు లైన, వారిఁ జేరించి తదాప్తకృత్య ♦ వర్తనమున
నీ వెనంగెడుతతమున ♦ నెల్లప్రజల, నేలుకొనఁ జాల వని చెప్ప ♦ నెంత యొప్పు. 23

వ. అని మఱియుఁ బలుకుచు మనుధాధిప! నాకు ననుజ్ఞ యిమ్ము పె
ద్దనడ రథావధూత మయి ♦ తద్దయు నొచ్చెదు దేహ మెల్ల నే
డని భయనిచి లేపకడ ♦ సర్వజనుల్ విన వచ్చి చెప్పెదన్
దనుతుఁ డైనధర్మజుని♦చంద మ దెల్ల నవిస్తరంబుగన్. 24

క. నావుము ధృతరాష్ట్రుం డిను, ని విప్పటి కింటి కేగి ♦ నిదానణితం
బోవిడిచి రేయి రేపే, రాపలయు నటంచు నాడ్డ ♦ రాఁ జేయుటయున్. 25

వ. నంజయుండును సముచితప్రకారంబున ప్రచితప్రవీర్యాత్మజుఁ వీడ్కొని నిజనివాసం
బుచుటుం జనియెఁ నంత నమ్మహీశ్వరుండును చౌవారి చనిం బిలిచి విదురుం చోడితె
మ్మనిన నతం డట్ల చేయుటయు నవ్విప్రుయం డంతఃపురంబునుం జొచ్చి తాకాంతచిత్తుం డై
యున్నరాజుం గాంచి నమస్కరించి నేను విదురుండ నిన్నానంబునంజేసి వచ్చితి
నని న నతం డితనిని నత్కారంబుం గుఱిచ్చియు త్తిరనయొద్దం బెట్టుకొనియిట్టనియె.

ప్రజాగరణపర్వము.

ఆ. నంజయుం డజాతిశత్రునికడకుండే, వచ్చి యిట్లు ♦ న్ను ♦ వారి కెంత
యేని దూఱనాడ ♦ యేగె రే పవ్వట, బడినమనుజులు లేలుపు♦వాఁడ ననుచు. 27

ఆ. ఎట్టిపనులు పుట్ట ♦ నేమాట చెప్పనో, యెట్లు ధర్మసూతి♦హృదయ మగునొ
తెలియఁబడనిదాన, ♦ గలఁగె నాచిత్తము, కాలుఁబట్టి నయ్యెఁ ♦ గాను మెల్ల. 28

క. మలఁగెదు కనుఁగవ నిద్రకు, నిలు వెల్లఁ జేకి వోడమె ♦ నిలువఁగ నోపఁ
గలరూపు తెలిపి శాంతిం, బొలపింపవె ప్రకృతి నక్ష♦ములు పాలుపొందఁగ. 29

వ. అనుము విదురుండు. 30

తే. బలము గలవాఁడు పై నెత్తి♦వచ్చినపుడు, బలవిహీనుఁడు ధనముఁ గో♦ల్పడినవాఁడు
దొంగిలింపఁగ వేచిన♦దొంగ కాము, కుఁడు ప్రజాగరమున బాధ♦పడుము రెపుడు. 31

క. ఈదోషంబులలో నీ, కేదేని యొకండు దాఁకె♦నేమో కా దే
నో దేవ పరులధనముఁ, గా దనక హరించుతలఁపు ♦ గలిగెనొ చెపుమా. 32

తే. అనుటయుం బీతు గుమచుచు ♦ నాంబికేయుఁ
డనియె మాయస్వవాయమం ♦ దైతి నీవు
ప్రాజ్ఞుఁడవు నియె్ఱఁగనిధర్మంబు లేదు
విమర! నీనోట మేల్మాట ♦ వినఁగఁ దలఁతు. 33

వ. అనిన విదురుం డి ట్లనియె. 34

ఉ. నీమెయినీడఁ గాంచి మది ♦ నివ తలంకెదు గాక ధర్మజుం
డేమెయిఁ గీడుపాటునకు ♦ నెంచఁడు నెంచెదు ధర్మమార్గముఁ

నోమ సతండు ముజ్జగముఁనుం గొని యేలఁగఁ జాలులక్ష్మణ
శ్రీమహితుండు దా నలతిఁ జెయ్యులఁ జేయఁగఁ బోవునట్టిఁడే. 85

ఉ. ఈ వొకతండ్రి యంచు మది ♦ నెంచి గురుత్వముఁ జేసియో యహిం
సా వ్రశ మైనభావము పొ♦సంగుటనో కరుణారసాప్తినో
నీవు వివేకముఁ విడిచి ♦ నిచ్చలు చేసినతవ్వు లన్నియుఁ
బోనఁగ నోర్చి క్లేశమునఁ ♦ బొందెఁ దనోఁ డొకో పాటివాఁడొకో. 86

ఉ. దుస్సహసేనుమీఁద ♦ దుర్యోధనుమీఁద, సుబలసూనుమీఁద ♦ సూతసుతుని
మీఁద రాజ్యభార ♦ మోపటఁ గడి సిరిం, దోఁగ నెంతు మిట్లు ♦ సాగు నెట్లు. 87

♦♦◆♦ విదురుండు వచ్చి ధృతరాష్ట్రునకు నీతిఁ జెప్పుట. ♦◆♦♦

సీ. ఆత్మవిజ్ఞానంబు ♦ నారంభము తితిక్ష, ధర్మనిత్యతయును ♦ దవులువాఁడు
శ్రద్ధదానుండై ♦ వశేన్ద్రియుల్ గైకొని, నింద్రితంబులు విడి ♦ నెగడువాఁడు
స్తంభహర్షక్రోధ♦దర్పమానావమా, నాదుల కవశుఁడై ♦ యలరువాఁడు
నిజమంత్రకృత్యముల్ ♦ ప్రజల కెఱుఁగనీ, యాస్తిక్యబుద్ధిమై ♦ నైనవాఁడు

తే, మతియు శీతోష్ణములకును ♦ మానస్యమాని, శానులకుఁ గాక సంసార♦మందు నుండి
ధర్మనిర్మాణ విహిత ♦ దనరువాఁడు,పండితోత్తముఁ డని యెన్నఁ♦బడు మహీశ. 88

వ. మతియు నిజశ క్తికిం దగునట్లు కార్యం బెంచి చేయువాఁడును శీఘ్రస్మరణంబు గలిగి చిరవిచారంబు సేయువాఁడును బరోపకారార్థం బర్థంబు నొందువాఁడును కానిదాని కాశింపక నష్టంబునకు వగవక యాపదలకు మోహంబు నెందక సంవరించువాఁడును గార్యంబునకుం బూని నమసు దానిం దెగనాడక నశ్యేన్ద్రియుండై యుండువాఁడును గాలం జెవ్వఁదను వృథ సేయక పుణ్యక్రియారతుండై మానావమానంబులకు హర్ష శాపంబులం బొందక గంగాహ్రదం బువలె నిర్మలం బైనచిత్తంబు గలిగి సర్వభూతత త్రజ్ఞుండై యుపాయం బెఱిఁగి మెలంగువాఁడును బ్రహ్మ త్వాక్కును బ్రతిభయావక్ర తర్వంబునుం గలిగి యసంభిన్నార్యమర్యాదుండై ప్రకీర్తి చువాఁడును బండితోత్తముఁ డని వెండియును. 89

సీ. అమితుండు పరార్థ♦హరణాభిలాషుండు, సతతమిథ్యావాది ♦ సాధుదూరుఁ
డర్థకర్మాచర♦ణాసక్తచిత్తుండు, బలవద్విరోధస ♦హాదకుండు
మిత్రవిద్వేది యఁ♦మి తమితుఁడు దుష్ట, కార్యరతుండు న♦నార్యచరితుఁ
డై హింస్రశాకల♦నాంచితసుతి హావ్య, కవ్యవిముఖుఁ డజ్ఞ♦గణసఖుండు

తే, స్వీయధర్మంబు విడి పర♦కీయధర్మ
మాచరించెడువాఁడు మి♦త్రార్థిహార్త

గ్రామ్యధర్మప్రియుండు సం॥గ్రామరతుఁడు
మూఢుఁ లని యెన్నఁబడుచుండ్రు ॥ పుడమియందు. 40

ఉ॥ మతియు రమ్మనక వచ్చువాఁడును బిలువనక పలుకువాఁడును విశ్వసింపరాని వాని విశ్వసించువాఁడును శిక్షింపఁ దగనివారిఁ శిక్షించువాఁడును క్షుద్రులం గొలుచువాఁడును దోషంబునం బ్రవర్తించి నిందఁబు చెఱుచుఁగానివాఁడును ధర్మార్థపరివర్జితుండై తనబలం బెఱుంగక యలభ్యార్థంబు లక్షించువాఁడును విద్యాధనాతిశయంబునఁ బరుల దూషించువాఁడును సంపన్నాన్న మేఁకిం బెట్టక తా నొక్కఁడ నుక్కఁడు దివ్యస్త్రీదులం గట్టి లననుఖంబ చూచుకొనువాఁడును మూఢుండని వెండియును. 41

క॥ ఒక్కఁడు పాపము చేసిన, బెక్కుఁ డశిక్షలము నమృతఁవించెదరిలపై
నొక్కుఁడ కష్టము భోక్తయు, దక్కఁ-నయై యుండు నిట్లు ॥ తత్త్వజ్ఞులకున్. 42

క॥ ఉరుతరవిద్యయు ధనమును, బరమైశ్వర్యంబు నొంది ॥ పడిమిం డయ్యున్
గరుణము నొందనివాఁడే, పురుషుం డుత్తముఁ డనంగఁ ॥ బొగడొందును నిలన్. 43

తే॥ మేటిపిలుకాఁడు విడిచిన ॥ మెఱుఁగుబాణ, మొకనిఁ జంపినఁ జంపు లే ॥కున్న లేదు
బుద్ధిమంతుఁ డొనర్చిన ॥ బుద్ధిబలము, శత్రురాజును వారరా ॥జ్యమును గూల్చు. 44

తే॥ *ఒంట రెంటిని దెలిసి మూఁ ॥డింటి నాలు,గింట సశేషంబఁ జేసి యే ॥నింటి గెలిచి
యాటిటి నెఱింగి యేడిం ॥టి నవలఁ ద్రోచి,మెలఁగువాఁడు సుఖించు భూ ॥తలమునందు. 45

క॥ ‡విషరస మొక్కనిఁ ద్రుంచుఁ, విషశస్త్రము వోలె మత్ర ॥విప్లవ మైనఁ
విషము మయి కూల్చు బ్రజలో, విషయాధీశ్వరునితోడ ॥ విషయం బెల్లన్. 46

క॥ ఒక్కనికిఁ దగదు కార్యము, చక్కటిఁ బోవుటకుఁ బాట ॥సారి యగుటయున్
మెక్కుటయున్ మధురములం, బెక్కురు నిద్రించి యుండ ॥ మేలుగొనుటయున్. 47

క॥ ముప్పిట నావవోలె న,ముప్పటిఁ గొని స్వర్గసౌఖ ॥ముపకుఁ బెట్టఁ
దెప్పించఁగఁబడినసత్యము, కన్నఁ బ్రవేశించుఁ గుణము ॥ నిలఁబడ దచలన్. 48

చ॥ క్షమ పరమోత్తమార్థ మది ॥ శక్తు లశక్తులు భూషణంబుగా
నమరుచుకోఁ దగున్ క్షమ గ॥లట్టిజనుం గని లోకు లెల్లఁ జా
లమిఁ బగిలింతు రైనను ద॥లంపఁగ రా దది తప్ప గాఁగ నా
క్షమ యనుఖడ్గము గొనిన ॥ సర్వము వశ్యము వాని కెంచనున్. 49

---

* 1 బుద్ధి, 2 పాపపుణ్యములు, 3 శత్రుమిత్రిబాంధవులు, 4 సామదానభేదదండములు, 5 క్షాత్రేంద్రియములు, 6 సంధివిగ్రహయానాసనద్వైధీభావసమాశ్రయములు, 7 ద్యూతస్త్రీమృగపానములు;
‡ విషయమనఁ = దేశము.

తే. తీక్ష్ణవహ్ని నిస్తృణ మగు♦దేశమందుఁ, బడి యువశేమించుపగిదిఁ గో♦పవిపూర్ణుఁ డగుచు శ్రమ లేనిమనుజుఁ డి♦జ్జగమునందు,దోషభూయిష్ఠుఁడై చనుఁ♦దుష్టి చెడఁగ.

తే. ధర్మమే మహాశ్రీ యై ♦ దనరు శ్రమయె,యు త్తరుం బగుశాంతియై♦యొప్ప విద్య యే పరమతృప్తి యై తగు ♦ నిం సహింప,యే నుత్సాహమై యొప్ప ♦ నల్లినాఁడు.

క.‡పాము విశేషయాములు బలె,నీసహిం యుద్ధంబు సేయ ♦ నెంచనిరాజున్

సేమం, . దేఁ దిరుగని,భూమిసురుకు క్రమింగ నించు ♦ భూమిదె వెనియక. 53

క. ఓరుగ లాకై దెయ్యన్ను, వరిత్రంబు లెరువ వ్రాసి ♦ తొట్టి బుట్టి

బో ర్తి చమ సుండెఁ,బుట్టుషుం పెత్తకుఁ గారఁగ ♦ బొలుచు ధరిత్రిక. 53

ఉ.*లోకబ్జి ♦ లోరకాయిగి రుగు, లాలనబ్జిసవారిఁ ♦ నాలు నరుగ

వీ లిరువు రెన్న ♦ నిశ్శంసింపఁగ నైన,బాలు లనుచు బుధులు ♦ పలికి రెయ్యెడ 54

క. కోరిక గలవిద్దనుఁ డడ్డి,కారను లే కొరులు లలుగఁ ♦ గలసిగుమ్మంచక

వీ రిన్నిరు దేహాంబుల, గారి,చెమటిక్కటి♦కము లగుదు రిలఁ. 55

తే. గెన్తు వయ్యు నిరాగంభు ♦ డై స్తిమితశ్రీ, గలజనుంచును భిక్షువై ♦ కార్యపరతఁ

గడఁగి యుంపుజనుండ ని♦స్పృహమి బోర్కి, గనఁ దలంచరు విపదీ♦కర్మగతుల. 56

క. చెల్లియు శ్రమమియించెఁ బ్రభు,త్వల్లజ్జాదు దర్పిద్ర్య డాయ్యు ♦ దా ధీయుఁ డై

పె ల్లిచ్చుసెట్టిపరుఁడుల, దెల్లముగా సమరు లగుచుఁ ♦ గివురుమరధిపా. 57

క. న్యాయాగతవిత్తంబున కపాయంబులు రెండు గలవు ♦ పాత్రము చూచు

వేయమియు నపాత్రమునకె, వేయుటయు నపాత్రలోకి♦నిశ్చితమగుచుఁ. 58

తే.†దాన మిచ్చయుఁ జేయని♦ధనికుఁ దపసు, చేయకున్న దరిద్రునిఁ ♦ జేర్చఁ డంగఁ

గుతికకుఁ గండశిలఁ గట్టి ♦ నితతవారి,పూరమునఁ బాఱవేయుఁగఁ ♦ బోలుఁ గాఁడె.

తే. తపసియై యోగముక్తుఁ డై ♦ తనరువాఁడు

ప్రార్థనముఖమున నిహతుఁ డై ♦ పడినవాఁడు

సూర్యమండలభేదులై ♦ సొంపు మీఱి

కాదిలోకంబులఁ దోగి ♦ మిసిమిఁ గందు. 60

సీ. ఉత్తమాధమమధ్య♦మోపాయములు మూఁ,డువిధములై కర్మము♦లెల్లయు చుంచుఁ బురుషులు నిజకర్మ♦ములఁ ముత్తెఱఁగు లుత్త,మాధమమధ్యమా♦ఖ్యలఁ దలిర్చి

---

‡ విశేషయములు = ఎలుకలు;

* లోకములో నిశ్చలులు కామించినవారిని గామించినకామినులును పూజించినవారినే పూజించుపురు షులును బలులమ్మకమువలెఁ బాత్ర మైనవా రిగుదు రని శాశ్వర్యము; అవఁగాఁ బదుగురు చేసినపని నే చేయఁజాలదు ననుట; † చెడ్పఁడు = బాధపడు.

దానజలంబును ♦ దనయులు భార్యయు, మనుజునకు నేఁటి♦ధనము సువ్వో
పరదానపరధన♦హరణంబులును సుహృదుల వీడుటయుఁ బెద్ద♦దోషము లగు
తే, నరకమునకు ద్వారంబులై ♦ నాసిరిల్లఁ, జేయ దక్కంబు లని చెప్ప ♦ నై యెనంగుఁ
గా మమును గ్రోధలోభము ♦ ల్లాస మాని,మూఁటిని నిర్జినాడినఁ ♦ బురుషుఁ డొప్పు.
తే. భక్తి గలవాని భజియింప ♦ వచ్చువాని, నేను నీవాఁడ ననువాని ♦ నెగులు వుట్టి
నవ్వు లై ననుఁ జిడనాడ ♦ నొప్ప డెట్టి,వానికే నని చెప్పిరి ♦ పూసి బుధులు. 62
క వరదానమ్మును రాజ్యము, వరపుత్రోత్పత్తి యనఁగ ♦ వఱలెఁ మూఁ మువ్
శర ణన్నశత్రు మోక్షణ, మరయం గావించుదాని ♦ కగును సమముఁ లై 63
చ.*అలసుఁడు దీర్ఘసూత్రుఁడు ♦ నల్పమనీషుఁడు చారణుఁడు గాఁ
బూలిచినవీరితో నెవుఁడు ♦ బోలును సంగ్రామ మేఁకు త్రేఁకిం
గలిమి గలట్టిగే స్తరమున♦గాఁ దగు సృద్ధగుజ్ఞాతి నిస్సూ డొ
చెలి నసవత్య యూఢగినిఁ ♦ బోడి పోనఁగ నాకులీనుఁ డిఁక. 64
చ. ఆడిగినన్నిశేద్యునకు ♦ నాపతి యిచ్చె గుసుంబు తొల్లి యే
ర్పడ విను బుద్ధిమాంద్యు లగు♦వారిప్రభావము నేదవిద్యలా
బడసినవారినద్వినయ♦భావము వేల్పులచిత్తవృత్తియుఁ
నడచెడుఁ బావకర్మలవి♦నాశము నాశుఫలప్రదంబు లై. 65
క. మూనాగ్నిహోత్రవిత్రము, మూనాధ్వర్యుసంబు మూనము మతియుఁ
మూనాధ్వరంబు సువిధిం, గానంబడి యభయ మవిధి ♦ గా భయ మొనఁగుఁ. 66
క. తల్లియుఁ దండ్రియు నగ్నియు, నల్లలితాత్మయును గురువు ♦ జర్చింపంగాఁ
నెల్లెడఁ బంచాగ్ను లనం, జెల్లుదు రర్చింప నగుచు ♦ ఱీతితెలుంగుఁ. 67
సీ. దేవతాతిథిపిత్ర♦దేవమనుష్యభి,క్షుకులఁ బూజించి♦చో నన మగు
తనవెంబడిఁ మిత్రులు నమిత్రులును మధ్యస్థులు లుపజీవ్యులుపజీ♦వ్యులు నెనఁగుదు
రింద్రియంబులలోన ♦నెది పోయినఁ బోవు, జనుప్రజ్ఞ తిత్తిలో♦డలమునట్లు
భయము నిద్రయును దం♦ద్రియుఁ గ్రోధ మాలస్య,మును దీర్ఘసూత్రత♦యనఁగనాఁ
ఆ, దోషములును భూతి♦తో జగంబునయందుఁ, బొదలఁ దలఁచినట్టి♦పురుషనరుఁడు
విమువఁ దగు నటుచు ♦ నుడివిరి పెద్దలై, పేరు పొందినట్టి♦వార లెల్ల. 68
మ అనధీయానుని ఋత్విజుఁ డెలువ లే♦నాచార్యు నెల్లప్పుఁ
మనుపం జాలనిరాజు నవిధేయులఁ♦ భామించుభార్యఁ బడిఁ

* దీర్ఘసూత్రుఁడు = ఎక్కువగా ఆలోచించువాఁడు; చారణుఁడు = బట్టువాఁడు లేక వంచకుఁడు.

వనముం గోరెడునాపితు న్నగరముక్ ♦ గామించుగోపాలునిక్
గని వీడం దగునబ్ధి భిన్న మగునౌకం బోలె లీలాగతిక్. 69

క. ఓమ ధృతి యనసూయయు స,శ్యా మనాలస్యంబు దాన ♦ మనునీయాఱుక్
దమ కెంత లైనఁ గానీ, బ్రామసియుఁ బురుషులకు వీడ ♦ రానివి తలఁపక్. 70

క. గోవులుఁ గృషియుక్ భార్యయు, నేవయు విద్యయును వృషలు♦చెలిమియు వితై
పోవు ననుష్ణమును దా,పై వగ వీఁకీఁపకున్న♦యంతటిలోనక్. 71

మ. *కృతిదారుండు జనిత్రిక్ విగతికా♦మేచ్ఛుండు కాంతక్ నుశీ
ర్తుఁడ శిష్యుఁడు దేశకోత్తము బనుల్ ♦ పద్ధింఁద దద్దేతువుక్
స్థితికిం భేరినరోగి వైద్యవరు ని♦స్తీర్ణాటభాగుఁ డం
చితవాంధుక్ నిరసింత్రు పూర్వకృతియుం ♦ జింతింప కొక్కింతయుక్. 72

తే. ఋణము లేకున్కి పరిదేశ♦మేగకున్కి,రోగములు లేమి సత్సంప♦యోగమును బ్ర
సిద్ధవృత్తియు వెఱి లేని♦స్థిరనివాసి, మనెఁనాఱును సుఖదమ్ము ♦ లగుఁ దలంప.

ఆ. ఈరసంబు రోఁతి ♦ యెవ్వుఁడు నసంతుష్టి, యనిశేశంక కోధ♦మును బరార్థ
జీవనంబు గలుగు♦జీవికి నగు దుఃఖ, మరయ నెవ్వుఁడు విమువ♦నట్టి దగును. 74

తే. సతతి మర్థాగమము నరో♦గితయు వశ్య
సుతుఁడు పి♦యభార్య ధన మిచ్చు♦సతులవిద్య
ప్రియవచన మనునివి గల♦స్పృథివిజనుని
కగునుఖంబును నైశ్వర్య ♦ మలఁతి యగునె. 75

క. జ్ఞానేంద్రియంబు లైదుక్, మానసమును వశము గలుగ ♦ మనలేమువానిక్
గానంగ రా వసర్థము, లైసం బాపంబు లై ♦ నన్యము లైనక్. 76

తే. చోరులు ప్రమత్తులందు వె♦జ్జలును రోగు,లఁదుఁ బ్రసాదలు కాముకు♦లందు యూజ
కులును యుదమానులందు రా♦జులును వివది,సూనులందును బోకొందఁ♦బూనియుండ్రు.

తే. మగువయు జూదము పానము, మృగయయు బెడిదంపు బలుకు ♦ మితి మీఱి ధనం
బు గణింపమియుక్ జెట్టిద, మగుదండము రాజు విమువ ♦ నగువ్యసనంబుల్. 78

శా. †విపరీత్యేమను విప్రకీర్ణ హృతియుక్ ♦ విప్రోక్త మాలంధ నుక్
విప్రేప్సవ్యతిరేకవర్ణము స♦ద్విప్రాపవాదంబునుక్
విప్రవ్రాతనిబర్హణం బెవఁడు గా♦ంచుక్ జగత్పవ్రిస్తుతా
ర్థప్రాప్తిం దగువాఁడయే నతఁ డొకిం♦తక్ జెల్లుఁ దెల్లంబుగక్. 79

---

* జనిత=తల్లి; హేతువు=ప్రయోజనము; స్థితి=నిలుకడ.
† ఆలంధము=దూషణము; నిబర్హణము=వధము; చెల్లు=కడతేరు, చచ్చు.

మ. †ధనలాభంబు ప్రియానుషంగగతు నుమిత్రప్రాప్తి పుత్రోపగూ
హనమున్ జిత్తగతాశసిద్ధియును నిష్టాలాపసంపత్తియున్
జనసంబాధబహుత్వమున్ సుజనసంపర్కప్రపంచంబులో
గన సీయెన్నిది హాస్యగంబు లగు లోకంబును నెవ్వానికిన్. 80

తే. వశిష్ఠయుఁ గులీనతయుఁ బరాకమము దమము
శ్రుతము మితభాషితయుఁ గృతజ్ఞతయు దాన
మనెనెనిమిగుణములు * సుజనులకుఁ బుట్టుఁ
దనరఁగాఁ జేయుచు మహీధరాధీశ్వరుండు. 81

తే. *స్థూణములు మూఁడు ద్వారంబు లాత్మగుహల్ * లోకస్థితియును
గలిగి పరఁగు హరి మయి * నెలకొనుచుండు
నట్టిక్షేత్రజ్ఞునకు నన్ని * యైనమృహము
నెఱిఁగినవారికి బుద్ధుఁడన * నెపుడు మెనఁగు. 82

తే. షట్కోణుఁడు బ్రహ్మత్రయుఁడు నుత్పత్తిరహితుఁడు
భుజిష్యతుండు శ్రీనాథుఁడు లుబ్ధుండు శాంతుఁ
డుండు భీతుండును సర్వగతాత్ముండు కృద్ధుఁ
డనుపదుగురు నిర్వికల్పు * నైనవారు. 83

ఉ. శామముఁ బోదము వర్షిచి * కల్లుపోలంగి ధనంబు పాత్రసం
దేమెయినేని వైచి జగ * మెల్ల నెఱుంగ నొనర్చి సత్క్రియల్
నేను మెనఁగ భూప్రజకు * శిష్టయు నిష్టయు సంఘటించుమా
భూమిధవుండు శాంతుఁ డగు * పొల్చినయో సిరి దాన వచ్చెడిన్. 84

తే. శ్రుతము క్షిప్రప్రసాదిత్వము * శుద్ధసత్త్వ
మును గలిగి యోగ్యులగువారి * మనములందు
విశ్వసించుచు నెప్పుడు * విశ్వమందు
సుప్రసూణుండు నై రాజు * సొంపుఁ గాంచు 85

మ. బలవత్తుఁ డని యోచినప్పుడికిం * బ్రత్యర్థియై పోక్కినం
దలఁపఁ జాలు మహీధవుం డతనిమి * త్తస్థాం బపేక్షించుచుం

---

† జనసంబాధబహుత్వము = బహుజనులుగలనభలో మన్నన.

* స్థూణములు = స్తంభములు; ఇళాపింగళానుష్ణ్ణలు మూడుఁ; ద్వారములు తొమ్మిది - రోమాంచిత నవరంధ్రములు; సంసారాక్షులు జ్ఞానేంద్రియములు; క్షేత్రజ్ఞుఁడు = జీవుఁడు. గృహము = ఇట శరీరమని గ్రహింపఁబడినది.

* జెలిమిం గూర్చుకొనం దలంప వలయుం ♦ జిత్తమ్మునం గాలముం
గలుగఁ దేజను విక్రమించి పగఱం ♦ గాఁ జేయ నా నేర్పునఁ. 86

క. అంగద మైనం దుఃఖము,నం గుందక డింద కెద ఘనం బగుబుద్ధిఁ
బొంగారి య్యప్రమాదము,నం గార్యముచక్కఁ నుండి♦నం గెలుచు నరిఁ. 87

తే. కీడు గలుగు ప్రవాసము ♦ కితవుచెలిమి, పరసతీసంగమంబు దం♦భమును బైశు
నమ్ము చౌర్యము మద్యపా♦నమ్ము విడిచి, జనుఁడు చెన్నొందు నిహపర♦సౌఖ్య మంది.

సీ. సంరంభముఁ బొందఁ ♦ జాలఁడు జనుఁడు త్రివర్గము శేమమునఁ♦బడయు సుఖము
చెలికానితో నెప్పు ♦ కలహింపఁ జెల్లదు, ఘనుఁ డొరుల్ దిట్టినఁ ♦ గనలఁ బోఁడు
కనికరింపఁగ నైన♦జనునిఁ గోపించిన, జననాథునియశంబు ♦ నన్నగిల్లుఁ
గోపింపఁ దగువాని ♦ రూపించి సైరణ,నేయుభూపతి పరి♦శంసింప నెప్పు

తే, పెషమును వేయరాదు గ♦ర్వింపరాదు, తనకుఁ దా మచ్చుకొనరాదు♦ఘనులఁ దెగడ
రాదు నెచ్చియు నెప్పుము ♦ పిల్లదములు, పలుకరా దట్టివాఁ డిహ♦పరము లొందు.

తే. శాంతుఁ డగువాఁ డ్వేషింప ♦ కంతరంగ,మందుఁ జూపక దర్పము ♦ నాప్తునియెడఁ
జెల్లియుండి యకార్యము♦నేయ కెవుడు,జగతి నగువాఁడె యుత్తము♦డగును దలఁప.

క. తన కైనసుఖంబుం క,న్యునిదుఃఖంబునకు హర్ష ♦ మొందక చిత్తం
బున నర్థి కిచ్చి వగచక, చనునాతని నుజనుఁ డనుచు ♦ జగ మగ్గించుఁ. 91

క. సమయము దేశాచారము, క్రమమును జాతియును ధర్మ♦గతియు విడక చి
త్తమునఁ బూర్వోత్తరచరి,త మెఱింగినజనుఁడు పూజ్య♦తముఁ డనిరి బుధుల్. 92

గీ. పైశునమ్ము సధర్మము ♦ భాషకృత్య,మును మదమ్మును మత్సర♦మును గపటము
మోహమును సంఘవిద్వేష♦మును బ్రమత్త,జనవివాదము విడిచిన ♦ జనుఁ డెనంగు.

క. దమముఁ దైర్యతిముఁ శౌ,చమునుఁ మంగళము లోక♦చయవాదమ్మున్
శమముఁ బ్రాయశ్చిత్తము, నమరినవారుఁ డమృతుల్యుఁ ♦ డనిరి మనీషుల్. 94

తే. సఖ్యమును వివాదము కథా♦సంఘటనము,పరిణయము వ్యవహార మీ♦ధరణియందు
నెనఁగు సము లగువారికి ♦ హెచ్చుకుందు, లైనవారి కెనఁగ దని ♦ రార్య లెఱిఁగి.

క. అతిథులకుఁ బంచిపెట్టుము, మితభోజన మాచరించి ♦ మితి మీఱఁ బనిఁ
బ్రతిదినము బొనరించుము, మితముగ నిద్రించువాఁడు ♦ మిసిమిం గాంచుఁ. 96

క. అడిగినశాత్రవునకునే, నిమట కడుఁ లెస్స లోక♦హిత మగుకార్యం
బెడసేయు కనుష్ఠించుట, కడు మే లని బుధులు సెప్పుఁ ♦ గా విన నొప్పున్.

---

* కాఁజేయు = చంప వగు నని భావము.

తే. తనపౌనర్వంగఁ దలఁచిన♦డాని నొరుల, కెఱుఁగకుండెమువిధమున ♦ నెపుడు మంత్ర
గుప్తి నేయుచు నుండినఁ♦గువలయేంద్రుఁడోగునకుఁ గాక భాగునఁ♦దోఁగుచుండు.

తే. సర్వభూతప్రశేము మెంచి ♦ సంతతంబు, శుద్ధభావమును మృదూక్తి ♦ సూన్యతంబు
గలిగి లోక మెఱుఁగ నుండు♦ఘనుఁడు జ్ఞాతి,మధ్యమున రత్నమన నొప్పు♦మనుజనాథ.

క.*తన కగుసంగద కాత్మం, గొనకొని దుఃఖింప కొరుల♦కుం గూర్చుమతిం
జనువాఁడు లోకగురుఁ డన, వినుతింపంబడి వెలుంగు ♦ వేవెలుఁగుబలెఁ. 100

వ. అని పలుపుచుం బాండవేయులం బోర్కొని వెండియును. 101

చ. నసమున శాపదగ్ధుఁ డయి ♦ వమ్మయి పోయినపాండురాజు చే
సినసుకృతాతిరేకమునఁ♦జేసి లభించినవారు పుత్రులై
ఘను లగువారి నీ వరసి ♦ గారవ మూరఁగఁ బెంచి పెద్దవా
రినిగఁ బొనర్చి తాత్మజుల♦రీతి విభేదము సేయ కింతయుఁ. 102

శా. నీ శాజ్ఞావశవర్తు లై సతతముఁ ♦ నిన్నించుచుఁ భక్తియై
నీకూర్మి న్మన నించుపాండుసుతులఁ ♦ నీ వంతరంగంబునఁ
గైకొంచుం చిలిపించి రాజ్య మిదు మ♦క్కర్జంబున న్మే లగుఁ
మీ కెల్లఁ మిము వేల్పు లైన నెదురఁ ♦ లే రింత నిక్కంబుగఁ. 103

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు వినురుదెస మొగం బై యి ట్లనియె. 104

ఉ. నన్నును నాదుసోదరుని♦నందనులం గని నీ వెఱుంగు దో
యన్న! కురుప్రజావళి క♦హార్నిశము గుశలంబు గల్గున
ట్లెన్ని వచించి నిద్ర యన ♦ నేమొ యెఱుంగక యిట్లు తాపముం
గొన్ననను గృపారసము ♦ కో మ్మని యిమ్ము శిశమ్ము గల్గఁగఁ. 105

తే. ఇప్ప కెంకించువానికిఁ ♦ దప్పి గలుగు,ననుట నేఁ దప్ప దలఁచుచు♦నడుగుచుంటి
నాకులాత్ముఁడి నై చెప్ప ♦ మయ్యజాతి,శాత్రివునిచి త్తవృత్తి యేఁచంద మగునొ.

అ.†అనిన విదురుఁ డనియె ♦ నరిసేనిని మిత్రునేఁ, దప్ప గాని లేక ♦ యొప్ప గాని
యడుగకుండఁ జెప్ప ♦ టది యొప్పఁ బ్రభుపరా,భవముఁ గోరుట్టి♦పంచజనుఁడు.

క. కావునఁ జెప్పెద నిప్పుడు, నావచనము లెల్ల నయము♦నఁ ధర్మమునఁ
గావింపఁబడును వానిఁ, భావుకముం దలఁతువేని ♦ పాటింపు మెదఁ. 108

సీ. అప్రయత్నమునన ♦ యగు నెంత లెంతలు, పనులు గా వవి యెంత ♦ పడినఁ గాని
పురుషుఁ డప్పనును న♦ప్పనును నంతనయిను, చింతయుఁ బొందంగఁ ♦ జెల్ల దాత్మఁ

---

* వేవెలుఁగు = సూర్యుఁడు. † పంచజనుఁడు = మనుష్యుఁడు.

గర్తృత్వమింతయుఁ ♦ గలుగదు జనున కి, ట్లని తటస్థుండగు ♦ టనుచితఁబు
సానుబంధము లగు♦నుదసీనబంధముల్,గలయఁ గార్యముఁ గూర్చఁ ♦ దలఁపవలయు
తే, శాంతమును సేయఁ దగుఁ గాని♦సంభ్రమంబు,చెల్ల దంచుఁ గర్మశీలకుఁ♦మెల్లఁ దెలిసి
నత్పలయున్నము గావించి ♦ సంతతంబు, ధీరుఁడై పూని యున్న సిఁద్ధించు నెదియు.
క. జనపదముసంమఁ గోశం,బున వృద్ధియు క్షీయ మెఱుంగఁ♦బోకున్నఁ జెడుఁ
జనపతి యెఱుకఁ గలాఁడై, పొనరిచి మహిరాజ్యసుఖము ♦ పొందెను నెవుఁడు.
సీ. అవిసియుంబ హారంచు ♦ నాభ్యునిసిరి యెల్ల, ముడిమి రూపంబును ♦ బోలె నెవుఁడు
లోభాభిభూతుండు ♦ ప్రాభవం బతి కూలు, కాలంబుసం శేవ ♦ గూలినట్లు
గర్వాభిపాతియై ♦ కార్యగతిం జూడ, కయ్యశేష్య భగుచాని ♦ కయినఁ జెడును
గా దగు నని లోఁ దఁగం జూచి కర్జము, దెసవాఁడ యైనచోఁ ♦ బొసఁగు జయము
ఆ, పచ్చికాయఁ గోసి ♦ భక్షింప జవులకుఁ, జెఱుకె కాక విస్తు ♦ చెడిన దగును
బక్వ మైన వెనుక ♦ ఫలమించు రెండిట, గార్యగతులతెఱఁగు ♦ గలుగు నిట్లు.111
ఆ.‡పుప్పు నొప్పకుండఁ ♦ బూఁదేనె లానెను,షట్పదంబురీతి ♦ జనవిభుండు
ప్రజల నెల్లవేళ ♦ బాధించి నొప్పింప,కుండఁ గరధనంబు ♦ నొందవలయు. 112
క. ఆరామంబున మూలా,కారుం డొకఁ డొకఁడు గాఁగఁ ♦ గలపుష్పకులం
గోరిక గోసినతీరున, భూరమణుఁడు కప్ప మందఁ ♦ బోలునరేంద్రా. 113
క. కాలిచి బొగ్గులు గైకొనఁ, జాలం గాయలను బొలుచు♦భూరుహ ము చెడఁ
మూలచ్ఛేదము నేయఁగ, వ్రాలునరుం బోలి రాజు ♦ వర్తించి చెవుఁ. 114
సీ. చేసినఫల మేమి ♦ చేయనుండిన నేమి, యాని చేయ నౌ మాఁ ♦ నౌను గ్రియలు
జూ చంపెరున్నఁ గ♦ర్మములు కొ న్నగు నైన, బురుషకారి మ్మొఁదఁ ♦ బోలుఁ జేయ
దయయుఁ గోపము రిత్త♦యయినభూపతిఁ బ్రజల్,విమతురు మంత్రి♦వెలఁదులట్లు
లఘుమూలమును మహోచ్ఛ♦లం బైనపనిఁ బూన,వలయుఁ జెచ్చెర జాగు♦నలుప రాదు
ఆ, కన్నులార రాజు ♦ గనినంతనే జను,లుపకరింప కున్న ♦ నుందు రిచ్ఛ
గానఁ ద్రికరణములఁ ♦ గలిగించి భూపతి, ప్రజల నరయు టొప్పుఁ♦బ్రాజ్ఞుఁ డగుచు.
ఉ. కాయను లెన్న పూచియును ♦ గాచియుఁ బండదు పండి యెక్కఁగా
నీయదు తిక్తభూజ మటు ♦ లేర్పడుభూపతిఁ జూచి భూజనుల్
పాయఁగ నెంత్రు బోయఁ గని ♦ పాఱుమృగంబులరీతి భీతులై
శ్రీయును వై భవం బతని♦చెంత వసింపఁగ నెంగ వెంచఁగఁ. 116

‡ కరధనము = చున్ను:

క. పిత్రృపైతామహరాజ్య,పతిపత్తిం బరఁగుచున్న ♦రాజైన నయ
మ్యుతి నున్న వాఁడు వాయు,పథాతత మగుమేఘమట్లు ♦ భ్రంశము నొందున్.

ఆ. †ధర్మమూచరించు ♦ధరణిధవుం డైన, వసుసమృద్ధి వసుధ ♦ నాఁటుచుండు
ధర్మహీన మైన ♦ధరణికొట్టినచుట్ట, నేయు చర్మమట్లు ♦ వేఁగిపోవు. 118

సీ. ‡ధర్మార్జితం బగు♦ధనరాశి ధర్మంబు, నేలుచుఁ దెమ్మల్లపల్లు ♦ దెప్పుఁ
జెడఁకు తూలఁ గాఁచుమట్లు ♦ చాలాదిహాస్కాల,యంచు సారఁ బున్న ♦ గ్రుఁ
గొనఁగ వసుధ శిరోంచలీ♦వనుఁగు రీతి, మొట్లు వెలుకఁ మాని గ్రహింప ♦ వెఱపు
సుమ్మి యనఁగ మంత్రి ♦ బంధుసామంతుల నిమ్మఁగఁ బిలిపించుకొనుచు ♦ గాంచి చెప్పు

తే, వేగుచున్నవాఁ డై జెల్ల♦విషయములును, గరతలామలకంబుగాఁ ♦ గాంచి యెవ్వఁడు
ధర్మపరతంత్రుఁ డై న్యాయ♦తెన్నెరుఁ డగుచు, ధరణిఁ బాలించి సుకృతంబు♦దారి వరుఁగు.

చ. నులభము గాఁగఁ బాఁడి యిడఁ ♦ జూడనిగోవును గట్టి కొట్టుము
వలనఁగఁ జేసికొందు రిల ♦ వఁగనికట్టలఁ గాల్చి యంతు ర
ట్టులు బలవంతులుం దమను♦డుల్ విఁకుఁడిసేవాఁ డొందఁగా
నాలియుఁ దొట్ట దుబ్బలుల ♦ కొప్పను వారికి లోఁగి యుండఁగన్. 120

తే. పసికిఁ బజ్జన్యుఁ డను భూమి♦పతికి మంత్రి, పద్మగంధికి నాథుఁ డు ♦ బ్రాహ్మణునకు
వేదములు బంధువులు గాన♦భూదయితుఁడు, తగిఁ మాత్రిని గైకొనం♦దగును జెంత.

సీ. %నస్యమునఁ ధర్మ♦సంరక్షణం బగు, నభ్యాసమున విద్య ♦ యలరుచుండు
వృత్తంబుఁ దగులంబు ♦ వెలయు నభ్యాజన,మునఁ గేసి రూపంబు ♦ పొనరుచుండుఁ
గొలుచు మానంబునఁ ♦ బూలుచు ననుఁగ్రీమ, మున్వాంబులఁ బొసఁగ ♦ నాచరించు
సతతదీప్తిమము గో♦వతతి బ్రోచు నత్కూల, మలరుఁ బోండ్లకు భూమ♦నాధిక మగు

తే, వృత్తహీనునకుఁ గులం బు ♦ చిత్తవృత్తఁ చంతొఁ డగుఁ గృత్యమునను ♦ వాసి గాంచుఁ
బరులవృత్తవిత్తాములఁ ♦ గాసి యాడ్వీ, జాలకుండుఁ జెడు నిట్టి ♦ మనుఁగు నైన. 122

ఆ. చేయ రానిపనులు ♦ చేసియుఁ జేయనై, యున్నపనులు చేయు ♦ గున్నవాఁడు
గాలకాలమందుఁ ♦ గలఁగుఁగు మంత్రిభే,దము నొనర్చువాఁడుఁ ♦ గాఁ దురర్వి. 123

క. కులమును విద్యయు ధనమును, గలిగినకుజనుఁడు మనము ♦ గలవాఁ డగు ని
య్యిలఁ బరికింపఁగ వానిం, గలిగినసుజనుండు దమము ♦ గలవాఁ డయ్యున్. 124

ఆ. పని యొకప్పుడేని ♦ పడి సజ్జనుఁడు పిల్వ, నిక్కు దుర్జనుండు ♦ నేనె మేటి
ననుచుఁ జెప్పకొనుచు ♦ నరయ దుర్జనులు సజ్జనుల కెవుకు సాయ ముండఁగ దగదు.

---

† ఒట్టినమంట = రగిల్చినవిచ్చు, ‡ శిలము = గింజ లేతికొనుట. వేగుచన్ను = చారదృష్టి.
% కొలుచు = ధాన్యరాశి: మానంబున = కొలతచేత;

సీ. *వస్త్రాద్యలంకార ♦వంతుఁడు సభఁ జేరఁ, గలఁ డాలు గలవాఁడు ♦ చెలఁగు నిచ్చ
వాహనాయూథుఁడు♦వడి నెంత తెరు వైన, నడచు నాఢ్యుం డెల్లఁ♦బడయఁ జాలుఁ
బురుషునకుఁ శీల♦ము ప్రధాన మగుధర్మ, మని వేదశాస్త్రము ♦ లనుచునుండు
నది లేమిఁ బ్రాణంబు ♦ నర్థంబు బంధువుల్,నర్థంబు లని మది ♦ నలయు నెఱుఁగ

తే,¶ధనికులకు బలాన్నమ్ము మ♦ధ్యముల కెన్న
గోరసాన్నము నిస్వుల♦కుం దిలాన్న
మబ్బు నల్లైన నిస్వులే ♦ యాఁకలిఁ గొని
రుచి యరుని భుజింతు ధనికులు ♦ రోగు లెవ్వరు. 126

క. శ్రీమంతులకుఁ భోజ,సామర్థ్యం చింతమాతి ♦ నను నిస్వులకుఁ
దా మెద్ది దిన్న నఱుగును, భూమండలమంతు నిట్లు ♦ పొలుచుఁ దఱచుగఁ.

తే. వృత్తి లే దని యధముఁడు ♦ వెఱచు చుండు
మరణమున కెద భయమం♦దు ♦ మధ్యముండు
మానహానికి నుత్తముఁ ♦ డైనవాఁడు
తత్తఱించెడు ని ట్లుండు ♦ ధర్మ మెల్ల. 128

సీ. ఐశ్వర్యమదమున ♦ నగుఁ బెక్కుదోషముల్,కనుఁగానఁ జాలఁ డా♦జనుఁడు జగతిఁ
బడి లేచినం గాని ♦ పా టెఱుంగఁగ లేఁడు, వాఁ డింద్రియంబులు ♦ వడినయట్లు
పడుచుండు నింద్రియ♦ప్రతిబంధ మొనరింపఁ, గడఁగనివారల ♦ కిమ్ముగ లడరుఁ
దనుదాన గెలుచ నో♦పనివాఁడు పగఱ గెల్వఁగ లేనివాఁ డని ♦ తగును బలుకఁ

తే, దనమనమ శత్రు నగుఁ గాన ♦ దాని గెలిచి
నలిఁ యింద్రియనిగ్రహా ♦ మొలమిఁ బొంది
తెలిసి కార్య మొనర్చెడు♦ధీరవరునిఁ
దవులు సంపద లరుదెంచి ♦ తమకుఁ దామ. 129

చ. ఒడలు రథంబు పూఁచుమున ♦ కుల్లము సారథి యింద్రియంబు లే
ర్పడినతురంగమంబు లగు ♦ వానిని జక్కఁగ నిగ్రహించినఁ
బుడమి రథిప్రకారమునఁ ♦ బొందెడు మేల్మి నిగ్రహింప నే
రడ యయినఁ బడల్పడు ని♦రంతరదుఃఖము లంది కుందుచుఁ. 130

క. తెలివి మనోబుద్ధీంద్రియ, ముల నెల్ల గుదించి తత్త్వ♦ముం దను జానే
తెలియఁ దగు నెట్టిఁ డతనికిఁ, గలచుట్టము తెలివి సుఖము ♦ గావిఁకు నెగిఁ.

---

* బలం = బలువులు; ఆఢ్యుఁడు = ధనవంతుఁడు. ¶ బలాన్నము = దొంసాన్నము. నిస్వులు = దరిద్రులు.

తే. కామమును గ్రోధమును బ్రజ్ఞ ♦ గడకుఁ ద్రోచు
గాన వానిని దనులకే ♦ రానవుంకు
తెలిసి ధర్మార్థములు మాని ♦ తెరువు వట్టి
మెలఁగి సుఖుఁడ సర్వదా ♦ నిలిచెనొనుము 182

మత్తకోకిలము *ప్రియ బుల గెల్వఁ జాలక ♦ నొందఁగోర్చి మృషమున్ వరి
త్రీంగ్రుఁగ్ గెలుగఁగఁ బోయి మున్ ♦ సీమ గలంబుగఁ జాలఁ దెల్లఁ
డు దగిపాఁచికొనైన కర్మపుటాయువ్ ♦ బ్రతిబద్ధు నై
సాధ్రమఖము లంది కూడెనుఁ ♦ గాడ గన్నెన వమ్మెగున్. 183

వ. మఱియు నింద్రి మగ్ని యమరాంబు నైఋతి వరుణ వాయు ధనదేశాన నతి బళి మహీ
రాజ్యాంబు చెఱ నిడుఁబలఁ గురుచుఁగు కురు గాన్పున నీవు నీచిత్రంబు పాపాయ
త్తంబు గానీక పరు వనర్థమ్ము లగుమాన్తత్తాత్మము నూతిలోని యుడు మార్జన
శౌచ సంతోష ప్రకా యదా ... తాత్మ్యాన గుస్తదావ తిని
ర్ధానము లుత్తమంబులు ... మ్ము నుత్తమాధమ మధ్యమ ప్రకటవ్రత్తి లాకోశపరివాద
బుద్ధి నుత్తమంబులు ... మధ్యమంబులు ... కాంతాకుక్షి యందుఁ గాఁ
విధాతఁబరు స్త్రీలుఁ ... మ్ము ... యోనిని బలంబు లై
యుండు లాఁతులు నిర్విచారమున్ ... డెట్టివానికిని శాంతి వహించుట మున్నభం బుచి
తంబు నంభోధికి చుట్టు గోళ్యంబు వసాభ్రమణంబు నవేఁటు మృత్యుపణంబునఁ
గీడును బొసంగుచు నుఁ ... ని వెండియు ... 184

క. పరమవ్రుఁ ... డెఱఁ ... ఖిన్నశరు నైన ... స్యరు వెట్టి ♦ ధరఁ బరువమునులఁ
బరు ... ను ... కొనిచ్చి ... ను, ... గడఁ ... స్థిరతఁ ... 185

క. మేలుఁ దూతిఁ ... రప, మనెత్తికి మెత్తుకఁ ... ♦ నిచలసు హృదయసు
స్థానగ మగువాగాయుక్త, మేనతీఁ బుచ్చఁగా రాక ♦ యెరియించు సరుఁ ... 186

ఉ. ... టలసోటులం బడిన ♦ ... సి మానసమందసు కే బలల్
పాటిలుఁగ ... భారము ♦ బమ్మతి ... మ్మయి పోవుఁ గావునఁ
మేటిజనుఁ ... నా బడసు ♦ మేదినిపై నగువాఁడు లాతి కే
పాటియు నెప్పియుం ... ♦ బల్కఁ ... రా దని రెల్లఁగాంచితుఁ. 187

తే. వేడికఁ బ్రాభవమునఁ గూర్చి ♦ వేల్పు లెంచి, యుండుకో వాని కగుబుద్ధి ♦ డింపవలతు
రనుఁ ... ... ♦ జెడ్డపనులు.

* పటము = త్రోవ.

ఉ. నీవును జేటుకాలము గణింపక పాండుకుమారవైరముఁ
భావముసంచుఁగూర్చుకొని ♦ వారికిఁ జెడ్డ దలంతు పుత్రకా
నావగ వెల్లఁ దక్కి సుతు ♦ లాడినయట్ల యనంగఁబోకి యో
భూవర పార్థులం బిలిచి, ♦ ప్రోవుము దానన నీకు మే లగున్. 139

వ. అజాతశత్రుండు నీపై నీపుత్రులకన్న మిన్న యగుభక్తిం గలిగి భజించు
చున్నవాఁ డతండు గుణగరిష్ఠుండు మీతప్పు లెల్ల నెప్ప యని తెలంచువాఁ
డనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు విదురునిం గని పర మోత్తము లగునీవచనంబు
లెంతవిన్నను స్వాంతంబు దనివోవ కున్న దింకనుం గొన్ని ధర్మార్థసహితంబు
లగువచనంబు లెటింగింపు మనిన నతం డతనికి వెండియును. 140

తే. సర్వతీర్థాభిగమనంబు ♦ సర్వభూత,సంచయార్జవమును నొక్క♦చంద మైన
నందు నార్జవ మధికత్వ♦మందియుండు,ననుచుఁ బొడకట్టు నెంతయు♦నరసి చూడ.

చ. అనిశము నీవు పాండుసుతు♦లందు డార్జవముం బొనర్పు మం
దున నిహమందుఁ గీర్తి యగుఁ ♦ దోరపుఁగీర్తి ధరాతలంబునన్
బొనరినయంతకాలమును ♦ బూరుషుఁ డేగి సురాలయంబునన్
ఘనతరసౌఖ్య మందు ననఁ♦గా విని యుండవె నీవు భూవరా. 142

వ. ఈయర్థంబు చేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గలదు తొల్లి కేశిని యనునొక్క
కన్యామణి వరాభిలాషఁజేసి స్వయంవరస్థితయై యున్నసమయంబునఁ బ్రహ్లాద
పుత్రుండు విరోచనుం డనుదానవేంద్రుండు స్వయంవరార్థంబు వచ్చి వరింపు మని
ప్రార్థించిన వానిం గని కేశిని యి ట్లనియె. 143

క. ఓయి విరోచన బ్రాహ్మణు,లే యొక్కో దితిజు లైన♦యీ రెక్కో నా
కీయర్థ మివుడు తెల్లం, బై యున్న సుధన్వ విడిచి ♦ యర్థింతు నిన్న. 144

వ. అనిన విరోచనుం డామె కి ట్లనియె. 145

క. ప్రాజాపత్యుల మగుమే,మే జగముల నేలుదొరల ♦ మీద్వీజు లైనం
జేజే లైనఁ బోలం,గాఁ జాలరు మా కెఱుంగఁ ♦ గల వీ వెల్లన్. 146

తే. అనుడుఁ గేశిని యి ట్లను ♦ నట్లయేని, నచ్చు నటువాఁత సిటు సుధన్వద్విజుండు
నీవునుం బోయి వత్తువే ♦ నిన్ను వానిఁ, దగఁ బరీక్షించి వరియింతుఁ♦దగినవాని.

వ. అనిన విరోచనుం డట్ల యగుం గావుత మని దాని వీడ్కొని చనియె నంత
నిశాంతంబున సుధన్వుం డాకేశినీవిరోచను లున్నచోటికిం బోవుటయుం గేశిని
వానికిం బ్రత్యుత్థానాభివందనంబు లాచరించి యర్ఘ్యపాద్యాసనంబు లర్పించి
యిరువురం గూరుచుండ నెటింగించినంతం దనతోడం గూరుచుండ నున్నవిరో
చనుం గాంచి యతం డి ట్లనియె. 148

సంజయుండు పాండవులవృత్తాంతం బెఱింగించుట.

తే. స్వర్ణమయమును దాంతము♦సాధురత్న
మయ మగువరాసనంబునఁ ♦ బ్రియ మెసఁగ
నెక్కఁ రుఁడఁ గూరుచుండంగ ♦ నొప్పుఁ గాని
యీవు నాతోడఁ గూర్చుండ ♦ నెట్లు తగుదు. 149

వ. అనినం గనలి విరోచనుం డతని కిట్లనియె. 150

తే ‡నీకు నర్హము పలక గా♦ని బుసి గాని, కూర్చమే గాని నాతోడఁ♦గూరుచుంట
కర్హుండవు గావ యీనుఁ♦ర్లానసమున, కన సుధన్వుఁడు వానికి♦ ననియె మరల.

మ. §ఇంటిలోనికుం దండ్రియు నన్నదమ్ము లొకచోఁ ♦ గూర్చుండ నౌ జాతులం
దెడ లే కిద్దఱు నిద్ద ఱొక్కజతగా ♦ నేకాసనానీను లై
కడిమిం బొందఁగ వచ్చు నాఁడొరు లెఱుఁ♦గఁ జాల వీ వింటిలో
బుసుతం డైతివి నీదుతండ్రి యగునే ♦ బూజింపఁడే నన్నిటన్ 158

ఆ. నా విరోచనుండు ♦ నానీదుచాదరంబు, సీర్ప నివుఁడు మనము ♦ ధీరు నోరి
వేఁడుకొంద మిందు ♦ వేనవేలు ధనంబుఁ,బసియు నశ్వములును ♦ బణము సువ్వె.

ఆ. నా సుధన్వుఁ డనియె ♦ నా సెబా సీవుధీ,రుఁడవు నీదుబాస ♦ కడిమిమెఱయు
పణము చాల దీవు ♦ పలికినట్లులు గాక, ప్రాణపణము చేయఁ ♦ బాడి మనకు 154

వ. అనుచు విరోచనుం డల్లయేని పాణిపణంబు వెట్టుకొని మఱ మేనికడకుం బోవుద
మట్టిధర్మవిదుం డెవ్వండు నేను మర్త్యుల సమర్త్యులం గూడ నొల్ల ననిన నల్ల
నవ్వి సుధన్వుఁ డతని కిట్లనియె. 155

చ. మఱ కొగు లేల దేవగణు♦లూఁకొనిము చెప్పిన దేమి భ్రాంతి నీ
జనకుఁడు చాలఁడో యతని♦చక్కటికిం జని చెప్పవార మా
ఘనుఁ డనృతంబు లాడుటకుఁ ♦ గాఁడు సుశార్థము పేరు మాపుకో
మనముఁ బొనర్చ్చ డి ల్లెఱుఁగు ♦ మగ్గలముగోలె నసుస్థలోకముల్ 156

వ. అని పాణింబులు సన్నిదంబు సఱచి వారిచువురును బ్రహ్లోదునికడకుం జని తమవా
డెఱింగించి తీర్చు మాన నతఁ డాసుధన్వున కర్ఘ్యపాద్యంబు లొసంగి సుఖా
సినుండై యున్నవానిం గాంచి యిట్లనియె. 157

తే. ఒకఁడ పుత్త్రుండు నాకు వీఁ♦డోమహాను,భావ నీవు భూసురుఁడవు♦వచ్చి యిచట
మీవివాదముఁ దీర్పఁగా♦మీఁద నుంచి, తే సమర్థుఁడఁ గాఁ జాల ♦ నింతవట్టు.

---

‡ పట్ల = కిల్బిషచెక్కఁ; బ్రుసి = నాతులఆసవము; కూర్చము = దర్భకట్ట.
§ ఇంటిలోనఁ బుడుతం డైతివి - అనఁ గానిల్లు విడిచి యొక్కఁడికిని బోనిపిల్లవాఁడవు అని యభిప్రాయము.

క. అనుఁడు సుధన్వుం డిను నో,యసహా మావాదు దీర్పు ♦ టది హితి మగు నా
మనము దానికిఁ బెర యుగు,ధన మేదియు హితము గామి♦తలఁపు మెడందక్.

వ. అనినఁ బ్రహ్లోదుఁ డి ట్లనియె. 160

క. తన తెలిసినంత సాక్ష్యము, వినిపింపనివాని కెట్టి♦విప్లవ మగునో
విన నెంతు నాకుఁ జెప్పవె, యను యుశిగిన నాసుధన్వుఁ ♦ డనియె నతనికిన్.

చ. నవతి గలట్టిచేడెయును ♦ జాల భరంబుగ మోచి కావడిన్
నవసినవాఁడు దూ్యతిభవ♦నంబున నోడినవాఁడు కన్ను మో
డువ కెటు కుందు దుండెది ర♦టుల్ లగి వాడనివాఁడు పాపసం
భవ మగుదుఃఖముల్ గుడుచు ♦ వాని కగుం బగలై జగం బాగిన్. 162

వ. మతీయుం బశువిషయూన్నతం బెవ్వరను గోవిషయూన్నతంబు పదుగురను నశ్వవిష
యూన్నతంబు నూర్వురను మనుష్యవిషయూన్నతంబు వేవురను హిరణ్యవిషయూ
న్నతంబు పలువురను భూమివిషయూన్నతంబు సర్వంబునుం జంపు నని విని ప్రహ్లో
దుండు విరోచనుం జూచి యి ట్లనియె. 163

తే. అరయ నాకన్న నంగిరుం ♦ డధికుఁ డితఁడు, నీకు నధికుఁ డీతనితల్లి ♦ నీదుతల్లి
కన్న నధికురా లోడితి ♦ వన్న నీ వితఁడు ప్రభువు గాన సేవింపఁ ♦ దలఁపు మెడఁద.

వ. అని సుధన్వుం జూచి బ్రాహ్మణోత్తమా! పుత్రదానంబు సేయు మని ప్రార్థించిన
నతండు నీ వనృతంబుపొంతం బోక సత్యంబ పలికితివి కావున నీపుత్రునిం గాచితిం
గైకొను మితండు కేశినియెడుట నాకుఁ బాదప్రక్షాళనం బాచరించునది యని
ప్రాణదానంబు చేసి చనియె నని చెప్పి విపురుండు భృతాత్మ్యుం జూచి. 165

ఉ. నీ వనృతంబు లాడకుము ♦ నీసుతపక్షమ పూని పాపపుం
ద్రోవలఁ బోకు మాత్మజులు ♦ ద్రోహులు వారల నుజ్జగించి నీ
భావము మంచిమార్గమునఁ ♦ బట్టి ప్రశంసకు నెక్కఁ జేయు మో
భూవర! నీకు శ్రేయ మగుఁ ♦ బోలఁగఁ జెప్పితి నాలకింపుమా. 166

క. మాయావి యైనమానిం, బాయును ధనంబు లెల్లఁ ♦ బ్రజ్ఞాహీనుం
డై యట్టివాఁడు కులమున్, శ్రీయున్ సంపదయుఁ బోవఁ ♦ జెన్నటి పోపుల్.

తే. మద్యపానంబుసేఁత దం♦పతులకు నెడఁ, బాటానర్చుట స్త్రీలతో ♦ వాదులాట
సంఘపిద్వేషమును నిజ♦జ్ఞాతిభేద, ముర్వీపతితోడికలహం బు ♦ నెప్ప దెవుడుం.

తే. ఓడఁబోహారి జూదము ♦ లాడువాఁడు
వైద్యుఁడును జోరుఁడును బాట ♦ పాడువాఁడు

మిత్రుఁడును శౌత్రియుఁడు నీ♦ధాతిఁ బాత్యఁ
మున నుపకరింపఁ దగ రేవ్యం♦రును మహీశ. 169

సీ. ఇల్లు గాల్చువాఁడు ♦ కల్లు ద్రావినవాఁడు, కొండెములఁ జెప్పంగ ♦ నుండువాఁడు
గాదుండు వరదార♦మిచ్చుఁ బొనర్చిన, వాఁడు సోమము నమ్మి ♦ బదుకువాఁడు
మంమనియున్నము. ♦ గుడిచి వాఁడు, నీచాత్ముఁడును వేద♦నిందకుండు
నాస్తికుండును భ్రూణ♦హత్యఁ జేసినవాఁడు, గురుతల్పగుం డతి♦క్రూరబుద్ధి

ఆ, శిరఃప్రకంపి ♦ నరయసివాఁ డాత్మ,ఘాతకుఁడు వ్రాత్యుఁ ♦ డాతతాయి
పీర లెల్లవారి ♦ లారయఁగ బ్రహ్మ,ఘాతుకులకు సములు ♦ భూతలమున. 170

తే. పుటమునం గాంచనము వృత్త♦మునను ధైర్య
మనుఁడు వ్యసనాపహారమున సాధు♦వృత్తి ధ్వనము పొ
సఁగినపుడు శూరుఁ డర్థి♦ప్రియముల ధీరుఁ
డాపదల మిత్రుఁడు నెఱుంగ ♦ నగుదు రరయ. 171

తే. ఆశ ధైర్యము మృత్యువు ♦ ప్రాణముల న
సూయి ధర్మముఁ ♦ ఖలసేవ ♦ శుద్ధశీల
ము దర రూపంబునుం గోప♦ము సిరి రామ
మురుసిగ్గును మదము నం♦ర్వమును జెఱచు. 172

తే. సిరి సుకర్మాచరణమునఁ♦జేసి పొడమి
పుడమిఁ బ్రాగల్భ్యమున వృద్ధిఁ ♦ బొంది ధాత్య
మునను మూలదార్ఢ్యము గల్గి ♦ తనరి నయ
మమున సుస్థిరత్వముఁ గొను ♦ మనుజనాథ. 173

వ. అజ్ఞాధ్యయన దాన తపో దమ సత్యార్జ వాన్యశేన్యంబు లనునెనిమిదియు స్వర్గని
ర్దశసంబు లీ దాదిఁ దొడఁగి నాలుగుం జేసినవారి సవ్వలినాలుగు ననుసరించు
నం ధృష్టం బైన ననుసరించి సేరిన సుతేజమును సవ్య రూప శ్రుతి విద్యా కుల శీల
బల ధన శౌర్య చిత్రభాషణంబు లనుపదియుఁడును స్వర్గమూలంబు లని యెఱుంగునది.

ఉ. ఈ యది కొల్వుకూట మెటఁ ♦ గల్గురొ పెద్దలు వేరు ధర్మసం
వాదము సేయకుండుదురొ ♦ వారలు పెద్దలు గారు సత్యముం
గా దను నెద్ది ధర్మ మిది ♦ కాదు నివంబున శాలవాల మై
యేది పొసంగ నుండు నది ♦ యింతయు సత్యము గాదు భూవరా. 175

ఉ. పాపము చేయువాఁ డెపుడు ♦ పాపమునం దనురక్తుఁ డై సదా
పాపమునాచరించెడిని ♦ బ్రజ్ఞ నశించుటఁ జేసి పుణ్యపు

§ నోపరి యైనవాఁ డెవుఁడు ♦ పుణ్యమునం బడి పృథ్వి హెచ్చఁ దా
నోపికఁ బుణ్యముఁ గలుపుఁ♦చుండు నిరంతరముఁ ఫలార్థి యై. 176

తే. †ఇకుగడ గలాఁడు కడు వాఁడి♦నుడులు నుడివి
పగటి యగు లోకమున నది ♦ తెగులనీఁదనుఁ
డెల్లవారికి నిష్టుఁడై ♦ యెపుడు మంచి
పనులు పొనరించి సౌఖ్యంబు ♦ పడుచునుండు. 177

సీ. ప్రాజ్ఞసేవఁ జేసి ♦ ప్రజ్ఞాధికుం డయి, పగఁ గెడునట్టిఁడే ♦ పండితుండు
పండితుఁ డగువాఁడు ♦ ప్రజ్ఞ ధర్మార్థముల్, రెండునుం గొని సుఖ♦ముండఁ గలఁడు
నా సుఖంబఁగ నెంచి ♦ రేపు దానిప్రయత్నె, మొనరింపఁ దగు నరుఁ ♦ డొనరునట్లు
వర్షకాలము సుఖ♦పడఁ దక్కు-నెనిమిది, నెలలు ప్రయత్నింప ♦ వలయుఁ గాదె

తే, వార్ధకమున సుఖంపఁ బూ♦ర్వవయసునఁ, దగిఁగి జతనింప వలయు నీ♦జగతియందు
బ్రదికినన్నాళ్లు యత్నింప♦ వలయును బర, లోకమునయందు సుఖపడ♦లోఁ దలంచి. 178

తే. ఆతిగనపదంపడిని దిన్న ♦యన్నమును ని
యస్సు చెల్లిన వెనుక భా♦ర్యను రణమున
విజయమును బొంది వచ్చిన♦ వెనుక శూరుఁ
బార మందినంతఁ దపస్వి ♦ వలయుఁ బొగడ. 179

చ. అనయ మధర్మలబ్ధ మగు♦నట్టిధనంబునఁ జేసి తొల్లి చే
సినతనతప్పుఁ గప్పుకొనఁ ♦ జిత్తము చేసిన నట్లు కప్పుకో
ననువుపడంగఁ బోక యతి ♦ యందునఁ బొందఁగ వచ్చు బెక్కు-లై
కనఁబడుతెప్ప లట్లగుటఁ ♦ గా దొనరింప సధర్మకార్యముల్ 180

తే. గురువు శిక్షించు నెఱుకమై♦ బరఁగువారి
రాజు శాసించు దుష్టులై ♦ గ్రాలువారి
యముఁడు దండించు ఘోరపా ♦ పమును జేసి
దానిఁ బ్రచ్ఛన్నగతిఁ గూర్చు♦ వారు వారి. 181

క. †నదులయు ఋషులయుఁ బ్రభవము, సదనములమతు లైనవారి♦నత్కులముగతిఁ
గుదతీకృతదుశ్చరితము, పద మెట్టిద యనుచుఁ శంక ♦ వలవదు సేయఁ. 182

తే. విప్రపూజాభిరతుఁడు సు♦విశ్రుతుండు, దాత జ్ఞాతుల ఋజుదృష్టి♦దనువువాఁడు
సాధుశీలుఁడు నైనభూ♦జాని సుచిర, కాల మేలుచు నుండు నీ♦క్ష్మాతలమున.

---

§ నోపరి = నోపువాఁడు. ‡ ఇకుగడ = అనూయ. † నదము = చిన్నము;

. శూరుఁడు కృతవిద్యుఁడును, ధారుణి సేవింప నేర్చి ♦ తనరెడు వాఁడుఁ
భూరిశ్రీసముపార్జకుఁ, డై రమణింపఁగ నుందు ♦ రధికయశోమునఁ. 184

తే. బుద్ధికౌశలమున నీతిఁ ♦ బూనఁగఁ జేయు
కార్యము లనుత్తమంబులు ♦ ఖడ్గమునను
మసలఁ జేసెడుకర్జముల్ ♦ మధ్యనుములు
శ్రేసు సలుపఁ గూడుపను లధ♦మములు తలఁప. 185

మ. విను మీయెల్లధరాతలంబు భుజులై ♦ వేష్టించి సన్నటి యుం
డినదుర్యోధనకర్ణసౌబలులపై ♦ నెక్కుంబునం బెట్టి మే
ల్గన నూహించెద వొప్పనే గుణయుతుల్ ♦ పాండుక్షితీశాత్మజుల్
నినుఁ దండ్రిం బలెఁ జూతు రాత్మజులపో♦ల్కిం జూడు మవ్వారినిఁ. 186

వ. ఇందుల కుదాహరణంబుగా సాధ్యశ్రేయసంవాదం బైనయొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము తొల్లి సాధ్యు లొక్కనాఁడు శంసితవ్రతుండై హంసరూపంబునం బరిచుమనాశ్రేయమహాముని గని మహాత్మా మేము సాధ్యులము నీ వెవ్వరో యెఱుంగం జాలము గాని నీకేజోమహిమంబునంజేసి నీవొక్కశాస్త్రవేత్తవగుబుద్ధి మంతుండవని మా కూహా వొడముచున్నయది గావున ధర్మార్థసంయుతంబు లగు నుదారవచనంబులు కొన్ని మా కెఱిఁగింపు మనిన నతండు వారి కిట్లనియె. 187

తే. సత్యధర్మానువృత్తియు ♦ శమము దమము, నెవ్వనునుంగొని హృద్గ్రంథినవనయించి
ప్రియము నప్రియమునఁ ద్యజించి♦ పేర్మి సర్వ్వాత్మనమ మని భావింప♦నగు జనుండు.

సీ. †ఓరులు తిట్టిన దిట్ట ♦ కోరిమిఁ బూనంగ, వలయు మన్యువును లో♦పల నడంచి
యట్టిశాంతుఁనిమన్య ♦ వాక్రోష్ట నిం గూల్చి, తక్కునక్కృతము వీనిఁ ♦ దగులఁ జేయు
మదులు నెవ్వఁగ నాడు♦మనుజుండు ధనియైన, నిర్ధనుండై దుఃఖ♦నిత్యుఁ డగును
ది ట్టమ్ముల ట్టయి ♦ త్రెంచు నారునిమర్మ్ములు నాటుకొని చిత్త♦మునను గాన

తే. నేరినిం దూఱరా దెట్టి♦యెడల నైన, బరుల నసమానదృష్టిమై ♦ నరయ వాడు
నీచులం గొల్వరాదు తా ♦ నీచవృత్తి, మెలఁగ రాదు మది పరా ♦ దల జనుండు.

ఉ. శిష్టులసంగతిన్ జగతి ♦ శిష్టగుణంబులు దుష్టసంగతిన్
దుష్టగుణంబు లంటుకొను ♦ నూతసవస్త్రములందు రంగుల
ట్లిష్టపదార్థముల్ గలుగు♦నేని జనుండు గణింప కెప్పుడున్
దుష్టులసంగతిం బడక ♦ దుఃఖము లీఁగెడు శిష్టసంగతిన్. 190

% ఆసుత్తమములు=శ్రేష్ఠములు. † ఆక్రోష్ట=క్రోధము గలవాఁడు, లేక దూఱువాఁడు.

క. అతివాదం బొనరింపక, మితి మీఱక యొరులు సేయు♦మేలుం గీడుం
మతి నెంచ కరికి సవకృతి, హిత మన కుప్పట్టివాని ♦ నెంతురు విబుధుల్. 191

సీ. కల్లలు వల్కుట♦గన్నఁ బల్కఁ గయుంట, చాడి పల్కఁగఁ బల్కఁ ♦ దలయు నిజము
నిజము నుదాహరిం♦పఁ జనుఁ బ్రియంగఁ బేని, ప్రియ మనం గను ధర్మ♦నిహితమేని
హృది నెట్టియెట్టికో♦రిక గల్గి యుండునో, పూరుషుం డట్టివ ♦ పొందుచుండు
నేఁచే విమతులు ♦ నెద నిసృత్తి గొనుఁ గాంక్ష నుఁ ముక్కు ♦ డగుచు నుండు

తే. ముక్కు డగువాఁడు దుఃఖంబు♦పొం దఁ బోమ
పగఱ నోడింప దలఁపఁ డే♦పగయు గొనఁడు
న్నతికి నుబ్బఁడు నిందకు ♦ స్రుక్కఁ డెపుడు
స్వానము డయి పర్యంచి ♦ సౌఖ్య మందు. 192

వ. మఱియు నెవ్వనిచేతు గోరఁ బడ్డ ప్రసంగంబును నుఁబడు కొలయు నగి కోరుమ
నస్యాదిదై నాఁగు నై యాఁ గుత్తమ డఁ సాస్వానమ్మ లాక్ష కోరుల కిమ్ము
నఁ గొనుచుఁ బరిచ్ఛదంబు లాదరయువాఁ డుపాస్యము గు లోకావవాదంబు లకుం
గొంకక కృతఘ్నుఁ డై యుపకారి ప్రతీకారము సేయుఁ గుదాన్మ్ డై గుప్పిం
బునం బ్రనష్టించునాఁ డధముఁ డని యెఱింగి వాని వర్జం బోక యెప్పు డుత్తములను
సేవింప వలయుఁ బ్రాప్తకాలంబుఁ నెప్పుడేని మధ్యములు సేవించిన నధముల నెప్పు
డుఁ సేవింపరా దధమసేవ చేటు గను గాని మేలుగను గా దధముఁ డెవ్విధం
బున నైన ధనంబు వడయుం గలఁ గాని మహాకులవృత్తవ్రశంసాదులం బడయ
నేరఁ డని మాంధరూపు డైనఁగాఁ జేఁ బడి సాహస్రులకుఁ బెప్పె నఁట ధృతరా
ష్ట్రుఁ డిఁ గను విని యాది ... డొల్లమొల్లనాఁగను గూఁతురు బలం బ్రశం
సింతు రవి యెట్టిని చెప్పు మాదిత్య గత మతనికిఁ బల్లనియె 193

తే. తపము బ్రహ్మచర్యంబును ♦ దమము యజ్ఞ
కర్మమును న్యాయవిత్తముఁ ♦ గ్రమవివాహ
మన్నదానము నహింస♦మీ యీనగుణ
ములఁ జెలంగునట్టిది సుహృ♦త్కుల మనఁ బరఁగు. 194

క. అన్యాయం బాడక వృత్తఁబును విమలవర్తనం ధర్మకర్మ♦మును నమఱుచుఁ గీ
ర్తిని గాంత్రు మహాకులమున, జనియించినయట్టివారు ♦ జగతి నరేంద్రా. 195

చ. నవముల నాచరింపమి యనం బ్రస్రవివాతము ధర్మకర్మవి
ప్లవమును వేసనిందయును ♦ బ్రహ్మధనాహరణంబు దేవతో

త్సవధననాశేష్టకు ♦ దంభము భూసురదూషణంబు లో
నవురవి మమ్ము-లోదృవులం♦కుం దగుచుర్గుణములో దలంపఁగఁ. 196

క. ధనమును ధాన్యమ్మును గో,ధనమును దాసీజనమ్ము ♦దనరుచు నున్నఁ
ఘనతరదృష్టము లే ... , గ ... ి గుష్ఠ్యు ... ♦ గాంచు ధరణిఁ 197

తే. ధనము లేకున్న వృత్తియు ♦ దనరెనేని
కులము లవి పోల్చు నుత్తమ♦గులకు లరఁగ
ధనము గోప్రభు వచ్చును ♦ ధరణి గులకు
వోయిఁగ వెండి నమ్మట ♦ పోనఁగ దెవుము. 198

చ.* మ ... ... ♦ ... ...
గొనియెడుమయుత్రి మోనము ♦ ... ...
డును బిశునుండు విప్రులఁ గ♦ముం గడు మూఁకెమువాఁడు నేకిఁ
దన నిడ కొక్కఁడే పొందఁగ ♦ దీనవాఁడగు లేకపోవుతఁ 199

క. ధనలక నిప్రుల ... ♦ ... ...
ధనధాన్యాదులలో నిం,కి నెఱిం గైకొనుచుండెఁడిఁ ధరలోనఁ. 200

తే. అలఁతియైన యుడి ... ♦ ... ...
లెంత లైనను బనులు ♦హించి నేయఁ, జాలి యుండును నమ్మఁగ♦జాలఁ లధిప. 201

ఉ. కోపము వచ్చునం చెడఁదఁ ♦ గొంచెముగాని భయంబుఁ గాంచఁ కీ
వీపరి నేయకుండు మగి ♦ యెప్పుడుఁ బిచ్చమును సుధీరుఁడే
భూపతిమిత్రుఁ డాఁ తుని♦భూషణపల్కులలెల్ల డిపల్కులన్
ట్లోపిక విశ్వసింపఁ దగు ♦ మిల్లయుఁగా శుధ మెంచుమాంకిఁ . 202

క. ావకారి మపేక్షింపక, విపరీతము లేసమైత్రి ♦ వెంచుచు నెపుడుఁ
గృప సరయుచుండువాఁడె ని,రుపమానాప్తుఁడను జుట్ట ♦ మూహింపంగఁ. 203

మ. చలచిత్తుం డగువాఁడు పెద్దలసము♦ర్చా జేయఁగాఁ బూనఁ డి
య్యిలలో వానికి మిత్రసంగ్రహ మదో♦క్కిం జేని లేకుండ నం
చలు ఘమ్మం బగునీటియొక్కఁడు బలెఁ ♦ సంస్థములో వాసి పో
వు లలిఁ గూనను బోనివానికడ నే♦వుం జూప కొక్కిం తలోఁ. 204

ఆ. ఇంతలోనఁ గోప ♦ మింతలోన ననుగ్ర,హంబు గలుగ నభ్ర♦మట్లు కంప
సంబు గలుగుచునా♦నబున నుండురు, ఖలులు వారిఁ దడవఁ ♦ గలుగు నధము.

---

* పీతుండు = కోఁడెములు చెప్పువాఁడు, దుర్జనుఁడు.

క. పసకుఁగారము చేసిన, జనుఁగవ సంసార మాయ్మ ♦ జలువంగఁ దలం
చినపాపాత్ముఁడ నేనయ, గుఁగాలి కుక్కలును మెక్కఁ♦గా రోతపడున్. 203

శా. సంతాపంబుఁ బాసియుం జెడును విజ్ఞానంబునుఁ గాయ మే
నెంతేఁ దల్లడమందఁ బోగ మొదవున్ ♦ హీనకిన్ సూరభూమిన్
క్లాంతిం గొనుచుండు వానిఁ బగ లెల్లన్ గాచి హర్షింపఁ బో
సంతాపింపుచు రిత్తపోకు సుచిత♦జ్ఞత్వంబునం బాఱదుమా. 207

తరు. చంచలంబు నవనీ బుత♦క్షయమును వృద్ధి♦సౌఖ్య♦సుఖములు యౌ♦వనమును దాన
మును ఖేదమును మోహ♦ములు లాభలాభ♦ములు ప్రియాప్రియములు♦మొ లైన వెల్ల
జలబుద్బు ♦ లవ♦సమంబు జర్యాయ♦సంధ్యంబుల యరు ♦ జగతిపై నావు
ఘనుఁ డంగలార్చి నిర్వి♦కారుఁడై ముదము ♦ గాని శోకము గాని ♦ గలుగకయుండు. 208

ఆ ‡అతిచలాంచలంబు ♦ లగుమది ద్రియములు, నడమ మున్న యట్లు ♦ నరుఁడు దాను
నడమచుండెనేని ♦ నకటకుఁ దమ్ముద్ధియు, నోటికుండలోని♦నీటిఁ బోలి. 209

వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు. 210

తే. ఏను మిథ్యోపచారము ♦ లెన్నియేని, ధర్మజున కాచరించితి ♦ ధర్మ వరయ
కతఁడు గితికి నె త్తయి ♦ కితవు లైన, కురుకుమారుల నందఱఁ ♦ గూల్ప కున్నె. 211

వ. దానంజేసి నాచిత్తంబుం దగుతత్తఱం బుడిగించి శాంతి గలిగించుమార్గంబు గల
దేని చెప్పవనిన విదురుండనును. 212

సీ. వినుము ప్రపంబును ♦ విద్య యింద్రియ♦గ్రహ ణను శోభసం♦త్యాగ మనఁగ
నాలును శాంతికిఁ ♦ గూర్గంబు లగు బుద్ధి,చేత భయం బడం♦చికొన నలయు
దమము చేత మహా♦త్మను నొందఁ గఁ గును,మైత్రీమ జ్ఞానము ♦ సాంఖ్య మిగులు
యోగంబుఁ జేసి ♦ శౌప్ప మనశ్శాంతి, శాంతి యున్నటకన్నఁ ♦ జనువర మయి

తే, దాన మొనరింపనట్టిరు ♦ తవిలి వేద
ములను జదువనియట్టిరు ♦ బలసి యున్న
రాగమును ద్వేషమును వీడి ♦ యోగమునను
శాంతు లగుసురయేని మో♦క్షమును గొనుము. 213

వ. వేదాధ్యయనంబు చేసియు, యజ్ఞంబు లొనరించియు, నుభయకర్మంబు లెన్నియే
నాచరించియు, మృత్యువుం డగువాఁడు తుది నంతం గొనియే నుభయ వలయ
శాంతి లేఁ బ్రపంచమున సహస్రశతాలీఢాతల్పంబులం బడియు నుత్తమాంగనలతోడ
సంగసుఖంబు నొందఁ గాఁ వ నూగిధజస్తూయమానుండు దియ్య గౌరవంబు నొంద

---

‡ చలాంచలము = కదలునది. ♦ కితి = అగ్ని.

నోపుము సుఖంపఁ [illegible]లంకు ధర్మనందనపాదద్వయ చేయ నేర్పడ్డివాఁడొన్ని దెప్పి
నను వినఁ జెప్పుం గాని భాగుపడ నేరఁడని వెడియును. 214

క. గోప్రులకడ సంపద భూ, దేవులకొడ శ్రుతియు స్త్రీలఁ గోరఁ జూడఁ గుఁ
భావింపఁ బ్లు [illegible] ఁ [illegible]

క. నన్ననితఁతువు లొకఁగ, బ్ల బడి బహులాభాఁ [illegible] వైడఁ
నన్నతపుఁ లఁవా కొని, [illegible] చేకుంగ గరుఁ [illegible] 216

తే. విడిసిరి బాగి రాజి కలసిన [illegible] వెలుఁగుచున్నొఱపు
లల్లు దాయూదు లెడ [illegible] లలరి భోరు
కలసి మెలసి మలఁగన [illegible]
రనుమఁ దలపోసి యెఱుఁగుదురు [illegible]. 217

తే. *అతిశల మను బ్రాహ్మణు [illegible], ఁగు జ్ఞాని, ఁగు గోప్రులనుఁగొను [illegible]
ముఁడనే వాఁడు వ్యఁ [illegible] ఁగుఁగి ఘనుఁడు, జాతి పడిఁ బ్లు పనుము గోఁ [illegible]. 218

తే. ఎంతబలవంత మై [illegible] నేని యొంటి మ్రాఁకు పెనుగాలిఁ గూలు [illegible]
చెట్లు పడ నట్లు జ్ఞానులు [illegible] బగతుఁగాక పోమ్మైఁ బరఁగు చుండ్రు. 219

తే. ద్విజులు గోవులు జ్ఞా [illegible] స్త్రీలు శిశువు, లన్నియుం బెట్టి పెంచిన [illegible]
శరణమును బొందిసట్టిరు [illegible] వసుధాతీశ. 220

న. కావున నీవు లోభగోవగ్రస్తుఁడవు గాక క్రోధంబు దిగఁ [illegible] జూదంబునాఁ
వలెం గాక నీ [illegible] పాటించి కురుపాండవు లొకరొకరై యుంట పాడి
యని తలచి దుర్యోధనాకులమగభీష్మసంబు నాచరించి వనవాసాజ్ఞాతవర్షితు లగు
పాండవులకు బిలుపం బుచ్చి నుఁకి [illegible] లిచ్చి లాలించి పాలింపు
మని మఱియును. 221

తే. కురుకులంబు కెల్ల నోఁ [illegible], మూలకందంబ వీవ నీ [illegible]
యి తనచ్చి నిఁ కైన లో [illegible] ఁతీ బూని, సంధి గావింపు మది సర్వ [illegible]

వ. సామర్థ్యం బెఱుంగ కేకాగ్ర [illegible] రా [illegible] తొల్లి వ్యాయంభువు
డైనవాఁడు వెన్క వెట్ట [illegible] బూని యున్నవానిఁ బ్రద్యుం
గాంచి యశిష్యుఁడు శిక్షిం [illegible] వానిచేతి నంతసింగ వానిఁ బగవానిం గొలిచి
బ్రతుకువాఁడును స్త్రీగర్భకణం బవశ్యకర్తవ్యం బని భావించువా ఁడును నది మే లని
యొంచువాఁడును స్త్రీలతోడ వానిఁ బాసినవాఁడును యాచింప రానివాని యాచిం

* వ్యంతము = తొడిమ.

చువాఁడను నాత్మస్తుతి గావించుకొనువాఁడును సభిజాతుం డయ్యు నకార్యంబు
సేయువాఁడును బలహీనుం డయ్యు బలవంతులతో నిత్యవైరం బూనువాఁడును
గోర రానిదానిం గోరువాఁడును మానభయంబునకుం గాక కోడలితో మేల మాడు
వాఁడును బరక్షేత్రంబున బీజావాపంబు సేయువాఁడును జేసినమేలు తలంపునకుం
దోనివాఁడును యాచకుల కిచ్చి మెచ్చుకొనువాఁడును మజ్జనునకు నద్దుణంబు లువ
దేశింప నెంచువాఁడును ననుపనునేమగురును నాకసంబు పిడికిటం బొడువఁ బూనిన
వారికిని దరణికిరణంబులం గరంబులఁ బట్టం దలంచినవారికిని భోలినవారై యధో
గతిపా లగుదురు గాని యొరుం బంద నేర రని పలికిరి నని మతియును. 223

క.% లోకప్రవర్తనంబుం, గైకొని వర్ణింపవలయుఁ ♦ గపటిఁ గపటమున్
మేకొని గెల్వం దగు సు,శ్లోకుని సేవింప వలయు ♦ సూనృతరతుఁ డై. 224

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె. 225

క. శతవర్షపరిమితాయువు, ప్రతివేదమునందుఁ జెప్పఁ ♦ బడియెఁ బురుషునకుఁ
గత మేమి బ్రతుకఁ రంతకు, హీతిజను లెల్లరును వినఁగఁ ♦ జెప్పుము నాకున్. 226

వ. అని యడిగిన విదురుండు. 227

క. అతిమానం బతివాదం, బతికోప మపాత్రదాన ♦ మాత్మవిధిత్వం
గతి మిత్రద్రోహంబును వివి, హీతిజనునాయువు హరించు ♦ శితశస్త్రము లై. 228

ఉ. నమ్మినవానిభార్యను గొనం గపటించినవాఁడు మద్యపా
నమ్మొనరించువాఁడు శరణ మ్మనఁ గావనివాఁడు విప్రవి
త్తమ్మ్ము హరించువాఁడు గురుతల్పము నొండినవాఁడు భూదికిఁ
బా మ్మయి పెఱ్ఱియాడవిడ్డఁజుఁ డగువాఁడును బాపు లారయన్. 229

తే. బ్రహ్మహా ష్ణం ొనరించి ♦ వానికి బలె, పిండెంబు బ్రాయశ్చిత్త ♦ విధి సమాన
మని శ్రుతి వచించు నిట్లని ♦ ట్టి బాంధవులతోఁ జెప్పుఁ గాక దెవ్వు ♦ భూజనులకు

తే. పెద్దలు వారిమాటలు ♦ ♦ ♦

వ. అని మతీయును. 234

ఉ. ద్యూత మనర్థదాయకము ♦ ద్యూతమునం బ్రభవించు వైరముల్
ద్యూతము పాపకారణము ♦ ద్యూతము సెల్లదు మాన్పు మంచు నే
ద్యూతమునాడ చెప్పితిని ♦ దొప్పలుదోరలుగా న వెల్ల నీ
ప్రీతికిఁ గాకపోయెఁ బృథివీధవ రోగికి నౌషధక్రియన్. 235

తే. కేకులఁ ద్యజించి కాకులఁ ♦ గైకొనుగతి, సింహములఁ దోలి నక్కలఁ ♦ జేరినటు
పాండవులఁ గొట్టి కౌరవులఁ ♦ బట్టితెంటి, ప్రాప్తకాలఁబు గా నిద్ధ ♦ వగచుచుంటి.

మ. హితము గోరుచు భక్తుఁడై సతతము ♦ వృత్తంబు సంధిల్ల సం
భృతచిత్తంబునఁ గొల్చుభృత్యునియెడ ♦ ప్రేమింప నోఁ గాని భూ
పతి కోపింపఁగ రాదు వృత్తులు హరింపఁ ♦ రాదిట్లు స్వీప
ద్వితీయం డైనను బాయకుండు నృపతిఁ ♦ దా నట్టిభృత్యుండిలన్. 237

క. న్యాయము దప్పక యెప్పుడు, బాయక వర్తించుప్రకృతి♦వర్గంబు వృథా
నూయఁగొని తమకు వంచన, జేయుమహీజాని విడుచుఁ ♦ జేసి మదిఁ బగన్. 238

ఉ. పూర్వకృతోపకారముల ♦ బుద్ధి నెఱింగి మహీశ్వరుండు లో
గర్వము వీడి రాఁబడిఁ దగం గని వృత్తి నొనంగి భృత్యులన్
నిర్వృతి నుల్ల నిల్పుకొని ♦ నీతి పొనంగ హితోపదేశముల్
నిర్వచనంబు నేయుటకు ♦ నేర్చినమంత్రులఁ గూర్చుకోఁ దగున్. 239

క. చెప్పినయది చేయక తా, నెప్పుడు ప్రతికూలవచనుఁ♦మే లెఱుకువ లో
నెప్పు వాఁడై యుండెడి, యప్పుడు విందగును భృత్యుఁ♦ డనఁ బరికింపఁగన్. 240

తే. కరుణ గలవాఁడు స్నిగ్ధుఁడు ♦ పలుకలకంద, నట్టిఁ డనబ్బుఁ డక్లీబుఁ ♦ డగదుఁ డనవ
ద్యుఁ డపటుఁడు డగ్గిమాటలాడు ♦ తెఱఁగరుఁ డైన, భృత్యుఁ డాప్తగుణాన్వితుఁ ♦ డైనఁ మెనఁగుఁ.

[illegible] ♦ [illegible]
[illegible] ♦ [illegible]
గాఁజు గాఁమించిన ♦ రాకేందబింబాన్నఁ, గాఁబురా దిట్టి ♦ కాలంబు
మంతనం బుండిన ♦ మనుజులతో నప్పలాపఁ బూర్వచా ♦ దేపు మీఱి

తే. విశ్వసించినవారి నే♦వేళఁ గాని
వంచనము చేసి పలుకరా ♦ దెంచినట్లు
హేతుయుక్తంబుగాఁ బల్క ♦ నిచ్చ నేయు
వలయు మతిమంతుఁ డగువాఁడు ♦ వసుమతీశ. 242

తే. భూమి యయినరాజు న్యభివాని ♦ భ్రాత్యజను భ్రాతృరహితుండు పుత్రుండు ♦ బాలవు య యగువిధవ యుద్ధవిభూతి ♦ డ్డైనన్నన్న జీవియును వన్నసీయులు ♦ ప్రీతి సగవాఁ. 243

క. పురుషుండు దేవ మొగఁగొన్నఁగడు ముల్ గొన్ని గలవ్ ♦ వానికి నెల్లఁ బురు డగుఁ బల్లనినూఁపున్, బరికింపుము రాజు ప్రజల ♦ పాలించుటయున్. 244

తే. బలము రూపము సద్గతుద్ధి ♦ వర్ణశుద్ధి, స్పర్శమును గంధమును శీయు ♦ సౌకుమార్యమును విశుద్ధతయును వర ♦ వనజముఖియు, గలుగు నిర్మించి స్థంబు ♦ గలజనునకు.

తే. ఆయు వారోగ్యము బలము ♦ నావిలంబు, సంతతియు సాఖ్య మనునాఱు ♦ సద్గుణములు నతత మలలోనందు గుండెపు ♦ మితముగా భుజించు నుండెడువానికి ♦ క్షితితలమున

ఆ. ఇంట ంచరా దశిష్టశేషుఁడి దిగి, పోతుఁ బులువంశ్ర ♦ భోజివాని దేశకాలములను ♦ దెలిసినవాని నూ, యికుని జను వృశంను ♦ నకలవై ది. 247

తే. పిసినిగొట్టు నాకోశకు ♦ విసనవాస్వరతు నశ్రుతు ధూర్తు నిష్మురుని నిరత సిద్ధవై రుఁ గృతఘ్నుఁ యాంచింపరాదు, మానవుఁ కెంతగానఁడి ♦ యైనఁ గాని.148

తే. కిల్మకర్మప్రియుండు విస్మయరాగుఁ, డనృతవాది ప్రమత్తుండు ♦ వినతభక్తి శూన్యుఁడుఁ ధరణీశ్వర ♦ మానుఁడు పరఁగ, నారుఁ రు నరాధములు వారి ♦ నరయరాదు.

తే. అర్థమునఁ గాని కాదు సంహాయ మర్థములును గావు సహాయము ♦ వలనఁ గాని వాని కన్యోన్యసంబంధ ♦ మాను గాన, తెలిసి మనుజుఁడు చేకూర్చ ♦ వలయు వాని.

చ. లలనలఁ బెండ్లియాడి సుతులం గని వారల కిష్ట లేసిన్న త్తుఁడ గలిగించి పుత్రికల ♦ దొడ్డప్రదేశములందుఁ జేర్చి లో నెలమి వహించి నానలకు ♦ నేగి మహాముని యై తపించుఁ జుఁ జరలనము లోలె వెల్లుఁగు ♦ జన్మమె ధర్మము సూవె భూవరా 251

క. సురుచిరబుద్ధి ప్రభావము, వరతేజము వాసవుఁ ♦ వ్యవసాయంబుఁ గురుతరనత్వము గలిగిన, పురుషుఁ గుఁ వృత్తభయను ♦ పొడమదు పుడమిఁ.

చ. విసుము వ్రేద్ర వాఁ ♦ విష్ణులు ♦ నాఁ ♦ ఘనతేర్చి వైరముం గొనం ♦ కార్యము ఁదన నేను నెప్పుడు దనయున కెట్టియిక్కము విఁ ♦ బంబున యనుబీఁ ♦ యశం బునకుం గొ ♦ పున ♦ మూహ ♦ ఁ వాటిలెఁ. 253

తే. భూ ! ♦ ♦ ♦

క. కావు సినూర్వురసుతు, లేవురుపాండవులుఁ గర్ణుఁ ♦ డీందఱు నొక్కఁ డై
జీవించి రాజ్య మీలం, గా వెప్పుడు జేయు టొప్పుఁ ♦ గొలఁదనా ఛా. 255

కి. వాపాల్మాను పదోషము, లే పొరిఁబొరి జూడుఁ గాని ♦ లేశం బైనఁ
రూపింపఁడు పరిగుణములు, నీపగదిం గాల మేగు ♦ నే యవ యచ్చున్. 256

అ. అర్థసిద్ధిఁ గోరు♦ నది ధర్మ మొల్వదు, దను సమ్మతము గ్రహి♦ంచును విడువని
యట్లు ధర్మము పడి ♦ ద్ధరఁబు కాముఁడు, దనఁ ద్రివర్గసిద్ధి ♦ గొని సుఖించు. 257

అ. చలఁగుఁ గ్రోధహర్ష ♦ములమీఁ మనఁజిత్త, మాఁడు సుపదలకు ♦ భూదం యియి
మాహా మనిషులూట ♦ పోవు గాసి కొన్నదలు శోలుఁ నెట్టి♦ యటుల నైన. 258

మ. బలముల పంచవిధంబులో మృతికిం ♦ బ్రజ్ఞాబలంబే యహా
బల మంతేఁ సచివాదిసాధ్యబల మాఁ♦పై ప్రజ్ఞాబలాల్లన
ద్బల మాహాత్మ్యదఁ గుంఠనుయోంబల మాఁ♦ బ్రజ్ఞాబలంబే మహా
బల మం దిద్ది కృష్ణ మయ నయవి♦ద్యార్య ల్వచిం జ్రేప్పుఁడా. 259

క. బలయూప మెఱిఁగి ప్రజ్ఞా,బలమున దూరస్థుఁ డయ్యు♦ బగఱు జయింపం
గలఁడు జనుం డాలసికిఁ, గులభం బగుఁ గార్యసిద్ధి ♦ చూచుచునుండఁ. 260

క. అవనిం బ్రజ్ఞాశరహతుఁ, డవ్వానిం దేర్చ మృత్యు♦యంత్రాదులు చా
లవు వైద్యులవైద్యము పితి, యవు నారోగం బసాధ్య ♦ మై హాని కరుఁ. 261

తే.*అతిపలండును ధనపంతు♦లండు రాజు,లండు శత్రుల మస్వా♦ధ్యాయమండు
నాయుఁడండును భోగాయు♦లండు భోగు,లండు పేశ్యలు మీఱింప ♦ నెండఁ దగదు.

క. కాలాహియుఁ గులపుత్రుఁడుఁ, గీలియు సింహంబు నవజ్ఞ ♦ కించిన్మాత్రన్
బోలింపక పొందంపం, చాలినరుఁ గినిసి కొల్పు ♦ చాలుఁ జెఁ యఁగ. 263

ఉ. దారువులంపు గూఢగతి ♦ దాఁగినవహ్ని ముద్ధతం బుద్భవం
బై రహిఁ గాంచి కాననము ♦ లన్నియుఁ గాల్చుసరీతి శా ఖు లై
ధారణి నెప్పువారలయె♦దం గలశేడము వహ్నిపోలె సై
వైరులఁ దొఱఁగనం బ్రబలి ♦ వారలఁ గాలిచివుచ్చు ప్రేమ్మిఁ. 264

తే. పెద్ద లరుదించినట్టి ♦ పెన్న లెల్ల, భయము భక్తియుఁ గలిగి వి♦నయము హెచ్చ
నన్నిపాగాద్యదులంగొల్చి♦ నన్నలాలు, నలఁ నెసఁగి ♦ యుండు వాఁ డస్తు♦ యుఁకుఁ దగఁగ.

క. ఏవాని యింట నిత్యం, కేశీశ్ గాని యింటఁ♦ బాయ నారదుఁ గాఁ
గాంపఁబడు నట్టియాతం, డీవాఁడ ♦ యుఁ దగు సధిపా. 266

---

* భోగులు = పాములు.

తే. చోరుఁడును వ్రతభ్రష్టాత్మయుఁ ♦ గ్రూరుఁ డాయు, ధోపజీవి వైద్యుఁడును సు♦రాపి వేద
విక్రయియు భ్రూణహత్య గా♦వించిరాఁడు, హింసకుఁడు దగ రాతిథ్య ♦మిచ్చుటకును.

తే.‡లవణ మన్నము పెరుఁగు పా ♦ల్మధువు నూనె
గుడము ఫలమూలాదులు లీలఁ ♦ గూర్చి యిచ్చు
వస్త్రములు నేయి మాంసము ♦ వసుధ ద్విజుఁడు
విక్రయింపఁగ రా దెట్టి♦వేళ నైన. 268

మ. నగరంబుఁ జనులోష్ణకాంచనముఁ గ్రూ♦రత్వాదిగూరుండు ని
ర్ధననిందాస్తుతినిత్యచిత్తుఁ డయి వై♦రాగ్యంబునం బొల్చున
న్నుతచారిత్రుఁడు భిక్షుకుం డరణము♦వ్వ డెన్న నారణ్యభూ
గతుఁడై కందఫలాశనుఁ డగుచు నే♦కాంత బుద్ధి నిక్కాలముఁ. 269

తే. బుద్ధినుంతున కపకార♦ముం బొనర్చి, దూరముం దుంటి నా కేమి♦దోసఁ గటంచు
నెనఁగ రాదు తద్భావువు ♦ లెంతదూరమ్మైనఁ జనుడెంచి హింసించు ♦ నరులఁ బట్టి.

నీ. నమ్మిన నొక్కింత ♦ నమ్మంగ నగుఁ గాని, నమ్మరానిని ♦ నమ్మ రాదు
కోప మింతయు లేక ♦ గుప్తదానము చేసి, గుణగరిష్ఠుం డయి ♦ కుదర వలయు
మధురంబు ప్రియము గా ♦ మాట లాడుచు నెప్డు, నెలఁతలపలుకుల ♦ నులువ రాదు
గృహలక్ష్మి లగుటచే ♦ గినియక సతతంబు, కులకాంతలను బ్రోవఁ ♦ దలఁప వలయుఁ

తే. దండి నంతఃపురంబునఁ ♦ దల్లి నంట,యింట గోవులఁ దనుఁ బోలు♦నిష్టసఖునిఁ
దాను గృషి వర్తకంబునఁ♦దగిన భృత్యుఁ,బుత్ర ద్విజసేవ నియమింపఁ♦బోలు నెవ్వఁడు,

తరుణోజ రాజులకు స్మంత్రి♦రక్షణ మెప్డు ♦ పరిస్తుతింపఁగను ధ♦న్యుఁ డయి యొప్పు
రాజన్యగేహసౌధ♦రాజ మధ్యమ నగణ్య చ మ త్కృ♦తి సన ♦ మున్నతములు
పూజింపఁ దగువిద్యఁ ♦ బూజలి మిత్రత్వ♦ముం బెనుఁగువానితోఁ ♦ బోలు మంత్రంబు
తేజరిల్లు రాజు ♦ స్థిర నటైమంతి♦దివ్యబుద్ధిఁజేసి ♦ స్థిర వైభవమున. 272

అ. అపరీక్షితకార్య ♦ మాచరించినవాఁడు, భ్రష్టుఁ డగుచుఁ దుదకు ♦ నట్టుఁ డగును
సుపరీక్షితకార్య♦శోధకుం డగువాఁడు, వివుల సౌఖ్య మందు ♦ వివులయందు. 273

క. మంచిపనుల్ సేయనివాఁ, డెంచం దుది రగచుఁ గాన ♦ నెప్పుడు మునుము
న్నించి పౌనర్భం దగు నది, పెంచుఁ సిరి సుగము నసము ♦ పృథ్వి జనులకున్.

అ. వేదహీనుఁ డైన♦విప్రుండు శ్రాద్ధభో, క్తృతకుఁ గానియట్లు ♦ శీతలమున
సంధివిగ్రహాది♦పాడ్గుణ్యహీనుఁడై ,మంత్రి తగఁడు కార్య♦తంత్రములకు. 275

‡ పరిమళములు = సుగంధద్రవ్యములు.

క. ఆయున్నయాంబు లెట్టిగియుఁ, బాయక మంత్రంబు కార్య♦పరతంత్రుండై
యేయెడ వర్తించెనురా, జీయుర్విం రాజ్యలక్ష్మి ♦ నెల్ల భజించున్. 276

ఆ. రాజు నను మాడు దానె ♦ రాఁబడి నంతయు, మ్రింగికొనక వదలు♦భృత్యజనుల
కెల్లఁ బంచి పెట్టు♦నిద్ధఁగర్మస్థు డు, వేర్మి గాను చూడుఁ ♦ బృథ్విలోన. 277

ఆ. బ్రాహ్మణుండ యెఱుఁగు ♦ బ్రాహ్మణాంబు, భర్తనెఱుఁగ భార్య♦నక్తంబు
నృపతి యెఱుఁగు మంత్రి♦పరిభావ ము, లా క్షితిఱుగు రాజు♦నేర మెల్ల. 278

సీ. వధియింప వగిసిట్టి♦నై రి నే ఱిక్కొన, నిడరాఁగ నడిచి ♦ నిమను వచ్చి
వృద్ధబాలాతుర♦పృథ్వీసురాదులఁ, గలహించవ లా డెట్టి♦కాలమునను
నగుదన్న వెలయింపఁ ♦ దగదు కోపహతాన్నపానములు వై మ్మెఱ ♦ దనుఁబలు వచ్చుఁ
గలిమిలేములఁ గొప్పుఁ ♦ గలఁగరాదుగఁ జెల్లఁ, బడుఁ మిక్కి లి ♦ కుందు వచ్చి

తే. లోకవృత్తము ప్రాజ్ఞుఁడు♦లో నెఱుఁగుఁ, నెఱుఁగఁ డితరుండు మూఢుఁడై ♦యెల్లవెంట
దెగదు మంచును ధనకుల♦ద్విజులు నెల్లఁ, జేరువై వచ్చు వానికిఁ♦జేటు మఱియు. 279

మ. ధనహీనుం డయినం గృతజ్ఞుఁడను వి♦ద్వాంసుండు దక్షుండు న
జ్జనమాన్యుండు బుధజ్ఞభావ్యుఁ డగురా♦జన్యుం జిరేష్టించు భూ
జన మెల్లం ధృతి శాంతి దాంతియును శౌ♦చంబుఁ సువ్రతత్వముఁ
ధనలాభంబున కాకరంబు లగుచుఁ ♦ దళ్కొత్తు నవ్వానికిఁ. 280

తే. పావుఁడుం గృతఘ్నుఁడు నిర♦పత్రపుండు, పరుల కింతయుఁ జెట్టని♦పామరుండు
రాజుకడనుండ నొప్పదు ♦ రాజ! వారిసాన్తు కాలాహిపో త్తనఁ ♦ బోలుఁ జూవె.

తే. అంతరంగికజనులకు ♦ నలుక వొడము, నట్లు గావింప రా దొకిం ♦ తైన తప్పు
లేనియప్పుడు తనకు ము ♦ ప్పైను దాన, వారి దేవతలంబోలె ♦ వలయు వేడ.

తే. బాలురును స్త్రీల్ పశుపత్తులు ♦ పతితులు కీత
వులును మూర్ఖను లగువారు ♦ కొలువుదీర్ప
రులుగ నుండఁగఁ గర్జముల్ ♦ నలువురాజు
వడి మునుఁగు నేట నశ్నప్ల♦వంబు పగిది. 283

ఆ. మిట్టిపడక తగిన♦యట్లు లుండెమువాఁడె, వండితుండు నాఁగఁ ♦ బరఁగు మిట్టి
మిట్టిపడెడువాఁడు ♦ మేదినిపైఁ గీత,వుండు నాఁగ బరఁగు♦మండు నధిప. 284

మ. కీతవులు జారిణుల్ పాగడఁ ♦ గేవలగర్వముతో మెలంగుదు
ష్టతముఁ డజప్పిముఁ సుఖ మెం♦సంగ నిల న్మనఁ జాలఁ డట్లు సీ
సుతుఁ డధ్వంసుఁ పాంచనృప♦సూనులఁ గా దని పీనిన త్తిపై
ప్రీతి నిడి తింతలోఁ గ నెము ♦ చెల్లినవానిని గాఁగ వీనిన్. 285

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు. 286

క. పురుషుఁడు బొమ్మలాటంగునఁ, దిరుగాముచు నుండు బొమ్మ ♦ త్రిప్పలఁ బడుచున్
జరుగునది జరుగ కుండదు, పరిదేవన మేల మనకు ♦ వలయునొ చెపుమా. 287

వ. అది యట్లుండనిమ్ము నా కింకను నిమాటలు విన మనం బువ్విళ్లూరుచున్నయ దవ
హితుండవై యున్నవాఁడం జెప్ప మనిన నతం డిట్లనియె. 288

క. అనుభవకాలము రాకుం, డిన స్మృతి యేగుదెంచి ♦ నీతి మెయిం జె
ప్పిందాని హిత మటంచున్, జను లిం తెయునే గ్రహింపఁ ♦ బాలరు కాదే. 289

క. ప్రియుఁ డగు ధనదానంబున, బ్రియవాదమునన్ జనుఁడు ♦ ప్రియుఁ డగు వీరిన్
బ్రియు లనఁ గాదు మంత్ర్యప్రియుఁ డగునా జెప్రియుఁడు ♦ పృథ్వీనాథా. 290

క. సాధుప్రులుం బండితులున్, మేధావులు తగరు వేఱ♦మిం జియుఁ దగం
బోధించువారు ప్రియ మా, బోధకులకుఁ బ్రియము నేఁతె ♦ వోలు నరేంద్రా. 291

ఉ. పుట్టిననాఁడ చెప్పితిని ♦ గోలిచి దుష్కృతనంబు లెల్ల నీ
చెట్ట నుయోధనుఁ విడువఁ ♦ జిత్తము చేయుము శేషనంతతిన్
నెట్టనఁ గాచికొ మ్మనుచు ♦ నీ వటు నేయమి నెల్లవారికిన్
మట్టి మెసంగ నయ్యెఁ గద ♦ మానవనాథ! యిఁ కేమి చెప్పదున్. 292

ఉ. అధికవృద్ధిమూల ♦ మైనక్షయం బది, క్షయము గాదు మిగుల ♦ హయము మూల
మైనవృద్ధి వృద్ధి ♦ యన గాదు సి వింత, తెలియ వైతి కొడుకు♦తీపిఁజేసి. 293

క. ధనవృద్ధులు గుణవృద్ధులు, నన నిరుదెగ లందు మేటు ♦ లాగుణవృద్ధుల్
గనుఁగొన గుణహీనులు నీతినుఁజన్మలు వాఁ విమువఁ ♦ దగు నివు వైనన్. 294

తే. అనుచు ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లను♦నయ్య నివు,రా గలుగుదాని నంతయుఁ♦బ్రాజ్ఞ లెన్ను
నోజఁ జెప్పి తైనను విడ ♦ నోప నుతుని, ధర్మ మెం దందు జయ మని♦తలఁచుచుందు. 295

వ. అనిన విదురుండు వెండియు. 296

మ. గుణసంపన్నుఁడు భూతికోటి కెపుమం ♦ గోరంచు కీ డింతయున్
గుణహీనుఁడు పరాపవాదము కై ♦ కూర్చున్ మహాదోషముల్
గణుతి పం దగ గట్టివాని గడు ని♦క్క ల్లైనఁ దత్సంగతిన్
గుణ మూనేనిఁ బరిత్యజింపఁ దగు యో♦గ్యుం డైనవాఁ డెమ్మెయిన్. 297

ఉ. బూతికి లేక వేదనఁడి ♦ పొల్పతి పోయిఁ దీనభావమునన్
జ్ఞాతి ననుగ్రహించినను ♦ సంపద పెం పగు నంత్ర గాన నీ
జ్ఞాతులు పాండవుల్ పరమ♦శాంతులు దాంతులు వారిపృథ్వికిన్
భ్రాతగఁ గొన్నయ్యె.నలతి♦పల్లియ లైన నొసంగి ప్రోవవే. 298

ఆ పెద్దవాఁడ వీవు ♦ పేర్మి వారును వీరుఁ, గూడి మూఁడి కోర్కి ♦ కొనలు సాఁగ
నుండునట్లు సంధ ♦ నొనగూర్పు యత్నింపు, మధిక యశము వచ్చు ♦ నందువలన. 299

క. హితము గోరినవాఁడను, హితుఁడను నీ కిపుడు నేను ♦ హిత మెఱిఁగింతుఁ
మతి నిలిపి నాదునొడువులు, నుతు శైల్లరు మనెడుపథమునఁ ♦ జూడుము వేగఁ. 300

సీ. జ్ఞాతివైరం బెప్డు ♦ చనదు జ్ఞాతులఁ గూడి, సౌఖ్యంబుఁ బొందుట ♦ చనియెఁ గదవె
జ్ఞాతు లుత్తము లైన ♦ జను నుద్ధరించెద, రధము లైనను ముంతు ♦ రర్భినమున
నుత్తముల్ పాండవు ♦ లోము వారలఁ దెచ్చి, తవులదు నీకు శా ♦ త్రవులభయము
భీమంతుఁ డగుజ్ఞాతిఁ ♦ జెంది యన్యజ్ఞాతి, వగచిన వానికి ♦ వచ్చు గీడు
లే, కాన పాండవు ల ట్లుం ♦ టి కాదు నాదు,పలుకు వినవేని రణమందు ♦ వారొ వీరొ
మడిసినప్పుడు వగచుచు ♦ మంచ మెక్కి, కుందునంజేసి పోదువు ♦ కుమిలి కుమిలి.

తే. అట్లు రాకుండఁ దొలుదొల్త ♦ నరసి యురసి
తగినగతి నోవ నగు నీదు ♦ తనయునందు
దవ దనుము బుద్ధి సెప్పి పాం ♦ డవులఁ బిలిచి
రాజ్యమున నిల్పు మింతయుఁ ♦ బూజ్యుఁడ వయి. 302

చ. తెలిసినవారు చెప్పినగ ♦తిఁ గనుంచి కృతార్థుఁ డయ్యెనే
నిలపయిఁ గీర్తిమంతుఁ డగు ♦ నెంత ప్రవీణుఁడు నేని జ్ఞానముఁ
గలియఁగఁ గూర్చుకున్న నొక ♦ కార్యమునుం బొనరింపలేక మి
క్కిలి వగ లంది కుండఁడిని ♦ గించు తెఱంగున నై నరేశ్వరా. 303

ఆ. పాపపంకమంగఁ ♦ బడి పార మందఁ డ, కార్య మాచరించుఁ ♦ కష్టుఁ డిష్ట
సిద్ధు లగు మీఁద ♦ శివలోకమున కేగుఁ, బుణ్యమాచరించు ♦ పురుషుఁ డరయ. 304

తే. *మదము స్వప్న మవిజ్ఞాన ♦ ముదితహృద్య, కారము కుమంతి విజ్ఞాను ♦ గానిదూత
యనెడునాఱును వర్జించి ♦ దారుణములు, నీని కడి క్రమ్మఁ గూడి ♦ విజయ యగుఁదు. 305

క. చనుపఁగ వృద్ధులసేవం, బొడలక కృతికిఁ బోలు ♦ పురుషుం డైనఁ
మది నెఱుఁగ లేము ధర్మా, స్థిదశం దా నిట్టి దనుచు ♦ ధరణీనాథా. 306

తరళము. ‡వినఁగ నొల్లనివానికిం బొది ♦ వించుబోధన మంతయుఁ
వనధిమధ్యమునందు వైచిన ♦ వస్తువట్టు లనాత్మ్యమౌ
జనునియం దిదువిద్యయట్లు ప్ర ♦ శాంతవహ్నిపదంబునం
దనఁగ వేల్చినహోమ మట్లు ని ♦ రర్థకం బగు వింటివే. 307

---

* అయశము = దూర్గము. ‡ అనఁగను = కలయు.

ఆ. బుద్ధిమంతుఁ డైన♦పురుషుండు మది నెంచి,బుద్ధిబలమువలనఁ ♦ బోలఁ గాంచి
వినయుఁ గనియుఁ బ్రాజ్ఞుఁ ♦ డని తోఁచెనేనియు,వానితోడ మైత్రి♦వలయుఁ జేయ.

తే. వినయ మయళేంబును హరించు ♦ నిక్రమం బ
నర్థమును ద్రుంచు శ్రమ క్రోధ ♦ మపనయించు
విమల మాచార మవలక్ష♦ణములఁ ద్రెంచు
ననుచు నెఱుఁగుము నీవు నె♦మ్మనమునందు. 309

తే. ధరణి రాజోపసేవితు ♦ ధార్మికుఁ బ్రియు,దర్శనుని బహుమిత్రులఁ ♦ దగులువాని
వైద్యు సుచను మిత్రుఁగా♦వలయుఁ గొనఁగ,ననుచు నీతిజ్ఞు లగువార♦లనిరి వింత. 310

క. ఆకులీనుఁ డైన మర్యా,దకు నై దుష్కార్యగతికిఁ ♦ దగులక ధర్మా
త్మకుఁ డైనజనుఁడు ఘనుఁ డని, పరికటింపంబడుఁ గులీన♦వర్గమునందున్. 311

క. మతిగాని పరిజ్ఞగానీ, స్తుతవిశ్వాసంబుగాని ♦ తుల్యము లయినన్
క్షితి వారిమైత్రి కెప్పుడు, చ్యుతి గలిగెడుమాట నిజము ♦ సూవె నరేంద్రా. 312

తే. గర్వి దుర్బుద్ధి కపటి మూ♦ర్ఖప్రియుండు, రౌద్రకర్ముఁడు నిజధర్మ♦రహితుఁ డధిక
సాహసప్రధానుఁడు నగు♦జనునితోడఁ,జనదు మేధావి కెప్పుడు మైత్రి♦ని మనర్ప.

తే. ధార్మికుఁడు సత్యవాది కృ♦తజ్ఞుఁడు దృఢ,భక్తి గలవాఁడు భవ్యప్ర♦వర్తనుండ
నీచుఁడు జితేంద్రియుండును ♦ నిరతమైత్రి,కర్హు లగుటఁ ద్యజింపరా ♦ దట్టివారి.

తే. క్షమయు ధృతియును సర్వభూ♦తములయందు
మార్దవ మసూయయును మిత్ర♦మాననయును
ననఁగ నీయేను నరులకు ♦ నాయు వొసఁగు
నని వచించిరి పెద్దలు ♦ మనుజనాథ. 315

చ. చెడియెడు నన్నవాని దృఢ♦చిత్తముతోఁ జెడకుండఁ గార్యముల్
నడపుచు నీతివర్తనము♦నం బయి వచ్చెడుదానికిఁ బదుల్
వడయ నెఱింగి కాలగతి ♦ వట్టి మెలంగుచుఁ గార్యశేషముఁ
గడఁగొనురీతిఁ జేయఁ గడ♦కట్టుజనుండు చెడం డొకప్పుడున్. 316

క. మనమును వాక్కు నఁ గర్మ,మునఁ బావనుఁ లాచరింపఁ ♦ బోవక శుభన
ర్తనమునఁ బోయెడువానికి, ననిశేము కళ్యాణ మబ్బు ♦ నంస్రు ముసీంద్రుల్. 317

తే. శ్రుతము నార్జవ ముద్యోగ ♦ మతిధృతియును, మంగళాచరణం బప్రమాద ముచిత
వర్తనంబు పూర్వోత్తర♦నరవిచార, మివి లభించిన సంపద ♦ లవి లభించు. 318

సీ. శుభలాభసంపదల్ ♦ సొంపొందుటకు నని,ర్వేదమే మూలమై ♦ వెలయుచుండు
ధర ననిర్విణ్ణుఁడు ♦ గురుతరసౌఖ్యంబు, నొందు సంకటముల ♦ డిందుపడక

యదిలోన నుత్తమపదముఁ గోరెదున్నృపునకు శాంతియే ప్రధానమ్ము నూవె
ఱమకు మించినతోలు ♦ ఱము నొండొకఁడు లేమ,హ్నమికి సర్వంబు వశంబు యగును
అ. దానమునకు బలము♦తపమును బ్రహ్మవే,త్తలకు బలము శ్రుతియు ♦ ఖలులబలము
ప్రాణిహింస సుగుణ♦వంతులకు బలంబు, శమ మటంచు నెఱుఁగఁ ♦ జను మహీశ.
చ. తనకు బలఁబు గల్గినను ♦ ధర్మవిరుద్ధమయేని నశక్తున
ట్లనయము నోర్చి యుండ నగు ♦ నర్థవిచారణ మాచరించుప
ట్టున నగుకీడుమేళ్ల కెవు♦ఁడు నము డైనవిధేకి కేశమం
బొనరెడు ధర్మముం జెడక ♦ యుండిన గామను నొంద నొప్పెదుఁ. 320
ఉ. ఏమువుగొట్టువానికడ ♦ నెవ్వఁడు లే దనువానిచెంత నే
నాఁడు నొకంపు యత్నము నొ♦ప్పనివాఁడెడఁ శమంబునం
బూనినవానిపొంత బల♦ము డగునాతనియొద్ద దాంతి నా
నోడెదువానిదండ సిరి ♦ యుండఁడు యుండిన రెండునాళులే. 321
క. ఋజుమార్గమందు నుండుట, వృజినము లగుపనులు సేయ ♦ వెఱచెడువానిఁ
గుజను లశక్తునిఁగా నెం,చి జగంబున నెవ్వఁ డేలి ♦ సేయుదు రధిపా. 322
క. అతిసాధువు నతిదాతను, నతిశూరు నతివ్రతుఁ భ♦యంబునఁ జేరఁ
మతి సేయదు శ్రీ గావున, నతిమాత్రము సెల్ల దెల్ల♦యందు నఁ బెద్దా. 328
మ. తనకుం దోఁప కొకర్లు సెప్పిన వినం ♦ దాత్పర్యముం జేయ కే
ఘనుఁడఁ నాసరివాఁడు లేఁ డని సుహృ♦ద్గర్వంబునం దోఁగువా
నిని రోయఁ సిరి వెట్టిగొడ్డుపగిదిఁ ♦ నిల్వంగఁబో కెక్కఁడేఁ
జను భూయిష్ఠగుణానుణంబులను మె♦చ్చంబోవ మా నెప్పుఁ. 324
చ. శ్రుతులు పఠించినందులకు ♦ సోమమునం గగ వహ్ని వేల్చుటల్
శ్రుతము లెఱింగినందులకు ♦ శుద్ధచరిత్రము నొందఁ గల్గుటల్
సతులను బొందినందులకు ♦ సంతతసంతతిసౌఖ్య ము౦డుటల్
తతిధన ముండినందులకు ♦ దానము భోగమునుఁ ఫల౦ బగుఁ. 325
ఉ. లోకమునం దధర్మమున ♦ లోఁగొని యుండినవిత్తరాసులఁ
దేకువఁ జేసి పుణ్యగతిఁ ♦ దేరెద నంచుఁ దలంచి సత్క్రియా
నీకమునందు వెచ్చపడ ♦ నిల్పినదాన ఫలంబు మృగ్య మా
గాకులఁ గొట్టి గ్రద్దలకుఁ ♦ గా నిడిన ట్లగు నూవె భూవరా. 326
తే. పాలు నీళ్లను దుంపయుఁ ♦ బండు నౌ,ధము హవిస్సును గురునివా♦క్యమును ద్విజుని
కోర్కి దీర్చుట యనునివి ♦ కొంచెమేని, వ్రతవిభూతము సేయవు ♦ వసుమతీశ. 327

---

* భూయిష్ఠగుణానుణంబులు = అనఁగా నెక్కువ గుణమై నడు ఎక్కువ యగుణ మైన వని శాత్పర్యము.

క. తనయాత్మకుఁ బ్రతికూలం, బని తోఁచినదానిఁ బరుని ♦ కనుసంధానం
బొనరింప రాదు మిక్కిలి, యును నావశి యగుచు యోని♦యును గురునాథా. 828

తే. ఘనుమతీశ! యకోపము♦వలనఁ గ్రోధ,మును నసాధువుఁ సాధువు♦పొత్తువలన
దానమునఁజేసి కృపణుని♦నూన్యతమున,నన్యతముం గెల్చి మే లంద♦నగు నరునకు.

తే. స్త్రీలు ధూర్తులు సోమరుల్ ♦ బాలిశులును,భీరువులును గృతఘ్నులుఁ♦జోరులు నతి
కోపనులు షండులును నా స్తి♦కులును బరుష,మానులును విశ్వసింపఁగ ♦ రానివారు.

క. అనిశము పెద్దలఁ గొలిచెడు,దినునకు నాయువును శ్రీ య♦శంబును బలముఁ
గనుఁగొన వృద్ధిం బొందెడు, నని వేదములుఁ బల్కుదు వినఁగ ♦ నయ్యె నరేంద్రా. 831

క. గురువిశ్లేషమువలనఁ, బరధర్మాతిక్రమంబు♦వలనఁ విద్వ
ట్పరిచర్యవలన నగుదు,ర్భరకార్యము సేయఁ బూన ♦ రా దెవ్వనికిఁ. 832

క. చదువనివురుషుఁడు సంతతి, పొదలనినంగమము రాజుఁ ♦ బొందనిరాష్ట్రం
బెదియును నాధారము లే, కొదవినప్రజ శోద్య మగుచు ♦ నుర్విం దనరుఁ. 833

తే. ముదిమి దేహి కెవుడు మార్గ♦మున నడచుట
ముదిమి జల మూరి పాఱుట ♦ భూధ్రములకు
ముదిమి సురతంబు లేమి పూఁ♦బోఁడులకును
ముదిమి వాక్కల్య మాత్మకు ♦ నదమలాత్మ. 834

సీ.*శ్రుతుల కనామ్నాయ♦గతి దోష మవ్రతిం, బవసనుపర్యుల ♦ కధికదోష
మిలకు కోషమ్ము వా♦హీకదేశము లప్సృతము పూరుషునకు దో♦షము తలంప
సతికిఁ గాతూలాల ♦ మతిదోష మతిథికుఁ, బరదీగమనంబు ♦ బహుఁలదోష
మపరంబికిం దోష ♦ మగు రజతము రజ,తమునకు దోషము ♦ తగర మగును

తే, దగరమునకు దోషము సీస ♦ మగును సీస
మునకు దోషము చిలు మగుఁ ♦ బూరుషునకు
సన్యత మది దోష మగుఁ గాన ♦ మనముండు
దానికిం జంక వలయు నో♦మానవేంద్ర. 835

తరలము. నిదుర వోయి సమాప్తి నిత్తుమె ♦ నిద్రకుఁ బతితో రతిఁ
బొదలి కామముఁ బుత్తుమే సురఁ ♦ బొంది త్రాగుముఁ దీర్తుమే
చిదుగు లేసి కృశాను నాఱఁగఁ ♦ జేయఁ జాలుదుమే సుఖం
బెదియును న్వీడ లేము దానికిఁ ♦ దృప్తి లే దొకనాఁటికిఁ. 836

---

* వాహీకదేశము = కవిటినేల;

క. ఎప్పటికిఁ బ్రమాణంబులు, ముప్పని తత్సుఖమునఁ బ్రమోదుఁడు గాఁడే
నప్పురుషుఁ డజీవితం బది, నిష్ఫలఁ బమవూవు నాఁగ ♦ నెఱిఁ దొఱఁగు నృపా. 337

ఉ. శాత్రవులఁ జయించి విలంఘ్రత్రి-యలం బొదలించి దారలఁ
మిక్కుటులోర్కి- దీరునటు ♦ మిక్కి-లి రొక్క మొసంగునట్టిఁడే
ధాతిఁ బ్రశస్తజన్మ్యఁ డయి ♦ తాఁ బొలుపొందు నహ్రసజీవియై
పాత్రత గాంచినం జనుఁ డ♦నశ్వను చావఁగ నైఁ డాఁడె పో. 338

క. ధనకనకవస్తువాహన,వనితాజనగణము త్యకు ♦ వలసినయం తుం
డినఁ జాల దనెఁబుచిత్తమె, పోనరెఁడు నని తెలిసి నీవు ♦ మోహము విడుమా. 339

తే. మతియు శైశవోదశాత్ర ♦ మూనసమున, నసుఁ నీకు జనించిన♦చంద మైనఁ
బుత్రులకుఁ బోలెనలపా ♦ వుత్రులకును,శైలిమిఁ బూవుము మెత్త నై ♦చిత్త మమర. 340

ఉ. కాహము. ఎందుఁ బెద్ద తగులఁ బోవ ♦ కెల్లరుఁ గణింప లోఁ
బొందుపఱిచి కార్యములను ♦ బుద్ధి చేసి ధర్మవుం
గందువలకుఁ దనిలి యున్న ♦మనుఁడు విడిచి కుబనముఁ
బొందుపడినసామువగిదిఁ ♦ బొదలు వదలి దుఃఖముల్. 341

తే.†అనృతమాకుట రాజుచెం♦తను వసించి
కొండెములు చెప్పుచుంటయు ♦ గురు నళీక
మున నిగ్రోధించుటయు ననుఁ♦మూఁడుగతులు
బ్రహ్మహత్యకుఁ దుల్యముల్ ♦ పార్థివేంద్ర. 342

క. తలఁప నసూయయు మృత్యు,స్థల మతివాదంబ సిరికి ♦ శస్త్రము గురువుం
గొలువమి త్వరయుఁ శ్లాఘ గుఁ, దలపోయుఁగ విద్య కరులు ♦ ధరణీనాథా. 343

తే. చాపలంబును మోహము ♦ నబ్ధతయును
మదము నాలస్యమును నభి♦మాన మనిశ
గోష్ఠియును ద్యాగమును విద్యఁ ♦ గొనెనువారి
కగునుపశోభనములు నాఁగ ♦ నలరుచుండు 344

మ. విద్యార్థికి సుఖంబును సుఖార్థికి విద్యయుం గలుగ నేరవు గావున సుఖార్థి విద్యయును
విద్యార్థి సుఖమునుం ద్యజింప వలయు. 345

తే. అగ్ని కాష్ఠములకు సింధు ♦ వాపగలకు, నంతకుఁ బూతములకు నఁబ్ధు లెల్లఁ
బూరుషులకును సంతృప్తి ♦ పొంద రనుచు, నుల్లమందుఁ దలంపు మో♦యుర్వినాథ.

---

* పవ్రావజీవి = ఇట సంన్యాస మధ్యాహారము. † అలీకము = అసత్యము;

తే. ఆశ ధైర్యమును హరించుఁ ♦ సంతకుఁడు న
మృద్ధిని హరించుఁ శోధము ♦ శ్రీ హరించుఁ
గృపణత హరించు యశము హరించుఁ బని న
రయమి క్రుగ్ధవిప్రుఁడ రాష్ట్రమును హరించు. 847

క. అజోష్ణోచ్ఛవకాంస్యరజతవీణాదర్శధుమృతవృషభాము బకశంఖస్వర్ణనాభరోచనా
దిశోభనద్రవ్యంబులు దేవబ్రాహ్మణాదిపూజార్థం బెల్లగృహంబుల సంపాదించి
యుంచుకొన వలయు నని శాస్త్రనయము బని మతియును. 848

మ. అపకృష్టి భగుకామశోభనములఁ బ్రాణాపాయముం గల్గ నా
నవు ధైనఁ విరాము ధర్మ మది నిత్యం శాత్మ్యము మోక్షె ని
ల్లపుసుఖ సౌఖ్యము దుఃఖముఁ గన నని త్యంబుల్ ప్రకృత్యర్థముల్
నృపనోకాగణి నీ నిత్యముల కిం తే నాన వీడం దగుఁ. 849

తే. నిత్యములయందు నీబుద్ధి ♦ నిలువఁ జేసి, నిత్యసంతోషి నగు మది ♦ నీకు లాభ
హేతు వగు నట్లు గా కిట్లు ♦ హేయ మగు, నిత్యసుఖ మెంచి తవియింపఁ నీతి యగునె. 850

మ. ధనధాన్యంబుల నిండి యున్నధరణిఁ ♦ ధైర్యం బవార్యంబుగా
మును బాలించి సుహృత్సుభావ లగుమం ♦ బొల్పొందుభూమీంద్రు లె
ల్లను నానావిధభాగ్యభోగ్యములు సెల్లఁ ♦ రాజ్యముల్ వీడి వీ
డని కాలాంతగనేత్ర చిక్కి వని యుం ♦ తుల్ నగాడమో భూవరా. 851

చ. కని దయుఁ గాంచి పెంచి కమఁ ♦ గష్టములం బడి పెద్దవానిఁ గా
నొనరిచినట్టిపట్టి మృతి ♦ నొందిన నేమ్మచు వల్లకాటికిఁ
గొని చని చిమ్మ వెట్టి యొగ ♦ కొంచెము కొంచక కట్టియం బలెం
గనుఁగొని కాల్చి వత్తు రిది ♦ కాలమహత్వము నాఁగ బోలదే. 852

ఉ. అక్కట మిత్తివాతఁ బము ♦ నాతనివిత్తము లాతఁ లెల్లరుఁ
బెక్కుదు రక్కళేబరము ♦ మీఁదికి నేగదు దాని నగ్నియో
కుక్కలొ నక్కలో మెనవుఁ ♦ గూడి యొకంతను బోదు వానితో
నిక్కడిపుణ్యపాపముల ♦ యోగును మూఁగికొనంగ నై వడిఁ. 853

తే. వంధ్యవృక్షంబులం బఱీ ♦ వార మెల్ల, నదలినట్టులు మృతకళేబరము విడిచి
పుత్రమిత్రకళత్రముల్ ♦ పోవు రవలఁ, గర్మ మొక్కఁడు వెన్నంటి ♦ కడలు వింకె. 854

క. జతనించి ధర్మకర్మము, క్షితితలమున జనుఁ డొనర్చు ♦ శ్లోకును దానన్
వితతయశం బిచ్చట నై, సతతసుఖం బచట నగును ♦ శ్రీకాంతలనాథా. 855

క. ఈలోకంబునకుం బై, నాలోకంబునకుఁ గిందఁ ♦ నంధతమం బై
క్రాలునది మోహ మిందీ్రియ,జాలంబున కీవు దానిఁ♦జతఁ బడకు మటఁ. 356

క. నాయీవచనము విని సీ, పీయెడ నమ్యక్ప్రకార ♦ మెఱిఁగితి వేనిఁ
బాయనికీర్తి య నిష్పటఁ, బాయనిసౌఖ్యంబు నచటఁ ♦ బడియుదు వనఘా. 357

చ. పొలు పగునాత్మ యన్ననది ♦ పుణ్యము దానికి రేవు నత్యమే
నలిలము ధైర్యమే తటము ♦ నత్కృపయే సుతరంగపం క్తి యై
వెలయును దానిలో మునిఁగి ♦ విశ్రుతపుణ్యుఁడు పూతగాత్రుఁడై
పొలిచెదు నూర్ధ్వలోకముల♦పొంత ననంతసుఖప్రసంగతిఁ. 358

తే.*మతియుఁ బంచేంద్రియము లను♦మహితజలము
గలిగి కామము క్రోధ మఁ♦గ్రాహములకు
నిలయ మగు నొంతునది దాని ♦ ములుగక ధృతి
యనెడుతరి దుర్గములు దాఁటి ♦ చనఁగ వలయు. 359

తే. ప్రజ్ఞచే విద్యచేత ధ♦ర్మంబుచేత, వయసుచే వృద్ధు డగువాని ♦ బంధుజనుని
గౌరవించి ప్రసాదంబుఁ ♦ గాంచి వానిఁ,వలనఁ గార్య మకార్యము♦దెలియ వలయు.

క. ధృతిచే శిశ్నోదరములు, మతిచేఁ గన్నులును శ్రోత్రములు ♦ మతి కన్నులచే
సతతము కాల్సేతులు కర్మతతులచే మనసు వాక్కు ♦ మనుపఁగ వలయుఁ. 361

ఉ. స్నానము సంధ్యయుఁ జపము ♦ నల్పుచు సత్యము పూని పల్కుచుఁ
మానుగ వేదశాస్త్రములఁ♦మధ్యమునందుఁ జరించుచుఁ గురు
ధ్యానముఁ జేయుచుం బతితు ♦ లై పసువారిమరాన్నముం దినం
బూనక నిత్యకర్మతతిఁ ♦ బొంది మహీసురుఁ డంచు బ్రహ్మముఁ. 362

చ. శ్రుతులఁ బఠించి జన్నములు ♦ చొప్పడఁ జేసి తదీయవహ్నులఁ
సతతము గొల్చి పెల్చునఁ బ్ర♦జాపరిపాలన సూచరించుచుఁ
క్షితిసురరక్షణార్థముగఁ ♦ జేకొని శస్త్రము సంగరంబునఁ
హతుఁ డగుపార్థివుం డెపుడు ♦ నాకమునం దము సుఖంచు నెంచఁగఁ. 363

ఉ. విద్దెలు నేర్చి క్షత్రియుల ♦ విప్రులఁ గొల్చుచుఁ గాలమందు సం
పద్దశకుం దగఁ ధనము ♦ పంచి సమాశితకోటి కిచ్చుచుఁ
బెద్దలభక్తి నేపుటక ♦ వీల్చి త్రివేదపవిత్రగంధముఁ
బొద్దులు పుచ్చువై శ్యునకుఁ ♦ బొందఁగ నయ్యెడుఁ బుణ్యలోకముల్. 364

---

* మతియుఁ = మనుఁగు.

చ. ద్విజుల నజస్రముఁ బ్రీతి నొల్చుచు నాలఁ గాచుచుఁ
నిజకులధర్మతత్పరత ♦ నిచ్చలు నత్కీర్తి లాచరించుచుఁ
సుజనులతుష్టికిం దగిన♦చొప్పున నొప్పుచు భూతకల్మష
వ్రజఁ డయి పాదజుం డొడలు ♦ వాసినపై దివి సౌఖ్య మందెడుఁ. 365

తే. నాల్గుజాతులధర్మముల్ ♦ నాయెఱింగి,నట్లు చెప్పితి ధర్మజుం ♦ దట్టిరాజ
ధర్మమునఁ గాక యుండుట♦తగవు గాదు, చెప్పితిని వానిఁ బిలిపించి♦చేయు మట్లు.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు విమురుదిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 367

తే. నీవు చెప్పిన దంతయు ♦ నిక్క మగును, భాండవ్రజపట్ల నా కిట్లు ♦ పరఁగు నైన
మానుయోధనుఁ గనినప్డు ♦ మాఱు నిద్ది,కాలసూత్రము గా కేమి♦కలదు తెలియ.

క. దైవమును గడవ నేఁదఁగ, నేవానికిఁ దరము గాద ♦ యే నెంతు మదిఁ
దైవము బలవత్తరు మని, యేవేళం బొరుషంబు ♦ హీనం బనియుఁ. 369

వ. అని మఱియును. 370

వనప్రస్థాశ్రమపర్వము.

తే. తెలిపితివి సర్వధర్మముల్ ♦ తేటపడఁగఁ
జెలియఁ జెప్పుము మఱియును♦ దెలుపఁ గలవి
యుండెనేనియు నీపల్కు ♦ లొప్పుచుండు
నతివిచిత్రంబు లనుడు ని ♦ ట్లనియె నతఁడు. 371

తే. అవనినాథ! సనాతనుం ♦ డగుసనత్సుజాతుఁడు పురాణుఁడు కుమారుఁ ♦ డై తలిర్పు
బుద్ధిమప్యప్యఁ డితఁడు సం♦మిద్ధతేజుఁ, డెపుడు మృత్యువు లే దని♦యే వచించు.

వ. అమ్మహాత్ముండు గుహ్యంబులుఁ బ్రకాశంబులు నగునీహృదయసంశయంబు లెల్లం
దీర్చు ననిన ధృతరాష్ట్రుండు. 373

ఆ. విదుర! నీ వెఱుంగి♦వే పురాణుం డమ్మ, హాత్ముఁ డెఱుఁగఁ జేయు♦నట్టి దెల్ల
నెఱుక గలిగి యేని ♦ యీవ నా కెఱిఁగింపు, మనుచుఁ బలుకఁ విదురుఁ ♦ డనియె నిట్లు.

ఆ. శూద్రయోనియందుఁ ♦ జూఁపట్టుటం జేసి, నాకు నింతకన్న ♦ వాఁ కొనంగఁ
బగదు నేఁ గుమారుఁ ♦ డగునమ్మహామహు,నమలబుద్ధి నెఱిఁగి♦నట్టివాఁడ. 375

క. వినుఁ బ్రహ్మజాతిఁ బొడమిన,ఘునుఁ డెంతరహస్య మైనఁ ♦ గాని వచింపం
జను నట్టివాని గర్వాం,పను దలఁపరు వేల్పు లిట్లు ♦ పలికితి దానిఁ. 376

ఉ. నావుడు నాంబికేయుఁ డను ♦ నాకు సనాతనుఁ డైనయమ్మహా
భావునిఁ జూచుభాగ్య మది ♦ పట్టునె యీప్రభవంబునం దిటఁ

నీవు వచింపవే యనుము ♦ నిర్మలచిత్తమునం దలంచెన
ట్లావిదురుండు లోకవినుత♦తాత్మకుఁ డైనసనత్సుజాతునిఁ. 377

ఆ. తలఁచునంతలోనఁ ♦ దెలిసినవాఁ డయి, తనదుమ్రోల నయిన♦మునివరేణ్యు
వెలయఁగాంచి మ్రొక్కి ♦ విధిపృష్టవిధమునఁ,గొలిచి సేవదీఱఁ ♦ బలికె నిట్లు.378

మ. భగవంతుండవు నీవు నీకరుణకుం ♦ బాత్రుండితం డయ్యె ని
జ్జగతీనాథునకుఁ వచించుటకు నే జాలఁ జరామృత్యువుల్
సుగముఁ దుఃఖము క్షుత్పిపాస లరతుల్ ♦ లోనైనసంపులు
దగులం బోక సుఖించునూర్ధమునఁ ద♦త్త్వం బానతీ వేడెదఁ. 379

తే. అంత ధృతరాష్ట్రుఁడు మనీషి ♦ యలవిదురుని
వాక్యమును గారవించి యె♦వ్వారు ప్రకృతి
జనులు లేనట్టి బ్రహ్మవి♦జ్ఞాన మొంద
నెంచుచు సనత్సుజాతునిఁ ♦ గాంచి పలికె. 380

ఆ. ఓసనత్సుజాత! ♦ యుపదేశ మొనరించి,తి వటఁ లేదు మృత్యు ♦ వెవనికి నని
తివిరి దాని గెలువ ♦ దేవాసురుల్ బ్రహ్మ,చర్య మాచరింత్రు ♦ సత్య మెద్ది.381

వ. అని యడిగిన సనత్సుజాతుం డి ట్లనియె. 382

సీ. కర్మమునఁ మిత్తి ♦ గలుగ దందురు కార్మ్య, లది లే దటఁ్రు త♦త్త్వావిదులు
వినుము చెప్పెద రెఁడు♦విధముల నవిరోధ,ముగ నెట్లు లని శేంక ♦ తగుల నీక
కలకు లే దనురెండు♦గతులును సత్యము, లై ప్రవృత్తినిఁజేసి ♦ యలరుచుండుఁ
గవులుమోహామెమృత్యు♦వవునందుగుప్రమాద,ను మృతియనుచునప్రమాదమమృత
తే. *మనుచు నే నఁదాను బ్రమాద♦ముఁ జనుదుఁ
మహిఁ బరాభూతు లై గవ♦మాదమునను
బ్రహ్మభూతులై రెల్లను♦రలును దలఁప
బులివలెఁ మిత్తి జనులఁ జం♦పుట హాళిక్కి. 383

క. అది చంపి జనుల మెసఁగెడు,సదయేసిం బులికిఁ బోలె ♦ నాకృతిఁ గవ నా
ఎది లేదు గాన మృత్యువు, మది సరయుఁగ లేనియడె ప్ర♦మాదము దక్క. 384

చ. అనుగుఁడు బ్రహ్మచర్యఁ డఖ♦లాశ్రమివాసుఁడు ధర్మమూర్తి యా
యమని వచింతు మృత్యు నని ♦ యజ్ఞులు కొంద రెఱుంగలేమి నం
యమనిఁ బరేతరా ట్టగుచు ♦ నాతఁడు రాజ్యము సేయుచుండు ను
త్తములకు నెల్ల నుత్తముఁడు ♦ తా నయి దుష్టుల కెల్ల దుష్టుఁడై. 385

* ప్రమాదము=బ్రహ్మభావప్రచ్యుతి. అప్రమాదము=స్వాభావిక బ్రహ్మరూపావస్థానము;

మ. వినుకామంబునఁజేసి మానవుఁడు కావిస్మృత మూఁ గ్రోధ మం
దున లోభాత్మక మై ప్రమాద మిరవొం♦దుఁ మిత్తి నా నద్ది యే
యున నా నే ననుభ్రాంతి వేఁడును విమూ♦ర్ఛాయత్తచిత్తంబునం
జనుచుం దాఁ బరిమార్మయోగమును నెం♦చం గాంచ లేఁ డెప్పుఁడున్. 386

చ. ‡జనులు విమూఢహితాత్మ లయి ♦ సంతతి మట్టిపరిమాదమృత్యుశా
సనమునఁ జిక్కి ప్రేత లయి ♦ సారెకు నిచ్చటనుండి యచ్చోటుఁ
జని పొగదారిఁ గర్మము పొ♦సంగెడుదాఁక వసించి వెండి మే
న్గన గగనాటకస్థితము♦ఁ బ బుచుండ్రు బహుభ్రమించుచుఁ. 387

ఆ. అంతటఁ శరీరు ♦ లగువారి నిందియ, దేవతల్ గ్రసించి ♦ క్రిప్పచుండ్రు
దానఁ జేసి తద్గు♦ణానుసారముగఁ జా, వైనఁగుచుండు సదియె ♦ మృత్యు వరయ.

మ. జననంబుఁ మరణంబు లేక తిరమై ♦ సారందుజీవుం డిటుల్
జననంబుఁ మరణంబు నొందు ననుచుం ♦ జర్చింప నౌ వింటివే
జను లిప్పాటఁ బ్రవాహరూప మగుసం♦సారాబ్ధినిర్మగ్నులై
ఘన తాపత్రయమహ్యమాను లయి మో♦క్షం బంద లే రెన్నఁడున్. 389

ఉ. కర్మఫలానురాగు లయి ♦ కర్మములం బొనరించి కర్మతుల్
కర్మగుణానుసారముగఁ ♦ గ్రాలుచు సంసృతిఁ గూలుచుఁ సదా
నిర్మలతత్త్వయోగమున ♦ నిల్వఁగ నేరక నెమ్మనమ్మునఁ
ధర్మము భోగయోగ మని ♦ తల్చి తరింపఁగ లేరు మృత్యువున్. 390

సీ. వినుఁ మఖలేంద్రియ♦విషయపరవశత్వ, మదియు మహామోహ ♦ మనఁగ నెప్ప
మోహికి సంసార♦మునయంద గతి నిత్య, మూఁ గాదె మిథ్యార్థ♦యోగమునను
స్వాభావికబ హ్మ♦భావంబు చెడ నెట్లుఁ, దలఁచుచు విషయాళి ♦ గొలుచు నాతఁ
డదియె వాని నడంచు ♦ నాది నవలఁ గామ,మును గ్రోధమును బట్టి ♦ పొడవడంచు
లే,§కట్టిమూఢుల విషయాదు ♦ లప్పనంబు, నేయు మిత్తికి ధీరులై ♦ చెలఁగువారు
విషయముల గెల్చి పరమాత్మ♦విషయమంద, నిల్చిధైర్యమునన మిత్తి♦నిం దరింత్రు.

చ. తెలిపిమెయిం బ్రవర్తి లి మ♦దిం గలకామములం దొలంచుచుం
దలఁపక మిట్టిమిట్టిపడు♦తద్విషయంబు లనాదరంబునం
దలఁగఁగఁ ద్రోచి ధీరుఁ డగు♦తత్త్వవిదుం డొగి మృత్యువో యనం
దలఁకక మ్రింగు మృత్యువు ను♦దగ్గిత మృత్యువు మ్రింగ దాతనిన్. 392

---

‡ పొగదారి = ధూమాదిమార్గము జ్యోతిరాదిమార్గము అని రెండువిధములుఁ

§ ధీరులు = చిత్తవికారము లేనివారు.

క. కామానుసారి యగుచుం, గామంబులతోడ జనుఁడు ♦ కడతేఱి చనుఁ
గామముల ననుసరింపక, తా మహిమఁ గర్మగతులఁ ♦ దఱిగి తరించుఁ. 393

ఆ. భూతదేహ మరయఁ ♦ బూయ విణ్మూత్రాది,కమున నపవిత్రకాశ్ర♦క మగునరక
మట్టిస్త్యాదిదేహా ♦ మాసించి చీఁకు కూ,పమునఁ బడినయట్లు ♦ బడలుపఁజను.

ఆ. ఇంతి పుత్యగాత్మ ♦ నెఱుఁగ కధ్యాత్మశాస్త్రంబుఁ జనువకుంఠ♦జనుఁడు వేద
వేత్త యైన వాని♦విగ్రహమో తృణ, వ్యాఘ్రము ట్లగుఁ ని♦ర్హకంబు. 395

తే. క్రోధలోభంబులంజేసి ♦ కూడి మోహాభ్ర యసమన్విత మయి నీమ♦వర్ష్మమందు
నలరునంతరాత్మయెమృత్యు♦వగునటఁచుఁ, దెలిసికొనుమోకుమూఢాత్మ♦తెల్లముగను.

ఉ. మృత్యు వనంగ నిట్లని గ్ర♦హించినవాఁడు వివేకవంతుఁడై
మృత్యుభయం బొకింతయు వ♦హింపక పొల్చెను నట్టివాసిక
మృత్యువు జంకి డాఁకు విష♦యేచ్ఛల కంకియ యైనవాని నా
మృత్యువు మోహమూల మయి ♦ మ్రింగు ననఁ ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లనుఁ. 397

ఉ. జన్మము లాచరించినద్వి♦జాతికిఁ బుణ్యతమంబులుఁ సుఖా
భ్యున్నతముల్ సనాతనము ♦ లుత్తమలోకము లబ్బు నందునఁ
సన్నుత మై పరార్థము పొ♦సంగెడు సంచు వచించు వేదముల్
విన్ననువొప్ప నిట్లు విని ♦ విజ్ఞుఁడు కర్మము సేయ కుండునే. 398

వ. అని యడిగిన ననత్సుజాతుం డిట్లనియె. 399

మ. తలఁపం గర్మఫలస్వరూపము నెడం♦దం గానఁగా లేనివాఁ
డలరుం గర్మమునందఁ వాని కగున ♦ ట్లావేదముల్ సెప్పు వి
జ్ఞులకుం జెప్పవు వేత్త కర్మములలోఁ ♦ బొచ్చిల్ల కేఁ బ్రహ్మ మం
చు లనద్దానగతిం గుమార్గములఁ ద్రుం♦చుం దత్త్వమార్గంబునఁ. 400

వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు వెండియు. 401

తే. అంతటఁ నిండుకొనినప♦రాత్మ నెవఁడు, సంస్కృతిం బ్రవర్తింపఁగాఁ ♦ జరిపె నిట్లు
కాక తానె ప్రవర్తించె♦నో కదయ్య, దాన ఫల మేమి లేకున్న ♦ దైన్య మేమి? 402

వ. అది యంతయు ననుక్రమంబునం జెప్ప ననుగ్రహింపు మనినం గుమారుం డిట్లనియె.

సీ. *ఒకఁ డైనకూటస్థ♦నకు నియోజ్యనియోజ్య,కర్తృత్వాదులఁ ♦ భేద♦కల్పనంబు
పెద్దదోషం బని ♦ వేర్కొనంబడు నవి,ద్యంజేసి జలచంద్ర♦లట్లు జీవ
జాలంబు నిత్యమై ♦ చను నది పరమేశు,పరికృతినంభవ మని ♦ భావమందు
నరయంగఁ దగు దాన ♦ నాధిపత్యం బటఁ, బొదల దయ్యె ననాది♦మూలమునను

---

† అంతియ = కళేబరము. * అనాది = మాయ.

తే, నిజము గనుఁగొనఁ బరమాత్మ ♦ నిత్యుఁ డతఁడు, నిజవికారంబునంజేసి ♦ నిఖలజగము
కల్పనము చేసె నది తద♦నల్పశ క్తి,యని యెఱుఁగు మట్లు వేదములో♦తనరఁ బలుకు.

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు. 405

క. ధర్మముఁ గొందఱుఁ గొంద ఱ,ధర్మముఁ గావింతు రం ద♦ధర్మంబున నా
ధర్మమె ధర్మంబునను న,ధర్మమె పోఁగొట్టు కొనఁగఁ ♦ దగునె ముసీంద్రా. 406

వ. అనిన సనత్సుజాతుండు. 407

తే. పుణ్యపాపఫలద్వయం♦బును బొసంగు,చుండు విద్వాంసుఁ డందుండి♦యుం దలంప
జ్ఞానమునఁ జేసి త్రెంచు న♦వ్వాని జ్ఞాన,హీనుఁ డొందుచుండును సిద్ధ♦మిది నరేంద్ర.

తే. ఈశ్వరార్పణబుద్ధిమై ♦ నెవ్వఁడు కర్మ,ముల నొనర్చెడువిద్వాంసుఁ ♦ డలర నందుఁ
దత్ఫలం బింత పొందియు♦ధర్మమున న,ధర్మమును గొట్టు నన పొచ్చు♦ధర్మ మరయ.

చ. అనవుడు నాంబికేయుఁ డను ♦ నార్య! స్వధర్మము నాచరించున
జ్జనునకుఁ బుణ్యలోకము లె♦నంగెడు నంచు వచింత్రు తత్ర్కమం
బును నితరపరికారమును ♦ బోలఁగ నా కివు డానతీయవే
వినియెదఁ గర్మమార్గ మన ♦ విద్వదభిష్టుతుఁ డాతఁ డిట్లనున్. 410

మ. *బలమందున్ బలవంతుల ట్లధికవి♦స్ఫూర్తి ద్విజన్మల్ ధరా
తలమందున్ బొనరించి యజ్ఞముఖన♦త్కర్మంబు లెన్నేనియుఁ
గలుగం బ్రేతత ధూమమార్గమున స్వ♦ర్గం బంది యం దిన్నినా
ళ్లెలమిన్ గాంతురు కాంతిమై వెలుఁగుచున్ ♦ ఋక్షస్వరూపంబులన్. 411

ఆ.¶ స్వర్గ లోక జ్ఞాన♦సాధనంబుగఁ గర్మ,మాచరించునట్టి♦యమలమతులు
ముక్తదేహు లగుచుఁ ♦ బోదు త్రివిష్టప,స్వర్గ మొంది సుఖము ♦ పడయఁ గలరు.

సీ.† అమ్మహాత్ములను బా♦హ్యాభ్యంతరజనం బె,ఱుఁగదు వేదవిదుం డె♦ఱుంగు నింత
వా రన్నపానముల్ ♦ నన్నఁ దృణోదక,ములు వ్రాలె నగుదోట ♦ నిలువ వలయు
దాన నై దేహయా♦త్రాసిద్ధి తాపంబు, దెగు యోగసిద్ధికి ♦ దెరు వగు నది
జడమూకకల ట్లున్న ♦ జను లవమానింతు, రది మేలు స్తుతికన్న ♦ నట్టివారి

తే, కరయ బ్రహ్మస్వము హరింప♦నట్టివారి,యన్నము మెసఁగ నగు నంగ♦మెన్న కాత్మఁ
[illegible] ♦ [illegible] కుంభవారు తావత్ర[illegible]బోరు సువ్వె.

---

* బుధస్వరూపంబునన్ = పతితరూపమున. ¶ త్రివిష్టపస్వర్గము = తాపత్రయవిముక్త మైనమోక్షస్థానము, అని శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారివ్యాఖ్యానము.
† పర్ణ = వాహకారు.

తే. పుత్రమిత్రాదినన్నిధి ♦ పొసగియున్న, నచలమును ద్వంద్వరహితము ♦ నమల మైన
యంతరాత్మ నెఱింగిన♦యట్టి డైన, క్షత్రియుఁడును బ్రాహ్మణుఁ డనఁ ♦ జను ధరిత్రి.

తే. ఎవఁడు జీవాత్మఁ బరమాత్మ ♦ నెఱిఁగికొనఁగ, లేక కర్త భోక్త యటంచు ♦ లేనిపోని
దారులం బడి యాత్మోప♦హారి యైన, వాఁడు వోరుఁ డొనర్పని♦కీడు గలదె. 415

అ. బ్రహ్మవేత్త యయిన♦వాఁడు సాంసారిక,శ్రమము లొంద కర్త♦నంగ మనుఁగా
కా శిష్టుఁ డయ్యుఁ ♦ గానట్టు లున్న స,మ్మతుఁ డుపద్రవవిర♦హితుఁడు నగును.

క.%విడిచినవిషయములం
గొని, జనుఁడై వాంతమును మెసఁగు♦శ్వానమురీతిన్
గడిమిఁ నేనే బ్రహ్మవి,చ్ఛుఁడ నని భాషింపవాఁడు ♦ దొనఁగుల నెందున్.417

తే. మానుషార్థమునం దాస్థ ♦ మాని వేఁడ,విహితశౌచాదికర్మముల్ ♦ విడక యున్న
ఘనుఁడు దుర్ధర్షుఁడు ద్రవ్య♦కంవ్యుఁడగును,బ్రహ్మభూతుఁడనఁబడుఁ♦ బార్థివేంద్ర.

క. వేల్పుల నెల్లన్ వేల్మి న,నల్పమతిన్ గొల్చిపట్టి ♦ రావేల్పులునుఁ
బోల్పం బ్రహ్మజ్ఞునికి, స్వల్పముగా నైనఁ దొల్య ♦ మందరు జగతిన్. 419

శా. నమ్మానించు నెఱింగి నొక్కఁడు డాఁకఁ డిష్టత్వంబునం దూఱు లో
కమ్మం దియ్యవి తెప్పపాటులవలెన్ ♦ గన్పట్టు లోకస్వభా
వమ్ముల్ పొ మ్మని గూఢవర్తనమునన్ ♦ భాసిల్లు బ్రహ్మజ్ఞుఁ డు
ల్లమ్మం దుబ్బక పబ్బ కుండు నెపుడున్ ♦ లక్ష్యార్థలగ్నాత్ముఁడై. 420

క. మానము మానం బేక,స్థానంబునఁ గూడి యుండఁ ♦ జాలవు తలఁపన్
మానముననకు నిహమిం,పన్, మానమునకుఁ బరమునందు ♦ మాన్యత గలుగున్.

తే. మానగోచరయగునిం,ప ♦ మనలుచు మను,జుండు స్వర్గసాధనకర్మ♦శోధకుఁ డయి
బ్రహ్మవిజ్ఞానసౌఖ్యంబుఁ ♦ బాయఁ జేయు, శ్రీ నెనఁగెడు ప్రజ్ఞావి♦హీనుఁ డగుట.

తే.† మానమోహములం జెడి♦పో నొనర్చి, శాశ్వతానందసౌఖ్య మె♦సంగఁ జేయు
సత్యమునుశ్రీయుదమమునా♦ర్జనమువిద్య, శౌచమునాఁటు నుండురా♦సదములగుచు.

వ. ఇ వినిధృతరాష్ట్రుం డెట్టివారికి మానం బగునది యెట్టిది తూష్ణింభావమే
మాన మగునేని దాన బ్రహ్మానందం బగునే కాకున్న నెట్లగుం జెప్పు మనిన
సనత్సుజాతుండు వెండియును. 424

తే. మనసుతోఁ గూడి వేదముల్ ♦ చనియు బ్రహ్మ
మును ప్రవేశింపఁగా లేమిఁ ♦ బొలుపు మీఱె

% వాంతము = కక్కు. † సత్యము = యథార్థభాషణము: శ్రీ = అకార్యకరణమందు సిగ్గు
దమము = అంతఃకరణోపరతి; ఆర్జవము = ఆకాటిల్యము; విద్య = బ్రహ్మవిద్య;
శౌచము = మలక్షాళనాదిశుద్ధము;

మూన మని చెప్ప నై బ్రహ్మ ♦ మానిమిత్త
మునన పుట్టెను జుమి వేద♦ములును దలఁప. 425

వ. అవాఙ్మానసగోచరం బగునట్టిపరమాత్మ జ్యోతిర్మయం బని తలంతు మనిన ధృత
రాష్ట్రుం డి ట్లనియె. 426

క. వేదాధ్యయనము చేసిన, భూదేవుఁడు పాపకర్మ♦ముసఁ బోయినయే
వేదము వానిఁ బునీతునిఁ, గాఁ దెలుపం గలదొ లేదొ ♦ కరుణం జెపుమా. 427

చ. అనిన సనత్సుజాతుఁ డను ♦ నానిగమంబులు పాపకర్మముం
బొనరుచువానిపాపమును ♦ బోకడఁ బెట్టి పునీతుఁ జేయఁ జా
లఁ; వని నీ వెఱుంగు మవి ♦ లా వటి పోయెడునవ్వు వీడి పో
వును వడి వాని తెక్కఁదుగ ♦ పుట్టినపుల్లులు గూటినిం బలెఁ. 428

క. అనినఁ ధృతరాష్ట్రుం డను, మునివర వేదములు వేద♦ముల నెఱిఁగినవా
నిని బ్రోవఁ జాలవేనిఁ, విన నేటికి మేటు లనెము♦ద్విజవాక్యంబుల్. 429

వ. అనుడు సనత్సుజాతుండు. 430

శా. %తన్నామాదివిశేషరూపముల నే♦తద్విష్టవం బొప్పఁ ద
ద్భిన్నం బాపరమాత్మ యంచు శ్రుతులుఁ♦ దెల్పు న్మును ద్దెల్పుచుం
ద్రెన్నం దత్ప్రియవృత్తిఁ బూనఁ దగు నిం ♦ దిజ్యాతపోయోగ మా
పున్నెం బూడిచిపుచ్చు నెల్లకలుషం♦బుఁ జ్ఞాని యౌ సవ్వలఁ. 431

తే. జ్ఞానమునఁ జేసి విద్వాంసుఁ ♦ డైనవాఁడు, బ్రహ్మవిద్వర్యుఁడై సుఖ♦ప్రాప్తిఁ దనరు
నట్లు గాక స్వర్గఫలంబు ♦ నాసఁ జేసి, కర్మ మొనరించువానికి ♦ గతులు మెండు. 432

క. ఇమ్మహిఁ గావించినక, ర్మమ్ములఫల మందుఁ గుడిచి ♦ క్రమ్మఱిఁ దచ్చే
షమ్మున నిట సంసృతిమా, ర్గమ్మునను బరిభ్రమింపఁ ♦ గలఁ డరయంగఁ. 433

తే. ‡బ్రహ్మవేత్త యొనర్చిన♦భవ్యతపము, మిగుల ఫలవంత మగు నన్యఁ ♦ డగునతండు
తగ నొనర్చినతపము ల♦ల్పకమము గాక, యించుకించుక యై ఫల♦మిచ్చు ననుము.

వ. ధృతరాష్ట్రుండు సనత్సుజాతునిదిక్కు మొగంబై బ్రహ్మవేత్తలతపం బేల కేవఁ బై
సమ్మద్ధం బగుచుండు నెఱుంగం జెప్ప మనిన సతం డతని కి ట్లనియె. 435

తే. వినుము నిష్కల్మషం బయి ♦ వెలయుతపము
పెరుఁగుచుండుఁ గేవల మనఁ ♦ బేర్మిఁ గాంచి
యట్టితపము జగన్మూల ♦ మరయ దాని
వలన విద్వాంసు లమృతంబు ♦ వడసి రనఘ. 436

% ఇజ్య = యజ్ఞము. ‡ అన్యఁడు = బ్రహ్మవేత్త కానివాఁడు;

తే. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు తపంబునకుఁ గల్మష బెద్ది? యకల్మషపం బెట్టియది దానిం జెప్పి బ్రహ్మజ్ఞానంబు గలిగింపు మనిన నతండు వెండియును. 437

తే. క్రోధ మాదిగఁ బండ్రెండు♦గొప్పదోష,ములు నృశంసము లేమును ♦ గలుష ము లని జ్ఞాన మాదిగఁ బండ్రెండు ♦ సద్గుణములు,నిర్మలము లని వేదంబు ♦ నిగిడి పలుకు. 438

వ. క్రోధము, కామము, లోభము, మోహము, విదిత్స, యకృప, యసూయ, మానము, దోషము, స్పృహ, యీర్ష్య, జుగుప్స, యనునివి పండ్రెండును మహాదోషంబులు నంభోగము దిచ్చ, పరోపదవ మునుసేయుట, యిచ్చి వగచుట, కృపణత్వము, జ్ఞాన బలరాహిత్యము, నింద్రియవర్గప్రశంస, భార్యపై నూరక కలహించుట, యనునివి యేమును నృశంసము లిం దొక్కఁడొక్కఁడ యైన మృగయుండు మృగములం బోలె మనుష్యులఁ బ్రాణాన్వేషణంబు గావించి యనర్థం బాపాదించు జ్ఞానము, సత్యము, దమము, శ్రుతము, సమాత్సర్యము, హ్రీ, తితిక్ష, యనసూయ, యజ్ఞము, దానము, ధృతి, శమము, నివి పండ్రెండును మహాగుణంబులై బ్రాహ్మణులకు మహావ్రతంబు లయ్యె వీనిం గలిగినవారు సర్వప్రపంచంబు నాత్మవశంబునం గావించుకొందు రొండు రెం డైనవారునుం గ్రమంబునఁ జ్ఞానులై బ్రహ్మభూతు లగుదు రిందు దమం బత్యంతదుష్కరంబు దానికి ననృతంబు, సైశునంబు, తృష్ణ, ప్రాతికూల్యము, తమము, నరతి, లోకద్వేషము, నభిమానము, వివాదము, ప్రాణి పీడనము, పరివాదము, నతివాదము, పరితాపము, నక్షమము, నధృతి, యసిద్ధి, పాపకృత్యము, హింస, యనుపదునెన్మిదియును దోషంబులై దమంబునకుఁ బ్రతికూలంబు లయ్యె నీదోషంబులే మదంబునకు సాధనంబులై మదదోషంబులు నాఁబరు వీనిం వర్జించినం గాని దమంబు సిద్ధింప నేరదు మఱి త్యాగంబు మఱ్ఱి ధంబు సిరి వచ్చిన నుబ్బకుంట ప్రథమంబు వైరాగ్యయోగంబున నిష్టాపూర్తంబు లాచరించుట ద్వితీయంబు కామత్యాగంబు తృతీయం బిది దుర్లభంబు ధనత్యాగంబునకు దుఃఖంబని చతుర్థం బప్రియంబు వొనంగినవ్యసు న్యథఁ జెందమి పంచమం బర్థాం డైనయాచకునకుఁ బుత్రదారాదులనేని యొనంగుట షష్ఠంబు మఱియు మృత్యుప్రియంబునకు హర్షంబును, నప్రియంబునకు వ్యథయు, నడిగినదాని లే దనకుంటయు, మేలు చేసి చేసితి ననకుంటయు, స్వార్జితధనంబు యనుభవించుటయుఁ దనకార్యంబు చెడినఁ మిత్రకార్యంబు దీర్చుటయు ననునాఱును సౌహార్దంబునకు ముఖ్యగుణంబులు సత్యము, ధ్యానము, సమాధానము, చోద్యము, వైరాగ్యము

♦ పండ్రెండు = ఒకటిరెండు;

నస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము, సంగ్రహము ననునెనిమిదియు నప్రమాదంబునకు గుణంబులు గుణంబులం దెల్ల సత్యంబు సరోత్తమంబు సత్యంబునంద సర్వలోకంబులును సుప్రతిష్ఠితమ్ములు సమృతంబు సత్యసమాహితం బీచెప్పినగుణదోషంబు లెల్ల నప్రమాదంబునం దెలిసి దోషంబులం బరిత్యజించి గుణంబులం బరిగ్రహించి చేసిన తపంబు నివ్కల్మషంబును సమృద్ధంబు నై కేవలంబు నాఁబడు నని వెండియును.

తే. చెప్పితిని నీకు నిట్లు సంక్షేపముగను, దెలియ వినుము రాజేంద్ర! యింద్రియవినిగ్ర
హము విశుద్ధము కల్మష◆హరము జన్మ,మృత్యురోగజరాపహ ◆ మెన్ని చూడ.

వ. నిగృహీతేంద్రియుండు నిత్యసుఖ యయిన విని ధృతరాష్ట్రుండు కుమారుం జూచి వెండియును. 441

సీ. ఆఖ్యానములతోడ ◆ నై దైనవేదము, లారఁ బఠించిన◆యట్టివారు
మఱి నాల్గువేదముల్ ◆ నెఱి నెఱిఁగినవారు, వేదత్రయము నేర్చి ◆ వెలుఁగువారు
రెండువేదమ్ముల ◆ దండిగెక్కినవారు, నొక్కవేద మెఱిఁగి◆యున్నవారు
నొక వేదమేఁ జదు◆వక యున్నవారును, బ్రాహ్మణజాతిలోఁ ◆ బరఁగుచుండ్రు

తే, వారిలో వేరు భును లైన◆వారొ నాకుఁ, దెలిసికొనఁ జిత్తమయ్యె నో◆నలిఱెక్కాత్మ
తెలియఁ జెప్పవె నాపుత్రుఁ ◆ వేటపడఁగఁ, జెప్పె నిట్లు కుమారుఁడు ◆ చెలిమిఁజేసి.

సీ.*అద్వితీయుఁడు వేద్యుఁ ◆ డనవద్యుఁ డగుపరు, నెఱుఁగఁ జాలమి వేద ◆ మిట్లొకండ
బహువిధంబుల భిన్న◆భావంబు నొందె నీవిధ మెఱుంగక వేద◆విదులు దారు
ప్రాజ్ఞుల మని యెంచి ◆ ప్రచ్యవమానులై, వ్యర్థసంకల్పులై ◆ బడలువడుచు
నత్యనిష్ఠులు గాక ◆ నతము లోభంబున, యజ్ఞాదికర్మము ◆ లాచరింత్రు

తే, వారు సంసారమునఁ బడి ◆ స్వర్గసౌఖ్య, మభిలషించుచు వేద్యత◆త్త్వావబోధ
మందఁ జాలక బ్రాహ్మణు◆లయ్యఁ జాల,జదువ్రుటంజేసి బహుచాక్య◆సంజ్ఞగొండ్రు,

తే. ఎవఁడు సత్యాదిలక్షణం◆బెఱిఁగియుండు, వాఁడె బ్రాహ్మణుఁ డని నిను◆సాంబమ్ము
నెఱుఁగు మితరుండు బ్రాహ్మణుఁ◆డేని వాఁడు,బ్రాహ్మణుఁ డను నొప్పుఁ◆పార్థివేంద్ర.

తే.*శ్రుతులు స్వచ్ఛందయోగసం◆గతినిజేసి, బ్రహ్మమంగు బ్రమాణమై◆పరఁగుచుండు
దాన వానిఁ బఠించి పం◆డ్వాంసు లెల్ల, నెఱుఁగ రీశ్వరు దృశ్యము ◆ నెఱుఁగ రైర.

తే. వేదములలోన నొకటియు ◆ లేదు తత్స్వరూపము నెఱిఁగినది జడ◆రూప మైన
వేదమునఁ జేసి యీశునిఁ ◆ వేద్య మైన,జగము నైనను దెలియంగఁ◆జాల రెవరు.

తే. ఈశు నెఱిఁగిన జగ మెల్ల ◆ నెఱిఁగి కొనుచు, జగ మెఱిఁగిన నీశు నె◆ఱిఁగికొనఁడు
వేదవేత్తయె తా నొక్క◆వేద్య మెఱిఁగి, యెఱుఁగఁ డీశ్వరు వేదము◆లెఱుఁగ లేవు.

---

* దృశ్యము = పరిదృశ్యము.

ఆ. అది యపైన వేద◆విదు లీశ్వరుని వేద,ముల కవిషయమైన◆వెలుఁగని యెఱిఁగినకతమున నీశుఁ ◆గన శ్రుతుల్ హేతువుల్, శశికళఁ గనఁ బెట్ల ◆శాఖలట్లు.

సీ. ఆఖ్యాతమై వరు ◆నరసినట్టిఁడు బ్రాహ్మణుం డన నొప్పు నాఁతం డొకఁడు విషయనక్తుఁడు గాక ◆వేదాంతములఁ బరాత్పరు వెదకుచు నొండుఁ తెరువు చనక మిన్నకుండి చలింప ◆కున్నమనంబునఁ, దన్నుఁ దాఁ జూచుచు ◆నెన్నికొనుచు నున్నయే బ్రహ్మంబు ◆త న్నెదుర్కొన వచ్చు, నంతఁ దా నీశ్వరు ◆నెంద వచ్చు

తే, మానమునఁ జేసి ముని యయ్యెఁ ◆గాని ఘోర
కాననాంతరమం దుంటఁ ◆గాను వినుము
ఱరము లేనిపరేశ్వరు ◆నరసినతఁడు
సన్మునిశ్రేష్ఠుఁ డని చెప్పఁ ◆జను నరేంద్ర. 449

వ. సర్వేశ్వరుండు సమగ్రవ్యాకరణంబునుండి వైయాకరణుఁ డనియు నక్షరాదినామ రూపప్రపంచంబు వ్యాకరించుటఁజేసి వ్యాకరణంబును దనమూలం బనియు నెఱుంగునది. 450

తే. *తలఁపఁ బ్రత్యక్షముగ లోక◆ములను నరసి,నట్టివిద్వాంసుఁ డీశ్వరు ◆నరసినట్టి జనుఁ డు సర్వజ్ఞుఁడై యొప్పు◆సత్యమందు,నిలిచి బ్రాహ్మణుఁ డయ్యె నో◆నృపవరేణ్య.

తే. అనుపూర్వముగా శ్రుతు ◆లభ్యసించి, జ్ఞానశౌచాదులం దుండి ◆మానవుండు బ్రహ్మము నెఱిఁగినట్టిఁడై ◆పరఁగునాతఁ,డొప్పు విద్వాంసుఁ డని పేరు◆నొందుటకును.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు 455

తే. ఈవు పరమార్థ మగు బ్రహ్మ◆మెఱిఁగికొనఁగ, సాధనంబులఁ జెప్పితి◆సంయమీంద్ర కరుణతో వెండియుఁ నాకుఁ◆గలతెఱంగు,లోకదుర్లభ మగుదాని◆వాఁకొనఁ దగు.

వ. అని యడిగిన సనత్సుజాతుండును. 455

తే. బ్రహ్మము ద్వరపనువారు ◆వడయ లేరు
విషయములఁ దోలి మది బుద్ధి ◆వెలయ లన
ముగ నొనర్చినఁ బడయంగఁ ◆దగును దానిఁ
దలఁప బ్రహ్మచర్యమ్ము ◆త్కాధనంబు. 456

వ. దాన మమృతత్వంబు సిద్ధించు నని ధృతరాష్ట్రుం డాబ్రహ్మవిద్యాప్రబోధకం బైన బ్రహ్మచర్యం బెట్లగుం జెప్పు మనిన సనత్సుజాతుం డిట్లనియె. 457

సీ. మనుజేంద్ర చెప్పెద ◆వినుఁ బ్రహ్మచర్యంబు,క్రమమెల్ల నాచార్యు◆కడకు నేగి శిష్యుఁడై శుశ్రూష◆ జేసి విద్వాంసుఁడై, దేహాభిమానంబు ◆లెఱుఁగఁ జేసి

---

* సత్యము = బ్రహ్మము.

కామంబులఁ రోసి ♦ ఘనులై చరించుచు, ధీరభావమున శరీర మిాఁగి
నిత్యమై సత్యమై ♦ నెగడొందుబ్రహ్మంబు,నొందఁ జాలెదరు మఁహాన్నతగతి
తే, మాతరపితృప్రదత్తజన్మంబు జన్మ
మనఁగ రాదు సద్గురుదత్త ♦ మైనజన్మ
ముత్తమోత్తమ మమృతమై ♦ యొప్పుఁ గాన
గురుని శిష్యుఁడు భక్తిమైఁ ♦ గొలువ వలయు. 458

చ. గురునకు నెగ్గు సేయ కొక♦కొంచెముగాని నయక్రమంబునఁ
నిరతము విద్య నేర్చుటయు ♦ నేర్చినదానఁ గృతజ్ఞుఁడై గురుఁ
గురుతరభక్తి నెంచుటయుఁ ♦ గోరికకుం దగ నిచ్చుచుంటయుఁ
గురుసతినిం గురుం బలెను ♦ గొల్చుచు నుంటయు నాల్గుమార్గముల్. 459

క. ఈనాల్గు బ్రహ్మచర్య,స్థానమునకు మెట్లు వాని ♦ ఛాత్రుఁడు పొందఁ
గా నగుఁ గాలమున గురు,ధ్యానమున స్వబుద్ధిగతి స♦హాధ్యాయకృతిఁ. 460

ఉ. మతియు జ్ఞానాది లీలాఖ్యను నాఖ్య విధంబు లైనత్యాగంబును నెనిమిదివిధంబు
లైనపరిమాదంబును ధర్మార్థపరిపాలననహం బయినసామర్థ్యంబును మొదలగు
నన్నియుఁ నాచార్యయోగంబునంజేసియు బ్రహ్మార్థయోగంబునంజేసియు బ్రహ్మ
చర్యంబును ఫలించు బ్రహ్మచర్యంబున ఫలింపని దెద్దియును లేదు దేవతలు దేవ
త్వంబు గాంచుటయు ఋషులు మహాభాగు లగుటయు గంధర్వులు నప్సరసలు
నుత్తమరూపంబులం బడయుటయును సూర్యుండు జగత్ప్రకాశకుం డగుటయు
బ్రహ్మచర్యంబునఁ యని యెఱుంగునది బ్రహ్మచర్యం బెవ్వరి కెయ్యది యభీ
ప్సితం బయ్యది వారికి సిద్ధింపఁజేయు నట్టిసర్వార్థసాధకం బైన బ్రహ్మచర్యంబున
నిట్టిఫలంబులం బొంద నపేక్షింప కున్నతజ్ఞానంబుం బొంద నపేక్షించు టుత్తమంబు
జ్ఞానంబునం గాక జ్యోతిర్మయం బుత్తమోత్తమం బైనపరతత్వంబు నొందుమార్గంబు లే దని చెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రుండు. 461

తే. అమృత మమర మగుబ్రహ్మ ♦ మరయఁ దెలుపి
నలుపి యెఱుపి సచ్చనయో క♦పిలమొ రూప
మెవ్విధంబున నుండునో ♦ యెందు వెలుఁగు
చుండునో నా కెఱిఁగింపు ♦ మో మునీంద్ర. 462

వ. అనిన సనత్సుజాతుం డతని కిట్లనియె. 463

తే. శుక్లకృష్ణాదివర్ణముల్ ♦ చూడ బ్రహ్మ,మునకు లేవు పృథివ్యాది♦భూతపంచ
కమునయందు ఋగాదివే♦దములయందుఁ,గానఁబడ దెంత వెదకినఁ♦గాని వింటి.

ఉ. ఆ పరమాత్మరూపము మహావ్రతులై తగువారియాత్మలం
దేపగుచీకటిం దొలఁచి ♦ యెప్పుడు నొప్పుచు నుండు నింత కిం
తై పరికింప నంతకును ♦ నం తయి వెల్లుచు లోక మెల్లఁ ద
ద్దీపమునంద లీన మయి ♦ తోఁచెడు సూవె విపాశవేళలన్. 465

ఆ. ఆత్మవేత్త దీని ♦ నరయంగఁ జాలెడు
జ్ఞానయోగమునను ♦ దాన నాతఁ
డమృతుఁ డగుచు నమృత ♦ మగుబ్రహ్మమును బొందు
ననుచు మతీయు నిట్టు ♦ లనియె నతఁడు. 466

ఉ. మతీయు నింతకుమున్న చెప్పినక్రోధలోభాదిద్వాదశమహాదోషంబులం దగులక
పారుష్యాదినృశంసధర్మంబు లాఱును గృహణత్వాదు లేడును విడిచి మూఢసంజ్ఞుండు
గాక సత్యాదిద్వాదశమహావ్రతంబులం దగిలి దమ శౌ గాప్రమాదాదులం దన్మ
తంబు గల దని తలంచి బ్రాహ్మణపరీవాదంబు గావించి నరకంబుపాలు గాక మవీ
ష్టియై యర్థికిం దారపుత్రాదుల నైన నొనంగుచు మిత్రార్జితధనంబు ముట్టక స్వార్థి
తార్థంబ మెనంగుచుండువాఁడు నిజాత్మయందఁ బరమాత్మం జూచుచుండు. 467

ఆ. తలఁప నట్టివాఁడె ♦ ద్రవ్యవంతుఁడు గుణవంతుఁ డతఁడు విషయవంచితుండు
కాక యుండు నదియె ♦ ఘనతపం బూర్ధ్వగతిప్రదంబు నాఁగఁ ♦ దెలియ నొప్పు.

ఉ. సత్యప్రత్యయమాను లైనవారికి సత్యావధారణంబునఁజేసి సంకల్పంబునన సర్వయ
జ్ఞంబులుం బ్రవర్తించు నవి మనోవాక్కాయకర్మకృత్యంబులై యూర్ధ్వగతిప్రదంబు
లగు నిర్గుణబ్రహ్మవిదుం డగుబ్రాహ్మణున కైనమనోయజ్ఞంబు కైవల్యకారణం
బని వేదవిదులు వక్కాణింతు రదిగావున విద్వాంసు లగువా రితరార్థంబులం
బోధింప కీయర్థంబ యెల్లశిష్యులకును బోధించునది యోగంబునంద సర్వంబును
బ్రతిష్ఠితం బని యెఱింగినవా రమృతత్వంబు నొందుదు రాకర్ణింపుము. 469

తే. సుకృతకర్మమునంజేసి ♦ శుద్ధతత్త్వ, మరయ నోపఁడు యజ్ఞక ♦ర్మాదికమున
జనుఁడు విద్వాంసునట్లు మో ♦క్షంబు నంది, శాశ్వతానంద మొందఁగఁ ♦ జాలఁ డధిప.

ఉ. అదిగానం జలనంబు లేనిమదితో ♦ నై యొక్కరుం డొక్కచో
సుదయం బస్తమయంబు లేనిపద మెం ♦తో భక్తి భావించుచున్
బిదచిద్ఘనమున మహోన్నతగతిం ♦ జెందు న్మహామాని యై
యిది వేదోక్తము నిందయున స్తుతి కతం ♦ డింతేని కాకుండెడిన్. 471

తే. దేని వేల్పులు నేవింత్రు ♦ దేనివలన
సూర్యుఁడు వెలుంగు నెది పరి ♦శుద్ధ మిద్ధ

మగుమహజ్జ్యోతి యై యొప్ప ♦ నట్టిబ్రహ్మ
మును మహాయోగు లీహ్వంత్రు ♦ మనమునందు. 472

తే. అట్టిబ్రహ్మంబువలనఁ జా♦పట్టునాహి,రణ్యగర్భుఁ డాతఁడు వి♦రాట్టు నాఁగ
నతిశయిల్లి జ్యోతిర్మధ్య♦మందుఁ దనకుఁ, జాఁ దపించుచుండు ననన్య♦తవ్వ మగుచు.

తే. ఆరయఁ బరమాత్మవలన జీ♦వాత్మ యెనఁగుఁ
గాన జీవాత్మఁ బరమాత్మ ♦ గా నెఱింగి
కవులు జీవాత్మచే నాత్మఁ ♦ గట్టికొందు
రవలఁ బరమాత్మ యొక్కఁడే ♦ తవుల నుండు. 474

తే. ఆదిఁ బంచభూతములు ప♦రాత్మవలన, నయ్యె నాభూత మునునుండి ♦ యవల స్థూల
దేహములు పుట్టె నాస్థూల♦దేహమధ్య,మందు జీవుఁడుఁ బరమేశుఁ ♦ డధివసింత్రు.

తే. దిక్కుల విదిక్కులగ నిండి ♦ తేజరిల్లు,బీజమున నొప్పుచుండు నా♦దేవయుగ్మ
మందు జీవుఁడు భూతదే♦హమున భువిఁ బ,రాత్మ పరిశుద్ధమై దివి♦నలరుచుండు.

తే. అధ్వన మయ్యును నవ్యయం ♦ బై న దేహ,మనురథంబున భ్రమణము ♦ నందుకర్మ
చక్రమున నెన్సి జ్ఞానధ్వ♦జయుత మైన,జీవుఁ డిందిద్రియాశ్వములు మో♦చికొనుదివిని.

చ. ఎవఁడునుగాని పోల్చుట కొ♦కింతయు శక్యము గాని యాత్మఁ గ
న్నవఁ గన లేరు తాత్వికులు ♦ గాఢవినిశ్చితచిత్తవృత్తి న
ధ్యవసిత మైనచూపున ని♦జాత్మగఁ గాంచి భజింత్రు వారికిఁ
ధ్రువముగ నాఁదఁ గల్గెడిని ♦ దోషము దోరలు ముక్తిభామినుల్. 478

తే. మనము బుద్ధియు నింద్రియ♦మండలంబు, దేవరహితములు యాయి ♦ జీవరహితలీయు
విషయములఁ జిక్కి సంసార♦విధులఁ గూర్చు, వాని గెల్చినయోగియే♦బ్రహ్మ మగును.

తే. మధుకరము లర్థమాసము ♦ మధువుఁ జేర్చి,యర్ధమాసము భుజియించు♦నట్లు పూర్వ
సంచిత మగుకర్మము♦ చెఱ జన్మమందు, ననుభవింతు రీశానాజ్ఞ ♦ యగుటకతన.

ఆ. జ్ఞానపక్షరహితు ♦ లైనవారు హిరణ్య,పర్ణపృష్ఠ మంది ♦ ప్రజ్ఞకలిమి
జ్ఞానపక్షు లగుచుఁ ♦ బూసి యథానుఖం,బుగను ముక్తు లగుదు ♦ రెగిరి పోయి.481

క. యోగి సమాధి నపానము, భాగుగఁ బ్రాణమునఁ గట్టి ♦ ప్రాణము మనమం
దాఁగి మనంబును బుద్ధిఁ, దా గనుఁగొని సత్యమూర్తి ♦ దగ ముక్తుఁ డగున్.

ఆ. *హంసయోగి హంస ♦ మయ్యది సంసార,సలిలమందు నుండి ♦ చరణ మొక్కఁ
డెత్తఁ జొక్కచరణ ♦ మెత్త దెత్తినయేని,యమృత మనఁగ మృత్యు♦వనఁగ నున్నె.

తే. సచ్చిదానందరూపుఁ డై ♦ సర్వభూత
యుతుఁ డయినపురుషుఁడు లింగ♦యోగమునను

* ఆవఁగాఁ బరమాత్మ భౌతికదేహమందు జీవాత్మభావము నొందియుఁ దాను స్వభావికము నొంది యుండుఁ దని భావము.

సంచరించు నంగుష్ఠమాత్రాంచితుఁ డయి
మూఢు లెఱుఁగలే రాదివ్య♦మూర్తిమహిమ. 484

ఉ. పాములు వచ్చి మర్త్యులను ♦ బట్టి స్వవృత్తి విషప్రవాహముల్
వేమఱు చేసి లాఁగలఁ ♦ బ్రవేశ మొనర్చెడురీతి నింద్రియ
గ్రామము ముట్టి దుర్విషయ♦రాశి బడల్పడఁ జేసి పోవు నా
సాముఖగహ్వరంబులకుఁ ♦ బత్తురు వారలు మోహితాత్ములై. 485

తే. శమదమాదిసహితులందు ♦ శమదమాది,రహితులందును నిర్వికా♦రముగ నీశుఁ
డతికి యుండును విషయము♦లతుకికున్న, నమృత మతికిన నంసృతి♦యగుఁ దలంప.

తే. వేల్చినను వేల్వకుండిన ♦ విద్యవలన, నిహపరంబులఁ బేరంది ♦ యీశు నొందు
జనుఁడు బ్రహ్మవిద్యాలఘుత్వ♦మునుబొనర్చి,దట్టిపజ్ఞానమును ధీరు ♦ లందఁగలరు.

ఆ. ఎవ్వఁ డట్టియాత్మ ♦ నెఱిఁగి జీవాత్మలో, నైక్య మొందఁ జేయు ♦ నతఁడు పురుషుఁ
డనఁగ నెప్పు వాని♦యాత్మ వినాశన, మొంద దనుచు నెఱుఁగు ♦ మోనరేంద్ర.

ఉ. కావునసత్కృతుం డగుచుఁ ♦ గ్రాలెడువానికి మృత్యుభావముల్
లే వన బంధమోక్షములు ♦ లే వని చెప్పఁగ నేల పాపముల్
లే వసత్యంబు సత్యమును ♦ లే దశుభం బమృతప్రవృత్తియుఁ
భావన సేయఁ గారణము. ♦ పట్టదు బ్రహ్మము తానె కావునన్. 489

చ. కనుఁగొన రానియాపమునఁ ♦ గ్రాలుచు నుండెడునట్టి బ్రహ్మముఁ
ఘనులు సమిద్ధసత్త్వులు వి♦కారవిదూరులు పండితోత్తముల్
గనుఁగొనఁ జాలి కష్టములఁ ♦ గన్గొనఁ జాల కొకడ్డు తాను నే
నని యుండుం దతీ♦గసుఖ♦హాత్మలు కావున వారు ముక్తులే. 490

ఆ. సర్వభూతకోటి ♦ సాక్షాత్కరింపెడు, నట్టి యాత్మ నెఱుఁగు ♦ నట్టివాఁడు
బ్రహ్మ మొందు నెందుఁ♦బరఁగుమునులకు నట, మనంతయుఁ బొందుఁ ♦ స్వాంతమందు.

తే. స్నానపానాదులయందుఁ ♦ జలములఁగలుగు,జనులకుఁ బ్రహ్మవిద్యా ♦ ప్రబోధమునకు
యట్లుబ్రహ్మజ్ఞునకుఁ బ్ర♦వాదికము ర,నంతయుఁ బ్రమోదనము లేని♦దగునుజూవె.

వ. అని యిట్లనేకప్రకారంబుల ననత్యుజాతుండు జీవేశ్వరతత్త్వం బుపన్యసించి తద్దృ
ఢీకరణార్థంబు స్వానుభవప్రకారంబుం బ్రదర్శింపనారంభించె మఱియు నిట్లనియె. 498

తే. ఏను తల్లియుఁ దండ్రియు ♦ నేను తాత, నేను పుత్రుఁడఁ దలపోయ ♦ నేను సర్వ
మునకు నాత్మను మీ రెల్లరును మదీయ, లైన నా కీరు గారు నేఁ ♦ గాను మీకు.

మత్తకోకిలము. నామజన్మము నానివాసము ♦ నాప్తిష్ఠయు నాత్మయే
కాదు నా కితరంబు మూఁపులు ♦ గాని రేపులు గాని న
మ్మోహమున్ గొని తోట్రిపాటును ♦ బొంద కుండుదు నాత్మయై
నాదురూప మెటింగి పండిత ♦ నాథుఁడైనరుఁ డొప్పెడున్. 495

ఆ. అణువు కన్న నణువు ♦ నై సుమనస్కుఁ డై, నర్వభూతకోటి ♦ జనకుఁ డగుచు
నమరునర్వభూత ♦ నమితహృత్పుండరీకముల నుండునాత్మఁ ♦ గనుము నీవు. 496

శ. అని బ్రహ్మోపనిషత్సాక్షాత్కారంబు గావించుచు నుపన్యసించి ధృతరాష్ట్రునకుం గల సంశయంబు లెల్లం దీర్చుచుండె నంత నిశాంతం బగుటయు ననత్సుజాతుండు ధృతరాష్ట్రవిదురుల నామంత్రణంబు చేసి యంతర్ధానంబు నొందె విదురుండును నిజ నికేతనంబునకుం జనియె నని చెప్పిన విని నైమిశారణ్యవాసు లవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్ప మని సూతు నడుగుటయును. 497

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. నే నన నెవ్వరో యెఱుఁగ ♦ నేరక కోరిక లెన్ని యేనియుఁ
మూనసమందుఁ బెట్టుకొని ♦ మానతి మాటికిఁ బచ్చి పుట్ట నై
కానఁగ నైననంతసుఖం బనుదుఃఖము నొందుచుంటి న
జ్ఞానము వాపి యిం కయిన ♦ శాశ్వతసౌఖ్య మొనంగవే ప్రభూ. 498

శ. నే నొక్కఁడ నీ వొక్కం, డైనవు డెవి యెట్టు లైన ♦ నగుఁ గాని యిఁకన్
నేనే నీవును నీవే, యే నయినవు డైన బ్రోవ ♦ వేటికి దేవా! 499

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్నివుత్ర
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ
పర్వంబునఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—తృతీయాశ్వాసము.

విజ్ఞానమయాత్మస
మావిష్టుం డగుచు నమృతుఁ ♦ డవ్యయుఁ డగునా
దేవుండు నన్నుఁ దనలో
నేవేళం గూర్చుకొనఁగ ♦ నే నర్హింతున్. 1

యాసబంధిచర్యము.

వ. అక్రూరుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు సనత్సుజాతుండు సనినంత నిశాంతం బగుటయు నాంబికేయుండు కాల్యకరణీయంబులు సాకల్యంబుగం దీర్చి మంత్రిసామంతహితపురోహితపరివారపరివృతుండై భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ శల్య కృతవర్మ జయద్రథ కర్ణ శకుని సోమదత్త బాహ్లిక విదుర యుయుత్సు పరిభృతులైన బంధుబృందంబును దుర్యోధనదుశ్శాసనాదికుమారసంమోహంబునుం గొలువఁ గొలువు దీరె నప్పుడు. 2

చ. సురుచిరరత్నజాలపరిశోభితరుక్మమయాసనంబులఁ
దొరలు సభాస్థలంబునను ♦ దొరవుపై భవ మొప్ప భూషణాం
బరరుచి యెల్లెడం గలయఁ ♦ బర్వఁగ భార్గవచంద్రులో యనం
బరఁగుచు నుండి రెంతయును ♦ భావబలార్జితకీర్తిమార్తులై. 3

వ. ఆసమయంబున సంజయుండు వచ్చి ప్రతిహారులవలనం దనరాక రాజున కెఱింగించి పుచ్చి సభాప్రవేశంబు గావించి సముచితాసనంబునం గూరుచుండి నే నుపప్లావ్య పురంబునకుం బోయి పాండవులతోడం బ్రసంగించి వచ్చితి వారు కౌరవుల నెల్ల వేర్వేఱ నడిగి పెద్దలకు నమస్కారంబులుం బిన్నల కాశీర్వాదాభినందనంబులునుం గావించి రని చెప్పుచుండ ధృతరాష్ట్రుం డతనిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 4

తే. అర్జునుఁడు రాజమండలి♦యరయుచుండ,నిన్నుఁ గని యెట్లు పల్కెఁనో♦మున్న నాకు
నెఱుఁగఁ జెప్ప మాతనిచి త్త♦వృ త్తి యెట్టి,చందమున నున్నదో విందు♦రింద ఱీచట.

వ. అనిన సంజయుం డీధృతరాష్ట్రమహీశ్వరుం డడిగినదానికిం జెప్పెద నప్పార్థునివల్కు
లీదుర్యోధనుం దొట్టిదొర లెల్లరుం డెల్లంబుగ నాకర్ణింతురు గాక యని యిట్లనియె.

తరువోజ. వినుఁడు పార్థివులారా♦విజయుండు నన్ను♦వేడ్కఁ జేసి బలిచి యా♦వృష్ణివీరుండు
వినుచుండ ధర్మజు ♦ వెన్నుడి నుండి ♦ విహితక్రమంబున ♦ విడువక నీవు
చని కురుసభలోన ♦ జనులును దుష్ట♦సంభాషణము నేయుఁ ♦ జాలినమాత
తనయుండు వినుచుండ ♦ ధార్తరాష్ట్రునకుఁ♦దగఁ జెప్ప మని చెప్పెఁ♦దవిలి నాతోడ.

తే. దేవతలు దేవరాజో క్తిఁ ♦ దీరినట్లు, తేరి నృపుంజయపాండవుల్ ♦ తివిరి వినఁగఁ
గన్నఁగవఁ గెంపు దోప నా♦ఖండలాత్మ,భవుఁడు నాతోడఁ బలికిన♦పలుకు లిట్లు.

—♦●◆ సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కర్జునుఁడు చెప్పినమాటలు చెప్పుట ◆●♦—

తే. కాలపరిపాకమునఁజేసి ♦ కానలేక, ధర్మసుతునకు రాష్ట్ర మా♦ధార్తరాష్ట్రుఁ
డిడక ననుఁ బోరికిం బిల్వఁ ♦ దొడఁగె నకట!, కర్మఫల మిట్లు వారికిఁ♦గాన నయ్యె.

వ. వాసుదేవాభిరక్షితు లగుభీమార్జుననకులసహదేవులయు శై నేయు ధృష్టద్యుమ్ను
శిఖండి ప్రముఖశూరవర్యులయు భాసటం జేసి భాసిల్లునీయుధిష్ఠిరుం బోర మార్కొన
నేరికిం దరంబు గామి నిక్కంబు వా రజాతశత్రునెడం జేసినమిథ్యాపచారం బది
ఘోరాగ్నిరూపంబై నింగియు నేలయుం గాల్పకుండ దని వెండియును. 10

శా. మాకార్యంబు ఫలించె నంచుఁ దలఁతుఁ ♦ మాపై విరోధంబునఁ
గైకో నిష్టము నేయునేని రణ మా♦కారవ్యనాథుండు మా
కాకానం బొనరించుదుఃఖమున కీ ♦ డైనట్టిదుఃఖంబునం
బోకుండఁ మతి చాక యుండ నగునే ♦ పో రైన మీవారికిఁ. 11

చ. దమము శమంబునుం దపము ♦ దానము ధర్మము జ్ఞాన మానృశం
స్యము విడనాడ కెల్లపుడు ♦ సత్యపథంబున నిల్చి యుండె ఖ
న్నులకు నోర్చి ధర్మజుఁ డ♦నారత మాతని కల్క వుట్టనే
ర్చగ మతి కాల్చిపుచ్చు నది ♦ కౌరవవంశము నెల్ల నగ్నియై. 12

మ. విచలచ్చండభుజద్వయంబున గదం ♦ బేరెమ్ములం బూఁ ద్రి
ప్పుచుఁ గాలాంతకుఁడో యనంగఁ గడుఁ బెం♦పుం బూని మాభీముఁ డా
ర్చుచు నాగాశ్వరథాళులం జదుపుచుం ♦ గ్రూరాహవక్రీడకుం
బ్రచురప్రక్రియఁ జొచ్చి యున్న పుడునే ♦ రారాజు గాఁడో వగన్. 13

సీ. కోడెత్రాచులు నాఁగఁ♦గ్రుద్ధులై నకులుండు,సహదేవుఁడును మాకఁ♦జదుపునపుడు
గోల్పులలో యనం ♦ బొల్పు మీఱుచు ద్రావ,దేయ లరుల మ్రింగి♦వేయునపుడు

మిత్తి కెత్తయి మహోద్ధతిమై నభిమన్యుఁ, డంపవానల సేన ♦ నార్చునపుడు
మృగరాజవిక్రము ♦ లగుద్రువదవిరాట్పుత్రులెల్ల దండులతోడ ♦ నేచినపుడు
తే, నుత్తరుఁ డుదాత్తగతి నని ♦ కెత్తినపుడు,ఖరుఁ డయి శిఖండి భీష్మతోఁ♦గదిసినపుడు
నాజిముఖము ధృష్టద్యుమ్నుఁ♦డాఁగినపుడు, పరితపింపక పోఁడు మీఁ♦కురువిభుండు.

మ. విలసచ్ఛౌర్యము విస్తరిల్ల నమరో♦ర్వీ సాగరానూపవా
నుల నో నేసినవాఁటిజేఁత మెసఁగఁ ♦ జూపట్టి సైన్యంబునం
గలగుం డిట్టలమై పడఁ నకులుఁ డు♦గ్రంపశ్యుఁడై వచ్చినఁ
గలఁగం బాఱక కౌరవేశ్వరునకుం ♦ గా లూఁదఁగా శక్యమే. 15

ఉ. సీలుని నేయుచో ననలు♦నిఁ స్వవశంబున నిల్పి పాల్పునం
దేలుచుఁ బేరుగొన్నసహా♦దేవుఁడు దేవనమూనవైభవుం
డాలమునం దలాతగతి ♦ నట్టిటు మెట్టుచు దిట్టయై భుజా
స్ఫాలన మాచరించుతఱి ♦ బన్మరిలుం జుమి మీన్యవుం డెదఁ. 16

మత్తకోకిలము. కోపఘూర్ణితరక్తనేత్రులుఁ ♦ గ్రూరశత్రులనద్భుజా
టోపదీపితతేజులుఁ సుక♦రోరకర్మలు శూరులుఁ
ద్రౌపదేయులు నేవురుఁ రణ♦ధారణీస్థలిఁ గుమ్మరం
దోఁపకుండునె ధార్తరాష్ట్రుని♦చొడ్డబుద్ధికి దోషముల్. 17

మ. అనిఁ గృష్ణప్రతిచూనుఁడై పరసమూ♦హోర్కాత్మజుండై శరా
సనహస్తుం డయి ప్రస్తుతిం గనినమా♦సాభద్రుఁ డుద్రేకముం
గొని సైన్యావళిమధ్యవర్తి యగుచుఁ ♦ ఘోరక్రియా నిర్మితియో
యన నై రౌద్రము నూనువఱ్ఱు కురురా♦జే నంచు మన్మించెడుఁ. 18

ఉ. ఉత్తరముఖ్యయోధులు మ♦హోత్తరకీర్తులు మత్స్యసైనికుల్
హత్తికొనఁ మహాబలన♦మంచితుఁ డైనవిరాటభూవిభుం
డెత్తినపౌరుషంబున మ♦హీధరకోటులఁ గుప్పగూల్చుచో
నత్తఱి మీన్యపాలుఁడు ధ♦ర్యంబున డం బటి తత్తఱించెడిఁ. 19

చ. అనుజతనూజబంధునది♦వాప్తభటావలి వెంట నంటి రా
ననిమొన వానవుం డెదురు♦నట్టిఁడ యైనఁ జలింపనట్టిపెం
పునఁ జనుయజ్ఞసేనుఁడు ప్ర♦భూతచమూసముపేతుఁడై రయం
బున రణరంగమం డయిన ♦ బుద్ధి నెఱింగెడు వాఁడు మమ్ములన్. 20

చ. పగ మొదలంటఁ దీరువఁ దపంబు బొనరించి మహేశునాసతిన్
జగతి జనించి మించి నవిశాలపరాక్రమనిర్జితారి యై
పొగడితి కెక్కి భీష్మునకుఁ బోనిమహారథుఁ డాళిఖండి మా
మొగఁ గనిపింప మీ ప్రభువు మోహవశమ్మున బమ్మరించెడిన్. 21

శా. ద్రోణాచార్యులతోడ నస్త్రమున నేర్పుం గాంచి విద్వాంసుఁ డై
ద్రోణీనాథుల కెల్ల మేటి యన నై శోభించి యుద్ధావనిన్
స్థాణుం బోనిపరాక్రమంబు గలధృష్టద్యుమ్నుఁ జేకొనన్
బ్రాణాపాయము గల్గి మీదొర మముల్ బ్రార్థించెడుం సంధికై. 22

సీ. తాలమాత్రాయుధోత్తాలపరాక్రముం, డాభీలదీర్ఘబాహాబలుండు
సింహానంహాననుండు రంహాప్రచారుండు, సమరాద్వితీయుండు శౌర్యమూర్తి
సకలధనుర్ధరస్తవనీయచరితుండు, వీతభయుండు లోకభీకరుండు
వృష్ణివంశజుండు శ్రీకృష్ణానుజుండు శిని,మునిమనుమండు సర్వజనవిదితుండు

తే, నాకు శిష్యుండు సాత్యకి వీఁక నుర్వి, ధరములం గూల్చుచాడ్పున ధరణిధవులఁ
గుప్పగూలిచి శరవర్షమొప్పఁ జేయు,నవుడు మీరాజు మాబలంబరయఁ గలఁడు.

క. నాలుగుశ్వేతాశ్వంబులు, గాలఁగ రుక్మమున నొప్పుకంసారిరథం
బాలమున నెక్కి వచ్చెడు,ధీలలితుని వానిఁ జూచి తెరలరె జోదుల్. 24

సీ. కపికేతనంబునఁ గాలుభూతంబుల,యలి వెల్లబహ్మాండ మెలమిఁ గ్రమ్మ
గాండీవగుణభవాఖండారవమ్మున, దిక్కు లీరై దును బిక్కటిల్ల
జవనాధికాతీలపవనాశ్వఖురఘట్ట,నారవ మొండొండ నలుము కొనఁగఁ
జక్రినేమిచ్యుతావక్రనిస్వనమున, భూమండలం బెల్ల బూరటిల్ల

తే, నాగల నర్వేశ్వరుఁడు సాది యగుచు నిలువఁ
బొదుల నహయాంబకములు పిదులుచుండ
నెత్తురేరులు పరివహింప హత్తి వచ్చు
ననుఁ గని కాని మీరాజు తిన్నఁ బడునె. 25

మత్తకోకిలము. దేవదత్తము పాంచజన్యము దిక్తటంబుల మ్రోయ నీ
దేవదేవునిసారథిత్వము దేవతల్ వినుతింప గాం
డీవముక్తశరాహతిం దెగి నేలఁ గూలఁగ సైన్యముల్
దేవురించుచు మీనృపాలుఁడు దిక్కు లేక చెడుం జుమీ. 26

వ. అని మఱియును. 27

తరు. వినుము సంజయ నాకుఁవినిపించె నొక్క-ంవిప్రుండు చనుదెంచిఁవిజయ! నీ వెంత
యును దుష్కరం బైనఁయొక్క-కార్యంబు ♦ నొనరింపఁ గల వది ♦ యుద్ధంబు చాన
వినిహతు లగుదురు ♦ వేనవేల్ నీదుఁవిమతులు నీ కందు ♦ విజయంబు గలదు
నినుఁ గాచు నీతోడుఁనీడయై దేవఁనేతయో సర్వనిఁర్జేతయో యనుచు. 28

ఉ. ఏనును దేవలోకమున ♦ కేగినయప్పుడు వజ్రహస్తునిఁ
మానుగఁ జూచి పల్కి-తిని ♦ మాకు సమీక మొకండు భీకరం
బై నపువంగ నుండె నిల ♦ నందు సహాయునిగా ముకుందు సం
ధానము సేయఁ జూడు మని ♦ తద్వచనుం గొనియుంటి వింటివే. 29

తే. నేను గోరినయట్లు గా ♦ నీరజాక్షుఁ, డీసమీకమునందు నా ♦ కేడ్డడ యయి
యుండి వర మిచ్చె నపై దైవ♦యోగమునను, నావనోరథసిద్ధి యై♦నదియ తలఁప.

ఉ. చేతుల సంది మీఁద మతి ♦ చేసినయట్లును బంది సూర్యుల-
బ్రీతిని బట్ట నెంచినటు ♦ శ్వేతగిరిం దెమలింపఁ జూచిన
ట్లాతతవహ్ని నార్పుటకు ♦ నాయిత మైనటు నూవె కృష్ణునిఁ
భూతలమం దెవం డయినఁ ♦ శూరి జయింపఁ దలంచు టూరయఁ. 31

అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణపరిభావము.

వ. అమ్మహామహానిమహాపరిభావంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 32

సీ. ఎవ్వాఁడు భోజుల ♦ నెల్ల నుక్క-డఁగించి, వేర్మి రుక్మిణిఁ దెచ్చి ♦ పెండ్లియాడె
నెవ్వాఁడు గాంధార♦పృథ్వీనాథుల గెల్చి, దయ సుదర్శనునిబం♦ధంబు వాపె
నెవ్వాఁడు సర్వభూ♦మీశ్వరసేవ్యుఁడై, కంసునిఁ బరిమార్చి ♦ కాచెఁ గులము
నెవ్వాఁ డజయ్యుఁ డా♦నీకలవ్యుని రూపు,మాపి లోకంబుల ♦ నోపి కాచె

తే, నెవఁడు సాల్వనిసౌభము ♦ నింత లింత,లు చిద్రపలు గాఁగ నేసె నా♦లోకనమున
నెవఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషముఁ గూల్చి ♦ యేలె భువన,మిట్టికృష్ణుని గెలువంగ ♦ నెవనితరము.

క. మురనరకజంభముఖ్యుల, సురమున నిర్జించి మించి ♦ దోర్దర్పమునఁ
గురుతరనువాత్వగరిమఁ, బరఁగెడు శ్రీకృష్ణు నెదురఁ ♦ బరులకు వశమే. 34

ఉ. *భౌమని సంహరించి మును ♦ వాఁడు హరించినకుండలంబులం
బ్రేముడి వేల్పుమాత కీడ ♦ వేల్పులు మెచ్చి వరంబు లిచ్చి రీ
స్వామికి మేన నత్రుమును ♦ శత్రుము నాఁటకయుండ నీటిలో
వ్యోమములోఁ జరించునటు ♦ యుద్ధములోఁ గ్లమ మంద కుండఁగఁ. 35

* భౌముఁడు = నరకుఁడు.

తే. ఇట్టిమహనీయమూర్తి నా♦యెదుట నుండ, వట్టియభిమానమునఁజేసి ♦ మిట్టిపదుచు
ధార్తరాష్ట్రుఁడు మార్కొనఁ♦దలఁచు మమ్ముఁ, జే యెఱుంగఁడ యివు డేమి♦చెప్ప దానిఁ.

సీ. సంజయా! వినుము మా♦నమయుంబు మునుమున్న, ద్రోణభీష్మాదియో♦ధులకు మ్రొక్కి
వనవాస మజ్ఞాత♦వాసంబు గావించి, వచ్చితి మని చెప్పి ♦ వారితోడ
రాజ్య మి మ్మందు మా♦రాజరా జీకున్నఁ, జెడుఁ బోర నుందుము ♦ చెప్పుచుంటి
వానికై మార్కొన ♦ వచ్చినవారల, నెల్లఁ గొంచక మడి♦యింతు మాజి

తే, నిందు మాతప్ప సుంత లే ♦ దీ వెఱుంగు, దింద్రిముఖ్యులు తోడ్పడి♦రేని వారి
నేమ గెలుతుము మము వార♦లే గెలిచిన, ధర్మమునకన్న హెచ్చున♦ధర్మమ యగు. 37

మ. ధృతరాష్ట్రోత్మజుఁ డిప్పుడేని తనత ♦ ప్పెల్లఁ బడిం గాంచి మా
క్షితి మా కిచ్చినఁ గాక వీఁకమెయి నే♦శేషంబు లేకుండఁ ద
ద్విత తాసీకినితో సహోదరులతో ♦ భృత్యాళితో వానినిఁ
బితృలోకాతిథి గా వెసం బనిచెదఁ ♦ విఖ్యాతశౌర్యంబునన్. 38

శా. జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుల్ మదీయజయముఁ ♦ శోధించి బోధించి రా
పూతోక్తుల్ వితగావు కౌరవులకుం ♦ బోఁ గాల మేతెంచె నో
సూతా! చెప్పుము వారితోడ నిపుడే ♦ చొత్తిల్లి భోగంబులం
బ్రీతిం బొందుఁడు వేఱిరింవుఁ డనుచుఁ ♦ రేపాడిమాపాడియున్. 39

చ. శకునము లెల్ల మావిజయ♦సంగతికిం దగియుండె ధర్మజుం
డకుటిలచిత్తుఁ డాహవము♦నందు మతిం బొనరించెఁ గానఁ ద
క్కక నఫలం బగుఁ దలఁపు ♦ కార్య మెఱింగి జనార్దనుండు నా
కొకతఱి విన్నఁ గారవుల ♦ కో గరుదెంచు నటంచు వింటివే. 40

తే. బుద్ధిమై భావిరూపంబుఁ ♦ బోల్చి చూడ, నాకునుం దోఁచుచుండె సీ♦లోకమందు
ధార్తరాష్ట్రులు ధర వాసి ♦ తరలుదు రని, తప్పనే సూత! మాతలం ♦ పెప్పుడేని. 41

వ. మఱియు నాకర్ణింపుము. 42

సీ. గాండివంబు తనంత ♦ నిండి సజ్యం బగు, నక్షయంబగు ♦ మొనసి నారి
తూణముఖమునుండి ♦ బాణముల్ వెలి వచ్చు, నూఁది బాసి ఖడ్గంబు ♦ వఱలు నివలఁ
బడగపై నివవచ్చుఁ ♦ బల్ల ని దెవ్వని, దివినుండి రాఁగనుల్ ♦ దిగుచు నుండు
రేల్గూయ గోమాయు♦గృధ్రికాకాదులు, స్వర్ణపత్రములు నా♦వలనఁ బడును

తే, నింత నూచిన రణ మగు ♦ నే నొకండ, బ్రాహ్మ్యపాశుపతాద్యస్త్ర♦పంక్తి వఱపి
కురుచమూనమూహములను ♦ గుప్పగూల్చి, మిత్తి కర్పింతు నొకఁ డై న♦మిగులకుండ.

వ. అ ట్లయిన మే మాశాంతనవద్రోణకృపాశ్వత్థామవిదురులు చెప్పిన ట్లిప్పటికిం జేయ
నున్న వారము కౌరవు లెల్లరు నాయుష్మంతులై యుండు లెఱుంగునం బ్రవర్తింపు
మని నే జెప్పినట్లు విరాజానకుం జెప్ప మనియే నని సంజయుండు చెప్పిన విని
రాజలోకంబు వినుచుండ భీష్ముండు దుర్యోధను నుపలక్షించి యి ట్లనియె. 44

భీష్ముండు కృష్ణార్జునుల ప్రభావంబు చెప్పుట.

సీ. ము న్నొకనాఁ డింద్రి ♦ ముఖదేవతలు బ్రహ్మ, సదసంబునకు వేడ్కఁ ♦ జనినయప్పు
డర్వాతిశాయితే ♦ జంబున వెలుఁగొందు, నిద్ద ఱొంటి వాసి ♦ యేగుచుండ
వీ రెవ్వరయ్య మి ♦ మ్మారయ కేగెద, రనుచు గీష్పతి నల్వ ♦ నడుగ నతఁడు
వెలుఁగులదొరలట్లు ♦ వెలుఁగువీరలు నర, నారాయణాఖ్యుల ♦ న్వఱలుమునులు

తే. లేజ మొకఁ డైన నిటు రెండు ♦ తెఱఁగు లగుచు, శిష్టరక్షణమును దుష్ట ♦ శిక్షణంబు
నలిపి జగములఁ గరుణింపఁ ♦ దలఁచియిట్లు, వెలయుచుందురు ఘను లని ♦ తెలిపె జూవె.

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున కసురభయం బమరావతికిం బొసఁగిన నమరేశ్వరుం డమర
గణపరివృతుండై చని తోడ్పడం బ్రార్థించినం బరమకారుణికాగ్రగణ్యు లగునారా
నారాయణులు వారితో నరిగి దైత్యదానవసంహారంబు గావించి దేవతలకు జయం
బాపాదించి వచ్చిరి వారె యిట్లుకృష్ణార్జునులై దుష్టసంహారంబు గావింప నావిర్భ
వించి రని తొల్లి నారదుండు వృష్ణిచక్రంబున కెఱిఁగించె నందు నారాయణుం
డపారప్రభావసంపన్నుండు నరుండు నంతటివాఁడ యీ నతండు హిరణ్యపురవాసు
లగుపౌలోమకాలకేయనివాతకవచాదులం గూల్చుటయు నింద్రాదులం గెల్చి భూ
మండలం బగ్గి కర్పించుటయు లోనగువానియమానుషచరిత్రంబులు జగత్త్రయ
పవిత్రంబు లాకర్ణింపుము. 46

క. ఆనరనారాయణు లు, గ్రానలయుగ్మంబువగిది ♦ నలరొందుచు నొం
డైనరథ మెక్కి రణమున, కైనఁ బోరొనఁగ వేల్పు ♦ లైనం గలరే. 47

తే. ఇపుడు పెడచెవిఁ బెట్టిద ♦ వేను జెప్పునట్టి దెల్లను నీవారి ♦ నందఱఁ గొని
వా రనిం జించి చెండాడఁ ♦ దీరినపుమ్మఁ, తలఁతువట్లై షశ్చాత్తాప ♦ తప్తుఁడ వయి. 48

చ. పెడతలఁ బట్టి నీదుమతి ♦ పెద్దలమాట దలంప నెంచవో
పెడఁగ! మహాహవం బనెసు ♦ వెచ్చనిపి డ్డది వచ్చి నెత్తిపైఁ
బడి భవదీయు లెల్లరును ♦ భస్మముగాఁ గని బమ్మరింతు వ
వ్వసు పొనరింప నొండొకఁడు ♦ పుట్టదు గావున నిట్టు చెప్పితిఁ. 49

తే. శకుని సూతసుతుండు దు ♦ శ్శాసనుండు, చెప్పినట్లీవు చేయుదు ♦ చేయ వొకఁడు
వారు మువ్వురు పాపపు ♦ కారు లకట, చేటుకాలము రాఁ బోలుఁ ♦ జెప్ప నేల. 50

వ. అని పలుకుచున్నగాంగేయుం గని రాధేయుం డిట్లనియె. 51

తే. ఏమి చేసితి మేము నీ ♦ వింత లేసిమాట లాడితి తగునయ్య ♦ మావలఁకున
నేమి తప్పయ్యెఁ జెప్పితే ♦ యేము హితపథ్యధర్మమున నుంటి మనునొక్క♦తప్ప గాక.

తే. భార్తరాష్ట్రులు నాతప్ప ♦ తలఁపఁ గలరె, పాండుపుత్రుల నందఱి ♦ భండనమున
నోడ్డి చంపఁగఁ దలపోయు♦చుంటి నృపతి,హిత మెనర్చుఁ నాకును♦మ్మతము వింటె.

క. మునుమున్న పోర నెత్తిరి, ఘనులము మే మనుచు వారి♦కడఁ బొందు పొసం
గు నాకో మన కని దుర్యో,ధనునకు మే లగుచెఱఁగుఁ ♦ దలఁచుచు నుండున్.54

వ. అనినం గటకటం బడి గాంగేయుం డాంబికేయుదిక్కు మొగంబై. 55

భీష్ముఁడు కర్ణునిదుర్మార్గంబు చెప్పుట.

ఉ. నే నొకపోటుమానిసి న♦నిక్ గెలిపించెదఁ బాండుపుత్రులం
బూని జయింతు నంచుఁ గదుఁ ♦ బొల్లలు వల్కెదు వీఁదు వారిలో
నై ననిసంగుగోటియెన ♦ కై ననుఁ జాలఁడు సిగ్గు లే దయో
పీనిని నమ్మి నీకొడుకు ♦ వీఱిడి యై కలహించె వారితోన్. 56

తే. దేవపుత్రు లరిందముల్ ♦ దివ్యతేజు, లైనపాండుకుమారుల♦లోన నొక్కఁ
డొకఁడు చేసినచేత లీ♦యున్ననీదు,జోదులే కాదు చేయ నిం♦ద్రాదు లుండ్రి.57

సీ. గోగ్రహంబునయందు ♦ నాగ్రహంబునమూఁక, జిందఱి వందఱి ♦ చేసినపుడు
మనలఁ జీరికి నైన ♦ గొనక పనుల నెల్ల, నించుకలోనఁ బెట్టించినపుడు
తనతమ్మునిం బట్టి ♦ కనుచుండ దండధ,రునిపోలి కతిథిగా ♦ ననుచు నపుడు
తలమానికములు నా ♦ దనరుమేటులతల,చుట్లు నెల్లం గొని ♦ సురుగునపుడు

తే, నేమి చేసె నీరజ్జులా ♦ డింద్రతనయు, నెఱుఁగఁడో లేఁడొ తా నందు ♦ నిందు నందుఁ
దిరుగుచుండెను సిద్ధమై ♦ దెలివి దప్పి,యుండెనో లేక యే మయ్యె♦నో కదయ్య.

చ.*వల దన ఘోషయాత్ర కను♦వంకను వారికి వంక పెట్టి రా
దులువలతోడ నీకొడుకు ♦ తుందుమునై చని తాను దేవయో
నులవలఁ జిక్కి పోక్కుమఁ గ♦నం గొని పాండుకుమారు లెల్ల వా
రలచెఱ వాపి రవ్వు మన♦రాధకుమారుఁడు లేకపోయెనో. 59

ఆ. కర్ణ మెఱుఁగఁ డెప్పుడు ♦ కయ్యంబునకుఁ గాలు, ద్రవ్వుచుండు వీఁడు ♦ ధార్తరాష్ట్రు
కెలన లేనిపోని♦వలుకులఁ బలుకుచు, మోసపుచ్చెఁ దానుఁ ♦ బోటరి నని. 60

వ. అని పలుకుచున్నంత భారద్వాజుండును. 61

---

* వంక=మిష, వంకర.

ము. భరతశ్రేష్ఠుఁడు భీష్ముఁడీతఁడు దగఁ ♦ భాషించె భూషించి త
ద్వైరమార్గంబునఁ బొండు పాండవులతో ♦ వైరంబు మీ కొప్ప దా
నరుఁ డీనంజయుతోడఁ జెప్పినటు లం♦తం జేయు నొక్కింతయే
నరవాయిం గొనఁ డగ్గిలోలె గురువం♦శారణ్యముం గాల్చెడున్. 62

క. వానికి నెన వచ్చెడువిలు, కానిఁ ముజ్జగములందుఁ ♦ గానరుఁ దెల్లం
బానీలకంఠుఁ డొడ్డెఁ, నూనవులం దడవ నేల ♦ మానవనాథా. 63

వ. అట్లు బోధించుభీష్మద్రోణులవాక్యంబు లాదరించి వారితోడం దగునట్లు లాడ
శాంబికేయుండు సంజయుదిక్కు మొగంబై యుధిష్ఠిరుండు మనకు జవులనేనాన
మావేశం బగుట విని సీతో నేమి యని యేమి చేయుచుండె భాతృవుత్రాదులలో
నెవ్వా రాతనియాజ్ఞ ననువర్తించుచుందు రిందు మనవారు నిక్కృతించేసి చేసినదాని
కీసువమువాని కెవ్వారు శాంతి బోధించుచుందు రెఱుంగం జెప్ప మనిమె దాని కప్ప
డప్పిరోలగంబునం గలరాజు లెల్లరుం దమతమప్రాణంబులపై నిరాశం జెంది యుండి
రంత సంజయుం డాంబికేయుం గని యి ట్లనియె. 64

సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునకుఁ బాండవపక్షవీరులం జెప్పుట.

ము. అయముం గోరెడుతమ్ములం దడవ నేలా మత్స్యపాంచాల కే
కయభూనాథులు గోలె గాల్లవఱుగ ♦ గన్పట్టువా రెల్లరుఁ
జయవిద్వర్యుఁడు ధర్మనందనుని యా♦నం బూనఁగా వేచి వా
నియుదీర్ణాననమంద చూడ్కి నిడి నిఁ♦ద్రిద్రాస్తి నుం డెప్పుడున్. 65

క. ఉదయించునినుని నభమున, గిదిఁ జాంచాలాదు లెల్లఁ ♦ గీర్తితదీప్తిం
బొదలుచు నని కెత్తెదున, మ్మొదిలా త్మునిఁ గాంచుమంత్ర ♦ ముగ మెదఁ బొదలన్.

వ. అనిన నాంబికేయుండు వెండియుం బాండవులు వేసిసాహాయ్యంబుఁ గొని మనపై
నెత్తినచ్చువారు ధృష్టద్యుమ్నుం గొనినత్తుఁ జెప్ప మనిన సంజయుండు పెద్దయుం
బ్రొద్దు నిట్టూర్పు నిగిడించి మాటిమాటి కి ట్లేటి కడుగుచుండె నని చింతించుచుం
జేష్టలు డక్కియున్నం గని విదురుండు ధృతరాష్ట్రుం బిలిచి సంజయుండు మాటాడ
జాలక మూర్ఛితుండై పడియుండె ననుచుండ ధృతరాష్ట్రుండు.

ము. కటకట సంజయుండు దృఢ♦గాత్రమనస్కుఁడు గామిఁ బాండవో
త్కటనయరప్రయుక్తు మటఁ ♦ గాంచినజాఁ డయి వచ్చెఁ గావునఁ
దిట చెడి నేఁడు నే నడుగు♦దీనికి నుత్తర మీయ నోపమిఁ
దటుకున నేల ప్రాలె నని ♦ నాదుతలం పపుచుండె నంతలోఁ. 68

వ. సంజయుండు లబ్ధచేతస్కుండై సేదదేఱి ధృతరాష్ట్రుం జేరి వారు వేరిం గొని మున్నై
నని కౌత్తివత్తుకో కెలియనట్లు చెప్ప మంటివి గావునం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని
యి ట్లనియె. 69

తే. హేతువాదంబునం గాని ♦ భీతివలనఁ, గాని లోభమునంజేసి♦కాని రోష
వశమునంగాని సత్యము ♦ వదలఁ డెపుడు, ధర్మభృద్వరిష్ఠుం డగు♦ధర్మసుతుఁడు. 70

క. ఆతనినీతి త్రిభువన,ఖ్యాతం బద్దానిఁ దోడు♦గాఁ గొని పాండు
హ్మాతలనాథునినందను, లీతఱి మీతోడఁ బోర ♦ నేతెంతు రొగిన్. 71

వ. మఱియును. 72

సీ. *రఱ్ఱించె నెవ్వాఁడు ♦ లాక్షాగృహంబున, నన్నదమ్ములఁ దల్లి ♦ నగ్నినుండి
భక్షించె నెవ్వాఁడు ♦ పట్టి బకాసుర,బకహిడింబాదుల ♦ బాహుశక్తి
శిక్షించె నెవ్వాఁడు ♦ సింధురాజుం గిట్టి, కాంతఁ జెఱంగొన్న♦కారణమున
వీక్షించె నెవ్వాఁడు ♦ యక్షరక్షోబల,మల్లసాగంధికా♦హరణమందు

తే, నట్టినాగాయుత్రాణు ♦ నఖలరాజ, లోకనన్నుతవిక్రము ♦ లోకపాల
తుల్యతేజస్కునిం భీము ♦ దోడు గొంచుఁ, బాండునందను లని కౌత్తి♦వత్తు రిందు. 73

చ. కొలఁది యెఱుంగఁ జెప్పటకుఁ ♦ గొంత పొసంగెడు వారి వీరినిఁ
గెలిచె నవంగ దిక్పతుల ♦ గెల్చుటె కాక వినాకపాణి యై
విలయము ల న్వెలుంగునల♦వేలిమికంటిదోరం దురంబునఁ
గెలిచెఁ గొలంది లే దనఁగఁ ♦ గేవలుఁడే నరుఁ డందుఁ గల్గఁడే. 74

ఆ. వానితోడు పాండు♦సూనుల కనిఁ గల్గ, వారు కోలువులుల♦వలెను వచ్చి
మ్రింగికొనరె నీవు♦మిత్రుల ఋత్రుల, నెల్లవారిఁ బట్టి ♦ యింతలోన. 75

చ. §పడమట మ్లేచ్ఛులం గెలిచి ♦ బాహుబలంబునఁ జత్రియోధ. నా
నోదువఁగ నై కిముఁ వడిఁ గ♦నుంగొన నౌనకులుం గళింగులం
బొడిచియు వంగముఖ్యులను ♦ భోర జయించియుఁ బేరు గొన్నది
ట్టఁడు సహదేవుఁ డాతనిఁ గ♦డం గొని వత్తురు వారు పోరఁగన్. 76

తే. ఱిక్కుతునుకలు ద్రావదే♦యులును హరికి, దీటు వచ్చునౌభద్రుఁడు ♦ దేవదేవు
ననుజుఁ డర్జుననముఁడు సా♦త్యకియు వీరు, బాసటగ నౌత్తివత్తురు ♦ పాండునుతులు 77

తే. భీష్మునిం జంపఁ బుట్టిన♦బిరుదుమగఁడు, ద్రుపదసుతుఁ డగ్నిముఖమున ♦ ద్రోణునకయి
నట్టిదిట్ట ధృష్టద్యుమ్నుఁ ♦ డనెడువాఁడు, తోడుగా నౌత్తివత్తురు ♦ తొడరి వారు. 78

---

* రఱ్ఱించె=సంహరించె. అనిలతనూర్థము; § పడ=పశ్చిమము, పాశ్చాత్యము;

సీ. ద్రోణునిసహపాఠి ♦ ద్రుపదుం డవకీప,రాక్రముఁ డగుమత్స్య♦రాజవరుఁడు
ఘనశస్త్రవిదులు కే♦కయు లేవురు ధృష్ట,కేతుండు యయుధానుఁ ♦ డాతతమతి
కాశీశ్వరుండును ♦ గాంభోజుఁడును శైబ్య,పాలియు శరభుఁ డా♦శీలమూర్తి
మగధదేశాధీశుఁ ♦ డగునహదేవుండు, తీవ్రకోపుఁడు జయ♦త్సేనవిభుఁడు

తే, చేకితానుండు శైబ్యుండు ♦ లోకవిదితుఁ, డైనపైడింబుఁడుం దొట్టి♦యఖలదేశ
వల్లభులు పాండుసుతులకుఁ ♦ బక్ష మగుచుఁ,జిచ్ఛుఱు నైనఁ దలఁకని♦మచ్చువారు.

క. దేవతలకు దేవేంద్రుఁడు, దావల మగునట్లు పాండు♦తనయుల కెల్లన్
దానలమై ప్రోవఁగ వసు,దేవాత్మజుఁ డుండె వారి♦దెసఁ దెలియవొకో. 80

శ. అనిన విని చింతాశోకవేపమానమానసుండై నూతపుత్రున కంబికాపుత్రుం
డి ట్లనియె. 81

ధృతరాష్ట్రుఁడు భీమసేనపరాక్రమంబు దలంచి దుఃఖించుట.

ఉ. అక్కట సీవు చెప్పినమ♦హారథు లందఱు నొక్కయెత్తునన్
మిక్కిలి నవ్వముం గలిగి ♦ మిత్తికి లోఁగనిభీముఁ డొక్కయె
త్తిక్కడ నున్న నాదుమన ♦ మెప్పుడు నాతనివిక్రాంతఁ బాఱుచున్
దిక్కటమక్కటం బడెను ♦ దేవరులాడెముఁ దల్లడిల్లెనన్ 82

తే. కోలుపులిఁ గాంచినమృగ ♦ ముఁవోలెఁ గ్రోధశీలుఁ డగుభీమసేనుని♦లీల లరయ
నరయ నాగుండె లవియు శే♦లైన నిశ్చకుసుకు ఘట్టదు నిట్టూర్పు♦కొనలు సాగు.

చ. హరిహయతుల్యవిక్రముఁ డ♦నంతపరాక్రముఁ డైనయావృకో
దరు నెదిరించి పోరఁ గల♦దర్పము గల్గినవాని నొక్క నిం
గురుబలమందుఁ గన్గొనుట♦కున్ మన మెవ్వరు నోచియుండ మ
క్కరువలిపట్టిమో మునను ♦ గార్య మవార్యమ యైన కనంబడున్. 84

తే. వానికోపంబునకు సహా♦వైరమునకు, శాంతి యొనకూటికిని లేదు ♦ సర్పసదృశుఁ
డార్చినన్ గుండె లవియు సిం♦హం బనంగ, నతఁడు శాత్రవలోకభ♦యంకరుండు.

ఉ. కాంచనభూషణాంచితము ♦ కాలభుజంగమనన్నిభంబు నై
కాంచఁగ నైనయిన్నగుదెఁ ♦ గైకొని దండధరుండు నాఁగ నా
సంచితశౌర్యుఁ డాఘనభు♦జాబలవర్ధితధైర్యుఁ డించుకేఁ
గొంచక కౌరవాన్వయము ♦ గూల్పకపోఁ డని నేఁ దలంచెదన్. 86

తే. అమ్మహాబలనందనుం ♦ డాజి బ్రహ్మదండమును బోనిఘనగదా♦దండ మూని
మృగసమూహమునడుమ మృ♦గేంద్రుఁ బోలి, సంచరించెడుఁ గౌరవ♦సైన్యమందు.

ఉ. పరిమితిలేనితిండిఁ దిని ♦ బాహుబలంబున నుండి శైశవాం
తరమునయంద నామదికిఁ ♦ దాపముఁ గోపము గా మెలంగుచుఁ
గురుకులమున్ గలంచుచును ♦ గుంబరమట్టులు పిండివెట్టుచుఁ
నిరితము భేద హేతు వయి ♦ నిల్చెను నేటికి దుఃఖ హేతువై. 88

క. వానిబలంబు చలంబుఁ, మానసమునఁ దలఁప నిపుడె ♦ మామాఁకలతోఁ
దా నై హరులఁ గరులఁ, మానవులఁ మ్రింగుఁటట్లు ♦ మటి మటి తోఁచుఁ. 89

తే. అత్రమున ద్రోణవిజయుల ♦ నతిబవమున
ననిలుఁ గ్రోధమున మహేశ్వ♦రుని దొరియువ్వ
కోదరునిఁ బోరఁ మార్కొ–నుఁజోదు గలఁడె
వెడకి చూచిన జగమందు ♦ వెనుక ముందు. 90

మత్తకోకిలము. యక్షరాక్షసగుహ్యకాదులు ♦ నావకోదరుకోల్లల
బక్షముల్ దెగుపక్షులట్లు వి♦భావముం జెడి రన్నచో
నీక్షితిం గలవారిఁ జెప్పఁగ ♦ నేల నిప్పటిదాఁక నా
పక్షమం దగువారిఁ జంపమి ♦ భాగ్య మంచుఁ దలంచెదఁ. 91

ఉ. ఓటమి నా నెఱుంగ డతఁ ♦ డొక్కఁ–పరిఁ గనులెత్తి చూచెనా
మేటులు దేవదానవులు ♦ మే లటి పోవుట తప్ప దన్నఁ డా
టోటులు వన్నుదుర్జను లెఁటుల్ గడతేఱుక పోదు రట్టి నా
మాటలు మందభాగ్యు లగు♦మామకు లయ్యయొ విశ్వసింతురే. 92

తే. మీఁదు లరియక నాసుతుల్ ♦ మేర మీఱి, చిన్ననాఁటన వానిఁ ♦ జేసిరి యప
చార మాతఁడు వెనుఁబాసు♦చందమునను, వీరిపైఁ బడి చంపక ♦ వెడలు నెట్లు. 93

చ. అడుగక చెప్ప బాల్యమున♦యుం దొకనాఁడు పరాశరాత్మజుం
డడరెడువానిఁ గాంచి యితఁ ♦ డర్జునుకన్నను మేనిలావునన్
లొడిలేఁడు వెచ్చు వేగమున ♦ లో చ్చగు వీనికి వాజి వారణం
బొడలీబలంబునఁ వెనుక ♦ నుండు నటం చని నాకు వేడుకఁ. 94

తే. నూఱుపిడుగుల కెత్తయి ♦ నూఱు లే ల్కయినశితఘ్నులకుం బోలి ♦ ఘనతర మగు
వానిగద కెట్లు సైఁతురో ♦ నే నెఱుంగ, వైరమును వెట్టుకొన్నమా♦వార లకట. 95

క. పారము లేక మహాగం,భీరం బై నౌప్రచార♦విరహితమై వి
స్తారిం బగు భీమాహ్వయ, పారావారముఁ దరింపఁ ♦ బరులకు వశమే. 96

తే. పండితంమన్య లగునాదు♦బాలు రకట, యెంత మొఱవెట్టుకొన్న నొ♦క్కింత యైన
వినరు నే నేమి సేయుదు♦విషమతలగ,త మ్మయినఱాన్నుబలె నొందఁ♦దలఁచిరి సిరి.

సీ. నరరూపమృత్యువు♦నకు వీరు పోలి యయి, పోవుటకుఁ విధి ♦ పొనఁగఁ బోలు
వీఁక నిప్పులు రాల ♦ నాకుచు సెలవులు, ప్రళయాంతకుండట్లు ♦ పడును వాఁడు
ఘనగదం ద్రిప్పుచుఁ ♦ గవిసి సింగము లేళ్లభంగి మూఁకల నెల్లఁ ♦ బాఱఁ దోలు
రథమా స్థిపత్తితుఁరగవంక్తు లాతని,వడిఁ దెల్లిన వ్వని ♦ వహ్నిఁ బోలు

తే, మిడుతలం బోలి మావాని♦దడము లెల్ల, నీ ఱగుం గాని తప్పింప ♦ నేరఁ డాశఁడు
రౌద్రమున రుద్రుఁడో యన♦మాదిఁ మీఱి, వీరనృత్యము సేయు నా♦వీరుఁ డవుడుం.

క. గంగావేగము తీరము,నం గలవృక్షముల నెల్ల ♦ నదిలోఁ బడి పో
వం గావించెడుభంగిన్, బొంగి యతం డెల్లవారిఁ ♦ బొడ వడఁగించుచున్. 99

ఉ. వానిపరాక్రమంబు లిటు♦వంటివె వింటివె నాఁగ నేటికిన్
బూని సమస్తలోక మొక♦పోఁగునఁ గట్టి పరాక్రమంబునన్
గానఁగ నైనమాగధుని ♦ గండరగండఁ డతండు బెం డనం
గా నాశయింతలో విజిచెఁ ♦ గైకొన శత్రుము రిత్తచేతులన్. 100

ఆ. ఇంతకన్న నొక్కఁ ♦ డేమిటి కన వాఁడు, వాఁడిమగఁడు తనదు♦వేడిమిమెయిని
వజ్రపాణి దైత్య♦వర్గంబునుం బలెఁ, గౌరవాళి నెల్లఁ ♦ గాల్చివుచ్చు. 101

క. ఆరభ్రుం డగదుం డధనుర్ధరుఁ డై తామ్రాక్షుఁ డగుచుఁ ♦ దనచేతులతో
నరణంబున కగునవుడుం, దిరుగఁగ లేఁ డతనియెదుటఁ ♦ దెగి యెవ్వాఁడున్. 102

క. ఆభీమసేనుభుజబల, మీభీష్ముఁడు ద్రోణకృపులు ♦ నెఱిఁగుదు రైనన్
మాభక్తిఁ జేసి మాకుం,గా భండనమందుఁ బడఁగఁ ♦ గల రకట కటా. 103

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యిట్టు♦లే వీరి వారింప, నోప నైతి దైవ ♦ మీవగిదిన
కలదు దానిచెయిది♦కదుపఁగరా దొండు,గతిగ నేమి చేయఁ ♦ గలుగు నింక. 104

చ. విడురుఁడు కాదు కూడ దని ♦ వేసఱుఁ శీములు గట్ట నాచెపుల్
మొదలన చెప్పెఁ జెప్పినది ♦ మోహవశంబున విశ్వసింపఁగా
మదిఁ బొనరింప నైతి పగ ♦ మాన్పు వివేకము నక్కటా మునిన్
వదలవు కష్టసౌఖ్యము ల♦నఁ గ మముబోటులఁ జెప్ప నేటికిన్. 105

ప. మందమతి, యైనయాదుర్యోధనుని కారణంబునఁజేసి కౌరవకులంబున కిట్టిచేటు
వాటిల్లెఁ బుత్రమిత్రాదు లెల్లఁ ప్రాణంబులు గోల్పోవువా రైన వారిదారలరోదనా
రావంబు విన నిట్లు మొండెకట్టె నై యుండుదుం గాఁబోలు నక్కటా నాకుఁ జావు
రాదయ్యె నే నెం దేగుదు నెందుఁ జొత్తు నేమి సేయుదు నెద్ది దిక్కని పొక్కుచు
నక్కీటి తలంపునకు రా మతీయమును. 106

ధృతరాష్ట్రుఁడు సత్యసాచిం దలంచి దుఃఖించుట.

కా. హా హా! సంజయ! సర్వభక్షకునితో ♦ డై గాండ్రు తోఁకెంచున
ట్లాహార్యశ్వసుతుండు మారుతిఁ దోఁడై సంయుగంబందు సం
దేహం బింతయు లేక తా ననినరీఁతిం జేయు నిక్కంబుగా
బాహాళి జగత్త్రయప్రణుతమై ♦ భాసిల్లఁగాఁ జేయుచున్. 107

క. మూఁడుజగంబుల నాఁతని, తోడం బ్రతి వచ్చువాఁడు ♦ తోఁపఁడు నా కే
వాఁడును గాండీవము గల, వాఁడును బాశుపతము గల ♦ వాఁడును వాఁడే. 108

తే. ద్రోణకర్ణులు వానితో ♦ బాణమందుఁ
బురుడు వత్తురు గాని స్థ♦విరుఁడు గురుఁడు
దోణుఁడు పృషాది ఘృణియుఁ గ♦ర్ణుండు గాన
గెలువఁ బాల రటంచు నే ♦ దలఁతు సూత. 109

ఉ. ఎందరు విల్లు వట్టుకొన ♦ రెందఱు పోర జయాజయంబులం
బొందరు కొందఱేనియును ♦ బొందిరఁటే విజయాహ్వయుండు సం
క్రందననందనుం డనిఁ బ♦రాజయ మందమిఁ గాదె లోకమం
దుం దనరారు నట్టిబిరు♦దుం గలఁడై జగదేకవీరుఁడై. 110

ఉ. ముప్పదిమూఁడుకోటు లయి ♦ మూఁగి కయింగ బసువేల్పుమూకలన్
దప్పిగొనంగఁ జేసి యొక♦తాఁకున ఖాండవమందు వహ్నికిన్
ముప్పదిమూఁడువర్షములు ♦ భోజనముం బొనఁగించె గైవడిన్
ముప్పిరి యయ్యె నానరుని♦ముందఱి లోకము లెల్ల నోవునే. 111

మ. శరధుల్ వట్టని వంట పాశుపత మ♦స్త్రం బంట గాండీవ ము
ద్ధురచాపం బట కేతనంబు కపినా♦థుం డంట తే ర్దివ్య
శ్వరదత్తం బట దానిపైన రథియున్ ♦ సవ్యేష్ఠయున్ శ్రేష్ఠు లా
నరనారాయణు లంట వారి నెమరన్ ♦ ఫాలాక్షుఁడున్ దక్షుఁడే. 112

తే. అశనిపాతంబు శిరమునం ♦ దయ్యెనేని, బ్రతుకు నొక్కొకతఱి నెట్లో ♦ క్షితిజనుండుం
పార్థబాణప్రహారము ♦ వర్షించెనేని, బ్రదుకు లెక్కడిమాట నిర్జరులకైన. 113

చ. తలఁచినఁ దోఁచు నామదికిఁ ♦ దామరసాక్షునితో రథస్థుఁ డై
యలుకమొగంబుతో విజయుఁ ♦ డాలమునం దిగి చిచ్చుటంపటన్
బిలుకురఁ జేయుచున్నటులు ♦ పిమ్మట నొంది చమూసమూహముల్
పలపల నైనయట్లు విడి ♦ పాఱినయట్లును ద్రెళ్లినట్లునున్. 114

క. నరుచే నిట్లు పరాజయ, మరవాయి యొకింత లేక ♦ యగుటకుఁ గల దీ
శ్వరసంకల్పం బీక నే, విరతికిఁ గా కెట్టిమాట ♦ వినఁ నుందు నాఁగో. 115

వ. అని మఱియును. 116

లే. పాండవులఁ బోలి పాంచాల♦వత్సమత్స్య,మగధ కేక యాముఖ్య దేశ♦మనుజపతులు
శినివరుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁ♦డును మొదలగు,జోదులును జంపఁ జావంగఁ♦జాతురకద.

క. పదునాలుగుభువనంబులఁ, బొదలింపఁగఁ జాలునట్టి♦ పురుషోత్తముఁ డా
కదనమున వారి గెలిపిం,పఁ దలంచినవాఁడు జయము ♦ వారిద కాదే. 118

ఉ. పాండుకుమార శేఖరుని♦ బాహుబలంబునకున్న ♦ గోధమే
మెం డది నామదిం బడిన ♦ మేను వడంకెడు వానితమ్ముల
ట్లుండిన నింతబీ తగుట ♦ యుండదు మెం డయి సాధుకోప మా
ఖండలునంతవానికిని ♦ గష్టము దెచ్చెడు నంచు నేఁచెదఁ. 119

వ. అయ్యజాతశత్రుండు దృఢచిత్తుండు జితేంద్రియుండు బహుశ్రుతుండు ధర్మాత్ముండు సత్యపరాక్రముండు శాంతుండు దాంతుండు నట్టిమహామహానుచిత్తం బేను మిథ్యోపచారంబులంజేసి కలంచితి భ్రాతృపుత్రమిత్రాదిసహాయసంపత్తి గలయాతం డెల్లవారిం గనపట్ల భయభక్తివినయవిశ్వాసంబులం బవర్తిల్లం జేసికొనం జాలి మనవారి నెల్ల నొల్లఁ బోఁ జేయకుండువాఁడు గాఁడు వానితోడివైరంబు కులక్షయకారణం బని తలంతు నెల్లభంగుల మనవా రెల్లరమతం బిట్టిద యగునేని సంధికిం బ్రయత్నింతు నక్కుంతీసుతుండు పరిమశాంతుండు గావున నామాట నిరాకరింపక కార్యంబు దెనవాఁడ యగు ననిన సంజయుం డిట్లనియె. 120

సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునిం దెగడి పలుకుట.

క. నీచెప్పినట్ల యగు నది, చూచెద వాసవ్యసాచి ♦ చూడఁడువెను ము
న్నే చి నిజగాండివంబున, రాచకొలం బెల్ల మావు ♦ రణరంగమునన్. 121

ఆ. సవ్యసాచిశౌర్య♦సారం బెఱింగియుఁ, జెనుఁగఁ గొడుకుమాట♦బడిని జెడక
కాల మెఱిఁగి వారి ♦ లాలింపు మెప్పటి, నిక్కి వారిపట్ల ♦ నీకుఁ దగదు. 122

ఉ. తండ్రియు మిత్రుఁడుం దగ హి♦తం బొనరించెడు నండ్రు వారికిం
దండ్రిని బోనితండ్రి వయి ♦ తప్పొనరించితి వీవు నాఁడు నీ
వాండ్రిది గెల్చినార మిది ♦ వచ్చెను మా కనినంత సవ్వడిన్
దీండ్రము గాఁగ బాలకుల♦తీరునఁ జైదము చేసి తక్కటా. 123

శా. పరుషము లెల్ల నీనుతుఁడు ♦ పల్కుచు నుల్లస మాడి పాండుభూ
వరవరపుత్రులం దెగడి ♦ పంపెమున ప్పిది కూడ దంచు నా

ఖరమతి మందలింప విది ♦ గాక ధరావలయంబు సర్వముం
దొరకిన దంచు సంతసము♦తోఁ గను గానవ యేమి చెప్పుదున్. 124

క. ఆసంతోసముతో నవు, డీసుతోసంబు గాన ♦ వే మందు నిసు
దోసము కొడుకులపై నిడి, గాసిల్లుచు నుంటి వివుడు ♦ కారవనాథా. 125

క. కురుజాంగలములు పిత్యీము, లరయఁగఁ బాండవులు వికీ♦మాతిశయమునన్
ధర గెలిచి తెచ్చి యిచ్చిరి, హరించి నీ వదియు నాద ♦ యందువు కాదే. 126

వనమయూరము. గర్వమున మీరు తమ♦గౌరవముతో నీ
యుర్వీ బెడఁబాపినమ♦హోర్మిఁ గలరై గం
ధర్వులకుఁ జిక్కి♦నొను♦త్వత్సుతుల కెల్లన్
బర్వ మెనఁగించి రల♦పాండవులు వేర్మిన్. 127

వ. మఱియు నాకర్ణింపుము ధరణిం గలధనుర్ధరులలో ధనంజయుండును ధనుర్వేదంబు
లలో గాండినంబును భూతచక్రంబునం జక్రియుఁ జక్రంబులలో సుదర్శనంబును
దర్శనీయంబు లగుకేతనంబులలోఁ గపికేతనంబును బ్రఖ్యాతిం గాంచు ని ట్లన్నియు
నెన్ని నొక్క చోటం గూడి క్రీడించిన నీవా రెల్ల నీ ఱగుట నిక్కం బి ట్లెఱింగి కాఁక
మత్స్యపాంచాలసాల్వేయకేకయశూరసేనాదు లయినశూరు లెల్ల నీవారిం జేరి పోర
నుండి రిట్టినీ వెల్లకులక్షయంబునకు శంకించుచు నిశ్శంకుండవై దుష్టుం డైనదుర్యో
ధనుం బట్టి నిగ్రహించి కులంబు రక్షించుకొను మిట్లు జూదంబునాఁడ నేను నీవిదు
రుంబునుం జెప్పితి మప్ప డీ వుపేక్షించుటంజేసి కదా యిప్ప డింత మ ప్పయ్యె
నిప్పటి కైన నొప్పరికింపక మాచెప్పినచొప్పనం జేసి వాసిం గాంచు మని పౌరి
బొరిం బలుకుచున్ననంజయు నిరాకరించి దుర్యోధనుండు తండ్రి కిట్లనియె. 128

దుర్యోధనుఁడు తండ్రితో స్వపక్షబలముల సామర్థ్యంబుఁ జెప్పుట.

శా. భయపడకయ్య లోన నిటు ♦ బానిసవుంబని కై భజించుచుం
జయుఁడును గింజయుం డనిన♦సాకులకు స్మము గెల్వ నెట్టివా
రయినను జాల రీజగము♦నందు సమస్తుల మేము శత్రుసం
చయముల ను క్కడంచుటకుఁ ♦ జాలినవాఁడు గా నెఱుంగుచున్. 129

మత్తకోకిలము. ఆ కలంబును నెక్కి యు క్కటి♦నట్టిచెట్టలఁ బార్థులన్
వీఁకఁ గైకొని కొన్ని మూఁకలు ♦ వెంటఁ నంటఁగఁ గూటువై
నాకుఁ జాలినవాఁడు లేఁ డని ♦ నాలిము చ్చగునచ్యుతుం
డాక లే కరుదెంచినన్ వెఱ ♦ పంద నేటికి నీకిటన్. 130

మ. *నడిసన్నం బుడ నెంచి పాండవులు ధృష్టద్యుమ్నుఁడుం ధృష్టకే
తుఁడు లోనై తగుయోధులం గొని మొనం ♦ దూబూచులాడంగ నా
నిడికొంచున్ నలనయ్య రాజ్య మిడు లేఁ♦డే యుద్ధ మన్నన్ భయం
బడి పార్థించుచు వారిపాదములపై ♦ వ్రాలంగఁ బో మెప్పుఁగా. 131

క. ఏనును భీష్మాదులఁ గొని, దానికిఁ దగ నెదిరి నడుపఁ ♦ దలఁచితిఁ గా కో
మానవనాయక తృతీయ,మానము విడువంగ సోప ♦ మానసమందున్. 132

చ. విడుగునిఁ గాక యిందుఁ గల♦వీరుల నెందఱ మ్రందఁ జేసి మా
పదమున ధర్మరాజునకుఁ ♦ బట్టము గట్ట యదూద్వహుండు తా
నెదఁ దలపోసె నంట నిట ♦ నెందఱు రాజులు పొందియుండిరో
కదనము వారి కెట్టిదియొ ♦ కానఁ బ్రకీర్తియుఁ గానఁ బోలెఁగా. 133

ఆ. యుద్ధమందుఁ జత్తు♦మొండెఁ జంపుదుమొండె, యనుచు నున్నవార ♦ లస్మదీయ
లిట్టిమ మ్మలంతు♦లే గెల్వఁ జాలిరఁ, బ్రాప్తకాల మనఁగ♦నగ్ను దాఁ. 134

చ. కడిమి గలారు నీసుతులు ♦ కాని యలంతులు గారు వా రరిం
బొడుచుట పెద్ద గా దిటులు ♦ మోహవశంబునఁ బొంది కుందుని
న్నుడువుట పెద్ద యన్యో విధి♦లో కద నీ విల వీర లెన్నియో
తడవలు సంప్రహారముల ♦ దాయల నేర్చుట లెల్ల నేర్చుటల్. 135

క. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడు కృపుఁడును, ద్రౌణియుఁ దా రొక్కనాఁడు ♦ దయ దయివార్ధ్ర
బ్రాణము లిత్తుము నీ కని, స్థాణుఁడునుం జాలఁ డవిరి ♦ సారెకు నాతోఁ. 136

తే. భాస చేసిరి వా గని ♦ భానట యయి, నాఁగ విజయుంబు గలిగింప ♦ లోకవిదిత
లై నవా రన్యథా కారు ♦ మానసమున, శంక విడువుము వారల♦శక్తి వినుము. 137

ఉ. ఏకరథుండు భీష్ముఁ డొక♦యింతటిలో జగ మెల్ల గెల్చి ము
న్నేకడ నున్న తోఁప్లు తన♦యింటికడిఁ శరణార్థులై పడం
గైకొని కాచె భార్గవుని ♦ గం డడఁగించినబల్లిదుం డనిఁ
మా కయి యుండె నిట్టిమము ♦ నూహ్యోన నేఁ♦డరె మార్తు రిద్ధర. 138

తే. చాపగురువు లయోనిజుల్ ♦ శౌర్యనిధులు, నకలశస్త్రాస్త్రవేదులు ♦ శాస్త్రమతులు
కృపుఁడు ద్రోణుండు మాకుఁ దో♦డిపుట మున్మో, శైనకనింద్రాదులకు నై నఁ♦జేయఁగలఁడె.

క. హారవరనంజనిభుఁడు గురు,తరబాహాబలవినిర్జి♦తవిపక్షమహీ
శ్వరుఁ డశ్వత్థామ రణాం,తరమున చూవంక నుండఁ ♦ దక్కున గలఁడే. 140

* నలనయ్య = శ్రీకృష్ణుఁడు.

ఉ. పుట్టుకతోడ బొందళముఁ ♦ బొందఁగ నుండియుఁ గుండలమ్ములఁ
గట్టియు దానకర్ణుఁ డనఁ♦గాఁ దగి రాముని తోడ నస్త్రముం
బట్టి యమోఘుఁడై తనరు♦వానివలోఁ క్రిఁ గహింపఁ బాత్రమై
నట్టిమహానుభావుఁ డని ♦ కైనఁ గొఱంత యొకింత యుండునే. 141

వ. మఱియు భూరిశవస్సమదత్తబాహ్లికశకశల్యప్రభృతియోధవరులును నానాదేశా
గతరాజన్యులు నొక్కొక్కఁడ పాండవుల నెల్ల నుక్కడఁగింపఁ జాలుదురు వీ రెల్ల
నాపక్షంబునం దుండి నాతోఁ బాటు సుఖదుఃఖంబుల కై యుద్ధంబు సేయుటయ
కాదు సమిద్ధాగ్నిం బ్రవేశంబునేయును నముద్రంబునం బడిపోవను సంసిద్ధులై
యున్నవారు సారవంతం బైనమాబలం బేకాదశాక్షౌహిణులు నిస్సారం బగువారి
బలం బేడక్షౌహిణులు నిపుడు పూజ్యసామ్రాజ్యం బంతయు నావళంబున నున్నయది
రాజ్యహీను లగుటంజేసి జెక్కలు విరిగినపక్కులపలె బొక్కుచున్న వారు వారిం
జయించుట మాకు దుర్భరంబు గాదు మానేనం గృపహించి క న్నెత్తి చూడ
బ్రహ్మాద్రాదులకుం గానిపని నీచిత్తంబునం భయంబు దక్కు మున్మత్తునిచందంబున
లేనిదాని నెత్తికొని తత్తఱించుచున్నఁ గని వీ రెల్లరు నవ్వుచున్న వారు వారి కేపా
టిపోటరికం బున్న నన్నుఁ బోరం జూతురా కాని బూతికై తమ కేవుర కేనూ
ల్లిచ్చినం జాలుఁ బుచ్చుకొందు మందురే! బేలవై నీ వేల యిట్లు జాలిం బడి
మమ్ము వారిపాలం బడవేయఁ జూచెదవు మేము మాహాత్మ్యంబునంజేసి వారిఁ జంప
నొండెఁ జావనొండె నుండితిమి గాని బెండుపడి వారిపాదంబు లొత్తను బరిచర్య
సేయనుం దలంచియుండ మిది మానిశ్చయం బని మఱియును. 142

ఆ. బూతువోలె వాయుపుత్రునిఁ బొగడిన,వీనిమాటఁ బట్టి ♦ విడి విధంబు
వాఁడు గదకు నేర్చు ♦ వాని కెవ్వరు సోప, రనుచు రిత్త వగ తుఁవయ్యె నీవు. 143

మ. గద నా కెట్టిమహాప్రభావ మగునో ♦ గర్ణో వొకింతేని నీ
వెద శంకించెదు వానిచేయి పయిపై ♦ హెచ్చిల్లు నం దంచు న
య్యది దా నెంతటిదవ్వుమాట తలపోయ న్నాకు లోకంబునం
గదకుం బోలినవానిఁ బల్మి విన మె♦క్కాలంబునఁ భూవరా. 144

మ. బలభద్రుండు గదాప్రవీణుఁ డనుచుం ♦ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె న్మహీ
తలమం దాతనిఁ గొల్చి పొల్చితిని దఁ♦త్పాండిత్యముం గాంచి నా
కలభీముం డొకయింతకైనఁ గొనఁగా ♦ నర్హుండె నే వానికిం
దలఁకం బోవుదు నట్టె యిట్టిఁ డన నై ♦ తళ్కొ త్తి చిత్తంబునన్. 145

మ. చిరకాలప్రియమాద్యకోదరునితోఁ జెప్పెట్ట దీరం గదా
స్మరదాస్కందన మాచరించుట యదిం బొల్పొందుసంకల్పమి
వ్వీరునకు నేటికి సిద్ధిఁ బొందె ననుచుఁ భావించి నంతోషసా
గరమందుం బడి కేలి యాడెదను నిశ్శంఁ బిట్లు వాక్రుచ్చితిఁ. 146

మహాస్రగ్ధర. శతకోటిం బూని వైర్య శతవిధశకల స్నాయుదర్భేంద్రియ ట్లీ
క్షితిపైఁ గూలుఁ గదీయాం చితఘనగదకుఁ జిక్కి భీముండు వానిఁ
హితు లెల్లం గాంచి దుఃఖాహితమతు లయి నా యేపు గూపించి ననున్నుఁ
స్తుతియిం శాఘ్లానుండుఁ నుడివడి వసుఁడాఁ జూవె నీవారి కాజిఁ. 147

తే. భీమసేనుఁడు నాచేత బిట్టు గూల, భీష్మకర్ణాదు లర్జును బిట్టు గూల్తు
రవుర కూల్తురు దోణాను లవలివారి, మాకు విజయుంబు నరతలా పులక మరయ.

మ. విజయుం బెద్దగ నెంచుచుంటివి జగద్విఖ్యాతకీర్తుల్ మహా
భుజ లింద్రాశనికల్పు లంచితకళాపూర్ణుల్ సదీజుండు కుం
భజుఁడుం గర్ణుఁడుఁ దొట్టియోధవరు లభ్యామర్దమం దానరుఁ
నిజశస్త్రాస్త్రమహాగ్ని కింధనముగా నిర్మించు రెంతే వడిఁ. 149

శ. ఎంతకుఁ జాలరు కర్ణుం, డంతటివా డస్మదీయుఁ డై యుండ జయం
బెంతటిపాటి రణంబున, కింతయుఁ జింతింప కుండు మెంతయు దృఢతఁ. 150

వ. అని దుర్యోధనుండు తండ్రికిం దనవారిసామర్థ్యంబు నిరూపించి మఱియు వారి
వర్తనం బెల్లఁ దెలియం దలంచి సంజయుం గాంచి సంజయా యీ పోడిమోహినులం
గ్రహించి మాతో యుద్ధంబు సేయ నెంచినయుధిష్ఠిరుం డివు డెట్లుండెం జెప్ప
చూత మనిన సతం డతని కిట్లనియె 151

సంజయుండు దుర్యోధనునితోఁ గాండవులబలియత్నంబు చెప్పుట.

తే. తమ్ములు సల్వురుఁ హరియుఁ ♦ దాను యుధిష్ఠిరుఁ డెంతయోనియుఁ
సహ్మతితోడ సైన్యములు ♦ సంతతముం దనచుట్టు వాఁ మో
దమ్మునఁ బెండ్లి కేగెడువిధ మ్మలరారఁగఁ బోరి కేగుదే
నమ్మోయిఁ జూడనయ్యె నట ♦ నన్నియు నాయితపెట్టినట్టిదై. 152

చ. తెలువఁగ నెంచి నఁ బిలిచి ♦ ప్రేరిపయిం బొలుపొంది నల్లడఁ
మొలఁగుచు మొర్మునం దనరు ♦ మేఘు మనం దగి సవ్యసాచి నా
వలన వసన్ముఖుం డగుచు ♦ వర్తిలి సంజయ సంగరంబునఁ
గెలు పది మాది నూవె యనె ♦ నేనును నట్ల తలంచితిం జుమీ. 153

తే. అనుడు దుర్యోధనుఁడు కోప ♦ మడఁచికొనుచు
సంజయునిఁ జూచి నీ వెట్టి♦సమయమందుఁ
బొగడుచుండుదువు వారినే ♦ బూతుపగిది
నిన్ను నే మనవచ్చు నో♦యన్న నేఁడు. 154

క. ఐనం గాని మ్మాతని,వూనినరథరథ్యకేతు♦ముఖ్యము లెల్లన్
మానొందుచుండు సెప్పము, సానందము గాఁగ విందు ♦ రండటు ననుడున్. 155

వ. సంజయుం డి ట్లనియె 156

ఉ. చెప్పెద నాలకింపు మిటు ♦ చిత్తము మెత్తనఁ దప్పనీక నీ
వెప్పవు గాని వానిరథ ♦ ముత్తము మా నది విశ్వకర్మ పెం
పుప్పతిలఁ రచించెఁ బురు♦హూతుఁడు తోడ్పడ దానిమీఁద నే
నెప్పఁగ లేను భూమిఁ గల♦చిత్రిము లన్నియు నున్న వారయన్. 157

క. మాయాబలమున భూమసుఁ, డాయరదమునందుఁ డెక్కి ♦ మతిమాత్రంబై
స్థాయత్తేజంబునఁ జ్రక్రాయితమై తనరఁ జేసెఁ ♦ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 158

తే. అమ్మహాహ్నాన్నతకేతనం ♦ బగములందుఁ,దవిలి తప్పించుకొని వచ్చుఁదత్ప్రకాశ
మెందునుం దిర్యగూర్ధ్వము♦లందు నొక్క, యోజనముదాఁకఁబర్వు♦వ్యాజమహిమ.

సీ. హనుమ భీమున కిచ్చి♦నట్టివరంబున,నాపైజయంతిపై ♦ నమరియుండు
నిదమిత్థ మనరాక ♦ యడి శక్రిథనువట్లు, వివిధవర్ణంబుల ♦ వెలుఁగుచుండు
సెల్లకాంతుల నాఁగి ♦ యేగు ధూమముఁబోలె, నటఁ దేజ మ్రతి♦హతము నూవె
యధికరూపంబున ♦ నగపడు నట్లైనఁ, భారవంతము గాక ♦ పరఁగు నద్ది

తే. చిత్రిరథుఁడు ము స్నిచ్చిన♦శ్వేతహయము, లారథంబునఁ బూన్తు ర♦య్యమి నిరర్గ
ళప్రచారము గావించు ♦ లలి దివమున, నంతరిక్షమునఁ ♦ భూమి♦యందు నెందు.

ప. మఱియుం జిత్రరథవత్తశ్వేతహయశతంబున నెద్దియేని హతం బయిన నది వరప్ర
భావంబున సంఖ్యాపూరణం బగుచుండు వీనిం బోలినవీర్యంబు గలిగి దంతవర్ణ
పర్ణితంబు లగునుత్తమాశ్వంబుల భరతవంశోత్తరుఁ డగుధర్మజుండును ఫాల్గునుం
డిచ్చినకల్మాషాంగతి త్తిరిచిత్రోపృష్ఠంబులు వాయువేగంబులును ఋష్యప్రఖ్యంబులు
నగునాజానేయాశ్వంబులు భీమసేనుండును మహేంద్రదత్తంబులును దత్తుల్యంబు
లగుమహాహయంబుల నకులసహదేవులును బలవంతంబులు వేగవంతంబులు నై
పితృరథ్యతుల్యంబు లగుదేవదత్తోత్తమార్వంబుల ద్రౌపదేయసౌభద్రులును దమ
తమరథంబులం బూన్చుకొందు రనిన ధృతరాష్ట్రుండు సంజయా! మనవారితోడం
బోర వచ్చినవారి నందు నేరి నేరిం జూచితి వారివారికొలందు లెట్టివి చెప్ప
మనుటయును. 161

పంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ బాండవవీరులతొలుదొలుత నెఱిఁగించుట.

ఆ. సూతుఁ డాంబికేయుఁ ♦ జూచి పాండవులను, జేర వచ్చినట్టి♦వీరవరుల
వేఱు వేఱ నీకు ♦ వివరించి చెప్పెద, నాలకింపు మనుచు ♦ ననియె నిట్లు. 162

ఆ. వృష్ణివల్లభుండు ♦ కృష్ణుండు సర్వలో,కాధినాథుఁ డైన♦వారి యతండు
పాండురాజసుతుల♦పక్షమై రథికుఁ, డైకడంగుచుంట♦నీకఁ దెలియఁ. 163

వ. మతీయు మహారథుం డగుసాత్యకి యొక్కయక్షౌహిణితోడను సత్యజిత్పముఖులగుపదుగురుపుత్రులం గూడి పాంచాలుం డొక్కయక్షౌహిణితోడను, శంఖోత్తరాదితనుజులును సూర్యదత్తమందిరాశ్వపుత్రోగమాద్యనుజులుం గూడిరా విరాటుం డొక్కయక్షౌహిణితోడను, మంత్రిసామంతాదులం గూడి మగధనాథుం డైన సహదేవుండును జేదినాథుం డైనధృష్టకేతుండు నొకొక్కయక్షౌహిణితోడను సోదరులగుకేకయు లేవురు నొక్కయక్షౌహిణితోడను బాండ్యచేకితానముఖ్యులగుభూపతు లెల్లరుం గూడి యొక్కయక్షౌహిణితోడను వచ్చి వారికిం దోడువడి నీవారిం బోర నున్నవా రవధరింపుము. 164

తే. దైవమానుషగాంధర్వ♦దైత్యదాన, వాదినానావిధప్రాహ♦యంత్రణమున
దక్షుఁ డైనధృష్టద్యుమ్నుఁ♦డక్షౌణమును, విడక సేనాముఖంబున♦వెలయు నట్టి వె.

నీ. గురుఁడు ధృష్టద్యుమ్న ♦వరసైన్యపతివంతు, గంగాసుతుండు శి♦ఖండివంతు
శల్యభూనాథుఁ డ♦జాతశత్రునివంతు, కురుకుమారులు పృ♦థుదరునివంతు
రాధేయసైంధవ♦ప్రభృతు లర్జునునంతు, మనుమ లెల్లరు నభి♦మన్యువంతు
కైకేయసాల్వు లా♦కేకయేశులవంతు, హార్దిక్యుఁ డచ్యుతు♦ననుజువంతు

తే. శకుని సహదేవువంతు బా♦హ్లీకుఁడు చేకి
తానువం తులూకుఁడు మాద్రి♦తనయువంతు
మతీయు నేఁ డేని కెదు రయి ♦ మలయు వాఁడు
వానివం తని నిశ్చయ ♦ మైన దచట. 166

మ. మతీయు నేరికి నేయ శక్యంబు గాసియశ్వత్థామను చిరంతనుమఖ్యులగునంశావతారుల నర్జునుండును బ్రాచ్యోదీచ్యదాక్షిణాత్యుల నెల్ల భీమసేనుండును బోరునట్లును భీష్మునితోడఁ బోరుశిఖండికి నిజబలంబులతోడ విరాటుమును ద్రోణునితోడఁ బోరుధృష్టద్యుమ్నునకు బాంచాలబలంబులతోఁ ద్రౌపదేయులును దోడుపడునట్లును నిర్ణయించుకొని వారు నీవారితోడఁ బోరనున్నవా రిఁక నీకును నీకొడుకునకునుం దోఁచినట్లు చేసికొనఁ దగు ననిన నంబికానందనుండును. 167

సీ. సంజయా! వారలసంగరోత్సాహము, వినినంత నెంతయు ♦ వెఱపు గలిగె
భీమునితోడ సంగ్రామంబు పొనఁగిన, దుర్యోధనాదులు ♦ త్రుంగినట్లె
కాలవశమున భూ♦పాలు లెల్లరు గాండి,వాగ్నికి శలభంబు ♦ లగుదురు కదె
వారిచేఁ బాఱెడు♦వారిని మనవారి, వారించి మరలింప ♦ వేరు గలరు
తే. వార లెల్లరు శూరు ల♦వార్యశౌర్య,ధుర్య లతిరథవర్యులు ♦ ధైర్యనిధులు
సూర్యపావక తేజులు ♦ శుద్ధయశులు, యుద్ధదుర్ధర్ష లూర్జితు ♦ లిద్ధమతులు. 168

మ. నీయమరాణ్ణందనుఁ డెల్లవారి కొడయం ♦ డై యిద్ధబుద్ధి రణ
క్రమ మెల్ల నడపించువాఁ డఖి జగ♦త్ప్రఖ్యాతశౌర్యోజ్జ్వల
భ్రీమణుల్ భీమధనంజయుల్ భటు లటే ♦ తై?లోక్యనాథుం డజ
స్రము రక్షించుచు నుండువాఁడయిఁ ద♦జ్జన్యంబు సామాన్యమే. 169

వ. మఱియు నకుల సహదేవ ధృష్టద్యుమ్న సాత్యకి విరాటోత్తమౌజ యుధా
మన్యు శిఖండి చ్ఛత్రదేవోత్తర కాశిరాజ చేదిరాజ బభ్రు ప్రభద్రక ప్రముఖవీరలో
కం బెల్ల వారికిం బోరునం బాసట యైన వారి నాఖండలుండుం గన్నెత్తి
చూడఁ జాలం డాలంబు పోల దని నే నెంత మొత్తుకొనినను నీబాలిశుండు వినఁ
డెట్లు చత్తు నని నెత్తిఁ గొట్టుకొనుచున్నతండ్రిం గని కొడు కిట్లనియె. 170

సంజయునిమాటలకు జడియుతండ్రిని దుర్యోధనుఁ డుపశమింపఁ జేయుట.

ఉ. వారును మేము నొక్కఁ డగు♦వంశమునం దుదయించినార మీ
ధారణి నొక్కఁ డేశికుని♦దగ్గఱ విద్యల నేర్చినార మా
చారవిహారకర్మ మొక♦చక్కన యుండును మాకు వారికిఁ
గారణ మేమి వారలక ♦ కల్లు జయం బని నిశ్చయింపఁగన్. 171

ఉ. వాదిని వారిఁ బూసికొని ♦ సచ్చినవారిని నీవు వీరునుఁ
వారక నన్నుతించెదరు ♦ వాసి నెనంగుచు నున్నమమ్ము మా
వారిని మాట కైన నొక♦వారమునుం దలపోయ నెంచ రే
కారణ మన్న నౌ నసరు ♦ కా దన రేమన నేతు మిమ్మిఁకన్. 172

మత్తకోకిలము. ద్రోణభీష్ములు కర్ణశల్యులు ♦ ధూర్జటిప్రియుఁ డైనమా
ద్రోణపుత్రుఁడు సోమదత్తుఁడు ♦ దోర్బలత్పురుమిత్రుఁడున్
క్షోణినాథులు నాకుఁ గా ననిఁ ♦ గొంచెమేనియుఁ గొంక రా
స్థాణుఁ డైనను వారి మాఱొక్కఁడ ♦ జాలఁ డన్నను బోలెడున్. 173

క. నన్నుం గైకొని విజయము, సన్నుచు నున్నట్టియోధు ♦ లెందఱొ గలు రా
సన్నుతమూర్తుల ననిమిన, గన్నెత్తి కనంగ నైన ♦ గలరే వారల్. 174

* జవ్యంబు = యుద్ధము.

మ. కొలఁదుల్ సెప్పకొనంగ నేమిటికి నాఁకుం జాలువాఁ డొక్కఁడుం
గలఁడే మూఁడుజగంబులం దలుక రాఁగాఁ గాలదండంబుతోఁ
దులఁదూఁగం గలపెన్గదా భుజములం దుం బూని నే నొక్కఁడన్
గలఁగింపం గలఁ బొందురాజసుతవర్గంబు న్నఖాగంబునన్. 175

వ. అని వీరంబులు వలుకుచున్నంతఁ గారవేశ్వరుండు గావల్లణిం గాంచి యి ట్లనియెం.

మ. ప్రలపించుచు వినుచుంటి కాదె వెడఁగై ♦ పాల్మాలి నావుత్కృ డి
ట్లలుకం గన్నెఱ సేయు ధర్మసుతు నభ్యామర్దమం దేరికిం
గెలువఁ రా దని ద్రోణభీష్మ్ములన నీఁకించిజ్జఁ డే గెల్తు నే
గెలుతుం బొ మ్మను నేటిమాట లొకమా♦డిక్ నీటిమూటల్ సుమీ. 177

వ. అది యట్లుండె మాచుచుండునగ్నిపై నాజ్ఞాబు వ్రాయున ట్లందు నెవ్వారు
వారిఁ బ్రేరేచి పోరునకుం బురికొల్పుచుందురో వినుం గాని చెప్ప మనిన
సంజయుండు. 178

సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితో ధృష్టద్యుమ్ననిపనంబులు చెప్పుట.

చ. †ఒకఁ డని చెప్ప నేమిటి క♦యో ధృతరాష్ట్రకుఁడ యెల్లవారు నం
దకలుషకీర్తి పార్షతుఁ డ♦హంకృతి మీఱఁ బృథాతినూజుచెం
తకుఁ జని నేను వేలవలె ♦ దద్బలసాగర మూఁగి ధార్తరా
ష్ట్రకులఁ దిమింగిలం బలఁతి♦జంతువులం బలె మ్రింగివై చెదఁ. 179

తే. యుద్ధ మొనరింప నెంచు మో♦యిద్ధచరిత, సాధ్వసం బింతయేనియు ♦ సంభవింప
దనుచు నండీపనము సే సు ♦ ననుదినంబు, ద్రుపదపుత్రుఁడు పాండుపు♦త్రులను జేరి.

సీ. అని పల్కు-భావతో ♦ ననియె ధర్మసుతుండు, నీ వెంత కైనను ♦ నిలుతు చాలి
నీవీర్య మెఱుఁగుదు ♦ నేను క్షాత్రంబున, నుండి శత్రుల నెల్ల ♦ నుక్కఁడంతు
భార మంతయు నీవ ♦ ఘోరసంగ్రామంబు, గలుగ నున్నది నీవు ♦ ఘనభుజుఁడవు
నీయట్టిపోటుమా♦నిసి మాకుఁ గలిగినఁ, బృథ్వి జయం బెంత♦పెద్ద చెపుమ

తే. యుద్ధమునఁ గాలుద్రవ్వెడు ♦ యోధు లెవరొ
నెటిగొనినవార లెవ్వరో ♦ వెఱచి పఱచు
వార లెవ్వరొ శరణన్న♦వార లెవరొ
తెలిసి నీవు క్రమంబున ♦ మెలఁగు మయ్యొ. 181

† పార్షతుఁడు = ధృష్టద్యుమ్నుఁడు.

వ. అని పలికి నంత ధృష్టద్యుమ్నుండు నన్నుం గని సంజయా! నీవు భీష్మింబుగం
జని భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధన భూరిశ్రవ శ్శల్య దుశ్శాసన
కర్ణ వికర్ణ జయద్రథ సౌబలాదులు వినుచున్న సమయంబున. 182

చ. చెలిమిని గోరి ధర్మసుతుఁ జెంగటికిం జనుదెంచి వేఁడుచుఁ
బెలయఁగ వారిరాజ్య మిడి ♦ వేయువిధంబుల విన్నవించి మీ
రిలఁ గృతకృత్యులై మనుఁడు ♦ పృథ్వీసురేశ్వరులార! కానిచో
గలుగును మీ కకాలమృతి ♦ కల్గినమాట వచించితిం జుఁడీ. 183

క. నరుఁ డెంతలేఁడు వానికి, సురలీ డనరాదు శత్రు♦శోభితహస్తుం
డరవాయిఁ గొనఁడు మిమ్మెల్లర మార్కొని నెంతుఁ ద్రుంచు♦లఘుమార్గముగ. 184

వ. అని చెప్ప మనియె నని చెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రుండు గావల్గణీ! గాండీవివర్మిక
మంబు నే నెఱుంగుదు నతండు పిన్నటినాఁటనుండియు బ్రహ్మచర్య్యవ్రతపరాయ
ణుఁడై క్షత్రబీజంబునం బేజరిల్లుచున్న వాఁడు నాకొడు కెత్త చెప్పినను శాంతి
వహింప కంతరంగంబున సంగరంబ కోరుచున్న వాఁ డేమి నేయుదు నని దుర్యో
ధనుదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 185

తే. అన్న నామాట విని మఱ్ఱి ♦ మనికిఁ గాక, లోక మెంచదు దాసని ♦ శీకర మని
నీకు నీవారి కరపాలి ♦ నేల చాలు, నొనఁగునూ పాండవులకు యు♦ద్ధోచితముగ.

చ. ఎఱుఁగవు మోహపాశమున ♦ నెంతయు బద్ధుఁడ వౌట యుద్ధమున్
నెఱవుదు నందు వందున న♦నేకము లైనవిపత్పరంపరల్
వఱలును దానిఁ గారవకు♦లంబున నెవ్వరు నియ్యకోలుగా
దొఱయగు పాండుపుత్రకుల♦తోడిసమాగమ మొప్ప నెప్పుడున్. 187

మ. అని కే సొల్లను బాహ్లికుండు లెఁకఁడున్ ♦ హార్దిక్యుఁడున్ దూఱెడున్
మనగాంగేయుఁడు నియ్యకోఁడు గురుఁడున్ ♦ మన్నింప డీసంజయుం
డును గేరున్ గురుపుత్రుఁ డొప్పఁడు కృపుం♦డున్ మే లనం బాఁతలుం
డును జా ల్చా లనఁ బెద్దలెల్లరును నిఁ♦న్నున్ నన్నుఁ గా దం ద్రయో. 188

క. ఇందఱు కా దనుదానికి, నొందంబున నియ్యకొన్న ♦ డెప్పర మా నో
నందన నీకొఱగామికిఁ, దుందుఁడుకులు కర్ణశకుని♦దుశ్శాసనులే. 189

వ. అనిన దుర్యోధనుండు తండ్రిం గని గర్వించుచు 190

దుర్యోధనుఁడు తండ్రిం గర్వించి పలుకుట.

మ. *గురుపై భీష్మునిపై గురూద్భవునిపై ♦ గుర్వాద్యుపై కృత్తపై
బురుమిత్రాఖ్యునిపై కలాధిపునిపై ♦ భూరిశ్రవోబాహ్లికే

---

* గుర్వాద్యుఁడు = మొదటిగురువు, కృత్తుఁడు;

శ్వరకాంభోజజయాదిభూపతులపైఁ ♦ బైకొనినీవారిపై
భరముం బెట్టి దురంబు సేయుఁగఁ దలంపఁ లేదు నే నిమ్మొయిఁ. 191

నీ. వినుమయ్య తండ్రి నే♦నును గర్ణుఁడును దున్న,నేనుండు నివుసు దీఁక్షీతుల మరయ
రణయజ్ఞమును బూన♦ర్వఁగఁ బూనినారము, యమరాట్టునకును న♦మర్పణముగ
నందు యుధిష్ఠిరుఁ ♦ డనుపశువును బట్టి, వేలుతు మరదంబు ♦ వేది యగును
గత్తి స్రువంబును ♦ గడ సుక్కు కవచంబు, వరసదన్యంబును ♦ శరము దర్భ

లే, యానముఖము చాతుర్హోత్రి ♦ మధికయశేము
విమలతరహవిస్సును నయి ♦ వెలయ మీరు
నెల్ల నువదర్శకులు గాఁగ ♦ నేము రాజ్య
సౌఖ్య మందఁ గలము స్వర్గ♦సౌఖ్యమట్లు. 192

ఆ. పాండవులను మేమొ ♦ పాండవులే మమ్మొ, భండనమున గెలువ ♦ నుండినార
మంతె కాక వాఁడి ♦ యగుసూదిమొనమోపు,నంత యైన వారి ♦ కవని నీను. 193

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు కొలువు వెల్లం గలయ మొగంబు త్రిప్పుచు. 194

శా. ఈదుర్యోధనునిం ద్యజించితిని నే ♦ నీమందునిం బొందుమీ
రీదేహంబులతోడ నుండ రని లో ♦ నెంతేని చింతించెదఁ
మీఁదుం గింపును జూడఁ డావిజయుఁ డూ♦ర్మిఁ లేర్లు వ్యాఘ్యుంబు నా
మీదఁగుం గలఁగించి కొంచు ఘనులఁ ♦ గే లెంచ కీఁక్షించుచుఁ. 195

చ. నరుఁకుఁ దోడు నూపుచు ర♦ణాజునఁ గృష్ణసహోదరుం డిలఁ
విరళము లేనిమార్గమున ♦ విత్తులఁ జల్లెడుకాఁపు యోలె మేల్
శరములఁ జల్లి కౌరవబ♦లంబుఁ జలంబున నిగ్రహించెడిఁ
నిరత మనార్యధర్మమున ♦ నిల్చెడుభార్యను భర్తయుం బలెఁ. 196

చ. అనిమొన శత్రుసైన్యములయం దయి భీముఁడు భీమవిక్రముం
డనితరసాధ్య మైనగద ♦ హస్తయుగంబునఁ దాల్చి పెల్చునఁ
గొనకొని మొత్తినఁ ధరణిఁ ♦ గూలెమునేన్గులు భిన్నకుంభముల్
దునిఁగిన దంతముల్ గలిగి ♦ తోఁచెడు నెత్తురుఁగొండలో యనఁ. 197

వ. అంత దుర్యోధను నంబోధించుచు. 198

చ. వినవివు డేమి సేయుదును ♦ భీముఁడు భీమపరాక్రముండు ని
న్నునిమొనఁ దాఁకి నీదగుమ♦హాబల మంతయుఁ జిందు వంసు గా
నొనరుచుచున్నయప్పుడు మ♦హోగ్రదవానల మంచు నాతనిఁ
గనుఁగొని భీతిఁ గొన్నపుడు ♦ గాని స్మరింతువ యేమొ నానుడుల్. 199

క. భీమగదాహతంబున, భూమిం బడునపుడు భయము ♦ పుట్టినయపుడుఁ
నామాటఁ దెలిసి నంధికిఁ, గా మతి గావింతు వీపు ♦ కావింప వయోఁ. 200

వ. అని కొడుకుం గీడసి పలికి కా నున్నది కా కుండదు కా ని మ్మని గాంధారీవల్లభుండు గావల్గణిం గని యి ట్లనియెఁ. 201

తే. ఈ వుపప్లావ్యపురమున ♦ కేగినపుడు, ఫాల్గునుం డన్నమాటలు ♦ పట్టి వింటి
నవుసు శ్రీకృష్ణుఁ డే మనె♦నవియు వినఁగఁ,దలఁతు నేసమయము వానిఁ♦గలసికొంటి.

సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితో శ్రీకృష్ణునివలనంబులు చెప్పుట.

వ. అని యడిగిన నంజయుం డి ట్లనియె నయ్యా! నే నందు ముందు మాధవుమందిరంబు నకుం జని నారాక యెఱిఁగించి వుచ్చి యభిమన్యుప్రభృతికుమారుల కైనం జేర రానిశుద్ధాంతంబుఁ జేర నరిగి యట సత్యాద్రౌపదు లిరువురునుం బరిసరంబునఁ బరిచరించుచుండ దివ్యాంబరాభరణభూషితులును బందనరూషితులు నగునరనారాయణులు నానావిధచిరత్నరత్నచిత్రింబును గనకమయంబు నగునేకోన్నతవిశాలాసనంబున నాసీనులై సరసనల్లాపంబులం దేలుచున్నఁ గని మోడ్పుఁగేలు ఫాలంబునం గీలించి వినమ్రుండనై యుంటి నప్పుడు నరుండు నారాయణునిపాదంబులు తనతొడలపై నిడికొని యున్న వాఁడు గావున నూర్ధ్వకేశావిలసితంబులును శుభలక్షణలక్షితంబులు నగునిజచరణంబులకు శరణం బగుస్వర్ణపీఠంబు నాకై పాదంబులం దోసివుచ్చిన దాని సత్యాద్రౌపదులు దెచ్చి యిచ్చినఁ గరతలంబున స్పృశించుచు భూతలంబునం గూరుచుండి నీలవర్ణులుం దరుణవయస్కులు నగుననిమ్మహామహులం జూచునప్పుడు నాకు హర్షంబును భయోత్కర్షంబుమం బుట్టిన నే నంతరంగంబున.

కం. మందాత్ముండు సుయోధనుండు గొని భీష్మద్రోణకర్ణాదులఁ
సందేహింపక విష్ణుభిష్ణసము లై ♦ సారందుసీకృష్ణులఁ
ద్రుందింపం గల నంచు నెంచుచు ననిఁ ♦ మారోఁగ నుంకించెడుఁ
డెందంబందుఁ బతంగ మగ్నిశిఖ లై ♦ డింకంగఁ బడ్డట్లుగఁ. 204

తే. ఇమ్మహామహు లిర్వురు ♦ నెమ్మి మీఱి, ధర్మజానిమాననముఁ బట్టి ♦ తన్నిదేశ
మాచరింపఁగ నుండి రం♦చనఁగ నతఁడు, సిద్ధసంకల్పుఁ డగు ననఁ ♦ జెల్లుఁ గాదె.

వ. అని తలంచుచుంటి నంత వా రన్నపానంబుల న న్నాదరించినఁ గృతాంజలినై నేను నాపోయినకార్యంబు విన్నవించి కౌరవుల కేనందేశంబు చెప్పివుచ్చెద రని యడిగిన విని ధనంజయుండు ధనుర్గుణకీర్ణాంకం బగునిజపాణితలంబునం జక్రపాణిపాదతలం బంటి నన్నచేసినం జన్నగళయనుండు లేచి కూరుచుండి నన్నుఁ జూచి

సీవు పోయి కౌరవుల కెల్ల నానమస్కారాశీర్వచనాలింగనంబు లెఱింగించి విదవ
భీష్మద్రోణాదులు వినుచుండ ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లను మని కొన్నిపలుకులు
పలికె నవి. 206

శా. లోకమునకు నాహ్లాదము, సీకురుజాతికిని ఖేద ♦ మొనఁగించుచు శి
ష్టాకారములు మృదుపూర్వము, లై కనఁబడి దారుణంబు ♦ లట్లగు నవలఁ. 207

వ. చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 208

ఉ. జన్ముము లాచరించి ద్విజ♦జాతికి దక్షిణ లిచ్చి వేనవే
లున్నకొలందిఁ బ్రాత మగు♦నుర్విజనాళికిఁ బెట్టి చుట్టలఁ
మన్నన చేసి యాశ్రితుల ♦ మన్ని మనోరథసిద్ధి గా సుభా
భ్యున్నతి దారపుత్రులను ♦ బొంది భజింపుఁడు మీరు కౌరవుల్. 209

శా. ఎడ నేయ వలవ దింతటి,తడవునఁ గము భయము మీకుఁ ♦ దారసిలఁగ నై
నడినెత్తి బడఁగ నుండెను, వడి వడి మూరాజు జయము ♦ వడయుఁ దలంచెఁ.

మ. అపు డాదోర్విదికొప్ప వట్టి నభలో ♦ నాదుష్టుఁ డీడ్వంగ నే
డుపుతోడం బసునాఁడు గోడి చెడి తోఁడ్తో దూరమం దున్నన
న్నుపసర్పించుచు దేవదేవ దయ న ♦ న్నోపుంగదే యంచు మొ
ట్టి పచారించె ఋణంబు వోలె నది తీ♦ఱ్ఱా రాని దయ్యెం జుమీ. 211

మత్తకోకిలము. ఇట్టినే ఋణ మీఁగ సారథి♦కృత్యమున్ బొనరించుచుఁ
బట్టు నై తనపజ్ఞ నుండ న♦పార తేజముతోడఁ జూ
పట్టి గాండివ మూని పార్థుఁడు ♦ భండనం బొనరించుచోఁ
జట్టువల్ తెగఁగొట్టుబెట్టియుఁ ♦ జాలఁ డాతని మార్కొనఁ. 212

సీ. ఇమ్మహిం బ్రాహ్మణు♦గ్మమ్మున నెత్తెడు,వాఁడు జగము నేర్చు♦వాసివాఁడు
తిగిదివంబుఁగం దుండి ♦ దేవశ్రేష్ఠ బడఁద్రొబ్బ, నోపువాఁ డుండిన ♦ నుండుఁ గాక
మాకవ్వడిం బోర ♦ మార్కొనఁ గలవాఁడు, దేవదానవులలోఁ ♦ దెలియుఁ బడఁడు
గోగ్రహంబుననాఁ డొ♦కొండ చేసినచేత, యిది నిదర్శనము మీ ♦ కగునుఁ గాదె

తే, బలము వీర్యము తేజము ♦ చలము శీఘ్రు
తయును హస్తలాఘవశౌర్య♦ధైర్యములును
బార్థునకుఁ గాక వేనికిఁ ♦ బడయ రావు
వీనితోఁ బగ వజ్రికి ♦ నైనఁ దగదు. 213

వ. అని హృషీకేశుండు గుడాకేశునుల్లంబు పల్లవింపం బలికె నంత నగ్గుడాకేశుండునుం బలికె నవియెల్లం జెప్పియుంటి నని చెప్పినం బ్రజ్ఞాచక్షుండు వారికిం దమవారికిం గలబలాబలంబు లారయ నెంచియు నంతలోనఁ దనలో వారిబలంబు దైవబలం బనియు వీరిబలంబు మానుషబలం బనియు నిశ్చయించి కొడుకుం గాంచి యిట్లనియె.

ధృతరాష్ట్రుఁడు తనకొడుకుం బతిమాటలు.

తే. తండ్రి నామాట వినుకొయ్య♦తనము మాని, నాకు నీచింతయే రోగ♦మై కనఁబడు
సర్వభూతంబులుం గన్న♦జనులపట్లఁ, బ్రేముడించుట సహజమై ♦ వెలయుఁ గాదె.

క. యమవాయ్వింద్రాశ్వులు వా,రథులు పార్థులకుఁ దండ్రు♦లట్టిరి తలఁపన్
సమయములఁ బొల్చి వారల, కమసినఁడెవ్వరము లుడుఁప ♦ నగుదురు వింటే. 216

క. ఉపకర్తల కెన్నం బ్ర,త్యుపకారముఁ జేయ నెంతు ♦ రుత్తము లవనిన్
గృపసేయు ఖాండవాశేనుఁ, డెవు డవ్వారలకు వరము ♦ లిచ్చుచు నిచ్చన్. 217

క. ఈపగిది దివ్యశక్తుల, దీపించెడుపాండుసుతులు ♦ దివిజులతో రా
నోపుదురే భీష్మాదులు, నీపెనఁకువలందు ♦ వారి కేటికి మాటల్. 218

క. ఆడియాన పడకు మర్జును,కడ నెదురుగ నిల్వఁబోరఁ ♦ గలమానిసి యొ
క్కఁడు మనలో నుండఁ డో,కొడుకా నామాట వినుము ♦ కొలఁదు లెఱుఁగుచుఁ.

సీ. ఱాతుల కెత్తరా ♦ దాతనిచాపంబు, పొదు లక్షయంబు లై ♦ పొదలుచుండుఁ
బడగపై వానర♦ప్రవరుండు దీపించు, నవ్రతిహతగతం ♦ బరద మెందు
నేమినిర్ఘోషంబు ♦ నిభృతగర్జానిభం, బళినిపాతసదృశ్ ♦ మతనినంకు
బ్రహ్మశీర్షంబులు ♦ పాశుపతంబులు, బాణముల్ సారథి ♦ వాసుదేవుఁ

తే. డతఁడు కార్తవీర్యునియట్టు ♦ లంతలోన, రెండుచేతుల నేనూఱు♦కాండములను
విసరఁ గలఁ డొక్కఁ డరి శ్రేతు♦విసరములకు, నతనిఁ గన్నెత్తి చూచుట♦కైన గాదు.

వ. మధ్యస్థులై నభీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామసుద్రరాజాదు లర్జునుం గెలుచుట యసాధ్యం బనుచున్న వారింతయు నెఱింగి నేను గౌరవజాతికిం గానికాలం బయ్యెనో యని నితాంతంబుఁ జింతించుచు నహోరాత్రంబు లాహారనిద్రలు లేక డెందంబునం గుందుచున్న వాఁడం గావునఁ గులరక్షణోపాయంబు చింతించుచుం గాంతేయులతో శాంతి గావించుకొని సుఖు బుండు మనిన నత్యంతక్రోధపూర్ణమానమానసుండై దుర్యోధనుండు తండ్రి కిట్లనియె. 221

దుర్యోధనుండు తండ్రితోఁ దనబలపరాక్రమంబులు చెప్పుట.

శా. దేవ ల్లజ్జసపక్షపాతు లగుచున్ ♦ దీపింపఁగాఁ జేసి మ
మ్మీశ్వేశం బగవట్టి యుండు రనరా ♦ డెల్లవ్వు విద్వేషరా

గావేళంబులు లేమి దేవతలు నా ♦ నై రంచు వ్యాసాదు లె
న్నోవారంబులు సెప్పి రందున భయం ♦ బొందంగ నీ కొప్పనే. 222

క. ఆవేల్పులె రక్షకులై, కావఁగఁ నున్నట్టిరేని ♦ కానలయం ద
ట్లావార లిడుమ గుడువం,గా వలయునె దీని కింత ♦ గావలయు నఁటే. 223

వ. నీ వంతరంగంబునం జింత దక్కి యుండు మొక్కవేళ మోహావేశంబునంజేసి పాండ
వులకుం దోడ్పడ వచ్చిరేని వారికి దేవత్వంబు సిద్ధింపదు దేవత్వంబు సిద్ధింపనిదేవ
తలరక్షణంబు నిరర్థకం బాకర్ణింపుము నాకు దేవతలకుం గలతేజంబు గలదు నే నభి
మంత్రించి వుచ్చితినేని లోకంబు లేర్చుకార్చిచ్చు చల్లార్చుటకును బెల్లగిల్లుభూతలం
బెల్ల నిలువరించుటకును బ్రేలి చీలిక లగుపర్వతం బెప్పటి యొప్పించుటకును బ్రపం
చవినాశహేతుభూతంబు లైనపాషాణవర్షంబును జండూవాతంబును వారించుటకును
జలంబులు ఘనీభవింపఁ జేసి దానిపై రథవాస్తిపత్తిరగాదుల నడిపించుటకును
నాకు సామర్థ్యంబు గల్గుదు నేను సేనాసమేతుండనై పోయినచోట నాకుఁ గావల
యునన్ని వావురంబు లుచ్చన్నంబు లగుచుండు మంత్రరక్షణంబునంజేసి నాపాలించు
దేశంబునం గలభూతంబులకు దుష్టసత్వబాధ దోలంగుఁ బర్జన్యుండు కాల
వర్షముం గురియుఁ బ్రజలీతిబాధం బాసి ధర్మనిష్ఠులై సుఖంతురు సేవదానవుల
కేన ప్రవర్తకుండ దేవాసురయక్షరాక్షసగరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషాదులు నింద్రా
గ్నియమవరుణవాయుపరిముఖు లేకమయ్యెదను నాకుఁ బగఱ యగువారినిం గావఁ
జాలరు నే నెట్లు తలంతు నట్ల కాకుండునది కల్లమాట నాది సత్యవాక్యంబ యసామా
న్యంబగునామహత్వంబునకు లోకమే సాక్షియై యుండు నాయంత నే నింత చెప్పకో
నుట యొప్ప దైనను నీచింత వాపుట కిట్లు సామర్థ్యకథనంబు గావించితి నింక
నైన నే నింతవాఁడ నని నీ వెఱింగి డెందంబునఁ గొందలం బందకుము పాండవపక్ష
పాతు లైనపాంచాలమత్స్యకేకయాదులతోడ వానుదేవసాత్యకిపరిభృతుల నే
నొక్కఁడఁ గెలుతు వారిసైన్యంబు లెల్ల దైన్యంబు నొంది సాగరంబున ప్రవంతుల
చందంబున నాలోనం బడి యడంగు నిది యంతయు నీ వింతలోన విని సంత
సింతువు విద్యావీర్యతేజఃప్రజ్ఞాయోగంబున నా కీలోకంబున నెవ్వండు నోపఁ జాలండు
గాంగేయకుంభసంభవశారద్వతశల్యశలాదు లెఱింగినశస్త్రవిద్య లెల్ల నేను నెఱుం
గుదు నని పలుకుచున్న సమయంబున నాంబికేయుండు సంజయుం జూచి యిట్లు
త్తువు లగుపాండవేయులప్రయత్నం బంతయు నవిస్తరంబుగం జెప్ప మనునంత
రాధేయుండు లేచి గాంధారేయునకుం బ్రియంబుగా నెల్లరు విన నిట్లనియె. 224

మ. భృగురాముండిడె మున్ను బ్రహ్మమయమై ♦ పెల్లొందునస్త్రంబు వో
వగ దానిన్ విడవన్ శపించె ననియో♦వ్వారుం బ్రలాపింతు ర
ట్లగునే కిన్కకు లోక మేర్పఁగలవాఁ ♦ డమ్మాని నాప్రార్థనన్
దగి నాశాస్త్రణంబు నిల్పె మరలన్ ♦ దాత్పర్య మొప్పారఁగన్. 225

మ.* కల దస్త్రం బది నాకుఁ దేజము నెనం♦గం జాలి నే నమ్మహా
త్ముల కారుణ్యకటాక్షవీక్షణమునం ♦ దోరంబు భారంబు నా
తలపైఁ గైకొని భీష్మముఖ్యు లినునెం♦ద్దం గూరుచుండన్ మహా
బలమొప్పం జని పార్థులం జిదిమెదన్ ♦ బాంచాలమూర్ఖ్యాదులన్. 226

వ. అని పలికెడువాని నదల్చి భీష్ముం డి ట్లనియె. 227

—●●◆ భీష్ముండు దంభములు పలుకఁగర్జునుని దూలనాడుట. ◆●●—

క. నోటికి వచ్చినయ ట్లిటు, లేటికిఁ బ్రేలెదవు నిన్ను ♦ నెఱుఁగరె లోకుల్
పోటరివి కాలగతిఁ నీ, పా టందఁగ నుంటి వకట ♦ పరికింపంగన్. 228

ఉ. పాండవులం జయింతు ననిఁ ♦ పల్కెఁ దెఱుంగ వొకింతయేనియున్
భండనమందు నీ వయినఁ ♦ బంధువు నాఁ దలపోసి నిన్ను నీ
కుండిన సైన్యముఁ జెదరి ♦ యొండొకమేరకుఁ బాఱ నీ కొగిన్
బిండిగఁ జేసి పుచ్చెదరు ♦ వీరులు వారలు కాఱు లేటికిన్. 229

తరళము. తలఁప వైతివి నీవు ఖాండవ♦దాహ మాదిగ నొడ్లకుం
దలము గానిపనుల్ పొనర్చెను ♦ దర్ప మేర్పడఁ బార్థుఁ డీ
కొలఁది మీఱినకూఁత లొప్పనె ♦ కూళ నీ కిటు కూడ దీ
చలము వూనితివేని నేనలఁ ♦ జంపుకొందువు చత్తువున్. 230

ఉ. త్రిదశవిభుండు నా కిడియెఁ ♦ దీవ్రతరం బగుశక్తి దానిచేఁ
ద్రిదశుల నైన వేల్మిఁ దిని ♦ ద్రెంచెద నంచుఁ దలంతువేని చె
ప్పెద వినుమద్ది మాధవుఁడు ♦ పేమిమి నేసినచుట్టువాలునన్
ఖచరుపలై విశీర్ణ మయి ♦ చింది రజం బయి భస్మమై చెడున్. 231

తే. కలదు నస్త్రముఖం బగు♦ఘనశరంబు, పుష్పమాల్యాదులం దానిఁ ♦ బూజ సేయు
చుంటి వది పార్థబాణాగ్ని ♦ యంటికొనిన, నీ ఱగుచు నాశనం బగు ♦ నిన్నుఁ గూఁడి. 232

వ. మఱియు దుష్టశిక్షకుండు శిష్టరక్షకుండు నగువుండరీకాక్షుండు పాండవులపక్షంబై
రక్షించుచుండుఁ గావున· నట నీయాట లేమియుం బాటికి రావు పో మ్మని ధృతరా
ష్ట్రుఁడెనఁ గాంచి యి ట్లనియె. 233

---

* ఇనుఁడు = రాజు, ధృతరాష్ట్రుఁడు.

తే. వింటె ధృతరాష్ట్ర రాధేయు♦విధము దిట్టులుండె నదియాన విదుమువో♦రొప్ప దెవుడు
పొందు జ్ఞాతులకు స్మేలు ♦ పొనఁగఁ జేయు, నాశ చేటున కగు విను ♦ మవధరించి.
వ. అంత భాష్మికుం డి ట్లనియె. 235
చ. అమరనదీసుతుండు గురుఁ ♦ డావిదురుండును సంజయుండునుఁ
గ్రమ మిది యుంచుఁ జెప్పినను ♦ గైకొన నేరవు కారవేంద్ర కఁ
బ్రియమసిసాటసారి యన♦పాయపథం బిది యన్న దానియం
దమరనియట్లు నీచరిత ♦ మంతయు వింతగ నయ్యె నయ్యయో. 236
వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుండు దుర్యోధనుం జీరి. 237
మ. గురుడుం భీష్ముఁడు భాష్మికుండుఁ గృపుఁడుఁ ♦ గుర్వన్వయాన్వయస్థితిఁ
బరిరక్షింపఁగఁ గోరి నీకుఁ దగఁ జె♦ప్ప న్వచ్చి రమ్మాటలం
బరికింపం దగు వీరు నల్వురును నీ♦పట్లం గుమారప్రియం
బరయం జేసిరి నేను వేఁడితిని మే ♦ లందంగ నూహింపుమా. 238
ఆ. పోరు వలదు ధర్మ♦వుత్తుని రావించి, రాజ్యభాగ మిచ్చి ♦ పూజ్యుఁడ వయి
సతులు సుతులు హితులు♦శేతనసహోదరులును,గలసి మెలసి మెలఁగ♦నెలమి గొనుము.
ఆ. కర్ణుఁ డొకఁడు నీకుఁ ♦ గలఁ డని గర్వింతు, కాని వాఁడు చేఁత♦గానివాఁడు
నాఁడు విరటువీట ♦ నరుఁ డొక్కఁ♦డుఁడ నిన్నుఁ,గసరి కొట్ట లేఁడె ♦ కర్ణుఁ డచట.
వ. అని యెల్లరు విన నాడి రాధేయుదిక్కు మొగంబై. 241
తే. ఓయి రాధేయ విందువ♦టోయి నాటి
నరుఁడు గాఁ డని యెఱుఁగు మా♦మురహరుండు
నెగల నిలువఁగ భీముఁడు ♦ దగిలి నడుప
వచ్చు గార్చిచ్చు నా వాని ♦ వశమె చెనక. 242
ఉ. నే నని యొమ్ముఁ గొట్టుకొని ♦ నీవు నిసుంగుతెఱం గెనంగఁగాఁ
గానని వాఁడవై కలనఁ ♦ గవ్వడిక్రొవ్వడఁగించి నాంచెదఁ
నానుడి నమ్ము మం చనెదు ♦ నాతనయుం డిది నమ్మి పోరికిం
బూనెను నీదుమూలమునఁ ♦ బోకడ గల్గెడుఁ గారవాళికిఁ. 243
వ. అనినం గానీనుండు గినిసి మొగంబు బిగించి పలుకుచు గాంగేయు నుద్దేశించి
యెల్లరు విన ని ట్లనియె. 244

—♦—♦— కర్ణుండు భీష్మునిపైఁ గలహించి యస్త్రసన్యాసంబు చేయుట. —♦—♦—

ఆ. వానుదేవుఁ డట్టి♦వాఁడయే నవుఁ గాక, న న్నెఱుంగ లేక ♦ నదిసుతుండు
నొవ్వ నాడె నిట్లు ♦ నోటికి వచ్చిన, పిల్లలవారినుడికి ♦ నేల పుట్ట.

క. ననుఁ దూలనాడినందులకు నదీనూనుండు ఫలముఁ ♦ గుడిచెదుఁ గా కే
ననిలోన నితం డగుదనఁ,కను నేఁ గా కస్త్ర మందుఁ ♦ గ్రక్కొన కుందున్. 246

ఆ. ఇతఁడు వడిన వెనుక ♦ నే ననియెన నయి, కత్తి వట్టినపుడు ♦ గాదె నన్ను
నాపరాక్రమంబు ♦ నాలాపు బీరంబు, నెల్లరాజులోక ♦ మెఱుఁగుఁ గాక. 247

వ. అన పలికి యులుక గదిరినవదనంబు దోఁప నతం డాసభాభవనంబునం దుండనోపక
కోపించుచు లేచి యస్త్రంబు విడిచి నిజభవనంబునకుం బోయె నంత శాంతను
వుండు నవ్వుచు దుర్యోధనుం జూచి యి ట్లనియె. 248

ఉ.*బొంక నెఱుంగఁ డెన్నఁడును ♦ ముఁ దనచేసినబాస వాసి వో
నంకిలి నొంద డిందఱకు ♦ నైనఘనుం డిటు వోయె నక్కటా
యిం,కిట నస్మదాదులకు ♦ నేర్పడ యెవ్వఁడు కవ్వడిన్ వడిన్
గొంకక కాఁకువాఁ డెవఁడు ♦ కోఁతలు గోసెదువాఁ డెవం డూరిలోన్. 249

క. వ్యూహములు పన్ని శత్రు,వ్యూహమ్ములఁ బగుల నేయ ♦ నుండెను భీముం
డాహవమున బదుకుట నం,దేహం బని యిట్లు వన్నెఁ ♦ దెలియఁగ నిహిహీ. 250

ఆ. పరశురామమూర్తి ♦ గురునిఁగాఁ గొని మోన,వుచ్చి యస్త్రములను ♦ బొందినపుడె
వీనిమహిమ యడఁగె ♦ వీత యయ్యె విలువిద్య, వీనిలెక్క- యేమి ♦ వినుము వత్స. 251

క.‡వీ సీబాహ్లికముఖ్యులు, భూనాథులు చూచుచుండ ♦ భూరిబలమునన్
బూని జయించెద రిపులన్, నో నేయుచు వేలకొలఁది ♦ నుగ్గులు వాఱన్. 252

వ. అని పలుకుచున్నగాంగేయున కల్పబుద్ధి యగుగాంధారేయుండు. 253

శా. వారు న్మేమఁ బరాక్రమంబున వయఃపర్యాప్తశస్త్రాస్త్రంబులన్
సారూప్యంబును బొంది మర్త్యజని కై ♦ సంతుష్టి నుండంగ నీ
వీరీతిన్ మనుఁ బెట్టి వారి గెలువన్ ♦ యేవేళ వర్ణింతు వో
కారా యేమి యెఱింగి యిట్లు పలుకన్ ♦ హార్షించితో చెప్పవా. 254

వ. అని మఱియును. 255

శా. నిన్నుం ద్రోణుని బాహ్లికుం గృపు నెద ♦ న్నే నమ్మి యుద్ధ మ్మొన
ర్ప న్నర్హించుట లేదు చెప్పెద వినం ♦ బాటింపు మీకర్ణునిన్
నన్నుం దమ్మునిఁ దున్నసేనుఁ దలఁపన్ ♦ వచ్చుం గదే నీకు మే
మెన్నఁ వారల నొంప నంటి మని యూ♦హింపం దగు న్నీ కిదన్. 256

---

* కోఁతలుకోయు=డంబములు పలుకు అనుట కిట్లు గోదావరీమండలమున వాడుదురు.

‡ నుగ్గు=చూర్ణము, ఖండము.

తే. కాంచుచుండుము నీ వనిఁ ♦ గలుగఁ నందు
వాసుదేవునితోఁ బంచ♦పాండవులు మృ
గము లుఱులఁ బడినట్లు మా♦కరములఁ బడి
క్రొత్తఁదురు కారు నేనలు ♦ క్రొత్తనంత. 257

వ. మే మిట్లు పాండవుల భండనంబునం గెలిచి బహువిధాధ్వరంబులు భూరిదక్షి
ణంబులు గా నొనర్చి దేవభూదేవతర్పణంబు గావించి సుఖంచుచుందు మీవ చూచు
చుందు వనిన విదురుండు వారించి గాంధారీవిభుం గాంచి యి ట్లనియె. 258

విదురుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గొన్ని నీతులు బోధించుట.

తే. సర్వనిశ్చయము లెఱింగి ♦నవమలమతు, లైనపెద్దలు తా రిట్టి♦యవసరమున
శ్రేయ మిచ్చెదు రౌఁగిట్లు ♦ చెప్పి రేను, దానిఁ జెప్పెద వినుమ♦ధానముగను.

సీ. దమము సనాతన♦ధర్మము ద్విజునకు, నది తపోదానక్ష♦మాదుల నగు
దమము తేజముఁ బవి♦త్రతయును గలిగించు, దమికి నుత్తమగతుల్ ♦ దవిలి యుండుఁ
గ్రీవ్యాదగణములఁ ♦ గాంచినట్లులు దాంతుఁ, గని సర్వభూతముల్ ♦ గడగడ మను
దమి గానివానిని ♦ దండింప క్షత్రియ,జాతి జన్మించె నీ♦భూతలమున

తే, క్షమయు ధృతియు నహింసయు ♦ సమత సత్య
మార్జనంబు నింద్రియనిగ్ర♦హంబు మార్ద
వం బనంరంభ ము నచాప♦లంబు హ్రీయు
దమము నిల్చుటకును సాధ♦నములు తలఁప. 260

వ. కామక్రోధలోభదర్పమన్యునిద్రావికత్థనమూనేర్ష్యాశోకాదులు దాంతు లగువారిం
దవులఁబోవు వారి కకాటిల్య మశౌర్యము పరిశుద్ధము ననుమూఁడుముఖ్యలక్ష
ణంబులు. 261

క. అతిస్నిగ్ధ మాని కామము,గతిఁ బడక సముద్రమట్లు ♦ గంభీరుండై
సతతసువృత్తసుశీలము, లతికొనఁ వాఁడు దాంతుఁ ♦ డనఁబడు నధిపా. 262

వ. ఆతండు భూతంబులవలనఁ దనకును దనవలన భూతంబులకును భయంబు లేనిచం
దంబునం బ్రవర్తిల్లుచు సర్వభూతహితుండును బరిణతప్రజ్ఞావిభవుండును నిత్యత్ర
వ్తుండు నై పెద్ద లాచరించినమార్గంబు వట్టి మెలంగుచు జితేంద్రియుండును విజ్ఞాన
ఖనియు నై ప్రసన్నాత్ముండు నై యాత్మానాత్మవిచారంబునం గాలంబు గడప
నీదుచు నిందు నందు సుఖంచుచుం దుదకు నిర్వాణంబు నొందు రాజేంద్రా
నీనంతానం చింతయు శాంతి లేక జ్ఞాతులతోడఁ బోరితంబు పెట్టుకొనియె జ్ఞాతివైరం
బెవ్వడుం జేయ నొప్ప దీయర్థంబు తేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము.

తే. ము న్నొకభోయ పక్షులకుఁ ♦ బోలు యొకానొకాననంబునం
బన్ని వలం దొలంగి యొక ♦ పట్టున నుండఁగ రెండుపక్షు లా
పన్నవదానిలోనఁ బడి ♦ పాశముతోఁ బయి కేగి పాఱుచుఁ
గన్నులఁ గాంచి పెంటఁబడి ♦ కాల్కొలఁదిం జనె వాఁడు క్రిందుగన్. 264

వ. ఇట్లు చనం జన నొక్కచో నొక్కయాశ్రమంబునఁ గృతాహ్నికుం డగునొక్క మహర్షి వానిం జూచి యి ట్లనియె. 265

ఆ. ఏకనమునఁ బొఱుఁగనవి పత్త్రులు నీవు, నేల నడచువాఁడ ♦ వేల యిట్లు
బేల వగుదువయ్య ♦ జాలియు నాశ్చర్య, మొదవుచుండె నాదు♦హృదయమందు.

వ. అనిన నాశాకునికుం డివి నాపన్నివలం గొనిపోవుచున్న పెట నైనం దానిఁ బాఱి వైచి పోకుండునో యని వెంబడించితి ననిన కడచి పోవం బోవ నవియుం గొంత వడికిఁ దమలోఁ దాము కలహించి వలతోడం గ్రిందఁ బడి పోరుచున్నం దటియ వచ్చి వాఁ డారెంటినిం బట్టి గిట్టించి వలం బెట్టుకొని పోయె నిట్లు దాయాదు లొక ళ్లొకళ్లు పోరు పెట్టుకొనినఁ బరులకుం బట్టుపడుదురు గావున జ్ఞాతివైరం బెప్పు డును జొప్పడనేర దడియాన యెప్పటికిఁ ముప్పు దెచ్చు నాకర్ణింపుము. 267

చ. నరవర యొక్కకొండ కొక♦నాఁ డొకకార్యముమీఁద నేగి నే
బరిసరమందు నున్నతఱిఁ ♦ బజ్జ నొకానొక పెందటంబునం
బరఁగెడుజున్నుఁ జూచి వెను ♦ వచ్చెదు బోయలు దాని నానినఁ
జరయును రోగముం దృషయుఁ ♦ జావును లే దని వించుఁ గించుఁ లై. 268

వ. సిద్ధర్షిగణసేవితం బైనయగ్గంధమాదనంబునందలి విమలసరోవరంబునఁ గుంభసమ్మి తంబై సర్వగణసేవితంబై కుబేరదయితం బయి మర్త్యుల కమర్త్యత్వంబు నంధుల కనంధత్వంబు నొనంగెడునట్టి. 269

తే. జంటికై మీఁది కెగిరి య♦వ్వెంటన చఱి
నుఱుకఁ బడి చచ్చి రక్కొ నీ♦మొఱుఁగుఁగొడుకు
తలయుఁ దోఁకయుఁ దెలియని♦తులువలవలఁ
జిక్కి పార్థుల ద్వేషించెఁ ♦ జే పెఱుఁగక. 270

వ. కావున నీవు నీవారికిం గీడు రాకుండఁ బాండవులం దెచ్చి నీలోనం బెట్టుకొనుటయె కర్జం బని మఱియును. 271

ఆ. సవ్యసాచి యనఁగ ♦ సామాన్యుఁడే నీదు,పుత్త్రుఁ డతనితోడఁ ♦ బోరు పెట్టు
కొనియె జీవితాశ ♦ కొండ యొక్కఁడు గార,వ్వులకుఁ గాన సంధి ♦ కెలమిఁ గొనుము.

వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యోధనునకు నెండియును. 278

ధృతరాష్ట్రుఁడు దుర్యోధనునకు హితముఁ జెప్పుట.

సీ. ఉత్పథంబునఁ బోవ ♦ నూహింపకుము నాదు,నుడికారమునుఁ బట్టి ♦ నడచుకొనుము
కుంతీసుతులతేజ ♦ మంతయును హరింప, నెంతువు నీచేత ♦ నింత గాదు
ధర్మజుఁడు పరమ♦ధర్మాత్ముఁ డాతని, గెలుచుట యమరాట్టు ♦ గెలుచునట్టు
భీమపరాక్రములే ♦ భీమార్జునులు వారి,తోఁ బోరు మృత్యువు♦తోడిపోరు

తే, సకులుఁడు సహదేవుఁడును సా♦త్యకియుఁ బార్ష
తుఁడును దక్కఁ–నుం గలుగుయోధులును వజ్ర
సదృశసారులు వారితో ♦ సమరమందు
నెదురఁ జాలినవాఁ డిందుఁ ♦ బొదలఁ డకట. 274

క. త్రైలోక్యాధారుం డై,పోలింపఁగ నైనవాసిఁ ♦ బురుషోత్తమునిం
జాలి యెదుర్కొ–నుయోధుం, డేలోకమునందు నైన ♦ నెనఁగునొ చెపుమా. 275

తే. అతనికిం చారపుత్రకు ♦ లాత్మభాంధవులను జ్ఞాతులు జగతియుఁ ♦ దలఁప నొక్క–
యెత్తు నరుఁ డొక్క–రుం డొక్క–♦యెత్తు గాన,వాని కేడ్డడ నై యుండు♦వాఁడతఁడు.

వ. వానుదేవాభిరక్షితు లగుపాండవేయుల జయించుట భూమండలంబునం దెవ్వరికిని దరంబు గామి నిక్క–ంబ నీ వీలోఁ బ్రమాలినబుద్ధిం బరిత్యజించి కార్యాలోచనపరుం డవై నీమేలుఁ గోరుగాంగేయ కుంభసంభవ బాహ్లీక కృప విదుర వికర్ణ సంజయా దులమాట పాటించి పాండవులతో సంధిఁ గావించుకొని కులంబు రక్షించుకొను మని బోధించి ధృతరాష్ట్రుండు వెండియు సంజయుఁడైన మొగంబు వెట్టి నూతనం దనా వానుదేవుండు చెప్పినవెనుక సవ్యసాచి మతీయుం జెప్పె నంటి వమ్మాటలు విన వలతుం జెప్ప వినిన నతం డతని కిట్లనియె. 277

తే. వినుము ధృతరాష్ట్ర కృష్ణుని ♦ వెనుక నరుఁడు, నన్నుఁ గని నిండుకొలువున ♦ నున్నయట్టి
రాజు లెల్లరు విన ధార్త♦రాష్ట్రతోడఁ, గట్టకడపటిమాట గా ♦ నిట్టు లనుము. 278

శా. మారాజేందునిఁ బిల్చి గారవమునన్ ♦ మారాజ్య మీతున్న నే
గ్రూరాజి రథనూరుతోద్ధతమహా♦టోపానలజ్వాలల
ఘోరేష్వానవరక్షవంబునను లో♦కు ల్మెచ్చ శార్దూలియం
బై రాజిల్లఁగ వేల్చివుత్తు ధృతరా♦ష్ట్రా తోర్మదభ్రాతృకున్. 279

క. ఇది తప్ప దనుచుఁ జెప్పము, నదమునవా రెల్ల వినఁగ ♦ సంజయ యనుచున్
బొదలించి పుచ్చె నే నా,నదయాత్ముల కెఱిఁగి యంతఁ ♦ జనుదెంతు నిటన్. 280

వ. అని చెప్పిన దుర్యోధనుం డామాట లాదరింపక పెడచెవిం బెట్టి నం దున్న వా రందఱు నేమియుం బలుక కూరకుండి కొండొకవడికి లేచి నిజనివానంబులకుం

బోయి రంతఁ బుత్రవశానుగుం డగుధృతరాష్ట్రుండు నిజపుత్రవిజయుం బపేక్షించుచు నుభయబలతారతమ్యం బరయం గోరి జనరహితం బైనభాంతరంబున సంజయుం జీరి యి ట్లనియె. 281

తే. మనబలంబును భీష్మనం♦దనులబలము, నీవెఱుంగుదు వెది సార♦మెది యసార
మెవరు గెలుతురు పో రైన♦నెవ్వ రోడు,దురు వచింపుము నీమది♦నరసి యరసి. 282

వ. అనిన సంజయుం డి ట్లనియె. 283

సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునితో నుభయబలతారతమ్యంబు నిరూపించుట.

ఉ. నీకు ననూయ మెం డగుట♦ నే నిపు డే మన నేమి తోఁచి నీ
వాతుల వెచ్చనైనగతి♦ వచ్చునొ నొచ్చునె చిత్త మందునఁ
బాతకు నెంచ నిట్టితజీ♦వాతకు నెంచెదఁ బెద్ద లున్నచోఁ
గాఁక వహింప కీనుడికిఁ♦ గర్జ మెఱుంగుట నిట్లు చెప్పెదఁ. 284

తే. నీజనకుఁ డైనవ్యాసుని♦ నీనెలంత,యైనగాంధారి రావింపు♦ మయ్యె వారు
నిపుణులును నిశ్చయజ్ఞులు♦ నీతివిదులు, వారలసమక్షమునఁ జెప్ప♦ వలతు దాని. 285

వ. అప్పుడు నీవు నాపై ననూయపడినను నిశ్చయజ్ఞు లగువారు వారింపఁ గలవార లనిన నతం డొఁగాత మని విదురుం బుచ్చి గాంధారీపారాశర్యుల రావించి ధృతరాష్ట్రుండు తనసమక్షంబున నైనవానిం బరమభక్తి నారాధించె నంత సమ్యానివర్యుండు వానిచిత్తవృత్తు లెఱింగినవాఁ డగుటంజేసి సంజయుం బ్రసన్నదృష్టి నవలోకించి యి ట్లనియె. 286

శా. *యాథాతథ్యముగా నెఱుంగుదువు నీ♦ వావాసుదేవార్జున
పోథప్రాభవవైభవోన్నతభుజా♦భూరిప్రభావోచ్చల
ద్ధాథాధిక్యము నచ్చఁ జెప్ప మిదమి♦త్థం బంచు నిద్ధారణీ
నాథుం డెంచి వినిశ్చయాత్ముఁ డగుచుఁ♦ వర్తించు నద్వర్తనిఁ. 287

వ. అనినం బ్రసాదం బని సంజయుం డాంబికేయునిదిక్కు మొగంబై. 288

మ. గరిమఁ దుష్టుల రాచి శిష్టులను వేఁడ్కఁ గాచి రక్షించుచుఁ
ధరణీమండలమందు ధర్మమును నం♦స్థాపింపఁగాఁ బూని యు
న్నరనారాయణు లర్జునాచ్యుతు లనఁ♦ జన్మించి రవ్వారితో
సరిపోవం దగువాఁడు లేఁ డఖిలభూ♦చక్రంబునఁ భూవరా. 289

అ. వాసుదేవుఁడును♦వాలు మాయాబలం,బునను సూక్ష్మరూప♦మునఁ జెలంగి
పోరునంచుఁ బాండు♦పుత్రులశస్త్రాస్త్ర,ములను బొందియుండుఁ♦ దెలియకుండు.

* వర్తని=వర్తన.

క. అనిఁ బార్థుల గెలిపించెద, ననియుండినవాఁడు కృష్ణుఁ ♦ డంతటఁ బానై
వినువారి గెలువ నెనటం, గను గలిగినవాని కైనఁ ♦ గాదు తలంపన్. 291

తరళము. కురుమహీశ్వర! సారెసారెకుఁ ♦ గోరుచుందు కొలందు లం
తర మెఱుంగఁ దలంతు వెంతయు ♦ దానిఁ జెప్పెద వి న్మొగిన్
నరకళేంబరచైద్యముఖ్యుల ♦ నామమాత్రమె శేషమై
ధరణి నిల్వఁగఁ జేసె నాతఁడు ♦ తన్మహాత్వ మలంతియే. 292

శ్రీకృష్ణావభాషాభిధానము.

వ. అమ్మహానుభావునిమాహాత్మ్యం బెట్టి దంటివేని, 293

క. అతఁడు తలంచినమాత్రిక, ఖీతియును నాకసము దెసలు ♦ నీ ళ్లగ్గియు నం
తత మాత్మవశంబున నిల్చు లెఱుంగునఁ జేయుఁ గలఁడు ♦ చోద్య మెనంగన్. 294

క. ఒక్కయెడ సర్వలోకము, లొక్కయెడన్ వాసుదేవుఁ ♦ డుండినయైనన్
దక్కువ యగు లోకంబులు, మిక్కిలి యగు నతఁడు సార♦మేదురుఁ డగుచున్. 295

క. *ముజ్జగము లొక్కఁ డైనను, సజ్జనసేవితుని గెలువఁ ♦ జాలవు హరిఁ దా
నుజ్జగొని కినియ నయ్యువి, మజ్జాశీ భన్మ మగుచు ♦ మాఱు నరేంద్రా. 296

తే. సత్యధర్మార్జవంబు లే♦చక్రి నుండు, నుండు నాచక్రి వానుదే♦వుండు విడక
వానుదేవుఁ డుండినచక్రి ♦ వఱలుచుండు, జయ మని వచింతు రార్యులు♦జనవరేణ్య. 297

క. శిష్టులఁ బాండవులఁ గొని, దుష్టుల నీసుతుల నెల్లఁ ♦ ద్రుంగింపఁగ లో
నిష్టపడి వారిచే సమ, రేష్టిం గావింప నుండె ♦ నిట్లు మహేశా. 298

తే. ఆత్మయోగమునఁజేసి ♦ యమ్మహాత్ముఁడు, లోలఁ ద్రిప్పుచు నుండు నీ♦కాలచక్ర
లోకచక్రంబుల నతండె ♦ లోఁ దలంప, నఖిలమున కీశ్వరుఁడు నిక్క♦ మరయ మధిప. 299

క. నశ్వేశ్వరుఁ డయ్యుఁ మఱి, సర్వాత్మకుఁ డయ్యు నతఁడు ♦ నతతము లీలన్
నిర్వచనము సేయంబడు, నుర్విం గర్మము లొనర్చు♦చుండెడువాఁడై. 300

వ. వానిచే నెల్లజగంబు వంచింపంబడు వానిమాయ నెవ్వరికి నెఱుఁగఁ దరంబు గా
దనిన ధృతరాష్ట్రుండు సంజయా! సర్వలోకమహేశ్వరుం డగునమ్మాధవు నీ వె
ట్లెఱింగితి వే నె ట్లెఱుంగఁ జాల నైతిం జెప్పు మనిన నతండు వెండియు. 301

తే. నిద్యయు నవిద్య యును నెండు♦వెలయుచుండు, విద్య గలవాఁ డెఱుంగును♦విద్య లేని
వాఁ డెఱుంగఁడు నే విద్య♦వలన వాని, నెఱుఁగఁ గలిగితి నెఱుఁగలే ♦ వీ వవిద్య. 302

తే. అనుడు ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లను ♦ నయ్య భక్తియోగమునఁజేసియే కద ♦ యోగివర్యు
వాని నెఱిఁగితి నీ వట్టి♦దాని నాకు, నెఱుఁగఁ జెప్పుము నా నతం ♦ డిట్టు లనియె. 303

---

* ఉజ్జగొని=ఊపిందిః

తే. మాయఁ దవులక నే నధర్మములపొంతఁ, బోక భక్తియోగంబును ♦ బొంది శుద్ధ
భావమునఁజేసి శాస్త్రంబు♦వలన విద్య♦వలనఁ దెలియంగఁ గలిగితి ♦ వానుదేవు.304

వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకుం జేరఁ జేరి తండ్రి! మన కీనంజయుండు వర
మాప్తుం డితండు జెప్పినచొప్పున నప్పుండరీకాక్షు నాశ్రయించి నిరామయుండవగు
మనిన నతండు తండ్రి కిట్లనియె. 305

శ్రీకృష్ణుఁ! శాశ్వతుఁడని ధృతరాష్ట్రుఁడు కొడుకునకు బోధించుట.

మ. భగవంతుం డగుదేవకీతనయుఁ డీ♦భక్తుండు వాక్రుచ్చిన
ట్లగుఁ గా కాశ్వతుఁడీయుఁ డైన నగుఁగా ♦ కాతండు భీభత్సునిం
దగఁ బ్రేమించెనువాఁడు మావలనఁ గ్రోధంబుం బ్రదర్శించువాఁ
డగుటఁ ధారణి తల్లక్రిం దయిన నే ♦ నై యాశ్వతుఁడం జూడుమా. 306

గీ. అనుచుఁ దెంపరి యై యిట్లు ♦ లనిన నుదరి,పడి విచిత్రవీర్యసుతుండు ♦ పత్నిఁ బిలిచి
దేవి! నీవైన నభూర్ఖునిఁ ♦ జేర్చు మనుడు, నామె యిట్లని బోధించె ♦ నాత్మజునకు.

ఉ. కాదుర తండ్రి! యిట్టిగొఱ♦గాములకుం గడకట్టి యుండుటల్
నీదుగురూ త్తముల్ తెలుపు♦నీతులు నీచెవి సోఁకనిమ్ము నీ
వాదటపోవు మొండ్లసిరి ♦ కాన యొనర్పకుఁ బెల్లచుట్టలుఁ
బోఁ దుద మమ్ము బాసి లెగి♦పోకుము భీమమహాగదాహతిఁ. 308

తే. కిన్నకడు పౌటఁ జెప్పితి ♦ నన్ను నీకు, నన్ను నీతండ్రి శోకము♦నం బడల్ప
డంగఁ జేయుట పాడిగా ♦ దంగదలకుఁ, గాక నామాట విని శాంతిఁ ♦ గైకొను మెద.

వ. అనంతరంబ కృష్ణద్వైపాయనుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 310

ఉ. నంజయు నందుఁ బుచ్చి తది ♦ చక్కనిమార్గ మితం డెఱుంగుఁ గృ
ష్ణుం జని నిన్నుఁ జెప్పటను ♦ జూవె యతండు నినుం దయామతిఁ
రంజిలి నీకుఁ గూర్చఁగ ని♦రంతరముం దలపోయుచుండుఁ గా
నం జగ మెన్న వానిచర♦ణంబులకుఁ శరణంబు వేఁడుమా. 311

వ. అని మతియుం గామమోహితు లగువారు స్వధనంబునం బ్రతుష్టి నొందక క్రోధ
లోభాదిమహాఘోరపాశసంబద్ధులై యంధులచందంబున దెలియం జాలక జననమర
ణాదిరూపంబై ఘోరం బైనసంసృతిప్రవాహంబునం బడి పారంబుఁ గానక క్లేశం
బులం బొందుచుండు రీ పట్లు గాక పరాత్పరుం డగునవ్వాసుదేవు నాశ్రయించి
విగతక్లేశుండవై ముక్తుండవై యుండు మని సాత్యవతేయుం డుపదేశించిన నాంబికే
యుండు ప్రసాదం బని నూతనూతిదిక్కు మొగంబై నాకు వానుదేవుం బొంది
సుఖం బుదుమార్గంబు నెఱింగింపు మనిన నతం డిట్లనియె. 312

నీ. అపరిశుద్ధాత్ముండు ♦ సుపరిశుద్ధుండైన,పరమాత్మ నెఱుఁగలేఁ ♦ డరయ నెవ్వఁడు
నింద్రియనిగ్రహా♦మే చిత్తశుద్ధికిఁ, గాని యుపాయంబు ♦ గలుగ దొక్కఁడు
నరయఁ గామత్యాగ ♦ మప్రమాద మహింస,యును జ్ఞానమునకు సా♦ధనము లగును
జ్ఞానంబునంజేసి ♦ జనుఁడు జితేంద్రియుం, డై వడయును వాసు♦దేవుకరుణ
తే,*నక్షములు గెల్చినట్టివా ♦ రతనిఁ బొంది, రక్షముల గెల్వనట్టివా ♦ రతనిఁ బొంద
లేక దుర్గతులం బొంది ♦ రోకురుక్షీ,తీశ విజితేంద్రియుఁడ వయి ♦ యీవు మనుము.

క.§నావ్రుఁడు ధృతరాష్ట్రుం డా,గావల్గణిఁ జూచి నాకుఁ ♦ గలరూపముతో
నావాసుదేవునామము, లేవిధమున నైనయదియు ♦ నెఱిఁగింపు మిటన్ 314

సంజయుఁడు భగవన్నామ నిర్వచనము చేయుట.

వ.! అనిన సంజయుండు వెండియు నతండు సర్వభూతంబుల వసించుటంజేసి వాసుదేవుం డనియు సర్వవ్యాపకుం డగుటంజేసి విష్ణుం డనియు మహాధ్యానయోగలభ్యుం డగుటంజేసి మాధవుం డనియు సర్వతత్త్వమయుండై మధునంహారంబు గావించు టంజేసి మధుసూదనుం డనియు భూవాచకం బైనకృషిశబ్దంబునకును నిర్వృతివా చకం బైననకారంబునకును సంయోగకారణంబునంజేసి కృష్ణుం డనియుఁ బుండరీ కంబు పరంధామం బందఱయుం డగుటంజేసి పుండరీకాక్షుం డనియు దుర్జనులఁ బీడించుటంజేసి జనార్దనుం డనియు సత్వగుణసంస్థితుం డగుటంజేసి సాత్వతుం డనియు నార్షభం బన శ్రైష్ఠ్యము దానంజేసి ఋషభుఁ డనియు జనింపమిం జేసి యజుం డనియు దమప్రకాశంబుఁజేసి దామోదరుం డనియు హర్షనుఖైశ్వర్యంబు లంజేసి ఋషీకేశుం డనియు భావువుల రోదసీకుహరంబు భరించుటఁ జేసి మహాభావుం డనియు నొకప్పఁడేని క్రిందికి ఋయంబు లేనివాఁ డగుటంజేసి యధో క్షజుం డనియు నారము లయనంబుగ నుండుటంజేసి నారాయణుం డనియు జగం బుల నిండి వానికి శరణం బగుటంజేసి పురుషోత్తముం డనియు సర్వమయుం డగు టంజేసి సర్వుం డనియు సత్యంబునం దానును దనయందు సత్యంబు నుండుటంజేసి సత్యుం డనియు జయశీలుం డగుటంజేసి విష్ణుం డనియు నంతంబు లేనివాఁ డగుటంజేసి యనంతుం డనియు గోవేదనంబునంజేసి గోవిందుం డనియుఁ బ్రసిద్ధిం గాంచె నట్టి మహానుభావుం డైనవాసుదేవుండు వాకిని వీకిని నంధిం గావింప నిట వచ్చువాఁడ.

యిట వాని సేవించి నీవు కృతార్థుండవగు మనిన ధృతరాష్ట్రుం డత్యంతభక్తితా త్పర్యంబున నిట్లనియె. 315

---

* అక్షము = ఇంద్రియము. § గావల్గణి = సంజయుఁడు; ! ఈవ్యుత్పత్తులు వెక్కువిధములుగా గ్రంథములందు నిర్వచింపఁబడి యున్నవి.

చ. ఘనుఁ డగువానుదేవుఁ గనఁ ♦ గాంచినవా రెవు డెంతపుణ్యముం
బూనరిచినట్టిజన్మమును ♦ బొందినవారలొ వాఁడు నిర్జరే
ద్రునకును వందనీయు లని ♦ తోఁచెడి నోవురుపాగ్రగణ్య నీ
జననము పావనంబు నిను ♦ నన్నుతి సేయఁగఁ జాల రెవ్వరున్. 316

క. ‡భారత్యభిజనళమనుం, గోరి యతం డరుగుదెంచి ♦ కోరిక మీఱఁ
దీరిచి చెప్పినమాటలు, వీరును నే దవినరీతి ♦ వినియెద మిచ్చన్. 317

వ. అని నిధ్యాననిశ్చలచిత్తుండై చేదోయిం దోయిలించుకొని. 318

చ. హరిహరాదివందనీయ చరణాంబుజ నంబుజ నంభవాదిని
ర్జరవరవర్ణినీ తార్ణవి♦శాలగుణాంచితు నంచితప్రభా
పరునిఁ బరాత్పరుం బరమ♦పావననాము హరిం బురాణునిం
బురుషు సహస్రశీర్షు బరి♦పూర్ణు బశేశ్వరు నాశ్రయించెదన్. 319

వ. అని ప్రార్థించుచుండఁ బరాశరాత్మజుం డావిచిత్రవీర్యాత్మజు నామంత్రణంబుఁ జేసి
యంతర్ధానంబు నొందె నంత ధృతరాష్ట్రుండు సంజయసుయోధనుల నంపివిచ్చి
గాంధారీసహితుండై తా నభ్యంతరగృహంబునకుం జనియె నని చెప్పిన విని జనమే
జయుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యనంతరకథాక్రమం బానతి మ్మని వైశంపా
యను నడిగినవిధంబున. 320

ఆశ్వాసాంతము.

పృథ్వి. చీమ మొదలుగ బ్రహ్మవఱ కగు♦జీవజాలము తాన యై
భూమి భువనము నాది యయి తగు♦భూతకోటికి మేటి యై
కామితములనుఁ దీర్చ హరిహర♦కంజజాద్యవతారముల్
వేమఁ గయికొని పొల్చు వరమునిఁ ♦ బేరుకొందు మనంబునన్. 321

గద్యము.

ఇది శ్రీమదఘనాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్నిపుత్ర
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమఖార్కవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ
పర్వంబునం దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

‡ అభిజనము = వంశము.

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—చతుర్థాశ్వాసము.

దేవదేవుదయకుం
బాదగురుపురుషుండు సకల♦బాధల నీఁగం
గాఁ దగి వివిధైశ్వర్య
ప్రాదుర్భావమున నొప్పుఁ ♦ బండితుఁ డగుచున్. 1

భగవద్యానపర్వము.

వ. అక్ర–థకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు సంజయుండు రాయబారంబు
నడపి చనినయనంతరంబ కౌంతేయాగ్రజుండు గదాగజం గాంచి వినుతించి
యిట్లనియె. 2

ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణునితోఁ గార్యాలోచనము సేయుట.

శా. ఆపన్నగ్రహుల నుద్ధరించుటకు లేఁ ♦ డన్యుండు నీకన్న మే
మాపన్నగ్రహుల ముద్ధరింపు మిదె సం♦ప్రాప్తించె గాలంబు నీ
ప్రాపుం గైకొని ధార్తరాష్ట్రులనఁ ♦ బా లందఁగా నెంతు మీ
వీపట్లం గొని కార్యభారమును మా ♦ కిం బొప్పఁగాఁ జేయవే. 3

క. యాదవులు వ్రాలెఁ బాండవు, లోదేవాధీశ నీకు ♦ నోమఁగ నగువా
రేఁ దెలుప నేమి యుండెను, నీదే భారంబు గాదె ♦ నిఖలంబునకున్. 4

వ. అనిన భక్తవత్సలుం డయినభగవంతుం డతని కిట్లనియె. 5

క. ఏ నిదె సంసిద్ధుఁడనై, నీనొడివినపనుల నెల్ల ♦ నెఱవేర్పంగాఁ
బూనుకొని యున్నవాఁడన, కానక వచియింపు మెల్లఁ ♦ గలరూపుమెయిన్. 6

వ. అనిన నజాతశత్రుండు రుక్మిణీకళత్రునిదెసఁ గని యిట్లనియె. 7

తే. అంబికేయునిమతము తఁ♦దాత్మభవుల, భావమును సంజయునిమాట♦బడిన నీకుఁ
దేటపడియెఁ గదా వాసు♦దేవ మునకు, నేమి సేయంగఁ దగు నింక ♦ నీవ చెపుమ. 8

క. దూతుఁడు గాకుండినచో, నాతఁడి సంజయుఁడు నన్ను ♦ నన్నందులకుఁ
బ్రేతలమార్గమునందుం, దాతలఁ దండ్రులను జూడఁ ♦ దా దరలఁడొకో. 9

వ. మఱియును. 10

ఉత్సాహము. మాకు రాజ్య మీక శాంతి ♦ మంచి దంచుఁ గించుఁ లై
వాకొనంగఁ బుచ్చి రకట ♦ వారు మేర యింతియుఁ
లేక వృద్ధరాజు ధర్మ♦లేశముఁ మనంబునఁ
జేకొనంగఁ శోఁడు కొడుకు♦చెప్పినట్టివాఁడ యై. 11

మ. ధృతరాష్ట్రుం డెటువంటిదుష్టమతియో ♦ యేఁ జెప్పఁగాఁ జాలఁ గా
ని తదాజ్ఞం గొని మేము కాఱడవిఁ బం♦డ్రెండేండ్లు గూఢవ్రచా
రత నొక్కొఁడును గష్టపాటులకు నై ♦ ప్రార్థించుచుఁ వచ్చి మా
ప్రీతి మా కిమ్మన సీక మిథ్యలఁ బొసం♦గించుం గడుఁ లుబ్ధుఁ డై. 12

క. తనధర్మము పాటింపక, తనయునిపైఁ బెట్టి యెల్లఁ ♦ దద్వ్యసఁ డగుచుఁ
బొనరించు మాకు నప్రియ, మనయము ధృతరాష్ట్రుఁ డేమి ♦ యందును వానిఁ.

తే. కన్నతల్లిని జుట్టాల ♦ నున్నమిత్రకోటిఁ బోషింపఁగా లేక ♦ కూటిపేద
కరణి నిట్లుంటి నే నింత♦కన్న దుఃఖ,తర మయిన దొండు గలుగునే ♦ పరమపురుష.

శా. ఈదుఃఖంబునఁ గాక బంధుమరణం ♦ బే నోర్వఁగా లేక మా
తా దూ ల్చిచ్చినఁ జాలుఁ బుచ్చుకొని మే ♦ మత్యంతహర్షంబునఁ
బోఁ దాత్పర్యము చేసినార మని మీ♦బోంట్లన్నఁగా నంటి నే
నాదుష్టాత్మకుఁ డంతమాత్రయును ♦ జే♦యం జూడఁ డే మందునో. 15

తే. కులజుఁ డగువృద్ధు పరివిత్త♦ములకు లోభ, మొనరిచినయేని తల్లోభ♦మనను బ్రజ్ఞ
చెడును దాఁ హ్రీ యడఁగు హ్రీ♦యడఁగఁ గానేని,ధర్మము నశించు ధ్రువము ♦ధనము వోవు.

ధర్మరాజు దారిద్ర్యదుఃఖ మభివర్ణించుట.

క. ధనహీనుఁ డైనపురుషుఁడు, మని వెతలం గుడుచుచంచె మరణించుచె మే
లసఁ దగు వానిం బీనుఁగుఁ, గనినట్టులు గని జనంబు ♦ కడు రోయు నెడఁ. 17

తే. ధరణి నిప్పచ్చరముకన్న ♦ గురుతర మగు,దుఃఖ మొక్కఁడు గలుగదు ♦ దుష్ట మైన
దాన జీవించెడునవస్థ ♦ మానవునకుఁ, జావునకు మించి వేధించు ♦ నంతతంబు. 18

చ. ధని యగునేని యొడ్డ కిడి ♦ తాఁ దిని సర్వసుఖంబు లొందఁగాఁ
జను ధనహీనుఁ డై బదికి ♦ చచ్చినవాఁ డగువాఁడు గొడ్డుచె

* ట్టనఁబడి పక్షికేని కొఱి ♦ కైనగతిం బడ కొక్కపూఁటకుం
దినుటకు లేక లేకి యయి ♦ దేవురుగొట్టయి వాఁజదేఱెడిఁ. 19

క. ధనమంద ధర్మ మర్థం,బును గామము మఱియు సర్వ♦మును నిల్చు జగం
బున దాని మించుబల మే,జనునకు నెద్దియును లేమి ♦ సత్యం బరయఁ. 20

సీ.‡ లేవడిం గొదఱు ♦ దేవురించుచు నిల, దేళాదేళంబులు ♦ దిరుగుచుండ్రు
దారిద్ర్యమునఁ జేసి ♦ తబ్బిబ్బు నొందుచుఁ, గొందఱు వనులందుఁ ♦ గుందుచుండ్రు
నివ్వచ్చెరంబున ♦ నెంజిలిం బడి కొంద, ఱిమ్మహిఁ వెట్టులై ♦ బమ్మరింతు
రేదశీకంబున ♦ నేదియుం గానక, కొందఱు పగవారిఁ ♦ గొల్వ నుండ్రు

తే, నిస్వులగువారు తా రిట్లు ♦ నెగులు గుములు
నట్టివా రయి బ్రదికి సం♦పూర్ణమాన
ములకుఁ బాత్రము లగుకంటెఁ ♦ దలఁపఁ జావ
పెక్కుమఱుఁగులు శ్రేయమై ♦ పేర్మిఁ గాంచు. 21

తే.† ఎద్దడి మరణమునకంటెఁ ♦ బెద్దది యది,ప్రాణములఁ దీయకయ చంపు ♦ భార మగుచు
సర్వసాధారణం బయి ♦ శాశ్వతి మగు,మరణ మెట్లైన నగు నది ♦ భరము గాదు. 22

ఉ.¶ నిస్వనిదుఃఖ మింత యున ♦ నేర జనార్దన తొంటినుండియుఁ
నిస్వుఁడ నైన నొక్కఁ కరఁణిఁ నమురించుట లైన నాను ముఁ
భాస్వదఖండవై భవము♦నఁ జని నెక్క దరిద్రుఁ డైనచో
నస్వులతోడివాఁ డయిన ♦ నంత మొందినవాఁడె చూడఁగఁ. 23

అ. కాను లేనివాఁడు ♦ గర్వియుఁ జేయుఁడు, వాని కొండుగతులు ♦ వడయరామిఁ
దన్నుఁ దిట్టుకొనును ♦ దనవారిఁ దిట్టును, వేలుపులను దిట్టుఁ ♦ బాలుమాలి. 24

ఉ.§ కాపురుషుండు వాని కొక♦కాచము గల్గమిఁ జేయుఁ గోవముఁ
బాపము వానినిం దెలియఁ ♦ బల్కఁగఁ జాలవు సర్వశాస్త్రములో
కోపి యతండు మోహమున♦కుం దగఁ జేయును గ్రూరకర్మ మా
పాపికి నారకవ్యధలు ♦ పట్టఁగవచ్చు ననంతరంబునఁ. 25

అ. అట్లు గాక కొంత ♦ యగునే బ్రబోధము, దానఁ బ్రాజ్ఞ యగును ♦ దాన శాస్త్ర
మరయు దాన ధర్మ ♦ మాచరించును దాన, స్త్రీ దలిర్చు దాన ♦ నేగు దొనఁగు.

---

* కొఱి = అక్కఱ; లేకి = అప్రయోజకుఁడు, దేవురుగొట్టు = దీనుఁడు, వాఁజదేఱు = శోకయగు.

‡ లేవడి, నిచ్చెర్చరము = దారిద్ర్యము, నెంజిలి = దుఃఖము; నిస్వుఁడు = దరిద్రుఁడు.

† ఎద్దడి = దారిద్ర్యము. ¶ అస్వులు = ప్రాణములు. § పాపము = ఇది యిట సంకీర్ణార్థకము.

క. శ్రీమంతునకుఁ శ్రీ యగు, శ్రీమంతుఁడు పురుషుఁ డనఁగఁ ♦ జెన్నలరారుఁ
భూమి నతండు పరిశ్రాంతుఁడై మహిమఁ ధర్మకార్యము♦ నందై యుండుఁ. 27

ఆ. సిగ్గు లేనివారు స్త్రీపురుషులలోనఁ, బేరు వడయ రెవుడు ♦ వారి కరయ
హీనజాతి కట్టు♦లే లేదు ధర్మాధికార మనిరి తొంటి♦వార లెల్ల. 28

క. దేవతలకు హవ్యము పిత్ర, దేవతలకుఁ గవ్య మొసఁగఁ ♦ దివురుచు ధరణిఁ
దా పెలయుఁ శ్రీమంతుఁడు, భావింపఁగ సుగతి కరుగు♦వాఁడై వింటే. 29

ధర్మరాజు యుద్ధము శ్రేయస్కరము గా దని చింతించుట.

చ. పుడమియు రాజ్యముఁ విడిచి ♦ పొల్లలు వోవఁగ వైభవంబు మే
మడవులఁ జైద్దకాలము మ♦హాక్లేముముం బడి యుండు నెల్ల నీ
వెడఁద నెఱింగియుందు వది ♦ యేటికి మాటికి నీకుఁ జెప్ప ని
ప్పుడు సిరిఁ గోరుచుఁ బలుపఁ ♦ బోఁ దగు నెయ్యది యంచు నెంచెదఁ. 30

క. మారాజ్యము మా కిమ్మని, కోరుట న్యాయంబు కా దొ♦కో తత్క్రియలఁ
దీరి మెలంగెదుమాకుఁ, బోరున వధ మైన మేల ♦ పో తలపోయఁ. 31

ఆ. పోరి శత్రుకూమ ♦ పొంద నెంచక మేము, వారుఁ బొంది పోనఁగి ♦ వసుధ మనుట
మొదటిపట్ల మట్లు ♦ పోనఁగ కుండిన నెట్టి, దైనఁ గాని పోరి ♦ యగున నూవె.
తోటకము. అని మిక్కిలి రౌద్రము ♦ యైనను దా
నిన పూనఁగ నౌ ధర♦ణిం గొన ని
చ్చ నెనర్చినవారి కె♦నంగ దొకం
డని నే వగతుఁ మన♦మం దెవుడుఁ. 33

శా. ఏసంబంధము లేనిశాత్రవులనే ♦ హింసింపఁగా రాదు నా
నే నంజేహము నొందకుండు టెటులో ♦ యీయర్థమం దెల్లరుఁ
మానంబంధులు మానహాయులు గురుల్ ♦ మాజ్ఞాతు లం దున్నవా
రీసంగ్రామము శోభనం బనఁగ నౌ♦నే మాకును న్వారికిఁ. 34

క. క్రూరము క్షత్రియధర్మం, బారయ క్షత్రియుల మగుట ♦ నని నేయుటకే
తీరితిమి లాఁతిధర్మము, వేరికినిం బూనరామి ♦ విహితం బకటా. 35

తే. బిచ్చ మెత్తుట బ్రాహ్మణు♦వృత్తి నర్హంబు వైశ్యునివృత్తి ని♦మ్మ పటసేవ
శూద్రునకు వృత్తి యైనట్లు♦చూడ శత్రువధము క్షత్రియవృత్తి యై♦వఱలె నకట.
ఉ. చేవ లలంతిచేపలను ♦ జెక్కొని మ్రింగెడురీతి భూపతుల్
భూపతులఁ వధించి ధరఁ ♦ బొంపెసలారుట ధర్మ మయ్యె న

యోధ పరికింపఁ బ్రాణముల ♦ నొడ్డి జయాపజయంబు లొందఁగా
నోపెదువృత్తి గర్వ్యమన ♦ నొప్పియుఁ దప్పని దయ్యె నయ్యయో. 37

క. తనచిత్తము వచ్చినగతి, జనుఁ డిల జీవించుటకును ♦ జచ్చుటకును జా
లనివాఁ డగునట్లు సుఖం,బును దుఃఖము దైవఘటనఁ ♦ బొందఁగవచ్చున్. 38

మానిని. ఒక్కఁడు పెక్కుర నుక్కడఁగించెను ♦ నుక్కడఁగించెఁ గొక్కరునిం
బెక్కు రలంతిజనుండును బల్లిదు ♦ బిట్టగలించును బల్లిదుఁడున్
జక్కడఁచున్ రణమందు నలంతిని ♦ నంతసముఁ మతి సాధ్వసముఁ
బెక్కువ తక్కువ లయ్యెడు నెయ్యెడఁ ♦ బ్రీతి నెసఁగవు సంగరముల్. 39

చ. జయము పరాజయంబు ననిఁ ♦ జచ్చినవారికిఁ దుల్యములే పరా
జయమును బొందియుండు టది ♦ చావున కెచ్చనవచ్చునే బోరునఁ
జయ మయినఁ స్వకీయజన♦సంఘవినాశనముం బొసంగుటఁ
జయము పరాజయంబువలెఁ ♦ నంతసముం గలిగింప దింతియుఁ. 40

వ. మఱియును. 41

సీ. దైవంబుచెయ్వున ♦ ధైర్యశాలియు నోడు, గెలుచు హీనుం డైనఁ ♦ గలనువడినఁ
బగఱ నోర్చియును న్న♦పాలుండు లోన ని,ర్వేదంబు నొందుచు ♦ విడిచెనేని
యొక్కరుఁడే వాఁడు ♦ నుక్కు మిగిలి వెన్క, బలవంతుఁడై తన♦వారిఁ దలఁచి
పగఁ దీర్చుకొన వేచి ♦ వచ్చి నిజాన్వయ,శత్రునంహతులను ♦ జక్కుపఱుచు
ఆ, జాతవైరుఁ డైన♦జనుఁ డెల్లకాలంబు, కంటినిండ నిదు ♦ కమువునిండఁ
దిండి లేక లోన ♦ దేవురించుచు నుండు, నిమువఁ డున్నయింట ♦ నిలిచినట్లు. 42

తే. వైర ముడిగించుకొన నెంచు♦వాఁడు శాంతి,నొందు టుత్తమ మట్లుగా♦కున్న శత్రు
మూలవిచ్ఛేద మొనరించు♦టో లలిఁ దన,యనుఁడు వాయుటోగాక వేఱొండు లేదు.

—◆◆◆ ధర్మరాజు కృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయం బెఱిఁగించుట. ◆◆◆—

శా. నాదాయాదుల నెల్లఁ గూల్చ మనముం ♦ గావింతునే వంశవి
చ్ఛేదంబై యెడ రావహిల్లెను సమీ♦చీనంబు గా దద్ది నా
కోదామోదర యెట్లు చూచినను నా♦యుల్లంబునఁ శాంతి గొం
చే దైవారెను నంచుఁ దోఁచు నది యెం♦తే నయ్యెడుం గీర్తికిఁ. 44

ఉ. పోరిత మెల్లభంగులను ♦ బోలదు గావున సంధిసేతకై
కోరుచు వారికిఁ మనము ♦ గూర్చము దానికి నియ్యకొలుగా
వారలు రారయే నవుడు ♦ వారని దయ్యెడుఁ బోరు పోరు గా
కూరకయుంట మే లయిన ♦ నొప్పదు లోకము నన్నుఁ దప్పనుఁ. 45

వ. ఆది యట్టిద కావున. 46

మానిని. కోపముఁ గక్కుచుఁ♦గోఁతలు పైఁ బడఁ♦గ్రోయుచు నాల్కలు గూయుచు లో
నోపని తాపము ♦ నాయ్యనఁ జూపుచు ♦ నుద్ధతి పెంపున ♦ నెండొరువుల్
పాపపుఁదిండికిఁ ♦ బాల్పడి పోరఁగఁ ♦ బాతెడుకుక్కల♦భంగి నిలఁ
గాపురుషుల్ పగఁ ♦ గైకొని పోరఁగఁ ♦ గాలుదు రెంతియుఁ ♦ గార్యమునఁ. 47

ఉ. మాకును బట్ట నున్నగతి ♦ మాధవ యిట్టిద కాఁ దలంచుచుఁ
శోకము నొందుచుందు నెదఁ ♦ జూడఁ బితృవ్రితిమానుఁ డౌట మా
కాకురురాజు మాన్యుఁ డగు ♦ నైన నతండు కుమారవర్యుఁడై
చేకొనఁడయ్యె శాంతిఁ దన♦చిత్తమునం దిఁక నేమి చెప్పఁగఁ. 48

తే. ఏము ధర్మార్థముల కిఁక♦యేని హాని, లేకయుండుట యొట్టులో ♦ యేకరణి మె
లఁగిన నీయర్థకృచ్ఛ్రంబు♦దెగ సుఖంబు, గందుమో చెప్ప నీకన్నఁ♦గలఁడె మాకు. 49

మత్తకోకిలము. ఈ వెఱుంగుదు వెల్లయర్థము ♦ లిట్టిచో నినుఁ గాక నే
నీవనుంధరలోన నెవ్వని♦నేని వేఁడఁగఁ బోదునే
నీవు నిశ్చయతత్త్వవేత్తవు ♦ నీతివిత్పవరుండవుర్వ
జేవకీసుత నీకుఁ బోలిన♦తీరునఁ నడపింపుమా. 50

వ. అనిన శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 51

మ. విను మోధర్మజ మీకు వారికిని గా♦వింపంగ సంధిఁ బసం
బునయఁదుం దలపోయువాఁడ నగుటఁ ♦ బో నెంచితిం గారవేం
ద్రునకుం బోల వచింప వా స్తివురికిఁ ♦ దుర్యోధనాధుల్ మదీ
యనయోక్తుల్ విన నెంతుగో యనుచు నా♦స్వాంతంబునఁ దెంచెదఁ. 52

తే. విందురే వారు నామాట ♦ లిందు నందుఁ, గలుగువా రెల్ల మి త్తిఁకిఁ ♦ గాకయుందు
రెలమిఁ గాంచెదు నీజగం ♦ బెల్ల నేను,బుణ్యమునఁ బోవువాఁడ నై ♦పొదలు చుందు.

ఉ. నావుడు ధర్మజుండు యదు♦నందనుఁ గన్గొని యిట్లు పల్కెఁ♦ నో
దేవ భవత్ప్రియాణ మది ♦ యెల్లముగాఁ దగ దందు నెంచెదఁ
గావరుఁ డానుయోధనుఁడు ♦ కానఁడు ని న్నెద నీదుబుద్ధులఁ
బోవఁడు వాని కిష్ట బల♦ముం జలముం గల దెచ్చి యిచ్చటఁ. 54

ఆ. వారిసుమ నీవు ♦ గూరుచుండి ప్రసంగ,ముకకు దిగుట తగని♦పనియ యనుచుఁ
దలఁతు నీకు నిగ్గు ♦ గలిగిన నురరాజ్య,సాఖ్య మైన నొల్ల ♦ సారసాక్ష. 55

వ. అనిన నవ్వాసుదేవుండు వెండియు. 56

శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు ధార్తరాష్ట్రులసుర్మయుం జెఱింగించుట.

ఉ. తూఁటరి యై నయోధనుఁడు ♦ త్రుళ్లుచు నుండెడువాఁడు గాని నా
మాట వినం డెఱుంగుదును ♦ మాదృశు లిట్లని యూరకుండ రా
జేటికి సంధి సేయుటకు ♦ నెంచఁడు మాధవుఁ డంచు నన్ను నో
నాట కుపక్రమించు జగ ♦ మందున నీకును నింద యయ్యెడున్. 57

క. వినఁ గాదు నాప్రయాణము, హిత మని నామాట నిలుతుఁ♦ రే వా రఖిల
క్షితికిని శ్రేయోదాయక,గతి గలుగుఁ గాక నీకు నింద ♦ గా దొం డైనన్. 58

క. మనలోపము లేకుండం, బొనరింతుఁ సంధికార్య♦ముం గురుసభలోఁ
మన నెంతురేని వారలు, విన నెంటురు నాప్రసంగి♦విధ మది యెల్లన్. 59

మ. అటు గా కె గ్గిసుమంత నా కొనరుపఁ ♦ స్వాంతంబునం దెంతురే
గుటిలుల్ వారలు వారి నెల్లరఁ గసుం♦గో జూడ రాకుండ నిం
తటిలోనన్ మృగరాజ మల్పమృగయూ♦థంబుఁ బలెం జేయనే
పటుతేజంబున శంక దక్కఁ మెడఁదఁ ♦ భద్రం బగుం బోయెదన్. 60

వ. అనిన యుధిష్ఠిరుండు మఱియును. 61

తే. అట్ల యగుఁ గాక నీపోలి♦నట్ల నేయు, మరుగు మిభవురికిఁ గ్షస్తి ♦ యగుత నీకుఁ
గాంచెదము గాక మేము మే♦ల్లలుగ నింత,లో మరలి వచ్చుని న్నిందు♦నోమహత్మ. 62

న.*కరిపురి కేగి కౌరవుల ♦ గారవమారఁగఁ గాంచి వారికిఁ
గరము హితంబుగాఁ బలికి ♦ కట్టుపకానుతనమ్ము నెమ్మదిఁ
బరఁగ శమంబ యూవిధము ♦ పన్నితివేనియు నీదుచట్టముఁ
గురుతరవైభవార్థములఁ♦తుం గుదురై బ్రీదికించు నెల్లరన్. 63

శా. మాకుం గూర్చుహితుండవుం బ్రియుఁడవుఁ ♦ మాకట్టిప్రాణంబవుఁ
నీకు న్మాగొన రెల్లఁ జెప్పఁ బని యు♦న్నే మమ్ము మాదాయలఁ
మాకార్యంబు నెఱింగి యుంచుపు మహో♦త్మా పోలిన ట్లీ వటఁ
వాఁ నొప్పను ధర్మయుక్త మని యే♦వారుఁ బ్రశంసింపఁగన్. 64

ఆ. నీవు పల్కినట్లు ♦ నేర్చి యొక్కఁడు పల్కఁ,లేనిమాట నిజము ♦ గాన సాంత్వ
పూర్వముగనొ మాఱు♦వుంతనో పోవుము, మానుతోధనునిన♦మఱి మందు. 65

వ. అనిన విని జనార్దనుండు. 66

శ్రీకృష్ణుఁడు యుద్ధము కర్తవ్య మని చెప్పుట.

తే. వింటి సంజయుమాటలు ♦ వింటి నీదు
మాటలును రెంట నామది ♦ సూటి పడియె

---

* కట్టుపకాను = అతిశయము.

వారిదియు మీయుదియు నభిప్రాయము మెల్ల
నరయు వైరాళియులు వార ♦ లనుట నిజము. 67

ఉ. నీమది ధర్మనిష్ఠితము ♦ నిశ్చలశాంతి వహించి యుండు నీ
వేమెయుఁ బోరు లే కయిన ♦ దింతయె చాలు నటంచు నెంచె దో
హో మహి నిట్లు రాజులకు ♦ నొప్పదు చెప్పెద రాశ్రమస్థులై
గోమటి యుంపుతాపసుల♦కుం దగు భైక్ష్య మటంచు వింటివే. 68

తే. క్షత్రియుం డగువాఁ డని ♦ జయమొ వధమొ
పొంద నగు నిట్లు పరమేష్ఠి ♦ పొనఁగఁ జేసె
నిది సనాతనధర్మ మై ♦ పొదలుఁ గాని
భైక్ష్య మెప్పటికిం గాదు ♦ మాన్యచరిత. 69

చ. వగచి నిశ్చయవృత్తికిని ♦ బాల్పడ కీవు పరాక్రమించి నీ
పగఱ జయింప నెంచు మెద ♦ వారు నదీసుతకుంభజాదుల
దగఁ గొని వారిపాళిఁ బడిన ♦ దామ బలాఢ్యుల మంచు నెంచుచుఁ
మగఁటిమి నూపి నిఁ గెలువ ♦ మార్కొన నుందురు డింద రెందునుఁ. 70

ఆ. ఎంతదాఁక నీవు ♦ స్వాంతంబునఁ మార్ద్దవంబు గలిగి యుందొ ♦ వారు నంత
దాఁక రాజ్య మీక ♦ వీఁకఁ జూపుచు నుందు,రనుట నిక్క_వంబు ♦ మనుజనాథ. 71

ఆ. దయయు మార్దవంబు ♦ భైన్యంబు ధర్మంబు, వారిపట్లఁ జూప ♦ వమ్మ యగును
గార్యసాధనంబు ♦ గా దిసుమంతయు, నమ్మి మింతవట్టు ♦ నెమ్మనమున. 72

క. పరుసుందనముం బూనక, పరులయెడఁ మెత్తఁబాటు ♦ పాటించినచో
ధర నీకతమునఁ బాండవు, లరయఁగఁ గాపీనవంతు ♦ లగు టచ్చెరువే. 73

మ. కురుముఖ్యుల్ గనుచుండ నాఁడు సభలోఁ ♦ గ్రూరాత్ములై వారు ధ
ర్మరతిం దాంతుఁడ వైనని న్ననుచిత♦పారంభమం దుంచి చె
చ్చెర వంచించిరి దానికిఁ మనమునఁ ♦ సిగ్గొంద రవ్వారిపై
ధర యెల్లం గినియంగ నైనఁ గరుణం ♦ దాఁకింతు వీ వేటికో. 74

వ. మఱియు నానాఁడు దుష్టాత్ముఁ డైనదుర్యోధనుండు మీధనం బపహరించియు
మిమ్ముఁ బరాభవించియు నుల్లసంబొడి దుశ్శాసనుండును భీష్మద్రోణాదులు నూచు
చుండ ద్రౌపదిం బట్టి లిగిచి పశువా యని పలుకుచుం బరిభర్త్సించె నట్టియెడ
నీ తమ్ములు క్రుద్ధులయ్యు ధర్మపాశబద్ధులై యున్నవార కాని తెగువకుం జొచ్చిన
వారు కారప్ప డం దున్నవా రెల్ల నశ్రుకంఠులై వారిం దూఱిరి మానసంబు గల

వాని కట్టిదూఱు మరణంబుకొన్నఁ బెద్ద యగు నద్దానంజేసి క్రూరకర్ము లగుకౌర
వాధము లింతకుమున్న సాఁబాలు సచ్చియున్నవా రట్టివారిం బట్టి చంపుట మీ
కివు డీషత్కార్యంబు గాని మహత్కార్యంబు గాదు కావున నిర్విచారంబుగా
దుర్యోధనాదులం బట్టి గిట్టించుట కర్తవ్యం బని నిర్ణయింపుము సీకు సీతండ్రియుం
దును దాతయుందునుం గలభక్తివిశ్వాసంబులంజేసి పరితపించుచుందు వందునం
గదా పొందు గా దని యెత్తిగియు నే నందుఁ బోయి సర్వరాజసమక్షంబున మీగు
ణకీర్తనంబు చేసి కార్యంబు ప్రసంగించెద దానంజేసి యెల్లవారును ధర్మరా జింత
పడియు నివ్వటికిని శమంబ కోరుచున్నవా డనియు ధర్మాత్ముం డనియు నిన్నుఁ
బ్రశంసించి వారిం గర్షింతు రపుడు మనదోషం బీక్షింపరు లేదయ్యెడు నని.

క. కయ్యము కాకుండఁ దెఱుం, గెయ్యనువున నైనఁ జేయ ♦ నెంచెద నటు గా
కయ్యది యయ్యెనుదియే, నయ్యెడ యుద్ధప్రవృత్తి ♦ నారసి వత్తున్.

తే. యుగ్గమే నర్వవిధముల ♦ సిద్ధ మనుచుఁ, జెలువు సర్వనిమిత్తముల్ ♦ గలదు నీకు
విజయ మందు మహారాజ ♦ వేడ్కఁ జేసి, సమరనన్నాహ మొనరింపు ♦ మమరునట్లు.

ఉ. అనుయోధనుండు జూపంబునాఁటనుండియు మీరాజ్యంబు చవిగొన్నవాఁడు గావున
వాఁడు నానిమేనిలోనం బ్రాణంబు లున్నంతకు మీరు మీరాజ్యం బీయఁ డనుట
నిస్సందేహం బని పలుకుచున్నంత భీమసేనుం డిట్లనియె. 78

భీముఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయము చెప్పుట.

శ. మధుసూదన నీ వట నే, విధమున భాషింప సంధి ♦ వెలయఁగ నౌ న
విధమున భాషింపుము మనుఁ, బ్రభవం బగు నరుచు నాడిని ♦ భయపెట్టకునూ.

శా. *శ్రీయోద్వేషియుఁ బాపకర్ముఁ డసుఁ♦వైప్రాగ్రహారుండు గ
ర్వాయత్తాత్ముఁడు దస్యుతుల్యుఁడు ఖలుం ♦ డైశ్వర్యమత్తుండు మూ
ర్ఖాయుద్ధప్రియుఁ డిద్ధధర్మవిముఖుం ♦ డాధార్తరాష్ట్రుండు నీ
న్యాయోక్తుల్ విన నిచ్చగింపఁ డసుల♦న్వ్యంతుండు గాకుండుటకా. 80

క. వాఁడు తృణచ్ఛన్నోర్వర, మోహంబు చేనికిని వాని♦యుపకంతమునం
బాడఁ దగు సామవాక్యం, బాడం దగ దుగ్రవాక్య ♦ మని యెన్నటికిఁ. 81

ఉ. అనుమానింపఁగ మిత్రకార్య మయినఁ ♦ హాసించుచుం ద్రుంచు వం
చనయే వానికి భూషణం బనృతమే ♦ శాల్యన్న మెన్నంగ దు
ర్జనుఁ డాతం డెవ రెన్ని చెప్పిన వినం ♦ జాలండు లోభంబునం
జనుఁ దచ్ఛీలవరాక్రమాదులు భవ♦త్సాన్నిధ్యం బెఱుంగుం గదే. 82

* ఆమ్నిప్రాగ్రహారుఁడు = కోపము గలవారిమీఁదఁ దపముచువాఁడు.

ఉ. నిమ్మకు నీరు వోసినటు ♦ నెమ్మిఁ దలిర్చెనుకౌరవాన్వయం
బమ్మకచెల్ల నీచుఁ డగు♦నట్టిసుయోధనుకారణంబునన్
ముమ్మర మైనగీర్నిమ్మమున ♦ ముట్టిఁతాపమున న్వనంబు నా
నిమ్మహి నాశమందు నని ♦ నే దిగులొందుచు నుంటి మాధవా. 83

మత్తకోకిలము. పాలు నీరును బోలె మేమును ♦ వారి నొక్కటి యై మహిం
బోల నుండిన నెంత యొప్పెనుఁ ♦ బో మురాంతక యిట్టిచో
బాలసుండు సుయోధనుం డొక♦పాటివాఁ డయి పుట్టి తా
బాలలోపల వేయును ప్పను♦భంగి నొప్పెను జెప్పఁగన్. 84

వ. జగత్ప్రఖ్యాతంబు లైనయుత్పాదశోరాజవంశంబులందు హైహాయులలో నుదావస్తుం
డును నీపులలో జనమేజయుండును దాశాజంఘులలో బహుళుండును గ్రములలో
నుద్ధతవనుండును సువీరులలో నజబిందుండును సురాష్ట్రులలో రుషద్రథుండును
బలీహులలో నర్కజుండును జీనులలో ధౌతమూలుండును విదేహులలో హర్య
శ్వుఁడును మహాశనులలో వరయోడుండును సుందరసంఘులలో బాహుండును దీప్త
కులలోఁ బురూరవుండును జేదిమత్స్యులలో సహజుండును ప్రవీరులలో వృషధ్వ
జుండును జంద్రవత్సులలో ధారణుండును ముకుటులలో విగాహనుండును నందివేగు
లలో సముండును గులపాంసను లై పుట్టినట్లు మాకులంబునం గులాంగారుండై పాప
పరుండు దుర్యోధనుండు కాలవశంబునం బుట్టె నట్టిపురుషాధమునితో వైరంబు
వెట్టుకొని కులంబునకుఁ గీడు మూడింపఁ దలంపు పుట్టమించేసి చెట్ట యయినను వాని
ననుసరించి నేవించి మేము జీవించుచుంటయుం బోలునో యని తలంతుం గావున.

క. పరుసములు దొడరనీయక, విరసం బొకయింత లేని♦విధమున శాంతిం
బరికించి మాటలాడుము, కురుసుఖ్యులు వినఁగఁ గొలువు♦కూటమునందున్. 86

కే. అలసుయోధనుతో నాదు♦పలుకు గాఁగ
ననుము మన మన్నదమ్ముల ♦ మయ్యు నిట్లు
వైరమున నుండఁ దగదు సో♦భాత్రమంది
యుండఁ దగు నంచు నుడి వాఁడి ♦ నొండకుండ. 87

శా. శాంతిం గోరు నజాతశత్రువుఁడు న♦శ్శాంతిం బ్రశాంతంబునన్
జింతింతు స్మరణమందు నే నటులు మా♦శ్వేతాశ్వుఁడుం జివ్వకున్
సంతోషింపఁడు మాదినందనులు నీ♦చక్కిం జనం జూతు రీ
వెం కే నేర్పున సంధి చేసికొని రా ♦ నిష్టంబు నా కియ్యెడన్. 88

వ్యాఅనిన మందహాససుందరవదనారవిందుండై గోవిందుండు కృపాపరిపూర్ణుండగు వృకోదరుం దత్సమీప మరిగి పృషదశ్వుండు వైశ్వానరుం బోలె వాని నుద్దీపింపఁ జేయువాఁడై యిట్లనియె. 89

శ్రీకృష్ణుఁడు భీముని సంగ్రామంబునకుం బురికొల్పుట.

ఉ. అద్దిర భీమసేన పరమాద్భుతముల్ వినవయ్యె మాకు నీ
సుద్దు లభూతపూర్వములు ♦ చు మ్మనల మ్మది చల్ల నైనటుల్
పెద్దశిలోచ్చయంబు చెడి ♦ పెం డయినట్టులు పోలఁ దోఁచె నీ
పద్దది యెందుఁ డాగికొనె ♦ బ్రహ్మవిదుల్ నిను మెత్తు రిత్తఱిన్. 90

వ. అని మఱియును. 91

ఆశ్వగతి. మును న్నెవుఁగ ధృతరాష్ట్రునిపుత్రులు క్రూరులు మా
కెన్నియొ చేసిరి వారల ♦ నే ననిఁ ద్రుంచెదనం
చు న్నుసు లెల్లజనుల్ వినఁ ♦ జు ట్టనిపించెఁగాన
ట్లెన్నుదు వెవ్వఁడు నాల మి ♦ దెక్కఁడిచక్కియొకో. 92

తే. క్రోధతామ్రాక్షుఁడై నీవు ♦ ఘోరవహ్నియో యనఁగ నుండి నిట్టూర్చుచుందు వప
శాంతచిత్తుఁడ వై పగఁ ♦ సంతతంబుఁ, జింతనేయుదు విదిగింప ♦ వింతయేని. 93

ఉ. అప్పటిని న్నెఱిఁగినమహాజను లందఱు సంధియంబునఁ
జెప్పుకొనంగ సాగుదురు ♦ చేతులు మూఁతులఁ జేర్చి చేర్చి యీ
చొప్పునఁ గాఁడు భీముఁ డిది ♦ చోద్య మతం డితఁ డౌనొ కాఁడొ త్రా
ణిప్పము శాంతుఁ డయ్యె నిటు ♦ లేపఁడె వెట్టి యటంచు నవ్వుచున్. 94

సీ. మ్రాకుల నగలించి ♦ వీఁకఁ జూపెడు మదగజస్ఫూర్తి మెట్టుదు ♦ కౌర్య మెసఁగ
లేలుం బగర్లు మోఁ ♦ కాళ్లులపైఁ దల, నిడికొని చిఱిదొంతు ♦ వెట్టు లనుచు
నబ్బురపాటుతో ♦ డబ్బాటు నగి వల,వింతుపు మ్రాఁకన్ను ♦ వెట్టినపుడు
క్రోధ ముద్ధతముగా ♦ భ్రూకుటుల్ పగ నాఁగు,గఱచి హుంకారంబు ♦ వఱపఁ జూతు

తే, నూర్యుగతి దప్పినం దప్పఁ♦జూడ నేను, నిజము చెప్పెద రాజా ♦ నిజగదాభి
ఘాతమునఁ గూల్తు నంటి నీ♦భ్రాతలు విన, నట్టి దంతయు మఱచి యి♦ట్లయితి వపుర.

క. అని యన్నఁ బంకువో యని, మనమునహర్షింపఁ గోరు♦మానవులకు న
య్యని మొనసినవుడు కనుకని, జనియించుట నై జ మిట్లు ♦ సమకూరె నీకున్. 96

సీ. కలలోన విపరీత♦ములు నిమిత్తమ్ములు, కాంచి జే కవ మిట్లు ♦ లెంచుచుంటి
కళ్మలం బగుమన♦కమలంబునఁ నీకు, వికృతభావం బిట్లు ♦ వెలసె నేమొ

---

§ వృషదశ్వుఁడు = వాయువు.

పౌరుషం బణఁపేడి ♦ వగిది నొం డెఱుఁగక, వెఱచఱిచినమాట ♦ వినుచు నుంటి
పవనాహతిం జేసి ♦ పవిలినబూరువు,వం డయ్యె నీపి)తా♦పం బ దెల్ల
ఆ, నిన్ను నమ్మి కాదె ♦ నీభ్రాత లెల్లరు, ధార్తరాష్ట్రి)తోడఁ ♦ దవిలి రనికి
వారియాన లెల్ల ♦ వ మ్మయ్యెఁ దత్ప్రళ,యనకు నెల్ల హేతు♦భూతుఁ డీవ. 97
మ.†బకవిధ్వంసక నీమనంబున భయ♦భ్రాంతుల్ ప్రవర్తించుటల్
త్రికకృద్రా)వము సంచలించునటు లై ♦ దీనత్వముం గూర్చె లె
మ్మిఁక నిట్లుండుట కాదు వంశగరిమా ♦ వీఱిఁంచి ధైర్యంబునఁ
సకలక్షతి)యలోక మెన్ను విధమున్ ♦ జాగింపఁగా నెంచుమా. 98
వ. అని జనార్దనుం డుత్తేజంబు గావించి పలికినఁ విని వ్యకోదరుం డత్యంతమన్యునను
న్వితాంతరంగుం డై తురంగంబు తెఱుంగునం బరవళ్లు ద్రొక్కుచు నక్కోశవుదిక్కు
మొగంబై. 99

—●●◆ శ్రీకృష్ణుఁ డుద్రేకించి పలికినభీముని సంభావించుట. ◆●●—

క. నే నొకతెఱుఁగున నన్నఁ, దానికి నీ వొక్కతెఱుఁగు ♦ దగిలించి ననుఁ
హీనబలుఁ గా గణించుచు, నోనాడితి విట్లు సెల్లు♦నో చెప్పఁ గదే. 100
శా. ఎన్నోనాళ్లులనుండి న న్నెఱిఁగి నా♦యిద్ధపి)తావంబు నీ
వెన్నం జాలవు బేల వం చనఁగ వా ♦ యెత్తంగ శంకింప వే
నొన్నత్యంబునఁ జేసినట్టివనులఁ ♦ స్వాంతంబునం దెంచవో
చన్నే నీ కిటు వాసుదేవ పలుకుల్ ♦ సంధింప సంధక్రియఁ. 101
ఆ. తనకుఁ దాన పొగడు♦కొను టార్యధర్మమై, యొప్ప దట్టు లైన ♦ యిప్ప డీవు
నన్ను నన్న దాన ♦ నాపరాక్రమ మిట్టి, దనుచుఁ జెప్పకుంటి ♦ నరయు మయ్యా.
సీ. నేలయు నింగియుఁ ♦ దాళఁబులట్టు లే, నింపుగాఁ బట్టి వా♦యింప నేర్తు
మద్బాహుపంజర♦మధ్యంబునం బడి, పిండి గాకుండువీ♦రుండు లేఁడు
నాభారిఁ బడినవాఁ ♦ డేబడినేనియుఁ, దప్పించుకొని పో)వు♦దారిఁ గనఁడు
నాయుల్క కెర యై♦దాయ నిద్రాదులే♦, విడిపింపఁ జాలరు ♦ విక్రమమున
తే, మాఱుఁ పరీక్షిటుంచినవారి♦మస్తకములఁ,గాలు మోయఁగఁ బెట్టి నే ♦ లీల నమర
కేళిఁ దేలెద నెండఱు ♦ కే లయాంత,కుండ నైతినొ తెలియలే ♦ కుండితయ్య. 103
సుముఖ. ఉదయాచలమందు వెలుంగుచు♦నూరునియంత యనఁ
గదనం బగుడెంచినకాలము ♦ కన్నులపండువు గా

---

† త్రికకృత్తు=ఇది యొక పెద్దకొండ.

ముదితాత్ముఁడ నై భుజవిక్రమంబుఁ జను లెన్నఁగరా
గ్గిదితారిచయుం డగున న్నెఱుఁగం గలవీ పిఱికముఁ. 104

మ. రథులుం సారథులుం బదాతులును వా॰ర్వంబుల్ గజంబుల్ మహా
రథముల్ కేతనముల్ రథాంగములు శ॰స్త్రంబుల్ వడిఁ నాగదఁ
ప్రథనక్షోణిఁ బడల్పడం బిద్రువలై ॰ పర్యంతమం దీవు నీ
పృథివీశుల్ గనుఁగొండ్రు గాక బళిరే ॰ భీమా యటం చెంచుచుఁ. 105

చ. వెఱతునె ధార్తరాష్ట్రులకు ॰ వీఱిడినే యటు లేటి కంటినో
యెఱుఁగవె జ్ఞాతివైరమున ॰ కెంచనియగ్గిజుచిత్తవృత్తికిఁ
వెఱచియ కాదె నాకొలఁది ॰ నీ విసుమంతయుఁ జింతనేయ కి
త్తెఱఁగునఁ జెందనాడఁ దగు॰దే యిది నీమది కొప్పియుండునే. 106

వ. అనినం దరహసిత వదనారవిందుం డై గోవిందుం డాపాండునందనుం దిలకించి యిట్లనియె. 107

ఉ. *భావ మెఱుంగఁ గోరి యిటు ॰ పల్కితి నేఁ బ్రణయంబుఁ జెంపునఁ
దేవనదృశ్యుఁ డీవు నినుఁ ॰ దిట్టఁగఁ గాని మదీయపాండితిఁ
బ్రోవఁగఁ గాని క్రోధ మెదఁ ॰ బొంపిరివోవుటఁ గాని కాదు వో
పావని నీకులోన్నతికిఁ ॰ బాపటవోక యుంటి వున్నితిఁ. 108

మత్తకోకిలము. నీదుబీరము నీదుతేజము ॰ నీబలంబును జేవయుఁ
నీదుచేతలు నే నెఱుంగనె ॰ నీవుచెప్పిన దంతయుఁ
నాదుచిత్తము వేమరుంగులు ॰ నాఁడు నేఁడును వెచ్చగా
నే దలంచి ముదంబు నొందెదు ॰ నేల పెక్కులు చెప్పఁగఁ. 109

వ. అని చెప్పి మఱియును. 110

తే. పురుషయత్నంబు లేకుండఁ ॰ బూనరె దెవుడుఁ
గార్య మది దైవ మనుకూల॰గతిఁ దలిర్ప
వున్నఁ జెడు దానఁ గుందరా ॰ దెన్నఁడుఁ దన
పూన్కి విమువుట చెల్లదు ॰ పూరుషునకు. 111

వ. అని యూఱడం బలికి మఱియును. 112

ఉ. పొ త్తొడఁగూర్చునిచ్చమెయిఁ ॰ బోయెద నెల్లి ప్రయాణమై గజేం
ద్రోత్తమరాజధాని కటఁ ॰ దోఁచినరీతి శమంబ కోరుచుఁ

---

* పాపటవోవు = కారి విడిచి తొలఁగుఁ;

మెత్తనిమాట లాడెదను ♦ మీపెదతండ్రియు వానిపుత్రులున్
మెత్తురయేని మేల యగు ♦ మీకును వారికి నెల్లవారికిన్. 113

మ. అట నామాటబడిన్ మెలంగుటకు వా ♦ ర్థింపరే దారుణో
ద్ధటసంగ్రామము కాక తప్పనిద యై ♦ దాపించుఁ దద్భీకర మి
చ్చోట నీమీఁదను గట్టిమీఁదఁ బడనై ♦ చూపట్టు మీయిద్దఱున్
బటుశౌర్యంబున దాని మోయువలయున్ ♦ బాహాబలం బేర్పడన్. 114

క. అనిఁ దేరు గడవుపని తన, కొనరుపు మని నరుఁడు గోర ♦ నొడఁబడిరిగా
వున నా కది కర్తవ్యం, బని నీప్రో పాసపడఁగ ♦ నగు నెల్లరకున్. 115

ఆ. మేటివిలుకాఁడ వైనసి♦పాటి దెల్సి, శౌర్యసంధుక్షణము చేయు♦స్వాంతమునను
గ్లీబవచనంబు లి ట్లాడి ♦ కేరడించి,తిని మనంబునఁ గినియకు ♦ దీని కనఘ. 116

వ. అని యనునయించుచున్నంత సర్జునుండు నమ్మురాంతకుదిక్కు మొగంబై
యి ట్లనియె. 117

ఆర్జునుండు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయ మెఱిఁగించుట.

ఆ. ధర్మజుండు సెప్పఁ ♦ దగినఁతవట్టును, జెప్పె మఱియు నాకుఁ ♦ జెప్పఁ దగిన
సుంత యైన లేదు ♦ చూడ నీవాకుల, సంధి గలుగనట్టి♦జాడ తెలియు. 118

మ. శమనం బెంచదు నీమనంబు ధృతరాష్ట్రశ్లాఘ్యాతలాధీశులో
భము దైన్యంబును గారణం బని తలం♦పక పచ్చ నై న నో
శమితారీ పురుషప్రయత్న మెపుడుం ♦ బల్పంగ నో గాదె కా
ర్యము దైవంబున వైచి మిన్నక జనుం ♦ డా టాప్తనే చెప్పనే. 119

క. లాతులకుఁ గాక దైవము, నీతలఁపునఁ గానిమాట ♦ నిక్కము నీవే
భూతలమున దైవంబవు, నీతలఁచిన దొండు గాదు ♦ నీరజనాభా. 120

శా. మాకున్ వారికిఁ గూర్చునెయ్యుఁడన్న నీ♦మాటల్ సహామంత్రముల్
నీకుం జెప్పఁగ నెంతవాఁడ శమమే ♦ నీచిత్త మగ్గించునే
గాకుండం గలదే నిగామయశు ♦ శోభం దసాధ్యార్థ మొం
దై కన్పట్టునె నీవియాణమున మే ♦ లర్థింతు మే మిత్తఱిన్. 121

ఆ. నీతలంచినట్టి♦రీతి నా కార్యము, మాతలఁచినట్టి♦రీతిఁ గాదు
వనజనాభ నీదు♦మనమునం దోఁచిన, ట్లెనఁగఁ జేయు మదియె ♦ హితము మాకు.

చ. ఘనుఁ డగుధర్మనందనునిఁ ♦ గన్గొనఁ జాలక మాయజూదమున్
బూనరిచి కూటివేద యయి ♦ పోవఁగ వీనిసిరుల్ హరించియున్

వనియక ఘోరకాననము♦నం గడుఁ గాఙీయపాటు వాటిలం
బనిచినధార్తరాష్ట్రులు శ♦మంబున కర్ష్మ లనఁగఁ బోలునే. 123

చ. అలసభలోన నెల్లరును ♦ నారయుచుండఁగఁ బాండవాంగనన్
దులువ పరాభవించె నని ♦ తోఁపఁగ వచ్చినయవ్వు వారలం
బిలుకురఁ జేయుబుద్ధి ప్రభ♦వింపకపోవదు మాకు నెమ్మదిన్
గలపగ యెల్ల నూమరము♦నం బొదలించినబీజ మై చెడెన్. 124

తే. వేది యె ట్లైన మాహితగ ♦ బెంచి నీవ్ర, కొగవుల్గోడినంధికై ♦ కదలు చుంటి
పోలినట్టులు సేయు మా♦పుంఁబార, మై మెలంగుదు మే మెల్ల ♦ నంబుజాక్ష. 125

వ. అనిన నగ్గుడాకేశునకు హృషీకేశుఁ డి ట్లనియె. 126

శ్రీకృష్ణుం డర్జునున కుత్తరంబు చెప్పుట

క. అగు నీచెప్పినయట్లులు, తగ నే నంధం బొనర్ప ♦ దలఁచెదఁ కార్యం
బగుఁ గా దని యిప్పుడు చె,ప్పఁగ నేర్ప నేర్చినట్లు ♦ పచరింతు నటన్. 127

తే. వేవిలి దున్ని బీజములు ♦ వేయ ఫలించును వాన గల్గినన్
బోవును వానలేమి నటు ♦ పూరుషకార్యములుం దలంప నా
దైవముమీఁద భార మిడి ♦ తాను బొనర్చుట పాడి యెప్పుమున్
దైవముచేత మే లయిన ♦ దాని కగుం బురుషప్రయత్నముల్. 128

తే. నంధి యొనర్తు నిక్క మది ♦ శక్యము నా కని చెప్పఁబోవ గ
ర్వాంధుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁ డిను♦మంతయు ధర్మముఁ గైకొనంచు త
ద్బంధులు సోబలాదులు ♦ ధర్మము పొంచుచునుండ్రు గాన నా
సంధివచోనిగుంభములు ♦ జానుగులం దిడరాదు వాఁ డటన్. 129

చ.†వధమునఁ దక్కఁ బాపి యగు♦వాఁ డొకయింతన సాయబంధుఁడై
క్రుద్ధ విడి ధర్మరాజునకుఁ ♦ గొమ్మని రాజ్య మిడం దలంపఁ డ
విద్ధ మగుఁ దీరకున్నఁ బృథి♦వీపతి వీడఁడు వాని నిట్టిచో
విధికృత మయ్యె నాచనుట ♦ విజ్ఞులు మెచ్చెదుదాని కీర్పడున్. 130

ఆ. వెరవు వన్ని నేను ♦ వివరించునర్థముల్, వినిన లెస్సమాట ♦ వినకయున్న
నాకుఁ గాక సర్వ♦లోకంబునకు వాఁడు, వధ్యుఁ డనుచుఁ జెప్ప♦వలయు నటవె. 131

క. మీ కానీచు సుయోధనుఁ, డీకాలమునందుఁ జేయు♦నెగ్గు ల వెల్లన్
గైకొనక మఱుతు మన్నన్, వీఁకమెయి న్మఱిపురాని♦వే యగుఁ గాదే. 132

† పృథివీపతి = ఇట ధర్మరాజుం గ్రహించునది.

ఉ. నాకును మీకు భేదము నొ♦నర్వగ నాతఁడు వన్నె నెన్నియో
జోకలు వాని కే నెటులు ♦ చూచుచునుంటినొ నీకుఁ జెల్ల మో
లోకనుతప్రభావ నను ♦ లోఁ దలపోయుము నేను లాతినో
నీ కిటు సంశయించుగతి ♦ నిల్చుట కేమికతంబు సెప్పుమా. 183

అ. ఆదురాత్ము నెటిఁగి ♦ మీఁద మీయన్న త,లం చెటింగి తత్ప్రియంపుగతికిఁ
బూని యేగ నుంటి ♦ నానేర్చినంతకుఁ, గొఱఁత వడకయుండఁ ♦ గూర్చి పత్తు. 184

ఉ. గోపులఁ బట్టునాఁ డనికిఁ ♦ గూడినని న్గని ధార్తరాష్ట్రితో
నీవలనఁ భయంబును గ♦ణించి నదీనుఁతుఁ డొప్పఁ జెప్పినఁ
గావలుఁ డాతఁ డానుపులు ♦ గా దని తోసినవాఁడ కాఁడె నేఁ
డేవగ నంధి సేయఁగల ♦ నే నని చెప్పఁగ నేతు నర్జునా. 185

క. ఐనం ధర్మజుశాసన, మే నాదలఁ దాల్చి పోయి ♦ యిభపురి కచటఁ
నానేర్పు చూపి వచ్చెదఁ, గా నున్నది యొట్టు లైనఁ గా కుండు నొగో. 186

ఉ. అంత నకులుండు నారమాకాంతున కిట్లనియె. 187

సకలజనహితోపసాక్యకులు తమతమయభిప్రాయంబు లెఱింగించుట.

మ. వెలయం జేసిరి నీకు ధర్మసుతుఁడుఁ ♦ భీముండు భీభత్సుఁడుఁ
గలరూ చెల్లను వారివారిమదికిఁ ♦ గస్పట్టుచందంబునఁ
వల ద ట్లీవ్ర మొనర్ప నీమదికి భ♦వ్యం బగుచు నూహించిన
ట్లైలమిం గర్జము చక్క♦బెట్టుకొని రా నెంతుఁ రమావల్లభా. 188

చ. మనుజులచిత్తవృత్తు లొక♦మచ్చున నుండవు మాఱుచుండు నె
వ్వ్డును మన మొక్క చక్కిఁ దల♦పోయఁగ నాను నొక్క చక్కిఁ గా
మును వనవాసముఁ బలువు♦పొంచె వసించెఁగనట్టినాఁడు మా
మనములరీతి నే డయిన♦మూఁదగురీతియు సాధ్య మిచ్చెడిఁ. 189

తే.¶సీప్రసాదమునలన నో♦సీరజాక్ష, నకులుఁడో మాకు సైన్యము♦క్షౌహిణు లొక
నవ్వసంఖ్యకు నై మేను ♦ చాలియుండ, ద్రుపదముఖ్యు లీవును గల్గ♦దొడరు నేఁడు. 190

ఉ. నందియ మేల యిట్టిమన♦సైన్యసమూహము గాంచినంతనే
కుందఁగ నెట్టిశాత్రవున♦కుం దగి యుండును గాన నాసభఁ
బొందుగ నాడి మున్నవల ♦ ముట్టఁగ నాడఁగఁ జాడు మయ్య నీ
కెందు నెవండు సాటి యట ♦ కేగితి వీ వన మాకు సిద్ధియే. 191

¶ తొడరు = ఎదిరించు;

అ. హిత ముపన్యసింతు ♦ వీవు భీష్మాదులుఁ, విదురుఁ డాలకించి ♦ విప్రకార
కారి ధార్తరాష్ట్రుఁ ♦ గాదని వారింత్రు, కార్య మేల మనకుఁ ♦ గాకపోవు. 142

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబున సహదేవుండు వాసుదేవుదిక్కుఁ జెంగంబై యిట్లనియె. 143

ఉ. *ధర్మవశంపుమాట లఁట ♦ తక్కరు వల్కిరి రాజుఁ దమ్ములుఁ
ధర్మము గిర్మ మే నెఱుఁగఁ ♦ దబ్బిబులాడఁ దలంప నంధ కే
నూర్మి యొసంగ నంగర మనుత్తమకార్య మటంచుఁ జెప్పుదుఁ
దుర్మతి వీఁడు నాఁగ నడి ♦ తోఁచిన సైఁచెద దాని కచ్యుతా. 144

ఉ. పొత్తున కాసుయోధనుఁడు ♦ పొంపిరివోయిన నన్న లెల్ల నే
యొత్తిడి లేక యుంద మని ♦ యుద్ధము మాని ప్రశాంతి నొందినఁ
మెత్తనఁ గాఁదు వీఁ డనికి ♦ మేకొని పోయి సపత్నసంఘముఁ
దుత్తుమురై పడఁ సలిపి ♦ తోరపుఁగీర్తిని గాంచ నెంచెడిఁ. 145

క పాంచాలి నట్లు చేసిన, కించులఁ దెగటార్చుకున్నఁ ♦ గించిచ్ఛాంతిం
గాంచదు క్రోధజ్వలనస,మంచిత మగునాదుచిత్త ♦ మంబుజనాభా. 146

వ. కావున నేవిధంబున నైన యుద్ధమే సిద్ధం బగునట్లు కార్యానుసంధానంబు గావించుకొని రమ్మనిన నాఁ గాత మనుచు నాతనిం బొగడుచు సాత్యకి యిట్లనియె.

మ. సహదేవుండు కులోచితక్రమమునఁ ♦ సత్యంబు సంధించి సు
స్పృహణీయంబుగఁ బల్కెఁ బల్కు లమృత♦శీదంబు లై నామదిఁ
బహవా నాఁ దగెఁ జెప్ప నేమిటికి నీ♦స్వాంతం బెఱుంగుఁ దురా
గ్రహభూయిష్ఠుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁడు మహా♦కష్టుండు దుష్టుం డిలఁ. 147

తే వాఁడు పాండుకుమారుల ♦ కీడఁబోక, చేసినమహాపకారముల్ ♦ చిత్తమందుఁ
దలఁపు వచ్చిన నేరికిఁ ♦ గలుగ దలుక, వానిఁ జంపక నాదుకో♦పమునుడిగదు. 149

అ. మాఁదిపిన్నకొడుకు♦మాట మణులమూఁట, నాక కాద యోధ♦లోకమునకు
నెల్ల హితము మతము ♦ నిట్టిదియే కాన, వానితోడిపొత్తు ♦ వలదు వలదు. 150

వ. నేనును సహదేవుండు చెప్పినచొప్పునం జెప్పునుంటి నని పలుకుచున్నంత నెల్ల యోధులును మేలు మే లని యేకకంఠ్యంబుగాఁ బలుకుచు హర్షోత్కర్షంబున సింహనాదంబులు గావించి రనంతరంబ కాంతాశిరోరత్నం బగుపాంచాలరాజాత్మజ సహదేవసాత్యకులనత్యవచనంబు లగ్గించుచు మున్నై నకన్నీరు కరతలంబున నొత్తుకొనుచు గద్గదికంబు వెడమ గదాగ్రజుం గాంచి యిట్లనియె. 151

---

* అనుత్తమము = శ్రేష్ఠము.

ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితోఁ దనపరిభవాదికం బెఱింగించుట.

ఉ. నీచు సుయోధనుండు తన♦నెయ్యురుఁ దానును బొండవేయుల
జూచి నహింపలేక మధు♦సూదన చేసినచేత లన్నియుఁ
లోచనగోచరంబు లయి ♦ లోక మెఱుంగఁగ నీ వెఱుంగవో
రాచఱికంబుతేవ గల♦రాజుల కయ్యవి సైఁచునట్టివే. 152

మత్తకోకిలము. †పొం దొనర్చుకొనంగనో యనఁ ♦ బుచ్చె సంజయు నంజికం
బొంద కక్కురురాజు పల్కుల♦పోల్కి నీవును వింటి వే
మందు దానికి రోయ కీనృపుఁ ♦ డైదుగ్రామము లిమ్ము మే
మందు నందుము శాంతి నొంది య♦టంచు వేఁడుకొనెం గటా. 153

మత్తకోకిలము. అంతమాత్రొ మొసంగ నిష్టము ♦ నందియుండఁ డతండు ర
వ్వంతయే నిడకుండునట్టుల ♦ యైన సంధిఁ బొనర్చుకో
నంతరంగమునం దలంచెదు♦నట్టిఁ డౌ నని యెంచి నీ
వింతయే వెఱి కాదు మోడక ♦ యేగినవ్వఁడు తత్సభన్. 154

తే. సామదానాదులన్ వాఁడు ♦ చక్కఁబడఁడు
రణముఖంబునఁగాని కా♦ర్యంబు గాదు
మనబలంగము లెల్ల స♦మర్థము లని
తలఁపు మరిపట్ల దయఁ జూప ♦ వలదు కృష్ణ. 155

సీ. సామదానాదులం ♦ జక్కఁబడనిదాయ,పట్ల దండ మొనర్పఁ ♦ బతికిఁ జెల్లుఁ
గావున దండార్హుఁ ♦ డౌవాని దండింపఁ, దగు దాన యగ్ని మగు ♦ ధరణిపతికి
నపచారములు సైఁప ♦ నగువాఁడు విప్రుండు,గాని రాజన్యుఁడు ♦ గాఁడు తలఁప
ని లోభపరుఁ డైన♦జనుని హింసించుట, శ్రుత్యధర్మము కాని ♦ కా దఘుండు
తే, ధర నదండ్యుల దండించి♦దురిత మందు,నట్లు దండ్యుల దండింప ♦ కఘము నొందు
రాజు రారాజు వాఁ డెట్టి♦రాజు తెలిసి, పాప మంటనిగతి నీవు ♦ పరఁగు మనఘ.

వ. అని కంట నీరు గ్రుక్కుకొనుచు మఱియును. 157

తే, దేవ నయుఁ బోలుదీనురా ♦ లీవసుంధ,రాతలమునందు లేమి వి♦ఖ్యాత మేను
బడినపా ట్లీ వెఱింగిన♦వాఁడ వైన, విన్న వించెద వెండియు ♦ వినుము కరుణ. 158

చ. అనఘుఁడు యజ్ఞసేనునిమ♦ఖాయతనంబునఁ బుట్టి ప్రాజ్ఞులై
పొనరెడుపాండుపుత్రులకుఁ ♦ బొల్తుక నై జగదేకవల్లభుం

† అంకిక = భయము.

డనఁబడునీకు నిష్టనఖ ♦ నై సహజన్ములమేలుఁ గాంచి మిం
చినతనుజన్ములం బడసి ♦ చెన్నలరారెడునే నలంతినే. 159

చ. చెలియలికన్న మిన్న యని ♦ చెప్పఁగ నొప్పెడుచొప్పునఁ ననుం
జెలిమిని బ్రోతు విట్టివిభు♦సింహుఁడ వీవు సజీవుఁడై పృథం
జెలఁగుచునుండఁ బాండవులు ♦ చెంగట నుండఁగ మేటిచుట్టలఁ
గలిగిననన్ను ముట్టుకొనఁ ♦ గల్గెనొకానొకనీచుఁ డక్కటా. 160

చ. కురుసభ దున్ననేనుఁ డను క్రూరకిరాతుఁడు పట్టి ముందలఁ
బరబర నీడ్చి దాసి యని ♦ పల్కుచు నన్నుఁ బరాభవించె నో
మురహర మానభంగమును ♦ బొందక యుండ ననుగ్రహించి న
న్నురసితి వీవు కావు మను♦నంతి నదంతియు నీ వెఱుంగవే. 161

తే. ఈవు పృథ్యున్నిం బోలె♦నెలమిఁ జూచు,నట్లిప్రతివింధ్యముఖ్యు లీ♦యవని దాన
పుత్రు లనియెడునడి సన్నఁ ♦ బొందకుండ,నయ్యె సది నీకటాక్షమె ♦ యంబుజాక్ష. 162

ఉ. ‡షండతిలోపముల్ పతులు ♦ శౌర్యము ధైర్యము వెచ్చపెట్టి వీ
రొం డొనరింప లేక పర♦మోత్సుకతన్ ధృతరాష్ట్రుఁ గొల్వఁగా
నుండఁగ నేను గోటతిక♦మో మతి దాస్యమొ నేయుదాన నై
యుండెదనో వచింపఁ గదె ♦ యోమురమర్దన యోజనార్దనా. 163

ఉ. ఇంతలు చేసినప్పు డిటు ♦ లీదొరబిడ్డలు మిన్నకుండి రే
నెంతని మెత్తుఁగొందు నిపు ♦ డీనరుబీరము భీమవిక్రమం
బంతయుఁ గాల్పనే తెలుపు ♦ మచ్యుత వీరొకపాటియైనచో
నంతటఁ గొల్వ కుండఁ గల♦డా ధృతరాష్ట్రసుతుండు మాధవా. 164

వ. వీరియుపేక్షంజేసి కాదె వాఁ డింతకాలంబు కాలధర్మంబు నొందకుండెం గాని మ్మీ
నీకు నాపై ననుగ్రహాంబ కలదేని క్రూరాత్మ్మలగువారిపైఁ దీఱుకోపం బావుకొని
యుండు నని కుందుచు సమ్మందగమన నుందరాయితంబును సర్వా ధాధివాసి
తంబును సర్వలక్షణసంపన్నంబును మృదునంహారంబును వృజినాగ్రంబును సుదర్శ
నంబును సునీతంబును మహాభుజంగోపమంబును నగుకేశపాశంబు విప్పి వాసుఁ
రంబునం బెట్టుకొని పుండరీకాక్షుసమక్షంబున కరిగి యశ్రపూర్ణాక్షియై
యిట్లనియె. 165

క. ఇది దుశ్శాసనురమునఁ, బదనునఁ దెగినట్టికేశ♦పాశము సూవే
సదమున సంధిపసంగము, పొదలెడుతెఱఁ దీని మఱవఁ♦బోకుము కృష్ణా. 166

‡ షండతిలోపములు = శబ్దసంకరప్రాయము లని యభిప్రాయము.

వ. అని యంతం బోవ కలుకంజేసి. 167

సీ. పిఱికిపందలు నోలె ♦ భీమార్జునులు సంధి, మే లని యని సేయఁ ♦ జాలరేని
నాయన్నదమ్ములు ♦ నాతండ్రియును నాకొ,సుఁ ట్లు మార్తురఁ బరి♦మార్వ నేర్తు
రాలంబు వాడికి ♦ లీలమైఁ జూపట్టుఁ, దత్ప్రయత్న మ నీవు ♦ దలఁగ వలదు
దుస్సనేనునిచేయి ♦ త్రెసి నేలం బడి, దూళి బ్రుంగెడుసట్టి♦పేళ్ఁ జూచి

తే. కాని నాడెంద మూఱదు ♦ కలఁత దీఱు, దెట్టులో లోనఁ జిచ్చున ♦ కేత్తువచ్చు
నట్టిమన్యువు నిడికొని ♦ వెట్టఁ గాఁగ,బ్రిదికియుంటి నీపదుమూఁడు♦వత్సరములు.

ఆ. బదుకఁ జాల నింక ♦ భక్తవత్సల నేఁడు, భీమసేనుఁ డాడు♦పిఱికిమాట
శల్య మగుచు నాదు♦స్వాంతముఁ దూలించు, నేమి చెప్పుదాన ♦ నింక నీకు. 169

వ. అని బాష్పపూరంబు తోరంబై పయ్యెదం బడి జాలువాఱ నెలుంగు రాలుపడ
నేడ్చుచున్నపాంచాలరాజపుత్రిం గని దేవకీపుత్రుఁడు సాంత్వనపూర్వంబుగా
ని ట్లనియె. 170

శ్రీకృష్ణుండు ద్రౌపది నూఱడింపుట.

ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములుఁ సుతులు ♦ నాప్తులు భర్తలు నిష్టబంధు లా
పన్నత నొంది జన్యభువిఁ ♦ బల్మఱుఁ ద్రెళ్లఁగఁ జూచి యేడ్చుచుఁ
జెన్నొఱి యున్నకౌరవుల♦చెల్వల నెల్ల నాకింతలోన నీ
కన్నులఁ జూడఁ గాంచెదవు ♦ కంజవిలోచన సంతసించుచుఁ. 171

తే. నీదుకిన్కకు నిక్క లా♦సీచు లెల్ల, దై వనిర్మితిఁ దెగిర కా ♦ తలఁపు మీయు
ధిష్ఠిరాజ్ఞ భీమార్జునా♦ధిష్ఠితుఁడనయి, దాని నెఱవేఱఁ జేసెదం ♦ బూని వినుము. 172

ఉ. నానొడివెంబడిఁ నడువ ♦ నాలిసుయోధనుఁ డొప్పకున్నచో
దాను దదీయులుఁ బఱుట ♦ తప్పను తత్తనువుల్ నృగాలముల్
శ్వానములుఁ మెసంగికొను ♦ సత్యము చెప్పితిఁ దప్ప దదిరా
ట్స్థానము తెప్పిపోయినను ♦ ధారణి ప్రేలిన నింగి గూలినఁ. 173

తే. నమ్మి నామాట కంట నీ ♦ ర్ణిమ్మనీకు, మమ్మ నీపతు లింతలో ♦ నఖలశాత్రి
వులను దునుమాడి వై భవం♦కలితు లగుచు,నొప్పుచుండంగఁ గని హర్ష ♦మొందు దీవు.

వ. అని యూఱడించుచున్ననమయంబున జిష్ణుఁడు కృష్ణుం దిలకించి యి ట్లనియె. 175

తే. ధార్తరాష్ట్రులకును మాకుఁ ♦ గూర్తు వెన్న, నిష్టుఁడవు నిష్టబంధుఁడ ♦ వీవు మాకు
బొంకమమట్లు కార్యంబు ♦ పొసఁగఁ జేసి, పలుకఁ దగు నందు ధర్మార్థ♦కలితముగను.

క.%వలఁతివి నీపలికినపలుకులు వినిన ననామయం బ♦గుఁ విన కామా
ర్థులు మఱియొకతెఱఁగున వ, రిలి రేనిం బొందఁ గలరు ♦ దిష్టాంతంబుఁ. 177

% దిష్టాంతము = మరణము.

• నావుడు మధుసూదనుఁ డనుఁ, నేవిధమున నైన సంధి ♦ హితవచనములం
గావింపఁ జూతు ధర్మం, బేవలనఁ దొణకకుండ ♦ నిద్ధార్థముగఁ. 178

•*రేపాడి వచ్చు రేవతి, నాపట్టం గార్యసాధ♦నమునకు బలమై
రేపకడఁ బయసమయ్యెద, నేపారఁ శుభద మగుచు ♦ నీకార్తికమున్. 179

— ••◆◆ శ్రీకృష్ణుండు హస్తినాపురికిం బ్రయాణ మగుట. ◆◆•• —

†అని నిశ్చయించి పలికిన నెల్లరును వల్లె యని వీడ్కొని లిమ్మకోట్లకుం జని రంత రమాకాంతుండు శాంతస్వాంతుండై నిజనిశాంతంబున నాఁడు గడపి మఱునాఁ డరుణోదయంబున లేచి కల్యకృత్యంబులం దీర్చి సుస్నాతుండయి ధౌతవస్త్రాలం కృతుండు నై సూర్యోపాసనాగ్ని హోత్రారాధనంబులు నిర్వర్తించి వ్యమభృన్మఁగ హణంబు సేయుచు బ్రాహ్మణాభినందనాగ్నివ్రదక్షిణాము లాచరించి చారిమంగళాశీ ర్వాదనాదంబులు భేరీభాంకరణాదిమంగళతూర్యనినాదంబులు నాలించుచు మైత్ర ముహూర్తంబునం దాను గట్టాయితంబై సాత్యకిం బిలిచి హస్తిపురప్రయాణం బెఱిం గించి దుర్యోధనాదులు దుష్టాత్ములు గావున మనరథంబు శంఖచక్రగదాద్యాయు ధంబుల నన్నద్ధంబు గావించి కొంతసైన్యంబును వెంట నంటిరా నానతిచ్చి నీవును దోడుగ మ్మనిన నతం డొఁగాత మని దారుకుం బిలువనంచి చామోదరాజ్ఞ నెఱిం గించిన నతండు చెప్పినపొప్పనం జేసె నప్ప డప్పండరీకాక్షుండు చంద్రిసూర్యప్రతీ కాశావకచకిసమంచితంబును నానావిధచిరత్నరత్ననలంకృతంబును దరుణాది త్యసంకాశంబును మణిహేమవిచిత్రాంగంబును గరుడధ్వజవిరాజితంబును శైబ్య సుగ్రీవాద్యుత్తమాశ్వసమూహ్యంబును విమానప్రతిమానంబును గామగంబును మేఘదుందుభిసమఘోషభూషితంబును వివిధాయుధభరితంబును సర్వసంపత్సమే తంబు నగుదివ్యరథం బధిరోహించి తమ్మునిం దనపజ్జ గూరుచుండం బెట్టుకొని చుట్టును జతురంగబలంబు లంటినడువ నేమినిస్వనంబుఁ బృథివ్యంతరిక్షంబులు ప్రతిధ్వనింప నాంగికంబు లై నశుభశకునంబులం గైకొనుచుం గదలె నప్పు డప్ప రంబునఁ బ్రశాంతవాయు వుప్పతిల్లె మృగంబులుం బక్షులును ప్రదక్షిణానులో మంబుగం దిరుగుచు ననునరించె బొవకుండు వీతధూమసమూహుండై దక్షిణాభి

---

† అమలుఁ వాఁడు రేవతీనక్షత్రము, కృష్ణునిజన్మనక్షత్రము రోహిణి గావున పాఠవశార యయ్యెనని తాత్పర్యము.

‡ స్నిగ్ధవృష్టప్రహణము చేయుట ప్రయాణాదిని శుభ మని శాస్త్రము. వృష్టమునకుఁ బుచ్ఛ మని పా ఠాంతరము. మైత్రము=దినమునియొక్కమూఁడవభాగము. దినము 15 భాగములు(ము హూర్తములు) అనఁగా సూదయమున వాల్గుగడియలకుఁ బయిన వచ్చునది.

ముఖుం డయ్యె నిట్లు ప్రయాణాభిముఖుండై చనువాని ధర్మజభీమార్జునకులనవ
దేవచేకితానవిరాట్ద్రుపదధృష్టకేతుధృష్టద్యుమ్న కేకయకాశిరాజప్రముఖరాజలోక
మ్మెల్ల రథమ్ము లెక్కి వెన్నుడించి రిట్లు కొంతదవ్వు చనినంత గుంతీతనయాగ్రజుండు
రథము రథముం గదియ నిచ్చి సర్వలక్షణలక్షీతుండును సర్వజ్ఞుండును సర్వేశ్వరుండు
నగువాసుదేవుం గౌగిలించుకొని యి ట్లనియె. 180

ధర్మరాజాదులు శ్రీకృష్ణు వంపివచ్చుట.

చ. కరివురి కేగి మున్న మముఁ గన్నదిగోలె సుదుఃఖమాల యై
నిరతి మొ బన్నముల్ గుడువఁనే యగుమాజనయిత్రిచెంతకుఁ
గురుతరభ క్తి నేగి కొడుఁకుల్ బలె నీవును గాన నామెకుం
జరణనమస్కృతిం జలిపి ♦ స్వాంతము దేర్పుము మమ్ముఁ జెప్పుచుఁ. 181

క. మామాఱుగ మతియొకమ్రొ, క్కామాతకు నాచరించి ♦ యన్మత్కులం
బామెయి వచించి యూఱట,గా మాటలు మతియు గుతియుఁ ♦ గావింపు మొగిఁ.

సీ. మముఁ గన్నదాదిగా ♦ మాతల్లి కుంతీమ,హాదేవినియనుపఁ ♦ తాత్మ యగుచు
దేవతాతిథిపూజ ♦ లేవేళఁ జేయుచు, నుపవసించుమఁ డపో ♦యు క్తి నుండి
ప్రేముడి రెట్టింపఁ ♦ బెంచుటయే కాక, ధార్తరాష్ట్రభయంబు ♦ దవులకుండఁ
గాచి రక్షించిన ♦కరుణావయోనిధి, పడరానిపా ట్లెల్లఁ ♦ బడియె నకట

తే, పెండ్లి యయినదిమొదలుగాఁ ♦ బెక్కు- లిడుమ, లత్తవారింటఁ గుమచుచు ♦ నన్మదర్థ
మాజనని మృత్యుసంబాధ ♦ మైనఘోరి,వార్ధికిం దేవ యై మమ్ము ♦ వఱలఁ జేసి.

ఉ. అక్కట మాకతంబున మ♦హాపద లొందుచుఁ గుందుచుం గడుఁ
జిక్కి వివర్ణ యై మిగులఁ ♦ జీర్ణదశం బడి యున్నతల్లి యే
దిక్కును లేనిదానివలె ♦ నీనత నుండఁగ నయ్యె నామెకుఁ
బొక్కు- దొలంగ సౌఖ్యమును ♦ బొందెదుకాలము లేదొకో యికఁ. 184

అ. కొమ్ము కటంచుఁ జెప్పఁ ♦ గూడనినే నామె, యిమ్ము కైతి నకట ♦ యెన్నఁడేని
యింత సుఖపడంగ ♦ నీక్షింపఁ గందునో, కన్నతల్లిదిక్క ♦ మున్న దెట్లొ. 185

చ. కొడుకులమీఁదిప్రేమ దిగఁ♦గోసి కొనం దలపోయలేక మే
మడవుల కేగునట్టితఱి ♦ నాయము కన్నుల నీరు కాల్వలై
వెడలఁగ వెంట నంటికొన ♦ వీడఁగఁ జాలనితల్లి వీడి మే
మెడ యయి పోతి మెం దయినఁ ♦ నింతటినిర్ఘృణచిత్తు లుందురే. 186

మ. అకటా మాయెడఁబాటునం గలుగుదుఃఖావేశ మ్మకంధిలో
నొకయింతేనిఁ తెఱుఁ గెఱుఁగనిది యై ♦ యెాటిల్లి మాతల్లి యిం

§ తకు నెండై చనునో యటంచుఁ దలఁతుఁ ♦ దా నట్లు గాకున్న నో
నిఁక నీపుత్రులకష్ట మిఁగు నని నా ♦ కీ వేడెదం గేశవా. 187

వ. అని యమితియు నంచుం గలధృతరాష్ట్రభీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామబాహ్లికసోమదత్తాముల
కెల్ల నానమస్కారంబు లెఱిఁగించినపిమ్మట. 188

క. మాకుం గూర్చెదుచుట్టం, బై కొరవమంతిరి యగుచు ♦ నధికప్రజ్ఞం
గైకొనినవిదురుఁ గనుఁగొని, నాకై మోక్షులను దెలుపు ♦ నలినదళాక్షా. 189

వ. అని చెప్పి యప్పు డప్పాండవాగ్రజుం డఖలరాజసమక్షంబున నధోక్షజునాజ్ఞ నడసి
ప్రదక్షిణపూర్వంబుగాఁ బ్రతినివృత్తుం డయ్యె నయ్యెడ సర్జునుం డచ్యుతుం జేర
సరిగి యిట్లనియె. 190

ఉ. పోల నెఱుంగు దీ విపుము ♦ పుట్టిన గంతయు రాజ్యమంసు నాఁ
బా లొనఁగం బలంచిన స♦భాంధవు లాధృతరాష్ట్రనందనుల్
మేల నుఖంతు రందఱు న♦మేయపరాక్రమ యట్లు కాఁచో
గోలుమనంగి నేలకును ♦ గోలకుఁ దెచ్చెద వారి నెల్లరక్. 191

వ. అంత. 192

ఉ. నూధవుతో ధనంజయుఁడు ♦ మాటునఁ గా కనుమాట వించు నం
శోధన చేసి మెచ్చుచు స♦భూతపరాక్రముఁ డైన భీముఁ డు
ద్బోధకుఁడై దిశానలయ♦ముల్ ప్రతిమోయ నృసింహుఁడో యనఁ
గ్రోధము వెగ్గలం బగుటఁ ♦ గో యని యార్చె జనంబు లూర్చఁగన్. 193

క. ఎల్లధనుర్ధరు లాధ్వని, కుల్లంబుల నొల్లఁబోయి ♦ రున్మతహయముల్
జల్లన మూత్రము విడిచెన్, హల్లీసకమట్టు లమ్మ ♦ నఖిలప్రజకున్. 194

వ. అట్లు మహోభయంకరధ్వానంబు గావించి ప్రభంజనాత్మజుండు వనుదేనాత్మజు
నాలింగనంబు చేసి యనుజ్ఞ వడసి శ్వేతవాహననహితుండై మరలి చనిన నఖలరా
జలోకంబును గోకారాధ్యుం డగుశ్రీకృష్ణు నారాధించి కృష్ణాజినయె నంతఁ గంపాం
తకుం డింతలో నెంతయో దవ్వు చని యిట ముందఱ మార్గంబునం దుభయపా
ర్శ్వంబులం గ్రందుకొని యున్న కొందఱు మహామునులం గాంచి సంభ్రమించి రథా
వరోహణం బొనరించి నమస్కరించి పూజించి వారి కిట్లనియె 195

—◆—◆ శ్రీకృష్ణుఁడు మార్గమున మునులం గని నిమిత్తంబు లరయుచుం బోవుట. ◆—◆—

చ. ఘనమతులార లోకములఁ ♦ గల్గునొకో కుశలంబు ధర్మముల్
దనరునొ విప్రశాసనము ♦ దాఁటరుగా జను లెల్ల మీర లే

§ ఒండైతన=చచ్చు నని భావము.

పని కెబు వోవువా రగుచు ♦ వచ్చితి రిచ్చటి కే నొనర్ప నుం
డియది గల్గునే దెలుపుఁ♦డీ పొనరింపఁగఁ జూతు నప్పనిఁ. 196

వ. అని పలికిన నింద్రసఖుం డగుజామదగ్న్యుం డనుమునీంద్రుండు గోవిందుం గాఁగి లించుకొని వీ రెల్లరుం దేవర్షులు బ్రహ్మర్షులు రాజర్షులు నని చెప్పి యి ట్లనియె.

ఉ వీరలు దేవదానవుల♦విగ్రహముల్ గనినట్టివార లీ
ధారణి నెల్లపార్థివులు ♦ దా రొకచో నయియుండఁ జూడఁగాఁ
గోరియుఁ గాంవేంద్రసభ♦కుం జని సేవచరించువాక్యముల్
వారలు వార లిచ్చుప్రతి♦వాక్యములుఁ విన నిచ్చగించుచుఁ. 198

క. వచ్చిరి సే వచ్చటికిం, జెచ్చెరఁ జను మేము వచ్చి ♦ చేరెద మనుచుఁ
ముచ్చటలాడుచు నెల్లరు, నచ్చెరుపడునట్లు వోయి ♦ రంతర్హితులై. 199

వ.¶అంతఁ గృష్ణుండు వెండియు రథం బధిష్ఠించి నడునసాఁగె నప్ప డమ్మహాత్మునకు నన్ని హితంబు లై నదేశంబులం దక్కఁ దక్కినదేశంబుల జనక్షయంబు సూచించుచునంతరి ఱుంబున నభ్రంబు లేక యశేషనిర్ఘోషంబును విద్యుద్దీప్తియుం గలుగ వర్షం బుప్పతిల్లెఁ బ్రాఁజుల్లుఖంబు లై ననదు లెల్లఁ బిచ్చిమనుఖంబులై పాఱె నెల్లయెడలుం ధూళిధూ సరితంబు లగుటంజేసి చీఁకట్లయ్యె నాకసంబున నశరీరారవంబు ఘోరంబయ్యె దక్షి ణపశ్చిమోదగ్భూతరుధ్వాంతమారుతంబు రేఁగి హస్తినాపురపాంతకాంతారంబులం గలమహావృక్షంబుల నంతరిక్షంబునకుం గొనిపోయె నాయెడ వానిచనుమార్గంబున సుఖశీతవాతంబు ప్రదక్షిణంబై ప్రవహించెఁ బుష్పవర్షంబు గురిసె నట్లు శుభా శుభశకునంబు లవలోకించుచు నందందుఁ గలశాలిక్షేత్రంబుల నీక్షించుచు గోష్ఠం బులం దిలకించుచు బ్రాహ్మణోత్తములయుఁ బురంధ్రీరత్నంబులయు పూజ లంగీక రించుచు ననేకరాష్ట్రినగర్గ్రామారణ్యాదులం దాఁటి త్వరత్వరప్రయాణంబున సాయంసమయంబునకు వృకప్రస్థంబుం జేర నరిగి రథంబు నిలువ నియమించి తా నట రథావతరణంబు చేసి పరిజనులం బిలిచి మన మీరే యిందు విశ్రమింత మని నియమించి నికటంబున నున్ననదీతీరంబున నుపాసనావరుండై యుండె నటఁ బరివారంబును దచ్ఛాసనంబున నవసథములం గల్పించి నిమేషాంతరంబున రసవత్స్వ పాసంబు లాయత్తపఱిచి రవ్వుమ దారుకుండును రథమోచనంబు చేసి రథ్యంబుల పరిచర్య గావించె నానమయంబున నాగ్రామంబునం గలప్రధానపురుషులును నిష్ఠాగరిష్ఠ లగుభూదేవోత్తములు నాదేవోత్తమునిరాక విని వచ్చి యథోచిత

¶ అవసథములు = ఇండ్లు లేక గుడారములు;

పూజ లాచరించి నేవర మాగృహంబులకు వచ్చి యాతిథ్యంబు గ్రహించి మమ్మును గ్రహింపవలయు ననిప్రార్థించిన నతండు వారి నెల్ల నుచితసత్కారంబుల నాదరించి మీయాతిథ్యం బెల్ల మాకు వచ్చెం గాని మీప్రార్థనంజేసి మీమీభవనంబు లరయ వత్తు వారితోడం బోయి పోయినంతన వారలం దోడ్కొని మరలి వచ్చి నిజావసథంబున నెల్లవారి నిష్టమృష్టాన్నంబుల సంతృప్తులం జేసి వారితోడం గూడి తానునుం దనపరివారంబునుం భుజించి యథానుఖంబుగా నట నాయేగడపె నంత నక్కడ ధృతరాష్ట్రుండు వేగులవలన నావృత్తాంతంబు విని భీష్మద్రోణవిదురసంజయాదులను సామాత్యుం డగుసుయోధనునిం బిలువనంచి గాంధారీనహితుండై కొలువుదీరి దుర్యోధనుం గాంచి యిట్లనియె. 200

ధృతరాష్ట్రుఁడు కృష్ణనిరాక విని దుర్యోధనాదులతోఁ బ్రసంగించుట.

సీ. విస్మయం బిది నీవు ♦ వింటివే కృష్ణుండు, పాండవార్థం బిట ♦ వచ్చునంట
భూతేశ్వరుఁడు లోక♦పూజితుం డతనియం, దే వీర్యమును బ్రజ్ఞ ♦ ధృతియు నిలుచు
వానిఁ బూజించిన♦వానికి మే లగుఁ, బూజింపకుండినఁ ♦ బొనఁగుఁ గీడు
మనకు మాన్యుఁడు పూజ్యుఁ♦డును గాన మధుపర్కి,నుపచారములగొల్వ♦నొప్పనీకు

తే, దాన వానికి నిష్టుల ♦ మై నెఱి గొనఁ, జాలుదుము దారులం జల్వ♦చప్పరములు
పందిళులు తోరణములు ము♦న్ముం దొనర్ప,ఁబనిచి తత్ప్రీతి నడపెదము♦పనుల కగుము.

వ. అని భీష్మాదులవంకం దిరిగి మీ రేమి చెప్పెద రని వారు నీరలంచినఁ ది కముంగము లెన్న యట్లు చేయింపు మనుచు సుయోధనుండు వారియనుమతంబు వడసి. 202

సీ. దివ్యభూషణములు ♦ దివ్యాంబరంబులు, గలుగఁ జప్పరములు ♦ వెలయఁ జేయ
మృగనాభిపంకంబు ♦ భుగభుగల్ దగులంగ, నేలల గోముఖ♦శ్రీ లొనర్ప
గర్పూరరజమునఁ ♦ గలయఁ గూర్చినపండు,ముత్తియంబులతోడ ♦ మ్రుగ్గు వెట్ట
వివణిగూర్ణమునందు ♦ వివిధభాగంబుల, రత్నతోరణములు ♦ రమణఁ గట్ట

తే, జిత్రచిత్రా ననంబులు ♦ శ్రేష్ఠనన్న,నముదయంబులు:భోజనా♦చ్ఛాదనాది
కము లొనగ్నింగ నెల్లెడ♦సుముఖు లైన,వారి నియమించె గుతుక మ♦వ్వారి గాఁగ.

వ. ఇట్లతిమానుషంబుగా వృకస్థలం బాదిగా నగునెల్లదేశంబులం గావింప నియోగించి తండ్రి కెఱిఁగించుటయు నతండు విదురుం బిలిచి యిట్లనియె. 204

తే. ఘనుఁ డుపప్లావ్యమునకుండి ♦ కదలి వచ్చి,నవృకప్రస్థమున నేటి♦మాపు గడపి
రేపు విచ్చేయునఁట యిట♦కోపి మనము,వానిఁ బూజించి సేవింప♦వలయుఁ జూవె.

సీ. యదుకులంబున కెల్ల ♦ నధినాథుఁ డాతఁడు, సత్యసంపన్నుఁడు ♦ సత్యకీర్తి
వృష్ణిరాష్ట్రమునకు ♦ విభుఁడు లోకత్రయ,ప్రపితామహుఁడు భగ♦వంతుఁ డరయ

వాచస్పతిమతంబు ♦ వట్టి వేల్పులుమోలెఁ, గృష్ణునిమతమున ♦ వృష్ణు లగుదు
రమ్మహాత్మునిచిత్త ♦ మలరంగఁ బూజించి, పొదలుబుద్ధిఁ దలఁతు ♦ నదమలాత్మ
తే, యేకవర్ణంబులై నాలు♦గేసి యైన, బాహ్లికాశ్వములం బూన్చు♦భవ్యరథము
లిత్తుఁ బదియాఱు మతియును♦మత్తగజము, లెనిమిదొంటికినెనమండ్రు♦జనులుగలుగ.

వ. మతియు దానిదానద్విశేతంబును భార్యతియోపాయసీకృతమృదులకంబలాస్తాదశేస
హాస్యింబును జీనదేశోద్భవజవనాశ్వసహస్రంబులు నేకైకదినచతుర్దశయోజనాధ్వ
ప్రయాణసమర్థాశ్వతరీప్రయుక్తదివ్యయానంబును దివారాత్రైకప్రకారప్రభాభాస
మానానూనదవ్యరత్నంబును నింతియ కాక యేవి యెన్ని కావలయి నవి యన్నియు
నెసంగుటయి కాక వానికిని వానిపరివారంబునకుం జాలినదాసికన్న నెట్టగుణాధికం
బగుభోజనపదార్థంబు నెసంగెద నని మతియును. 207

సీ. వినుమయ్య నాపుత్రు♦లును బౌత్రులును మంత్రి,సామంతసహితులై ♦ నంతనమునఁ
గైసేసి రక్షికులై ♦ వాసుదేవున కెదు,రోక్కలు గావింపంగఁ ♦ గోరవలయు
వారాంగనాజన♦వార మెదురొక్కని, నృత్యగీతాదుల ♦ నెఱపవలయుఁ
బ్రోలునం గలస్త్రీలుఁ ♦ బురుషులు వృద్ధులు, బాలురు నెదురువోఁ ♦ జాల వలయు
తే, ధ్వజపతాక లెత్తింపంగ ♦ వలయు నెందు, రాజమార్గములం దెల్లు ♦ రజము రేగ
కుండఁ బన్నీటఁ దడిపింప♦చుండ వలయు, నగరునంపగు లందందు♦నదుకవలయు.

ఆ. దుస్సహేనఁ నిల్లు ♦ దురోధనునియింటి,కన్న మిన్న యైన♦గతి నలంక
రించి రత్నభూష♦ణాంచితంబుగఁ జేయ,వలయు వానుదేవుఁ ♦ డెలమిఁ జేయ. 209

విదురుండు ధృతరాష్ట్రనిమంత్రణమును ఖండించిపలుకుట.

ఉ. నావుము ధర్మదేవతి యా♦నం దగునాతఁడు వాని కిట్లనుఁ
దేవ ధరాదిలోకములఁ ♦ జేజముఁ గాంచితి సూర్యసుంబలెఁ
నీవు సమస్తశాస్త్రములఁ ♦ నేర్చితి ధర్మము సుప్రతిష్ఠితం
బై వెలుఁగొందు నీసముఖ♦మం దయిు! వృద్ధుఁడ వైతి వెన్నఁగఁ. 210

క. గుణవంతుఁడ వీ వగుటఁ, గుణకృణ మాచరించు♦కొను టిది ధర్మ
ప్రణిహిత మన నొప్పెదు నిం,దణుమాత్రము నైన శంక ♦ కగు ననఁ గలమే.211

చ. ఆవి యివి యిత్తు నం టతిథి ♦ యై చనుదెంచినకంసవైరి కీ
వవు సవు నాతఁ డీయెనఁగు♦నంతక కాదు ధరిత్రి కంతకుఁ
దవు నిడ సహ్యుఁ డైన నిని ♦ ధర్మము పెంపునఁ గాని తత్ప్రియం
బవు నని కాని నీఁ దలఁచి ♦ నట్టిఁడ వీ వనుచుం దలంతుమే. 212

ఉ. నీదుతలం పెఱుంగుదును ♦ నే శపథం బొనరించి చెప్పెదఁ
గా దనఁ జాల వీవు నొక♦కాలమునాఁటికి మాయ వన్ని యే
దేదియొ లంచ మిచ్చి హరి ♦ నిష్ఠు రశంసదుఁ గాఁగఁ జేయ నం
మోదము నొందుచుం గపట♦ముం బరిహింతువు వింతగా నయో. 213

ఉ. మంచితలంపె నీ కయిన♦మాటయె నిక్కము లైనఁ బాండవుల్
కొంచెములోనఁ గొంచెముగఁ ♦ గోరిరి ని న్నయిదూళ్లు చాలు మా
కం చివు డంతమాత్రి నిడ ♦ నైన మనం బొనరింప వెట్లు లో
నెంచెదొ సంధి సేయుటకు ♦ నీవు దలంచినవాఁడవే నృపా. 214

సీ. ధన మిచ్చి వానుఁ గే♦వుని లోఁగొనుచుఁ బొఁడు,తనయులతో భేద♦మును బొనర్చు
జూతు నీతలపోత ♦ లీతఱి నెఱవేఱు, వాతఁడు నీమాయ ♦ లరయ కుండఁ
డగ్గనంచయమున ♦ కాసించు ననుకొంట, బేలతనము గాని ♦ మేలు గాదు
జిష్ణుండు కృష్ణుండు ♦ చెలికాం డ్రనుటె కాదు, వా రేకతను లన♦వలయుఁ జూవె

ఆ, ప్రాణతుల్యుఁ డైన♦పార్థునిఁ బెడఁబాయు,వాఁడె మాధవుండు ♦ వానిభ క్తి
వీనిఘనమహత్వ ♦ మేనెఱుంగనె రాజ,చందొ నీ కి జోటి♦చక్కి చెప్పును. 215

వ. అని మఱియును. 216

మ. జలకుంభంబుల కర్ఘ్యపాద్యములకుఁ ♦ సద్భక్తికిం గారవో
క్తులకుం గాక రమాధవుం డితరవ♦స్తువ్రాతనంప్రాప్తికిం
జెలఁగం బోఁ డతఁ డర్చనీయుఁ డమర♦శ్రేష్ఠాదిదేవాళికిం
దెలియం జాలవు తన్మహత్వ మిసుమం♦తే నెంతబే లైతినో. 217

ఆ. అతిథి యైన శౌరి ♦ కాతిథ్య మొనఁగి నీ, వాతఁ డేది కోరి ♦ యరుగు దెంచె
నిటకు దానిఁ జేయ ♦ నెఱిఁగి నెన నంత,సించు దాన మేలు ♦ చేకుఱి నగు. 218

క. శమ మెంచు మీకు వారికి, నముఁ డగుట నతంపు సొందు ♦ నసుకూరం దా
త్యము నడుప వచ్చు దత్రక్ష, మమరింపఁగ నొప్ప నీకు ♦ నమలవిచారా. 219

మత్తకోకిలము. నీవు తండ్రివి వారు బిడ్డలు ♦ నీయెడం బితృభక్తిమై
బోవ నుండిరి వారు నీవును ♦ బుత్రులం బలె వారలఁ
బ్రోవఁ జూచుము లో ఋజుత్వముఁ ♦ బ్రోది నేసినవాఁడ వై
దేవ నీవును నిర్మలాత్మునకు ♦ దేజరిల్లెద రందునన్. 220

వ. అని చెప్పచున్నంత మహోద్ధతుండు తండ్రిం గాంచి యి ట్లనియె. 221

దుర్యోధనుండు తనయభిప్రాయం బెఱింగించుట.

చ. విదురునిమాట నిక్క మని ♦ వేగతులన్ వివరించి చెప్ప నా
నదయుఁడు పాండవేయులదె♦నన్ మధుసూదనుఁ డాతఁ డొండు నా
యెద యగువార లొండు నని ♦ యెంచుచు వారికి భేదతంత్రముల్
పొదలువఁ జూచుటల్ వెగడు♦పోకడ లా నవి సాగ నేర్చునే. 222

సీ. సర్వవిధంబుల ♦ సత్కార మొసరింప, నర్హుఁ డాతఁడు నిశ్చ♦యంబ కాని
దేశకాలంబులం ♦ దెలిసి యేరికిఁ గాని, యిచ్చికో లొప్పెము ♦ నెద్ది యైన
నీఁ దగినంగాని ♦ యీరాదు శౌరి కీ,నఁదర్భమున నిచ్చి♦నందువలన
రణభయంబున ధార్త♦రాష్ట్రులు లంచ మిచ్చిరి హరి కని జనుల్ ♦ చెప్పకొనరె

ఆ. నవ్వుఁబాటు దాన♦నివ్వటిల్లదె మాకు, బెదరి రనుచు నాతఁ ♦ డెదఁ దలంప
కుండునోటు ఋతి♦యున కవమానంబు, దానికన్నఁ గలదె ♦ మాన వేంద్ర. 223

ఉ. కావున వానుదేవున కొ♦కానొకగవ్వయు నే నొనంగ నీ
భావమునందు నిల్పకుము ♦ పార్థివతల్లజ దాన మాపగల్
వో వని సిద్ధ మయ్యె నది ♦ పొంతన యున్నది సర్వకార్యముల్
కావుట కద్ది కారణము ♦ గాఁగల దన్న నదీనుతుండునున్. 224

వ. వైచిత్రవీర్యుదిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 225

ఆ. ఈవు సత్కరించి♦తే వానుదేవుండు, సంతసించువాఁడు ♦ సత్కరింప
కున్నఁ గినియువాఁడు♦నో తనబోధించు,దాని వినినఁ జాలు ♦ వాని కనఘు. 226

తరళము. హితము సత్యము ధర్మముం గొనిఁ♦యే వచించెదు నాతఁ డా
పతిమదగ్రసరుండు చెప్పిన♦మాట పాటిగఁ జేయవే
నతని కీ వవమాన మిచ్చిన♦యట్టిఁ డౌదువు గాని తా
మతిఁ దలంచినయట్లు కార్యము ♦ మాన దౌను ధ్రువంబుగన్. 227

క. నీవును నీవు ర్కులుం, దేవాధీశుండు తెలుపు♦ తెరువున్నఁ జని మీ
మీ వైరాగ్నిం గృష్ణ,ప్రావృడ్ఘనవారి నార్పు ♦ భావింపు మిఁకన్. 228

వ. అని పలుకువాని కడ్డఁ బుసాచ్చి దుర్యోధనుండు వెండియును. 229

ఉ. ముక్కున నావి యుండ నొక♦మూరెఁడుమేరయు వారి కీను మే
మొక్కఁడ వారితోఁ గలసి ♦ యేలుట యొక్కఁడ వారి సెట్టులే
నుక్కఁడఁపం దలంపు గొని♦యుంటిఁ బితామహా నేఁడు నాకు నిం
కొక్కయుపాయ ముల్లమున ♦ నుల్లసిలం బొడకట్టె విందువే. 230

తే. పార్థునకు నేడుగడ యగు♦వాసుదేవుఁ, డెల్లి దనుఁదెంచినప్ప డెఱ్ఱనివానిఁ
బట్టి బంధింతు నద్దానఁ♦బాండవులును,యాదవులు నావిధేయులై♦యడఁగఁగలరు.

వ. దీని కుపాయంబు రానితెఱంగున నుపాయంబు జనార్దనుఁ డెఱుంగకుండఁ బన్నవ
లయుం దన్మార్గంబు నీవు నా కెఱిఁగింపు మనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డుదరిపడి
దుర్యోధనుం బిలిచి యి ట్లనియె. 232

క. ఓరీ కాఱులు ప్రేలెద, వేరా బాంధవుఁడు ప్రియుఁడు♦ కృష్ణుఁడు మనకుఁ
గూరత్వ మేమి చేసెను, మీరయె యీబుద్ధి నీకు♦ మీఁ దెఱుఁగవయో. 233

క. కౌరవులకుఁ బాండవులకుఁ, గోరి హితంబిటకు వచ్చు♦గోవిందుఁడు దా
నేరికి నేమి యొనర్చెను, నీరీతులు సర్వలోక♦నింద్యము లకటా. 234

వ. అని గర్హించి వలుకుచుండ గాంగేయుఁ డాంబికేయుం దిలకించి యి ట్లనియె. 235

తరు.*ధృతరాష్ట్ర నీనుతుం♦ డెంతయుఁ బాపుఁ♦డెవ రెట్లు చెప్పిన♦ నెఱుఁగ నేరఁడు
మతిలోఁ దనమతంబె♦ మత మని యెంచి♦ మతకరి యై మింటి♦మధ్యంబు నంటి
హితులమాటలు విన♦ కీవును గొడుకు♦నే పట్టి యుండెద♦ విపుడు శ్రీకృష్ణు
నితఁడు గట్టఁ దలంచె♦ నింతలోఁ గాల♦ మెల్ల వీరికిఁ దీరు♦ నేమో కదయ్య. 236

వ. †పరిత్యక్తధర్ముండును బాపాత్ముండు నగునిట్టివీనిపాపవాక్యంబు లింక నే నీకొల్వు
కూటంబున నుండి వినఁజోప ననికోపంబున నయ్యాపగాసుతుండు మోము బిగియం
బెట్టుకొని వెట్ట నూర్చుచుం దిగ్గన లేచిపోయె నంతం దక్కటివారు నక్కరణిం బలు
కుచుం దమతమపొందుపట్లకుం జని రంత నక్కడ. 237

—•••◆ శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రనిమంత్రణంబున కరుగుట. ◆•••—

సీ. మఱునాఁడు వేకువ♦ మధుసూదనుఁడు మేలు,కాంచి సర్వాహ్నిక♦క్రియముఁ దీర్చి
పయనమై త న్నను♦పం జనుదెంచువృ,ద్ధక్షత్రవాసులం♦ గరుణ నిలిపి
కదలిపోయెడుతన♦ కెదురువడినద్రోణ,భీష్మకృపాదులఁ♦ బ్రీతి మ్రొక్కి
దుర్యోధనుఁడు గాక♦ తోఁబుట్టినధార్తరాష్ట్రులం♦ గౌరుల♦ రమణఁ గలసి

తే, స్వాగతాద్యుపచారముల్♦ చనినవెనుక, నందఱుం గూడి రథవాహ♦నాను లంటి
నడువఁ దనకయి కయినేయఁ♦బడినరాచ,నగరిఁ జొచ్చె సకలజనా♦నందముగను. 238

తే, వృష్ణివరురాక విని స్త్రీలు♦వృద్ధులు శిశువులు సంభ్రమాకులత్రజ లెల్ల♦నెలమిఁ గాంచి
వేడ్క మొయిఁ దమతమయింట్లు♦ విడిచి నడిచి, వచ్చి నిలిచిరి పురవీధి♦పెచ్చుపెఱిగి.

---

* మింటిమధ్యంబు నంటి = అవఁగా గర్వించి నిష్ఠనీలిగి యని యభిప్రాయము.

† మోము బిగియంబెట్టుకొని = అవఁగాఁ గోపించి యని భావము.

క. రాజపథంబున వచ్చెదు, రాజీవాక్షునిఁ గనఁ వఁరస్త్రీ లెల్లఁ
భ్రాజితసౌధతలముల వి, రాజిల్లిరి చదల వేల్పు♦రమణులుఁ బోలెఁ. 240

చ.†ఇనుఁ డయి వెల్గుకృష్ణుని సంమోహణతుం బొనరించు వేడుకఁ
దనరినవీటిచేడియలు ♦ చారుసుధామయసౌధవీథులఁ
ఘనతరజాలకంబులను ♦ గ్రమముఖంబులు నేర్చి యున్నెడం
గనఁ దగె స్వర్ధునిం గనక♦కంజము లెల్లెడ నుల్లసిల్లు నాఁ. 241

చ. అతివ యొకర్తు దిద్దుకొన ♦ నాయిత మయ్యెడునంతలో రమా
పతి చనుదెంచె నంచు విని ♦ వైభవ మారయుతత్తఱంబు *లో
నతికినఁ దాఱుమాఱుపడ ♦ నాభరణంబుల మేనఁ దాల్చి యు
న్నతనిజసౌధ మెక్కెఁ గని ♦ నాతులు చేతులు దట్ట బెట్టుగఁ. 242

చ. వడిగ గవాక్షముం జనెడు♦వారిజలోచన క్రొవ్వి వీడి మే
నడరఁగఁ గప్పిన న్నిడువ ♦ నైనఁ దలంపక పోవఁ బెన్నెఱుల్
జడదము మేనితళ్కు చప♦ల ల్వీడి రాలెడుపూలు చిన్కు లం
చుమగునఁ జూచువారలకు ♦ నానమయంబునఁ దోఁచె నెంతయున్. 243

చ.*చనియెడుఁ గృష్ణుఁ డంచు విని ♦ చాన యొకర్తు పిఱుందుదోయియుం
జనుఁగవ గొప్పనుఁ నగలు ♦ చాల భరం బగుటఁ జడత్వ మొం
దిననడ సౌధ మెక్కుటకు ♦ నేరనిదో మది యూఁత చేసి *లో
డ్కొని చని చూపి తాను వడి ♦ డ్డాల్లి పడిం బయినుండి శౌరిపై. 244

వ. ఆనమయంబునఁ గొందఱు పురంధ్రీరత్నంబులు దమలోఁ దారు పరినంగించుచు
వానుదేవుం గాంచి యి ట్లనిరి. 245

పురవీథిం గలపురంధ్రులు శ్రీకృష్ణుం గని కరిశంసించుట.

సీ. ఇతఁడఁటే జగ మెల్ల ♦ నెనఁగింప దేవకి, కడుపుచల్లగఁ గన్న ♦ కొమకుఁగుట్టి
యితఁడఁటే నందునిఁ♦సతికిఁ బొ త్తిళ్లలో, బుడుతఁ డై వెలసిన♦ముద్దులయ్య
యితఁడఁటే వేపిల్లె ♦ నెల్లఁ బాల్మ్రింగడల్, వెన్నలు దొంగిలి ♦ తిన్నకొంటె
యితఁడఁటే చన్నుఁబా ♦ లిచ్చి చంపఁగ వచ్చుపూతనఁ జంపిన♦బూమెలాఁడు

తే, యితఁడఁటే వ్రేలఁ బెనుఁగొండ ♦ నెత్తినఘనుఁడితఁడఁటే మద్దులం గూల♦నేసినబలి
యితఁడఁటే వ్రేతలం గూర్మి ♦ నేలినవిభుఁడితఁడఁటే లోక మేలులఁ♦శ్రీశ్వరుండు.

---

† ఇనుఁడు = కర్తృవ్యసూర్యుఁడు. కజము = మందిరము.

* ఇందు మది యూఁతచేసిన దనఁగా నాభరణాదిభారముల స్త్రీ సౌధ మెక్కఁ జేతున్నను గృష్ణదర్శ నాపేక్ష యొక్కిం చెనని యభిప్రాయము.

సీ. ఇతఁడ కదా జగం ♦ బేర్చున ట్లేతెంచు, కార్చిచ్చు జల్లార్చి ♦ కాచె బ్రజల
నితఁడ కదా జగ♦ద్ధితము గావించెను, గాళీయఫణిఫణా♦గ్రిముల మెట్టి
యితఁడ కదా మహో♦న్నతు లయి గర్వించు, కంసాదిదనుజులం ♦ గెడడంచె
నితఁడ కదా జగ♦త్త్రితయ మగ్గింపంగ, యదుపృష్ణిభోజాంధ♦కాది నేలె

తే, నితఁడు కద రుక్మిణీశుఁ డై ♦ యెనక మెనఁగు, నితఁడు కద పారిజాతము♦నిలకుఁ దెచ్చె
నితఁడు కద సత్యభామకు♦హిలముఁ గూర్చె, నితఁడు కద సర్వలోక♦ము లేలునతఁడు.

క. ఘన మని చెప్పఁగ నగు నీ, తని పెనుననుసోగనెఱులు ♦ దబ్బర యనిన
జనులమనము లనునెమ్మ లు, కనినంతన రుతుక మంది ♦ క్రాలుట లేలా. 248

తే, కన్నుఁగవయును మిఁగాళ్లు ♦ కొన్నొమలగు, నవయవంబులఁ జూచి ♦ యంతి నితఁడు
మత్స్యకూర్మనృసింహాది♦మాన్యరూప, ములఁ జెలంగెమున్ని తోఁచు♦ముగుదలార.

క. ఈతఁడు హితుఁ డై బాంధవు, ఁ డై తివిరి మెలంగు మండ ♦ నవనిం బాండు
క్ష్మాతలపతిసుతులకు వి, ఖ్యాతయశస్కులకుఁ గాని ♦ కార్యము గలదే. 250

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ బ్రస్తుతించుచుఁ బురంధ్రీరత్నంబులు దనపైఁ జల్లులా
జాక్షతపుష్పాదిశోభనద్రవ్యంబుల కానందించుచు నుందగమనం బవధరించి యుందర
ధరుం డల్లనల్ల రాజమందిరద్వారంబు సొచ్చి యచ్చట రథాసతరణంబు గావించి
క్రమంబున మూఁడుకక్ష్యాంతరంబు లతిక్రమించి నానావిధప్రాసాదోపశోభితంబును
బాండురప్రభాభాసమానంబును నవరత్ననిర్మితంబు నగుధృతరాష్ట్రనిమందిరంబు
సకుం దఱియ నరుగుటయు నలం డంతకుమున్న తన్నుం జేరవచ్చిన భీష్మద్రోణకృపసో
మదత్తబాహ్లికాదులతో బలరామానుజుం డెదు రేగి తోడితెచ్చి యాసనవిన్యాసనా
దులొనంగినం గొని ప్రీతుం డై పీతాంబరుం డెల్లవారిం బ్రణామపురస్సరకుశలప్రశ్నం
బులం బ్రసన్నులఁ జేసి మఁ గొనంగినమగధాశీర్వాదములతుం బ్రమోదించి ధృత
రాష్ట్రశాసనంబునఁ దన కని తెచ్చియుంచిన కాంచనోన్నతాసనంబున నాసీనుం
డయ్యె నయ్యెడ నెల్లదొరలుం దమతమస్థానంబు లలంకరించి రంతఁ బురోహితులు
రాజానుమతంబున నర్ఘ్యపాద్యాద్యుచితోపచారాభిపూజితులుం గావించి రనంతరంబ.

ఉ. పూజితుఁ డై రమాధవుఁ డపూర్వవిలాసవికాసహాసవి 251
భ్రాజితపూజితాన్యుఁ డయి ♦ రాకుమారుల నెల్ల మేలముల్
రాజిల గారవించి తన♦రాకకు రాకకు లోకమట్టు లెం
తే జనురాజలోకమును ♦ దే జెనఁగం బచరించి పల్కుచున్.

—●—●— శ్రీకృష్ణుండు విదురునిగృహంబున కరిగి కుంతిం దర్శించుట. —●—●—

క. సమయోచిత సంభాషణ, మమరఁ గురురాజువీతి ♦ కై తదనుజ్ఞన్
సమయమునుఁ గాంచి వీడ్కొని, విమలమతిం జనియె విదురు♦విడిదకు నంతన్. 253

వ. విదురుండును వడివడిం గడచి చని మంగళోపచారంబులతో సత్రణయంబుగా నంబు జాతు నెమర్కొని తనగృహంబునకుం దోడ్కొనిచని యథావిధినపర్యలం గావించి భయభక్తివినయవినమితోత్తమాంగుండై సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి విరించిజనకుం గాంచి యిట్లనియె. 254

ఆ. పుష్కరాక్ష నీదుమూర్తిదర్శనమున, నెట్టిపాపి నాకుఁ బుట్టియుండె
నో వచింప నేల నీ వీనమస్తభూ,తాంతరాత్మ వెఱుఁగ నట్టిఁ డగుదె. 255

వ. అని విన్నవించి పాండవులు కుశలం బున్నవారే యని యడిగినం బన్నగశయనుండు వారివృత్తాంతం బంతయు నవిస్తరంబుగ నెఱింగించి వెనుక వానితోడం గూడి తనమేనయత్త యగుపృథాదేవి యున్న చోటి కరుగుటయు నామె తనమేనయల్లు నల్లంతచెంతల గని లేచి కొన్నియడుగులు వాచి కంఠాశ్లేషంబు చేసి చిరకాలంబు నకుం జూచినదిగావునం గొమార్లం దలంచుకొని యడలు పుట్టఁ జిత్తంబునఁ దత్తఱించుచు నెలుం గెత్తి యేడ్చుచు బాష్పపూర్ణనయనయుగళియై గాద్గదికంబు వొడమ నిట్లనియె. 256

కొడుకులం దడవుకొనుచుఁ గుంతి దుఃఖించుట.

సీ. బుధతపాగ్రయముఖుండి ధర్మవరు ధర్మాత్మ, గురుశిక్ష విద్యలం గొనినవారు
శూరాగ్రగణ్యులు శుద్ధమనస్కులు, నొండొరుఁ బాయుక యుండువారు
సర్వసమ్మతులు విశాలవక్షులు సుహృత్ప్రియు లని విఖ్యాతిఁ జేలువారు
సత్కార్యనిరతులు సత్యవాదులు వినీతక్రోధు లనుపేరఁ దనరువారు
తే, నాకుమారులు వారు లోకైకవినుతు, లయ్యు వైరులనికృతి రాజ్యంబు విడిచి
కన్నతల్లినిఁ బాసి సౌఖ్యంబు వీగి, యేగి రక్కట వనభూమి కేమి యందు. 257

ఉ. కంటికి మంటి కేక మయి కాలువ లయ్యెనుధార గట్ట నే
వెంటన మాన కేడ్చెమనవిత్రిని న న్నిటఁ బెట్టి పోవ వె
న్వెంటన వారి నంటి చనె వీడి మనం బిఁక గట్టి నైననే
నొంటరి నుంటి నిట్టివెత లొందఁగ నెవ్వరుసేని యుందురే. 258

ఆ. కాలధర్మమునను గడతేఱఁగాఁ దండ్రి, పంచబిడ్డ లిట్లు వాసి తల్లి
నివుడు తల్లిదండ్రు లిద్దఱు లేనివా, రగుచు నెట్లు వడిరో యెఱుఁగఁ దండ్రి.

శా. పాసాదాగ్రములందు రేల్ మృదులతల్పంబందు నిద్రించి సం
తోసం బేర్పడ మాగధస్తుతిరుతిఁ దుంగేభగంధర్వభే
రీనంరావమున న్నిరంతరమునుఁ రేపాడి మేల్కాంతు ర
య్యో సింహాదులబొబ్బ మేలుకొనునై యున్నారొకో నాసుతుల్. 260

తే. బ్రాహ్మణస్వస్తిపుణ్యాహ♦వాచనములఁ, బ్రాహ్మకాలములం దెవ్వఁ♦ బరఁగువారు
కుక్కలును నక్కలును గూడి♦ కూయ వినఁగ, నుండిరే ఘోరవనములఁ♦నోమురారి.

వ. అని మఱియును. 262

సీ. ప్రేమంతుఁడుఁ♦ సత్య♦ధృతియును దాంతుండు, శాంతుండు సజ్జన♦నన్నుతుండు
విశ్వజ్ఞుఁడుఁ♦ శీల♦వృత్తనంపన్నుఁ డ,జాతశత్రుఁడు సర్వ♦నమ్మతుండు
త్యక్తకామద్వేషుఁ♦ డాత్తభూతదయుండు, మతిమంతుఁ డమలధ♦ర్మజ్ఞవార్తి
కురుకులశ్రేష్ఠుండు♦ గుణనిధానము శ్రుత,నృత్తాధికుఁడు సాధు♦వృద్ధసేవి

తే, యంబరీషమాంధాతృయ♦యాతినహుష,భరతశిబిదిలీపాదివూ♦ర్వపసిద్ధ
రాజతల్లజులం బోలి♦క్రాలువాఁడు, ధర్మనుతుఁ డిప్పు డెట్లుండెఁ♦ దండ్రి చెపుమ.

మ. సకలక్షత్రియలోక మెన్నఁ గలనఁ♦ శౌర్యం బవార్యంబుగా
బకకిమ్మీరహిడింబకీచకముఖ♦ప్రత్యర్థులం బట్టి బా
హుళశాకాశల మేర్పడఁ దనిమి కో♦హో ద్యోగవేగాదులం
బ్రకటింపం బడి భ్రాతృశాసనమునఁ♦ వర్తించువాఁ డల్పుఁడే. 264

తే. అరయ నాగాయుతప్రాణుఁ♦ డైనభీముఁ, డనిలవేగుఁ డింద్రపరాక్రి♦మాంచితుండు
రుద్రికోపుఁడు శాంతుఁడై♦ మాద్రిమాటి,యెట్టు లుండెనో నా కాన♦తీవె కృష్ణ.

సీ. వేయిచేతులు గల్గి♦ వెలసినకార్తవీ,ర్యార్జును♦ నెదిరింప♦ నైనవాఁడు
బడి నొక్కతూకునఁ♦ బడఁగ నేనూఱమ్ము, లేయుకైవడి గల్గి♦ యెసఁగువాఁడు
వేయిచేతులఁజేసి♦ వెలుఁగున కెనవచ్చు,నచ్చంపుఁ దేజున♦ నలరువాఁడు
దమమునఁ♦ శమమునఁ♦ దబిసిరాయల కెత్తు,వచ్చి సత్యంబున♦ వఱలువాఁడు

తే, *క్షమను భూదేవిఁ బురుడించి♦ శౌర్యమునను
వాసవుఁ కైన యయి రాజ♦వరుల గెలిచి
కురుకులంబునకు స్వస్తి♦ గూర్చి వాసిఁ
గన్ననీభాతి విజయుఁ డై♦ ట్లున్నవాఁడు. 266

చ. దయ గలవాఁడు ధార్మికుఁడు♦ తత్త్వవిదుం డఖలాత్మశత్రుచ
ర్చయనుతుఁ డూర్జితుం డఖల♦నమ్మతుఁ డిమ్మహి నాకు నెంతయుఁ
బ్రియమున కైనవాఁడు మృదు♦విగ్రహుఁ డానహదేవుఁ డిప్పు డే
నయమున నొప్పుచుండెనో జ♦నార్దన నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే. 267

మ. సుకుమారుండు కుమారుఁ డూర్జితజన♦స్తోత్రాతిపాత్రుండు శ
త్రుకలాకోవిదుఁ డన్నదమ్ములబహిఃప్రాణంబు నా ప్రీతికిఁ

---

* సంస్కృతభాషయందు బాడబముఖదులకు భాతృసంజ్ఞ కలదు.

సుకృతాస్థానము నాకుఁ గన్నకొడు కాఁశూరాగ్రగణ్యుండు మా
నకులుం డేమయిపోయె నేమమున నుఁన్నాఁడో కడే మాధవా. 268

ఆ. తెప్ప వ్రాల్చినప్ప ♦ డెప్పుడు నాకన్న, కొడుకు కన్నుఁగవకుఁ ♦ బొడముచుండు
వాని నింక నెన్నఁడేని చూచెదుభాగ్య, మున్నదయ్య నాకుఁ ♦ గన్నతండ్రి. 269

క. ఇన్నా ళ్లెట్లో కడపితిఁ, గన్నకుమారులను జూడఁ ♦ గానక యింకన్
గిన్నులఁ గనకుండితి నే, నన్నా నాప్రాణ ముండుఁ♦నది కాదు నుమీ. 270

తరళము. కొడుకు లందఱుకన్న మిన్నగఁ ♦ గోడలిం గని కూర్తు స
ప్పుడఁతి కాయమ సద్గుణంబులఁ ♦ బర్వి సర్వవిధంబులన్
గడిమిఁ గాంచినసాధ్వి పుత్రుల♦కంటె హెచ్చని భర్తలన్
విడక వారలతోడ గోడడ♦విఁ భజించిన దక్కటా. 271

ఆ. అగ్నికల్పు లైన♦యట్టిపతుల్ గల్గి, పాటు లెన్నియేసి ♦ వడియె నకట
యూజ్ఞసేని నేఁటి ♦ కైన సుఖం బంద, కున్నఁ బుణ్య మనఁగ ♦ నున్నె జగతి. 272

ఉ. నాసుతు లందఱుఁ వనము♦నం బడుపాటులకన్న వేయిరె
ట్లాసతి నాఁడు సభ్యు లగు♦నందఱముందఱఁ బడ్డపాటు హె
చ్చై సమకూరి నామనము♦నందు నలందురఁ జేయు నక్కటా
యేసమయంబునం దయిన ♦ నివ్వరునే నటు లొంద నుందురే. 273

ఉ. ముందలఁ బట్టి యీడ్చి తమ♦ముందఱఁ జందనగంధి నట్లు చే
యుం దలకొన్నవానిఁ గని ♦ యుందఱు మందులువోలె నుండి రే
మందు ముకుంద దానియెడ ♦ రారసి మావిదురుం డొకండు తా
నందఱి దూఱె వానిఁ గొని♦యాడఁ దగుం గద వేయినోళ్లుల. 274

క. వానిమహత్త్వము శీలము, గానంబడి దెందునేని ♦ కమలాక్ష యొకం
డే నామగౌరవంబున, కైనట్టిదు వానిఁ బోలు♦నార్యులు గలరే. 275

వ. అని శోకవ్యాకులితాంతరంగయై తమకు దాయాదు లొనరించినయెడరు లెల్ల ననుక్రమంబుగం జెప్పి చెప్పఁ జాలనిజాలిక యయి తండోపతండం బగుకష్టంబు లెల్లం ద్రవ్వుకొన త్రెవ్వనిదైన్యంబునం బొంచజన్యధరుం జూచి వెండియును. 276

క. ఈకష్టము లొకయె త్తే, నీకష్టులపీట నుండి ♦ యీపదుమూఁడిం
డ్లీకరణి నొంటి నుంటల్, వాకొన నొకయెత్త యయ్యె ♦ వారిజనాభా. 277

తే. నాకుమారుల ధృతరాష్ట్రు♦నందనులను, నే నొకతెఱంగునం జూచు♦దాన నైన
బ్రకృతిదుష్టులు నా కిట్లు ♦ నికృతిఁ జేయు, చున్నవారి కేమందు ♦ నోముతుంద.

తే. నామనం బిట్టి దగునేని ♦ నలిననాభ, నాదునత్యంబునంజేసి ♦ నాకొమాట్లు
నీవు నరులను మను మాడి ♦ తీవి మెఱయ, మీవిజయ మేను గని మెత్తు♦భావముందు.

ఉ. ఇంతకు వారి నన్నఁ బని♦యేమి దయ న్వీడి కన్నతండ్రి న
న్నింతకుఁ గాఁగ భోజనకు ♦ నిచ్చెను బెంప నతం డెఱుంగ కీ
వంతున వీయింటి కిడె ♦ వారిజనాభ నినుంగు నైననాఁ
డంతకు నైతి నేఁ డిచట ♦ నంతకును న్మఱియంగ కైతిఁ బో. 280

ఆ. బాల్య మాదిగాఁగ ♦ బహుదుఃఖముల కైన,ననుఁ బోలువనిత ♦ లున్నవారె
వారిజాక్ష నాదు♦ బ్రదుకు దుఃఖములకుఁ,గాక యొక్కఫలము ♦ గలదె చెపుమ.281

ఉ. విజయుఁడు పుట్టినప్డు పృథి♦వీతల మెల్ల జయించి దిక్కులన్
నిజయశో మెక్కఁ జేయుచు న♦నిం గురువీరులఁ ద్రుంచి రాజ్యముల్
బ్రజ లలరంగ నొంది తన♦భ్రాతలతోడ సుఖించు నంచు న
క్కజముగ నభ్ర వాణి వలు♦క నిన్ని రెల్లరు తేటతెల్లఁగఁ. 282

క. అప్పలుకు రిత్తపోవునె, యెప్పటికే ధర్మ మనుచ ♦ దెనఁగెడునేనిఁ
జెప్పితి నిర్వాహకుఁడవు, దప్పింపఁగ నేరితరము ♦ దానవవైరీ. 283

తే. నాకు వైధవ్యమును ధన♦నాశనంబు, వైరమును గీడు సేయవు ♦ వాసుదేవ
కన్న బిడ్డలఁ బాసి యీ♦కరణి నుంట, చావుకన్నను గీడని ♦ చాటుచుంటి. 284

వ. కావున నీ వాధర్మరాజుం జూచినప్పుడు నామాటగా నిట్లు చెప్ప మని మఱియును.

కుంతి తనపుత్రులకుం జెప్ప మని కృష్ణునోఁ గొన్నిమాటలు చెప్పుట.

ఆ. పరుల నాశ్రయించి ♦ బ్రదుకుట నింద్యము, క్షత్రధర్మ మనికిఁ ♦ గడఁగు టరయ
ధర్మహీనుఁ డైన ♦ధరణీశ్వరుని బొంసు, నప్రతిష్ఠ దాన ♦ నఘము తెనయు. 286

వ. భీమార్జునులతోఁ ని ట్లని బోధింపుము. 287

తే. పుత్రులం గాంచు టేటికో ♦ క్షత్రియునకి, దాని కిడె పాపవిత్రకాలము ♦ దారసించె
ధర్మమును బెడఁ బాసిన♦దానికంటెఁ, బ్రాణమును బాయు మైనను ♦ బాడి యనరె.

ఆ. కపటతోడ నిట్లు ♦ తవిలి చెప్పము వికృ,తమున నైనజీవ♦నము జనునన
జీవనంబు గాని ♦ జీవనంబా మఱొం, డవని రాదవుట్టు ♦ వవుననయేని. 289

చ. అని మఱియుఁ దచించుఁ బవ♦నాత్మభవుండును ఫల్గునుండు న
చ్చెనటులమాటలుఁ మఱియుఁ ♦ జేసినచేఁతలు నంస్మరింపరో
యనఁ దగు నట్లు కా కలిగి♦నట్టిరయో నలపాండునందనుల్
గొనకొని ముజ్జగంబులను ♦ గూల్పక కాల్పక మిన్న కుందురే. 290

తే. క్షత్రియుం డగువాని కీ♦మండ భావ, మొప్ప దని నీవు తగునట్లు ♦ చెప్పి వారి
మదికి నుత్తేజ మొనరంగ ♦ మాటలాడి, యనికి మొనకట్టఁ జేయు మో♦వనజనాభ.

ఉ.*మాటలు వేయి నేటికి ర♦మాధవ మమ్మిఁకఁ బాల ముంచినఁ
నీటను ముంచినఁ గలవు ♦ నీవ భరం బిది యెల్ల నీపయిఁ
బాటిలు నీవు రాముఁడను ♦ బంచశరుండును మాకు నేడ్డడల్
మేటులు మిమ్ము నమ్ముకొని ♦ మే మిటు లుంటిమి భూమిపై మనఁ. 292

క. పుత్రసముఁడ వగునీవుఁ, బుత్రులు జీవించి యుండఁ ♦ బురుషోత్తమ నే
ధాత్రీస్థలిఁ గష్టములకుఁ, బాత్రమ నై యిట్టు లుండ ♦ భావ్యమె చెపుమా. 293

వ. అని యనేకవిధంబులం జెప్పి చెప్పి యేడ్చుచున్న మేనయత్త నూరార్చి పురుషో
త్తముం డిట్లనియె. 294

శ్రీకృష్ణుండు కుంతి నూరార్చుట.

మత్తకోకిలము. వీరపత్నివి వీరపుత్రివి ♦ వీరవిక్రముఁ డైన మా
శూరసేనునికిం జనించితి ♦ చొచ్చి తిక్కురువంశముఁ
ధీరచిత్తవు సద్గుణంబుల♦దీవి వెవ్వరు సాటి నీ
క్షీరసాగరయాంబునం దగు♦సీశ్వరేశ్వరి వెన్నఁగఁ. 295

ఆ. పాఱ్ఱురాల వట్టు ♦ లజ్జురాలితెఱంగు, దోఁప నోపరాని♦దుఃఖ మొంది
కుందఁ దగునె యోర్చి ♦ యుందురు సుఖదుఃఖ,ముల కెడంద నిన్నుఁ ♦ బోలువారు.

క. నీ కేను జెప్పవలయునె, లోకచరిత్రంబు లెల్ల ♦ లోఁ దెలిసినవై
నాకుందునె యిఁక మీఁదఁ, మీ కావదు లెల్ల బాయ ♦ మే లంద నగుఁ. 297

తే. నీఁకమారులు సామాన్య♦లోకులట్లు, తుచ్ఛసుఖములఁ గోరరు ♦ స్వచ్ఛ మైన
వీరసుఖమును బొందఁగఁ ♦ గోరుచుందు, రలఁతులం దీరువారె వా ♦ రమలచరిత. 298

ఉత్సాహము. సమయ మెల్లఁ గడవ నీఁది ♦ సాధ్వి నీకుమాఱ్లు నే
మమున నున్నవారు వారి♦మగువతోడ నిష్ఠ సీ
కమితభ క్తి మ్రొక్కినార ♦ మనుచుఁ జెప్ప మనిరి మీ
పాముననఁ జూతు వీవు వై భ♦వమున నొప్పవారలఁ. 299

వ. అని బహుప్రకారంబుల నాశ్వాసించిన సంతసించుచుం గుంతి మఱియు నిట్లనియె.

చ.‡ఎఱుఁగుదు నీవుభావ మఖ♦లేశ్వర నీనుడి తప్ప దెప్పుడుఁ
నెఱవేఱుఁ బాండుపుత్రులకు ♦ నెయ్యము వియ్యముఁ గూర్చుచుట్టముఁ

---

* బంచశరుండు = ప్రద్యుమ్నుఁడు. ‡ నెఱవేఱు = సిద్ధించు.

*గఱవుగురుండు కోర్కులిడఁ ♦ గల్గినదైవము నీవ కావునన్
దుఱఁగలి గాఁగ నీమదికిఁ ♦ దోఁచినరీతిని జేయు మీయెడన్. 301

క. నీవే బ్రహ్మము నీయం, దే వెలయుఁ బ్రపంచ మెల్ల ♦ దీనశరణ్యా
నీవాశ్యము వేదం బగుఁ, గావున నే నూఱడిల్లఁ ♦ గల నిఁకమీఁదన్. 302

వ. అనిన నౌఁగాత మని జనార్దనుం డద్దేవి నామంత్రణంబు చేసి ప్రదక్షిణనమస్కారంబు లర్పించి కదలి కతిపయపరివారపరివృతుండై పోయి నానాలంకారాలంకృతంబును బురందరగృహోపమంబు నగుమరోధ్యనునినగరు సొచ్చి మూఁడుకక్ష్యాంతరంబులు దాఁటి పరమశ్రీవిలసితంబును బర్వతోపమంబును నగుతదీయప్రాసాదరాజం బధిరోహించుటయు నట రాజసహస్రపరివృతుండై కొలువుదీరి యున్నసుయోధనుం డల్లంతదవ్వులం గని లేచి ప్రత్యుత్థానంబు చేసి తొడితెచ్చి జాంబూనదమయోన్నతాసనంబున నాసీనుం గావించి పూజించె నంతఁ గృష్ణుండు వారి నెల్లం గూరుచుండ నియోగించి నమయోచితసంభాషణంబులం బ్రొద్దుపుచ్చుచుండ గాంధారేయాగ్రజుండు గదాగ్రజుం గాంచి నేఁడు నాయందిరంబున వీం దారగింపవలయునని నిమంత్రించిన నతండు దాని కభినందింపమిం దెలిసిం దెలిసి యభ్యర్ణంబున నున్నకర్ణున కయ్యర్థం బెఱిఁగించి మరల మాధవుం దిలకించి మృదుపూర్వంబును శ్లోదర్కంబు గా నిట్లనియె. 303

శ్రీకృష్ణుండు దుర్యోధనునింటి కరుగుట.

మ. ప్రియబంధుండవు ధార్తరాష్ట్రులకు నీ♦ బ్రేమించు మాతండ్రి నీ
నయము న్మెత్తురు నీకుఁ గా నివుడు వి♦న్నాణంబునన్ భక్ష్యభో
జ్యయుతాన్నంబులు గూర్చి యుంచితిమి నీ ♦ వవ్వానిఁ గైకో విదే
మయ వారి న్మము నొక్కచక్కిఁ గని సా♦హాయ్యంబు గావింపవో. 304

క. ఈగతిఁ గావించుట కే, దేఁ గలదే కారణంబు ♦ తేటపడంగా
లోఁగక చెప్పుము నావుడు, గోవిందుఁడు వానికేలు ♦ గొని యిట్లనియెన్. 305

క. వచ్చినకార్యం బైనన్, ముచ్చటపడి కుమువవచ్చు ♦ మునుముగ గుమువన్
వచ్చునె దూతల కవ్వల, నిచ్చిన నీపూజఁ గొందు ♦ నే ననునంతన్. 306

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజుఁ డిట్లు వల్కె మధుపై ♦రీ లెస్స మాటాడవీ
పతిథిత్వంబును గొంటి కావునను గా♦ర్యం బైనఁ గాకున్న నా
తతభక్తిన్ భజియించు టొప్పు నని పా♦ద్యం బిచ్చి పూజింప నెం
చితి దానిం గొన నంటి వి ట్లనుట శ్వ♦శ్రేయుండె నీ కచ్యుతా. 307

* ఱుఱఁగలి = చిరకాలము.

క. నీకు న్మాకుఁ బైరము, పోకంతయు నైన లేదు ♦ పురుషోత్తమ నీ
వీకరణి నానతిచ్చుట, కేకతముం దోప దిట్టు ♦ లేటికి నాడన్. 808

వ. అనిన మందస్మితంబు చేసి గోవిందుం డమాల్యసహితుం డైనదుర్యోధనుం
దిలకించి యి ట్లనియె. 809

తే. కామమున లోభమున నర్థ♦కారణమున, ద్వేషమున సంభ్రమంబున ♦ రోషమునను
ధర్మముం బెడఁబాసి య♦ధర్మమునకు, నునికిపట్టయి పర్తింప ♦ నొప్ప దెవఁడు. 810

ఉ. ప్రేముడి నాదరించి తగఁ ♦ బెట్టినయన్న మొకంబు లేమిఁ జే
దీమన మేద డెప్పరవుఁ♦డెప్పర మైనవు డిడ్డయన్న మొం
డేమతినే భుజింప నగు ♦ నీవు ప్రియుండవు కావు మాదెనఁ
లేమిఁడి లేదు మా కిచట ♦ లియ్యము కాదు మనంబు తిండికిన్. 811

ఉ. వగతుఁడ వీవు పాండవులు ♦ పాణినమానులు నాకు వారితో
దెగనిపగన్ వహించితివి ♦ దెప్పరముల్ దగిలించి ధర్మముఁ
దెగడితి న్యాయ మన్ననుడి ♦ నీదెన నున్న కిరాతధర్మముఁ
దగిలితి విట్టినీగృహము♦నఁ మముబోంట్లు భుజింప నొప్పనే. 812

మ. *గుణసంపన్నులు పాండవేయు లని నీ♦కుం దోప దాధర్మర
క్షణలగ్నాత్ముల నీవు పుట్టినమొదల్ ♦ గా నిట్లు కష్టంబునం
దణుమాత్రంబును గొంక కుంచితివి స♦ర్వానర్థమూలంబ వీ
పణిపాతంబులు నీమ్మదూక్తులును జె♦స్పంబోక మే నెన్గదున్. 813

శా. ఏకత్వంబును బొంది పాండవులు నే♦నే యూటఁ దచ్ఛాత్రవుల్
నాకుఁ ఖాత్రివు లమ్మహాత్ముల ప్రియుల్ ♦ నాకుఁ బ్రియుల్ గావునఁ
నీకంటెం బరుఁ డొక్కరుండు నఁటె యీ♦నిర్మాణమం దెందునే
నీకుఁ లాతిని నే నసత్య వలయునే ♦ నీచిత్త మూహింపదే. 814

క. కామక్రోధవశంబున, నై మానమున నెఱుక లేని♦యట్టిం డగుచున్
సామాన్యబుద్ధి గుణవ,ద్రామణులం గలఁచువాఁడు ♦ దగు నధముఁ డనన్. 815

తే. సుగుణవంతుల జ్ఞాతులఁ ♦ జూచి యోర్వ్, లేనివాఁ డింతనే చచ్చు ♦ మానసమునఁ
బ్రియులు గాకున్న వారినిఁ♦బేమఁ జూచు, వాఁడు చిరకీర్తి కై యెప్ప♦వనుధయందు.

క. పగతురయింటం గుడుచుట, పగతురకుం బెట్టు టుచిత♦పద్ధతి గా దీ
బగతుఁడను మీకు దుష్టం, బగుమీకుం దారగింప ♦ ననుమతి నీయన్.

---

* పణిపాతము=అభివాదము.

శ్రీకృష్ణుండు విదురునింటికిఁ జని భుజించుట.

క. ఒకవిదురునియన్నము నే, నకలంకము సాపడంగ ♦ నగు ననుచుఁ నం
దకపాణి వాని వీడ్కొని, నుకలుం డగువిదురునింటఁ ♦ జొరఁబాఱఁ జనెన్. 318

వ. అంత శాంతనవభారద్వాజకృపభాహ్లికాదు లనుసరించి చని విదురగృహంబున విశ్రమించినవానుదేవుం గని దేవా మేము మామాయిండ్లకడ దేనర నర్చింప నానావిధాన్నంబు లాయితంబు గావించుకొని నీరాక కెదురుసూచు చున్నవార మని విన్నవించిన నతం డందఱి నన్నిచందంబుల నానందసాగరంబునం దోలలాడంజేసి మీాయిచ్చునర్వాపచితులు నాకు వచ్చె మీరు విచ్చేయుం డని వారి నంపివుచ్చె వారును వాని నామంత్రణంబు నేసి నిజనివాసంబులకు నిర్గమించి రనంతరంబ విదురుండు తననదనంబున సర్వలోకపూజార్హుం డైనదాశార్హునకు మజ్జనాద్యుపచారంబు లాచరించి యనేకవిధాన్నపానంబులు నివేదించిన నతం డన్నియుం బరిగ్రహించి మించి నవేడ్క వేదవిప్రుల రావించి ముందఱి నాని కందఱికును మృద్రసోపేతంబుగా మృష్టాన్నంబు వెట్టించి వెట్టించినదవిణం బర్పించి సత్కరించి పిమ్మటం దాను మరుద్గణపరివృతుం డగుమరుత్పతియుండును బోలె నకలపరివారపరివృతుండై విదుర దత్తంబులును శుచిత్వోల్లసితంబులును గుణవంతంబులు నగుచతుర్విధాన్నంబు లారగించి విశ్రమించె నంత దినాంతం బగుటయు మృదులశయ్యాతలంబున సౌఖ్యారంబుగం బండుకొనియున్నపుండరీకాక్షు నిరీక్షించి విదురుండు వినయవినమితోత్తమాంగుండై యిట్లని విన్నవించె. 319

విదురుండు కృష్ణునితో సంభాషించుట.

క. భవదాగమనము సఫలం, బవునది కా దనుచుఁ దలఁతు ♦ నభిమానఘనుం
డవమతి నేయఁ జూచెనుఁ, దివువారిలనేని నీవు♦తెంబునఁ జనునే. 320

సీ. అర్థధర్మాతిగుం ♦ డసృతప్రియుఁడు మందబుద్ధి మానఘ్నుఁడు ♦ మూర్ఖమానిఖలుఁడు కృతఘ్నుఁ డాఁగ్రహనమాపిష్టుఁడు, నీతిబాహ్యుఁ డధర్మ ♦నిరతుఁ డలఁతియకృతనిశ్చయుఁడు కా♦మానుసారి దురాత్ముఁ, డింద్రియవశగుఁడు ♦ హీనచరితుఁ దకృతమనీషుఁడు ♦ నికృతిప్రియుఁడు మిత్ర,విద్వేషి మూర్ఖన♦విశ్రుతుండు

తే, మతియు బహువిధదోషస♦మన్వితుండు,ధార్తరాష్ట్రుఁడు నీమాట ♦ తనకు శ్రేయమైన విని యట్లు నడచెనుఁ♦నట్టివాఁడు, కాఁడు కానప్ప డిట్లగుం ♦ గార్య మనఘ.

వ. మతియు దురభిమానఘనుం డగుదుర్యోధనుండు తనకు భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామ జయద్రథాదియోధాగ్రగణ్యులపెనుఁబాఁవును దేశదేశాగతమహారాజలోకసాహాయ్యంబునుం గల దని గర్వించుటయ కాక కర్ణుం డొక్కరుండు పాండవుల నుక్క-

డంచి నిజమనోరథంబు నెఱవేర్చు నని నిశ్చయించుకొని యున్నవాఁ డివుడు నిన్ను మన్నించి నంధి గావించుకొనం దలంచినవాఁడు కాఁడు నీ విట వత్తు వని వినిన యప్పుడ తానుం దనపరివారంబును బాండవుల కేమియు నీక యి మ్మనునమ్మురా రాతితో నెక్క-నక్కెంబు లాడి పుత్త మని తమలోఁ దారు నిశ్చయించుకొని యున్న వారు వారికడ నీసంధివచనంబులు చెవిటివానికడ శంఖం బూఁదినట్లు నిరర్థకంబు లగు నిర్మర్యాదు లగువారియొద్ద నీప్సితంగము మూలసల్లెలోని వేదఘోషముం బలె నగు నింతియ కాక దిగ్విజయంబునాఁ డర్జునుచే నోటుపడినరాజు నెల్లరును వీరికి భీతి యై ప్రాణంబు లర్పింప నైన నున్నవారు కాన విజయంబు తమక యగు ననియుఁ దామ నిష్కంటకంబుగా రాజ్యం బేలువార మనియు నువ్విళ్లూరుచున్న వారు వారు క్రూరులు వారితలంపులు క్రూరంబులై యుండుం గావున నీ వాశ్రమ మధ్యంబునకుం బోయి ప్రసంగించుట పొసంగియుండ దని నామనంబు శంకించుచు న్నది నీవు మహానుభావుండవు దేవదానవాదు లైన ని న్నెదిరింప నోపరు నీబుద్ధివి భావపారుషాదు లే నెఱుంగనివి కా వైన నీ సందుఁ బోవలదు నాకుఁ బాండవుల యందును నీయందును గలభక్తిసాహార్దబహుమానాదులంజేసి యిట్లు చెప్పుచుంటి సర్వదేహాంతర్యామి వగునీవు నాచిత్తం బెఱుంగకుండ వని సాహసించితి నని చెప్పిన విని శ్రీకృష్ణుం డతని దిక్కు మొగంబై సగౌరవంబుగా నిట్లనియె. 322

శ్రీకృష్ణుండు విదురునితోఁ బ్రసంగించుట.

ఆ. ప్రాజ్ఞ డెట్లు చెప్ప ♦ పండితుం డెట్టులు, పలుకు నుహ్యదుఁ డెట్లు ♦ తెలియఁ జేయుఁ
దల్లిదండ్రు లెట్లు ♦ తవిలి బోధించుర, ట్లీవు చెప్పనట్టి ♦ దెల్ల హితము. 323

తే. నిజము ధర్మార్థయుక్తము♦నీదువచన,మెఱుఁగుదు సుయోధనుని రాజు♦లెల్ల నివుడు
వైరమున వచ్చి వానిని♦జేరుటయును,గర్వి యగువాఁడు నామాట♦కాద యనును.

వ. అయిన నాకారకుఁ గారణంబు సెప్పెద నవహితుండవై విను మని మఱియును.

తే. సాశ్వరథకుంజరంబుగ ♦ నఖిలజగతి, ఘోరమృత్యుముఖంబునఁ ♦ గూలునప్పు
డుద్ధరింపఁ బ్రయత్నము ♦ బుద్ధిమంతుఁ, డైనవాఁడు పొనర్పంగ ♦ నగును గాదె.

తే. కార్య మైనను గాకున్నఁ ♦ గాని నరుఁడు, మంచిచెడ్డలు సేయంగ ♦ నెంచినంతఁ
దక్కలము నొందఁ గలఁ డని ♦ధర్మవిదులు, పలుకుదురు గాన వచ్చితిఁ♦దలఁచి యిట్లు.

ఉ. చుట్టములందు వైర మది ♦ సూరెలవారికిఁ జేరఁ బాఱుచో
నట్టియెడ నసమర్థుఁ డగునట్టిఁడు దాని నడంచుయత్నముఁ
బట్టి యొనర్ప నే ననుచుఁ ♦ బల్కుఁడు రందున నిందు నందునుఁ
బుట్టినవైరముం దొలఁగి ♦ పోవఁ బ్రయత్నము సేయ నెంచితిఁ. 328

ఉ. పొందు పొసంగఁ జేయుటకుఁ ♦ బూనిననాఁడి విందురేని యిం
దందును సౌఖ్య మందుటకు ♦ నయ్యెడు నందున నేను బుణ్యముం
గందును లేకయుండిన జ♦గంబున నీధృతరాష్ట్రనందనుల్
పొందుగ రాజ్య మేలఁగల♦పోఁడి నెనంగ రటంచు నెంచెదఁ. 329

తే. నేను మాధ్యస్థమును బూని ♦ వీనికడకు, రాయబారము నడపంగ ♦ రాకయున్నఁ
జాలి తా నుండి కృష్ణుఁడు ♦ సంధిసేయఁ, బోవఁడయ్యె నటంచు రీ♦భూమిజనులు.

వ. అట్టినిందం దొలంగించుకొనుటట్టిదియు నిందు నాకు సిద్ధించు శుద్ధమనస్కుండగు ధర్మజునిమతంబు నిట్టిదియు కావున నే నిట వచ్చితి నాసంధివచనంబు వీరికి నచ్చక నాపైఁ గోపించి కానిపనులకుం గడంగుదురేని నాముందు నిలుచువా రిందు మందున కైనం గానరా రని యెఱుంగుదు మనిన విని వివరుండు వివేకవినయుండు నావున నట్లగుం గాక యని వాని నామంత్రణంబు చేసి నిజశయనతలంబునకు నిర్గమించె నంత ననంతశయనుండు నాహంసతూలికాతల్పంబున శయనించి సుఖనిద్రాం గాంచె నని చెప్పుటయును. 331

క. అని చెప్పిన విని శౌనక,మునిముఖ్యులు సూతుఁ జూచి ♦ కురుపురు షాంతం
బొనరించినమహనీకార్యము, విన నిష్ట మొ మాకుఁ దెలుప ♦ వే సూతసుతా. 332

వ. అని యడుగుటయును. 333

ఆశ్వాసాంతము.

మ. భగవంతుండవు నీకటాక్షమునకుం ♦ బాత్రుండ నే నన్నిటఁ
దగ నీసేవ యొనర్చినందులకు నా♦దైవంబ వై వీడిపో
వఁగ నుంకించెదు ప్రాణవాయువుల ని♦ల్వం బెట్టి నాపట్టఁ గా
చి గటాక్షించితి విట్టిదిఁ మహితునే ♦ చిత్తంబునం దీశ్వరా. 334

శ్రీ

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—పంచమాశ్వాసము.

———o———

కరుఁడై సచరాచర
లోకంబుల నెల్లఁ బోచు♦లోకేశుఁడు సు
శ్లోకుని ముక్తిలపురీ
శ్రీకలితుని ఁ బద్మదళాక్షీ ♦ జేకొని పోచుఁ. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు సుఖనిద్రం గాంచినకాంచ
నాంబరధరుండు మఱునాఁ డరుణోదయంబుఁ వేణువీణాదిమంగళవాద్యత్రంబులవల
నను పంచిమాగధగానంబులవలనను మేలుకాంచి కాల్యకరణీయంబులం దీర్చి జప
హోమసూర్యోపస్థానాదులం గావించి భూసురోత్తముల కుత్తమగోహిరణ్యర త్నాదు
లొసంగి పూజించుచుండె నాసమయంబున సుయోధనుండు సౌబలసమేతుండై
వచ్చి కురుముఖ్యుండు భీష్మముఖ్యులతోడం గూడి కొలువుదీరి నీరాక కెదురునూచు
చున్నవాఁ డని విన్నవించినం బొంచెజన్యధరుండు వారి నాదరంబునం దిలకించి నే
నిచె వచ్చుచుంటి ననుచుండ దారుకుండు తే రాయితంబుచేసి తెచ్చినం గని తాను
ధౌతాంబరకౌస్తుభాద్యలంకారాలంకృతుండై యగ్నిహోత్రసకును బ్రాహ్మణో
త్తములకునుం బ్రదక్షిణసమస్కారంబు లాచరించి గరుడకేతనవిరాజితంబును
రత్నరాజివిభూషితంబును నగునిజరథం బధిష్ఠించి కురుజనపరివేష్టితుండును వృష్ణిజన
పరిక్షితుండును నై కదలె నప్పుడు. 2

శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునికొలువుకూటంబున కరుగుట.

సీ. దాశార్హుననుమతి ♦ ధర్మవిదుం డైన,విదురుండు హరివెనక్కఁ ♦ వేడ్కఁ నిలిచె
శకునిమనోజ్ఞను ♦ లోకరథంబున నెక్కి, వనజనాభునిరథం ♦ బనునరించి
రచ్యుతునిపిఱుంద ♦ నానన్నముగఁ గృత,వర్మసాత్యకులతే ♦ ర్వఁటలుచుండె
వృష్ణిభోజాంధక ♦వీరులు రథగజ,తేజులతో హరి నంటి ♦ చనిరి వెంటఁ

లే, బ్రాసకుంతాసితోమర♦పరశుపాణు, లై నవీరభటుల్ కూడి ♦ వేనవేలు
మాధవునితేరిముందఱఁ ♦ గోధరసము, కనుల నొల్కుచు నడచిరి ♦ గండుమిగిలి. 3

వ. మఱియు నేనూఱు గజంబులు వేయి రథంబులును వేనవేలు గుఱ్ఱంబులును నగర
వీథిం జనుదాళార్వ్ నర్వగతి ననుసరించె నట్టినంకులనమయంబునం దెగసినఘరా
గంబు మాతంగమదధారాసిక్తంబై రాజమార్గం బలంకరించె శంఖభేర్యాదినినాదం
బులతో ఛత్రచామరాదిరాజోపచారంబులు విరాజమానంబు లయ్యె ని ట్లతిశ్వై భ
వంబునం దరలునప్పు డప్పురంబునం గలవా రెల్లరు నెల్లవోటులనుండి చూచుచుం
దోచిన క్లిల్లఁ బ్రస్తుతించి రమ్మధురాలాపంబు లాలించి సంతసించి సాదరంబుగ
వారిం గటాక్షించి మందగమనం బవధరించి ముదరధరుండు పుండరీకాక్షుం డేతెం
చుండై సభాభవనంబున కింతదూరంబుం జేరుటయుఁ దదాగమనాభిజ్ఞాంబుగ
నై నవీనాదినినాదంబునం దెలిసి సభాసదు లెల్లరు నల్లంతదవ్వుల నెదుర్కొని రంత
రథాకాంతుం డవతరధాపతరణంబు చేసి విదురసాత్యకులిరుగడం గైకొండ లోనంగఁ
గర్ణదుర్యోధనులగ్రిభాగంబున నడచిం దొలంగఁ గృతవర్మాదియాదవులు వెన్నంటి
నడువ గదలి నుధర్మోపమంబై రమణీయకం బై నకురురాజసభాభవనంబునకుం
దతీయ నరిగె నవుపు భీష్మద్రోణాదు లాహృతరాష్ట్రుం బురస్కరించుకొని పురుషో
త్తమునకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు చేసి మోదితెచ్చి కనకమయాసనంబున నానీ
గావించి పూజించి రంత. 4

క. పూజితుఁడై భద్రాసన, రాజితుఁడై శార్ఙ్గపాణి ♦ రాజుల కెల్లం
దేజ మెసఁగించుచు న, న్యాజకృపం దేల్చుమండె ♦ నానమయమునన్. 5

ఆ. అంతరాళమందు ♦ నట సహూగతులై న, దేవయునులఁ గాంచి ♦ దేవదేవుఁ
డాపగాతనూజు ♦ నరసి వారి మునీంద్రు, లేగుదెంచుచుండి ♦ రిలకుఁ గంటె. 6

క. వారలు రాజుల నెల్లన్, గారవ మూరంగఁ జూడఁ♦గా నిచ్చోటికిం
గోరికమెయిఁ జనుదెంచి, వారల కాసనము లిచ్చి ♦ వలయుం గొలువన్. 7

క. దేవర్షులఁ బూజింపక, యేవారుం గూరుచుండ ♦ నివు డొప్ప దనన్
దేవనదీసూనుఁడు ముని, దేవేంద్రుల నెదుటఁ గాంచి ♦ లేరినభక్తిన్. 8

వ. సంభ్రమించి లేచి సభాద్వారంబుకడకుం జని వారి నెల్లం దోడ్కొనివచ్చి కాంచన
మణిమయచిత్రాసనంబులం గూరుచుండంబెట్టి పూజించె నంతఁ గసాంతకుండును
దక్షిణరాజలోకంబునుం గూరుచుండి రయ్యవసరంబున. 9

సీ. హరిచెంత రాజరా♦జానుజుం డిడినగ, ద్దియమీఁద సాత్యకి ♦ తేజరిల్లె
నట వివింశతిదత్త ♦ వసుషేణముల ముద, మారంగఁ గృతవర్మ ♦ గూరుచుండెఁ

గర్ణదుర్యోధనుల్ ♦ కమలాయతాక్షుని,చెంత నేకాసనా♦సీను లైరి
యిట్టమితాదులు ♦ వేష్టింప గాంధార,విభుఁ డొక్కచో నుప♦విష్టుఁ డయ్యె
లే, విదురుఁ డావాసుదేవుని♦పెనుకచక్కి, వానివీరముపైఁ జేయి ♦ వైచి కూరు
చుండెనొకపీఁటమీఁదఁగు♦రూద్వహులును,గూరుచుండియందందుఁ♦గోర్కిఁదీఱ. 11

వ. తదనంతరంబ.

క. ఆతనిసుమనమదేహ,ద్యుతు లెల్లెడ వెల్లివిరియ ♦ ద్యుమణి యసు మహో
న్నతిఁ దగెఁ బీతాంబరుఁ డా,శ్రితజనులకు నింపు నింపు♦చెల్వం బొప్పన్. 12

తరళము. కొలువుపుకూటమునందుఁ బొం దయి ♦ కూరుచుండినదండివా
రలమనోహరమూర్తిచెల్వము ♦ నారఁ గ్రోలిరి కన్నులన
మ్ములు నొగిం దనుపార వేల్పుల♦బువ్వఁ గ్రోలినలీలమై
వెలసి యక్కొలు వప్ప డొప్పెను ♦ వింజ మాఁ కసినట్టు లై. 13

వ. ఇట్లు నిశ్శబ్దంబై యున్నసమయంబున. 14

ఆ. రాజు లెల్ల వినఁగ ♦ రాజీవనేత్రుండు, కాలమేఘగర్జ♦కరణిఁ గ్రాలు
నులివు కలయఁ బర్వ♦ జలుపుచు ధృతరాష్ట్రి,మనుజవిభునిఁజూచి ♦ యనియె నిట్లు.

కృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునితోఁ దనవచ్చినకార్యంబు నివేదించుట.

ఉ. భూవర వారు వీరు పొర ♦ పొచ్చెము లే కెదఁ బొంది యుంటకుఁ
భావముచేసి సంధి సలు♦పం జనుదెంచితి నిన్ను వేఁడికో
నీవు సమస్తము దెలియ ♦ నేర్చినవాఁడవు నీకుఁ దెల్పఁగా
నేవియు నెంచనుం గలుగ ♦ వేమని నీకు వచింతు ధర్మముల్. 16

ము. శ్రుతముఁ వృత్తము నానృశంస్యమును గా♦రుణ్యంబు సత్యంబు స
న్నుతశీలంబును నార్జవంబు ఋమయుఁ ♦ శుద్ధస్వభావంబు ను
న్నతవిఖ్యాతియుఁ గల్గి వంశములలో♦నం బేర్మి నొ యున్న భా
రతవంశం బిటు నీనిమిత్తమునఁ బో♦ర్మానంగ నో టొప్పనే. 17

తే. నీవు శాసించువాఁడవు ♦ నిఖిలశలుష,ములను నీవుత్రు ల్పిట్లు క్రూ♦రులవిధమున
ధర్మ మర్థము వెనుఁజెట్టి ♦ దైత్యవృత్తి, దవిలి యుండ నుపేక్షింపఁ ♦ దగునె నీకు.

చ. వినుము నరేంద్ర లోభగుణ♦విశ్రుతులై భవదీయనందనుల్
మనమునఁ దారతమ్య మను♦మాట యెఱుంగక శిష్టు లైనవా
రినిఁ దెగనాడి బంధువుల ♦ రిత్తగలంచి వివేకశూన్యతం
గొని కులనాశనం బగుట♦కుం దలపోయుచు నుండి రార్యు. 19

క. కొడుకులకు బుద్ధి సెప్పక, యెడ నొప్పరికించుచుంటి♦వే నీకమ్మాదక్
బుడమికి నెల్లం జేటగు,నెడ రగు దెంచెడిని నిక్క♦మిది పృథివీశా. 20

ఉ. ఈ వొకయింత యెంచితివ♦యేని శమం బగు నెంతవాటి యో
భూవర భార మంతయును ♦ బోల్పగ నీతల నిల్చియుండె నీ
పీవరకౌరవాన్వయము ♦ నేలఁ దలంచితివేని పుత్రులం
బోవఁగనీకు మెండుగతిఁ ♦ బ్రోవఁగఁ జూపుము పాండవేయులన్. 21

క. నీమాటకు నెదురాడఁగ, నేమెయిఁ దలపోయ రెవరు♦నేని శమంబే
నీసుది కైనం బుత్రుల, కే మేమి వచింతొ నిట్లు ♦ మెల్లకులంబున్. 22

తే. కౌరవులుఁ బాండవులు లోనఁ ♦ గలఁతిలేక, నాఁతిఁ గైకొని యుందురే ♦ సర్వలోక
ములకు మే లగుఁ బోరితం ♦ బలముకొనిన,యేని తలఁదన్నునాపద ♦ లెన్నొ వచ్చు.

ఉ.*పొందు పొసంగఁ జేసితివ♦పో భవదీయుల కారె పాండవుల్
దందన లేనిచిత్తములఁ ♦ దారు మెలంగుదు నీవిధేయులై
యుందురు నిన్ను మార్కొనఁగ ♦ నోపఁడు దేవసమేతుఁ డింద్రుఁడున్
బందలఁ దక్కునుంగలుగు♦పార్థివులన్ వచియింప నేటికిన్. 24

వ. మతియు భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవికర్ణబాహ్లికసోమదత్తాదు లైనయిందలివీరులును
యుధిష్ఠిరభీమార్జుననకులసహదేవసాత్యకిధృష్టద్యుమ్నధృష్టకేతుప్రభృతు లైనయం
దలివీరులుసుం గలసి నీవారై నీ కైశ్వర్యంబు సంపాదించుచుండ నిన్నుఁ గలహించి
కన్నెత్తి యైనం జూడఁ గలవాఁడు మొదునకైనం గానంబడండు నీవు లోకేశ్వ
రుండవై పుత్రపౌత్రమిత్రకళత్రపితృభ్రాతృసహితుండవై సుఖజీవనంబు సేయుచు
శ్రేయంబు లందఁగల వాకర్ణింపుము. 25

స్రగ్ధర.†నీవారై పాండవేయుల్ ♦ నిఖిలవసుమతిన్ ♦ గెల్చి నీ కిత్తు రంతన్
నీవే సర్వేశ్వరుండై ♦ నెతిఁగొని జగతిన్ ♦ నిల్తు వైశ్వర్యయుక్తిన్
దేవాధీశుండు నీకుం ♦ దిరుగుసుపడుచుం ♦ దేబెయై చేతఁ జిక్కున్
దేవా నీచిత్తమందుం ♦ దెరలనికరుణం ♦ దేల్పుమా ధర్మసూతిన్. 26

క. కొడు కాడించెనుఁ ట్లా,డెడివాఁడవ యగుదువేఁగ♦డిందిరణంబై
కొడుకులు కొడుకులకొడుకులు, పుడమిఁ బడ స్వినఁగఁ గందు ♦ పో యింతటిలోన్. 27

ఆ. తాను గన్నవారుఁ ♦ దమ్ముఁడు గన్నవా, రెన్న నొక్కరూప ♦ యిభపురీశ
పాండురాజపుత్ర ♦ లొండె నీపుత్రకు, లొండెఁ గలన నీల్గ ♦ నోగె నీకు. 28

---

* దందన = మాయ; † దేబె = దీనుఁడు;

మ.¶కృతశస్త్రాస్త్రులు వారు వీరు రణకాం♦క్షీత్వంబు మీఱ న్మహీ
క్షీతులం బెక్కుఱఁ గూర్చుకొంచు రణముం ♦ జేయంగ నైనంతటఁ
క్షీతినాథోత్తము రెండువీడులవ్రజల్ ♦ క్షీణింతు రద్దానికిఁ
మతి నూహించిన నీవ కారణమయై ♦ మండ్రాడు దామోదరా. 29

వ. కావున. 30

ఉ.స్వమేలు దలంచి కోపమును ♦ మ్రింగి శమంబునఁ జేరియున్నభూ
పాలుర నెల్ల సత్కృతులఁ ♦ బొత్తులఁగా నొనరించి యిండ్లకుఁ
బో లలి వీడుకొల్పు టది ♦ పోలును నీకును నీప్రజాలికిఁ
మేలిమియుఁ సుఖం బనము ♦ మిమ్మటమై లభియించు భూవరా. 31

వ. అని మఱియును. 32

ఆ. విన్ననాఁటనుండి ♦ పితృవిహీనులఁ భ్రాంసురాజసుతులఁ బెంచి ♦ రాజులంగఁ
జేసి నివును కరుణఁ♦జేసి రక్షింపుము, కన్నకొడుకులట్లు ♦ గాంచి వారి. 33

వ. మఱియు వారు నీకేటికో ల్లిడి విన్నవింపు మన్న తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

సీ. అధిప నీశాసన ♦ మూదలం గొని మేము, వనవాస మజ్ఞాత♦వాసము నొగిఁ
గడతేర్చి మముఁ బో్వఁ ♦ గలపు నీ వనునాస, నుంటిమి ధర్మంబు♦వెంట నీవు
మారాజ్యభాగంబు ♦ మా కిచ్చి మనుపుము, నమ్ముకొంటిమి నిన్ను ♦ నెమ్మనమునఁ
దల్లియుఁ దండ్రియు ♦ దైవంబ వీ వని, తలఁచును మ్మేలంగఁ ♦ దగును నీకు

ఆ, మంచిమార్గమందు ♦ మమ్ముఁ బ్రవర్తించు,నట్లు చేసి నీవు ♦ నట్టిమార్గ
మందుఁ బాఁదుపడిన♦యట్టిఁడవై లోక, మందుఁ బెంపు సొంపు ♦ నందు మధిప.

వ. మఱియును. 36

ఉ. ధర్మ మధర్మవిద్ధ మయి ♦ తప్పెసునప్పుడు ధర్మవేత్త లా
ధర్మము నిల్పఁగా వలయుఁ ♦ దా రటు వోవక మిన్నకున్నచో
ధర్మమ శేల్యమట్టు లయి ♦ లా నది యొడ్డున నున్న చెట్ల న
ట్లూర్మికఁ గూల్చివైచు సభ ♦ నుండినవారల నెల్లఁ దెల్లఁగన్. 37

వ. అని చెప్పి యీయర్థంబ సభానదులకుం జెప్ప మనిరి దీని కెవ్వ రెట్లు చెప్పుదురో
చెప్పం డని ధృతరాష్ట్రుఁడెసం గని వెండియును. 38

తే. ధర్మ మర్థంబు విడువని♦దారి వట్టి, నత్య మేను వచించితి ♦ శాంతిఁ బూని
వారిహితంబ మెల్లను ♦ వాని కిచ్చి, మి త్తివాతఁ బడక యుండ ♦ మెలపు వ్రజల. 39

¶ మండ్రాడు = నంతాపించు. § మిమ్మటము = మిక్కుటము.

చే. ఎఱుఁగుదు వజాతశత్రుని♦వృత్త మెల్ల, నతఁడు నీయందు నీపుత్రు♦లందు నెట్టి
చిత్తమున నుండునది యు నే♦ఁజెప్పనేల, యెట్లు చేసిన ని న్నాశ్రి♦యింప నెంచె. 40

మ. వెడలంగొట్టినఁ జిచ్చువెట్టినను హృ♦ద్వీధిఁ విరోధం బతం
డిముకో కెప్పుడు భక్తితత్పరత ని♦న్నే కొల్చుమఁ రాజ్య మే
లెమునాఁ డెల్లనృపాలురఁ గెలిచి దో♦ర్లీలా దదీయోన్నతుల్
వఱిఁ దాఁ గైకొని వచ్చి నీ కొనఁగె దే♦వవ్రాత మగ్గింపఁగఁ. 41

ఉ. ఈకరణిఁ ధరాతలము ♦ నేలుచునుండఁగఁ గన్నుఁ గుట్టునో
నీ కనునట్లు తోఁచెడిని ♦ నిక్కొను కానుబలాత్మజన్మునిఁ
గైకొని చూడమాడి కుతు♦కంబునఁ దద్ధనముఁ హరించుటే
కాక సభాస్థలిఁ ద్రుపద♦కన్యక ముం దలఁ బట్టి యీడ్చఁడే. 42

ఉ. ఇంతయు నీ వెఱింగియు స♦హించితి కా నిది కూడ దంచు నా
క్కింతయు నీకుమారు నన ♦ నెంచవు కించుఁదనంచు దోష ని
ర్లింతవివత్తునం బడియు ♦ నించుక ధర్మము తప్పఁడయ్యె దు
ర్దాంతపరాక్రముం డయిన♦ధర్మతనూజుఁడు పేర్మిఁ బెంపుఁ గ. 43

క. కాని మ్మే డెట్లయినను, నే నిడె యిరువాఁగునందు ♦ హితకాముఁడనై
పూని యొనర్పఁగ సంధిఁ, మానసమున నెంచి వచ్చి♦నాఁడను వింటే. 44

ఆ. ఇంక నైన దెలిసి ♦ యీవు ధర్మార్థము,లకుఁ గొఱంత లేని♦లాగు లెంచి
కొమకు నిగ్రహించు♦కొని ప్రజాక్షయము గా,కుండఁ జేసి ప్రోవు ♦ ముర్వి యెల్ల. 45

ఉ. పెక్కులు పల్క నేమిటికిఁ ♦ బృథ్వీపతల్లజ పాండుపుత్రు లీ
వొక్కఁ డొనర్చుఁగుఁగా నయిన ♦ నుల్లముఁ శేను మొత్తుపేని నిఁ
మ్మొక్కఁడఁగ లేనిచో సమర♦ముం బొనరింపఁగ నున్నవాఁ డిం
దొక్కటి నిశ్చయింపు మెది♦యో ప్రియమైనది దాన నిచ్చుటన్. 46

క. అని వాసుదేవుఁ డాడిన, విని కొలువున నున్నవారు ♦ విస్మయచిత్తం
బున నుత్తరంబు సెప్పఁగ, మన మైనం జేయరైరి ♦ మైమఱవుమెయిఁ. 47

—◆◆◆ జామదగ్న్యమునిదుర్యోధనునకు దంభోద్భవోపాఖ్యానము చెప్పుట. ◆◆◆—

వ. ఇ ట్లున్నయవసరంబున జామదగ్న్యుండు దుర్యోధనుం గనుంగొని. 48

క. దీనికిఁ దార్కాణముగా, నే నొకయితిహాస మిపుడు ♦ నీ కెఱిఁగింతుఁ
మానసమునయుం దయ్యుచి, యీ నని తోఁచినను శ్రేయ ♦ [illegible] దానఁ. 49

వ. అని యి ట్లనియె. 50

సీ. దంభోద్భవుం డనఁ ♦ దనరురాజేంద్రుఁడు, వరఁగుఁ దొల్లిట సార్వ♦భౌముఁ డగుచు
సర్వనర్వంసహా♦చక్రి మేలుచుఁ దన, కెదు రెవ్వ రనుచు లో ♦ నెవుసు క్రొవ్వి
బ్రాహ్మణక్షత్రియ♦పరివరులఁ బిలిచి నా, కీసు జో డయి పోరు♦వాఁడు గలఁడె
తెలుపుండు నా కని ♦ పలుమఱు దర్పించి, పలికిన వారించి ♦ పలికి పలికి

తే, విభు లుడుగనివానిపై ♦ వినివినికినసి, నరుఁడు నారాయణుఁ డను♦పరమమునులు
గంధమాదనమునఁ దప♦కలస నున్న, వారు వారికి నీ వోటు♦పడుదు నిజము. 51

వ. అనిన విని దంభోద్భవుండు నానావిధసేనాసమేతుండై గంధమాదనంబునకుం బోయి
యందు శీతవాతాతపకర్శితులై యున్ననరనారాయణులం గాంచిన వా రాతని
నాదరించి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులంజేసి పత్కరించుటయు నొల్ల కతండు నేను నాబా
హుబలంబున నెల్లశత్రువులం జయించినవాఁడ మీతోడిపో రవేక్షించి వచ్చితి
నాకాంక్షితం బగునాతిథ్యం బొనఁగుఁ డనిన వారు వానించియుం దీరకున్నంత. 52

చ. నరుఁ డొకదర్భముష్టిఁ గొని ♦ న న్నెదిరింపుము సర్వశస్త్రముల్
కరములఁ బూని ర మ్మనికిఁ ♦ గ మ్మన నమ్మతి నమ్మహీశ్వరుం
డరుదుగ నస్త్రవర్షమున ♦ నమ్మునినాథుఖ్యుని ముంచి నొంచుక
గర మలుకఁ నమంత్రకముగా విసరెం దృణముష్టి వానిపైఁ. 53

చ. విసరిన భూనభోంతరము ♦ వింతగ నంతయుఁ గప్పి విప్పునఁ
వెస నరనాథశస్త్రముల ♦ వీల్వడఁ జేసి తదీయసైన్యముఁ
మునరి సమస్తజంతువుల♦ముక్కులు చెక్కి- చెవుల్ నడల్చి సా
ధ్వసముగఁ గన్నులం బొడిచి ♦ తత్తతిలం బొనరించె నప్పతిఁ. 54

వ. అట్లున్న భయభ్రాంతస్వాంతుండై దంభోద్భవుండు చేయునది లేక నరునిపాదంబుల
వ్రాలి శరణంబు వేఁడి తదనుగ్రహంబున భయవిముక్తుండై గర్వంబు సర్వంబునుం
దిగఁద్రావి తనపురంబునకుం జనియె నిప్ప డానరనారాయణులే యిట్లు జిష్ణుండనుం
గృష్ణుండనై పుట్టి యున్నవారు వారి నెదిరి జీవించుట దేవతల కైనం దరంబు
గాదు కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాన మత్స రాహంకారమ్ము లనునెనిమి
దియుం గ్రిమంబునఁ గాఱడీక శుక నాకాంక్షి నంతర్జన నంతానసర్తక ఘోరాస్య
మోరక నామకంబు లై ననిశితాయుధంబులై సమాశ్రితజనంబులకు నున్మాద
చేతనాభ్రంశ స్వాప్నవన వమన మూత్రణ రోదన హసనములను నెనిమిదింటిం గూర్చి
మృత్యుషుఖన్నభుసం బడవైచుం గావున నీవు శ్రేయఃకాముండవై కామ
క్రోధాదులం దవులక దురభిమానంబు విడిచి సకలలోకారాధ్యు లైననరనారాయ

ఱుల నారాధించి జీవింపుము యుద్ధంబుమీఁదిబుద్ధిం క్రోచి కులంబు రక్షించుకొ
మ్మని బోధించుచున్నంతఁ గణ్వుండు దుర్యోధను నుపలక్షించి యిట్లనియె. 55

సీ. వినుము దుర్యోధన ♦ ఘనుఁడ క్షయుఁ డవ్య,యుండు లోకపితామహుండు బ్రహ్మ
తీరున నరుఁడును ♦ నారాయణుండును, భగవంతు లవ్యయుల్ ♦ పరమమునులు
విష్ణుదేవుఁ డొకండ ♦ వెలయు నాదిత్యుల,లో నక్షరుఁడు ప్రభు ♦ వై నెఱిఁ గొని
భూమ్యాదిభూతము ♦ ల్ పూషయుఁ జంద్రుండు,మొదలగునన్నియుఁ ♦ బూడఁబడుఁగు

తే, క్షణములోన మనుష్యమృగవిహగముఖ,జంతుజాలము పుట్టుచుఁ ♦ జచ్చుచుండు
రాజు లందఱు రాజ్యము ♦ లోజ నేలి, చచ్చి జన్మాంతరము లెత్త ♦ వచ్చుచుండ్రు.

క. క్షణభంగురకాయమానం, బణుమాత్రాసుఖవిహీన ♦ మగునీభవమున్
గణుతించి ధర్మపథమున్, గణుతింపకయుంట మేలె ♦ కౌరవనాథా. 57

ఉ. నీవు వివేకముం గలిగి ♦ నిర్మలధర్మముపొంతఁ బోవుచుం
బూనినమూర్తులై తనరు ♦ పాండుకుమారులతోడి మైత్రికిఁ
దావలమై ధరాతల ము ♦ దారత నేలుచునుండు మున్నతిం
జేవ గలాఁడ నే ననుచుఁ ♦ జెడ్డతలంపునఁ గాకు మెప్పుడున్ 58

మ. బలవంతుండ నటంచు గర్వమున నే ♦ వాఁడుం బ్రవర్తింపరా
దిల నవ్వానికి మించినట్టిఘను లెం ♦ దే కల్గియుం డ్రింద జే
బలవంతుల్ గుమిగూడి యెట్టిబలికిం ♦ బాటుండఁ గావింత్రు నీ
బల మాపాఁ మకుమారులం దొకనికిం ♦ బా లందగాఁ జాలునే. 59

వ. ఈయర్థంబు చేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 60

—●● ◆◀ కణ్వమునిదుర్యోధనసమాగమప్రకారంబు చెప్పుట. ▶◆ ●●—

తరువోవ. అమరాధిపతిమూర్తుఁ ♦ డైనమాతలి నిజాత్మజ గుణకేశి ♦ యనియెడుదాని
నమరినవరునకు ♦ నర్పించి పెండ్లి ♦ నాచరింపఁగ నెంచి ♦ నాకాదిలోక
సముదయంబునయందు ♦ సమకూర్ప లేక ♦ సతి సుధర్మాదేవి ♦ స్వాంతంబు పట్టి
క్రమమున మెట్టుచుం ♦ గలచోట్ల నెల్ల ♦ కదలిచనెం భూజం ♦ గమలోకమునకు. 61

వ. అనురూపవరాన్వేషణంబు సేయ నాగలోకంబునకుం బోవువాఁడు ముందఱి వరుణ
దేవుం జూడఁ బోవువాఁడై యేమరుపడిననారదు నాకస్మికంబుగం జూచి నమస్క
రించుటయు నతండు. 62

క. ఎం దేగుచుంటి మాతలి, బృందారకవిభునివనియొ ♦ యిచి నీవనియో
నందేహింపక చెప్పు మ,నం దనకార్యంబు సెప్పె ♦ నారదమునికిన్. 63

తే. అట్లు చెప్పిసమాతలి ♦ నాదరించి, నారదుం డేను వరుణునిఁ♦నగరమునకు
సరుగుచుంటిని నావెంట ♦ నరుగుదెమ్ము, వరుని వెదకుచ ముందము ♦ వరుస వెట్టి. 64

వ. అనిన నతండు ప్రసాదం బనియె నంత వారు వరుణలోకంబునకుం జని వానిచేతం బూజింపంబడి తదనుజ్ఞం గొని చనుచుండ సర్వభూతత్వజ్ఞుం డైన దేవముని దేవేం
ద్రినూతుం గాంచి యిట్లనియె. 65

సీ. ఇది వరుణస్థాన ♦ మిట్టిదివె సర్వ,తోభద్రమై యొప్పు ♦ వైభవమున
నిం దపాంపతిపుత్రుఁ♦డైనగు బుష్కరుఁడు భోగ్య,తాన్నదేవితోఁ బుత్ర♦సమితితోడ
నిచటఁ గాఁపురముండి♦యే సురలు సురత్వ, మంది మహాప్రభా♦వాఢ్యు లైరి
దీప్తిమంతంబులై ♦ తేజరిల్లెడు నిందు, నమరనిర్జితదనుజా♦యుధములు

తే, బంది వెట్టంగఁబడి రిందు ♦ బహుసహస్ర, దైత్యదానవనాథులు ♦ నిత్య మిందు
వారుణహ్రదమున యందు♦వహ్ని వెలుఁగు,చుండు వైష్ణవచక్ర మిం♦దొప్పుమిగులు.

ఉ.* వారుణ వహ్ని మధ్యమున ♦ వైష్ణవచక్రమునొంతఁ జెల్వగుం
బేరిమి గాండివం బనఁగఁ ♦ బేరునఁ దీరినవిల్లు శత్రుసం
హారమునందు దీని కెన ♦ యైనమహాయుధ మొండు లేదు ముఁ
సారసగర్భుఁ డీధను వొ♦సఁగ్చెను దాల్తురు దీని వారుణుల్. 67

ఆ. ఇందు ఛత్రగ్రహము♦నం దపాంపతి ఛత్ర, మగుఁ దమఃపరీత♦మయి ఘనాఘ
సంబురీతి శీత♦లాంబువుల్ గురియుచు, సకలజీవలోక♦సౌఖ్య మెసఁగ. 68

వ. మఱియు నిందనేకాద్భుతరూపంబులు దర్శనీయంబులై యున్నయవి గాని భవ
త్కార్యోపరోధంబు గాకుండం బోవలయుఁ గావున రిమ్మని వానిం దోడ్కొని
దైత్యదానవసేవితం బగుపాతాళంబునకుం జని. 69

పాతాళలోకవర్ణనము.

సీ. ఇయ్యది పాతాళ ♦ మెల్లసలిలపాత, మాఁగుటఁ బాతాళ ♦ మనఁగ నయ్యె
నిచ్చటిజలము లం♦దొచ్చి భయంబున, నాక్రోశ మొనరించు ♦ నఖిలజంతు
లిం దాసురాంగన♦ లెపుడు నీజల మాని, వెలుఁగుచుండును నిజ♦వీర్యమునను
నిలు నిహతవిపక్షు♦ లెల్లవేలువు లమృతముఁ ద్రావి మిగిలి♦దాని దాఁచి

తే, రీనిమిత్తమునఁ జెల ♦ వృద్ధి హీయము, నొంద నయ్యెను బ్రతిపర్వ♦ముందు నిందు
హాటకశిరో♦రుహుఁడగు నాదిత్యుఁ♦డఖిలజగము, బూరటిల్లఁగఁ బల్కుచుం♦బొదలు లేచి.

సీ. ఈవారిఁ ద్రావి యై♦శావత మది మేఘ,ములపై విమువ వర్ష ♦ ములరుచుండు
నిందు జలచరంబు ♦ లిందు పరిభం గోర్లు,చు సంతతము సౌఖ్య♦మున మెలంగుఁ

---

* వారుణులు = వరుణపుత్రులు.

భవలిందుఁ గొన్నిజం♦తువులు సూర్యపథం, జచ్చి బ్రదుకుచుండు♦నంజవడఁగఁ
జలివెలుం గుదయించి ♦ జగముపై వెదజల్లు, నిందలియమృత ంబు ♦ నెల్లవేళ
లఁ, వానవార్దితులై యిందు ♦ దోసకారు, లై నరక్కసు లెండలో ♦ గాని బంది
వెట్టఁబడియున్నవా రిట ♦ వివిధలోక,హితముపొంకెఁ దపించు భూ♦దేశ్వరుండు.

శా. ఎందేఁ బండి క్షుధార్తి బాపుకొని యె♦ల్లే దేనినేఁ గట్టి తా
మెందుం సర్వసమత్వ మంది ధరపై ♦ నింపొందుటల్ గోవితం
బిందుఁ గోవితు లైనవిప్రులు మహా♦ర్షిందుల్ జితస్వర్గులై
క్రందై యుందురు వేదకర్మితులు ము♦క్తప్రాణు లీక్షించి శే. 73

తే. సుప్రతీకాన్వయసపర్వ♦సూతము లగు,వారణస్థు లై రావణ♦వామనకుము
దాంజనాదు లీస్థానము♦నందు వెసల, కెంతయుం జాలి యుండె వీ♦ఱిఁ దెసూత
తే స్పష్టిమొద లీజలజాబుల ♦ నెనఁగుఁ బెద్ద,గు డ్రొక్కఁడు దీనివుట్టున్నఁ♦గూను నెనఁగు
నెఱిఁగి చెప్పినవాఁడు లే♦ఁడిది చలింప,దవియు దగ్గి యుండయి యోర్చు♦న ట జగంబు.

క. ఇచ్చో నీకన్నెకు జత,వచ్చెనువరు నరయుబుద్ధి ♦ వచ్చునె యనుచున్
ముచ్చటఁ జూపక సూతులి, వచ్చదు నా కిందు ననియె ♦ నారదుఁ డంతన్. 75

వ. కదలి హిరణ్యపురంబుకుం దోడ్కొనిపోయి పురుహూతసారథిం బొడగాంచి యి
ట్లనియె. 76

హిరణ్మయపురాభివర్ణనము.

సీ. ఇది హిరణ్మయపురం ♦ బెనఁగుచుండును దీని, విశ్వకర్మ మయుండు ♦ వెలయఁ జేసె
నిందు మాయానహ♦నిర్దిబుద్ధులు దైత్య,దానవుల్ పెక్కండ్రు ♦ తనిలి యుండ్రి
కాలకంజనివాత♦కవచాసురులు నురా,జేయులై యిచట వ♦సింతు రిచ్ఛ
సివు గోముఖుఁ డను♦నీపుత్త్రుఁడును శచీ,విభుఁ డొడితిరి గాదె ♦ వీరిఁ దాఁకి
తే, చూడుము హిరణ్మయంబులు♦సురుచిరమణి,గణవిరాజితములు మహా♦గుణవిలసిత
ములు నసుజ్జ్వలములు వీరి♦లలితభవన,ములును శయనాసనంబులు♦పొలుపుమీఱు.

క. ఇందుఁ గలదైత్యదానవ,బృందంబులయందు మదికిఁ ♦ బ్రియము మగువానిఁ
సుందరి యగునీసుతకుం, బొందింప వరింతువట్టి ♦ పురుహూతసఖా. 78

క. నావును మాతలి యిట్లను, దేవర్షికు వైరు లైన♦దితిజులతోడఁ
భావింపను సంబంధము, గావింపను గాన నొండు♦కడ కరుగ నగున్. 79

వ. అనిన వల్లె యని నారదుం డటఁ దరలి సుపర్ణలోకంబునకుం జని మాతలి యిది
సుపర్ణలోకం బిందు వైనతేయపుత్రులు సుముఖ సునామ సునేత్ర సువర్చ స్తురుచి
సుబలు లనునార్వురును వంశకర్తలై వినతాకులం బభివృద్ధినొందు చేసిరి వీరిపుత్ర

పౌత్రులు సువర్ణచూడ నాగాశి దారుణ చండతుం డాసి లానల విశాలాక్ష కుండలి వం
కజి ద్వజినమ్మకంభ వైనతేయ వామన వాతవేగ నిమి మోనిమిష త్రివార నవ్త వార
వాల్మీకి దీపక దైత్యదీప పరిద్వీప సారస పద్మకేశ సుముఖ చిత్రకేతు చిత్రబర్హ మేఘ
హృత్కుముద దక్ష నర్వాంతక సోమభోజన గురుభారకిపోత సూర్యనేత్రి చిరాంతక
విష్ణుధర్మ కుమార పారిబర్హ హరి సుస్వర మధుపర్క హేమవర్ణ మలయ మాతరిశ్వ
నిశాకర దివాకర ప్రముఖులు శేతసహస్రసంఖ్యాకు లాశ్వేయవంశదీపకులై పుట్టి
నర్వలక్షణలక్షితులై నిజాక్షీణబలప్రభావంబున నిర్భృణులై ఋతియులట్లు క్రౌర్యం
బున కొడంబడి సర్పంబులం జంపి తినుచుండు రాజ్ఞాతిద్రోహంబునంజేసి బ్రాహ్మ
ణ్యంబు చెడినను విష్ణుభక్తిపరాయణులై ప్రవర్తిల్లుచుండు రిం దొకని నీకుఁ
జామాత్రం గావించుకొందువే యని వానియనుంకారం బెఱింగి వానితోడ రసాత
లంబునకుం జని. 80

రసాతలలోకాభివర్ణనము.

సీ. ఇది సప్తనుం బయి ♦ పొదలురసాతల, మిం దండు గోమాత ♦ పొందుపడఁగ
నమృతతృప్తం డగు ♦ నబ్జజువదనంబు, నందుఁ డి వ్వుట్టి నీ ♦ వావు సురభి
నాఁబడి వీనకు నే ♦ నాఁటికి మడ్రన, సారంబు తత్క్షీర ♦ ధారవలన
క్షీరనిధి యనంగఁ ♦ జెలఁగె హ్రదం బందు, ఫేనముం గ్రోలుచు ♦ ఫేనపు లన

తే, నొప్పునునిసత్తములు గొంద ♦ ఱుగతపము, చేయుచుండురు వారికిఁ ♦ జిత్తమంను
వేలుపులు పిచ్చలింతు రె ♦ వ్వేళ సురభి, కొదవె నాలుగుధేనువుల్ ♦ ముదము పొదల.

వ. సుహవయు హంసికయు సుభద్రయు సర్వకామదుఘయు ననునాలుగును గ్రమంబున
నాలుగుదిక్కులకుం జాలియుండె వీనిపాలు పాలకడలిం గలిపి మున్ను దేవదానవులు
మందరంబును మథించుటంజేసి యుం దిందిరయు నమృతంబు నుచ్చైశ్శ్రవంబును
గాస్తుభంబును గల్పకంబును లోనగునవి యుద్భవించె నీలోకంబునం గలసుఖం
బేలోకంబునఁదును లేదని పురాతనగాధ గల దని బోధించుచు నింపుక చని యిది
వాసుకిపాలితం బైనభోగవతీపురం బిది యమరావతికిం బోలు నిందు శ్వేతాచలని
భాకారుండు దివ్యభరణభూషితుండును జ్వలాజిహ్వుండు నై నిజఫణాసహస్రంబున
ధరాతలంబుఁ ధరించుశేషుం డధివసించు మఱియు నిట నానావిధాకారులు నానా
విధవిభూషణులు నేక ద్వి త్రి పంచ నప్త శత పంచశత సహస్రశీర్షులు సురసాపుత్రులు
నగువానుకి తక్షక కర్కోటక ధనంజయ ధార్తరాష్ట్ర కౌరవ్య కాళి యైరావ తార్యక
నహుష సుముఖ వ్యోముఖు లైనవెక్కండ్రు మహాభోగు లున్నవారు వీరిలోఁ జూత

మెవ్వరేని నీకూఁతుకుం దగియుందురే యనిన సంక్రందనసారథి నారదమహర్షిఁగాంచి సంతసించుచు నిట్లనియెఁ. 82

మాతలి నాగలోకమున వరుని వెదకుటకు.

శా. కౌరవ్యార్యకులందు ముం దగుచు వి॥ఖ్యాతద్యుతిం బొల్చుసి
గౌరాంగుం డెవఁ డేకులంబునను వే॥డ్కఁ జెంది యుండెఁ మహా
ధీరుం డీతనిఁజెల్లిదండ్రు లెవ రీ॥దివ్యుండు ఛ్వావ్యాకృతిం
దారుణ్యంబున నాతుకూఁతుమడిఁ బొం॥దం గాంచు నా నెంచెదఁ. 83

తే. అనుచు నారదుం డైరావ॥తాస్తేయధృఁ, డార్యకునిపౌత్రుఁడును జికు॥రాత్మజుండు
సుముఖుఁ డనువాఁడు వీఁడు వి॥శుద్ధచరితుఁ, డైణవాముసుహోత్రుఁ॥డనుచుఁ దెలిపె.

క. తెలిపిన మాతలి యిట్లను, సలలితమతి యైనవీని॥నంబంధంబుఁ
గలిగింపు మెద ముదంబున, నలరెడు నన నతఁడు పలికె ॥ నార్యకుఁ గనుచున్. 85

నీ. ఇతఁడు దేవేంద్రున ॥ కిష్టసఖుండు మంత్రియు నూతుఁ డై వేర్మి ॥ దేలువాఁడు
మాతలి యనువాఁడు ॥ మఘవంతు డెక్కటి, సమరంబులఁ వీని॥సాయమునను
విజయమ్ము నొందును ॥ వీనిపూర్వీమేటి,పవనాశ్వముల తేరు ॥ జైత్ర మూర్తి
వీనికి గుణకేశి ॥ నా నెప్పకన్నియ, కలదు రూపగుణాది॥విలసిత యయి

తే. దాని నీపౌత్రునకు నీయఁ ॥ దలఁచి వచ్చి,నాఁడు తండ్రిని బాసిన॥వాఁడ యైన
నిన్ను నై రావతునిఁ జూచి ॥ నెమ్మనముఁగ, దగినసంబంధ మనుచును॥దనరుచుండె.

మ. ఎదకుఁ వచ్చినయీని పౌత్రునకు న॥య్యిందీవరాక్షిం గొనం
గఁ దలంపం దగు నామె మీకులమునం ॥ గన్పట్టినం జక్కియిం
టఁ దగఁ లక్ష్మియు నింద్రునింట శచియుఁ ॥ దళ్కొత్తి ట్లుండు నీ
మదఁ గా దంచను కింద్రసారథిని స॥మ్మానింపఁగా నొప్పెడిఁ. 87

వ. అని న హర్షదైన్యంబులు మనంబునం బెనంగొన నార్యకుండు నారదుం జూచి యిట్లనియెఁ. 88

చ. సురపతియంతవానిరథ॥చోదకుఁ డై తగువీనిమైత్రికిం
గర మనురక్తి నొందెదను ॥ గాని విచార మొకంత గల్గెఁ
గరుణుఁడు వీనితండ్రి దిని ॥ క్రమ్మఱి వచ్చునెలఁ భుజింతు నీ
తరుణి నటంచుఁ బల్కి చనె ॥ దానఁ బ్రమోదము గాదు దీనికిఁ. 89

వ. అని చెప్పిన విని మునీశ్వరనూతుం డార్యకుం జూచి వీనియందు నాకు జామాతృ భావంబు స్థిరీకృతం బయ్యె నీ విందులకుఁ గొందలం బందకుము వీని మాతోడం

బంపుము నే నింద్రునకుం జెప్పి వీనిం జిరాయురుపేతుం జేయుదు నని యొడంబ
డిచి సుముఖుం డోడ్కాని నారదసహితుండై భాగ్యవశంబున నింద్రోపేంద్ర లో
క్కచోఁ గూడియున్న సమయంబునం జని కార్యంబు నివేదించుటయు ననుగ్రహించి
విష్ణుండు జిష్ణుం జూచి నీవు వీని కమృతం బొసంగి యమబలం దొక్కరునిం జేసి
వీరిమనోరథంబు దీర్పు మని నియోగించినం బురందరుండు వైనతేయపరాక్రమం
బునకుం దలఁకి దేవా నీవ యిక్కార్యంబు దీర్పు మనిన నారాయణుండు నీవు చరా
చరంబుల కధీశుండవు నిన్నుఁ గా దనువా రెవ్వ రని నిర్బంధించుటం జేసి యతం
డమృతప్రాశనంబు సేయింపకయ యముఖునకుఁ బరమాయుర్దాయంబు ప్రసాదించె
నంత మాతలి తనకూఁతు నాతని కిచ్చి పెండ్లిచేసె నార్యకుండును నారదుండును నంత
సించుచు దేవరాజుం బూజించి యథాగతకృతగమనులై రనంతరంబ నాగాంతకుం
డదియంతయును విని నితాంతక్రోధసంరుద్ధాంతరంగుండై పటువాతంబున భువనంబు
లెల్లం బ్రకంపింపంజేయుచు వానుదేవ్యనితో నున్నవానవునొద్దకు వచ్చి పెచ్చుపెరి
గినమచ్చరంబున ని ట్లనియె. 90

మ. భగవంతుం డగు బ్రహ్మదేవుఁడు దయం ♦ బాటించి మాజాతికిఁ
దగఁ జేసెఁ భుజగాశనం బది చెడం ♦ దై్రలోక్యనాథుండ వీ
వగుదే నిట్లు మదీయవృత్తికిని బ్ర♦త్యాఖ్యానముం జేయుదే
యిఁగ నే నింతటివాఁడనై జగమునం ♦ దేరీక్ జీవించెదఁ. 91

ఆ. వృత్తి కొరులచెంత ♦ భృత్యత్వమును బూనఁ, జాల దీన నాదు♦జనము నేను
నెట్లు బ్రిదుకువార ♦ మిటఁ గారణము విష్ణు, దేవుఁ డనఁగ రాదు ♦ నీవ నూవె. 92

ఉ. నీ వదితిప్రభూతుఁడవు ♦ నే వినతానుతుఁడం దలంపఁగా
నీవును నేను గశ్యపము♦నింద్రునివృత్తుల మగ్రజుండ నే
నీ వనుజుండ వౌదు పత♦గేంద్రుఁడ లోకము లెల్ల మోయు మో
శేవ గలాఁడ నేను మును ♦ జేసినచేత లెవం డెఱుంగఁడో. 93

మ. దితినంజాతులఁ బెక్కురం దునిమితిఁ ♦ దే వేంద్రుఁడఁ నేను నా
జత యెవ్వా రని గర్వ మందెనవు నా♦సామర్థ్య మగ్గింపవే
శ్రుతసేనుండు సురోదనాముఖుఁడు కూ♦రుం డైనకాలాత్ముఁడుఁ
నుతగా నెందఱనో వధించితిని న♦న్నుం జూడ వావంతయున్. 94

తే. నన్నుఁ బోలుబలాఢ్యులు ♦ నన్నుఁ బోలు, భారసహులును లే రని ♦ పలుక నేల
లీలమైఁ ద్రిలోకేశుఁడై ♦ ప్రకాలునిన్ను, నొక్కయీఁతన మోయఁగా♦నోపియుందు.

ఉ. తమ్ముఁడ వయ్యు నిట్టినను ♦ దక్షుని రాక్షసవంశఘన్మరు
నెమ్మదిలోన సీ పెఱుఁగ♦నేరక నావగుభోజనార్థముఁ
బమ్మగఁ జేసి నా కిటు ల♦వజ్ఞ నొనర్చినరీతి శ్రీతి గో
పమ్మున నైన న న్నెఱుఁగు♦వాఁ డెవఁ డుండెడు నోయి వానవా. 96

వ. అని గర్వించి పలికిన విని గర్వించుచుం బాంచజన్యధరుండు గరుత్మంతునిం గాం
యి ట్లనియె, 97

విష్ణుండు గరుత్మంతువిగర్వం బడుపుట.

శా. చాలుం జాలుఁ బురే ఖగేశ్వర భవ♦చ్ఛ్రోక్తు లాత్మస్తవా
భీలంబుల్ భువనైకవీరులు వినఁ ♦ విఖ్యాత మయ్యె న్ననుం
దై ్రలోక్యంబును మోయుఁజాల దని చి♦త్తంబయ్యె సీ వోపుదే
నిలా నెల్లను జూతుఁగాత మనుచు ♦ నిష్ణుండు రోచిష్ణుఁడై. 98

మ. తనసవ్యేతరవా స్తముం గరుడిన్కఁ♦ధంబందు నెక్కించి వె
ట్లిన చిట్టూర్చుచు ప్రేఁగునఁ బ్రివశుఁడై ♦ డీల్పట్టుచి త్తంబుతో
డను త్రెక్కల్ విడఁబాటు నో ర్రెఱుచి గా♦ఢప్రక్రియం గ్రక్కుచుం
దను వెల్లకఁ బడఁకఁ జిత్తచనుఁడునై ♦ తాఁ ద్రెళ్లె నల్లార్చుచున్. 99

వ. అట్లు త్రెళ్లి విహ్వలుండై దీనుం డైనపన్నగాశనుం డావన్నప్రసన్నుం డైనపుండ
రీకాక్షు నక్షీణభక్తితాత్పర్యంబునం గని నమస్కరించి యి ట్లనియె. 100

మ. బలదర్పంబులు సెల్లె విహ్వలుఁడ నై ♦ భారంబునం దెల్లితిఁ
ఘనబాహాబల మోపువాఁడ ననునా♦గర్వంబు సర్వంబును
న్జనియె న్నాయుపరాధముఁ జయించి ప్రాణం బాఁగవే మ్రొక్కెద
మునిలోకాంచితపాదపీఠ కరుణా♦ముద్రీ జగద్రక్షకా. 101

తే. అనుచు నఱచిన నోడకు ♦ మని మురాది
కేలు దెమలించి గరుడుని♦కేలన సుప్ర
సాద మొనరించి స్నేహంబు ♦ పాముకొలిపె
నెపుము నిటు గాకు మని బుద్ధి ♦ యెనఁగఁ జెప్పి. 102

క. అప్పుడు వచ్చినసుముఖుని, నప్పురుషోత్తముఁడు గరుడి♦యూదలఁ బడఁగా
గుప్పెఁ బవాంగుష్ఠమునఁ, జొప్పడ నప్పాము మోయుఁ♦జామి యలఁ డెవుసుఁ.

వ. దుర్యోధనా దురభిమానంబున మిట్టిపమగరుత్మంతునంతటివాఁడు తనగర్వంబు
సర్వంబునుం దిగఁద్రావి యెట్టు లయ్యెనో వింటి కదా నీవు నీదురభిమానంబు మాని

దేవవుత్రు లైన పాండవులతో వైరంబు పెట్టుకొని ప్రాణంబులమీఁదికిం దెచ్చుకొన కీవాసుదేవునను గ్రహంబునకుఁ బాత్రుండవై కులంబు రక్షించుకొనుము మీనారదుం డింతకుం బ్రత్యక్షదర్శియై యున్నవాఁడు ప్రభవిష్ణుఁ డగునాదివిష్ణుం డీకృష్ణుం డని యెఱుంగు మని కణ్వుండు చెప్పిన నవ్వలుకు లాదరింపక కుటిలుం డగునుయో ధనుండు భృకుటీముఖుండై నిట్టూర్పు నిగిడించి రాధేయునిదిక్కు మొగంబై నిజో రుతలం బప్పళించుకొనుచు నట్టహాసంబు గావించి కణ్వమహర్షి గాంచి యిట్లనియె.

ఆ. ఈవ్రతాపమేల ♦ యే నెఱుంగుదు నెల్ల, దైవ మెట్లు సేయఁ ♦ దలఁచియుండె
నట్లు కాక మాన ♦ దంతయు మీరింత, చెప్ప నేమి వచ్చెఁ ♦ జెప్పఁ డయ్యఁ. 105

వ. అని యనర్థజాతనిర్బంధుండును బరార్థలోభమోహితుండును ననార్యకార్యాభిర తుండును మరణకృతనిశ్చయుండును బాంధుశోకవర్ధనుండును నై దుర్యోధనుండు వానుదేవ దేవప్రభావములమాటలు పాటింపకున్నంత నారదుం డతని కిట్లనియె. 106

తే. హితము సెప్పెడునహృద్యుఁడు ♦ హితము వినెడు
సుహృదుఁడును దుర్లభులు ధర ♦ సుహృదుఁ డుండ
కున్నచో బంధువుఁడు నుండఁ ♦ డెన్న హితము
సెప్పువాఁడును వినువాఁడు ♦ సొప్పు నుండ. 107

ఆ. ఎట్టినాఁడు విడని♦పట్టు పట్టఁగరాదు, పట్టువలనఁ జాల ♦ రట్టు వచ్చుఁ
దొల్లి గాలవుండు ♦ తొడిబడి నిర్బంధ,మునను బడినపాటు ♦ వినుము వత్స. 108

—●◆● నారదుండు దుర్యోధనునకు గాలవోపాఖ్యానము చెప్పుట. ●◆●—

తరు. మున్ను విశ్వామిత్ర♦ముని ఘోరతపము♦చొనరించునాఁడు ధ♦ర్మ్యుఁడు వానితపము
నెన్ని వసిష్ఠుఁడై ♦ యేతెంచి కాశి♦కేద్దాశిమంబున ♦ కిప్పు డాఁకొంటి
నన్నంబు పెట్టి న ♦ న్నరయుము నాఁగ ♦ నాతఁడు సంభ్రాంతుఁ ♦ డై చేసి చరువు
వన్నుగా నగువేఁడి♦పరమాన్న మవుసు ♦ భ క్తిమై నొనితెచ్చి భ♦క్షింపు మనియె.

వ. అసనం గృతకపిష్ఠుండు నే నింతకుమున్న యెరు లిడినయన్నంబు దిని తృప్తుండ నై యున్న వాఁడ ననల వచ్చి నీయన్నంబు నారగించెద నంతదనుక నీ విట్లు వేచియుండు మని యంతర్ధానంబు నొందె నంత నవ్విశ్వామిత్రుండు నవ్వాయసపాత్ర నాదలం గొని తదాగమనంబు ప్రతీక్షించుచుఁ బెద్దదవ్వు స్థాణువువలెం గదలక మారుతా శనుండై నిలిచియుండె నాసమయంబున గాలవుం డనుమునికుమారుండు వచ్చి వాని కతిగారవంబున శుశ్రూష గావించుచుండె నంత. 110

సీ. శతవర్షములు కడ♦చినినంత నెప్పటి,వలెవసిష్ఠాకృతి ♦ నలరఁ దాల్చి
ధర్మ్యస్వరూపుఁ డా♦ధర్మదేవత వచ్చి, వాయుభక్షుం డై న♦వాని నరసి

మానసంబున మెచ్చి ♦ వానిమస్తకమున, వాడక వేడిమి ♦ వీడ కున్న
పరమాన్నమును గొని ♦ భక్తించి కాశిక, ప్రీతుఁడ నై తి నీ♦చేత కనుచు
ఆ, నతఁ డనుగ్రహించి ♦ యరిగె నందున ఋతి,యత్వ మీఁగి బ్రాహ్మ♦ణత్వ మొంది
గాధిసుతుఁడు శిష్య ♦ గాలవు నీక్షించి,పలికె నిట్లు ప్రేమ ♦ గడలుకొనఁగ. 111
తే. వత్స నీచేతకుఁ మెచ్చు ♦ వచ్చె నీవు,పండితుఁడ వై తి చను మిచ్చ ♦ వచ్చినట్లు
నావుము గాలవుఁడు ముద ♦ మావహిల్ల, భక్తిభరితాంతరంగుఁడై ♦ పలికె నిట్లు.
ఉ. దక్షిణనీచేత వితీ♦థం బగుఁ గావున యజ్ఞకర్మముల్
దక్షిణతోడఁ గూడికొని ♦ తద్ద ఫలం బిను నట్లు విద్యలుఁ
దక్షిణ లేనివై చెడును ♦ నాకు గురుత్వముఁ గొన్న నీకు నే
దక్షిణ నీఁ దలంచితిని ♦ దావకవాంఛిత మెద్ది చెప్పుమా. 113
క. నావుము విశ్వామిత్రుఁడ, నీవలనం గొంటిఁ జూల ♦ నే శుశ్రూషల్
గావలయునట్టిదక్షిణ, లీ వలయునె దీని కెక్క ♦ నే యేవేనిఁ. 114
తే. వలదు గురుదక్షిణ యెనుఁగ ♦ వత్స నీవు, స్నాతకుండవు గాఁ బొమ్ము ♦నాకు వచ్చె
నీ వొనఁగెడు దక్షిణ♦లెన్ని యేనిఁ,మాఱుమాట లాడకు మనఁగ♦మతియు నతఁడు.
చ. శిష్యుఁడ యేమి కావలయు♦నో యచియింపుము దక్షిణార్థముల్
కష్టుకొని తెచ్చి యిచ్చి కుతు♦కంబునఁ బోయెద నంచు నెన్ని యేఁ
దడవలు మాన కాముఁబుము♦తం బురుడించెఁ దవాని కల్గుచుఁ
గనువడి నిట్లు పల్కెఁ గుశి♦కప్రభవుండు మహాప్రభావుఁడై. 116
ఆ. కాయమందుఁ జంద్రి♦కాంతియు నొకచెవి, నిందీవరకాంతి ♦ నొనర మెనఁగు
నశ్వరాజములను ♦ నష్టశతముఁ దెచ్చి,యిమ్ము దక్షిణార్థ ♦ మిత్తువేని. 117
వ. అని పీడ్కొల్పిన నతం డట్టిగుఱ్ఱంబుల నెందుఁ బడసెదు నోపుదునో గురుఋణం
బెట్లు తీర్చుకొందునో యని యెందంబునం గుందుచు నిద్రాహారంబులు మాని యిందు
నందుం దిరుగుచుఁ త్రిగస్థిమాత్రావశిష్టుండై. 118
చ. గురునకు దక్షిణార్థ మిడఁ ♦ బోరినగుఱ్ఱము లెందునేనియుఁ
దొరకకయున్న వో దురిత♦దుఃఖమునం బడిపోదు నిట్టినా
కరయఁగ నిదరా దెవుడు ♦ నాఁకలి గాదు సుఖంబు లేదు దు
ర్భర మగునట్టి దయ్యె మెయి ♦ భాగ్యము లేటికి భార్య లేటికిఁ. 119
తే. హరుల సాధింప నెది యుపా♦యంబు దోఁప, దేమి సేయుదు నెటు చొత్తు♦నేది దిక్కు
నాకు నీజీవనముధార♦ణమున ఫలము, లేదు గాన నంబుధిఁ బడి ♦ పోదు నింక.

తే. †ఆప్తహీనుఁడు నకృతార్థుఁ ♦ డాధిబాధి,తుండు ఫలశూన్యకర్ముఁడు ♦ దుర్హృదుండు
హీనసేవోపజీవి భూ♦యిష్ఠఋణున,మావృతుండును సుఖమొందు ♦ టరిది జగతి.

సీ. ప్రణయంబునకు సుహృ♦ద్ధనము గైకొని దాని,నీయఁ జాలనివాఁడు♦మృతసముండు
చేసెద ననిచెప్పి ♦ చేయకుండినవాని, కరయ నిష్టాపూర్తు ♦ లవి నశించు
నసృతంబునకుఁ జాలి♦నట్టిపాతక మొందు,గానఁగరాదు లో♦కములయందుఁ
దెలియఁ గృతఘ్నున ♦ కిలలోన నిష్కృతి, గలుగఁ బో దని వేద♦ములు వచించు

తే. నేను బాపిఁ గృతఘ్నుఁడఁ ♦ గృపణుఁడను న,సత్యవాదిని ఖలుఁడ నా♦చార్యకార్య
మాచరింపనివాఁడఁ నా♦ప్రాణములను, విసువ నుంటిని నరికంబు ♦ వడయ నుంటి.

తే. వేల్పులందొట్టి యెవ్వరి ♦ వేఁడలేను, వేడినఁ వారి లిత్తురో ♦ వేఁడ వీవు
లేదు హా మ్మందురో జన్న ♦ మీఁదరి నగు,వీరు న న్నాదరింతురో ♦ విత్త మిచ్చి.

వ. అని కొంత చనియంతలోన. 124

ఉ. ఎవ్వరి నాశ్రయింపఁ బని ♦ యేమి చరాచరభూతసంచయం
బెవ్వని రక్షణంబున ర♦హిం జనుచుండు సధీశ్వరుండు తా
నెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ ♦ డెవ్వఁడు వాని జనార్దనున్ హరిన్
దెవ్వనిభక్తిఁ గొల్చి చని ♦ దేశికరాజఋణంబుఁ దీర్చెదన్. 125

వ. అని నిశ్చయించియున్నసమయంబున నట నతనిబాలసఖుం డగుగరుముండు దర్శనం
బిచ్చి సంప్రీతాంతరంగుండై యి ట్లనియె. 126

చ. సుహృదుఁడ వీవు ని న్నిపుడు ♦ చూడఁగ వచ్చితి విష్ణునాశ్రిత
సుహృదభిలాషమున్ జలుపఁ ♦ జూచినవాఁడ సుహృద్వరుండు నీ
సుహితముఁ దీర్ప నాకు విధి♦చోదితకార్యము సూవె యోమహా
మహ నను నాపరిభావమును ♦ మానసమందు నెఱింగియుండవో. 127

వ. గాలవా నీవు నీకార్యంబున కేయేదిక్కునకుం బోవం దలంతు వాయాదిక్కునకు
నిన్నుం గొనిపోదు ర మ్మని మతియును. 128

—♦♦◆ గాలవునకు గరుత్మంతుఁడు ప్రత్యక్షమై పూర్వాది దిగ్విశేషంబు లెఱింగించుట. ◆♦♦—

తే. తనరు దిక్కులు పూర్వము ♦ దక్షిణమ్ము,పశ్చిమ మ్మత్తర మ్మన ♦ బ్రాహ్మణేంద్ర
యందు నందు విశేషము♦లమరియుండు,నందుఁ బ్రాగ్దిశే పేర్కొందు♦నాది వినుము.

సీ. *సవిత్రఁ డెం దుదయించి ♦ సావిత్రితో యజు,ర్వేదం బెఱింగించె ♦ విపులతతిఁ
దొలుదొల్త మతి యెందు ♦ వెలసి లోజంబున, నఖిలజగంబుల ♦ నావరించె

† దుర్హృదుఁడు = చెడ్డహృదయము గలవాఁడు. * సావిత్రి = గాయత్రి.

సాధ్యాదులకుఁ దవఃస్థాన మా నెట ధర్మచక్రమున్నులవర్తిష్ఠ ♦ నలువఁబడియె
హుతవహుఁ డెచ్చో నుఁ♦హుతహవ్యముం గొని, సకలదిక్కు-ల సుర♦నమితి కొనఁగు
తే, †నెచట దాక్షాయణులు పుట్టి ♦ రెచటఁ గశ్య
పుఁడు ప్రజలఁ గాంచె నెచట ఋ♦భుక్షుఁ డమర
రాజ్యము దభిషిక్తుఁడై ♦ క్రాలెఁ బూర్వ
మమరు లావరించుటఁ బూర్వ ♦ మయ్యె నద్ది. 180

సీ. అం దాదిసోమము ♦ నమరులు ద్రావిరి, హుతవహుల్ సంతృప్తి ♦ నొంది రందు
నం దభిషిక్తుఁడై ♦ పొందె నవ్వతి రాజ్య,మును నసిష్ఠుఁడు ఖ్యాతిఁ ♦ బొందె నందు
నందు హవిర్ధామ ♦ మూహరింతురు మును, లుదితారుఁ-డు ఖలాళిఁ ♦ జిదిమె నందు
నం దమరుల్ గొంద్రు ♦ యజ్ఞాదిభాగముల్, నాకపురద్వార ♦ మలరు నందు

తే, నందుఁ బోయిన నీకార్య ♦మగు నటంచుఁ,దోఁచెనేనియుఁ జైత్యము♦ఖోడ్కొనిచను
నాఁడ నిన్నని చెప్పి యం♦వై వస్వతేయుఁ,డలరఁ బేర్కొనె దక్షిణం♦బపుకు మతియు.

క. మున్ను వివస్వంతుం డొక,జన్నము గావించి యద్ది♦నఁ దక్షిణ గా
నెన్న నిడె గురున కందున, నన్నుత మగు దక్షిణాఖ్య ♦ సార్థం బగుచుఁ. 182

సీ. ‡పితృపథ మటఁ బ్రతి♦ష్ఠితము లోకత్రయ,మున నూష్మపులు వేల్పు♦లొనరుదు రట
లలి నుండు పితృదే♦వతలు విశ్వేలును నై దృ,తులు రాజఋషులనుఁ♦దోయములయి
తృటిలవాదిగఁ గాల ♦ మట నిశ్చయ మగు ద్వి,తీయధర్మద్వార ♦ మై యగు నది
ధర్మంబు నన్యాబు ♦ కర్మంబు నట కొవ్వ, కార్మికులకు నది ♦ గతి యనఁ దగు

తే, నచట మందరకుంజము♦లందు విప్ర,గృహములందును గంధర్వ♦ లెల్లనేఁ
గాన మొనరింతురట సా♦మగానము విని, రైవతుఁడు రాజ్య మిఁకఁ గి♦కాగి యయ్యె.

క. ఆవలనఁ సావర్ణియు, యూనక్రతుఁ డనఁ జేసి♦నట్టినియమమునఁ
వేవెలుఁగు దాఁట కుండెను, నేవేళఁ దానిమహిమ ♦ మే మన వచ్చుఁ. 184

సీ. అటఁ దపస్తప్తుఁడై ♦ యమరత్వమును గాంచె, రాక్షసేశ్వరుఁ డైన♦రావణుండు
వృత్రాసురుం డట ♦ వృత్తబుఁ జేసి, యింద్రశత్రుం డయి ♦ యెనక మొనఁగె
నందుఁ బొందినయెల్ల♦ప్రాణములుఁ బాండి, పంచవిధంబు లై ♦ పరఁగుచుండు
సుఖదుఃఖముల కది ♦ చోటు దుష్కృతకర్మ, లందు విక్లేశము ♦ నొందు చుండు

తే, రందు వైతరణీనది ♦ పొందువసును, నార్యుఁ డుదుండి వర్షించుఁ ♦ జుట్టి మరల
నుత్తరాయణగతుఁ డయి ♦ యుర్వి సర్వ,రనములం బీల్చుచుండు న♦రాగుఁ డగుచుఁ

† దాక్షాయణులు = దక్షపుత్రికలు; ఋభుక్షుఁడు = ఇంద్రుఁడు. ‡ ఊష్మపులు = ఆవిరిం దినువారు.

ఉ. ఆకట నే నటన్ మెలఁగు♦నట్టిఁడ నై గజకచ్ఛపంబులన్
వీకమెయిన్ వధించి తిని ♦ విక్రమవంతుఁడ నైతి భాస్కరుం
డాకడి నుండి చక్రిధనుఁ ♦ డవరపుత్రునిఁ గాంచె ముగ్ధతం
డే కపిలుండు సాగరుల ♦ కెల్ల మహర్షిని గూర్చినట్టిఁడున్. 136

తే. అదట శివ యనుబ్రాహ్మణి♦యఖలవేద,ములు సదివి సిద్ధిఁబొందె న♦ప్పాంత భాస్క
రాగ్నుల కభేద్య మగుతమం ♦ బలరఁ గ్రాలు, వాసుకిపా♦లితభోగ♦వతిపురంబు. 137

క. ఇది యాదక్షిణదిశకుం, బొదలెడుమార్గంబు నీకుఁ ♦ బో నిష్టమొ చె
ప్పుదువే కాదేఁ బల్కిమ,పదముం బోర్కొఁందు వినుమ♦వహితాత్ముఁడ వై. 138

క. దినవహ్నిమభాగంబున, వనజప్రియుఁ డఁదుఁ దనదు♦వరకిరణము లె
ల్లను విడిచినకారణమున, ననువొందుం దిక్కు♦ పశ్చి♦మాహ్వయముగ నై. 139

సీ. *అచటఁ గశ్యపునాజ్ఞ ♦ నభిషిక్తుఁడై జల,రక్ష సేయుచుఁ బాశి ♦ రాజ్య మేలు
నందు షడ్రసముల ♦ నానిచందు్రఁడు శుక్ల,పక్షబునం బుట్టి ♦ పరిబలుచుండు
నట వాయునంయుతుఁ♦డై దైత్యు లెందఱో, కదల నేరక యుండు♦ గర్వ ముడిగి
కడసంఁ ప్రసరించు♦కడ నస్తశిఖరిపై, భ్రణతుఁడై సూర్యుండు ♦ పతిఫలించు

తే, సంజవడ నిద్రయా♦ను రాతి♦ నరగి వచ్చి, యాయుర్ధమును హరించు♦నఖలజనుల
కచట నిదిరించుదితిగర్భ ♦ మచలభేది, వ్రక్కలింప మరుద్గణ ♦ మొక్కఁ డొదవె.

సీ. అట హిమవన్మూల ♦ మది ముందరముదాఁక, వ్యాపించు నంతము ♦ వడని దగుచు
నటఁ గనకాంబురు♦హాంచితం బగునబ్ధి,కడఁ బాఁడిఁ బీదుకును ♦ గామసురభి
యట సముద్రమునందు ♦ నగపడు రాహుక,బంధము శశిసూర్య♦భయద మగుచు
నట నదృశ్యుం డైన♦హరిరోము డనువాని,గాంధర్వ మది వినఁ ♦ గలుగు నెవుడు

తే, నచట హరమేధనునిపుత్రి♦యగుధ్వజవతి,మిహిరశానమున మింట♦మెలఁగుచుండు
నచట వాయ్వగ్ని వారివి♦హాయసమ్మ,లాహ్నికము నైతి మగుదుఃఖ♦మడఁచివైచు.

క. అచ్చటనుండి సూర్యగమనంబు తిర్యక్ప్రచారంబు నొందు నం దష్టావింశతిరాత్రం
బులు నక్షత్రంబులును నాదిత్యమండలంబు నొంది సోమనంయోగంబున వెండియుం
బాయుచుండు నదియే ప్రపంచులకును సాగరంబులకును నుదయస్థానం బటఁ బన్న
గేశ్వరుం డగుననంతునినివేశనంబును ననాదినిధనుం డగునారాయణునినికేతనంబును
ననలసఖుం డగుననిలునాయతనంబును మరీచిపుత్రుం డగుకశ్యపమహర్షి మహితా

---

* * శి=వరుణుఁడు.

శ్రీమంబు నున్నయవి చూపు మిది యేతన్మార్గంబు నీ విందుఁ బోవుదువేనిం
బొమ్మ్ము కాదేని యుత్తరదిగ్విశేషంబు లెల్లం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 142

ఆ. పాప ముత్తరించి ♦ పడయంగఁ జేయు ని, శ్శ్రేయసంబు గానఁ ♦ జెప్ప నొప్పె
ను త్తరం బనంగ ♦ ను త్త మో త్తమ మైన, దిగ్వరంబు సకల♦దిక్కులందు. 143

తే. పూర్వపశ్చిమదిఙ్మధ్య♦భూమి యగుట, నుత్తరహిరణ్యనూర్గ ము♦య్యుత్తరమున
మధ్యమం బని పేరొందె♦మనలఁ డుమ, నధముఁడు నధార్మికుఁడు ఖలుం♦డైన వాఁడు.

సీ. అట బదర్యాశ్రీము♦నందు బ్రహ్మయు నరనారాయణులు ననుఁ♦వార లుందు
వటులు నచ్చో హిమ♦వత్ప్రస్థమున మహే,శ్వరుఁ డగ్ని నా వెల్లుఁ♦బ్రకృతిఁ గూడి
దేవగంధర్వసం♦సేవితుం డయి మహా,విష్ణువు మాయచే ♦ వెలుఁగు నచట
నభిషిక్తుఁ డయ్యె న♦య్యనులపతి దేశము,నఁ ద్విజరాజుగా ♦ నలినవైరి

తే. యందు నగనమ్యతం బగు♦నమలగంగ, శివుఁడు దలఁ దాల్చి పుడమికిఁ ♦ దేర ననిచె
నచట జనియించి పార్వతి♦యభవుఁగూర్చి, తప మొనర్చె జగం బెన్న♦నెపుడు విడక.

సీ. అట నున్న కైలాస♦మందుఁ గుబేరుండు, యక్షరక్షఃపతి ♦ యై తలిర్చు
వైఖానసాశ్రమ♦ధరితత్రైత్యరథంబు, మందాకినియు నందుఁ ♦ బొందుపడును
గదళీవనంబు సౌ♦గంధికవనమును, సంతానవృక్షముల్ ♦ చనెడు నందుఁ
గామభోగ్యంబులు ♦ గలవు సిద్ధవిమాన,ములు వేనవే లందు ♦ లలిఁ దలిర్చి

తే. యందు నప్తమహర్షులు ♦ పొందువడి ర,రుంధతీదేవి ఋషులందు ♦ రూఢి మెఱయు
స్వాతి యుదయించు నాచక్రి♦జలజభవుఁడు, సప్తతంతు వొనర్చి ప్ర♦శస్తిఁ గాంచె.

వ. ‡అందుఁ జంద్రసూర్యాదిగ్రహంబులు నక్షత్రంబులును నిత్యంబుఁ బరివర్తనంబు గావించు నట నున్నగాయంతికాద్వారంబును ధ్రువమాను లగుమహాముని లజ వ్రంబు రక్షించుచుండు శైలబిలస్థానంబున విష్వక్సేనభాగధాన లగునప్సరసలు పదుంపుర్వి జనించి రాప్రదేశంబున హరి త్రివిక్రమావతారంబునఁ ధారణీక్రమ ణార్థంబు వెట్టినవిష్ణుపదంబు గల దట నుశీరబీజస్థానంబున జాంబూనదసరంబున మరు త్తుం డనురాజర్షి జన్మం బొనరించె నచ్చోట జీమూతుం డనువిప్రర్షి తనకుం దొర కినజైమూతం బనుకనకాకరంబు భూసురాధీనంబు గావించె నందు దిక్పా లురు పరితిదినంబునుం గూడి తమతమకార్యంబులు నిర్వహించుకొందు రని యిట్లగ రుత్మంతుం డెల్లదిక్కుల నెఱింగించి మన మివు డెందుఁ బోవుద మెఱింగింపు మనిన గాలవుండు ధర్మచక్షుస్సులు గల్గి దేవతాసాన్నిధ్యంబున కైనపూర్వంబునఁ బూర్వ

* సప్తతంతువు = యజ్ఞము: ‡ క్రమణము = కొలత.

మరుగ నిట్టం బనుటయు నతం డతనిం దనవీపున నెక్కించుకొని గగనంబునకు లంఘించి మహావేగంబునం బఱచుచుండం గాంచి శీకుండై గాలవుం డిట్లనియె.

గాలవుండు గరుత్మంతునితో జేరాటనంబు సేయుట.

సీ. వఱచునీరూపంబు ♦ పార్శ్వంబున సహస్ర, భానునిరూపంబుఁ ♦ బరిఢవించుఁ
బఱ్ఱువాతాహతిఁ ♦ వృక్షము లెల్ల ని, న్ననుసరించెడునట్లు ♦ లయ్యెఁ గనుము
వనధులుం గొండలు ♦ వనములుఁ మనతోడ, వచ్చునట్టిన యయ్యె ♦ నుచ్చలించి
నాగనక్రాదులతో ♦ గగనంబున, నెక్కి మట్టాడెడు ♦ నెల్లజలధు

తే, లివుడు నీతెక్క మ్రోతచే ♦ నెంతయేని, నాచెవులు వీరిలేఁ జెవు డయ్యె ♦ నాదుకన్నుఁ
గవకుఁ జీకట్లు గా కొండు ♦ గానరాదు, భ్రమణ మొందు మనం బది ♦ బమ్మరిల్లి.

ఉ. నీతను విట్టు లుండు నన ♦ నేరను గాని త్వదీయనేత్రముల్
జాతిమణుల్ బలెఁ బెలిఁగి ♦ సారెకును న్నిఱుమిట్లు గొల్పెడుఁ
నీతనునంభవాగ్ని ధర ♦ణీధరముల మెల్ల వెలుంగఁజేయు నే
నీతతిఁ దాళఁజాల నొక ♦యించుక నీగమనంబు నాఁగవే. 149

మ. అటు గాకుండిన నాకు మృత్యుముఖమం ♦ దొనట్టిచందం బగుఁ
గట! గుర్వర్థము నాదుబాస వితమై ♦ గన్పట్టు నే దుర్గతిఁ
బటతాటంబుగఁ బొంద నై చెడుదు నో ♦నీ ద్రోహవాధీశ య
క్కటికం బేర్పడ నన్నుఁ జూడు మనుచుఁ ♦ గాటంబు గుయ్యెట్టుచున్. 150

క. నవ్వుచు నవ్వినగేంద్రుఁడు, జివ్వునఁ జనుచుండి యిట్లు ♦ తిచ్చపడి మదిఁ
నెవ్వగ నొందకు మరణం, బెవ్వలనఁ వచ్చుఁ గాల ♦ మేర్పడ కుండఁ. 151

వ. నీ కంతభయంబయే నడె నముద్రాంతికంబున ఋషభ పర్వతంబు గల దందుఁ గొంత సేవు విశ్రమించి భుజించి పోవుద మని నిమేషాంతరంబున నవతరించి గాలవుం డించె నంత వా రిర్వురు నాచ్ఛాంతంబునఁ దపంబున్నకొండిలి యను బ్రాహ్మణిం గాంచి నమస్కరించి తత్కృతాతిథ్యంబు గ్రహించి మంత్రోపబృంహితసిద్ధాన్నంబు భుజించి భూతలంబున శయనించి ముహూర్తాంతరంబునన మేలుకాంచి గమనోన్ముఖు లై రంతలో గరుత్మంతుండు దనతనూరుహంబు లన్నియుం డుల్లి యొడ లెల్ల మాంసపిండోపమంబై యుండం గాంచి గాలవుండు విషణ్ణహృదయుండై యిది యేమి నీ కిట్లయ్యె నయ్యో మన మిం దెంతకాల ముండఁగలయునో కదా యిది యం తయు నాదురదృష్టంబ కాని వేఱు కా దని వగచుచున్నం గని పన్నగాశనుండు శాం డిలిం బోల్కొని యతని కిట్లనియె. 152

తరుమోడ. కడఁకతో నీదేవి ♦ కమలజాండమున్న ♦కడకును విష్ణుని♦కడకును మృడుని
కడకును ధర్ముని♦కడకును నిన్నుఁ ♦ గయికొని పో నెంతుఁ.♦ గాన లోఁ గనలి
కడుకొని కోపియించెఁ♦గాఁబోలు నీమెఁ♦గము భక్తి భజియింతుఁ ♦ గాక చను నామె
కడ కేగి ప్రణతుఁడై ♦ గరుడుండు తల్లి ♦ కాచిరక్షింపవే ♦ కరుణ నన్ సైఁచి. 153

వ. అని యనేకవిధంబులం బ్రార్థించిన, బనన్నయై శాండిలి వాని నెప్పటియట్ల గావించి మముఁబోంట్ల కపచారంబు గావింప కుండునది యని చెప్పి యంపి పుచ్చె గరుత్మంతుండును దొంటియట్లు బలవీర్యసమన్వితుండై శాండిల్యానుమతంబు నడసి గాలవుం గొని చనియె సమ్యగ్దర్శనంబున విశ్వామిత్రుఁ డెదురుపడి వైనతేయుండు వినుచుండ గాలవుం బిలిచి నీయిచ్చగురుదక్షిణకై ప్రతీక్షించుచుంటి నని యథేచ్ఛం జనియె నంత సుపర్ణుండు గాలవా నీచేత ధనంబు లేక ఘోటకంబులం బడయుటరిది ధనార్జనం బవశ్యకర్తవ్యంబు గావున మన మిపుడు సోమాన్వయాభరణుండును నహుష పుత్రుండు నగుయయాతికడకుఁ బోవుద మాతండు ధర్మాత్ముండు నాకు మిత్రుండు నీమనోరథం బీడేర్చు నని వానిం దోడ్కొని ప్రతిష్ఠానపురంబున కరిగి యయాతిం గని తమవచ్చినకార్యం బెఱిఁగించి యిట్లనియె. 154

గాలవుఁడు గుఱ్ఱంబులకై యయాతిని యాచించి మాధవి యనుకన్యం గొనుట.

ఉ.*నాహుషరాజ గాలవుఁడు ♦ నాఁబడు విప్రసుతుం డితండు వి
ద్యాహతకల్మషుండు కుశి♦కాత్మజశిష్యుఁడు నాకు మిత్రుఁ డు
త్సాహముతోడఁ దాన గురు♦దక్షిణ నీయఁ దలంచి వీథిసం
దోహము నీయఁ జాలక ని♦నుం గన వచ్చెను దగ్ధనార్థి యై. 155

క. నీవలన భిక్షుఁ గైకొని, దేవాభుఁ డితండు గురుని♦దెస ఋణముక్తుం
డై వెలయఁ జేయుఁ దప మది, గావించును నీకు శుభము ♦ ఘనతరకీర్తీ. 156

ఉ. దాతవు నీవు పాత్ర మగు♦ధారణిదేవుఁ డితండు దానముల్
ఖ్యాతికి వచ్చు శంఖమునఁ ♦ గ్రాలెడుదుగ్ధమురీతిఁ బూతమై
భూతలనాథ నీతపము ♦ పూర్ణతఁ గాంచినయట్టి దౌను నా
నాతఁడు గాలవుం గరుడి ♦ నారసి యిట్లను సత్యసంధుఁడై. 157

మ† కల రర్కాన్వయసంభవుల్ నృపతు లీ♦హ్మాభాగమం దెందఱో
తులితశ్రీదులు వారిఁ గా దనుచు నెం♦దుం బొందఁగాఁ బోనినా

---

* నాహుషుఁడు = నహుషపుత్రుఁడు, యయాతి. వీథి = గుఱ్ఱము.

† శ్రీదుఁడు = కుబేరుఁడు.

కెలనం బొల్చితి రీరు ధన్యుఁడను నేఁ ♦ గీర్తింపఁగా నైతి మ
తృకులమున్ భావన యయ్యె దేశమును బే♦రొక్క నయ్యె నెయ్యంబునన్. 158

క. మీకోరిక చెల్లించుట, నాకున్ విధి యైన నట్టి♦నవ్యాశ్వంబుల్
నాకడన లేవు తొలుతన్, వానొనఁ దగునర్థ మివ్వుము ♦ వఱలదు నాకున్. 159

తే. అర్థి వచ్చి నిరాశుఁడై ♦ యరిగెనేని, భవనభర్తకుఁ గీడని ♦ పలికి రార్యు
లందునన్ యుష్మదాగమ♦నార్థ మెల్ల, మోహ మొనరింప నోప ఁక♦తాపులారఁ. 160

సీ. దీని కొక్కయుపాయ ♦ మేను గంటి వినుండు, గలదు మాధవి యనఁ ♦ గన్య నాకు
రూపయౌవనముల ♦ రూఢి కెక్కినయది, దాని సీగాలవ♦మాని కిత్తు
నీతఁ డాయమఁ గొని ♦ యేరాజునకు నైన, నిచ్చిన సామ్రాజ్య♦మేని యిచ్చు
వార్వంబు లనఁగ నే♦పాటి దౌహిత్రీలా,భము నాకుఁ గలుగు సి♦ద్ధక్కివలన

తే, ననుచు మాధవిఁ దెచ్చి యు♦య్యనుజవిభుఁడు
గాలవున కిచ్చి వీడ్కొ♦ల్పె ♦ గాలవుండు
గన్నియం గొని గరుడితోఁ ♦ గదలి చనియె
హరుల నీఁజాలునా శ్రేందుఁ ♦ బఱఁగు ననుచు. 161

ఆ. అంతలోన గరుడుఁ ♦ డశ్వములకు మ్రొగ్గి, యనువువఁపడియె నింకఁ ♦ జనియెద నని
వీడుకోలు వడసి ♦ వెన నేగె స్వనికేత,నంబుదారి పట్టి ♦ యంబరమున. 162

గాలవుఁడు మాధవిపలన గుఱ్ఱంబులం బడయుట.

శా. అంత గాలవుండును గొంత చింతించి కన్యానహితుండై యయోధ్యాపురంబున
కరిగి ప్రజాభికాముండై పరమతపంబున్నహర్యశ్వుం డనునిక్ష్వాకులరాజన్యుం
గని కన్యం జూపి నాకు నేకకర్ణసీలంబులు చంద్రికాభ్రంబు లగునెనమనూఱుహరు
వంబు లుంకువయిచ్చి దీనిం గైకొను మనుటయుం దదీయరూపశ్రీవిమోహితుం
డగునతం డాలక్షణవతిం గొన నెంచియు నించుకదైన్యంబు దోపఁ దనకడ నట్టిహా
యంబు లిన్నూఱుమాత్రమ కలవు వీనిం జేర్చి కొదవ కీతరాశ్వంబు లెన్నియేని సీ
కిచ్చెద నిచ్చిగురాకుఁబోఁడి నా కీ మ్మని ప్రార్థించిన గుర్వర్థంబు దానం బూర్ణంబు
గామికిం గొందలం బందుగాలవుం గని మాధవి యిట్లనియె. 163

ఆ. మునివరేణ్య నాకుఁ ♦ బుత్త్రులు గలిగినఁ, గన్యకాత్వ మిద్ది ♦ కదలకుండ
వర మొకండు మున్ను ♦ కరుణించె నొకమాని, న న్నినంగ నొప్ప ♦ నల్వురకును.

శా. ఇట్లు సమయంబుచేసి నన్ను వీని కిచ్చి వచ్చినగుఱ్ఱంబులం బుచ్చుకొని మతియు
నొండుచో నిట్లు చేయుచు వచ్చిన నీగుర్వర్థంబు సంప్రాప్తం బగు నాకును నల్వురు

కొడుకులు పుట్టుదు రనిన నతం డా నని సంకేతంబు సేసి హార్యశ్వున కచ్చంద్రాస్య నిచ్చి యశ్వంబులం బుచ్చుకొని వలసినప్పుడు గొంపోదు నని వాని వానికడన యుంచి గమించె హార్యశ్వుండును దానితోడం గ్రీడించుచుఁ గులదీపకుం డయిన కుమారుం గాంచె నక్కుమారుండు వసువులకన్న వసువసుత్తరుం డగుటంజేసి వసు మనసుండు నాఁ బరఁగె నంతఁ గొంతకాలంబునకు గాలవుండు వెండియుఁ వచ్చి మాధవిం గొనిపోయి కాశీశ్వరుం డగుదివోదాసునకుం దొంటియట్ల సమయంబు చేసి యిచ్చి యిన్నూఱు తురగంబులం బుచ్చుకొని వాని నందయుంచి చనియె నంత దివోదాసుండును స్వాహాయందు వహ్నియుఁ, బ్రభావతియందు భాస్కరుండును, శచియందు వానవుండును, రోహిణియందుఁ జంద్రుండును, నూర్మిళయందు యముం డును, గౌరియందు వరుణుండును, బుద్ధియందు ధనేశ్వరుండును, లక్ష్మియందు నా రాయణుండును, జాహ్నవియందు సముద్రుండును, రుద్రాణియందు రుద్రుండును, సరస్వతియందు బ్రహ్మదేవుండును, నదృశ్యంతియందు వాసిష్ఠుండును, సుకన్య యందుఁ జ్యవనుండును, సంధ్యయందుఁ బులస్త్యుండును, వైచర్చిలియందు నగస్త్యుం డును, సావిత్రియందు సత్యవంతుండును, బులోమయందు భృగుండును, నదితి యందుఁ గశ్యపుండును, రేణుకయం దర్చీకుండును, హైమవతియందుఁ గౌశికుం డును, దారయందు బృహస్పతియును, శతపర్వయందు శుక్రుండును, నూర్వశియందుఁ బురూరవసుండును, సత్యవతియందు ఋచీకుండును, సరస్వతియందు మనువును, శకుంతలయందు దుష్యంతుండును, ధృతియందు ధర్ముండును, దమయంతియందు నలుండును, సత్యవతియందు నారదుండును, జరత్కారువునందు జరత్కారుండును, బ్రతీచ్యయందుఁ బులస్త్యుండును, మేనకయం దూర్ణాయువును, రంభయందుఁ దుం బురుండును, శతశీర్షయందు వాసుకియును, మారుర్చయందు ధనంజయుండును, వైదేహియందు రాముండును, రుక్మిణియందు జనార్దనుండును, బోలె నాహుధవి యందు నభిమతక్రీడలం దేలుచుఁ బ్రతర్దనుం డను నొక్కపుత్రుం గనియె నప్పుడు గాలవుం డెప్పటియట్ల వచ్చి కన్యం గొనిపోయి భోజనగరాధీశుం డగునుశీనరునకు నెప్పటిచొప్పున నిచ్చి యిన్నూఱు వారువంబులం బుచ్చుకొని వాని నచ్చటన యుంచి చనియె నుశీనరుండును దానితోడ నానావిధభూధరకందరంబులందును నదీ నదపులీనప్రదేశంబులందును వాతాయనవిమానంబులందును గర్భగృహంబులందును వివిధనిధ్యానంబులందును రేయుంబవ ళ్లిష్టోపభోగంబులం దేలుచు శిబి యను పుత్రుం గనియె నంతలో నగ్గాలవుం డెప్పటియట్ల వచ్చి కన్యం దోడ్కొనిపోవుచుం

డక్క-నయిన్నూఱు గుఱ్ఱంబు లెక్క-డ లభించునో యని చింతించుచున్నంత నంత రిఱ్ఱుంబునుండి పక్షీశ్వరుండు సాక్షాత్క-రించి నీ వెంత ప్రయత్నించిన నిక్క-గొఱంత గుఱ్ఱంబుల నెందునుం బొందఁజాలవు వినుము మున్ను కాన్యకుబ్జదేశంబున కధీశుం డైన గాధిరాజకూఁతురు సరస్వతి యనుదాని ఋచీకుం డనుతపసి తన కాలుగా నిమ్మని యర్థించిన నతం డక్క-న్నెమిన్నకు శుల్క-ంబుగా నేకకర్ణనీలంబు లగు శ్వేతాశ్వంబులు వేయి యొసంగుము నీకోరినట్ల చేసెద ననుటయు నమ్మునీం ద్రుండు పల్లె యని వరుణాలయంబునకుం జని వరుణుం బ్రార్థించి యశ్వతీర్థంబున నశ్వసహస్రంబు వడసి వానిం దెచ్చి గాధి కిచ్చి కన్యావరిగ్రహణంబు గావించె గాధియు వానిం బొండరీకయాగంబున ఋత్విజులకు దక్షిణగా నొసంగె వారు నవ్వారుపంబుల నిన్నూఱు తీన్నూఱుగా మువ్వురురాజులకు విక్రయించిరి తక్కి-నయి న్నూఱును నష్టంబయ్యె నివుడు నీ కుపలబ్ధంబు లయిన వవ్వియే నీ పీయూన్నూఱుమ హార్ఘంబులం గొనిపోయి గురునకు సమర్పించి తక్కటివానికిం దొంటియ ట్లిక్క-న్ని య నిచ్చి కృతకృత్యుండవగు మనిన గాలవుండు దాని కియ్యకొని వైనతేయసహి తుండై తా నాయాచోటులం గలఘోటకంబులం గొని పాటలగంధితో విశ్వా మిత్రునికడకుం జని సర్వంబు నెఱింగించి నమస్క-రించి యిట్లనియె. 165

మ. ఇటు లారూన్నూఱుతురంగమంబులను నీ ♦ నీదేశికార్థంబు దీ
ర్చుటకుం దెచ్చితి నింక నిట్టిహరు లెచ్చోఁ గాని చూపట్ట వో
పటుతేజోంచితమూర్తి తక్కి-నశత♦ద్వంద్వంబునుం గూర్చు ని
చ్చటులాపాంగ నొసంగుదుం గొని ననుఁ ♦ సత్యవ్రతుం జేయవే. 166

వ. అని సమయం బెఱింగించి సమర్పించుటయు నతండు. 167

శా. అంతేవాసి వసంగ నీ వగుదు గు♦ర్వర్థంబు తీరెం గడుం
గ్లాంతిం బొంద క్రియార్థుఁ డైతి వనుచుం ♦ గైకొంచు నక్క-న్నియ-
సంతోషించుచు నష్టకాఖ్య సుతు నా♦చంద్రార్కయం దంది సు
స్థాంతుండై సతి నిచ్చి పుచ్చె నతనిఁ ♦ సంకేతకాలంబునఁ. 168

తే. అష్టకుఁడు తండ్రి యిచ్చిన♦యశ్వములను, బొంది సోమపురప్రభఁ ♦ బొందుపడిన
స్వపురమునఁ బట్టభద్రుండై ♦ సకలవైభ,వములతో రాజ్య మేలె ని♦వ్వనుధయందు.

వ.*గాలవుండును గరుడసమేతుండై మాధవిం దోడ్కొ-ని చని దాని దానితండ్రి కిచ్చి సుపర్ణాభ్యనుజ్ఞాతుండై తాను దపోవనంబున కరిగె మాధవియును గంగాయమునా

* ఇందున్న యయాతికథ విపులముగా నాదిపర్వమున పర్వసంగ్రహపర్వమున విస్తరింపబడినది.

నంగమంబునం దనకుఁ దండ్రి చేయించినస్వయంవరం బొల్లక యుపవాసదీక్షాది
వివిధవ్రతపరాయణయై తపోధర్మంబున నుండె యయాతియును బహుసంవత్సరసహ
స్రంబు లీధరావలయంబు పాలించి బహువిధయజ్ఞదీక్షితుండై స్వర్గంబునకు నిర్గ
మించి దుర్మానంబునంజేసి క్షీణపుణ్యుండై స్వర్గచ్యుతిం బొంది దేవదూతం
ప్రార్థించి తదనుగ్రహంబున సైమిశారణ్యంబున యజ్ఞదీక్షితులై యున్నవనుమునీ
ప్సితదర్శనశిబ్యష్టకనాము లగునిజదౌహిత్రులమధ్యంబునం బడియె నంతలో మృగచ
ర్యాక్రమంబునం బరిభ్రమించు మాధవి యట వచ్చి కొమరులనమునం బడియున్న
తన్నతండ్రిం జూచి వాని వారి కెఱిఁగించె వారును మాతామహునిఁ గారవించి
తమతమసుకృతఫలంబు లెల్ల వాని కొనంగిరి మాధవియునుం దండ్రికిఁ దనతపఃఫ
లంబునం దర్ధం బొనంగె నక్కాలంబున గాలవుండును వచ్చి నిజతపంబునం దప్తభాగం
బొనంగె నట్లు వా రందఱును దనకు సుకృతపూర్తి గావించిన నతనిఁ విగతజ్వరుం
డును దివ్యమాల్యాంబరధరుండును దివ్యాభరణభూషితుండును దివ్యగంధగుణోపే
తుండు నై దేవయానం బధిష్ఠించి దివంబున కరిగి పితామహులు గాంచి మీనా
నాచేసినసుకృతఫలం బంతయు నొక్కదుర్మానంబునం బోవునే యనిన నతనిమ
పోవు ననుటయు నాటనోలె నతనిఁ తనమర్మానంబు విడిచి తొల్లింటిచందంబున
నెల్లసౌఖ్యంబులం బొందుచు సురలోకపూజ్యుం డయ్యె దుర్యోధనా దుర్మానంబున
యయాతి మెట్లయ్యెనో నిర్బంధంబున గాలవుం డెట్లు వడెనో వింటివా నీ వట్టి
నిర్బంధంబును దుర్మానంబును మాని క్రోధంబువాఁడవు గాక పాండవులతోడ సంధి
గావించుకొని భూభవ్యసామ్రాజ్యం బేలుచు సుఖంబుము మనిన మొండితనంబున
నమ్మూఢుం డమ్మునులమాటలఁ దన నానాదంబు సూపుచుం గానున్నది కాక మానదు
మీ రింక నిట్టిమాటలు చెప్పవల దని నిరాకరించుటయు ధృతరాష్ట్రుం డుదరివడి
క్రూరాత్ముండు వీఁడు మహాములులమాటలుం బాటింపఁ డే నేమి సేయుదు నని
వగచుచు వాసుదేవునితిక్కఁ మొగంబై దేవా మందబుద్ధియగువీఁ డొంద తెన్ని
చెప్పినను వినకున్నవాఁడు నీ వైనను వీని ననునయించి బోధించి చక్కఁజేయు మని
ప్రార్థించిన జిత్తగించి రమాధవుం డాసుయోధనుం బిలిచి యిట్లనియె. 170

—◆◆◆— శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనునకు హితము చెప్పుట. —◆◆◆—

ఉ. ఓయి సుయోధనా శమము ♦ నుల్లమునం దలపోసి మీకు నే
నీయెడఁ బల్కువాక్యముల ♦ నెల్ల సమాహితచిత్తవృత్తి వై
నీయెడ నిల్పు మల్పులను ♦ నీచులు సేయుఁగ నైనకర్మముల్
బాయవు నక్కులంబునను ♦ భూసిలుమేటివి నీకటొప్పనే. 171

తే. నీప్రవృత్తి యధర్మమై ♦ నింద్యమై యనర్థదాయకమై ఘోర♦మై నవుస్త
బంధునాశకమై యుండెఁ ♦ బ్రాప్తివేఁడ, దాని విడనాడి శ్రేయము♦లూనవయ్య.172

చ. తులువలబుద్ధులం దగిలి ♦ దుష్టపథంబున మెట్టఁబోక పు
త్రులఁ బ్రియమిత్రులం బ్రజలఁ ♦ బ్రోచెదువాఁడవయేని పాండుపు
త్రులనరమైతి వై మనుము ♦ ద్రోణులు భీష్ములు బాహ్లికాంబికే
యులు గృపులుఁ మహీజనులు ♦ నుల్లమునం దగ మెత్తురిత్తఱిఁ. 173

మ. శ్రుతవంతుండవు నీవు నీపితృజనుల్ ♦ సూచించుచందంబునం
గృతకృత్యుండవు గమ్ము మే లగు ధరి♦త్రి న్నీకు లోకమ్మునఁ
మతిసుంతుండు విపత్తు లైనతిఁ రా ♦ మన్నించి మాతాపిత్ర
పితిపన్నార్థము నర్థసిద్ధి సుఖముఁ ♦ బ్రాపించి దీపించెడుఁ. 174

ఆ. తనకుఁ గూర్చుహితుల♦ధర్మోపదేశంబు, వినఁగ నొల్లనట్టి♦వెడఁగు తాను
దవకుఁ దోచినట్లు ♦ చని తులువలమాట, విని విపత్తు లంది ♦ వెగడు గుడుచు.175

క. ముఖ్యామాత్యులవాక్యము, సఖ్యంబునఁ జేసి వినక ♦ జ్ఞాతులతోడఁ
బ్రఖ్యాతవైరముం గొని, ప్రఖ్యాతిం గాంచఁ డెట్టి♦ప్రభుముఖ్యుండుఁ. 176

ఉ. పుట్టిన దాదిగా నెపుడుఁ ♦ బుణ్యచరిత్రులఁ బాండుపుత్రులఁ
గట్టిడి వై మహాపదలఁ ♦ గట్టుపడం బొనరించుచుఁ టి వీ
విట్టిడ వైన నీవయి నొ♦కింతయునేఁ బగ సేయఁ బోరు వా
రట్టివరాక్రమంబుగల ♦ రైనను శాంతమ సంతరించుచుఁ. 177

సీ. ప్రాజ్ఞుఁ డెవ్వుఁ దివర్గ♦భాసురంబుగఁ జేయు, నారంభ మపాజ్ఞుఁ ♦ డట్లు గాక
యుత్థకామంబుల ♦ నాశించి పోకడఁ, బెట్టు ధర్మంబు దా ♦ నెట్టియెడలఁ
బ్రాకృతుం డింద్రియ♦వశ్యుఁడై బాలుసి, పగిదిఁ గామంబునే ♦ తగిలి యుండు
ధర్మవిహీనుఁడై ♦ ధరణిఁ గేవల మర్థ,కామంబులను బూని ♦ ఖలుఁడు చెడును

తే, గ్రోధవశుఁ డయి యొండు గ♦న్నోఁగ లేక, చేయరానిపనుల్ చేసి ♦ చెనుట నిజము
నీవు పాండుపుత్రులపట్ల ♦ నికృతిఁ జేసి,నట్టిచేఁతలు కీడున ♦ కాకరములు. 178

ఉ. సంధి యొనర్పు పాండవుల♦సంగతి గల్గిన నీకు నెట్టిగ
ర్వాంధులు నైన వశ్యు లయి ♦ ప్రాంగణమం దరిగాఁపులై నినుఁ
బంధురభక్తిఁ గొల్చెదరు ♦ పార్థివతల్లజ సర్వకామముల్
నంధిలు నీకు రాజ్యరమ ♦ సతతముఁ నినుఁ గూడియుండెడిఁ. 179

క. సర్వసమర్థులఁ బార్థుల, గర్వంబున నవలఁ దోచి ♦ కర్ణాదులపై
నుర్వీభర మిడి భూతిం, బర్వం దలపోయు దిట్లు ♦ భావ్యం బగునే. 180

క. క్రుద్ధుడయి భీమసేనుఁడు, యుద్ధోర్వి న్మెట్టుచుండ ♦ నుండినసేనా
రుద్ధతి విడి పోదురు గా, కిద్ధం బగువాని మోము♦నేఁ గన నుండే. 181

ఉ. ఎక్కటికయ్యమందు జగ♦దీశ్వరు నీశ్వరు నొక్కతూకునన్
మొక్కడపడంగఁ జేసినస♦మున్నత తేజుఁడు పర్వసాచి కిం
విక్కడ మొక్కలీం డనఁగ ♦ నెంచెడుకర్ణుఁడు ద్రోణభీష్ములుం
దక్కినవారు నే రయినఁ ♦ దారు జయింపఁగఁ జాలియుందురే. 183

క. రిత్తజనక్షయ మేమిటి, కిత్తఱిఁ జేయంగ నెంతు ♦ వీ వోకుమతీ
మొత్త మయి వేల్పు లెత్తిన, నత్తేజోనిధుల గెల్వ ♦ నరిదియ నూవే 183

తే. *చివ్వ యగునేని యెల్లరుఁ ♦ జెడకపోరు, భ్రాతలన్ జ్ఞాతిబాంధవ♦వ్రాతములను
జూచుకొమ్ము కులఘ్నుఁ డీ♦శుంతుఁ డనుచు, నుర్వి నపకీర్తి పాలు గా♦కుండవయ్య. 184

చ. సిను యువరాజుగా నిలిపి ♦ నీజనకుండు సుహోమహీశ్వరుం
డసి మది నెంచి కొల్చుటకు ♦ నాన్యపనఁ దను లున్నవారు నీ
వనుఁగులమాట వెంటఁ జన ♦ నై నయిదోసులఁ బాండవేయులన్
జనువునఁ దెచ్చి రాజ్యమున ♦ సా మిడి పొం దొడఁగూడి నుండుమా. 185

—●●◆ భీష్మద్రోణాదులు దుర్యోధనునకు హితము చెప్పుట. ◆●●—

శా. అంతన్ శాంతనవుండు శౌరివచనం ♦ బౌ నంచు లో నెంచి దు
స్సాంతుం డైనసుయోధనుం బిలిచి వ♦త్సా వింటివే కృష్ణుఁ డ
త్యంతార్థప్రతిపత్తిగాఁ బలికె నీ ♦ కాబుద్ధి గాకుండినం
గొం తైనన్ సుఖ ముండఁజాల వని నా♦కుం దోఁచి వాకుచ్చితిన్. 186

తే. క్రీయములఁ బొంద నెంచిన♦ధీయుతుండ, వేని నున్యవశుండవై ♦ కానఁబడక
హరి వచించినవిధ్మమున ♦ నాచరించి, కులము రక్షించుకొనుమయ్యా♦కలత మాని. 187

మ. ధృతరాష్ట్రుండు సజీవుఁ డై ధరణిపై ♦ దీపించుచుండంగ నీ
వతికార్పణ్యముతోడ బంధుజులతో ♦ నత్యున్నతైరింబు బూ
ని తగం జెప్పినవాఁడమాట విన కీ♦నీ భ్రాతలుం జుట్టలున్
సుతులుం బోవఁ గులక్షయం బు సలుపన్ ♦ జూడంగఁబోఁ బాడియే. 188

ఆ. కావథంబు వట్టి ♦ కావురుషుఁడవై, మాద్యశులు ఎచించు♦మాటఁ గొనక
చెడఁ దలంపకయ్య చెప్పితి ♦ శోకాబ్ధి, ముంపకయ్య నీదు♦ముఖ్యజనుల.. 189

వ. అనిన నమర్షవశుండై బిట్టు సిట్టూర్పు నిగిడించుచుం గూరుచున్నదుర్యోధనుం
గాంచి చాపాచార్యుం డిట్లనియె. 190

---

* చివ్వ = యుద్ధము.

క. శౌరియు శాంతనవుండును, ధీరులు మేధావు లిట్లు ♦ తెలిపిరి నీకున్
వారలహితంబు చేకొని, ధారుణి మన నెంచవయ్య ♦ కార్పర్యమునన్. 191

ఆ. నిన్నుఁ బ్రోత్సహించుఁనీచు లెల్లరు పోరు, పడఁగఁ జూడఁ దలఁచు♦వార కాని
కర్జ మరయువారు ♦ కారు పరులనెప్పి, తవకు నెప్పియూనె ♦ తలఁచి చూడ.

తే. వానుదేవార్జునుల్ గల♦వలన విజయ, మగుట నిక్క-ము చెప్పితి ♦ నవల వగచి
ఫలముఁగాంచవుచుట్టాలఁ♦బజల నెల్లఁ, జంపుకొనఁగయ్య మాపంపు♦సలుపుమయ్య.

మ. జమదగ్నిప్రభవుండు నీ కివుడు వా♦త్సల్యంబునం జెప్పెఁ గృ
ష్ణమహత్వంబును జిష్ణుశక్తియును ద♦త్సర్వంబు నాలించియున్
గ్రిమముం దప్పినవాఁడ వైన నినుఁ దీ♦ర్పం జాలు నెవ్వాఁడు నీ
ప్రముదం బె ట్లగు నట్లు సేయు మిఁకఁ జె♦ప్పంబోము మే మెప్పుడున్. 194

వ అనఁ, తరంబ విదురుం డి ట్లనియె. 195

శా. నీకై శోకము నొందఁ గాని విను మీ♦నీతల్లియుం దండ్రియున్
జీఁకుల్ వృద్ధులు వీరికై నగతు ని♦న్నీ నీవు దుష్టుండవై
కాఁకఁజేసి కులక్షయంబు నలుపం♦గా డిక్కు-లే కార్తులై
శోకింపంగల రంచు నాయనము నే♦చుం జింత దావాగ్నియై 196

వ. అనంతరంబ సకలపరివారవృతుండై యున్నకన్నకొడుకుం బిలిచి ధృతరాష్ట్రుం డి
ట్లనియె. 197

మ. విను మోతండ్రి దయాళుఁ డీతఁడు జగ♦ద్విఖ్యాతచారిత్రుఁ డీ
తనివాక్యంబునఁజేసి శాంతమతివై ♦ తర్కింప కొం డమ్మహా
త్మునిఁ గాంఁ జేయుని గాన నేగి చెలిమిం ♦ దోతెచ్చి తత్ప్రీతిగా
జను ము ల్లైన సమస్తలోకమునకుఁ ♦ సౌఖ్యంబు సంధిల్లెడిఁ. 198

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబున భీష్మద్రోణాదులు వెండియును. 199

సీ. ఏకరథారూఢుఁ♦లై కృష్ణ లిద్దఱు, వీక సన్నద్ధులు ♦ గాకమున్న
గాండివంబుననుండి ♦ చండకాండంబులు, పిడుగులై నీమీఁదఁ ♦ బడకమున్న
కుంతీసుతాగ్రజు♦కోపధాత్రోక్తులు, నీదుసేనలమీఁద ♦ నిలకమున్న,
గదఁ బూని భీముఁడు♦గజయూథములమీఁద, బడి కుప్పఁగూల్చుచు♦నడకమున్న

తే, నకులసహదేవులు విరాట♦నందనులును, యజ్ఞసేనుఁడు నాత్మజు ♦ లాది గాఁగ
యోధవీరులు నీబలం♦బుక్క-డంప, దిగకమున్న సంధిం జేయ ♦ మొగిఁగుమార.

ఉ. మ్రొక్కిన నిన్ను ధర్మజుఁడు ♦ మూర్కొని మూర్ధము గ్రుచ్చి యెత్తెడున్
జక్కఁ గవుంగిలించెదును ♦ సారెకు భీముఁడు నవ్యసాచియున్

మొక్కెడు మూర్ధినందనులు ♦ మోమునుఁగే లెలఁగఁ భజింతు నీ
విక్కరణిం బొనర్చిన మహీక్షితు లిండఱుకు న్మదం బగున్. 201

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు మధుసూదనుఁ గాంచి యి ట్లనియె. 202

దుర్యోధనుండు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనతప్పులేమి నెఱిఁగించుట.

మ. *తగ వీక్షించి రచించు టొప్పు నెదియే ♦ దామోదరా నీవు నీ
భగతీనాథుఁడు భీష్ముఁడున్ విదురుఁడున్ ♦ జాపేజ్యుఁడున్ నన్నునే
లెగ నాడం గమకింతు పాండవులపై ♦ ద్వేషింతు నం చెంచి నా
దగుతిప్పో యది యొడ్లతిప్పో తలపోయం బోవ నెల్లప్పుడున్. 203

తే. పాండుపుత్రులపై నీకు ♦ భక్తి యగును, గాన నీ వెట్లు పలికినఁ ♦ గాని చెల్లు
వీర లందఱు నన్నేల ♦ వితఁగ నాడ, నాదునపచార మింతయు ♦ లేదు వినుము.

సీ. ద్యూతప్రియుం డయి ♦ యే తెంచి శకునితో, నాడి ధర్మజుఁ డోడె ♦ నఖలరాజ్య
మవలఁ బునర్ద్యూత ♦ మయ్యె నందును నోటు, పడుట వారికి వన♦వాస మయ్యె
నిందు నాత ప్పింత♦యేఁ గల్గునే వీరు, నీవును జెప్పంగ ♦ నేతురయ్య
మతియు నిష్టును వారు♦మాత్స్యపాంచాలాది,మనుజేం[1]దులంగూడి♦మత్సరమున

తే; వచ్చుచుండిరిమముఁ దాఁకి ♦ వారి నాఁగ,నేము సన్నద్ధులము గాక♦యెట్టులుండఁ
గలమొచెప్పుమేమున్నగ♦కర్మమునకుఁ,బూనుకొంటిమొవార లే♦పూనుకొనిరొ.

ఉ. మార్తురు దాడి గా నెఱిఁగి ♦ మానసమున్ గలజేఁడు వారికిఁ
గూర్తు నటంచు మొక్కఁడ జనఁ ♦ గూడునె హితియుఁ డైనవాఁడ నే
నార్తికి నై మహేంద్రుఁడ డగు♦నంతటివాఁ డెదిరించి వచ్చెనే
నోర్తుమ కాని బీరమున ♦ నోటిలఁబోము పరాఙ్ముఖమ్మునన్. 206

మ. కులధర్మంబునఁ జేసి బీరమున మా♦కుం జోరుఁ బ ముఖ్యమై
తలపోయం దగఁ గెల్తుమేని యసహ♦త్నం బై నరాజ్యంబునం
బొలుపుం గందుము కాదయే నరిధను♦ర్ముక్తాస్త్రపాతంబునన్
లలి మే నీగి సురాలయంబునను మే ♦ లైకొందు మెల్లప్పుడున్. 207

ఆ. పోర మేమకాని ♦ వారకాసీ రాజ్య, మేలుకొనుట యొకఁడు ♦ పోలుఁ గాని
మాకు సంధి యనెడు♦మాటయే గలుగదు, నిక్క మింతవట్టు ♦ నీరజాక్ష. 208

ఉ. బాలుఁడనై యొకీ♦తయును ♦ బ్రౌఢత లేక మెలంగునాఁడు మా
పాల వసించి పాండవులు ♦ పార్థివతల్లజు నాశ్రయించి సా

---

* చాపేజ్యుఁడు = ద్రోణాచార్యులు.

చాలు గ్రహించి రుర్వి యొక ఫక్కిని మా కది దక్కి నింక నీ
బోలదు వాడినూదియొన మో పెడినంతటినేలయేనియున్.

209

కృష్ణుండు దుర్యోధనునకుం బ్రత్యుత్తరంబు చెప్పుట.

క. అని తెంపరి నై పలికిన, విని వనజాక్షుండు కోపవిక్షతాక్షుండై
తనుహసన మెనగ నిట్లని, యెను దుర్యోధనునిఁ జేరి యెల్లరు వినఁగన్. 210

క. నీకోరినరీతిన్ రణ, మే కాఁగల దందు నీవు మృత్యుముఖం బా
లోకించుచు శరశయ్యం, గాకుండవు దిరుఁడ వగుము గలవారలతోన్. 211

చ. కొలఁదికి మీఱునెగ్గులను గూరిచి వారికిఁ దప్ప లేదు నా
వలన సమస్తదోషములు పాండవులం దగు నందు వక్కటా
తెలియకయున్నవారె జగతీపతు లెల్లను నిన్ను వారిన్
దెలియనిచోట నెట్లనుచుఁ దెల్పినఁ జెల్లును జెల్లునే యిటన్. 212

నీ. ఈవు పుట్టినకోలె నెగ్గులే వారికిఁ, జేసితి వినుము నీ చేత లెల్ల
విషము చెట్టించితి విషసర్పములఁ గఱి,పించితి కట్టి తోయించి తబ్ధిఁ
బ్రో ల్వెడలించితి పాలిపోవ లక్క యింటం జిచ్చు వెట్టించి తంజ కెడఁదఁ
గపటంపుజూదంబు గల్పించి సిరు లెల్లఁ, గొల్లగొట్టించితి తెల్లముగను
తే, దెలియ నీ లోకు లిట్లీవు పలుదెఱఁగులఁ, బాండవేయులుమరణింపఁబన్ని తెన్ని
యేని కీడులు నాత ప్పాకింత యైన, లేదు నీ దని వాదింతు వోదురాత్మ. 213

చ. పిలువనిపేరటఁబుగను బ్రోవుమడినేసి యుధిష్ఠిరుండు నీ
వలనికి వచ్చి జూఁదమును వర్తిలఁజేసెనె దోసకారి! నీ
పిలుపునఁ గాదె వచ్చె గుణవిఖ్యాతుఁ డాతఁడు జూద మాడ సౌ
బలు నికృతిం బొనర్చుటకుఁ బంచి హరింపవె వారిసంపదల్. 214

మత్తకోకిలము. ద్యూతి మాడెడువార లుడిన నుండ్రుగా కెవఁడేనియున్
భూతలంబున నీవలెం గుల భూషణం గలభాషిణిన్
భ్రాతృభార్యఁ బతివ్రతాం దల వట్టి యీడిచి కొల్వ్సినన్
నీతిమాలినచేత చేసిన నీచుఁ డొక్కఁడు గల్లునే. 215

చ. అడవుల కేగునాఁడు ముద మందుచు నీవును దుస్సహేనుఁడున్
జెడుగఁడు కర్ణుఁడుం దెగి వచించినవాక్యము లీసభాసదుల్
వెడచెవిఁ బెట్టియుండి రఁట ప్రేలరి! మీ రిటు లున్నఁ బాండవుల్
దొడిబడఁబోరు వీరు లయి తోఁచియు రాచికపుంశేవలన్.

216

---

* తనుహసనము = చిఱునవ్వు. † ఆంజు = భయపడు.

తే. ఇన్నితప్పులు చేసి నీ ♦ విట్లు మొండెకట్టెవై తల్లిదండ్రులఁ♦కఱపుబుద్ధు
లైన విని శాంతమతివి కా♦వైతి కానఁ, జేటుకాలము వచ్చెనీ ♦ కోటి కింక. 217

దుశ్శాసనుండు దురాలోచనంబు సేయుట.

వ. అనినం గటకటంబడి దుశ్శాసనుం డన్న కిట్లనియె. 218

శా. కుంతీసూనులతోడ సంధి నలుపం ♦ గోరంగ నీ వుండవే
నంతక్ శాంతనవుండు తండ్రియును ద్రో♦ణాచార్యుఁడుం గ్రుద్ధులై
పంతం బొప్పఁగఁ గర్ణునిక్ నిను ననుఁ ♦ బంధించి వీ రింతలోఁ
జెంతక్ జేరినశౌరిచేతి కిడుటల్ ♦ సిద్ధంబు రాజోత్తమా. 219

వ. అని చెప్పిన దాని కొప్పుగోలుగా నప్పు డప్పాపాత్ముం డగుసుయోధనుండు
మెండుగ నిశ్వసించుచు నిరపత్రపుండై యొండొకం డరయ నేరక వీతమర్యా
దుండై భీష్మద్రోణకృపబాహ్లికసోమదత్తవిదురజనార్దనాదుల నెల్ల ననాదరించి
లేచిపోయె నంత నతనితమ్ములు నమాత్యులు ననుచరులు లోనగువారు కొం
దఱు సందడించుచు వాని ననుసరించి రప్పు డప్పితామహుం డెల్లవారిం గలయం
బరికించి యిట్లనియె. 220

ఉ. తా నొకరాజుగాఁ దలఁచి ♦ తమ్ములతోడ వృథాభిమానియై
మానసమందు మోహమును ♦ మత్సరముక్ మదముం గలంపఁగా
నీసృపశుండు కన్నుగన ♦ కేగె నమాత్యులు వెంట నంట నే
మానెఱిఁగి కాలపక్వ మగు ♦ నంచుఁ దలంచెద వీరి కియ్యెడన్. 221

మహాస్రగ్ధర. అనుచుండం జండకోపుం ♦ డగుహరి గురుభీ♦ష్మాదియోధాళి నెల్లం
గని యీదుర్యోధనుం డీ♦కరణి నవమతిం ♦ గెల్లఁ జేసెక్ సదస్యం
బునకుక్ నే నిట్టివేళం ♦ బూనరువఁ గలరూ♦పు న్నిరూపింతు దానిక్
విని మీకుం బోలునే న♦విద్ధముననఁ బని గా♦వింప యత్నింపుఁ డంచున్. 222

వ. మఱియు ని ట్లనియె. 223

ఉ. తండ్రి సమర్థుఁడై బ్రబికి ♦ తా నలరారుచు నుండఁ గంసుఁ డే
వాండ్రకుఁ గాక కాఁకమెయి ♦ వ్రాలుచు వంశవినాశహేతువై
తీండ్ర నెసంగుచున్నతఱిఁ ♦ దీఱిచిపుచ్చి కులంబుఁ గాచితిం
దండ్రికి రాజ్య మిచ్చితిని ♦ దద్విధ మింతయు మీ రెఱుంగరే. 224

ఆ. ఉక్కడించి కంసు ♦ నుగ్రసేనుఁడు కులం, బుద్ధరించినట్లు ♦ లొక్కవాని
నుక్కడంచి లోక ♦ ముద్ధరింపుఁడు నింపుఁ, డెల్లనంశమందుఁ ♦ జల్లఁదనము. 225

వ. మఱియుం జెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు మున్ను దేవాసురయుద్ధంబు పూనంగి దైత్య దానవు లుద్రేకించి హానిం గలిగింప నుండునప్పు డప్సరమేష్ఠినియోగంబున ధర్మ్మండు వారి సెల్లం బట్టి బంధించి పాశాయుధున కొసంగుటయు నతండాలోక కంటకుల నెల్ల సాగరోదరంబునం బెట్టి రక్షించుచుండె నట్లీసమయంబున మీరును దుర్యోధనదుశ్శాసనకర్ణసౌబలాదులం బట్టి పాండవులచేతఁ బెట్టి కులంబు రక్షింపుఁడది యెల్లలోకంబులకు హితంబు గావున నుచితపడి విదురుం బిలిచి ధృతరాష్ట్రుండు.

ఆ. చక్కవఱచు నేమొ ♦ జనయిత్రి గాంధారి, కొడుకులకొయ్యతనము ♦ వెడల నడిచి
తడయ కీవు వ్రాయి ♦ దానిఁ దెమ్మనుటయు, నతఁడుతోడి తెచ్చె♦నామె పటకు.

మ. ధృతరాష్ట్రుండు పటు పచ్చియున్నసతి నం♦ర్థిం జేరఁగాఁ జీరి యో
సతి నీపుత్రుఁడపాత్రవర్తనమునం ♦ జా నెంచె నైశ్వర్యగ
ర్వితుఁ డాతం డిపు డెన్ని చెప్పినను నం♦ద్వేగంబునం ద్రోచి దు
ష్టతలం గూడి గమించె వింటివె విసృ♦ష్టప్రాక్తనాచారుఁడై. 228

గాంధారి ధృరాష్ట్రుం బడరి దుర్యోధనునకు హితంబు చెప్పుట.

చ. అనవుడు రాజపుత్రి వినఁ♦యంబున నిట్లను నార్యపుత్ర! నీ
తనయుఁ డధర్మవర్తి యని ♦ తద్గుణ మెల్ల నెఱింగి నీవు వా
నిని గొని వానిచెడ్డియుల ♦ నెమ్మది నెంచుచు నుండు విందు ని
న్ననఁ దగుఁ గాని వాని ననుఁ♦నట్టి దొకింతయునేని కల్గునే. 229

ఆ. కొడుకుమీఁదఁ బెట్టి ♦ కూళ యియ్యకొనండు, మీరు వానిఁ దేర్చు♦ డీరు దేర్చు
డందు వీర్ప పాండు♦నందనులం బిల్చి, పాలొసఁగు మాఁగఁ ♦ జాలు నెవఁడు. 230

ఆ. నీయు మీపుత్రులఁ♦ నీ యిన్నచేటులు, సంభవించు సాము♦సాధ్యు లైన
వారిమీఁదఁ గట్టి ♦ నట్ట నెంచి సుతుండు,చెడునం వానిఁ బట్టి ♦ చెడుదు వీవు. 231

వ. అనుచున్నసమయంబున విదురుండు వారిశాసనంబున దుర్యోధనుం దోడ్కొని వచ్చి చూపుటయుం జూచి గాంధారి క్రోధతామ్రాక్షుం డగువాని కిట్లనియె.

తే. అన్న నాయాట వినుము మీ♦యన్న చెప్పి♦నట్లు భీష్ముండు బోధించి♦నట్లు గురుఁడు
కృపుఁడు విదురుండు గఱపిన♦ట్లిపుడు నీవు, చేయు మిట్లైన నుమ్మ్మఁ బూ♦జించినట్లె.

నీ కామమునఁ నాకె ♦ కావలె నన్న భూ,వలయ మంతయు రాదు ♦ వచ్చెనేని
కాచి రక్షించుట ♦ కాదు కామమున కె,వ్వానికినేనియు ♦ వలయు మేర
కామము క్రోధము ♦ ఘనశాత్రవులు వాని, గెలిచినరా జేలఁ ♦ గలఁడు జగతి
గెలువనిరాజు ముం ♦ గలదానినిం బాసి, యిహపరదూరుఁడై ♦ తహతహపడు

తే, నంతరింద్రియశత్రుల ♦ నాఁగ లేని
జనుఁడు బాహ్యశత్రుల నేయఁ ♦ జాలఁ డొకులఁ
జెఱువఁ బూనినవాఁడు కా ♦ జెడినవాఁడ
కూటికిని గుడ్డకును బాసి ♦ కుతలమందు. 234

న. నీ వట్లు కాక కామక్రోధాదులం బరిత్యజించి పాండ్యు లైనపాండుపుత్రులతో సంధి చేసికొని సామ్రాజ్యం బేలుచు సుఖింపుము నీకు హితోపదేశంబు సేయ వచ్చినయీవాసుదేవుండు జీవజీవుం డనియు సర్వసముం డనియు భావించి సేవింపుము నీకు లగ్గయ్యెడు నని మఱియును. 235

క. మీకును వారికి భేదము, గాకుండఁగ నెంచి తండ్రి ♦ పలిగించెను బా
లాకాలమందు దానిని, నీకుం టది నీకుఁ బోలు♦నే తనుజన్మా. 236

చ. తులువలు మెచ్చ నైనయనిఁ ♦ దోడుగఁ గైకొని భీష్మముఖ్యులఁ
గెలువఁ దలంతు పాండవుల ♦ గెల్చుట దుర్లభ మీశ్వరుండు నా
వెలసినకృష్ణుఁ డండఁ గల♦వీరుల కేడ్డడ గాన వారలే
గెలుతురు నీవ యోమదువు ♦ కీ డగు నాలము వీడు మాత్మజా. 237

చ. గురుఁడును భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ♦ గొప్పసహాయులు వారి మాఱొక్కనిం
గర మరు దెట్టివారి కని ♦ గర్వము సూపుదు వెల్లనాఁడు వా
రిరుగడఁ దుల్యు లయ్యుఁ బడ ♦ నెంతురు ధర్మమునం దధైన మీ
రరసి యొకింతపిండ మిడు♦నందున మీకుఁ దఱ్ఱిఁతు మే ననిఁ. 238

క. రిత్తజనక్షయ మేటికి, నిత్తఱిఁ గావింతు వీసు♦హృద్వాక్యమునఁ
జిత్తమున శాంతిఁ గైకొని, సత్తము లగువారిలోఁడి♦సఖ్యముఁ గొనుమా. 239

క. నరనారాయణు లిర్వురు, దురమున నెకరథము నెక్కి ♦ తోడ్పడఁగ యుధి
ష్ఠిరుఁ డరుణనయనుఁ డగుచుఁ, బరిసరమునఁ గాఁగనంగి ♦ బ్రహ్మకుఁ దరమే.

న. అని యనేకవిధంబుల బుజ్జగించి బోధించినతెల్లివచనంబు లాదరింపక మొగంబు గంటు వెట్టుకొని నెట్లనం గొలువుకూటంబు విడిచి కర్ణశకునిదుశ్శాసను లున్న చోటికిం బోయి వారితో మంతనంబుండి 241

దుర్యోధనాదులు శ్రీకృష్ణునిఁ జెఱఁ బెట్టం దలంచుట.

చ. మనల జనార్దనుండు మతి♦మాలినమంత్రులతోడుపాటునఁ
గానకొని పట్ట నెంచు తెఱఁ♦గుల్ గననచ్చెను గాన వానినే
మును మున మేచి పట్టి చల♦ముం బలముం దగ బంది వైత ము
క్కఁన విని పార్థు లోడుదురు ♦ కోపులు వచ్చినపాములో యనఁ. 242

క. వల దని ధృతరాష్ట్రాదులు, పలుమఱు కుయి వెట్టికొనుచు ♦ వారించిన యే
దలఁకక కడిమిం గృష్ణుని, బలుతాళ్లం గట్టివై చు♦పని మన కొప్పన్. 243

వ. అని కృతనిశ్చయులై. 244

చ. గుజగుజలాడుచున్ నగుచుఁ ♦ గూడుచు వీడుచు నల్క చూచుచుం
గజబిజి సేయుచున్ దెనలఁ ♦ గాంచుచు లెం డని వేగిరించుచున్
గుజనులతోడికూటమిని ♦ గోరుచు నొండొరు మాటలాడుచుం
బ్రజలను హెచ్చరించుచు సె♦బా సని బాహువు లప్పళించుచున్. 245

వ. ఇట్లు దురాలోచనంబు సేయువారిదుశ్చేష్టితంబు లెల్ల నల్ల నల్ల నెఱింగి యింగి
తజ్ఞుం డైనసాత్యకి కృతవర్మం జీరి వారిపాపాభిప్రాయం బెల్లఁ దెల్లంబు గావించి
నీ వెల్లసేనల సన్నద్ధంబు గావించుకొని సభాద్వారంబుకడఁ గాచుకొని యుండు
మేను లోనికిం జని జనార్దనున కిది యంతయు నెఱింగించి వత్తు నని సత్వరంబుగాఁ
జనుదెంచి కాంచనాంబరుం గాంచి విన్నవించి తదనుమతంబునఁ గౌరవేశ్వరుని
దిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 246

ఉ. దుష్టచతుష్టయం బనఁగఁ ♦ దోఁచినకర్ణసుయోధనాదు లు
త్కృష్టకులో త్కృధర్మమునఁ ♦ దీరక కోరిక లీఁ జేసి మూఢులై
శిష్టత లేక వీఁకమెయిఁ ♦ జేలచెఱంగున నగ్నిఁ గట్టఁగా
నిష్టము సేయునట్లు జగ♦దీశ్వరుఁ గట్టఁ దలంచి రెంచఁగన్. 247

క. అనిసన్ విదురుఁడు ధృతరా,ష్ట్రునిదిక్కు మొగంబుఁ ద్రిప్పి ♦ సుహృదులు సభ్యుల్
విన నిట్లు పలికె మే నె, ల్లను గంపము నొందఁ బలుకు♦లలిఁ దొట్రిలఁగన్. 248

మ. భగవంతుం డగువాసుదేవుని జగ♦త్ప్రఖ్యాతమాహాత్మ్యముం
దగ నూహింపఁగ లేక నీకొడుకు లా♦త్మ మర్త్యుఁగా నెంచుచుం
దెగి బంధింపఁ దలంచుచుండి రకటా ♦ తెల్లంబుగా వీరికిం
దెగుకాలం బగుదెంచె నగ్ని మిడుతల్ ♦ ద్రెళ్లంగ నైన ట్లగున్. 249

తే. వీతమర్యాదులై తన♦వెన్నఁ దన్ని, వచ్చి పట్టంగ నెంచిన♦వారి నెల్ల
లీల మురవైరి కృద్ధుఁడై ♦ కాలుప్రోలి, కనుచు మృగరాజు గజరాజి♦నట్లు పట్టి.

వ. అని పలుకుసవసరంబున నంబురుహలోచనుం డెల్లరు విన విచిత్రవీర్యాత్మజుం
గని యి ట్లనియె. 251

శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునితో దుష్టసహవాదులదురాలోచనంబు చెప్పుట.

ఉ. నీకొడుకుల్ ననుం బొదువ ♦ నెమ్మది నెంచుచునుంట వింటివే
వాకొనినేల నే నయిన ♦ వా రయినన్ విజయంబు నొందుటల్

నీకు నెఱుంగవచ్చు ధరణీధవ నే నొకనింది తార్థముఁ
జేకొనువాఁడఁ గా నయినఁ ♦ జిత్తమునం దెటు లెంతో యిత్తఱిఁ. 252

శా. *లోభస్వాంతులు నీతనూభవులు మే ♦ లొ్యందంగఁబో రెట్లుఁ దా
మే భక్షింపఁగఁ గూడి కూడ దనున♦న్నే కట్ట నుంకించి రే
నీభేలాత్ములఁ నెల్ల నెంచి కడిమిఁ ♦ హింసించి సిద్ధార్థుఁడై
మాభూపాలుఁడు మెచ్చఁ దన్ముఖమునఁ ♦ మానెంద నర్పించెదఁ. 253

క. నీసన్నిధి దుర్యోధనుఁ, డీసరణిం గష్టకార్య ♦ మెసఁగించుఁ గదే
తా సమకట్టినయ ట్లగు,నే సర్వముఁ జూతుఁ గాత ♦ మొతయుఁ బ్రీతిఁ. 254

వ. అనిన విని వైచిత్ర్యవీర్యుండు విత్రస్తచిత్తుండై తత్తఱంపడి విదురుం బిలిచి నీవు పోయి సహామిత్రుఁడు సహాసూత్యుండు సహానుజుండు సహానుగుండు నగునయో ధనుం దోడ్కొని రమ్మని నియోగించిన నతం డట్లు కాక యని చని వానిం దోడితెచ్చి సభాప్రవేశంబు గావించె నంతఁ గురుమహీకాంతుండు కర్ణదుశ్శాసనాదినమస్తపరివారపరివృతుం డైనదుర్యోధనునదిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 255

శా. †ఓపాపాత్ముఁడ పాపవర్తనుఁడ పా♦పం బైనకార్యంబు నీ
వీపట్లం బొనరింప నెంతువఁట యి♦న్నీ! నీచుఁడా నీవు గా
వీపద్మాలుగులోకములో గలిసియుఁ ♦ గృష్ణుఁ మహావిష్ణునిఁ
సాపత్న్యంబునఁ గన్ను విప్పి కన నై♦నం జాల వూహింపఁగఁ. 256

తే. మంచుఁడా! చంద్రునిం బట్ట ♦ మదిఁ దలఁచు,బాలకునిలీల నీ విట్లు ♦ ప్రజ్ఞ లేక
లోకరక్షకుఁ బట్టంగ ♦ లోఁ దలఁతఁట, తరమె సురదైత్యగంధర్వ♦తతుల కైన.

మ. జగదారాధ్యున కోఁగు నేయుటకు వాం♦ఛ న్నీవు నీవారు నుం
టఁ గనం జేతుల వాతపోతమును బ♦ట్టఁ నహ్నా వజ్రంబున
న్మొగిఁ గట్టఁ ధరణిఁ శిరంబునను మో♦పుం బెట్ట నూహించుచ
ట్లగుఁ గా కేటికి నిట్లు చేసి చెడఁ జె♦ట్టా చేటు వాటిల్లెడిఁ. 258

వ. అనినంత విదురుండును. 259

విదురుండు దుర్యోధనుని మందలించుట.

సీ. వినుము దుర్యోధన ♦ సును ద్వివిమిఁడు సౌభ,మున.శిలావర్షము ♦ నెనరఁ జేసి
వీనిఁ బట్టఁ దలంచి ♦ విగతవీర్యుం డయ్యె, మత్సహ్రాసుర♦నమిత్తోడఁ
బ్రాగ్జ్యోతిషమున నీ♦పద్మనాభునిఁ దాఁకి, నరకుండు మడిసె దా♦నవులతోడఁ
బా లిచ్చి చంపంగ ♦ వచ్చినవూతన, సీతఁ డింతటిలోన ♦ నేవు మాపె

* భేలము = మూర్ఖము. † సాపత్న్యము = విరోధము.

లే, నాలఁ గావఁగ గోవర్ధనాద్రి నెత్తె, నమరపతి మొత్తి పారిజాతమును దెచ్చె
ధేనుకునిఁ ద్రుంచెఁ గంసునిఁ ద్రెళ్ల నేసె,నితఁడుసామాన్యుఁ డనవచ్చునేకుమార.

తే. మఱి జరాసంధశిశుపాల నుజపతుల, ఖలులఁ జాణూరముఖ్యుల గండడంచె
నితఁడు నేయఁ దలంచిన నెద్దియేని, చేయఁ జాలనివాఁడు గా డోయి వత్స.261

శా. తేజోరాశి యితండు మాధవుఁడు వాఁడిం దొల్లి కల్పంబున
నాఁజై రాజిలి యోగనిద్రిమెయి నుండఁ దండిజేజేలకుఁ
జేజేలై మధుకైటభాసురులు వాఁసిం జూప రా వారి న
వ్యాజప్రౌఢిమ నోర్చివచ్చెఁ ద్రిజగద్వర్ణ్యప్రభావాఢ్యుఁడై. 262

ఆ. ఎఱుఁగఁ జాల వైతి వీ వితం డెవ్వఁడో, మర్త్యమాత్రుఁ డనుచు మదిఁ దలంచి
పట్టి కట్ట నెంతు పతగంబు వహ్నిలోఁ, బశి నశించునట్లు చెపుమదివుడ. 263

వ. అయ్యువనరంబున నంబురుహోత్థుండు ధార్తరాష్ట్రు నిరీక్షించి యిట్లనియె. 264

ఉ. ఈకడ నొంటి నుంటి నని యీవు దలంచుచు నుంటివేమొ నన్
గైకొన కోర్వ నెంచెదవు గా దటులింప సమస్తలోకముల్
లోకపతుల్ పృథాతనయులున్ యదునృష్ణిముఖాదియోధులున్
నాకనివాసులుం గలరు నన్ గనుమం చొగి నవ్వె నవ్విభుఁడ. 265

శ్రీకృష్ణుండు విశ్వరూపముం జూపుట.

వ. అవ్వానుదేవునివదనంబున వైశ్వానరజ్వాలలం గూడి విద్యుద్వాహులు నంగుష్ఠ
మాత్రులు నైనయిందాదిబృందారకబృందంబులును వసురుద్రాదిత్యసిద్ధసాధ్యయ
క్షరక్షోగంధర్వకిన్నరాశ్వివిశ్వేదేవాదులును, ఫాలభాగంబునం బరమేష్ఠియు, వక్షస్థ
లంబున విరూపాక్షుండును, దక్షిణభుజంబున నగ్నినుండును, వామభుజంబున బలభ
ద్రుండును, పృష్ఠభాగంబున యుధిష్ఠిరభీమసేననకులసహదేవులును, ప్రద్యుమ్నసాం
బప్రముఖు లైనయదువృష్ణిభోజాంధకవీరులు సుదృఢంబైనవైనుక నేతాశోభితహస్తా
ద్యన్వయవంబుల శంఖచక్రగదాసిశక్తి ముసలముద్గరశూలాంగలనందకాద్యాయుధం
బులు నుత్పన్నంబు లయి దీప్యమానంబు లయ్యె నేత్రశ్రోత్రనాశికాదివివరంబులం
దును లోమకూపంబులందును సూర్యమరీచులం బోనిధూమవిస్ఫులింగంబు లతికా
ద్ధంబులై పొదుపుచ్ఛాతంబు లయ్యె నపుడు భూమి యంతయుం జలించె సముద్రం
బులు గలంగె నిట్లు దుర్నిరీక్ష్యం బగునమ్మహాదివ్యతేజోరూపంబు గాంచి చూడం
జాల కెల్లరాజలోకంబును సాధ్వసత్రస్తులై నేత్రంబులు మొగిడ్చి నప్పు డవ్వండ
రీకాత్మునికరుణాకటాక్షంబునంజేసి నారదాదిమహర్షులును భీష్మద్రోణవిదురసంజ

యులును దివ్యదృష్టిం గలిగి మహదాశ్చర్యకరం బైనయవిశ్వరూపంబుఁ గాంచి
సేవించుచుండి రంత నంతరిక్షంబున దేవదుందుభులు ప్రమోదం బ్రసూనవర్షంబు
హర్షోత్కర్షం బాపాదించె నది యాతతయు శ్రీమహావిష్ణువిశ్వరూపవిజృంభణం బని
నిశ్చయించి వినుతించుచు ధృతరాష్ట్రుండి ట్లనియె. 268

క. నానేత్రంబుల కంత, ర్ధానముఁ దొలఁగించి నాకుఁ ♦ గావక దివ్యా
నూనస్వరూప మొకపరి, గానం గృపఁజేయు నవ్య ♦ కరుణాభర్తీ. 267

క. అని పార్థించెఁ బృథరా, ష్ట్రుని నిఁ గరుణాదృష్టిఁ జూచి ♦ త్రిలోకేశ్వరుఁ డీ
కను లొప్పఁగ నీకుఁ గను, వరజాక్షుఁ గరఁగరించెదన్ ♦ వాని నెఱుఁగఁడ, 270

వ. అంత ధృతరాష్ట్రుండు. 269

చ. కమలములట్లు విచ్చి తనఁగందొఁ విందుగ నిందిరేశునిఁ
సముఖమునందు జూపుటయు ♦ సంభ్రమధృతియావృతాత్ముఁడై
ప్రమసన విశ్వరూపమును ♦ గన్గొని మ్రొక్కి కృతార్థుఁడం దిని
క్రమ యిఁక నొడ్డఁ జూచుపతిఁ ♦ గా దని వేఁడె వినీతవేషుఁడై. 270

ఆ. లబ్ధచక్షు వగుచు ♦ లలిఁ జూచుధృతరాష్ట్రుని, నటఁ నున్నమునులు♦నఖిలజనులుఁ
జూచి విస్మితాత్ము ♦ లై చక్రధరుఁ బరి, పరి భజించి రవుడు ♦ ప్రస్తుతించి. 271

♦◆♦ శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రు వీడ్కొని కుంతియనుఁ జూడఁ బోవుట. ♦◆♦

వ. ఇంతఁ గొంతలో నాలోకరక్షకుం డాక్షితిపతిఁ జన్ను లెవ్వటియట్ల కావించి విశ్వరూ
పప్రపంచం బుపసంహరించి మహర్షిజనానుజ్ఞాతుండై లేచి పాత్యకీకృతవర్మ లీరు
గడం గొదండి లోసంగి మొగంబు గంటువెట్టుకొని కొలువుకూటంబు వెడలె నార
దాదులు నంతర్ధానంబు నొంది రవు డింపుగ నెలవారి ల చటఁ నమ్ముకొంచు వెంట
నంటి చని రట్లు వచ్చి యం యి చెల్లఁ గని ♦ ♦ ♦

బరఁగ దటంచుఁ జెప్పెడిని ♦ బండితులార గ్రహింపుఁ డీవిభూ
త్తరునుడి పోయివచ్చెద నెఁద న్ముద మందుచుఁ బార్థపాలికిఁ. 275

తరువోజ. అని వారి కండఱ ♦ కామంత్రణంబు ♦ లాచరించి ప్రయాణ♦మైన వా రెల్లఁ
దనవెంటఁ బడి రా న♦తఁడు గొంతియింటి♦ద్వారంబుకడ నర♦దము డిగ్గి లోని
కనువొందఁ జని యామె♦యనుగుఁదమ్ములకు ♦ నభినందనము చేసి ♦ యమ్మ కొరవుల
కును దీతెఁ గాల మే♦గుము నేను నీదు♦కొడుకుల కేమి వా♦రొందో వారొనుము.

వ. అనిన నద్దేవి వానుదేవున కిట్లనియె. 277

మ.*తెలియం జెప్పము ధర్మరాజునకు ను♦త్తేజంబుగా ధర్మముం
దొలఁగం ద్రోయకుమయ్య శ్రోత్రియునియం♦దుం బోలె నీయందుఁ బెం
పలరఁ ధర్మ మధర్మ మయ్యు నరి న♦భ్యామర్దమం దోర్చి భూ
తలముం బ్రోచెడురాజధర్మము గదా ♦ ధర్మంబు నీ కారయఁ. 278

క. చాతుర్వర్ణ్యమునకును వి,ధాత వినిర్మించెఁ దొల్లి ♦ ధర్మము లొప్పఁ
భూతలమున వానిఁ విను, నాతఁడధర్మస్థవర్తి ♦ యగు నని రార్యుల్. 279

వ. ఈయర్థంబు తేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 280

—●—◆— ఇంతి శ్రీకృష్ణునకు ముచికుందునికథ చెప్పి రాజధర్మం బెఱిఁగించుట. —◆—●—

తరు. ముచికుందుఁ డనురాజు♦ము నొక్కనాఁడు♦పొడకట్టుటయు యత్న♦వుంగవుం డతని
నుచరిత్రతకు మెచ్చి ♦ క్ష్మాతలంబుఁ ♦ జూపి నీకిచ్చెదం ♦ జుమి దీని నంచు
వచియింప నాతఁడు ♦ వలికె నాబాహు♦బలసమాహృత మైన♦వసుమతి కాని
రుచియింప దే నొల్ల ♦ రూఢి మాక్షత్రి♦రుచిగాన్వయమునధ♦ర్మమున గాదె యిట్లు.

క. అనవుడు వైశ్రవణుండును, మనమున హర్షించి చనియె ♦ మాన్యుఁడు ముచికుం
దనరేంద్రుఁడు నిజభుజబల,మున ధారణి గెల్చి యేలె ♦ ముద మొందఁ బొదలఁ.

వ. కావున. 289

సీ. అనుకూలపరిపాల♦నాంచితుం డగురాజు, ప్రజధర్మమునఁ జతు♦ర్భాగ మొందు
ధర్మతత్పరుఁ డైన♦ధరణీధవుఁడు స్వర్గ, మన్యుండు నరకంబు ♦ నందఁ గలఁడు
నిజధర్మమున దండ♦నీతిఁ బ్రయోగించి, పతి కృతయుగమును ♦ బర్వఁ జేయుఁ
గాల మగుం ధర్మ♦కారణం బనరాదు, కాలంబుసకు రాజె ♦ కారణంబు

తే, నాల్గుయుగముల నడపింప ♦ నరపతి దగు, నడపి క్రియమున స్వర్గము♦నఁ గతతసు
ఖము ననంతతసుఖమును ♦ ఖండసుఖము, నరకదుఃఖమునుం బొందు ♦ నాఁగ వినమె.

---

* అభ్యామర్దము = యుద్ధము.

తే. రాజదోషము లోకము ♦ రాజు లోక,దోషమును బొందుచుందురు ♦ దోషరహిత
ధర్మమున లోన మేలండఁ ♦ దగు నహింస,ధర్మ మని యుద్ధములు విడఁ♦దగదు పతికి.

మ. తనధర్మంబు లెఱింగి తండ్రులను దాఁతల్ వోవుమార్గంబునఁ
జని జన్యంబుల శత్రులం దునిమి రాఁజ్యం బేలి పూజ్యంబుగా
ఘనదానంబులు నధ్వరంబులు యథో♦క్తప్రకియం జేసి భూ
జననంస్తుత్యచరిత్రుఁడై నృపతి శ♦శ్వత్కీర్తికిం బాత్ర మౌ. 286

ఉ. బ్రాహ్మణునకు భిక్ష ♦ రాజునకుం బ్రజాపాలనంబు వైశ్య♦వంశజునకుఁ
గృషియు శూద్రునకును ♦ గేవలశుశ్రూష, వంశధర్మము లని ♦ వలయుఁ దెలియుము.

తే. నీవు నీతండ్రితాతలు ♦ నేర్చినట్టి,నీతులు నేర్చి క్షాత్రంబు ♦ నిలువఁబెట్టి
ధర్మమును గావవయ్య యో♦తనయ నీకు, భైక్ష్యము నిషిద్ధ మని వేఱె♦పలుక వలెనె.

వ. సామదానభేదంబులం దీరనినాఁడు దండంబునం గాక కార్యం బెట్లు పోనంగనేర్చు
నీవు నీయోపినంత ప్రయత్నించి తింక దండంబు గా కొండుపాయంబు లేదు దానం
జేసి మునింగిపోయిననీవిత్యంశమ్ము నుద్ధరింపు మని చెప్పి మఱియును. 289

మ. జనలోకోత్తరుఁ డైననిన్నుఁ గని విశ్వప్రస్తుతప్రాభవం
బున కై నే నివు డాత్మబంధువిరహఁబుం బొంది తావంబునం
దను వెండు బరపిండముం గుడుచుచున్ ♦ నా ల్లిట్లు వేఁగించుదా
నన యై యుంటిని దీనికంకె నవనిన్ ♦ గష్టంబు వే ఱున్న దే. 290

తే. రాజధర్మమున న్నీవు ♦ రణ మొనర్చు, ముద్ధరింపుము పెతరుల ♦ నోకుమార
క్షీణపుణ్యుఁడ వై పావ♦సింధునందుఁ, బడి చెడకు మీవుఁ దమ్ములు♦వెడఁగు లగుచు.

వ. ఈయర్థంబునందును విదులాపుత్రసంవాదం బనునొక్కపురాతనేతిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 292

కుంతి విదులాపుత్రసంవాదం బెఱింగించుట.

చ. *విదుల యనంగ నొక్కసతి ♦ విశ్రుతరాజకుల ప్రసూత యై
కొక్కదినమునందు సంగరము♦ఖంబున సింధురాపురందర
ప్రదరసమర్దితుం డయి క♦రంబు భయంబున నోడి వచ్చి తా
నదనమునందు నున్ననుతు ♦ నంజయనామునిఁ గాంచి యి ట్లనున్. 293

శా. †ఓరీ పౌరుషహీన నాకడుపునం ♦ దుక్కోఁడ వై పుట్టి తీ
వేరా మండునిరీతి సాధ్వసమునన్ ♦ వీక్షింప నై కోపి మన్

* ప్రదరము = బాణము. † ఉక్కోడు = మూర్ఖుడు

వైరినం దలపోయ కిట్లు బ్రదుకక ♦ విచ్చేసితే శత్రుసం
హారంబుం బొనరింప లేనినరుఁ డేఁలా నిష్ఫలం గాల్పనా. 294

క. పోతవలె నేల పండెద, వోతులువా లెమ్ము భీతి ♦ నుడుగుము శత్రు
వ్రాతముపైఁ బడి శౌర్య,స్ఫీతుఁడ వగు మేల చెప్పఁ ♦ జేయుము ప్రీతిన్. 295

క. నిర్మానుఁడవై యిటు దు,ష్కర్మంబునఁ గాక బంధుఁజనదుఃఖము వో
నిర్మలవంశావమతిన్, వర్మముఁ దొడి వాపవయ్య ♦ వంగన మెన్నన్. 296

తే. అల్పుఁ డల్పసంతోషి యూ ♦ నధికుఁ డైన
రాజు తన కెంత యున్నను ♦ రాజ్యములను
మఱియు మఱియును బడయుంగ ♦ మది యెనర్చు
నిట్లు క్షత్రియధర్మ మై ♦ యెసక మెసఁగు. 297

అ. కుక్క పాముఁ బోఁట ♦ గొఱకఁ బై బడి దాని,కాటువలనఁ దాన ♦ కడచనుగతి
శత్రు నోర్వ నీవు ♦ చని చచ్చి వచ్చితి, వచ్చు టొప్ప దిట్లు ♦ వంశరీతి. 298

శా. పాణిత్రాణయుము వచ్చు నంచు బెదరన్ ♦ భాన్యంబు గా దండజ
శ్రేణిం గన్గొని డేగ పై దుముకఁ బోఁ♦ర్కిం జేయుచందంబునన్
బాణాసారము నోర్చి సందుగొని భూ♦పాలుం డనిన్ శాత్రవ
త్రాణాసీకినిపైఁ బడన్ వలయు గో♦త్రం గీర్తి నర్థించుచున్. 299

తే.*తిందుకాలాతమట్టులు ♦ తేటి వెలుఁగు
మొకముహూర్తమేని తుషాగ్ని ♦యో యనంగఁ
బొగ రవుల నుండఁబోకుము ♦ పొమ్ము రణము
ఖమునయం దమానుష్యపరా♦క్రమము నెఱపి. 300

చ. జయ మగుఁ గాకయుండు నని ♦ నల్పుట రాజకులై కధర్మ మ
ట్లయమునఁ గాక ప్రాణముల ♦ నాఁగఁగ డాఁగినఁ గీర్తి వోయెడున్
భయ మగు భోగముల్ సెడును ♦ బాలిశుఁడై చెడు నీవు పుట్టి య
న్వయమును నేటిలోఁ గలపు♦వాఁడవు గాకుము వంశపావనా. 301

తే. శౌర్యధానధనాదుల ♦ సద్యశంబు, నొందినట్టిడ పురుషుఁ డన్యుండు పురుషుఁ
డనఁగ స్త్రీ యన నొప్ప ది♦య్యవని నీవు, వేడివై భైర్యమున మన ♦ వెలసి తకట.

సీ.*అవమానభాజనం ♦ బై ననీకతమున, మే మెల్ల బ్రీదుకంగ ♦ లేము గదర
నిరమర్షమతి వై న♦నీవు పావుఁగలి,వే కాని నుతుఁడవు ♦ నాకుఁ గావు

---

* తిందుకాలాతము = తుమ్మికొఱవి. తుషాగ్ని = పొరనిప్పు. ‡ నిరమర్షమతి = రోషము లేనిబుద్ధి.

నీయట్టివుత్తు నేఁనీరజాక్షీయుఁ గన, కుండుఁ గా కని మొక్కుఁచుండు విధికిఁ
గానిమ్ము నీ వింక ♦ నై నను బురుషుండ, వగుదేని పోరి కాఁయ త్తపడుము
శే, శాంతిదయు లిడ్డు దగ వాయఁనంబు గాఁగ
హృదయమును జేసి యిది దుఃఖ ♦ మిది సుఖంబు
నాక తెవరి వై పోయి ♦ లోక మెన్నఁ
బగఱ సాధించి సత్కీర్తిఁ ♦ బడయవయ్య. 803

క. అనినం దల్లికిఁ గొమ కిట్లనియెఁ నేఁ బోరిఁ బాలిసిఁన ట్లయినను నీ
మనమున దుఃఖము గా కొం, డొనరునె భాగ్యాదు లేటిఁకో తలపోయఁ. 804

వ. అనిన విదుల వెండియును. 805

తే. అయిన లోకనింద్యచరిత్రు ♦ లైనవారి, లోకముల నెల్లశత్రులు ♦ లోకవంద్య
చరితు లగువారిలోకముల్ ♦ స్వజనమందఁ, గలుగు నని సమ్మతించితిఁగలని కేను.

చ. అని మొఱకట్ట కింట నిటు ♦ లాడుదివోలె మెలంగుదేని నీ
ఘనతరకీర్తి వోవ్రుటయు ♦ కాక కులస్థులకీర్తియు జెడుఁ
దనయ భుజాబలంబున ధనంబు గణించి మహీనురావళిం
దనుపు ముఖంబులఁ గలుపు ♦ దాన నిహంబుఁ బరంబుఁ గల్గెనుఁ. 807

చ. తులువలతోడి నలుదుఁ బడి ♦ దోర్బలముం బ్రకటింప కున్నరా
జిల గడిదొంగ నాఁబడు నపీనవరాక్రమ సింధురాజు నీ
బలమున కార్తుఁ డొట్ట వినఁవచ్చె బలంగము లెల్లఁ గూర్చి పొ
మ్మిలఁతులు వారు వారిఁ దునుఁమూపుము వీమము సాధ్యసం బెదఁ. 808

వ. ఈదేహం బెప్పటి కైనం బ్రెట్లునదియ కాని జరామరణనర్జితం బయి యోండ్లు వ్రూం
డ్లుండునది కాదు నీవు సమ్యగ్జయంబు నొందఁగలవాఁడ వని నీతండ్రి నీకు సంజ
యుం డని పేరిడియె నది సార్థకంబు గావింపు మితియ కాక నీవు బాలుండవై
యున్ననాఁ డొక్కబ్రాహ్మణుండు దర్శనం బిచ్చి నిన్నుం గాంచి యీతండు పెఱఁగి
పెద్దవాఁడై పాణిగ్రహ్మచ్ఛంబునం బొందియు నభివృద్ధిం గాంచి మహారాజ్యం బేలు
ననియు నానతిచ్చె దానంజేసి కదా యిపుడు నీవిజయంబు సిద్ధాంతీకరించి ని న్నిట్లు
ప్రేరేపించుచుంటి నిది యంతయు నెఱింగి యుద్ధంబునకు సన్నద్ధుఁడ వగుము మా
తాడకు మూరకున్న నీపయిఁ బడి నీరాజ్య మరులు హరించిన మన మెల్లఁ గూటి
వేదల మై పరుల నాశ్రయించి జీవింపవలయు నంతకన్నఁ జింతాకరం బెద్దియు

---

1 అనునంబు=ఇనుమైనది.

నుండదు నే నుత్తమకులంబునం బుట్టి యుత్తమో త్తమకులంబు సొచ్చి యుత్తముఁ డైన పతిగౌరవంబున నీ నిన్నువంటికొడుకుం గాంచి తుద కిట్లు పరపిండాశనంబు సేయువల సిన దాన నగుదునో యని చింతింతు నిట్లు నన్నును నాకోడలినిం జూచి చూచి నీ వెట్లు సైఁతువో యాచకుల కిట్లు లే దందువో తలంచుకొనిన నాగుండియ లవియుచు న్నయవి నా కిట్టికష్టసాటు వాటిలనీయకుము పేరుగలవాని నొక్కని నుక్కడంచిన వృత్రుం జంపినయింద్రునకుం బోలెఁ బేరిగుం గావునఁ జేవమెయి శత్రుసంహారంబు గావించి సుప్రతిష్ఠితుండవై తొంటియట్ల సావీరకన్యకల కానందం బాపాదించుచు స్వర్గద్వారోపగుం బయిరాజ్యసుఖం బనుభవింపు మనిన నందయుఁడు తల్లి కిట్లనియె. 309

మ. అకటా నీహృదయం బయోమయము కష్టాచారభూయిష్ఠమై
పరికటింపంబడుఁ ద్రిధర్మమును నం॥భావించి కీర్తించుచున్
వికలస్వాంతత నేకపుత్రుని ననుఁ ॥ స్వీకీంప వన్యుంబలెన్
విక్రుతార్థంబున నొచ్చి చంపఁ దలఁ తుం॥ద్వేగిల్ల కొక్కింతయున్. 310

వ. అనినం గొడుకునకుఁ దల్లి మఱియును. 311

నీ. ధర్మార్థములకు వి॥ద్వాంసు లవసలం, బడక తీరదు గానఁ ॥ బలికితి నిటు
కులధర్మమును దీర్ప ॥ దలఁచి యిట్లుపదేశ, మిమట వాత్సల్య మే॥యెఱిఁగి కొనఁగఁ
నే నుపేక్షించితి॥నేని నీ కపకీర్తి, దగిలించి దయ లేని॥దాన నగుదుఁ
దెలివి లేకుండుట॥వలనఁ గార్యాకార్య, ములు నీ వెఱుంగని॥మూఢుఁడ వయి
లే, ప్రాణముల కాసపడక ఔ॥త్రిమునఁ బోరి
జయ మొందఁ గొని రాజ్యసుఖమును ॥ జచ్చి స్వర్గ
సౌఖ్య మందు మీ రెంటిలోఁ ॥ జలుప కొకటి
జరుపుచుండిన నామన॥శ్శాంతి గాదు. 312

తే. ప్రాజ్ఞుఁడు ప్రియాప్రియంబులు ॥ పరఁగినప్పు, డుచితరీతిని వర్తించు ॥ నుర్వి నెనఁడు
నీవలెం బ్రాణములమీఁద ॥ నెమ్మిఁజేసి, తనదుకర్తవ్య మెప్పుడుం ॥ దప్పఁ డరయ. 313

ఉ. నాపుడు సంజయుం డనియె ॥ నావయిఁ బ్రేముడి వీడి యిట్లనం
బోవుట పాడియే పెడఁగుఁ॥బోకలఁ బోకుము నాకు సేనలున్
లేవు ధనంబు లే దరుల ॥ నే నెటు లోర్వఁగఁ జాలువాఁడఁ ద
ల్లీ వివరించి చెప్పఁగద॥వే యన నాయమ వాని కిట్లనున్. 314

క. దయ లేక వనువఁ బుత్రుని,నయిఁ దల్లికిఁ బ్రేమ లేమి ॥ పలుకఁగ నవునే
నయమున జతనించిన నగు, జయ మని నే నెటిఁగి పలుక ॥ జంకను దండీ. 315

వ. ప్రాజ్ఞుఁడైనవాఁడర్థానర్థవిచారంబు గావించి కార్యంబునకుం గడంగవలయు మొఱ
కుఁదనంబునంజేసి కేవలకోపావేశంబునం జేసినకార్యంబు సెడు నే నెట్లు చేయుదు
నని కడగండ్లకుం జంకుచున్నవాఁ డెన్నటికిని గార్యంబు సేయంజాలండు సుప్ర
యత్నుం డెప్పటికి నర్థంబు గాదు పరిక్రియాలంబు పరిత్యాజ్యంబ కాని యది తెలి
యుట దుర్లభంబు గావునఁ గార్యంబు కర్తవ్యం బని తలిద్రిక్రిం దగినయుపాయంబు
పన్నవలయు నాకర్ణింపుము మున్ను నుగ్రభావుఁడుపూర్వసంబుగా బ్రాహ్మణుల
నారాధించి తత్ప్రసాదంబున నస్త్రశస్త్రబలం బలవదంచితంబుగా పురుషార్థంబుఁ
గుర్వుల లుబ్ధులు పరిభవిష్ణులు మోసగుఁడుఁ గిచ్చటి మొ బ్రియంబు లాడుటయు
మున్నుగా ననేకపరిహారంబుల భేదంబు పుట్టించిన వారు ని న్నెనువర్తింతు రిట్లు
పెక్కండ్రు నీకుఁ దోడ్పడినవదంపడి శత్రురాజు నీకు వెఱచుటచి యుండు నీవు
సామ్రాజ్యసుఖం బనుభవింతు వట్లు కాక నిరుత్సాహంబున నుంటివేని న్నెవ్వరు
నాశ్రయింపరు బంధుమిత్రాదులుం బరిత్యజింతురు భయతప్తుండయినరాజు
నమాత్యులును ధిక్కరింతురు కావున నీవు భయం బుడిగి పరిహర్తింపుము నీ
వెఱుంగనికోశము లెన్నియో కలవు నే నెఱుంగుదు నవి యన్నియుం గొని సుహృదు
లగువారు పెక్కండ్రు గలరు వారి నెల్లం గూర్చుకొని శత్రుంజయుండవగు మనిన
సంజయుండు తల్లీ నీయుపన్యాసం బమృతపాయం బయ్యె నామనోగతంబు వాసె
నే నింక నెట్టిదుష్కరకార్యంబు లయినం జేయ నోపుదు నని సంజయుండు తల్లి
చెప్పినచొప్పునం జేసి సింధురాజుం జయించి జనయిత్రికి మనఃప్రియం బాపాదించె
నని చెప్పి. 316

కుంతి తనకొడుకుల కుత్సాహంబు గలుగఁ జెప్పి ప్రస్తుతం బగుట.

చ. ఇది బయనామకం బయి మహిం బొలుపొందుమహేతిహాస మి
య్యది వినినఁ విభుం డరిజయంబునఁ బొంది పొసంగు నెట్టియా
పదలును వాని నంటవు శుభం బగు భామిని నీరుమోసి సం
పదలకు నాలవాల మయి ♦ భాసిలుపుత్రునిఁ గాంచి మించెదన్. 317

వ. అని యిట్లు నే జెప్పితి నని శత్రుపీడితుం డయిన మాయజాతశత్రునకుం జెప్పి. 318

ఉ. తృతియుఁ డైనవాఁ డెవుఁడు ♦ శౌర్యము సెంపున విక్రమించి తా
శత్రుల నుక్కడంచి ధర ♦ శాశ్వతకీర్తి గాంచి యెంచు నే
మాత్రముఁ దీసిపోవక సమంచితరీతి నెసంగఁ బోలుఁ గా
కాత్రిముతోఁ బరాన్నమున ♦ కంజలిసేయుచు నుంటఁ బోలునే. 319

వ. పిమ్మట భీమార్జుననకులసహదేవులం బిలిచి. 320

తే. ఉత్తమక్షత్రియకులమునం ♦ దెత్తి జన్మ, మిట్టినీచవుఁగూటికి ♦ నియ్యకోలు
నేయు టుచితమొ కాదొ మీ♦రే యెడంద,నరసి తగునట్లు నడుఁ డను ♦ మంబుజాక్ష.

శా. వివ్వచ్చుండు జనించి నన్ను మొయు లీ♦వీరుండు స్వారాట్సమున్
డివ్విళ్వంబున నెల్లశత్రుల శరా♦హీనప్రభావంబునన్
ద్రవ్యం జేయును వానుదేవుచెలిమిం ♦ దీపించి యంచుం గడున్
మవ్వం బైనరవంబునం బలికెఁ గృ♦ష్ణా వ్యర్థమే యంతయున్. 322

క. ధర్మమ యుండినయేనిన్, నిర్మల మగువింటివాకు ♦ నిశ్చయ మగు నో
ధర్మావతార నే నిదె, ధర్మమునకు మ్రొక్కుఁ-దానఁ ♦ దద్దయు భక్తిన్. 323

తే. విజయునిం గాంచి వినువాకు ♦ వితఱఁ జేయ, కెల్లకొరవులం దున్మి ♦ యీవు నష్ట
మైనపిత్ర్యాంశమును మెచ్చు♦నట్లు మరల, నుద్ధరింపు మనుచుఁ జెప్పు ♦ ముద్ధ రేజ.324

తే. భీమసేనునిఁ గని నీవు ♦ భీమబలుఁడ, వరులు చేసినచేఁతలు ♦ నట్టినీదు
ప్రతినలుం దలపోసి క్షా♦త్ర మగునేని, యార్యధర్మము పాటింపు ♦ మనుము కృష్ణ.

తే. నకులనవాదేవులం బిల్చి ♦ నాఁడు దేవు,రింత యంతయుఁ దెలిపి ♦ తియవధూటి
పుత్రులం గన్నఫల మెట్లు♦పొందఁ గలదొ, తెలిసి వర్తింపఁ దగు నని♦ తెలుపుమయ్య.

ఉ. కోడలు పడ్డపాటు లవి ♦ కొంచెము గావు సభాస్థలంబునం
దీడిచివుచ్చి వేలి రవి♦యెల్లఁ దలంచినఁ గారవాళిపై
వీడదు కోవ ముల్లమును ♦ వేఁచెము దుఃఖము చిచ్చుకోలె నై
కూడునె యిట్టు లొ డ్లిడిన♦కూటివయిం జవిసేయ వీరికిన్. 327

తే. ద్రౌపదిం బిల్చి లాలించి ♦ దేవి నీవు, నీపడినపాటు లెల్లను ♦ నీపతులకు
నోలి నెఱిఁగించి తల్లి యౌ ♦ ట్లోపి తెలుపు,నట్లు బోధించి పురికొల్పు ♦ మనుము దేవ.

చ. ఇటు లిటు లంచు నేమిటికి ♦ నే నివు డంట వృకోదరార్జునుల్
దిటపడి నీదుసాయమున ♦ దేవనదీసుతకుంభన-భవో
త్కటపరిరక్షణాంచితము ♦ దాయలసైన్యము కుప్పగూల్చిన
ప్పటికిఁ గదా సుఖంపఁగలఁ ♦ బంకరుహోక్షణ నామనంబునన్. 329

క. వేలుపుల నైన నేలకు-, గోలకునుం దేరఁ గలుగు♦కోవిదుఁడవు నీ
వాలమునఁ బ్రాపు గల వని, నాలోనన్ నమ్మియుంటి ♦ నలినదళాక్షా. 330

వ. దేవా నే నిట్లు కుశలంబున నున్నదాన ననియు వారికుశలం బడిగితి ననియు నాకొ
డుకులకుం గోడలికిం జెప్పు మీవు పోయిగమ్మ నీమార్గంబున శుభం బగుఁ గాత
మని దీవించి యంపివుచ్చుటయు నప్పుండరీకాక్షుండు పాండురాజమహిష్మతీం బ్రవి

తీర్థప్రణామంబు లాచరించి పంచాననగమనంబునం బరిక్రమించి యించుక చని తన్ననుసరించినభీష్మద్రోణాదుల నెల్ల నిలువ నియమించి మించువేడ్క సాత్యకితో రథావరోహణంబు గావించి కానీనుం గాంచి నీవు నన్నంపివత్తు రమ్మని రథం బెక్కించుకొని కదలిపోయె నంతఁ బౌరు లెల్లరుం బిండుగట్టి తమలోన. 331

మ. హితవుం గోరి జనార్దనుం డిటకుఁ దా నేతెంచి యెన్నేనియుఁ
గతులం జెప్పుచు బుజ్జగించియును వి్కాంతిం బ్రయోగించుచుఁ
మతిఁ గోపించియు సంధినేయుఁ దలఁచెఁ మాత్సర్యమగ్నాత్ము లీ
ధృతరాష్ట్రాత్మజు లియ్యకో రతనిబు్ధిం జావ నైపోవ నై. 332

వ. అని యనేకప్రకారంబుల గుజగుజలుమోవ్రచుండఁ బుండరీకాక్షుండు పురంబు వీడి చనియె ధృతరాష్ట్రాదులును మగిడి కొలువుదీరి రప్పుడు భీష్మద్రోణు లక్కుంతీవాక్య శ్రవణసంజాతనంబ్రస్వరు లై సుయోధనుం దిలకించి. 333

భీష్మద్రోణులు దుర్యోధనునకు హితంబు చెప్పుట.

ఉ. *వింటివె ధార్తరాష్ట్ర యదు వీరునినిన్నిధిఁ గుంతి యెంతగాఁ
గంటకమాడెనో వినిన కాలమున న్మదు లక్కసించె న
వ్వెంటన చేసితీరుదురు విక్రమసింహులు పాండుపుత్రులో
తుంటరి మీఁ డెఱుంగ కిటు త్రుళ్లుచునుంటిని చెప్ప నేటికిఁ. 334

వ. అప్పాండురాజనందనులు. 335

మత్తకోకిలము. ‡తల్లి చెప్పినచొప్పునం దెగి తా రొనర్తురు గాని ని
న్నల్లనల్లనఁ బోవనీయ రి యత్త లేనిబలంబునఁ
జెల్లియుండిరి రాజ్యభాగము జెందకుండఁగ సంధికిఁ
వల్లె నాఁగఁ దలంప రెంతయు వాదులాడుదు రోర్చునఁ. 336

తే. ఎన్ని యిమ్ములఁ జెట్టిన నీవు వారు, సైచియుండిరి ధర్మపాశములఁ జిక్కి
యిన్నినా ళ్లింక నిట్లుండ రెన్న దుర్విపద,సుత కొనర్చిన పాట్లు సైచునవియొక్కో. 337

మ. సుకృతాస్త్రుండు కపిధ్వజుండు భుజసంస్తుత్యుండు వాతాత్మజుం
డకలంకప్రతిభాంచితుండు నకులుం డాయోధనాసాధ్యది
వ్యకలుం డాసహదేవుఁడున్ సకలలోకాధ్యుండు కృష్ణుండు ర
క్షకులై యుండ యుధిష్ఠిరుం డనిఁ బూనం జేయ కే లుండెనఁ. 338

మ. వినయం బాచియు నుంటి కాదె నరుదో ధీర్యప్రభావంబు నిం
ద్రునకుం దీరనికాలకేయుల ననిం ద్రుంచె న్వీరాటావనిఁ

* ఆక్కసించె=సంతాపించె. ‡ ఇయత్త=హద్దు.

నిను నీవారిని దోలి లేళ్లవగిదిఁ ♦ బెట్టించె గోవ్రాతముఁ
మనిచెఁ మిమ్ముల ఘోషయాత్ర కరుగఁ ♦ ప్రేమందించి గంధర్వులఁ. 339

ఉ. ఇప్పటి కైన శాంతిని వహించి నృపాత్మజ నీవుఁ దమ్ములుం
దప్పినుమంత లేని గుణధన్యుల మాన్యులఁ భాండవేయులఁ
మెప్పొడఁగూడ నేగి కని ♦ మొత్తనిచిత్తముతోడ వేఁడుకో
నెప్పను వారు నిన్నుఁ బర మోత్సుకతం గని మెత్తురిత్తిఁ. 340

క. తనకాళ్లఁ బడిననిన్నుం, గని ధర్మజుఁ డెత్తి క్రుచ్చి ♦ కౌఁగిట నిడి నీఁ
డనుజులకంటెం గారవ, మున మన్నించెడిని నేర్మముం దలఁప కెదఁ. 341

క. కరుణాళుఁ డాతఁ డీ వ, క్కరణిం గావించి వాని, కరుణకు నెలవై
ధర యేల నగుచు బ్రిదుకుము, వెరవరివై యనికిఁ గాక ♦ వెలయుము వత్సా. 342

చ. అని మొనకట్టఁబోకు మది ♦ యందఱకుఁ హిత మెల్లరాజులుఁ
జనుదురు వీండ్ల కాప్తవచనంబు సమాదరణీయ మట్లు చే
యనియెడలం బ్రజాక్షయము ♦ యయ్యెడు దాని కొగిఁ నిమిత్తముల్
గన నగుచుండు నీ కవలఁ ♦ గాతియనొందఁగ నౌ ననర్థముఁ. 343

వ. అనిన నధోముఖుండై దుర్యోధనుండు బాములు ముడివడ నూరక కోఱచూపులం
జూచుచుండె నట్టియెడ దేవవ్రితుండు వెండియును. 344

క. గానములఁ బ్రో వై సత్యం, బునకుం దా వైనపార్థుఁ ♦ బోర నెదుర్పం
జనువాఁడ నింతకంటెఁ, ఘనతరదుఃఖం బొకండు ♦ గల్గునె యెందుఁ. 345

వ. అంత భారద్వాజుండును. 346

శా. అశ్వత్థామకు మించినట్టితనయుం ♦ డై భక్తివిశ్వాసముల్
శశ్వద్ధీతి మనంబునం దగుల నిశ్చల్ ననున్ సేవించునా
విశ్వప్రస్తుతవిక్రమాంచితు నరుఁ ♦ వేరంబున న్మార్కొనఁ
విశ్వాసం బొనరించినాఁడ నిసి నీ ♦ నే నెంత క్రూరుండనో. 347

తే. బ్రాహ్మణుఁడ నయ్యు క్షత్రధర్మంబ పూని, పుత్రకులఁ బోనివారితోఁ ♦ బోరొనర్చి
నుంటి నోడై వమా యిట్లు ♦ లోపి తకట, క్షత్రజీవిక యెంతటి ♦ కష్ట మొక్కొ. 348

వ. అని మఱియు గాంధారేయుదిక్కు మొగంబై. 349

ఉ. తాతయుఁ దండ్రియుఁ గురువు ♦ దైవము చెప్పినమాట లైన నీ
చేతమునం దొకింతయును ♦ జేరకపోయెను మేటిసైన్యముల్
నాతల నుండెఁ బాండుసుతు ♦ లఁ బడియించెద నంచు నెంచె దీ
భూతల మెల్ల వారికయి ♦ పోకడఁ బెట్టగ నుండెఁ బ్రాణముల్. 350

శా. వారుఁ వీరును లెక్క యేమిటికి దేఁవవ్రాతముఁ వారికై
పోరఁ వచ్చుఁ గుబేరుఁ డెల్లధనముం ♦ బొందించు నింద్రుండునుం
గ్రూరాస్త్రంబుల నిచ్చు మూను లని మేల్ ♦ గొండంచు దీవింత్రు లో
కారాధ్యుం డగుకృష్ణుఁ డందుఁ గలఁ డీ♦వా గెల్తు వావీరులన్. 351

చ. కుడిచితి మెల్లభోగములు ♦ కొల్చితి మార్యుల కిచ్చి వేల్కిఁ
దొడరితి మెల్లవిద్యలనుఁ ♦ దోఁగితి మింతకు మాకు నాయువ్ర
గడననవచ్చె నె ట్లయినఁ ♦ గాని విచారము లేదు పెక్కు లేం
డ్లడరఁగ నైననీ వీటు మ♦హాపద నందుదు వంచుఁ గుందుదున్. 352

తే. బ్రాహ్మణుండను గావునఁ♦బలుకుచుంటి,మఱియు మఱియును వత్స నా♦మూట వినుము
పాండవులతోడఁ బోరాడి ♦ బ్రదుకు చెఱచు,కొన్న వాఁడవు కాకు మో♦యన్న నీవు.

వ. అని పలుకుచున్న వారి నిరాకరించి దుర్యోధనుఁ డూరకుండె నంత నం దున్న వా
రందఱును లేచి నిజనివాసంబులకుం జనిరి ధృతరాష్ట్రుండును సభ్యాంతరమందిరంబున
కరిగి సంజయు రావించి రహస్యంబున ని ట్లనియె. 354

శ్రీకృష్ణుఁడు కర్ణునితో రహస్యోక్తులు చలుకుట.

క.*రాధేయుం డనరథమున, మాధవుఁ డిమకొంచుఁ బోయె ♦ మన్నించి యటన్
బోధించె నె ట్లతని కా,బోధలు మృదులములులో తీక్ష్ణ♦ములుగా తెలుపఁ గడే. 355

వ. అనిన నతండు వాని కి ట్లనియె నట్లు వాసుదేయుం డు రాధేయుం గొని కొంత చని
యేకాంతంబున ని ట్లనియె. 356

తే. నీవు కడుఁ బెద్ద లగువారి♦సేవ చేసి, ధర్మశాస్త్రరహస్యములన్ ♦ దగ నెఱింగి
నట్టివాఁడవు చెప్పెద ♦ నాలకింపు, మవహితాత్ముఁడ వై కురు♦పవర తెలియ. 357

సీ. కన్నియయై కుంతి ♦ యున్నప్పు డామెకు, వఱలితి నీ వర్కు♦వరములనఁ
గాంతేయుఁడవు గాని ♦ కావు రాధేయుఁడ, వరయఁ బాండవులకు ♦ నగ్రజుఁడవు
తండ్రివంకను వారు ♦ తల్లివంకను మేము, నీకు సంబంధుల♦మే కదయ్య
నావెంటఁ జనుదెమ్ము ♦ నీ వన్న వని వారి, కెఱిఁగింతు నెఱిఁగి వా ♦ రెల్ల నిన్ను

* శ్రీకృష్ణుండు కర్ణునితోఁ జెప్పినరహస్యము ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుండు చెప్పినట్లును ధృత
రాష్ట్రుఁడు దెలిఁగినట్లును దిక్కనసోమయాజిభారతమున లేదు. అన్ని సంస్కృతభారతులందు నిట్లు
న్నది. ఇది సమంజస మనియే నాయభిప్రాయము. కర్ణుఁడు సహజకవచకుండలములతో నూర్య
నకుఁ బుట్టినమహానుభావుఁ డని యెఱిఁగినచినుకఁ దనకొడుసునకు విజయము సిద్ధాంతీకరింపకొని
దృఢనిశ్చయముతో నుండుటకుఁ గారణ మగును.

తే. మొక్కి తండ్రివలెఁ భక్తి ♦ నొక్కొనంగ, నేవ సేయుదు రంతకు ♦ నీవ దొరవు
వృష్ణిభోజాంధకులు పాండ♦వేయు లెల్ల, నీదులెంకలు నీయాజ్ఞ ♦ నిలుచు జగము.

తే. నిన్నుఁ గురుదేశపతిఁ గాఁగ♦నెమ్మిఁ జేసి, నేను నీతమ్ములను సుతుల్♦నిఖిల ధరణి
ధవులు ధౌమ్యులు సుదకుంభ♦తతులు దెచ్చి, వేడ్కఁ బట్టాభిషిక్తుఁగా♦వింతు మిపుడ.

సీ. రాజ్యాభిషేకవి♦రాజమానుం డయి, మంగళోత్సవములఁ ♦ బొంగుసిరుపు
నీరథంబున నుండి ♦ నీకు వీనన లిమ, యుపరాజజాతశ్రీ♦ప్రౌఢుఁడు భక్తి
శ్వేతాతపత్రిమ♦ వాతాత్మజుఁడు వట్టు, సారథ్య మొసరించు ♦ నవ్యసాచి
కవలు పృతాసనన్ను ♦ లవునుఁ సేవింతురు, ద్రౌపదేయానులుం ♦ దవిలి యుండ్రు

తే. మఱియుఁ బొంచాలయాదవ♦పుత్స్యకేక, యాదిభూపతులును నేను ♦ నన్ని యెడల
బలసి నిఁ బరివేష్టించి ♦ కొలుచుచుందు, మలరి జేవేంద్రివైభవ ♦ మందు మీవు.

క. ద్రోవది ని న్నాఁపవతి, గా వరుసం బొందఁగలదు ♦ కొతుకవిధమ్మే
గావింపు సగ్నికార్యము, దా వేలుపుటొజ్జఁ బోలి ♦ ధౌమ్యుఁడు నికుఁ. 361

వ. ఇ ట్లఖండమండలాధిపతి నైననీకుం బుణ్యోగములై దర్విడులు నాంధ్రులుం గుంత
లులుఁ దాలచరులుం జుచుపులు రేణుపులు లోనగువా రెల్లనాఁడుం గొలుచు
చుండురు సివు భ్రాతృపుత్రపరివారపరివృతుండవై నతీతపరివృతుం డైనచంద్రుని
మాడ్కిం దేజరిల్లుచు రాజ్యపాలనంబు గావింపు మి ట్లైన నిన్నుఁ గన్నతల్లికిని
బంధుమిత్రాదులకును నుల్లంబు వల్లవింపం జేసినవాఁడ వగుదు వాలసింపక ఎమ్మె
పాండవులతోడ సౌభ్రాత్రంబు నెఱపు మనిన విని కర్ణుం డప్పాండరీకాక్షు నికీక్షించి
యి ట్లనియె. 362

—●●◆◆ కర్ణుండు కృష్ణునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట. ◆◆●●—

శా. సౌహార్దంబునఁజేఁ జెప్పితివి నా♦శ్వేశ్వేయుసు బెంచి సం
దేహం బిం దిసుమంత లే దయిన♦ నో♦ దేవా వచింతుఁ వినం
గా హర్షింపుము నీవు చెప్పినది ని♦క్కం బంచు నూహించితిఁ
మోహింపం జుమి పాండుపుత్రుఁడను నే♦నుం ధర్మమార్గంబునఁ. 363

ఉ. కన్నియ యైననాఁడు ననుఁ ♦ గాంచి విభావనుభాసనంబున
న్నన్నె చెడంగ నేటఁ బడ♦వైచి చనెం బృథ ప్రేమ లేక తా
నన్నదినీటిలో నధర♦థాఖ్యుఁడు సూతుఁడు వట్టెలెచ్చి యి
చ్చ న్ననుఁ బెంచె రాధ యను♦సాధ్వికి నిచ్చి ప్రియంబు హెచ్చఁగఁ. 364

ఆ. చేతులందు రాధ ♦ చిన్ని బాలుని నన్నుఁ, బెట్టుకొన్నయంత ♦ బిట్టు చేఁపె
జన్నుదోయి స్నేహ♦సౌహార్దమునఁజేసి, తాన కన్నయట్లు ♦ తలఁచి పెంచె. 365

క. లాలామాత్రపురీషము, లోలిం దనమేన నింక ♦ నోడక నా కే
వేళం బెట్టుచుఁ బోయుచు, లాలించుచుఁ బెంచె రాధ ♦ లలితవిభవమునన్. 366

తే. జాతకర్మాదిసకలసం♦స్కారములను
సోహ్యదంబున నూతుఁడు ♦ నలిపి నాకు
నిలిపె వసుషేణుఁ డనువేరు ♦ నేను వాఁడఁ
దలఁచి తలిదండ్రు లని భ♦క్తిఁ గొలుచుచుందు. 367

క. తెలిసినవాఁడవు నీ వని, పలికితి కద నన్ను నేన ♦ పరికింపక వా
రలకున్ సుతకృత్యములు, జలుపక విడనాడి రాఁగఁ ♦ జనునే చెపుమా. 368

తే. మతియు ననుజులుఁ దనుజులు♦మానినులును,గలరు పెక్కండ్రివారిపైఁ♦గలదునాకుఁ
దెగనిప్రేముఁడి దానిని ♦ ద్రెంచివైచి, వెడలిపో మది గొల్వునే ♦ జలజనాభ. 369

మ. ఇదియుం గాక నయోధనుండు వసుధా♦ధీశుండు తా నయ్యు న
న్మది సోదర్యులకన్న మిన్న యనుచున్ ♦ మన్నించి నాయందు సౌ
హృదముం బెంచి తనంతవానిగ ననున్ ♦ హెచ్చిల్లఁగాఁ జేసి వా
సి దలిర్పన్ సకలంబు నాపయిఁ బ్రతి♦ష్ఠించెం గదా పేముడిన్. 370

క. ఓళుదు నరునకు నే నని, భూపాలాత్మజుఁడు పాండు♦పుత్రులతోఁ దా
నీవగిదిఁ బగకుఁ జొచ్చెం, గావురుషుఁడ నగుచుఁ బోవఁ♦గా నా కగునే. 371

క. కట్టినఁ గొట్టినఁ గిట్టిన, నెట్టిభయం బైనఁగాని ♦ యే లోభమునన్
బట్టు విడి యనృతగతికిం, బట్టగుటకు నుత్సహింపఁ ♦ బంకజనాభా. 372

ఉ. ఈవు హితంబు గోరి వచి♦యించితి నీవచనంబుపెంపునన్
నావలనం బ్రియంబునఁ జ♦నంగల రాపృథగగ్నిబీడ్డ లే
దేవిధ మైన నా ననుచు ♦ నే నట వచ్చితి నంచు నెంచు మ
ద్దేవిధ మ్రతిష్ఠ కయి♦న ట్లగు నాకును నవ్యసాచికిన్. 373

మ. మనయామ్నాత్రము బాహిరంబు నెనరిం♦పం బోకు మీ మన్న న
న్ననఘుం డాయమనందనుం డెఱిఁగెనే ♦ నర్పించు సిరాజ్య మె
ల్లను నా కీధృతరాష్ట్రనందనునికే♦లం బెట్టుదుం ధార్మికుం
డని పేరొందినవాఁ డతండు యొడమో♦డై యుండ నర్హుం డిగుఁ. 374

వ. మతియు మరున్నందన, మాద్రేయ, ద్రౌపదేయ, సౌభద్రేయ, సాత్యకి, ధృష్ట
ద్యుమ్న, శిఖండి, చేకితాన, కేక, యోత్తమౌజో, యుధామన్యు, చైద్య, కుంతి
భోజ, శ్యేనజి, ద్విరాట, ద్రుపద, వృకోదరాత్మజ నయోధాగ్రగణ్య లెల్లం దనకుఁ

దోడుసూప జగదారాధ్యుండ వైననీవు సారథ్యంబు సాగింపం బెంపుమిగిలి నిలింప నాధనంజయనుండు యోద్ధయై మహాయుద్ధంబునకు సన్నద్ధుం డైనధర్మరాజునకు విజయంబు సిద్ధాంతం బని యెఱుంగుదు నాకర్ణింపు మింక నీ వుపదిష్టవై యాధ్వర్యం బొనగ్చుచుండ ధర్మరాజు బ్రహ్మయు, భీభత్సుండు హోతయు, భీముండు ప్రస్తోతయు, సాధదుం దుద్గాతయు, సాత్యకి ప్రతిప్రస్థాతయు, మాద్రేయులు శామిత్రకార్యధుర్యులును, కృపద్రోణశిష్యులగు రాజన్యులు సదస్యులును, ఘటోత్కచుండు శంఖమురజభేరీసింహనాదంబుల సుబ్రహ్మణ్యాహ్వానం బొనరించువాఁడు నైతమతమకార్యంబులు నిర్వర్తించుచుండ గాండీవంబును గవదోనలును స్రుక్స్రువంబులుగా రథధ్వజపతాకలు యూపస్తంభంబులుగా వత్సనాళీకనారాచాదులు సోమకలశంబులుగా నానావిధకపాలాదులు పురోడాశంబులుగా రుధిరపూరం బాజ్యదిహవిస్సుగా గదాశక్తితోమరాదులు లిధ్మపరిధులుగా నైంద్రపాశుపతాదులు మంత్రంబులుగా వివిధధనుర్ముక్తేషువ్రజలు స్తోమంబులుగా ధార్తరాష్ట్రసైన్యంబు పశుసమూహంబుగా దుశ్శాసనరుధిరంబు సోమపానంబుగా పశుత్వయునుం గలరణసాధనంబులనేకవిధయజ్ఞసాధనంబులుగాఁ బాండవసైన్యంబు దీక్షితాయనిగాఁ గొని కాలపురుషుండు దీక్షితుండై రణయజ్ఞంబు సేయువాఁ డందు నాపతనంబు చయనంబును భీష్మద్రోణాదిపతనంబు యజ్ఞావసానంబును దుర్యోధనాదినిధనంబు యజ్ఞసమాప్తియును హతనాథాత్మజ లగుకురుస్త్రీలపరిదేవనం బవభృథంబును నై కురుక్షేత్రంబున విద్యావయోవృద్ధు లగుక్షత్రియులకు వ్యర్థమరణంబు గాక సార్థకం బైనపార్థశస్త్రనిధనంబు నొందఁ గలిగి వీరస్వర్గంబు నివాసయోగ్యం బగుం గావున సంగ్రామంబు సర్వవిధంబుల విధినంకల్పితంబు దాని కెవ్వ రెవ్విధంబున నడ్డం దలంచిన నొక్కించుకయు నడ్డంకి రాఁబో దని రాధేయుండు వెండియును. 375

ఉ. భూరిధరంబు లెందనుకఁ ♦ బొల్పగుచుండునొ వార్ధు లావగల్
ధారణి యెంతదాఁకఁ బ్రథి♦తస్థితి నుండునొ యంతదాఁక నీ
భారతయుద్ధముఁ బుధులు ♦ ప్రస్తుతి సేయుచునుండు రందునఁ
గీరితి రాజచంద్రులకుఁ ♦ గ్రిందును మీఁదును బొందఁ గల్గెడిఁ. 376

వ. అది యట్టిద కావున. 377

క. వెనుదీయనీక ధర్మజు, నునికిం బురికొల్పి తేర ♦ నాయితపదు మో
ఘనభుజ నావుపు సవ్వీచు, పనజాక్షుఁడు పలికె నిట్లు ♦ వానికి మఱియున్. 378

శ్రీకృష్ణుఁడు కర్ణుని వీడ్కొని యుపప్లావ్యంబునకుం జనుట.

చ. ప్రభు వయి రాజ్య మేలుకొనుఁ♦భాగ్యము నీదిలలాటపట్టికన్
శుభముగ వ్రాయఁ డేమొ విధి ♦ చూడఁగ నేన సమస్తరాజ్యముఁ

విభవముతోడ నీ కిమ్ము ♦ వేడ్క మెయిం గొని యేలుకొమ్ము నా
నభము శుభం బెఱుంగ నటు ♦ లాడెద వేటికి నీవు వెట్టివో. 879

క. పో రైన జయము పాండు, కుమ్మారమణాత్మజుల కగును ♦ సందేహము లే
దో రాజప్రియ వినుమీ, కౌరవసంతతికిఁ జేటు♦కాలమ్ము యగున్. 880

సీ. జపహోమనిష్ఠలం ♦ జలిపి ధర్మజుఁ డుగ్ర, తేజుఁడై మానేనఁ ♦ బ్రేంచుసపుసు
కపికేతనము గ్రాల ♦ గాండీవి భీష్మాది, యోధుల సుఱుమాడుఁ♦చున్నయపుడు
గుడిచే బూని భీముండు ♦ కదిసి దుశ్శాసనుం, గూల్చి వక్షము నెత్తు ♦ గ్రోలునపుడు
మా ద్రేయు లెంతయు ♦ కౌరవ్యబుమై ధార్త, రాష్ట్రులఁ దూలించి ♦ గ్రాలునపుడు

తే, కృతయుగాదిధర్మము లయి ♦ యెసఁగుధైర్య, సాహసాదుల విడనాడి ♦ స్వాంతమందుఁ
గలియుగంబున ధర్మమై ♦ కానఁబడుభ, యోదులం బొంది కుందెద♦వయ్య నీవు. 881

వ. కానిమ్ము నీవు నామాట విని పాండవులం గూడ రాని మాయ నిక్కువంబేని నీ విటనుండి మరలిపొమ్ము పోయి పోయిరపోక నీకాలంబు సమస్తోష్ణంబును దృణజల కాష్ఠసమృద్ధంబును సరసౌషధీఫలభరితంబును నై యున్నయు నేటి కేడునాళ్లమీఁద నమావాస్య వచ్చు శకలదేవలోకం బైనయప్పుణ్యదినంబు నాయోధనారంభంబుం జేయ నొప్పు నని భీష్మద్రోణాదియోధాగ్రగణ్యులకును సుయోధనాదికుమారవర్గం బునకును దక్కిన రాజలోకంబునకునుం జెప్పు మేమును సన్నద్ధులమై యుద్ధంబునకు సిద్ధంబయ్యెద మెల్లవారు నెల్లవిధంబుల శస్త్రాస్త్రవినిష్ణులై యుత్తమగతులం బడయఁ గలుగుదురు గాక యనిన రాధేయుండు రాధాపుత్రుం గాంచి యిట్లనియె.

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యిట్టు ♦ లేటికి నన్ను మో, హింపఁ జేయఁ దలఁతు ♦ వెన్నియేని
మిత్తములును దోఁచు ♦ నిత్తఱిఁ గురుపాండ, వులకు ఘోరసమర ♦ మిలఁ బొసఁగు.

తే. ఆజిముఖమున రాజులు ♦ రాజపుత్ర, లెల్ల శస్త్రాస్త్రదగ్ధులై ♦ వెల్లఁగలరు
ధరణి యంతయు రుధిరకర్దమము గాఁగ, నగు నెఱింగుదుఁ జెప్పనే♦లయ్య నాకు. 884

తే. జయము పాండవులకు సప♦జయము ధార్త, రాష్ట్రులకుఁ దప్ప దానమ♦రంబునందు
నేను నాద్రోణభీష్ములు ♦ నిఖిలజనులు, గాండిసగ్నిఁ బ్రవేశింప♦ఁ♦గలమ సూవె.

వ. అని మఱియును. 886

క. జీవించియుంటినే నని, కావల దర్శింతు నన్న ♦ నటు కాదేనిఁ
జేవరదర్శన మాస్వ, ర్గావరణమునంద కల్గు♦ నది నిశ్చయమై. 887

వ. అని చెప్పి యెప్పించి యప్పుండరీకాక్షుం గౌగిలించుకొని కానీనుం డారథంబు డిగ్గి నిబరథం బెక్కి మమ్ముం గలిసికొని మాయింట నిట వచ్చె నచ్యుతుండును స్వాత్యకి

నమేతుండై నడుము నమ్ము మని సారథిం బఱిమిపలుకుచు వాయువేగంబున నుప్లా
వ్యపురంబునకుం జనియె నని చెప్పి సంజయుండు ధృతరాష్ట్రానుజ్ఞాతుండై నిజనివా
సంబునకుం జనియె నవ్వసు విదురుండు పృథాదేవిమందిరంబునకుం జని పాదాభివం
దనంబు చేసి యిట్లనియె. 388

విదురుండు కుంతిం గని సంధి కుసురమి యెఱింగించుట.

మ. భగవంతుం డగువాసుదేవుఁడు దగన్ వాటిల్చి సామం బొన
ర్పఁగఁ జూచెఁ గాని నొల్ల రీతులువ లభ్యామర్దమం దెల్లరుం
దెగ నుత్కల్పనఁ జేసి రక్కట కటా దీనుండుమోలెఁ గ్రమ్మరం
డగుసేపుత్రుఁడు సౌహృదంబునను జేయం జూచు సంధి న్మదిన్. 389

ఉ. కాలము దీటినట్టి డగు కౌరవనాథుఁడ ధర్మవర్తి యై
బాలికవృత్తికిం దిగిన భంగ బతుభం బిది యిద్ది యంచు లో
బోలుప లేక పుత్రు డెటు పోయిన దా నటు వోయి సంధికిన్
మేలొడఁగూడఁ జేఁ బటుకు మేకొనఁడయ్యె నిఁ కేమి చెప్పుదున్. 390

తే. కర్ణశకునిదుశ్శాసనుల్ కలఁచువారు, గాఁగ దుర్యోధనాదుల కారణమునఁ
గురుకులవినాశ మగునఁ గో యటన్న వగను గుక్కవట్టదు నాకుఁ బగలు రేలు.

వ. అనిన విని కుంతి చింతించుచు. 391

మ. నయంబు న్నెఱవేర్చి పిచ్చి యిటు యాచ్ఞావృత్తికిం జొచ్చియుం
దమపా లీయనికారణంబునను గ్రోధస్వాంతులై నానుతుల్
సమరంబుం బొనరించి బంధుజనముం జంపంగఁ దా రుండిరం
చున్జెప్పఁదగుఁ గాని దార్తరాష్ట్రులపనుల్ నమ్మింతకున్ హేతువుల్. 392

వ. మన మేమి సేయువార మని వీరం బభినయించుచు సంభావించి విదురు నంపి
పుచ్చి తా నొక్కతెయుం గూరుమండి దుర్యోధనుండు భీష్మద్రోణకర్ణులబలంబునం
గదా యింత వంతుకెక్కి యున్నవాఁ డిందుఁ గర్ణుం డొక్కరుండు దక్కఁ దక్కిన
వారు పాండవపక్షపాతు లని నే నెఱుంగుదుం గావున నే నివుడ పోయి కర్ణుం
నానూనుం డగు నెఱింగించి పాండవులు డగునట్లు గావింతుఁ గాక యని నిశ్చ
యించి యతం డప్ప డనుష్ఠానార్థం భాగీరథీతీరంబున కరిగియుంటం దెలిసి తా
నచిరకర్మంబునం గదలి చని సూర్యాభిముఖుండై యూర్ధ్వబాహుండై జపిం చు

చున్నవైకర్తనుం గాంచి వానివెనుచక్కిం గూరుచుండె నంతఁ గొంతవడికి జపాంతం
బగుటయు నతండు కన్ను విచ్చి తన్ను వెన్నంటి కూరుచున్నకన్నతల్లిం గని కృతాం
జలియై రాధాధిరథులగోత్రనామంబులు సెప్పి పాదాభివందనంబు గావించి దేవీ నీ
విట విజయంచేయుట కేమికతంబు నేఁ జేయం గలకార్య మెద్ది యానతి మ్మనిన
నయ్యమ్మ నయమ్మున నమ్మార్తాండనందనునిం గారవించుచు ని ట్లనియె 394

—●—◆ కుంతి కర్ణునకుఁ దన పుత్రుం డని తెలుపుట. ◆—●—

సీ. ఈవు కౌంతేయుఁడ♦వే కాని రాధేయుఁ,డవు గావు సూతకు♦లంబుగంము
సధిరథునకుఁ బుట్ట ♦ వరుసఁ నేఁ గుంతిభో,జునియింటఁ గన్నచె ♦ తనసనాఁము
నాకుఁ బుట్టితి వరు♦ణపరిపాదంబునఁ, గానీన పాండవా♦గ్రజుఁడ వగుదు
ధర్మజాదులు నీకుఁ ♦ దమ్ములు వారితోఁ, గలహించి పరులతోఁ ♦ గలియఁ దగునె

ఆ, వీరి విడిచి నీవు ♦ వారితోఁ గూడి నీ,తండ్రిరాజ్య మేలఁ ♦ దలఁచు టొంత
యెవ్వ నిట్లు నేయు ♦ మోతండ్రి యిచినారు, సకలలోకముఁకు ♦ నంతనంబు. 395

శా. సౌభ్రాతంబున రామకృష్ణులబలెఁ ♦ సంధించి కర్ణార్జునుల్
విభ్రాజద్గతి నుండి రన్న వినియుఁ ♦ విఖ్యాతి కై భ్రాతృను
ధ్యభ్రాభిష్ణుఁడ వైనసిన్నుఁ గనియుం ♦ దారాగణాస్పీతు నా
శుభ్రాంశుఁ వని కన్నయట్లు జగముల్ ♦ శోభించు నోభానుజా. 396

ఆ. సకలలోకకర్మ♦సాక్షికిం బుట్టియుఁ, బాండవుత్రుఁ డైన♦వాఁడ వీవు
సూతపుత్రుఁ డనెను♦సాంపుమాలినపేరు, తగునటయ్య నీకుఁ ♦ దనయ చెపుమ.

కి. అని పలుకుమున్ననుయు,బునఁ గుంతీదేవి నత్య♦ము వచించె నిటుల్
పానరింపు మనుచుఁ గర్ణుఁడు, పిన సేనమండలమునుండి ♦ వెడలె న్నుడువుల్. 398

వ. అని తల్లిదండ్రు లిద్దఱుం బెద్దదడవు దనిలిచెప్పిన నప్పుమహాగ్రగణ్యుండు దానికి
మెత్తఁబడక నిశ్చలచిత్తుండై తల్లి కి ట్లనియె. 399

ఉ. ఈవచనంబు నత్య మగు♦నేనియు నేను గ్రహింప నెల్ల నో
దేవి దయావిహీన వయి ♦ లెంపుర నన్ను నదీజలంబునం
బోవఁగ వైచి తప్ప లెగి♦పోయెను నీకును నాకు బాంధవం
బీవగ వేటి కీవ్డు ననుఁ ♦ నెవ్వరు క్షత్రియుఁ డంచు చెప్పుమా. 400

తే. ఉత్తనస్కారములకు నే ♦ గాక శూద్రజాతినంస్కారముల కయి ♦ సూతసూతి
నై తి నీచెయ్యినంజేసి ♦ మాతృచేష్టి,తం బిటుండఁగ ననుఁ బిల్వఁ ♦ దగునె యిట్లుం.

ఉ. నెమ్మది నీవు నాహితవు♦నే తలపోయుచు నిన్ను నన్ను రా
ర మ్మని పిల్చుచుంటి విది ♦ రమ్యమొకో మును గాక నేడు మా
తమ్ములు పాండవుత్రు లని ♦ దగ్గఱ జేరితినేని విన్న వా
రెమ్మెయిఁ జెందనాడుదురొ ♦ యెట్లగుదెంచునొ చెప్ప నేటికిన్. 402

అ. కృష్ణసహితుఁ డైన♦జిష్ణునిఁ గని పోరు, తారసిల్లెననుచుఁ ♦ దాను జంకి
లేనిబాంధవంబు ♦ లేకయై మైకొని, కలసె వారితోడఁ ♦ గర్ణుఁ డనరె. 403

ఉ. ఇయ్యకొఁకొర్తి మోయుటకు ♦ నేను సమర్థుఁడఁ గాను గాక న
న్నెయ్యెడ నాదలం గొని న♦రేశ్వరుఁ డీఁ గల నంచు నమ్మి తా
నొయ్యనఁ బోరికిం దిగియె ♦ నోచెల మొట్టఁగ వచ్చినవ్డు నా
కయ్యవసీశుఁ బాసి చను♦నట్టిది ద్రోహము కాదె చెప్పుమా. 404

తే. ధార్తరాష్ట్రాన్నమును దిని ♦ తనరునాకు, రాజఋణ మిఁకఁ దీరె వచ్చె ♦ నోపనిఁతి
కారవహితార్థమై నేను ♦ బోరువాఁడఁ, బాండవులతోడ భుజశక్తి ♦ పర్వినట్లు. 405

మత్తకోకిలము. వీరమాలెవు నీవు న న్నిటు ♦ వేఁడ వచ్చితి కాన నా
పోర ధర్మజభీమసేనయ♦ముల్ కయిం బడిరేని నే
వారిఁ జంపఁ దలంప నిక్కము ♦ వానవాత్మజు నొక్కనిన్
స్సారసాయకవిద్ధుఁ జేసి యు♦శంబు గాంచెద నెంచఁగన్. 406

పంచచామరము. బలాఢ్యుఁ డైనసవ్యసాచిఁ ♦ బట్టి చంపుటొండె నే
బలంబు వోవఁ జచ్చుటొండె ♦ భండనంబునం దగున్
జెలంగు నాకు రెంట గీర్తి ♦ నీకు నేవురే కుమా
రు లేను బో నతం డతండు ♦ ద్రుంగ నే నెసంగుదున్. 407

తరలము. అనినఁ గర్ణునివల్కు ముల్కు క♦ల్పమై యెదఁ బొచ్చుకొన్
వనట నొందుచు దైవ మిట్టులు ♦ వాయ నెట్టులు తప్ప నో
తనయ నీ విపు డన్నమాటను ♦ దప్ప కర్జునుఁ డెట్టు లై
న నగుఁ గాని రణాంగణంబున ♦ నల్వురక మటకుండుమా. 408

అ. అనుచు నట్లుగాత ♦ మనువానిఁ గౌఁగిటఁ, గదియఁ జేసి కొలిచి ♦ కదలి చనియెఁ
గర్ణుఁ డామెపాద♦కమలంబులకు మ్రొక్కి, నిజనివాసమునకు ♦ నిర్గమించె. 409

క. అని సూతుఁడు వినిపించిన, విని శౌనకముఖ్యు లట్లు ♦ వృష్ణివరుం డే
గిన పెనుక నేమి యయ్యెనొ, వినిపింపుము మాకు వినఁగ ♦ వేడుక యనుచున్ 410

ఆశ్వాసాంతము

శా. శ్రేయోదాయక మైనకార్యములకున్ ♦ జెప్పంగ నెన్నేనియున్
ప్రాయశ్చిత్తక్రియ నంతరాయ ములు నంప్రాప్తించు నంచున్ వచిం
తీయాశ్వాసము నన్నిదర్శన మై ♦ యీమూఁడునర్థంబు లి
చ్చె యుండెఁ మనుజవ్యయత్నము లిలన్ ♦ వ్యర్థంబు లూహింపఁగన్. 411

ఉ. చేయుచు జేయఁబండఁగను ♦ జేసిన దంతయు నొక్కరీతిగాఁ
జేయ సమర్థుఁడై సకలజీవులయందు వెలుంగుచుండి తే
జోయుతుఁడై మహత్త్వమునఁ ♦ జొప్పడియున్నమహానుభావునిన్
భాయక సన్మరించెదను ♦ భారతవార్ధి దరింపఁ జేయఁగన్. 412

క. కనుఁగొనక నే నిన్నుం, గనుఁగొని సేవింప లేని♦కష్టుఁడ నైతిన్
గినియకుము నీకు మ్రొక్కెద, గనికరమున నన్నుఁ గావఁ♦గా నగు మీశా. 413

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్వంశపవిత్ర
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ
పర్వంబునఁ బంచమాశ్వాసము.
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

బాలాత్రిపురసుందర్యైనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—షష్ఠాశ్వాసము.

—ఁ ం ఁ—

[illegible]

వ. [illegible] కృష్ణుండు గౌరవాధిపుపురోహితుండు కిట్లనియె నట్లు కృష్ణుండు పుపప్లావ్యపురంబు చక్రం జని భీష్మద్రోణాదులసమక్షంబున దేవగ్రహపరివారవిభూతులతోడం గొలువుకూటి యు న్నవసరంబున నాంచి కరిపురంబునకుం దాను బోయిపట్టిరావృత్తాంతం బంతయు సంక్షేపంబుగా నెఱిగించి నిగ్రహానుగ్రహంబు నిజనివాసంబునకు నిర్మించె నంతఁ గాఁ తే యోగ్యంబు దెల్లవారి నంపింపుచ్చి సాయంసమయం బగుటయుం దానుఁ దనతమ్ము లతోడం గూడి సంధ్యోపాసనంబు గావించి కార్యగతమానసుండై వానుదేవ్ర రావించి గారవించి యిట్లనియె. 2

సీ. నాగపురంబున ♦ కేగి నీ వానథ, ధృతరాష్ట్రసుతులకుఁ ♦ దెలిపి తెల్లు
మి న్నంటి కనుగాన ♦ కున్నవానికిఁ గురు,నృద్ధు పితామహుఁ ♦ డెట్లు దెల్పె
నాచార్యుఁ డోరీతి ♦ నాడె మాపెదతండ్రి, ధృతరాష్ట్రుఁ డేమని ♦ హితము సెప్పె
గాంధారి యెద్దానిఁ ♦ గతిపె మాపితతండ్రి, విదురుఁ డేధర్మము ♦ బూనలఁజేసె
నే, నందుఁ గలకాజలోక మే ♦ నుగొయె ధార్తరాష్ట్రుఁ డెట్లు ప్రవర్తించె ♦ నగను మెఱుఁగ
నంతయు సవిస్తరంబుగ ♦ నాకిపఁడు, చిత్తమున్కెను జెప్పవే ♦ చిత్తగించి. 3

ఆ. దేవ నీవ మాకు ♦ దేవుఁడ వైనను, గూర్చుచ్చరిభువు వైన ♦ గురుఁడ వైన
నిన్ని నమ్మి యుంటి ♦ మన్ని తెఱంగుల, నీదు భార మేము ♦ నేర మింత. 4

కృష్ణుండు ధర్మజునకు భీష్మద్రోణాదులవధనంబు తెలిపెనంట.

చ. అనుచు జనార్దనుం డనియె ♦ నాధృతరాష్ట్రునికొల్వులోన నే
నను దగినట్లు పథ్య మగునట్లు ప్రియం బగునట్లు నిట్టి నా
యనువులు చెల్ల నొల్లక న♦రాధముఁ డాధృతరాష్ట్రనందనుం
డనువలి యూఁతలుగ ♦ నాడి హాలాహలి నవ్వో ప్రస్తావన. 5

వ. నవ్విధానికిం గోపించి యూపగానందనుం డాలనిం జూచి. 6

సీ. భువనైకపవిత్రుఁడం ♦ డవుగాంతెనున కేక,పుత్రుఁడనై నేను ♦ బుట్టియుండ
నోపుత్రుఁ డహపుత్రుఁ ♦ డే యని కులవృద్ధిఁ, గోరినజనకుని♦ కొక్క సరసి
పృథ్వీపతినిఁ గాక ♦ పెండ్లియాడిక యుఁడు, నని భావించేసి నే ♦ జనులు మెచ్చ
సత్యవతిం దెచ్చి ♦ జనకుఁ గిచ్చితి, నతఁ డామె దెంచ్లాడి ♦ యూమెవలన

తే. ‡వెలయఁ జిత్రాంగదవిచిత్ర♦వీర్యు లనెటు,నాత్మజులఁ గాంచె నంచుఁ జిత్రాంగదుండు
గలన గంధర్వనిహతుఁ డై ♦ పిలుకుమూల, రా జయి విచిత్రవీర్యుఁడు ♦ రాజ్య మేలె. 7

క. రాజ్యగ్రహణంబునకై, రాజాన్యలఁ దెచ్చి యిరువు♦రం బరిణయముల్
తేజరిలఁ జేసి నే, నాజవ్వనులందుఁ బ్రీతి ♦ నాతఁడు నేసెఁ. 8

వ. అత్యంతకామాసక్తుం డగునతం డమ్మత్తకాశినులతో నిత్యరతులంగసి రోగగ్రస్తుఁ డై
స్వర్గతిం గాంచె నంత రాజ్యం బరాజకం బగుటఁ బ్రజ లాధివ్యాధిపీడితులై భృ
త్యామాత్యహితపురోహితపురస్సరంబుగా నాకడకు వచ్చి నీవు రాజవై రాజ్యం
బేలు మని విన్నపించినంత సత్యవతియు నట్లు చేయు మని శాసించె నేనును సత్యం
బును ధర్మంబును బురస్కరించుకొని దాని కంగీకరింప కులాభివృద్ధిం గోరి భార్య
భార్యాలయమం బారాశర్యప్రసాదంబున ముప్పురుషమారులం బుట్టించితి నంచు
నీతండ్రి జాత్యంధుం డగుటంజేసి రాజ్యార్హుం గాఁజాలఁడయ్యె బాహ్యులకు రా
జ్యమహీరాజ్యంబుం బభిషిక్తుం డయ్యె గావున నిప్పు డాపదలవృత్తు లగుపాండవులకు
రాజ్యార్హులు నీవు కావరంబునంజేసి నిలహాంబుకుం గాలుద్రోవక నే శెప్పినయో
వ్వన నప్పాండవుల కర్ధరాజ్యం బిమ్మ మేలు జీవించియుండ నీ విల్లు నీయుట
ధర్మంబు గాదు నేను నీతల్లివంశకులును వినుదుందుకు నీహితంబు గోరి చెప్పఁ
చుంటి మట్లు సేయకున్న నీకును లోకంబునకును వినాశనంబు గా కుండ దనివలన
ద్రోణుండు వాని కిట్లనియె. 9

---

* ఈఱులోఁబు – ఐశ్వర్యము, పురుషము. మాళ మాళి – పలకఁ వ్రాసి. ‡ వెలయఁ – చిత్ర.

ఉ. మున్ను ప్రతీపభంతనులు ♦ వ్రాలెఁ గులంబున భీష్ముఁ డొప్పె నం
త స్మరనాథుఁడై ధర ను♦దారతఁ గైకొని పాండురాజు రా
జ్యోన్నతి నేలి రాజ్యరమ ♦ నొయ్యన నయ్యెడ నన్నదమ్ములం
దు న్నటి మీఱఁ బెట్టి తన♦తొయ్యలులం గొని పోయెఁ గానకున్. 10

ఆ భ్రాత యట్లు వోవఁ ♦ బ్రభ్రజితుం డను, ఎనరుఁ డెల్లపనులు ♦ పొదివి నేయ
మీఁద కీష్ముఁ డరయ ♦ మీఁదజనకుఁడు రాజ్యపీఠ మెక్కఁ నిట్లు ♦ వినవె వత్స. 11

ఉ. నా దని పట్టుఁ బట్టకుము ♦ నాకొడి విన్ము కులక్షయార్థముఁ
బ్రోది యొఁర్పఁ బోకుము వి♦రోధముతోఁ జిటు లంట గాదు వో
సిద్ధయుఁ గోరి యుంటి నని ♦ నీవు దలంపకు మీనదీసుతుం
డే గొర కూరు సీఁడు ను ♦ చేగుగా హేగుడు మేము నట్టులే. 12

ఆ. విరగఁ జెడక నీవు ♦ వీనిమాటలు విని, కుపుప యున్నఁ దీఁ ♦ గుచి పాంకు
రాచపుత్తులోడ ♦ నాజికిఁ గా రు, వారఁ గలసి మెలసి ♦ మాల నొమ్ము. 13

ఖా. వారు స్మితమును శిష్యులే యు యుత స♦శ్రేష్ఠాయకంబొ గసుఁ
గారా ంబునఁ జూచుచుండు నగునిఁ ♦ న న్నాతఁడుం దండ్రికిఁ
మా రంపుఁ బదిఁ గొనించెఁ గని ధ♦ర్మం బై ంచో నా జయం
బో రాజ! నిజంబు సెప్పినిఁ బో ♦ నూహించి సీఁజేసుముఁ. 14

వ. అని ద్రోణుండు చెప్పినవచనంబు విని దుర్యోధనుండు దేవవ్రతునిదెస్సఁ బొగఁ బై ము ట్లనియె.

సీ. ముప్పు ప్రణష్టమై ♦ పో నాకులకులంశ, ముద్ధరించినవాఁడ ♦ వో యి తండ్రి
నామొఱ్ఱలకు విసం♦గా మదిసేయు ము, పేక్షించి యుండకు ♦ మీక్షణమునఁ
గులపాంసనుండును ♦ స్మారకధ్వంసి నగు,నుగ్రోధనినల్ల ♦ పోనఁగ పోనఁడ
వీఁ డన నెవ్వఁడు ♦ వీనిమతం బనుఁ,వర్తింప నీటికి ♦ వశుఁడీవ

తే, నన్ను ధృతరాష్ట్రుఁ డెరమీఁద ♦ నున్నబొమ్మ
లట్లు లోకములకు బెట్టి నీ ♦ కైనయట్లు
వంగసముఁ గావు మిట్లు నీ♦వలనఁ గాద
యే సడవిఁ బాత్ర మిట నుండ ♦ నేల మనకు. 16

ఉ. ఈ విటు లూరకుండఁ దగ ♦ దీనొఅమాలినధార్తరాష్ట్రునిఁ
జేవమెయిఁ గ్రాసించి పెడ♦చేతులు గట్టి యడంచివైచుచుఁ

దేవనమ్రప్రభావుని యుధిష్ఠిరునిం గానివచ్చి భూప్రజా
బ్రోవఁగఁజేయుశాసనము ♦ పూనుము మాను ముపేక్ష దక్షతన్. 17

వ. అని పలికి విదురుండు దీనమానసుండై యూరకుండె నంత గాంధారి చింతాశోకసం
తప్తచిత్తయై కొడుకుం బిలిచి గోపించుచు నిట్లనియె. 18

—●●◆◆ గాంధారీకృతధృతరాష్ట్రులహితబోధసంబు ◆◆●●—

ఉ. ఏలర నీతిమాలి యిటు ♦ లేటిఁ గొయ్యతనంబు ప్రాణదో
కూల కులాగతక్రమము ♦ గూడని లోభముఁ గూడఁ జూచిన
న్నీ లగునే నృపాలుఁడవు ♦ నీ వెఱుఁగంగల పెద్దఁ బొందుమా
పాలుము రాజ్య మేలె మును ♦ పాండవులన్ బ్రతికింపలేదకా. 19

కే. పుత్రపౌత్రానుగామియై ♦ పుడమియెల్లఁ, గాంక్షఁబడ్డఁ బుణ్యులలోఁ బాటుఁబడ్డి
ధర్మసుతుఁ జేటు న్యాయమార్గవర్తురాజ్య, మీవు నీ బిడ్డ లెవరలాఁటివారు గాక. 20

కే. తండ్రి యుసి గాక యిచ్చునే ♦ దగవరి దమ్ము, లున్న భూమి పాండవులకుఁ బ్రాణజీవకు
రాజ్య మియ్యఁగించి బ్రీతియుఁ ♦ బూజ్యతఁ జెక్కఁ, దొలఁకిరవసుధ కై వెఱఁపఁ దెచ్చుకొమ్ము. 21

వ. అనంతరంబ ధృతరాష్ట్రుండిట్లనియె. 22

కే. అర్మజునిఁ బిల్చి యిట్లను ♦ రయ్య నేను, నీమహత్తుఁ గోరి చెప్పెద ♦ నెఱిఁగి విని
చెప్పినట్లుండు నరకంగఁ ♦ బ్రీతి బ్రాపు, చేసి యిద్ధాత్ర భద్రము ♦ నీకు నిచ్చి. 23

వ. విను మురుకురువంశేబుసకు గర్తనైయొకయొకానొక కాలంబున మృగయావినోదాభ్యా
సగుణయుతుండై శంతనుండు గంగాతీరవనాంతరంబున నుండి యందు నిర్మలతరంగిణీ
పులినంబున వృషసర్వపుత్రి యగుపాలకన్యకం గని యమ్మహాకన్యకాపూర్వ లలనాముఖ్యురాలు
పుట్టిరండు యనుపపత్తిపూర్వకంబుగా నిశ్చయించి యమ్మగువ యెవ్వరి కొడలు నీ
వెవ్వరి కూఁతురవు నీ వెవ్వరి పెండ్లాడెదవు నీ వెవ్వరి వనిత వనిన నమ్మగువ నిట్లనియె.
నేను దాశరాజపుత్రిక నా తండ్రి యాజ్ఞ నిలింపనదీవాహంబున నాపనులు సేయుచుండుదు
నాకు నీవు పతివి గావలయు నేనిట్లు సేయుదు నీవు నాకు నిట్లు సేయవలయు నని
యమ్మగువ పలికిన నమ్మహీపతి యమ్మగువ కిట్లనియె. నీ కిచ్చెద నీ తండ్రి కిచ్చెద
నని యమ్మగువ కిట్లనియె. నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి
నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము
నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు
సేయుము నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చు
నట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి నన్ను
నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ తండ్రి నన్ను నీ కిచ్చునట్లు నీవు సేయుము నీ

శంబునకు రాజుగాని నేను రాజ్యపాలనార్హుండఁ గానినాఁడు నీ వెట్లు రాజ వగుదువో యేటి కిట్లసంబద్ధము లాడుచుంటివో తెలియకున్నయది సర్వలక్షణలక్షితుండగుధర్మరాజే మనకౌరవవంశంబున కర్తయుఁ సర్వనమ్మతుండు నీవు లుబ్ధుండవై పరదార్వ్యవహరణంబు నేయ నొచి చెడక వారిరాజ్యంబు వారి కిమ్మని యనేక పరికారంబుల బోధించె న ట్లైశ్వర్యవిధంబులఁ జెప్పి బోధించినను గాకొనక మూఢుండై యెల్లవారిం దిరస్కరించి దుర్యోధనుండు క్రోధనరక్తలోచనుండై లేచి విడిచి నడచిపోయి త న్ననుసరించినవారిం బిలిచి యీపుణ్యంబున మీ రెల్లరును గురుక్షేత్రంబునకుం బదుం డని నియమించి తనపదునొకండక్షౌహిణులకుఁ భీష్మ నధినాథుం జేసి యంపిపుచ్చె నేను నానేర్చినకొలంది సామంబున కార్యంబు సాధింప నెంచి దానం దీరకున్న భేదంబు గల్పించి దారుణంబులు నద్భుతంబులు నగుదేవమానుషకర్మంబు లెన్నియేనియుం గానిపించి రాజుల నిర్భర్త్సించి సయోధనుం దృణీకరించి రాధేయుం బెదరించి కార్యానుసంధానంబునకై మరల సామంబు సంధించి పాండుపుత్రుల కైదూ ల్లిచ్చినం జాలు నని హెచ్చరించి చెక్కుపోకలం బోయితిం గాని ఫలంబు సున్న యయ్యె దండంబునం గాని దురాత్ముండు వాఁడు సాధ్యుండు గామి లెల్లం బయ్యె నెల్లసైన్యంబులును దమతమప్రాణంబులం గోలుపోఁ గురుక్షేత్రంబునకుం బోవుచుండె నింక నేమి సేయవచ్చు భండనంబునఁ గాని వాఁడు మీకు రాజ్యం బొనఁగువాఁడు కాఁ డని కుంతి చెప్పినవాక్యంబులుం జెప్పిం గాంతేయాగ్రజుండు గదాగ్రజసమక్షంబునం దమ్ములం గాంచి యిట్లనియె.

సైన్యనిర్యాణపర్వము.

ధర్మరాజాదులు సర్వసేనానాయకు నిర్ణయించుకొనుట.

ఉ. 'వింటిరె తమ్ములార కురువీరసభం బ్రభవించినట్టియుం
గొంపలు చేసినట్టియును గోవిదు లాడినయట్టియుం బనుల్
వెంటనమూల్ మహాత్ముఁడగు కృష్ణునివాకులఁ దెల్ల మయ్యె నే
వెంటన కార్యసాధనము విక్కలి గాదు రణంబు దక్కఁగన్. 25

వ. కావున మనయేడక్షౌహిణులసైన్యంబును వేర్వఱుచి వేఱువేఱ యేకైకసేనానాయకుల నేర్పఱుపవలయు నిందు ద్రుపదుండును, విరాటుండును, సాత్యకియు, జరాసంధాత్మజుం డైన సహదేవుండును, శిశుపాలసుతుం డైన ధృష్టకేతుండును, యదువర్యుం డైన నకులుండును, శిఖండియును, బ్రకోపితత్వంబు సహింప సమర్థులు వీ రెల్ల

వీరులు ధీరులు శూరులు సుచరిత్రవ్రతులు సర్వశస్త్రాస్త్రనిపుణులు యుద్ధనిహారదులుం గాని గ్రీష్మభానుం బోనిభీష్ముం బోర్చి వీరి నందఱ నడపింపఁగలనేర్పరి యగు శూరాగ్రగణ్యు నొక్కని సర్వసేనాధిపతిగా నియమింపవలయు నట్టివాఁడు మనలో నెవ్వండో నిరూపింపుఁ డనిన సహదేవుఁ డిట్లనియె. 26

తే. మనకు నజ్ఞాతవాసప్రమయసు నంచు, మంచి పురసుఖములఁబాసి ♦ తెనవిగాఁ దలంచువాఁడును భీష్ముఁ బోఁటించువాఁడు, నగునివాఁడు వానికిం ♦ దగు మహీశ.

వ. అనిన నకులుండు. 28

[illegible]

వ. అని చెప్పినఁబండుఁడి సవ్యసాచి యిట్లనియె. 30

సీ. ఋష్యశృంగాత్రిజులుఁ ♦ గణ్వవసిష్ఠభృగ్వాదులు, నియమించె ద్రోణుఁడె ♦ మంత్రపదికి
గ్రీష్మర్తుగర్భ ♦ రథాంగమీయ, వెల్ల నాఁడిదోఁపఁ ♦ బాండవేయులకు
బిసుగుల కెత్తరు ♦ భీష్మఁడు లుడుఁ, బ్రతిభోగ మొసఁగు ♦ వాలువాఁడు
సింహాసంబుఁ బో ♦ నిమ్మహీపతియు, సింహాటలు పు ♦ ట్టింపఁగలుఁడు.

తే. సర్వశస్త్రాస్త్రనిపుణుండు ♦ సత్యవాది, శీఘ్రహస్తుఁ డమేధావి ♦ చిత్రయోధి
ఘనభుజుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁ ♦ డొనరి యుండు, సర్వసేనాధిపత్యంబు ♦ ధరణిపాలి.

వ. అనినంత భీమసేనుండును. 32

తే. భీష్ముఁడుం జంపఁ దగుఁబండి ♦ మోర్మిఁ గర్ణుఁ, వాఁడు కురుసేన ద్రోణుఁడు ♦ వాఁడి గలఁడు
మునులు వర్ణింత్రు వాని నా ♦ ఘనభుజుండు, ప్రస్థపరిపూర్తిశిఖుఁడి ♦ సైన్యపతి యగుత.

వ. అంతరంబ యుధిష్ఠిరుండు శ్రీకృష్ణుం జూచియు. 34

శా. సారాసారములుఁ ♦ బలాబలములుఁ ♦ సర్వం బెఱుంగుండ ♦ మహా
ధీరుం బ్రభుత్వోన్నతుం జితనిశ ♦ క్తిఁ బాల్చి లోకత్రయం
బేరాజీవితుఁడుం బ్రవీణుఁడు ♦ నీవే గాని వేఱుండ రీ
నారూఢస్థితి నున్నవాఁడ వ్రథివా ♦ క్యం బంచు భావింపఁగన్. 35

ఉ. పిన్న యైనఁ గాని ♦ పెద్దయే యయినఁ గాని, నీచుఁ డున్నఁ గాని ♦ నీరజాక్ష
గాని దేవదేవుఁ ♦ డైనఁ బూర్వాపరాలు చెప్పి పట్టువాఁడె విభుఁడ ♦ వర్హుఁడ వగుదు. 36

ఉ. ఈతలసౌఖ్యమంచె మన ♦ కింతకును న్నిజయార్థమూల మా
సీతనియంచె సిద్ధియును ♦ బుద్ధియు సర్వము సుప్రతిష్ఠితం
బీతని కప్పనంబు మన♦యిందఅపాణము లెల్లయర్థముల్
చేతమునందు నీతని భ♦జించినవారల కబ్బు శ్రేయములు. 37

ప. ఇన్మహాత్ముండు చెప్పినవాని మనమూఁకల కెల్లం బడవాలుగాఁ జేసి యాచార్యి
శేషంబు వచ్చి రేపకడన మన మెల్లఁ గురుక్షేత్రంబునకుం బ్రయాణంబు సేయ
వలయు ననిన విని వానుదేవుండు వాసవిం జూచి ధర్మరాజున కిట్లనియె. 38

క. ఈ పనివార లండఱుఁ, దావకసైన్యముల నడపఁ ♦ దగియుండుదు నే
భావింతు వీరి నోర్వఁ, జేవేఁదున కైనఁ గామి ♦ లెల్లం బధిపా. 39

క. దక్షుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం, డక్షౌహిణు లేటి కతని ♦ నధిపతి గాఁగఁ
లక్ష్మించి చేయు మాతఁడు, రక్షించుఁ నీదుసేన ♦ రణరంగమునఁ. 40

ఉ. పోరికి గానియట్లు పలు♦పోకలఁ బోయుచి నీమ్రవీతి నై
కారవు లీయ్యకోక మొన♦కట్టిరి కయ్యము సేయఁ ద్రవ్వుచుఁ
నేరము లేదు నీవలన ♦ నేఁడు బలంగముఁ గూర్చి పోరికిం
దీరుము నీకు గెల్పగుట ♦ నిక్కము చెప్పితి విశ్వసింపుమీ. 41

క.*సీయనుజులు నీతనుఁ బ, లేయులు జేజేల కైనఁ ♦ జియ్యయు సారం
బై యొప్ప ధార్తరాష్ట్రుల,లాయసములు గుప్పగూలు ♦ నాహవభూమిఁ. 42

—●●◆ యుధిష్ఠిరుండు ధ్వనేనాపమేతుండై కురుక్షేత్రంబునకుం జనుట. ◆●●—

ప. అని జనార్దనుం డెల్ల తా ననం బలికి నిజనివాసంబునకుం జనియె యుధిష్ఠిరుండు
ననుజనహితుండై సుఖనిద్రం గావించి రేపకడన మేలుకాంచి కాల్యకరణీయంబు
లెల్ల సాకల్యంబుగం దీర్చి సకలపరివారపరివృతుండై వేగోలగంబుండి కార్యం బెఱిం
గించి వాసుదేవశాసనంబున విరాటద్రుపదప్రభృతుల నేడ్వుర నేడక్షౌహిణుల కధినా
థులు గా నభిషేకించి ధృష్టద్యుమ్నునకు సర్వసేనానాయకత్వంబున సమున్నతాభి
షేకంబు గావించి సముచితాలాపంబుల నెల్లవారి కుల్లాసం బాపాదించి మించినవేడ్క
బ్రహ్మస్థానభేరి వేయించుటయు నాభేరీభాంకారనిక్వాణంబుతో సమరోత్సాహనంభృమ
ద్వీరయోధపరస్పరాహ్వాననినదంబులును సింహనాదంబులును శంఖమందుభిధ్వానం
బులును శూరవారణస్వనంబులును నేమిఘోషంబులును నేకీభవించి భూనభోంతరం
బెల్లఁ గలయం బర్వి ప్రళయకాలసంక్షుభితమహోదధివందం బయ్యె నయ్యెడ

* చియ్య=కంఠ.

సంగిరోత్సాహదోహలచిత్తంబుతో సకలసైన్యంబులును యుద్ధసన్నద్ధంబు లైనంతఁ
గుంతీనందనులు కాంతాజనసహస్రపరివృతులై యున్నపాంచాలరాజనందినిపరిసరం
బునకుం జని యద్దేవి నామంత్రణంబుచేసి భూసురులకుం గోభూహిరణ్యాదిదానంబు
లొసంగి వా రొసంగుమంగళాశీర్వాదంబులం గొని వండమాగధస్తోత్రంబులు చిత్ర
గించుచు శుభసూచకంబు లగుశకునంబుల కానందించుచు శంఖమృదంగాదితూర్య
నినాదంబులు సెలఁగఁ దరలి రవ్వఁడు నానావిధశస్త్రాస్త్రప్రసమలంకృతు లగుభీమ
సేనమాద్రేయులును సాధ్వీద్రౌపదీయపరివృతుం డగుధృష్టద్యుమ్నుండును రెండు
వేలగజంబులు పదివేలతురంగంబులు పదివేవురుపదాతులును బంచశతరథంబు
లును దమ్మంటి సమవ నగ్రిభాగంబునం భాసిల్లిరి విరాటజయస్యేనాదులు నానావి
ధవాహినులతో నావెంట నంటి నడిచిరి వారివెనుక వాఁడిదోడసారథిగం బగుదివ్య
రథం బధిష్ఠించి గాండీవదేవదత్తాదిసకలసాధనసనాథుం డగుసవ్యసాచి యధామ
ధ్యాహ్నమోజపాంచాలకుమారపరిష్కృతుండై వీక్షింపం దగిన బంచమహాస్రోతం
గంబులు నన్నిరథంబులు సరువదివేలతురంగంబులు సనేకసహస్రసంఖ్యాకవీరభటులుం
బరివేష్టింప యుధిష్ఠిరుం డుత్తమరథారూఢుండై సైన్యమధ్యంబున మధ్యందిన
మార్తాండునవిధంబున విరాజిల్లె వానివెనుక వేకిలానధృష్టకేతులు సైన్యసమేతులై
పింఛుండం జనిరి శతసహస్రరథపరివృతుండై సాత్యకియును నిజకుమారాంచితుండై
పాంచాల్యుండును సత్యధృతిశ్రేణిప్రముఖులును బహుసహస్రసుదాతిపృష్ఠంబు పరి
వేష్టింపఁ దోడనడి రివ్విధంబున నెల్లసైన్యంబులును సన్నద్ధంబులై యెడలె నంత
నాసేనాసముహంబు నెదుటఁ బరిచారకులను బటుకిరాటసాధనబలంబులను విని
పదార్థపరిపూర్ణంబు లగునాపణంబులును సర్వోపకరణసమేతంబులై స్త్రీవిహారకు
లైనవైద్యశిఖామణులును నడిచి రిట్లు పయనంబై గంగానదీతీరంబు పరిసిం ఒ
పైనసైన్యంబు ధృష్టద్యుమ్నుపాలింపఁ యుండ నెల్లవారుం బెట్లకు బోవుదండం
బున నానందంబునం బొదచుచుఁ దన్నభీనందించుచుండ ధర్మజుండు నిరుత్సేకంబు
డాయం జని యట విజయసూచకంబుగా నిజశంఖం బొత్తి పూరించి దేవదత్తంబును
బూంచజన్యంబు ననన్యసామాన్యనిస్వనంబున మొరసె భీమసేనాదులశంఖంబులను
బుంఖానుపుంఖంబుగా స్తోమయం బొచ్చె నచ్చటిహిరణ్వతీతీరంబున జేకొనాయత
నంబులను బుష్యాశ్రమంబులను బుణ్యతీర్థంబులను బ్రసవనంబులను బరిహరించి
తృణజలకాష్ఠసమృద్ధంబును సమూషరంబును సమచతురశ్రంబును సగుపరిశుద్ధప్ర

దేశంబున ధృష్టద్యుమ్నుండు విడిదలం గావింప శిల్పినరుల నియమించి వారిచే నట
నొక్కరమ్యప్రదేశంబున రాజనుదిరంబును నుచితప్రదేశంబుల దక్కునుంగలవారి
కిం దగుపటకుటీరంబులును భక్ష్యభోజ్యాన్నపానసమృద్ధంబులుగా వినిర్మించి దాని
చుట్టునుం దాను జుట్టివచ్చి సురక్షితంబు గావించె విమానప్రతిమానంబు లగునాశి
బిరంబులం డెల్లయెడల ధనుర్బాణతూణీరఖడ్గవరచర్మోపరభిందిపాలపరశుపట్టసమున
లమున్గరాదిసాధనంబులును మహాయంత్రంబులును విరాజమానంబు లయ్యె గజ
తురగరథసమూహంబు లాయాస్థానంబులం దలంకరించె ని ట్లెల్లరు సెల్లకడల యథో
చితంబుగ విడిసి విశ్రమించినంతఁ గొంతేయాగ్రజుండు మంత్రిసామంతపురోహిత్రభ్రా
తృపరివారపరివృతుండై వాసుదేవు రావించి యి ట్లనియె. 43

—••—◆— యుద్ధప్రేరణంబు శ్రీకృష్ణుం బిలువనంపి సంభాషించుట. —◆—••—

మ. భగవత్ప్రతిముండవు వారి మది మెచ్చుకొఱకు మాభావంబు లెల్ల స్ఫుటి
దగ నూహింపుము ప్రస్తుతిన్నుతరము లాధారం బవర్తిల్లు నే
డొగుఁజేసి యి చేపడెంచితిని గాదే యింతయుం దోఁచి నీ
కగుచిత్తం బచియింపు మెట్లనుచు మేలై యుండు నో మా కిలన్. 44

వ. అనిన పద్మనాభుండు మేఘగంభీరనిస్వనంబున ని ట్లనియె. 45

శా. నేఁడీ భీష్మకుఁడు ద్రోణుఁడున్ విదురుఁడున్ సీచిత్తముం బట్టియే
పోనాపుష్యముగా నచించితిరి మాప్రజ్ఞాపరిభావంబునన్
గానంజాలఁడు బాలిశుండు ఖలుఁ డాకార్యవ్యవాధ్యుం
డూనెన్ రోమము దోమ యుగ్రము లో నూహింప నిం జేయుమా. 46

మ. గెలిపించుం దనుఁ గర్ణుఁ డొక్కఁ డని చక్కిం దప్పి నడ్పించి దో
ర్బలశౌర్యంబులు వెల్లడించుచును గర్వస్ఫూర్తి వర్తించునా
ఖలుఁ డేవారిని లక్ష్యపెట్టఁడు ననుం గట్టం దలంచె న్మదాం
ధుఁబు కర్ణాము లయుక్తయుల్ వలికి రెం దుం గానిచంగఁబోరన్. 47

ఉ. దానంజేసి కదా మనము యుద్ధంబునకు సన్నద్ధుల మైతి మిపుడు దీనికన్నఁ గర్తవ్య
ము వేఱొండు లే దనిన విని నిట్టూర్పు నిగిడించుచు సజాతశత్రుండు భీష్మార్జునులం
దిలకించి మన మెంత కూడ దనియున్నను యుద్ధమే సిద్ధంబయ్యె నం దవధ్యు
లగుగురువులు వృద్ధు లగువారి వధ్యులం గావించి విజయం బెట్లు పొందఁ గలుగు
దుమో యని విషణ్ణహృదయుండై యున్నయన్నం గాంది విజయుం డి ట్లనియె.

క. ఇదమిత్థ మనుచుఁ గుంతియు, విదురుఁడు వాక్రుచ్చినట్లు ♦ విసిచెం గృష్ణుం
డిది వోల దనిమునింకఁ, వదలు మధర్మంబు వారు ♦ పలికెదువారే. 49

క. పో రీగి పోక మనకుఁ, మీరియె నావుమను శౌరి ♦ మే ల్మే లనియెఁ
బోరునఁ గృతనిశ్చయులై, శూరులు సైనికులు రాతి ♦ సుఖముండి రటఁ. 50

వ. అంత సక్కఁడ దుర్యోధనుండును మాధవుండు మగిడి పోయినంతఁ గర్ణదుశ్శాసన శకునులం బిలిచి యి ట్లనియె. 51

చ. తనపని గాకయుంట నిటఁ ♦ దామరసాక్షుఁడు రోహిణీపుత్రుఁడై
చని వినిపించి పాండవుల ♦ సంగరకేళికి హత్తఁ జేయు నా
తని కడియే హితం బతని ♦ దారిన వోదురు భీమపార్థు లా
యనుజులమాట పాటిగొను ♦ నాయమసూతియుఁ బొట్టు లెంచుచుఁ. 52

మ. మనపై నిసుఁ నున్నవా రచట న ♦ మ్మాత్సర్యుండుఁ బాంచాలుఁడుఁ
మనమం దాహవిమాట దాఁట రెపుడుఁ ♦ సూత్కర్షకోరోజ్జ్వలుల్
ఘనసంగ్రామము కాక పూన దిఁకఁ ద ♦ త్కార్యంబు లెల్లం బ్రియు
ల్మనిరూఢిఁ బొనరించు టొప్పు మనకుఁ ♦ నానాప్రకారంబులఁ. 53

క. పురిలోనఁ జాటఁ బంపుఁడు, కిం మరుదుగ నెల్లి దండు ♦ గానలె ననుచుఁ
దోరలకు బడి సేయుంచు శిబిరములు కురుభూమియందు ♦ వేయింపుఁ డిఁకఁ. 54

వ. ఆశిబిరంబులు సుపర్యాప్తావకాశంబులును శత్రుదురాదేయంబులును నానావిధాన్నపానంబులును సచ్ఛేద్యాహరిమార్గంబులును నానావినోదయుధపరిపూర్ణంబులును బలాభిశోభితంబులును గా నుండునది వానికిం జాట్టునుం గలమార్గంబు లన్నిప్రచారంబులై తీరియుండవలయు ననినవారు వల్లె యని వానిచెప్పినచొప్పుం గావింపంబంపి రవంతరంబ.

55

దుర్యోధనబలంబు యుద్ధనువకు సన్నద్ధ మగుట.

సీ. ఆరాజశాసన ♦ మట నున్నపార్థివుల్, వని సంగరోత్సాహ ♦ మున నెలంగి
నానావిధాయోధ ♦ నపరాయుధాదిసా, ధనసమూహాయుధం బ ♦ నొనరఁ గూర్చి
మణికిరీటాదిభూ ♦ షణభూషితాంగులై, దివ్యాంబరంబులు ♦ దవిరి తాల్చి
హయహస్తిరథముల ♦ నశ్వకోటింబుగా, నమరించి సన్నద్ధు ♦ లై మెలంగి

తే. రవుసు పత్తులు వివిధశ ♦స్త్రాస్త్రములను, దాల్చి కనచంబులం దొడి ♦ తాను పెట్టి
కరుగువిధమున నుత్సాహ ♦ భరితు లైరి, తనరెఁ గరిపురి నుల్లసి ♦ల్లఁగి మగుఁడు.

సీ. జననసమూహంబులనుచలనంబులు, సుల్లు గా హరులు కరర్లు గాగ
గజరథవ్రాతంబు ఘనమీనపంక్తిగా, కేడ్రుమ్యుతుల్ ఫేన సమితి గాగ
నిస్సాణముల్ మహానిస్వనములు గాగ, సౌధవీథులు గిరి చయము గాగఁ
గోశసంచయములు కోట్లు రత్నములు గా, రథ్యావణము మహాహ్రదము గాగ

తే, డౌఢచంద్రోదయంబున నొప్పు మిగిలి, రాజరాజమహోత్సవ రాజధాని
సంగరోత్సాహమునఁజేసి పొంగి పొరలి, భూవారాన్నిధియువంగఁ బోలె దనరు.

వ. అమ్మహాసేనాసాగరోదయమ్మున దుర్యోధనుండు రథహస్తిహయపత్తిసంఘాతముల సారాసారంబు లెఱింగి విభజించి త్రితిరథంబుసందును ధనుర్బాణహస్తులతోమరభింది పాలకరక్షితపట్టసకులముద్గరకుంతాదిసాధనంబులం బెట్టించి చుట్టును వ్యాప్తుఁజేసి సామ్రాణంబు గావించి ధ్వనంబు లెడ్డించి హయకవచస్యవేషయుతు నిపుణులు నగువారిచే నన్నం బాధ్యంబు నియోగించి రథికు లందఱకును నాలుగేసి వ్యజనంబులు బూన్పించి మహోత్సాహంబు గొనకొని క్రక్కఱఁగ నిచ్చి వేసవేలై సేనానాథు నాత్మకు నిష్ట్రేశ్వరంబు పాంచసుమ్ము లగుదేవతలను బొగ్గి సారథ్యం బిచ్చుటకు దక్షిణపు పిచ్చుటకు రథి యుగ్మంబు గా నేకస్వరనియమించి చతురంబులంబోలె గుప్తంబు గావించి తదిగ్ధంబునన నగంబులం బోనినాగంబులును నాగంబునకు నిద్ద ఱంకుశధరులు నిద్ద ఱత్యుగ్రయోధులు నిద్దఱు ఖడ్గధరులును శక్తినారాచధారి యొక్కండును గా నేకాదశ బలియుతుల నిల్పి పొల్పు మీఱునానాసైన్యశోభనంబు లనేకశతసహస్రంబులు సారసంఖ్యంబుల జెల్లి వారికిం జాలినట్టివారి వివిధాయుధపాణు లగుపదాతులు బదిలపఱచి నుతకీయ నొక్కరథంబునకుఁ బదిగజంబులు నొక్కగజంబునకుం బదిహయంబులును నొక్కహయంబు నకుఁ బదుగురు పదాతులుం గా భావనఁజేసి యందు బలి స్వస్థ రథంబున కేఁబది నాగంబులును నాగంబునకు నూఱుహయంబులును హయంబులకు నేఁబదిభిన్నసంధానకారులు పురుషులుం గలుగునట్లుగా నియమించి యీక్రమంబున సైన్యనాయకులు నాగంబులు గలది యొక్కనేన యనియు నన్నియ రథంబులఁ బెన్నిచ్చపెఱిగినపదిరెట్లనేన యొక్కపృతన యనియు దానికిం బదిరెట్లయిన వాహిని యనియు నేఁబదియైదుగురు నరులు గలది పత్తి యనియు నట్టిపత్తులు మూఁడైన గుల్మం బనియు నట్టిగుల్మంబులు మూఁడైన గణం బనియు నివి యన్నియుం గలది యొకయక్షౌహిణి యనియుం జెప్పు నొప్ప నట్టియక్షౌహిణులు పదునొకండుగా సంవిధానంబు చేసి వానికన్నిటికిని వేఱువేఱఁ గృపద్రోణ శల్య సైంధవసు

పక్షిణకృతవర్మాశ్వత్థామకర్ణభూరిశ్రవశ్శకునిబాహ్లీకుల నధినాథులం జేసి పూ
జించి సకలమహీశ్వరపరివృతుండై పితామహుపాలికిం జని ప్రాంజలి యై వినయంబు దోప నిట్లనియె. 58

—●●◆◆ దుర్యోధనుఁడు భీష్మునకు సర్వసైన్యాధిపత్య మిచ్చుట. ◆◆●●—

ఉ. మూఁకల కెల్ల మేటి యొక◆పోటరినాయకుఁ డున్నఁగాని యు
మ్మూఁకలు నీకుచాలువలే◆ బోవును బాండవులందఁ బ్రాణ
భీకమఖంబు గామి నవి◆ చెట్టులు పోయినఁ బూర్వ శౌర్యసుగ
ర్భాకొనియుంట నేతలను◆ సైకొన రొక్కనిచేర్కి నొక్కఁడా. 59

క. పెండారులు స్పృహ సేయుచు, నుండెడుకతమునఁగు బడుగ◆ లొక్కింతటిలో
దొడ్డనసి రాదు, గావున, దండింపుగఁ దొరఁతు◆ మరుసు◆ లల్లన్. 60

తే. తొల్లి హైహయు◆ హేహయు◆ లల్లరులను గాచి◆ బొబ్బిలి◆ బోరాళ్ళయుపిపుల్లులను
నల్లసురు బాలుకాలుచి◆ లోలో నోడి◆ యు రేగుదొరల్ప◆ రాజులొక్కఁగరా దనుచు
నల్లఁ దడవోసి◆ యయ్యలిచ్చిరి బలు◆ సైన్యాధులం జేసి◆ వడిగి కోరాజ
తల్లజులార మఁ◆దు డెంత యున్నఁ◆ డబ్బిబ్బుఁడు నేమి◆ చ్చూడు ప్రౌఢుఁడ. 61

మ. అనిసన్ హైహయు లిట్లు వల్కిరి యథా◆స్థాలాపములో దోషనో
ఘనతేజోంచితమూర్తులార వినుఁ డే◆కస్వామిబద్ధక్రియు
బున మే మాల మొనర్తు మీ రొకనిపం◆పుం బొందఁగాఁ బోక యో
చినరీతిం బరిరంతు గాన నిటు వి◆చ్చేదంబు మీ కయ్యెడిన్. 62

తే. అనుడు వా రొక్కనేనాని◆ననుపుపఱచి, వానినుడి నుండి యందఱుం◆బూని పగఱ
గెలిచిరని వింటి మిదిగాన◆ గెలుగునెల్ల, బలుఁగమున కొక్క చేవాలు◆ నిలువ నెంతు.

క. అందులకు నీవు గా కొకఁ, డిందలమనవారిలోన◆ నెవ్వఁడు గాఁడో
యందాఁటనుమూరు, పొలయుము సం◆ప్రతిపత్తి◆ మీఁదఁ బుట్టఁగరుదుగా. 64

సీ. నీవు తేజస్వుల◆లో వివస్వంతుని, బోలినవాఁడవు◆ బుద్ధిగరిమ
జీవుల కెనవత్తు◆ చేవమై దంభోళి, నీవంక నింపుక◆ నెక్కి దొరంగు
ధైర్యంబునఁ◆ మేరు◆ధరణీధరంబవు, విక్రమంబున రామ◆విభుని గెలుతు
పట్టులలోన సు◆పర్ణుండను సువర్చ, నమితిలో శతమన్యు◆ డమరు నట్లు

తే. *జగతిపై నీవు మేటివై◆ తగితి వనఘ, నిన్ను సేనానిఁగా గొని◆ నేను వీరు
నగ్నిభూశ్రీశామరు◆లట్లు చనరి, ప్రతిథ గాంతుము రొమ్ము నా◆ప్రార్థనంబు. 65

* అగ్నిభూశ్రీ = కుమారస్వామి;

తే.*త్రోసిరా జనఁబోక నా♦వాసి నిలుపునట్టిఁడవ యైన నర్వ్వసై♦న్యాధిపత్య
పట్ట మీవు వహించి నా♦ప్రజల నెల్లఁ, గాచి రక్షింపు మని మ్రొక్కి♦గాపులఁ బఱిఁ.

వ. మందాకినీనందనుండునుం గొండొక వితర్కించి గాంధారీనందనుం గాంచి యి
ట్లనియె. 67

చ. ఇది నరి కాని పాండునుతు ♦ లీరును నా కొకతీరువారలై
పొదలెద రట్లు గావునను ♦ బోరున వారికి మే ల్దలంచుటల్
పదుగురిలోన నీకొఱకుఁ ♦ బ్రాణము డాపక పో రొసర్చుటల్
మదిఁ గృతనిశ్చయంబు లయి ♦ మాటువడుం గలమాట చెప్పితిఁ. 68

శా. సేనాధీశుఁడ నైననాకుఁ బురుఁడై ♦ చివ్వఁ బసమర్థత్వముం
బూసం జాలినయోధుఁ డీధరణి నె♦ప్పుం గల్గుటల్ కల్లయే
మైన న్మించి ధనంజయుం డొకరుఁ డొ♦ప్పారుఁ ధనుర్విద్య నా
శౌనాసీరి యొజుంగు దివ్యములు శ♦స్త్రంబు ల్మహాస్త్రంబులుఁ. 69

ఉ. అతఁడు గాక లోకమున♦యం దెటనే నని న న్నెదుర్చుగా
లాతి యొకఁడు లేఁడు శర♦లాఘవ మేర్పడ నింతలోన నీ
భూతల మెల్ల నాసిరిలి ♦ పో నొనరించెదువాఁడఁ గాని నే
నేతటిఁ బాండుపుత్రకుల ♦ నేయుఁ దలంపను వారు సట్టులే. 70

క. తక్కటివారల నెల్లం, జక్కాడిద వేనవేలు ♦ సంగ్రామమునఁ
నిక్కముగ దీని కిష్టము, నొక్కనినే నిమ్ము నాకు ♦ నేతృత్వంబుఁ. 71

తే. మఱియు నొండొక్క-సమయంబు ♦ మనసు వినుము
తొలుత నేఁ గాని సూతపు♦త్రుండు గాని
పోవలయుఁ బోరి కిర్వుర♦ముం గడంగి
పోవరా డెప్పు వాఁడు నా♦త్రోవ రాఁడు. 72

క. నాతోడ స్పర్ధ గైకొని, సూతసుతుం డెవ్వఁడు లోనఁ ♦ జుర చురవోవుఁ
ఖ్యాతి మిది నాఁగఁ గన్నఁడు, భూతలపతిఁ గాంచి యనియె ♦ భూరిరవమునఁ. 73

తే. మున్న చెప్పితిఁ గాదె భీ♦ష్ముండు వడిన, వడపడిన గాని యని కేను♦ మొదలు వెట్ట
ననుచు నివు డేల చెప్ప నీ♦ఘనభుజుండు, దెగినవడి నేఁ గిరీటితో♦దిగుదు ననికి.

* త్రోసిరా జనఁబోక = అనఁగా నంగీకారమును జూపక యని యభిప్రాయము.

మ. అనుచుఁ మేలని పల్కు-భీష్ముఁనకు నత్యంతప్రియం బేర్పడఁ
బనుజేంద్రుం డభిషేకముఁ నలిపి సన్మానంబునఁ నర్వసై
న్యనియంతృత్వమునం బదస్థునిఁగ నుం ధానించి పట్టంబుఁగ
ట్టెను నానావిధతూర్యముల్ మొరయ నుద్దీపంబుగా నెల్లెడఁ. 75

ఆ. ఆపగాతనూజు ధనభిషేక మొనరించి
పట్టినమయియమందు ధనేనిపాఠ
మిలును నుచితవర్ష ధములు పల్కలుఁ దోడఁ
బుడమి వడఁకె వలుపు ధలర ధంబరి. 76

హా. ధ్వతాశంబు లనేకముల్ గలుగుటఁ ధయోధ్యాగణ్యుల్ నుము
వ్యక్తీనావృతగాత్రు లై చెలఁగునం తేక ధాంత్రాష్ట్రపుం బుట్టఁ
సత్వాతిక్రిం బగుధానురోత్తమతతిం ధర్చించి దానాదు లం
చత్పూర్ణవ్రిగదీక్ష బూని నలిచెఁ ధాంతు ల్పతిపింపుమఁ. 77

వ. అనంతరం బమ్మహీకాంతుండు శాంతులనప్రు బురస్కరించుకొని గ్రామజనపరివృ
తుండై యదునాకండఱొహీణులం గూడి నసభ్యుంబుగఁ గూర్చుండి యుం
నరిగి యటు నొక్కసమప్రదేశంబున శిబిరంబులు నిర్మించి కర్ణసమేతుండై తా
నెల్లవారల నందు విడియించుటయు వారు నానావరణపూర్ణసౌధంబులందుం బరి
నందు విశ్రమించి రి ట్లిరువీములును గురుక్షేత్రంబునం గూడియున్నసమయంబున.

బలభద్రుండు పాండవులకుఁ జెప్పి తీర్థయాత్రకుం బోవుట.

మ. బలభద్రుండు గదోద్ధవానులు గరుఁ ధ భక్తి భజింపఁగ ని
శ్చలచిత్తంబునఁ బాండవేయులకడ ధ సాహాత్కరించెఁ జలాం
చలకైలాసమహీధ్రరం బనఁగఁ జేధరాస్థ్రీ ధవిద్యోతి
వెలుఁగం జేయుచు సింహళగతి సుధ్వికచకై ముల్లాడఁగఁ. 78

వ. అట్లు సాహాత్కరించినహలాయుధు నల్లంతదవ్యులం గని ధర్మతనయుండు నపరివా
రంబుగా నెదురువోయి వానియడుగుదమ్ములకు మ్రొక్కి- తోడితెచ్చి యున్న
తాసనంబున నాసీనుం గావించి పూజించె నంత నతండును మనకు మ్రొక్కినవాఁ
డేవభీష్మార్జుననకులసహదేవాదుల గాఢాలింగనంబున నాదరించి వృద్ధు లగువిరాట
ద్రుపదుల కభివందనంబు చేసి యందఱను విశేషించి యున్ననపుడుంబున వాసు
దేవుం జూచి యెల్లరు విన నిట్లనియె. 80

† పీనము = చెమ్మట.

మ. అతిరౌద్రంబు బహుప్రజాక్షయకరం ♦ బై పోరు గా నుండె నీ
తీతిన్ గృష్ణునియంతవానికి నడం♦గింపంగ శక్యంబు గా
నితెఱం గయ్యె నయో సుహృజ్జనముగా ♦ నే నెంచువా రందఱున్
వితగాఁ బోవఁదలంచి రే మనుచు నా♦ర్వేరంబు వాక్రుచ్చెదన్. 81

ఉ. అందును నిందు నున్నదొర ♦ లందఱు నీకును నాకు బంధుగుల్
పొం దొడఁగూర్పు మిర్వురకుఁ ♦ బొందిపొనంగెనునట్లు వీరు వా
రుం దెగి పోరికిం దిగెదు♦ ప్రౌఢులు పుట్టఁగ నీకుమయ్య గో
విందుఁడ యంచు నే దవిలి ♦ వీనికిఁ జెప్పితిఁ జేసెఁ జూతురే. 82

ఉ. ఇరుగడ సాయముం జలుప ♦ నీవు దలంపుము వేఱు గాకు మో
మురహర యన్న నానుములఁ ♦ బోవక పాండవపక్షపాతియై
దుర మగునట్లు చేసి యిటఁ ♦ దూఱి నితం డిఁక నేమి చెప్పుదున్
హరహర భూతలంబు రుధి♦రార్ణవమై చెడిపోవకుండునే. 83

క. మేటి యగునాదుతమ్ముఁడు, పోటరి యై చేయుంటఁ ♦ బోరున విజయం
బేటికిఁ గాకుండెను నిట, మాటికి మాటికిని రిత్త♦మాట లిఁ కేలా. 84

శా. తమ్ముని కీష్ట మ్మని ప్రే♦మముమ్మున నిం దుండ నాకు ♦ మన సొప్పదు కోరి
ధర్మ్మున వీని నిర్వడి యం, దెమ్మొయిఁ బోవంగనేర ♦ నే నకట కటా. 85

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజుఁడున్ వృకోదరుఁడు నా♦దివ్యప్రయోగంబునన్
బ్రతి లేకుండ గదాప్రవీణు లయి వి♦శ్వఖ్యాతి కె క్కిరి నా
హితులున్ శిష్యులు వార లిర్వురు బగ♦ హీనంబుగాఁ బోరుచో
నితరుల్ ద్రెళ్లెడుచోఁ గనుంగొనుచు నే ♦ నిం దుండ శక్తుండనే. 86

మ. కావున నే నిక్కాలంబున సరస్వతీతీర్థంబుల సేవింపం బోయెద నని బలరాముండు
పాండవానుజ్ఞాతుండై కృష్ణాదులం బీఁకఁబాసి చనియెఁ నయ్యుపసరంబున. 87

రుక్మి పాండవులం గలయువచ్చి నిరాకరింపఁబడుట.

సీ. ఇంద్రసఖుండు భో♦జేంద్రుండు భీష్మకుం, డనునృపతికిఁ బుత్రుఁ ♦ డైనవాఁడు
గంధమాదనమందుఁ గలఁడు కింపురుషుండు, వానికడకఁ బిల్లు ♦ పట్టినతఁడు
నాల్గుపాదములతో ♦ నలువొందు నాధను, ర్వేదంబు నేర్చిన♦వీరవరుఁడు
ఖ్యాతిగాండీవముల్ ♦ నరివచ్చు ననఁ జాలు, విజయనామక మైన♦విల్లుఁ గలఁడు

తే, రుక్మిణికి సగ్గిజన్ముఁడు ♦ రుక్మి యనెను,వాఁడు ద్రుమదత్తసరమున ♦ వఱలువాఁడు
బనుల సేనానమేతుఁడై ♦పాండురాజ,సుతులచెంతకుఁ జనుదెంచె♦హితము గోరి.

శా. ఏకాక్షౌహిణితోడ వచ్చునతనిఁ ♦ వీక్షించి భూమీశ్వరుల్
వాఁ ధర్మజుఁ డేగి తెచ్చి యొకచో ♦ వాసింపఁగాఁ జేసి పూ
జాకల్పంబున నాదరించుటయు నా♦హృక్రీజాని సంతుష్టుఁడై
పాకారిప్రభవుం గనుంగొని యహం♦భావంబుతోఁ నిట్లనున్. 89

తే. దారుణమై రణం బిప్పు ♦ డారసిలెం గద నీకుఁ జిత్తమం
దీనసాగరంబుఁ దరి♦యింప భయం బగునేని తెమ్ముఁడా
వీరుఁడ నేను ని న్నెప్పు ♦ డీడక సాయము సేయ వచ్చితిం
గౌరవసేనలం జెనసి ♦ గండడఁగించెద భీష్మముఖ్యులన్. 90

శా. ఇందఱు నిం దుండఁగ నే, నందులకుం బోయి పగఱ ♦ నందఱ కొకఁడన్
జిందుఱవందఱఁ జేసెద, నందించెద నీకు నేల ♦ యంశయ మింతన్. 91

ఉ. అని గర్వించి చలికిం విని నవ్యక్రమ సవ్యసాచి సర్వరాజసమూహంబున నగ్రోక్తజాగ్ర
జ్జలు వినుచుండ వానిం గని స్నేహపూర్వంబుగా నిట్లనియెం. 92

మ. కురువంశంబున బుట్టి పాండవవ్రజ మై ♦ కోదండవిద్యాగురుం
ధరుఁ డాద్రోణనిశిష్యులు దనయుఁడుం ♦ డ్రక్షత్తి గాండీవమున్
గరమండుం గొని వానుఁ జేర్వనిమహా♦కారుణ్యసాహాయ్యముల్
పరఁగం గాంచిననేను భీతుపడి యొ♦ల్లన్ వేఁడఁగా బోదునే. 93

సి. గంధర్వపీరుల ♦ గండడంగించెను,నాఁడు సహాయుఁ డై♦వ్వాఁడు నాకు
ఖాండవంబందు నా♦ఖండలు నోర్చెను,నాఁడు సహాయుఁ డై♦వ్వాఁడు నాకుఁ
గాలకేయనివాత♦కవచములతోఁ బోరు,నాఁడు సహాయుఁ డై♦వ్వాఁడు నాకు
నోగ్రహంబుసయందుఁ♦గురుపుంగవులఁ దోలు,నాఁడు సహాయుఁ డై♦వ్వాఁడు నాకు

తే, సర్వలోకేశ్వరుం డైన♦శౌర్యతోడ, నెక్కఁ దొక్కాటిఁ బోరంగ ♦ నుక్కుమిగిలి
యొక్క వోవక యెవ్వని ♦ కిక్క సగుము, నాయనాఁడు సహాయుఁ డై♦వ్వాఁడు నాకు.

తే. క్రాలు నాకడ వరుణుఁ డై♦శ్రీవణరుద్ర,పావకేంద్రయముఁడ్రో♦వానుదేవ
దత్తదివ్యాస్త్రశస్త్రములఁ♦చిత్తమందు, భయముపడి యొడ్డలో డాన♦పడుచున్నట్టి.

ఉ. అంతటిచెద్దను మేదియు నో♦కప్పఁడు బుట్టఁడు నాకు నీకయ్యెఁ
గొంతటిలోన వచ్చి శర♦కోటి పయిం బడి వచ్చుచున్న నే

నింతయు నంచలింప నిటు ♦ లేటికిఁ బల్కులు చాలు నింక నీ
వెంకటివాఁడ వైన నగు ♦ చేగుము తోడగు మేరికేనియున్. 96

వ. అని నిరాకరించి పలికిన నతండు ప్రత్యాఖ్యాతుండై స్వీతం బగునిజసైన్యంబు వర
లించుకొని దుర్యోధనుపాలికిం బోయి ఘాల్లుననితోడం జెప్పినట్లు చెప్పుటయు
నతండును. 97

క. శూరంబన్యుఁడ వీ వో,వీరుఁడ నీసాయ మెల్ల ♦ విచ్చేయుము నా
నారుక్మి సిగ్గుచూలిన,కారణమున వగిడెఁ దనదు♦కటకంబునకున్. 98

వ. ఇ ట్లాబలరామునక్కు లిద్దఱకుం దక్కఁ దక్కినరాజలోకం బిరువాగునందును
యుద్ధంబునకు సిద్ధంబై యుండి న ట్లాయుభయసైన్యంబులును గురుక్షేత్రంబున
విడిసలం గావించుకొని యుండి నని విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయుదిక్కు
మొగంబై యి ట్లనియె. 99

ఉ చెప్పము దెండువీఁక్లు నటు ♦ చేరిన పిమ్మట వీరు వారు నే
చొప్పునఁ గర్జము న్నడవఁ ♦ జూచిరి విందునుగాని సంజయా
చెప్పఁగలంతవ ట్లదిమి ♦ చెప్పితిఁ జెప్పినయట్లు చేయఁగా
నొప్పఁడు మానుయోధనుఁ డ♦యోగ్యచరిత్రుఁడు కేమి సేయుదున్. 100

తే. పోరునం బెక్కుదోషముల్ ♦ పొడము ననియె
తీగియునుం బ్రతు వారింవఁ ♦దగుల నైతి
నాత్మహిత మని యూహింప ♦ నైతిఁ గానఁ
బొరుషముకన్న దైవమే ♦ ప్రబల మకట. 101

క. ఎఱిగియుఁ దనుఁజం డగపము,తఱి నంతయు మఱతు నెట్లు ♦ తలఁపఁగ వచ్చున్
నెఱి మీఱు యుద్ధమరణము, నెఱిజోదుల కనుచు శాంతి ♦ నే గొనియుండున్.102

ఉ. నా విని సంజయుండు నర♦నాథ యొకండు నెఱుంగనట్లుగా
నీవు సమస్తదోషములు ♦ నీసుతునొదలఁ బెట్టఁజూతు వౌ
నో విను మాత్మదోషమున ♦ నంటినకీ డది కాలమందునున్
దైవముసందు మోపెమున♦తండు వినిందితుఁ డెల్లభంగులన్. 103

తే. లోకనింద్యకార్యంబులలో మెలంగు,వాఁడు వధ్యుఁడు నీవోడు ♦ కీడఁబోక
నిక్కృతిఁ గావించె బొండ్రవు♦త్రికుల కకట, దాన సకలంబుఁ జెడ నుండెఁ♦ధరణినాథ.

ఆ. ఇందు నీయుపేక్ష♦యే కాని కా దొండు, గడవఁబడియెఁ గార్య♦గతి దిరుండ
వగుచు విను మనర్థ ♦ మగుదెంచు ననిలోన, వగలఁ బాగులఁ దగదు ♦ వసుమతీశ.

ఉలూక దూతాగమనపర్వము.

శ. ఆవధరింపు మట్లుభయసైన్యంబులును హిరణ్వతీతీరంబునం దిగియున్నపదంపడి గాంధారీనందనుండు స్కంధావారంబునకుం దగిననంరక్షణంబు గావించి కర్ణదుశ్శా సనశకునులతోడం గొంతవడి మంతనంబుండి యులూకుం డనుకితవపుత్రునిం బిల్పించి రహస్యంబునం గొన్నివికత్థనావాక్యంబు లెఱింగించి నీవు పోయి వాసుదేవ సహితు లగుపాండవులతోడం బల్కి రమ్మని పంచుటయు నతండు పాండవస్కం ధావారంబునకుం జని సకలపరివారసమేతుండై కొలువుకూటియున్నధర్మనందనుం గాంచి దుర్యోధనుం డెల్లవారు విన నీతోడం బలుకు మన్నపలుకులు కొన్ని గల వలుకనేయు కవధరింపు మనిన నతండు దుర్యోధనసమాదేశంబు గావున దూతుండ వైనవలన దోషంబు లేమిండ్రేసి నిన్నుఁ గోపింతు మని వెఱవం బని లే దెఱిం గింపు మనిన నతం డతనిదిక్కు మొగంబై యిట్లని చెప్పం దొడంగె. 106

ఉలూకుండు వచ్చి ధర్మజునకు దుర్యోధనసందేశం బెఱిగించుట.

సీ. ద్యూతజితుండవై భూతలరాజ్యంబు, గోల్పోయి వని నున్నఁగోరు దలఁచి
ద్రువదపుత్రిక కైనదోసగులు మది నెంచి, కులధర్మమునఁజేసి క్రోధ మూని
పర్వితిన వట్టినవాయునుతునిచే మాదున్న, నీనునిరుధిరంబు నానఁ జేసి
ద్రోణభీష్మాదియోధులతోడ నెదిరింప, సవ్యసాచిని బుచ్చి సమరమునకు

తే, దిగుము నీకట్లు గా కొండుతెఱఁగు లేదు, కాకయుండిన వెండియుం గాంచిశీఘ్రు
డగుచుఁ బ్రవర్తితుండవై యరుగు మనికి, నే నిదే వచ్చియున్నాఁడ నేనతోడ.

సీ. *బహువత్సరములు పూచి వట్టినకయ్యము, నాకనుపార్థివ మీనాటి కయ్యె
నీవుఁ దమ్ములు వాసుదేవుండు ప్రేలిన, పల్లగంబు లెఱుంగ నచ్చె నెల్ల
నోటికి వచ్చిన ట్లాటిచేదలవలెఁ, నంజయుతో వాఁగు టొండిలిఁ
మాటలం జూపి పోటుబంటుతనంబు, నేటులం జూపుట లెంతె యెప్పుఁ

తే, బొడమునే మేలు తముఁ దాము పొగడుకొనినఁ
బొగడితె ల వెల్లఁ దలపోసి మగిడిపోక
పోటుమానిసి వై వచ్చి పొడిచి గెలుము
పిఱికికండ లేకుండిన బిరుద వేని. 108

వ. నుతీయును. 109

ఉ. ధార్మికమూర్తి ధర్మజుఁ డధర్మమువంకఁ జనండు వానికిఁ
ధర్మము భూతరక్షణము నా వినియుండుము భూతలంబునఁ

* బంజరి=పక్షిముగలది.

నిర్మలకీర్తి కైతి విటు ♦ నీవు నృశంసునిఁ బోనియట్టిఁడై
ధర్మము లేక లోకమును ♦ దగ్ధముసేయఁ దలంచు టొప్పనే. 110

వ. *సురాధ్వజంబుపోలె నుచ్ఛ్రితం బైనధర్మధ్వజం బెత్తించి ప్రచ్ఛన్నపరికారంబున్న బాపంబు లాచరించుట బైడాలవ్రతంబు నాఁబడు నని తొల్లి ప్రహ్లాదుఁడు తనరాజ్యంబు సురాపహృతం బైనప్పుడు చెప్పె నని తద్వ్రతస్వరూపం బెల్ల నారదుండు మాతండ్రి కొక్కనందగ్ధంబునం జెప్ప విఁటి నాకర్ణింపుము. 111

—◆◆◆ ఉలూకుండు పాండవులకుం జెప్పినపిల్లికథ. ◆◆◆—

చ. కల దొకపిల్లి తొల్లి యొకకాలమునం దది దుష్ట మయ్యు లా
తులు గనఁ గష్టకర్మములతోడివ మెలంగనిదానిభంగి వ
ర్తిలుచు నయంబుపెంపునను ♦ దీరి జగజ్జన మెల్ల మెచ్చఁగా
తల కయి చేతు లెత్తుకొని ♦ తా దపముండెను గంగయొడ్డునన్. 112

ఆ. కపటధర్మనిష్ఠ ♦ గలది యై తన మన్ననల్ది యొల్లవారుఁ ♦ జూచి లోన
నమ్మునట్లు వంచనాక్రమంబునఁ బిల్లి, సంచరించు మూని ♦ చంద మమర. 113

వ. ఇట్లు పెద్దకాలంబు గడచినఁ నంత దానిమోసం బెఱుంగఁజాలక వినంభంబున వివిధాండజంబులుం గూడి చెంతకుం జనుదెంచి దానిం బ్రశంసించుచుం బూజించుచుండె నదియును దనకార్యంబు సఫలం బైనదికా యని సంతసించుచుండె నంతలోనం గొన్నిమూషికంబులు దానితపశ్చర్య కచ్చెరువడి మెచ్చుచుఁ దమ్మది జాతివైరంబునంజేసి చంపు నని తలంపక తమకుఁ గలమాతులభాగినేయసంబంధంబుఁ దలంచి రక్షించు నని నిశ్చయించి మాయావి యగునమ్మార్జారంబుకడకు నచ్చి శరణంబు వేఁడుచు ని ట్లనియె. 114

ఉ. మేము భవత్ప్రసాదమున ♦ మేదినిపై సుఖముండ నెంచి నీ
గీమున కేగుదెంచితిమి ♦ కేవలధార్మికమూర్తి వీవు నీ
వే మముఁ బ్రోవ దిక్కనుచు ♦ వేఁడఁగ వచ్చితిమయ్య మాతులా!
ప్రేమము మీఱ మమ్ముఁ గని ♦ పెంపును నింపును పెల్మి మావయిన్. 115

మ. అని ప్రార్థించెమూషికంబులకు మా♦యావల్లి యాపిల్లి యి
ట్లనియెన్నాదుతపఃప్రయోగమును మీ ♦ ర్థించుటిక్కార్యమిం
బొనరింపం గడు దుర్ఘటంబు లయినన్ ♦ మోమోడితి న్నిమ్ముఁ గై
కొని రక్షించెద మీరు నానొడుల వీఁడో్ కుంఁడఁ డెల్లప్పుడున్. 116

---

* సురాధ్వజంబు = కల్లుకెండా; కల్లంగడికడఁ గట్టుపది.

క. వ్రతనియమంబుగఁ జిక్కితి, నతిమాత్రంబు నమున నోన ; ననుదిన మిట్టకుం
గొనివచ్చుట మీకర్జ, మ్మనుచుఁ మూషికము లట్ల ; యఁగుఁగా కనుచుఁ. 117

క. తమలోనివృద్ధబాలగ,ణముల బిడాలమున కప్ప ; నము చేసి స్వకా
ర్యముమీఁద నుండె మార్జా,రము సయ్యెలుకలను బట్టి ; క్రమమున మిం(గెఁ.

వ. అ ట్లాపృష్ఠదంశైకంబు దినంబున కొండు రెండుగా నెల్లయెలుకలం దిని నానాటం
బియ్యఁబట్టి బలనమన్వితంబై యుండుటయుఁ దనుబలంబు క్షీణించుచుండుటయుం
గని మూషికరాజంబు లెల్లఁ గలయం గూడి తమలోనం దాము చింతించుచున్నంత
డిండికం బనునొక్కవృద్ధమూషికంబు వాని కిట్లనియె. 119

మ. ఇనుఁగుంజుట్టనులారి మీరలు నదీ ; ప్రాంతంబుఁ జేరంగఁ బూం
చు నయం బేర్పడ నేను మామ యనుకం ; దో డయ్యెద న్నేఁడు నా
విని మే ల్మే లని చేసె న ల్లెలుక లా ; వి న్నాణియుం బిల్లితోఁ
జనియెం బిల్లియు దానిఁ బట్టి మెసవెం ; జా నేసి రోసంబునన్. 120

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున కెల్లమూషికంబు లొక్కచోటు గూడి మంతనంబుండి
డిండికంబు గానరామికిఁ గారణం బరయుముఁడఁ గోకిలనామకం బైనవృద్ధమూషి
కంబు పచ్చి తమవారిం జూచి యి ట్లనియె. 121

చ. ‡తప మొనరించుచున్న గల ; దానివలెం గనుపట్టి నెట్టనం
గపటము చేసి వాసి చెడఁ ; గా మనవంశమువారిఁ బిల్లియే
కృప విడి పుట్టఁ బెట్టుకొని ; యెం దలపోయఁగ దానివిశ్వలో
నివుసు నెఱుల్ గనంబము ని ; దే తినియుండును డిండికంబునున్. 122

వ. మన కింక దీనిసోష్టిపాస్తు వలు వర్ధిల్లఁ దని పరిహారము చేయఁగలయది. ఏనిమిత్తు
విశ్వసించి బిడాలంబుం జెడఁబాసి యెటయేని యుడవనింబాడె బిడాలంబును దన
గుట్టు బట్టబయ లగుటఁజేసి పుట్టకుం గామిఁ బరితపించుచు నొండొక్కచోటికిం
బోయె దుష్టాత్ముఁడ వైనసీవు సల్లే వైడాలవ్రతంబు పట్టి మూషికంబులలో బిడా
లంబువోలె నీజ్ఞాతులలోనం దిరుగుచున్నవాఁడవు నీవేదాధ్యయనంబును శమం
బును లోకదర్శనార్థంబ కాని మఱియొక్కటి కాదు నీవు ధర్మనిష్ఠుండ వగుదేని
నీశపటంబు మాని పాత్రధర్మంబునం బ్రవర్తించి కార్యంబు నిర్వర్తింపుము నీవీర్యం
బున నీవసుధాతలం బెల్ల సాధించి నానావిధదానంబు లొనరింపుము పెక్కేల నీకు
నీకై పెక్కుమలం గుడిచిన నీ తల్లిగన్నీరు పాయఁజేయుట నీకుఁ బాడి

‡ విష్ఠ = పురీషము. నెఱులు = వెండ్రుకలు.

† పుయిలోడి మా కైదూ ల్లిచ్చినం జాలు నంటి వంతమాత్రమే నీ సీకొవక మేము సీతోఁ బోర వచ్చియున్నవారము జతుగృహదాహం బాది మీకు మేము చేసిన యెగ్గు లైనం దలంచుకొని యైన మగఁటిమిఁ వాటించి మాతో నెదిరింపు మిదె పార్థివకాలం బుత్తమక్షత్రియాన్వయంబునం బ్రభవించి ద్రోణాచార్యశిష్యుండ వైనసీ వనికి వెనుదీయుట పౌరుషంబు గా దని పలికి భీమసేనుం గాంచి యిట్లనియె.

ఉలూకుండు భీమాదులం గర్వించి పలుకుట.

ఉ. ¶వంటలవాఁడవై విరటుఁపాల మెలంగుచుఁ బొట్టకూటికై
గెంటఁగ రానికష్టములఁ ♦ గింజఁడ వైతివి నీకుఁ బౌరుషం
బంట ప్రతిజ్ఞ చేసితి వ♦యూరె సమర్థుఁడ వేని త్రావు మో
తుంటరి దుస్సనేనునెదఁ ♦ దోఁచిన నె త్రిక జాగు లేటికిఁ. 124

తే. తిండిపో తేడ కయ్యమ్ములుఁ♦దెరువు లేడ, రజ్జు లాడితి వెన్నేని ♦ రమ్ము రణము
దాపరించెను నాలావు ♦ చూపి నిన్ను, నలిపి తొలిముద్ద వెట్టెద ♦ నాదుగదకు.

వ. అని సవ్యసాచిం జూచి. 126

ఉ. ఈ వొకపోటుమానిసివఁ♦యే నభిమానధనుండవేని గాం
డీవము గల్గు నా కనుచు ♦ నిక్కెడువాఁడవయేని కొల్వునం
ద్రోవది వడ్డభంగము గ♦నుంగొనఁ జాలనివూరుషుండవే
నీవగ వేల రమ్మనికి ♦ నేఁ గన వచ్చితి నీప్రతాపమున్. 127

ఆ. ఆఁకుదానిఁ దిగుచు♦నట్టిచో నాఁడుది,వోలె నేడ్చి తవలఁ ♦ బోయి విరటు
పాల నాఁడుపేడి ♦ వై లలనల కాటఁ, బాటఁ గఱపి తీవు ♦ పోటరి వఁట. 128

చ. *వెఱచినఁ బోదు సంగరము ♦ వెచ్చనిపి డ్డయి వచ్చె నెత్తిపై
కతీముతీఁ జచ్చుటే నిజము ♦ యయ్యెడు నీకు నదీసుతాదులన్
మఱుకువ మార్కొనం దలఁచు♦మర్త్యుఁడు మృత్యువుఁ జూడకుండునే
యెఱుఁగక నూతికప్పవలె ♦ నే ననుచుందువు మందబుద్ధివై. 129

ఉ. క్రుక్కఁడిమూఁకలం దఱిమి ♦ ముట్చటలాడుచుఁ జెప్పకొందు వీ
వెక్కటికార్య మయ్యెడిని ♦ నే నొకరుండన చాలు నీకు నీ
విక్కుట లెల్లఁ దీఱుతఱి ♦ వే చనుదెంచెను గృష్ణభీములం
బ్రక్కన నిల్పుఁ మ్మెటకుఁ ♦ బొటిసిఁ దప్పదు మృత్యు విం కిటఁ. 130

† పుయిలోడు = వెనుదీయు; వంకోచించు; ¶ కింజఁడు = నిరర్థకజన్మము గలవాఁడు;
* ఆతీముతీ = సంభ్రమము;

చే. ఇవుడు కృష్ణునిమాయలు ♦ నింద్రజాల,ములును నీబెదరింపులు ♦ ఫలము నిడవు
విష్ణులును జిష్ణులును వేన♦వేలు వచ్చి, రేని వెనుదీయ మాలము ♦ మాన మింక.

తే.‡ఎంత మిడికినఁగాని పా♦లీము మేము, మీపరాక్రమ మంతయు ♦ మెలఁతమిన్నఁ
దిగిచికొన్నప్పుడే మాకుఁ ♦ దెలియవచ్చె, నాన విను మెల్లి బవరంబు♦డాసి వచ్చె.

వ. అని నకులనహదేవులం జూచి. 133

క. మఱియుఁడు కృష్ణాపరిభవ, మఱిముఱి పడఁబోకుఁ డాల ♦ మగుదెంచెదు మీ
మ్మఱవఱలు నీయ నుండిరి, బిఱుసులు మూలెంక లెల్ల ♦ బెదరరు మీకున్. 134

వ. అని విరాట్ప్రదుపదులం జూచి. 135

క. చుట్టఱికపుమోమోటన్, నెట్టన మీ రింపుఁ జేసి ♦ నిలుతురు మీమీ
చుట్టములు మీరు మీప్రజ, లెట్టును జముఁ గొల్వకుండ ♦ రేమందు మిమున్.

వ. అని ధృష్టద్యుమ్నుం జూచి. 137

క. నివ్వలలోఁ బుట్టితి ననిఁ, జెప్పుచు మావోఁకిఁ జంపఁ ♦ జేసితి ప్రతినన్
దప్పదు నీ కాయనచే, ముప్పగుకాలంబు వచ్చె ♦ మొరయుము పెనఁగన్. 138

వ. అని శిఖండిం జూచి. 139

ఆ. ఆఁడుదాన వనుచు ♦ నాపగాతనయుండు, నిన్నుఁ జూడ నోడు ♦ నీవు బిరుదు
మగఁడవేని కలన ♦ మడమోఁ ద్రిప్పక యుండు, మరసికొందు రెల్ల ♦ రాఁపు తనము.

వ. అని జనార్దనుం జూచి. 141

ఉ. గారడివానిచంద మునఁ ♦ గౌరవరాజసభాస్థలంబునన్
భీరులు బెగ్గడిల్లి కనఁ ♦ బెక్కులు వన్నితి విం[1]దజాలముల్
బీకము గల్గుమానిసులు ♦ వీనిని గన్గొని రాజ్య మీయఁగాఁ
దీరుదురే రణంబునన ♦ తీఱఁగఁ జూతురు గాని యీదవా. 142

క. నాతోడుపాటు గలిగిన, శ్వేతాశ్వునితోడఁ బోరు ♦ నేయించి కురు
వ్రాతముల నెల్లఁ గూలిచి, భూతల మే నిత్తుఁ బాండుపుత్రుల కంటే. 143

ఆ. అన్నమాట నమరు♦నట్టిడ వే రేవ, భండనంబ గాన ♦ గండు మిగులు
మాలఁ గాయుపనుల ♦ కగునీదుపౌరుషం, బెంత గలదో చూతు ♦ రెల్లవారు. 144

ఆ. మాయచేసి గెలువ ♦ మదినేయఁ జూడకు, మీ వెఱుంగుమాయ ♦ లెల్ల మేము
నెఱిఁగియుందు మనుచు ♦ నెంచుము నీశక్తి, తెలియనట్టివాఁడు ♦ గలుగఁ డెవఁడుం.

---

‡ మిడుకు=పరితపించు;

క.*అనమర్థుఁడ వగుసీకుఁ, బొనఁగెను బ్రఖ్యాతి పూర్వ♦పుణ్యవశమునఁ
బసిఁ గాచునీవు చేయం, గసిమసఁగెడుకార్య మేది ♦ గలుగునొ చెపుమా. 143

వ. అని దుర్యోధనుండు చెప్ప మనియె నని చెప్పిన విని మొగంబులు జేవురింపఁ
గ్రోధతామ్రాక్షులై కొలువునం గలమహీక్షీతు లెల్లరు నాసనంబులు విడిచి బాహు
విక్షేపంబు సేయుచు నొండొరుఁ బ్రతీక్షించుచుండి రవు డవాక్భీరుండై వృకోద
రుండు వేడినిట్టూర్పు నిగిడించుచుఁ గన్నుఁగవ నంగారకణంబు లొలుక నలుక
మొయి శ్రీకృష్ణుం దిలకించుటయు నతండు వానికింకరిపా టెఱిఁగి కైతవ్యం మని
నీ వన్నమాటలంజేసి నీరాజుదురభిప్రాయం బెఱుంగనయ్యె నయ్యనివేకి యున్నయట్ల
యఁగుం గావుత మని నీవు పోయి వానికిం జెప్ప మని చెప్పి యవ్వండరీకాక్షుండు
పాండవాగ్రజునానానంబునం జూడ్కి నిలిపి యుండ నులూకుండు వెండియు రాజ
మండలి వినుచుండఁ గృష్ణార్జునుల నధిక్షేపించి పలికె నవ్వలుకులకుఁ బార్థుండు
క్రుద్ధుండై ఫాలభాగసమ్మార్జనంబు సేయుచుండె భీమసేనసాకులసహదేవులును
ధృష్టద్యుమ్నధృష్టకేతు శిఖండిసాత్యకిపురోత్తమ్రచంద్రాపదేయాభిమన్యుపరిభృతులం
దఱును సాంద్రసున్యపరీతాంతరంగులై బాహాబాహి లప్పళించుచు దంతనిష్పీడనంబు
సేయుచు సెలవ్వలు నాకుచు మొగంబులు బిగించి మీఁదికిం దుముకఁ దమకించు
చుండి రాలోనం బ్రభంజనాత్మజుండు విజృంభించి కుటిలభ్రూకుటులు వడ నంగార
సదృక్షంబు లగునేత్రంబు లెఱయ బిగువునం బండ్లు పటపటం గొఱుకుచు హస్త
నిష్పీడనంబు సేయుచు రౌద్రమూర్తియై యిట్లనియె.

భీముడు లులూకున కుత్తరంబు లిచ్చుట.

తే. మూఢచిత్తుఁడ మీరాజు ♦ మూర్ఖుఁ డగుచుఁ, బీఱికిపందలఁ బ్రోత్సాహ♦పెట్టినట్లు
మమ్ము బెదరించుటకుఁ బోలెఁ ర మ్మటంచుఁ, గలనికిం బిల్చుఁ బెల్చునఁ ♦ గాఱు లఱచి.

వ. నీవు వోయి సర్వక్షితీశ్వరసమక్షంబునఁ గస్ప్రాష్మి లగుకర్ణశకునిసుయోధనాదులు
వినుచుండ దుర్యోధనునితో నామాటగాఁ జెప్ప మని యిట్లనియె. 146

కా. వంశక్షేమము గోరి సంధిఁ బొనరిం♦పం జిత్తము జేసి మ
ద్వంశశ్రేష్ఠుఁడు నిమిషాంత కనిచెఁ ♦ దా నార్హ్య సర్వ క్రియా
వంశద్రోహివి కాలమోదితుఁడవై ♦ దాసిం బెడంబాసి లో
నంశాతిం గొన కెక్కసక్కములకుఁ ♦ సంధిల్లి తండ్రండవై. 150

క. ఓటమిఁ గొని సంధికి నై, పాటుపడుమ నుండి రిట్లు ♦ పాండవు లనుచుఁ
బాటుపడఁ బడఁగొ ట్టీ,చూటలఁ గుందింతు వెఱుఁగ♦మా నీనడతల్. 151

* కసిమసఁగు = విజృంభించు, అతిశయించు.

ఉ. భండన మెల్లి గాఁగలదు ♦ బాహుబలాఢ్యుఁడ వైనసీవు నీ
తుండినమూఁకతో నెదుర ♦ నుండుము ధూర్తుల ధార్తరాష్ట్రులన్
ఖండిగఁ జేసి నాగదయుఁ ♦ బ్రీతి యొనర్చెదఁ బేర్చెదన్ ధరన్
గండరగండనై యశము ♦ గాంచెద మించెద రాజమండలిన్. 152

ఉ. వాసి దొరంగి భూధ్రములు ♦ వర్షిసినఁ గంధులు మేర మీఱినన్
జేసినబాస చెల్లునటు ♦ చేసెద నే నని దుస్ససేను నో
నేసి తదీయరక్తము ర♦హిం గొని క్రొవ్వెద నాగదాహతిం
జేసి తొడల్ తునిఁగి పడఁ ♦ జేయుదు నిన్నమహేంద్రు లడ్డినన్. 153

మత్తకోకిలము. ¶వాఁడు వీఁ డన నేల నామొఱఁ ♦ బడ్డవారల నెల్లరన్
బోడు గొట్టినయట్లు గొట్టుచుఁ ♦ బోరఁ గాకులు గ్రద్దలున్
గూడి మెక్కఁ గొనర్తు భీష్ముని ♦ గూడి యుండినమాత్రఁ మే
మీడఁబోదుమె పౌరుషం బగు♦నేని రమ్మని కెత్తుచున్. 154

వ. అని పలుకుచున్నంఁ గోపనరక్తలోచనుండై సహదేవుం డులూకుం దిలకించి
నామాటగా దుర్యోధనునితోడం జెప్పు మని యిట్లనియె. 155

ఆ. సీవు పుట్టి తండి♦ నిందపాల్ సేసితి, పుట్ట కున్నఁ బోరు ♦ పుట్ట దిట్లు
కారవాళి యెల్లఁ ♦ గడలేరుటకు నీవ, మూల మైతి వోరి ♦ మూర్ఖచిత్త. 156

మత్తకోకిలము. నీవు పుట్టినకోలెఁ దండ్రియు ♦ నీవయిం గలపోముడిన్
దోవ దప్పి పొనర్చు మా కెద ♦ ద్రోహముం దలపోయుచున్
నీవ కారణ మింతకు న్నిను ♦ నీతికిం బెడఁబాపుమ
ర్భవు సాబలుఁ బట్టి గిట్టఁగ ♦ భండనంబునఁ గొల్చెదన్. 157

వ. అని గర్వించిపలుకుచున్నంతఁ గుంతీనందనావరజుండు మందస్మితసుందరవదనారవిం
దుండై మరుగ్గనందనుం దిలకించి. 158

ఆ. నీతోడఁ బగగొన్నవార లమరా♦నీకఁబులఁ వీక్షణై
ఖ్యాతిం గాంచినవార లైన ననుర♦క్షోనాథు లైనం దను
ప్రీతిం బాసినవార కాఁ దలఁతు వీ♦రిం జెప్పఁగా నేల యీ
దూతుం డాడినమాట కింతకినుక♦ దూఁగాడఁగా నేటికిన్. 159

వ. అని పలికి ధృష్టద్యుమ్నాదియోధవరుల నవలోకించి. 160

¶ పోడు = చిన్నయడవి;

ఉ. వీఁటిరె ధా ర్తరాష్ట్రనవి ♦ వేకవచోరచనావిశేషముల్
తుంటి యై నను న్మతియుఁ ♦ దోయజనాభుఁడు దూలనాఁడె మీ
కంటికిఁ గెంపు గూర్చె నవి ♦ గావున నొన్నిటి కిద్ది చెప్పి య
న్నింటికి రేపు చెప్పెదను ♦ నే నని వానికి గాండివంబునన్. 161

వ. అనవుడు నం దుగ్ధవా రందఱు నవ్వీరశేఖరుం బ్రశంసించి రంత నతం డిట్లనియె. 162

క. దుర మని వెఱపించెద వో, పురుషాధమ మేము వెఱచి ♦ పోదుమె మా కా
దురమే పఁడుపు దాని కెమరునూచుచు నుంటి మనుచుఁ ♦ దోఁపదొ నీకున్. 163

చ. నిజభుజబదర్పముం గలిగి ♦ నే నని చెప్పఁగఁ జాలి శాత్రవ
ప్రజమును బోఁకిం బిలుచు ♦ వాఁడె మగం డన నొప్పుఁ గాని లాఁ
తిజనులచేతిలాపునఁ బ్ర ♦ తిష్ఠ గొనం గమకించువాఁడు బా
హుజుఁడును బూరుషుం డనఁగ ♦ నొప్పఁడు మానుఁ డనంగ నొప్పెదున్. 164

మ. పరవీర్యంబునఁ జేసి నే ననుము గ ♦ ర్వస్ఫూర్తి వర్తించునీ
కు రవంతేని పరాక్రమం బగుట గ ♦ న్గోఁబోదు లోకంబు బా
పురె యిట్టిండవు నీవ మా కనికిఁ బ ♦ ల్కుం దెల్కుమన్నాఁడ వో
కురువంశాధమ నిగ్గుమాలినినినుం ♦ గొండాడఁగా నుండెడిన్. 165

తే. వృద్ధు విఁ గోందిరీయుని ధనుఃశ్రేష్ఠవిమునిఁ, గుపితామహుఁ జంపుకోఁ ♦ గోరి యెల్ల
దడములకుఁ బడవాలుగా ♦ నిడికొని మను,ననిమొనం జంప నెంతు నెట్లొనరు నట్లు. 166

చ. ఎదిరిన నూరకుండు మని ♦ యొంచకు మాలమునందు జాలి నో
మొదల నదీతనూభవుని ♦ పొం గడఁగించి గురున్ వధించి నీ
యెద కగునూలెజాం దునిమి ♦ యేఁ డ్తెఱఁ జూపెద నేరణంబున
న్బిదవ వృకోదరుండు నిను ♦ నీయనుజన్ములఁ గూల నేసెదన్. 167

తే. మమ్ము సత్యప్రతిజ్ఞల ♦ మది నెఱింగి, నీవు చేసినతప్పుల ♦ కీవ కుండు
నట్టిఁ డగుమువు ప్రతియుం ♦ డగుదు వేని, వీఁగిపోవక పోరికై ♦ వెడలి రమ్ము.

చ. ‡ తెలివి యొకింత లేనియొఱ ♦ దేపురుగొట్టవు నీవు ద్రోణభీ
ష్ములు మమ్ముఁ బంపి నీకు దయ ♦ ముం గలిగింపు రటంచు నెంచి తో

‡ దేపురుగొట్టు = దీనుఁడు.

బలి బలి సీదురాకలెటు ♦ పక్వీము సొందునొ విందుగానిలే
లెలలెల వేగుపడతకును ♦ దెమ్మనికిం జతకూర్చి సైన్యముల్. 169

వ. పదంపడి వాసుదేవుం డలూకునిం జూచి నామాటగా సుయోధనునకుం జెప్ప
మని యిట్లనియె. 170

ము. అగుదెంచుక రణ మెల్లి నీవు పురుషుం ♦ డా దేసి చేవాడి చూ
పగ యత్నింపుము కత్తిగట్టి పెనగం ♦ బర్వండు కృష్ణుం డనిక్
దగ సారథ్య మొనర్పు నుండె నని చి♦త్తంబందు నిర్భీతివై
మొగియం బోకుము గిన్కఁ జూపితినయోఁ ♦ బోకారు నీలోకముల్. 171

తే. మాయమై నీవు మింటికిఁ బోయితేని, సాగరముల డాగితివే ర♦సాతలంబుఁ
బొచ్చితేనియు నీ వెల్లి ♦ చిచ్చుఱపిడు, గగుచు జిష్ణురథంబు ని ♦ న్నంటి వచ్చు.172

క. రజ్జులవాఁడే భీముఁడు, ముజ్జగము లెఱింగి తనదు♦భుజవిక్రమముల్
మజ్జా యని మెచ్చఁగ నీ♦ప్రజ్ఞ నిభ్రాతృర క్త♦పానము నేయన్. 173

వ. అంతఁ గాంతేయాగ్రజుం డలూకుం బిలిచి మీరాజుతో నామాటగాఁ జెప్ప
మని యిట్లనియె. 174

శా. పాపాత్ముండవు నీచవృత్తమున కొ♦ప్పన్నన్ను వంచించుచున్
నాపై పాపము మోప నోపి శిఖుల♦న్యాయంబు న్యాయంబునున్
రూపింపంగల దీజగంబు వినుమే♦రూపంబునం గాని నీ
నీపృథ్విం గలచీమ కైనఁ జెడు గూ♦హింపంగఁ బో నెప్పుడున్. 175

ఆ. దీనఁడైన కాఁపు ♦ మానసంబునఁ గుల,హీని కొల్ల కేను ♦ హానిఁ బుచ్చి
యడిగినాఁడ మాకు ♦ నైదూళ్ల ని మ్మని, యంతమాత్రి కొల్ల ♦ నైతి వీవు. 176

శ. నీకొనవు వాసుదేవుని, నీ కాహితవచన మెల్ల ♦ నెమ్మది కహితం
బై కానఁబడియె నంధికిఁ, గా కుంటివి పెక్కు లేల ♦ కలనికి దిగుమా. 177

వ. అనినంత నకులుం డలూకునిదిక్కు మొగంబై నామాటలు గొన్ని గల వవి మీదొ
రకు నేఁ జెప్పినట్లు చెప్ప మని యిట్లనియె. 178

తే. వింటి సీమాట లన్నియు ♦ వీను లలర, నీవు చెప్పినయ ట్లప్పన ♦ నేను జేయ
నున్నవాఁడన నీవు నీ ♦ తున్నవారుఁ, డధ్వ్యముగఁ బత్తు రిందు మా♦తప్ప లేదు.179

వ. అంత విరాటదుర్యోధనులును. 180

ఆ. బాంధవంబుకన్న ♦ బహులధర్మం బింకుఁ, గలదు గాన మేము ♦ గండు మిగిలి
వచ్చియున్నవార ♦ మిద్ధ నేఁ డెల్లి నీ,వాఁడి చెడఁగఁ జూడ ♦ వత్తు మందు. 181

వ. అనిన శిఖండియును. 182

ఉ. పుట్టితి నేను శాంతనవుఁ ♦ భోరున బూరువుఁ బోలెఁ గూల్చు నా
పుట్టువు సార్థకం బనుచు ♦ భూజకు లెన్నఁ బరాక్రమించెదన్
బట్టెను వట్టి యున్ననను ♦ బంధుజనావళితోడఁ గాంచి నీ
నోట్టు చలింప కుండెదవో ♦ యేన కనుంగొనుపాఁప నీ పటున్. 183

వ. అంత ధృష్టద్యుమ్నుండును. 184

చ. అనలసముద్భవుండ నగునట్టిఁడ నేను రణాంగణంబునన్
జనకుఁడయం బియంబుగను ♦ జావగురుం డెగటార్చి నీకు నీ
యనుజులకున్ సహాయులకు ♦ నందఱకున్ భయ మావహిల్లఁగా
నోనమితు నింకు నందుఁ గల♦మోఘులు నాడెస గాంచి యెంచఁగన్. 185

వ. అనంతరం బక్కొండేయాగ్రజుం డయినాకుం బహూకరించి వీరులారా మీరలు పుట్టయు నతం డెల్లవారి నామంత్రణంబు చేసి చనియె నపు డజాతశత్రుండు ధృష్టద్యుమ్నుం బిలిచి నేనల కెల్ల నెల్లి సంగ్రామం బని చాటం బుచ్చి సర్వసన్నాహసన్నద్ధుండ వై యుండు మని నియమించి కొలువు చాలించె నంత నప్పాంచాలరాజనందనుండు చాపాచార్యుం దలఁపడం గంటి నని నంతసించుచు నర్జునుండు కర్ణుని భీముండు దుర్యోధనుని ధృష్టకేతుండు శల్యుని నుత్తమౌజుండు కృపుని నకులుం డశ్వత్థామను శైబ్యుండు కృతవర్మను సాత్యకి సైంధవుని శిఖండి భీష్ముని సహదేవుండు శకునిని జేకితానుండు శలుని ద్రౌపదేయులు త్రిగర్తపతులను సౌభద్రుండు వృషసేనుని దక్కటివారు దక్కినవారినిం దాఁకునట్లు నియమించి సర్వసేనాధిపతి యగుతానుద్రోణాచార్యునిం దాఁకి నిర్ణయించుకొని మూఁకల నెల్ల మొల్లం బగుమొగ్గరంబు వన్ని సన్నద్ధుండ్ వై యుండ నంత నట నుండుండు పోయి వారు వారు చెప్పినవాక్యోపవాక్యంబు లెల్లం జెప్పిన విని దుర్యోధనుండు కర్ణశకునిదుశ్శాసనులం జూచి రేపక డన సంగ్రామం బని సర్వసైన్యంబుల కెతింగించి సకలసాధనంబులును సమకట్టుండని నియోగించిన వా రుత్సాహంబునం బొదలుచు రాజశాసనంబు నిర్వర్తించిరని చెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె. 186

రథాతిరథసంఖ్యానపర్వము.

సీ. గంగానుతునిఁ జంపఁగాఁ బ్రతిజ్ఞ జేసి, విజయుం డనెడుమాట ♦ వినినయంత
నానందనులు చెట్టనుచు యేమి చెప్ప మొనసంజయ నాతఁడి ♦ చచ్చినట్ల
యని నేఁ దలంచెద ♦ నంత వచ్చినమోదమట్లు గా కిట్లగు ♦ నాముసలికి

నుండని మ్మామాట ♦ లోలగంబున విని, కురుపితామహులు డెల్లు ♦ కుదిరియుండి తే, బలగముల కెల్ల నెడయయ్యె ♦ భారవాహులు, శగుటఁ దా నివ్విధంబుఁ ♦ నాదరించి విన నభిలషింతు నెఱిఁగింపు ♦ మనిన సూత, తనయుఁ డిట్లను ధృతరాష్ట్ర ♦ ధరణిపతికి.

శా.* కైతవ్యుం డటు చెప్పఁగా వినిమదిం ♦ గైకోక ముద్యోధనుం
బ్రీతిం గన్గొని కౌరవప్రవరుఁ డా ♦ర్తిం బాపుచుఁ సర్వలో
కాతీతప్రతిభానిధిఁ విబుధలో ♦కాధీశసేనాపతిఁ
జేతోపీఠిఁ దలంచి యిట్లను బలశ్రేణుల్ ప్రశంసింపఁగన్. 188

తే.† కైగ్గడిలంగ నేమిటికిఁ ♦ బేర్చుపడిన సైన్యముల సెల్లఁ దీర్చుగా
మొగ్గరములో ఘటింపఁగను ♦ ముంగలిగా నడిపింపఁ బెంపుమీఱ
డీగ్గక మోహరింపఁగను ♦ నేర్తురుఁ గాడుతు మాయ లెల్ల నే
నిగ్గెడువాఁడఁ గాను సుమ ♦ లేఁ డిఁక జాపుము నెత్తిపట్టుఁడా. 189

కం.* తమమూఁక కెల్ల గొనసెన, నామంగళము సేన చెప్ప ♦ నాయము గా దీ
నీమానసజ్వరము విను, మో మానవనాథ సిగ్గు ♦ నొప్పింపు నఁటన్. 190

వ. అనిన నుద్యోధనుం డత్యంతపరితూహలాయత్తచిత్తుఁడై పెరామయిం గాంచి యిట్లనియె. 191

క. దళవాయి వగుచు నీవుఁ, దమ్ములలోఁ జేరి యుప్పుమఁ ♦ దక్కిత్తఁగ వే
ల్పుల కైన నేను వెలుతును, కలమాట వినుము జయము ♦ గలిఁ చు నాకున్. 192

వ. అని మఱియు నోపితామహా నీవుఁ దుత్తారతమ్యం బెఱింగియున్నవాఁడవు కావున మనవారియందును వారివారియందునుం గలరథసంఖ్యయు మతిరథమహారథాదులయు విధం బేర్పరించి చెప్ప మనిన నతండిట్లనియె. 193

—●—◆— భీష్ముండు కౌరవబలాబల రథాతిరథులు నిర్ణయించుట. —◆—●—

క. కోటానఁగోట్లు రథములు, గోటానంగోట్లు రథులు ♦ గూడఁబడి రీ
మేటిరణంబున ముఖ్యుల, నేఁ టాఁతించుచు వినుము ♦ నోప్పడ వినుమా. 194

తే. అతిరథుఁడ వీవు నీతమ్ము ♦ లందఱు సమ, రథులు కృపునితో ద్రోణునితో ♦ రథరణపరీ
కారములు గజరణచమ ♦ త్కారములును, నేర్చి యస్త్రాస్త్రవేత్తలై ♦ మెచ్చి రవని. 195

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజు లెల్లఁ బాండవులపై ♦ ద్వేషించి తా రుంకువం
బితి లే కాలమునందుఁ బొందుకొని ధైర్యస్థైర్యయుతాత్ములై

---

* కైతవ్యుఁడు = కితవపుత్రుఁడు, ఉలూకుఁడు. కౌరవప్రవరుఁడు = భీష్ముఁడు.

† మోహరింపము = ఎదిరింపము. ఇస్సు = వెనుక కొంతగు. గొనసెన = మీశాగులమీఁదియొఱ; అనఁగా రక్షక మని యిట వళిప్రాయము.

ప్రతిపక్షధ్వజినీసహస్రములు కుప్పల్ తిప్ప లై కూలున
ట్లతిలేజబున నిల్వరింపఁ గల రా ♦ నా నాఁగఁ బొంచాలురన్. 196

తే. నను నేన చెప్పికొనఁ జాలను నీ వెఱుఁగుదువు నాకొలఁది యంతయు నే
ననిమొన నరులం దతిగెదఁ, దనివి సనం బొందనుతులు ♦ తల్లడ మందన్. 197

సీ. ¶కృతహస్తులకు మేటి ♦కృతవర్మ యతిరథుం, డతఁ డర్థసిద్ధి నీ ♦ కాచరించు
శల్యుం డతిరథుండు ♦ శౌరిపైఁ గలహించు, వాఁ డల్లుర న్వీడ♦నాడి వచ్చె
భూరిశ్రవసుఁడు ప్ర♦భూతవీర్యుం డతిరథుఁడు నీపీఁతికొ ♦ వ్రాలుచుండు
నని జయద్రథుఁడు మ♦హారథుం డీవఁబోఁ, దరి నోర్వఁ దపియించి ♦ వరము వడసి

తే. సమరథుఁడు కాంభోజభూ♦జాని వాని, పాల రథబృందములు వేలు ♦ వ్రాలుచుండు
నతిరథుఁడు నీలుఁ డాలసు♦నందుఁ దేజుఁ, గలఁడు సహదేవుపైఁ బగఁ ♦ గలిగియుండు.

వ. అవంతిదేశాధీశు లగువిందానువిందు లిద్దఱు నర్ధరథులు వా రొండొరుం బెడఁబా
యక సాంపరాయగంబునం బ్రవర్తింతురు త్రిగర్తపతు లేవ్వురు సోదరులును మహార
థులు వారు గోగ్రహంబునాఁటిపగం బాటించి పాండవుల గీటడంపం దలంతురు
వారిపరాక్రమం బనకొంబు నీవుత్రుంచు లక్ష్మణుండును మొగ్గాసనవుత్రుంచును
సమరథులు వారు మి మ్మెల్ల మిగిలి పోరంగల రాదండధారుం డేకరథుండు కోసలే
శ్వరుం డగుబృహద్బలుండు సమరథుండు. 199

తే. కాక్షికేయునిఁ బోలిన ♦మనభుజుండు, కృపుఁ డతిరథోత్తముం డగ్ని ♦ కెత్తు వచ్చి
నీకుఁ గాఁ బ్రాణముల నేని ♦ కైకొనండు, పెనఁకువల లావు గలఁ డరి♦భీకరుండు.

శ. సీమామనుబలవుత్రుఁడ, సామాన్యపరాక్రముండు ♦ సమరథుఁ డతఁ డెం
తే మూఁకతోడఁ గొంతే, యూమేయబలాళిఁ గూల్చు ♦ నతిరథనమునన్. 201

మ. నీకిలుకాఁ డ్రిందఱుకొన్న మిన్న యనుచుఁ ♦ విఖ్యాతికై యస్త్రశ
స్త్రలసత్తేజమునం గీటి కెన మై ♦ సర్వప్రపంచంబుఁ జూ
పులఁ గాల్పం దగుద్రోణపుత్రుఁడు లయాగ్నిం బోలు నా వానికిఁ §
గలుగుం బ్రాణభయంబు తద్రథికతం ♦ గా దేర్పడుం జెప్పఁగన్. 202

ఉ. రౌడువీళ్లలోన ♦ నుండ రాతనిఁ బోలి, చఱచి కొండ పిండి ♦ నలుపఁ జాలు
వేల్పు లైన వాని ♦ విని పిచ్చలింతురు, కాలకాలుఁ డనఁగఁ ♦ గాలు నాజి. 203

¶ ఈడఁబోవు = వెనుదీయు;

§ ఇందు ద్రోణపుత్రుఁడు లయాగ్నివంటివాఁడ కాని వానికిఁ బ్రాణభయము కలదు గావున వాని రథికత్వము చెప్పఁ బలనుపడకుండు నని యొఱుంగునది.

సీ. అతిరథోత్తములకు ♦ నగ్రగణ్యుఁడు ధను,ర్ధరుల కెల్ల గురుండు ♦ రణవిదుండు
వృద్ధయ్య యువకున ♦ ట్లసిద్ధ కేజంబునఁ, బ్రబలి పాండవసేన ♦ బడలువఱుచు
దేవదానవు లొక్క-♦ కీఱుపఁ బై నెత్తి, వచ్చిన వెసుదీయఁ ♦ డెచ్చి వెసఁగఁ
బొంచాలబలములఁ♦ పాలింటిమృత్యు వై, సీకుఁ బ్రియుం బగు♦వీక నుండుఁ

తే, గాని పుత్రునికన్న నా♦ఘనభుజుండు, ఘనతరప్రీతి నగ్గునఁ ♦ గాంచుఁ గాన
వాని నోనేయఁ డెప్పుడు ♦ ప్రాణములకు, నెఱవఁ డాబోడబుద్ధిసొమ్ము ♦ విక్రమంబుఁ.

వ. ‡మతియు నాకర్ణింపు మప్పారవుండు సుహోత్రుండు కఱెన్నిలోలే బొంచాలురం గాల్చిపుచ్చు బృహద్బలుం డగునత్యుత్సాహసుండు సంసర్గుఁడు కర్ణపుత్రుం డగుప్రమతి నుండు మహోరస్కుండు జలసంధుం డేకరథుం డతిరథుఁ గజయుద్ధంబున నైపుణ్యం బగ ణ్యంబు బాహ్లీకుం డతిరథుం డతలపుత్రుం డగుసోమదత్తుండు నతిరథుండు రాజ్ఞ సేంద్రుం డైనయలంబసుండు మహోరస్కుండు రణంబున నెన్నిజోలి మాయలం బన్న నేర్చు బ్రాగ్జ్యోతిషాధిపతి యగుభగదత్తుండు సమర్థుం డతం డైనావణారూ ఢుం డైనదేవేంద్రుం బోలి గజాహ్వాసుండై శాత్రవులం జక్కాడు గాంధారాధీశు లగునచలవృషకు లిర్వురును సమర్థులు సమరకర్కశులై శత్రువిశ్వాసనోపాయు లెఱింగి నీ కుత్సాహం బాపాదింతురు. 205

గాంగేయుండు కర్ణుఁ డర్ధరథుం డనిన నర్థంబు గ్రహించుట.

సీ. నీ కేమగడయు మం♦త్రియుఁ జెలికాఁడును, బంధు వై గౌరవ♦పాత్రుఁ డైన
కర్ణుఁ డెల్లప్పుడుఁ ♦ గయ్యంబునకుఁ గాలు,ద్రవ్వుచు నుండెడు♦రజ్జులాఁడు
పుట్టుకతో నైన♦బొందళంబును గుండ,లములు వోయినకార♦ణమునఁ జేసి
విగతవీర్యుం డయ్యె ♦ భృగురామునొసఁగు,వలన దివ్యాస్త్రములు ♦ దెలివి దప్పి

తే, విప్రశాపము సుతీయెండు ♦ వెలయ నెయ్యె, బూని సన్ధించు డుఁ ♦ దగునితండు
భండనంబున నెదు రొడ్డి♦ఫాల్గునునకుఁ, బ్రాణమును మోనమును గోలు♦పడు నిజంబు.

వ. అనిన నాచార్యుం డిట్లనియె. 207

అ. ఇది యథార్థ మిం దో♦కింత యేనియు మిథ్య, లేనిపూట నిజము ♦ మానవేంద్రీ
కర్ణుఁ డేమఱిల్లుఁ ♦ గినికరంబును గలఁ, డగుటఁ జెప్పనొప్పఁ ♦ డర్థిఁ దొడఁ. 208

వ. అనిన రాధేయుండు క్రోధావిధేయుండై కను వెట్టిచేసినాని గాంచేయుదిక్కు మొ గంబై యిట్లనియె. 209

ఉ. నోటికి వచ్చిన ట్లిపుడు ♦ నొవ్వఁగ నాడితి నన్ను దీని కే
నేటికి నూరకుండితినొ ♦ యీవ యెఱుంగుము రాజకార్యముల్

‡ మతము=ఎండిపోవ.

మేటిగఁ జేసి యోరిమిని ♦ మేకొని యుండినమాత్ర నాభుజా
పాటవ మీగిపోయె ననిఁ ♦ పల్కఁగ వచ్చునె నీకు దుర్మతీ. 210

తే. కురుకులాహితుఁడవు నీవు ♦ కురువిభుఁడు,కలఁతపడి యొండుగతి గాఁగఁ ♦ బలికి తిట్లు
తెలిసి పలుకవు ముదిమిమైఁ ♦ దెలివి తప్పి,యుఁటి వర్ధర్ధుం డన ♦ నొప్ప నిన్ను.

ము. అని దుర్యోధనుఁ జూచి యి ట్లనియె దు♦ష్టాత్ముండు ని న్నిట్టు వం
చన సేయం గమకించుఁ గిం చితని ని♦చ్చం ద్రోచివుచ్చంగ నొఁ
ప్పను దేజోవధ మాచరించి బలము ♦ బో కార్చునల్పజ్ఞుఁ డీ
తనికిఁ యోధులతారతమ్య మెఱఁదం ♦ దర్కింపఁగా శక్యమే. 212

చ. ముదుకఁ డితండు వోయిన న♦మోఘపరాక్రమ మేర్పడంగ నే
గదనము పూని పాండవుల♦గం డడఁగించెద నెల్లమూఁకలుం
జిదురుపలై పడం బుడమిఁ ♦ జిందఱవందఱ చేసివుచ్చెదఁ
వదలుము నందియం బెఱఁద ♦ వంశవిభూషణ భాష లేటికిఁ. 213

క.కడిమిఁ నే నొకరుండన, మడియించెదువాఁడ నగుము ♦ మనకొత్తఱివుల
బడవా లస మందెము ననిఁ, విడిచితిఁ గద తోడుపాటు ♦ వెడఁ గీతనికిఁ. 214

కాంతకవుండు గర్ణుం జెందనాడుట.

వ. అనుచున్నంత శాంతనవుం డావైకర్తనుం గాంచి యి ట్లనియె. 215

తే. పెద్దభారంబు నాతలఁ ♦ బెట్టె నీసు,యోధనుం డిద్ధు భేద మొం♦దొరుల కైనఁ
జెడును గార్య మటంచు నే ♦ విడినకతన, బ్రబికితివి నీవు కాకున్న ♦ బ్రబుకఁ గలవె.

చ. ముదునలివాఁడ వంటి నను ♦ మూర్ఖుఁడ వై భుజవిక్రమంబుఁ
బొదలెనుమేటి వీ పయినఁ ♦ బోర నెమర్కొ నను మెట్టు లుండునో
తుది మొద లే మెఱుంగుదువు ♦ దుర్మతి! నీసుతు వైనభాగ్యపుం
డెదిరి పరాజయంబుఁ గొన ♦ నీ వొకమానిసివే తలంపఁగఁ. 217

శ. తనుఁ దాన మెచ్చుకొనియెడు,మనుజుఁడు డగ్గుఁగాఁకు గాన ♦మాన్యుఁడు లెవు డ
ట్లౌనరింపఁ దలఁప రోరీ, మనుజాధిప నిన్ను నమ్మి ♦ మహిపతి చెడియెఁ. 218

ఈ. ఏ నని కొట్టుకొంచు నివు ♦ డింతకుఁ దెచ్చిరి వెంత తెత్తువో
కాని సరుఁ జయింతు ననిఁ ♦ గాదె వచింతువు వచ్చె నాల మే
దీ నెఱకాఁడవై యలని ♦ దీకొనఁ మవ్వలఁ జూతు రందఱుఁ
నీనెఱి నీవపరాక్రమము ♦ నీభుజగర్వము నీపరిభావముఁ. 219

శ్లో చడవాలు=నేనాని;

వ. అని కోపాటోపోద్దీపితమానసుండై మండిపడి పలుకుచుండ వినయం బభినయించుచు
సుయోధనుండు సురనదీసూనుడైన మొగంబై యిట్లనియె. 220

శా. ‡గంగానందన నన్నుఁ జూచి నయినం ♦ గా రాదె మీ రిర్వు రీ
భంగిఁ భేదము పుట్ట నాడుకొనుటల్ ♦ భావ్యంబె భావింప ను
త్తుంగగ్రామమహోలె భార మగుచుం ♦ దోలెందెఁ గార్యంబు న
ర్వాంగం బొక్కటి యై వహింప నగుఁ గా ♦ కొనయ్య యీచందముల్. 221

వ. అని ప్రార్థించి ప్రసన్నుం జేసికొని పాండవబలంబులం గలవారితారతమ్యంబులును
వినువాఁడై విన్నవించిన నతం డతని కిట్లనియె. 222

తే. ఇత్త పాండవబలమున ♦ వాసిగలుగు, వారలబలాబలంబుల ♦ నారయుమతి
యయ్యెనేనియుఁ జెప్పెద ♦ నాలకింపు, మతిశ్రమహాధాముల ♦ నవహితగతి. 223

ఈ మ్రాండు పాండవబలంబుం గలయుగిరథాదులఁ జెప్పుటకు ఉపక్రమించుట

క. అతిరథుఁడు పాండవాగ్రజుఁ, డతులితవిక్రముఁడు సమరఁ♦డుం దర్మి యనం
బ్రతిపక్షయోధవీరుల, మితి లే కడఁగించి మించు ♦ మీఁతిన చేర్కిన్. 224

క. ఎనమండ్రనుహార్యులకు, నెన నాగాయుతబలుం డ♦హీనగదాయు
ద్ధనిపుణుఁ డనిలజు నరివ,చ్చినయోధుం డిందు లేఁడు ♦ చెప్పఁగఁ జెల్లున్. 225

క. మాద్రీనందను లిద్దఱు, మాద్రికి మీఁతిపరాక్ర♦మము గల వాఁడిన్
రుద్రునకు సీదు వచ్చెద, రద్రులు ధైర్యమున సము♦ద్రాగ్రిణు లెన్నన్. 226

వ. ఆపాండునందను ♦ లండఱును దపస్వు, లై బ్రహ్మచారులై ♦ యలరుచుండ్రు
సింహనాదహసనులు ♦ సింహపరాక్రములు, మార్తురకు నశేషు♦మూస్త్ర లక్ష
ణాతు లావీరుల♦చేతివిం ట్లెక్కిడ, నైన నేరరు వార ♦ లధికబలులు
రాజన్యమహోగ్ర♦రమునాటినుండియు, నీ వెఱుంగుదు వారి♦చేఁ యెల్ల

వ. నీవు వారిఁ జేసిన ♦ యెగ్గు లెల్ల, నుల్లమం దిడికొని మిమ్ముఁ ♦ దెల్లనేయ
నెంచి లయకాలరుద్రుల ♦ మించి రౌద్ర, మునఁ జరించిన రెదిరింప ♦ మనకు నరిది.

ఉ. ఇట్టికొలందివాఁడు దివి♦జేంద్రతనూజుఁ డనంగ శక్యమే
పుట్టినవారిలోన మఱి ♦ పుట్టఁగ నుండినవారిలోన నా
జెట్టిని బోలువాఁ డొకఁడు ♦ చెప్పఁగ రాఁడు జగత్త్రయంబునన్
గట్టిగఁ జెప్పుచుంటి లయ♦కాలుఁ డతం డగు నీదుసేనకున్. 228

క. కృష్ణుఁడు నెప్పుడిష్ణుఁడు, జిష్ణునకు సహాయుఁ డైనఁ ♦ జిర్వమొనఁ రో
చిష్ణు వయి నిలువఁ జాలిన,నిష్ణాతుఁడు లేనిమాట ♦ నిక్కము బగిలిన్. 229

‡ లోతెంచెఁ = వచ్చె; § నిష్ణాతుఁడు = నేర్పరి;

మ.†రథికుం డగ్గునుఁ డెల్లలోకముల సంహరింపఁ జాల్చక్రి సా
రథి గాండీవము విల్లు నస్త్రములు రాఁ ద్రభ్రాహ్మ్యయామ్యాదు లా
రథరథ్యంబులు దివ్యముల్ కొరఁతు లుగ్రింపన్యశాతాంబక
పృథితాక్షయ్యము లట్టిచోదు నెదిరింపం జాలునే శూలియున్. 230

మ.‡తనపై సారథిపై రథాశ్వములపైఁ ♦ దన్నేనపై గాలిపోఁ
కును రానీయ కనీకముం జలిపి లోఁకు ల్మెచ్చ శత్రువ్రజం
బును నుగ్గాడును గాలకేయదనుజవ్యూహంబు లవ్వాని మా
ర్కొని కాలాతిథు లౌట నీ వెఱుఁగ వోఁకో ధార్తరాష్ట్రాగ్రజా. 231

తే. గాఢుతోడ్పాటునం బేర్చు♦కారుచిచ్చు
పగిదిఁ గృష్ణునితోడ్పాటు♦నలనఁ బేర్చు
నతని మార్కొన నేనుఁ జా♦పార్యుఁ డైనఁ
జాలుదుమొ లేదొ యని నాకు ♦ సంశయంబు. 232

క. అని పలుకుచున్నసమయం,బునఁ గొలువుర నున్నవీర♦పురుషనకేణ్యుల్
మనముల నిశ్చేదించుచుఁ, దనువులపై నాన విడిరి ♦ తద్దయు భీతిన్. 233

వ అంత శాంతనవుండు వెండియు. 234

తే. అతిరథోత్తముఁ డభిమన్యుఁ ♦ డట్టివాఁడ, సాత్యకియు వార లర్జును♦సాటివారు
మేటివైరంబునంజేసి ♦ గీటడంచి, వైవఁగల రెల్ల నీవారిఁ ♦ జేవ మొఱసి. 235

వ. విరాటుమ్రిపదులును ద్రౌపదేయులును విరాటపుత్రుం డైనయుత్తరుమును ద్రుపద పుత్రుం డైనశిఖండియు మహారథులు ప్రాణంబు లాసింపక పోరి నీసేనం బించి చెండాడెదరు. 236

తే. సర్వసేనాధిపతియు నా♦చార్యశిష్యుఁ, డైనవాఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ ♦ డతిరథుండు
సాగరపీఠ్ని మగురథ♦సమితితోడఁ, గాలరుద్రునిగతిఁ గ్రాలు ♦ నాలమందు. 237

వ. ధృష్టద్యుమ్నపుత్రుం డగుక్షత్రధర్ముం డనువాఁడు చిన్ననాఁట ధనుర్వేదాభ్యాసం బునం దుపేక్షించినకారణంబున నర్ధరథుం డయ్యె శిశుపాలపుత్రుం డైనధృష్టకే తుండు మహారథుం డుత్తమౌజుండు, యుధామన్యుండు, ఋతదేవుండు, జయత్సేనుండు, నమితౌజసుండు, సత్యజిత్తు లోనగుపాంచాలపుత్రులును మహారథులు భోజుఁడు నజుఁడు ననువారును గేకయపతు లేవురును, గాశీశుఁడు, నీలుఁడు, సూర్యదత్తుఁడు, శంఖుఁడు, శ్వేతుఁడు, మణిధాన్యుఁడు, చిత్రాయుధుఁడు, వార్ధక్షేమి,

† శరములు = అమ్ములపొదులు. ‡ అనీకము = యుద్ధము.

చేకితానుండు, వ్యాఘ్రదత్తుండు, చంద్రసేనుండును మహారథులు వీ రెల్లం బో రెప్ప
డెప్ప డని యువ్విళ్లూరు చున్నవా రు. 238

శా. సేనాబిందుఁ డనంగఁ బేర్వడి మహాసేనాసమేతుండు నై
కానఁ వచ్చెడుభూవిభుం డతిరథాగ్రీశ్రేష్ఠుఁ డాభీమసే
నానూనప్రతిభావిశేషమున శో డై కీర్తి గొన్నట్టివాఁ
డానేతం దలపోయఁగా వలయు ద్రోణాచార్యున ట్లాజులన్. 239

వ. కాశ్యుం డనువాఁ డేకరథుండు పాండ్యుండు శ్రేణిమంతుండు వసుధానుఁడు సతి
రథులు రోచమానుండు మహారథుండు కుంతిభోజుం డతిరథుండు. 240

ఆ. అతఁడు భాగినేయు లగుపాండవులకు వి,జయముఁ గూర్చఁ గోరి జన్యమందు
సధికసైన్యసహితుఁ డై మగంటివీఁ జూపు, నిలువరించు నిన్ను సీబలంబు. 241

ఆ. భీముఁ డాహిడింబఁ బ్రేమించి కన్నవాఁ, డసురవల్లభుండు విస్మయప్ర
భావుఁ డతిరథాగ్రిలో వన్నె గలవాఁడు, మాయ లెన్నియైనఁ జేయ నెఱుఁగు. 242

వ. మఱియు నతిరథమహారథాదు లైనమహాయోధులు పెక్కండ్రు గలగు వారి నెల్ల
నీవిజయంబుఁ గోరి నేను నిలువరింపఁ జాలువాఁడను కాని పాండవులుం డైనశిఖండి
నాక్కని మాఁటి నేయఁజాల నాకు స్త్రీలను స్త్రీపూర్వులను మాఁకొఁకని
వ్రతంబు గలదు వాఁడు స్త్రీపూర్వుం డనిన దుర్యోధనుండు శిఖండిపూర్వజన్మ
వృత్తాంతంబు చెప్పు మనిన గాంగేయుం డి ట్లనియె. 243

—•—◆ అంబోపాఖ్యానపర్వము. ◆—•—

సీ. నాతఁడ్రి యైనశం తనుఁడు దిష్టాంతంబు, గొనినంతఁ జిత్రాంగదునకు నాదు
పితిన సెల్లఁగ రాజ్యపట్టంబు గట్టితి, నింతలో దివి కాతఁ డేగె నంత
నెతఁ జెందుచు విచిత్రవీర్యు నాతనితమ్ముఁ, గుఱ్ఱను రాజుగాఁ గూర్చుకొంచుఁ
బెండ్లి సేయఁగ నెంచి పేర్మి గాశీరాజ,వరపుత్రికల స్వయంవరమునందు

తే, గెలిచి తెచ్చితి నందు ము న్నలరునంబ, సాళ్వపతిమోద వలపున్న సన్న తెలుప
దాని నట కంపిపుచ్చితి డాశకన్య,శాసనంబున నది పోయె సాళ్వ కడకు. 244

వ. సాళ్వుండును భీష్మపరిగృహీత వగునిన్ను నే నొల్లం బో మ్మని దాని నిరాకరించు
టయు నది వాని నెంతయేనియుం బట్టువడిచి ఫలంబు గానక విగతమనోరథ యై
చేయున దెద్దియును లేక సాళ్వపురంబు నిమ్మళించి తనమనంబున. 245

మ. తగులం బాఱుడి చేసె సాళ్వుఁ డిటు లేఁ డాత్పర్యముం జేయుచు
న్నగుడఁ భీష్మునిపాలి కేగ నతఁ డేమా టాడ కుండఁ వగం

బొగుల స్వచ్ఛేచ్ఛ నాకుఁ దండికడకుం ♦ బో నిష్టముం గల్గ దే
మిగతిం బోయెదుదాన డైవ మది నా♦మీఁదం బడెం గూర్మి మై. 246

క. ఈయెడుమయసు మూలము గాం, గేయుం డగుఁ గాన వాని ♦ గెలుచనుపాయం
బేయనువ్రగ సిద్ధించు న, జేయుం డతఁడు దతనిఁ దపముఁ ♦ జేసి జయింతుఁ. 247

వ. అని కృతనిశ్చయ యై యొక్కతపోవనంబుకుం బోయి తాపసపరివృత యై యా
చార్తి తనవృత్తాంతం బంతయు వారి కెఱిఁగించిన నందు శైఖావత్యుం డనుముని
దాని నాశ్వాసించుచు విచారం బభివయించి పలుకుచుండె నాసమయంబున. 248

సీ. తరుణి నీసుకుమార♦తకును దపశ్చర్య,కును ద వ్యసుగు మించుఁ ♦ గొంత మంది
నీ వొంటి నిట నున్న ♦ నేలజేరులు వచ్చి, కూడఁ గామిం ద్రిచి ♦ కొంత మంది
తగదు నీ కిట్లుండఁ♦దండియింటికిఁ బోయి,కుదిరియుండు మటంచుఁ ♦ గొంతమంది
సీకీపనకు భీష్మ♦డే కారణం బని, కుత్సించి రట నన్నుఁ♦గొంతమంది

తే, సాళ్వపతికెంత కిప్ప డీ♦సకియమిన్నఁ, గొంచుఁ జని చెప్పఁ దగు ననిఁ♦గొంతమంది
కొంత నీతవ్వఁ గల దని ♦ కొంతమంది, పలుకఁ జొచ్చిరి బహువిధ♦భాషణముల.
వ. అట్లు పలుకఁ జున్న వారి కన్నారీరత్నం బి ట్లనియె. 250

ఉ.*గౌరవపాత్రమై మొదల ♦ గారవ మారఁగ నుండి నట్టినే
నీరమణఁ నికారముల ♦ కిక్కఁగ నై యెటు వోవ నేతు న
డ్యో రహి నున్న బాంధవుల♦యొద్దకు నోమునివర్యులార మీ
కారుణికత్వముం గలిగి ♦ గాఢతవం బొనరింప నెంచితిఁ. 251

అంబవృత్తాంతము.

వ. అని ప్రార్థించిన వార లందఱు దానికార్యంబుఁ జింతించుచున్న యెడ నాహూతయై వా
హనుం డగుశాల్వుఁ డభ్యర్చితుండై యట నున్నయంబవృత్తాంతం బాయువు
లవలన వినితనకు నాహితాగ్ని యగు దానిఁ బిలిచి తనతొడపైఁ గూరుచుండం బెట్టు
కొని కరుణాపరిగ్రహాంతఃకరణుండై కఁటి నీ రూర నూఱడించుచుఁ. 252

ఉ. తల్లి యు తోడ్రి బాంధ్రు ♦ దనక్కము పొక్కఁగ మమ్మ నేను నీ
తల్లికిఁ దండ్రి నమ్మ్ర్ ♦ మగు ♦ తావకదుఃఖము పుచ్చివైచెదఁ
దెల్లముగా స్మరించె నిఁక ♦ నీ జనకాలయమందుఁ జేరఁగాఁ
జెల్లదు జామదగ్న్యుఁడసి♦వెంతకుఁ జేరఁగ నీకుఁ జెల్లెఁడిఁ. 253

తే. అతఁడు నాకూఁతుకూఁతుర ♦ వనుచు నిమ్ము, దెలిసి నీమఱఁ మాత్రయుఁ♦దీర్చివైచు
నియ్యకొనఁ జేయు భీష్మ న♦ట్లియ్యకోఁడ, యేని తెగటార్చిపుచ్చు నెం♦తైనఁ బోరి.

* ఈరమణ = ఇవ్విధము.

వ. అనినం గంట నీరు వెట్టుకొనుచు నంబ తనమాతామహుం గాంచి యి ట్లనియెం.

క. ఓదలఁ గొని నీశానన, మేఁ దరలెద రామఁ జూడ ♦ నిప్పుడ తాతా
నాదైవ మైనభార్గవు, డేదెన వర్తించుఁ గాంచు ♦ మెట్లగుఁ జెపుమా. 256

క. అని యుమగ హోత్రవాహనుఁ, డను నగ్నిఁ బ్రహ్మహృద్రహస్య♦తాగ్రమునందుఁ
మునిజననుతుఁడై తపము, పను నీ సంగులకుఁ బోవ్ర♦మం గన వచ్చుఁ. 257

క. నాపేరు సెప్పి మ్రొక్కిన, నీపట్టం గరుణఁ జూచి ♦ నీకిచ్చును దా
నోపి ఫలింపఁగఁ జేయుఁ, నాపరిపుగ్రహుఁ డనంపు ♦ నాదాహంతీ. 258

వ. అని పలుకుచున్నవాఁడ బరశురామ శిష్యులు దనుఁ గృతవర్మణుం డనుఁతం డను సాహా
త్యంబించి పూజితుండై యుండుచుండ నృపతియు డిగుచుఁ బోతేనివాహనుండు వానిదెస
మొగంబై భార్గవు డీపు దెం తున్నవాఁ డెందు వోయిన వానిదర్శనంబు వడయుఁ
గలుగుఁ జెప్ప మనుము కృతవర్మణుండు. 259

ఆ. హోత్రవాహనుండు ♦ మిత్రుఁడు నా కని, మునిగణంబు విరఁగ ♦ ముదము పొదలఁ
బలుకుచుండు నెపుడుఁ ♦ బరశురాముఁడు నిన్నుఁ, జూడ నిటకు వచ్చుఁ ♦ జూవె యెల్లి. 260

క. అని చెంత నున్నయుంబం, గని యెవ్వఁ డుస్సరాంగి ♦ శలయా పెల్లక్
ఖినిపింపు మనుము నృపజయుఁ, డను నిది నాపుత్రవృత్తి ♦ యనునంతటిలోఁ. 261

ఉ. అంబ లలాటభాగమున ♦ నంజలిఁ జేర్చి యథాత్రమంబు గా
నంబడ నంతయుఁ విసించి ♦ నాకు బురంబున కేగనిచ్చు లే
శంబును గాని లేదు మది ♦ చాలఁ బరాభవమొక్క మయ్యె నె
య్యంబునఁజేసి రామునిప♦దాంబుజముల్ శరణంచు నెంచితిఁ. 262

వ. అనిన నగ్నితేజనుండు. 263

తే. భీష్ముఁడును సాళ్వుఁడును నీకుఁ ♦ బెద్ద నెఱులఁ, జెప్పఁజెల్లరు నీ ♦ విచ్చ సాళ్వు
నియ్యకొనఁ జేయ మందువో♦యిట్లు గాక, భీష్ము నిర్జింపు మనుమో♦ వెలఁది చెపుము.

ఉ. నావుము నంబ యి ట్లనియె ♦ నాయెడ సాళ్వునిమీఁది సుంకటం
భావన సేయు కిట్లు నను ♦ భారతవీరుఁడు గొనుఁ బోమె సా
ళ్వునినాథుఁ డొడ్డ కయి♦నట్టినెపంబున నెల్లఁ డయ్య నిం
దీవగ కైనవాఁ డెవఁడో ♦ యీవు మదిం దలపోసి చెప్పుమా. 265

తే. అనుమ నగ్నితేజనుండు ని ♦ న్నట్లు కొనఁగ, యున్న సాళ్వుఁడు గైకొను ♦ నువిదమున్న
వానిత ప్పిందు లేదుదే♦వవ్రతుండె, యింతకును మూల మంచు నే ♦ నెంతు నెడఁద.

వ. అనిన నంబయు నాకు నట్ల తోఁచియని కావున భీష్ముండు శిఖావ్యాం డట్లు కావించి
నన్ను రక్షింపు మనుచుం బ్రార్థించి పలుకుచున్నంత గొంతలోఁ బ్రభాతం బయ్యె

నంత ననంతదివ్య తేజోవిరాజితుండును ధనుర్బాణతూణీరపాణియు ఖడ్గపరశ్వథాద్యా యుధధరుండును శిష్యవర్గపరివేష్టితుండును నగుభార్గవరాముం డయ్యాశ్రమంబున సాష్టాంగప్రణామంబు లాచరించుటయు నం దున్నవా రందఱు నతని కర్ఘ్యపాద్యాదు లర్పించి సేవించినవెనుక నుఖాసీనుం డగువానిసన్నిధానంబున కరిగి స్వాంజయుం డంబం జూపి యిది నాదొహితి*) కాశీరాజపుత్రి మీ కెద్దియో విన్నపించుకొన నున్న దవధరింపు మనుచున్నంత నన్నెలంత భార్గవునిపాదపద్మంబులపయిం బాఱగిలి పడి కన్నీరు మున్నీ రై జాలువాఱ నేడ్చుచున్నం గని కరుణాతరంగితాంతరంగుం డై దాని నూఱడించుచు నతం డి ట్లనియె. 267

ఆంబ భార్గవరాముని దర్శించి మొఱ్ఱపెట్టుకొనుట

ఉ. కన్నుల నశ్రుబిందువులు † కాలువలై పడ నేల యేడ్చె దో
యన్నులమిన్న స్వాంజయుని † యట్టుల నన్నుఁ దలంచుకొమ్ము నీ
కున్నపెతల్ వచింపుము న † మున్నతశక్తి దొలంచి వైచెదఁ
నిన్నుఁ గనంగ బెంగ యది † నిల్వర మయ్యె నెడంద నియ్యెడన్. 268

వ. అని కనికరించి పలుకుచున్న నమ్మునిచూడి తనవృత్తాంతం బంతయు నివేదించి నాప రాధవంబు పుచ్చివైచి రక్షింపు మని ప్రార్థించుటయు నతండును. 269

సీ. నీయ! భీష్ముండును † సాళ్వుండు నామాట, నొదలఁ దాల్చెదు † నట్టి వార
వచియించి భీష్ముని † వానితమ్మునకు నీ, వెండ్లి సేయింతునో † వేర్మి మీఱి
సాళ్వుండు నీవిూఁదఁ † జాలఁ బ్రేముడి చేసి, చేకొనం జేయంగఁ † జిత్త మగునొ
చెప్పుము నాపుము † నప్పడంతుక యనుఁ, బోరి భీష్ముఁడు గొని † పోవుదాన

ఆ, సాళ్వుఁ డొల్లఁ డయ్యె † శంకించి నావిూఁద, వానిమాట యింక † వల దతండు
నన్నుఁ గైకొనఁడు † నా కిచ్చయును లేదు, దీనిమూల మాన † దీనుతుండ. 270

చ. వ్యసనము తెచ్చిపెట్టి యిటు † వందురఁ జేసినవాని నేసి నా
మనమునలాడుచిత్తమును † ముందటిచందము నొందఁ జేసి యి
క్కనమనఁ దీర్చి ప్రోవఁగదె † కారుణికాగ్రణి నావుమా కృపా
వ్యసితుఁడు రాముఁ డిట్లనియె † రాజముఖిం గని గారవించుచున్. 271

సీ. గాంగేయు నొప్పింపఁ † గాఁ దలంచెదఁ గాని, నొప్పించుటకు మనం † బొప్ప కుండె
నాతలం పెప మాను † మతివ నే బ్రహ్మాస్త్రనిమిత్తమ కాని † ధనువు ముట్ట

---

† బెంగ = వ్యధ; ఇట్లు గోదావరిమండలమున వ్యవహరింతురు.

§ మనమున = కోపమునఁ గలుగుచిలిపిలి; కనమన = తొట్రుపాటు.

నని యుంటి నీకోవ♦నున కైనవానిచే, నసుగుల కెఱగింతు ♦ నుడుగు మువిద
యని బతిమాలినఁ ♦ విన కంబ భీష్మునిఁ, బోకార్చుచే నాకు ♦ ముఖ్య మనియె
తే, నవుడు ఋషి యొక్కఁ డిట్లను ♦ నార్య! శరణుఁ
బడసి దీనిని బ్రోచుట ♦ భావ్య మయ్యెఁ
బెనఁగఁ బిల్చిన భీష్మునఁ ♦ విని జితోస్మి
యనును గాని నీతోఁ బోర ♦ మన మిడంపు. 272

వ. దీనఁ జేసి దీని కార్యంబు దీర్చినవాఁడపుకు బ్రహ్మవిద్వేషులం బరిమార్చినవాఁడపును శరణాగతులఁ బ్రోచినవాఁడవు నై ప్రతిజ్ఞ గాంతు వనిన విని భార్గవుండు తనపూర్వ ప్రతిజ్ఞం దలంచుకొని నీచెప్పినట్ల చేయుదు సాయుంబునన కార్యంబు సాధింతు నట్లు గాకున్న శిక్షంబునన వానిం దీర్చివుత్తు నని నిశ్చయించి మఱునాఁ డరుణోదయంబువఁ గాల్యకరణీయంబులం దీర్చి సకలమునిజనపరివృతుండై కాశీరాజకన్యం దోడ్కొని సరస్వతీతీరనములల్లసితం బైనకురుక్షేత్రంబుసకుం జని యట రెండుదినంబు లుండి మూఁడవనాఁడు తనరాక నా కెఱింగించి పుచ్చె నేనును ఋత్విక్పురోహితసహితుం డనై పూజాద్రవ్యసంగ్రహంబునం జని ముని జనాగ్రగణ్యు నమ్మహామహుం గని నమస్కరించి పూజించి సేవించినం బ్రతిగ్రహించి యతండు నన్నుం గాంచి యిట్లనియె.

—♦ భార్గవరాముఁడు భీష్మం బిలిచి మండలించుట. ♦—

ఉ. ఏమి నలంచి రాజసుత ♦ నీయెడఁ దెచ్చితి తెచ్చి యెడియుఁ
దామసవృత్తిఁ ద్రోచితివి ♦ దాన గ్రహింపఁడు సాళ్వభూవిభుం
డీమె భవన్నిమిత్తమున ♦ నిట్లవమానము నొంద నయ్యె నీ
కేమయిఁ జేయ టొప్పనె గ్రహింపుము దీనిని నామపంపునఁ. 274

తే. అనుఁడు నే నిట్టు లంటి నో♦యనఘమూర్తి నాప్తునకుఁ గూర్తు ననఁ గానఁ♦జాన దీని
విడిచివుచ్చితి వెఱిఁగియుం♦బడితిఁ గాఁక, దిమ్మరికుఁ జేయఁ దలఁప యొ♦ల్లమునఁ జేసి.

తే, ట్లాడుఁగాకు ప్రొద్దు గడచుఁ గాలుఁ ద్రొక్కి, కాంక్ష యుడుగు ♦ చిక్కి నిట్లు
నాచెప్పిన ట్లేలు ♦ మనువ వేనియము సిగ్గు, బుట్టి చంపఁగ కూడా బాధ్యముగ
దాని కల్లక నేను ♦ దండప్రణామము, చేసి శిష్యున కల్క ♦ చేయ నగునె
నీయనుగ్రహమున ♦ నొచ్చని విద్యాస్త్ర,శస్త్రములఁ నాతోడి♦సమర మేల
తే, యనుచుఁ బ్రార్థించినను గోవ ♦ మాఁగికొనక, దేశికుం డను గురుఁ డని ♦ తెలిసికొంటి.
వేని నామాట విన కుందు♦వే కుమార, వినుము విసకున్న నుడుగ నిఁ♦ దునుమకుండ.

చ. అనవుడు నేను నిట్లనుదు ♦ నాడితి నోడ వి ట్లీల నిన్ను నా
మనమున దేశికుం డనుదు ♦ మానవనిభక్తి భజించుచుండుటల్

వినతి యొనర్చి పేర్చి యిటు ♦ వేఁడితిఁ గాని పరానురక్తనై
పొనరినపా ల్తిఁ బ్రోవు మనఁ♦బోవుట ధర్మమె సాధుకర్మమే. 277

క. వెలిచవులఁ దగులునుగువ, గలవానిగృహంబు పాము ♦ కాఁపుర ముండు
గలిగినగృహంబువోలెం, గలఁగింపదె యెట్టివారి♦ఘనచిత్తంబున్. 278

క. ఆది ధర్మ వనుచు నెవ్వరు, మది నోడక పలుకఁ గలరు ♦ మఘువంతుఁడు దా
నిదె వచ్చి వెఱవు గఱపిన, వదలను నే ధర్మ మిచ్చ ♦ వర్తింపు మిఁకన్. 279

క.‡అవలేపదోషదూషితుఁ, డవుచుం గార్యా బకార్య ♦ మురయక లోభో
త్సవమగుపథమునఁ బోవం, డవులని గురు నైన విడువ ♦ ధర్మం బనరే. 280

సీ. గురుఁడ వీవని నిన్నుఁ ♦ గొలిచి ప్రార్థించిన, గురునృత్తి సరయని♦ఖరుఁడ వగుచుఁ
బోరాడెవ సటంచు ♦ సారె కాడిన మా త్ర, నెఱ్ఱి నగుచు
గురుఁడు బ్రాహ్మణుఁ డని ♦ కొంత చూచితిఁ గాని, కత్తిఁ గట్టినవాని ♦ నెత్తినచ్చి
క్షత్రియుఁడిం బోదెఁ ♦ జంపవచ్చును దాన, వఘము రా దని శాస్త్ర ♦ మలరు చుండు

తే. క్షత్రియుఁడ నైననా ♦ నిద్దు ♦ క్షాత్రధర్మ
మును విడువ రాని దగు శ్రేయ♦ములును దాని
వలనఁ బొందఁ గలుగుఁ గానఁ ♦ గిలప నిన్ను
గెలువ నుంటిని నాలాపు ♦ వెలియుఁ జూపి. 281

వ. ఇక్కురుశ్రేష్ఠుండు సంగ్రామోచితస్థానంబు గావున నిప్పుడ యుద్ధనిష్ణుండ వగుము నీ విందు నాశితశరశక్తార్దితుండవై ప్రాణంబులు విడిచి యుత్తమలోకంబులం బొందఁగలవు తొల్లి నీ వెల్లరాజులం జంపి తద్రుధిరంబున నిటఁ బితృతర్పణంబు గావించితి నేను నిట నిన్నుఁ జంపి నీరుధిరంబున నీచేఁ జచ్చినరాజుల కెల్లం బర్వణంబు గావించెదం గట్టాయితంబు గ మ్మని మతీయును. 282

ఉ.‡భీష్ముఁడు గాని భీష్మనకు♦విక్రముఁ డొక్కఁడు గాని లేనిచో
గ్రీష్మముపోలె మండిపడి ♦ కించుల నొంచితి నంచు గర్వివై
తూష్ణము నూర్కు నం గలుగ ♦ [illegible] భీష్ముఁడు నీ
భీష్ముఁడు నేఁడు నీదయిన♦వీచ మడంపక రిత్తపోవునే. 283

వ. అనిన నవ్వచు నవ్వరదుం డిట్లనియె. 284

ము. జగ రా బాహుబలాఢ్య నన్ను నెదురఁ ♦ భావింతువే నట్లగుఁ
బలదర్పంబులు నీవు మే నని యొనర్పం బూని యున్నాఁడ ని

---

‡ అవలేపము = గర్వము; † ఊష్మము ఉష్మ, ఊపిరియని లక్షణార్థము;

శ్రలవండుఁ నిశితాస్మదీయశరవిధ్వంసైనసీమేను రాఁ
బులుఁగుల్ మెక్కఁగఁ జూచి జాహ్నవి కడుం ♦ బొక్కుఁ సుతప్రేమమై. 285

క.*ఉబలాటం బగునే ని, ష్ఠబిఱాన రథాదినర్వ♦పరికరములతో
సొబగుఁడవై ర మ్మనికిం, గబళించెద నొక్కఁ పెట్ట ♦ కసిమసఁగి నినుఁ. 286

—●●◆ భీష్ముండు గురువాక్యము నిరాకరించి యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట. ◆●●—

వ. అని పలికిన నట్లగుంగావుత మని వానిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి కరివురంబునకుం జని యది యెల్ల దెల్లంబుగా సత్యవతికిం దెలియు విన్నవించి కృతస్వస్త్యయనుండ నై బ్రాహ్మణుల నారాధించి శ్వేతమాల్యాంబరంబులు ధరించి కవచంబు దొడిగి ధనుర్బాణతూణీరపాణి నై సర్వోపకరణసమన్వితం బగురథవ్యూఢం బధిష్ఠించి ఛత్ర చామరంబులు వెలుంగ సారథిద్వితీయుండ నై కురుశ్రేష్ఠంబుఁ దక్షిణం బొచ్చి శంఖంబు పూరించుటయు నంతరిక్షంబున నింద్రాదిబృందారకబృందంబులు దుందుభి ధ్వానంబు సేయుచుఁ బుష్పవర్షంబు గురియుచుం జూచుచుండి రానెయుయంబున నాతల్లి యగుభాగీరథీదేవి భూమిసీమోపంబుఁ బొడగట్టి త న్నాశ్రయించి నాసమీప న్నాహప్రకార మంతయు నెఱింగి యి ట్లనియె. 287

ఉ. ఉడుగుఁము తండ్రి! లోకవిదితోన్నతవిక్రియుఁ డైనవీనితో
దొడరెడుబుద్ధి వీఁడు మును ♦ దోర్బల మేర్పడ నెల్లరాజులం
గడిమి జయించె నీగురుఁడు ♦ గావునఁ జెప్పితిఁ జెప్పి వీని కే
ర్పడ నని మాన్పి నావునను ♦ బల్కితి నే నట మ్రొక్కి తల్లికిఁ. 288

తే. గురు వెఱుఁగఁడు నితఁడు నే ♦ గూడ ననుచు, వెడల నడిచినకన్నియ ♦ వేడ దానిఁ
బూనికొని వచ్చె నే మున్ను ♦ వానిఁ దొడరఁ, దలఁపనిది క్షత్రధర్మము ♦ తల్లి! వినవె. 289

వ. అనిన నద్దేవి భార్గవరామునికిఁ జెప్పకుం జని. 290

తే. భార్గవా! నీకు శిష్యుఁడు ♦ భరతవంశ, భూషణం బైన భీష్ముఁడు ♦ ప్రతిసమముఁ
బోనితో నీసుగొని పోర ♦ నౌనె నీకు, సైఁపు మిదనాదుపం పని ♦ నమ్మతించి. 291

వ. అని ప్రార్థించినం బరశురాముండు గాదని ప్రత్యాఖ్యానంబు సేయుటయుఁ గంగా దేవి పుత్రస్నేహంబునంజేసి వెండియు నాకడకు వచ్చి నీ వైనం బోరు మాని పొ మ్మనిన నమ్మతింపనిన న్నేమియు ననం జాలక జాలిం బడి యచ్ఛేచ్ఛం జనియె నప్పు డే నాశామదేవునినివిధంబునకుం జని రథావతరణంబు చేసి నమస్కరించి యి ట్లని విన్నవించితి నాకర్ణింపుము. 293

---

* ఉబలాటము = అభిలాషము; సొబగుఁడు = చక్కనివాఁడు. కసిమసఁగి = విజృంభించి లేక ఖండించి

ఉ. దేవ మహానుభావ వెనుదీయక వచ్చితి నిన్ను మాొక్కొనన్
దేవర భూమిపై నిలువ ♦ నేను రథస్థుడ నై రణంబునన్
జీవమెయిం బెనంగుటయుఁ ♦ జిత్తము సేయుఁగ నుండఁ గావున
స్నీవును బొాడసింబుఁ దొడి ♦ నిల్వు మనిన్ రథివై సమగ్రతన్. 293

వ. అనిన నమ్మునివల్లభుం డల్లన నగి నా కిట్లనియె. 294

సీ. భీష్మ నాకు రథంబు ♦ పృథ్వి రథ్యంబులు, వేదములు సారథి ♦ విన్నుచూలి
కవచంబు గాయతి ♦ యువ్వు జూవె యని విజృంభించె నంతటిలోన ♦ విస్మయముగ
నాభాగ్నిపుండు నశ్వాయుధవంపన్న, మగునొక్కరథమధ్య♦మందు నిలిచి
బద్ధతూణీరంబు ♦ బర్హగోధాంగుళిత్రాణుండుఁ గవచి యై ♦ ధనువుఁ బూని
తే, నట్టిచో పొడకట్టె నాకట్టిమరన, తపోధాశ్వేసులను నకృ♦తవ్రణుండు
సాదియై వూని నడపించు♦నపుడయుమందు, రమ్మురమ్మని పిల్చె భా♦ర్గవుఁడు నన్ను. 295

వ. నేను నాదిత్యునిచందంబునం బొలుపొందుమన్మునిముఖ్యుం గని వినయవినమితో త్త
మాంగుండనై ధనుర్బాణాంబులు విడిచి బాణపాతత్రయమాత్రంబునన తేరు డిగ్గి
కాల్నడతో నాతనిసన్నిధికిం జని పాదాభివందనంబు గావించి. 296

క. లో చ్చయిఁ గాని నాకుఁ, బో చ్చయినం గాని గురుఁడ ♦ వీ వని నీతో
నిచ్చమెయిఁ బెనఁగ వచ్చితి, నిచ్చల మగుజయము గలుగు♦నటు నను మాొవే. 297

వ. అనిన రాముం డిట్లనియె. 298

శా. శ్రేయస్కాములు కిట్లు సెల్లును ధరి♦త్రిఁ రాజధర్మంబు గా
దే యుద్ధం బిక డిట్టిఁ డంచు నెడఁ జిం♦తింపంగ రా దెన్ను మే
లే యయ్యెం జుమి నీమరాక యిటు గా♦దేనిఁ శపింతు నిన్నుఁ
నాయిద్ధాత్ముల జయించుటకు ను♦న్నాఁడఁ రయం బేర్పడఁ. 299

వ. కావున నీవు జయంబు గలుగ నాశీర్వచనం బలువ నీవు ధైర్యంబునం బొాంచి
నాతోఁ యుద్ధంబు సేయు రమ్మనిన నే నాతనికి నమస్కరించి చని రథం బెక్కివచ్చి
శంఖధ్వానంబు గావించి గుణంబు సారించుటయు నాగ్రహంబున నమ్మహాత్ముండును.

భీష్మచరశరాములమహాయుద్ధము.

చ. అటుపదిశాతనాకుఁడు ♦ లఘులఘులో మతి తోమ్మిదమ్ములుఁ
బటులఁగఁ బూని యేసె నవి ♦ నన్నును నారథ్యసూతులఁ
గుటు తిడ రాసచ్చటముఁ ♦ గొందల మందఁగఁ జేయుఁ గ్రమ్మునఁ
బెంపక నేను విప్రులకు ♦ పేల్పులకుఁ నతి చేసి యంతటఁ. 301

తే. నూరులు స్వేలుఁ గదువాఁడి♦నారసములు, నాఁడి గూరిచి జానుగుల్ ♦ చేరికొనెము
సట్లు భూబిలంబున ♦ నడరి తిగిచి, యేసితిని రాము గుఱిచేసి ♦ వాసి మీఱ. 802

చే. వసి నాదుధనుర్వీర్య ♦ మిపుడు చూపు, మనుచు నొండొకి భల్లంబు ♦ వతనిమీఁదఁ
దిగిచి యేసితి నది వాని♦తెరువు వోయి, చిద్రపటలంబు పోవఁగాఁ జేసెఁ ♦ జేతికిచ్చి.

ఉ. నెత్తురు గ్రక్కుకొంచును ముఁనిపి్నరాంగబహిర్గతాత్మజీ
యో త్తమమార్గణంబు లవి ♦ యుద్ధతిఁ జూచెను వట్టు వాని నో
కో ర్తరుఁ డారయం దగె మ♦హోన్నతధాతుసమూహసంభృ[1]
భా త్తచలాశగూఢహస♦మ్మానము మేరుమహీధ్రరం బ[2]. 804

వ. అంత నప్పరశురామదేవుండు. 805

ఉ. క్రోధనమస్వితుం డిగుదుఁ ♦ గొండొక నాశ నమస్తశత్రిన
శ్వాద్ధసుకారణం బయిఁ ♦ కార్ముకమున్ మటియొక్కఁ డూని మూ
ర్ధ్వీభుతశబ్దమాశకము ♦ వీలుగఁ జేయుచు నేసె నాహవ్య
బోధ వడంగఁబోసగతిఁ ♦ బుంఖితమార్గణకోటు లెత్తయున్. 806

తే. నేను వాని కన్నులకు క♦న్నింటి నేసి, నదుమ వారించి [3]కూరంపు♦నారసములు
చూసిసి మే సుచ్చిపోఁ జేయ♦ముని నరుండు, నుమ్మశిల్లి వడిఁ[4] స్వాదఁ♦నమ్మునంకు.

క. [5]సాగసినవానిం గని నే, నగదున [6]నెట్టి డగుచు ♦ నక్కటికముగ
డగుచే [7]ఖాత్రం బిట్టుల, [8]నిగి గురువ్రల నైన దుర్గిందవఁ ♦ దివ్రుయం గట్టా. 803

వ. అని నన్ను నేఁ గర్ణించుకొనుచు శేర్మపయోగోసంహారంబు గావించితి నంతఁ
గొంతవడికి గభస్తిమాలి యస్తంగతుం డగుటయు నాలో నాయుసీంద్రుండు సెవ
జేరి పోరు మాని కాల్యకరణీయంబులఁ గావింపం జనియె నేను నట్ల కావించి
నూతాసనీతశాల్యండనై వీతులకును శేల్యాపసనూన్యపచారంబులు సేయించి
యథోచితక్రియాబుని నారాత్రిం బుచ్చి మఱునాఁ డరుణోదయంబున సన్నహా
నన్నద్ధుండ నై యుద్ధంబునకు సంసిద్ధుండనై యున్నవన్నుం గని భార్గవుఁ డ
ళవచారంబునం బోరికిం గట్టాయితం బై దివ్యఆపోసట్లు వెచ్చన్ బెబ్బులివో
వచ్చి మాయొద్దనియె నేనునుం దొంటియట్ల రిథావతరణంబు గావించి నమస్కరించి
తదనుజ్ఞం గాంచి. 809

చ. మగిడి నుహారథంబున నఁమంచితవిగ్రహ మొప్ప నుండి కే
ల్దుగ శరముఁ శరాసనము ♦ దోర్బల మేర్పడ నట్లు గొంచు నిం

---

[1] క్ష్వాథము = బాధ [2] ఆగదు = నిండు; [3] గభస్తిమాలి — సూర్యుడు.

చేఁగ శరవర్షముఁ గురిసి ♦ నంయమిచంద్రుని ముంచి నొంచుముం
దగిలి యతండు వానిఁ దన♦దండకుఁ జేరఁగనీక పోరుచుఁ. 310

సీ. చండకాండంబుల ♦ నొండొండఁ బరఁగించి, నొంచె న న్నంత నే♦నును గడంగి
శతసహస్రములు ని♦శితభల్లములఁ బూని, యేసి వారించితి ♦ నివియు నవియు
నంతరాంబున ♦ నంతరం బింతయుఁ, గన రానియట్లయి ♦ కసిమనంగి
భూరిసంధానంబుఁ ♦ బుట్టించి రెట్టించె, సర్వభూతములకు ♦ సాధ్వసముగ

తే, నంత దివ్యాస్త్రముల రాముఁ ♦ డడరి నన్నుఁ
గొట్టఁ దొడఁగె నే మూర్ఖుని ♦ క్రూరమారు
తాస్త్రమరివైరి యేసితి ♦ నతఁడు దాని
గుహ్యకాస్త్రసాతంబునఁ ♦ గుదియఁ జేసె 311

మ. అనుమంత్రించి సమంత్రకంబుగను నే ♦ నాగ్నేయబాణంబు నా
తనిపై వైచితి నంత నాతఁడు మహా♦ద్ధత్యంబునన్ వారుణం
బనుశస్త్రంబు నిగిడ్చి వహ్ని వడిఁ జ♦ల్లార్చన్ నిమేషంబునన్
ననుఁ నొప్పించె వియచ్చరుల్ వొగడఁగా ♦ నానాస్త్రయోగంబునన్. 312

క. ఏనును దివ్యాస్త్రంబుల, మానివరుం డేయునస్త్ర♦మండలి యెల్లన్
బో నేయుచుండులో నా,గూనఘనుఁడు దాపలించి ♦ మాత్సర్యమునన్. 313

ఆ. దొడ్డవాతియమ్ముఁ ♦ దొడిగి నావఱొమ్ము,నందుఁ బడఁగ నేసె ♦ నంత నేను
సామ్మసిల్లి పడితి ♦ సూతుఁడు నా తేరు, తొలఁగఁ దోలె ననికి ♦ వెలిగ నపుడు 314

ఉ. అప్పుడు నన్నుఁ గాంచి జమ♦దగ్నిసుతానుచరుల్ మునీశ్వరుల్
విప్పినమోములన్ ముదము ♦ వెంచి నుతించిరి రామదేవునిం
జెప్పిడి దేమి కాశిసుత ♦ చేసినచెయ్యుల నంతలోన నే
దెప్పితి సారథిం బరి ♦ సి ర్నడపించితి యుద్ధభూమికిన్. 315

వ. అంత. 316

చ.‡తొలకరివాన పడ్డయటు ♦ దొడ్డశరంబుల నారిఁ గూర్చి రా
ములమెయి గాఢ నేయుటయు ♦ మోడికిఁ దక్కక బాడబుండు వెం
బలమున నవ్వమో మెసఁగ ♦ శాతశిలీముఖకోటిఁ గైవడిన్
గలిగి నిమేషమాత్ర గడి♦కండలు నేసె మహీయబాణముల్. 317

తే. ఒంటికి నూఁగుమూఁపులఁ ♦ గంట యురుచు,నేసి యార్చినఁ దజ్జను ♦ ల్లెల్లఁ బొంగి
రపుడు నే గాలసమ్మో ♦ మై యొక్కవాఁడినాలమ్మి గైకొని ♦ నైచుటయును.

‡ మోడి = బింకము.

చ.‡ఆది భృగురామువక్షమున♦యంచు వడిం బడి యుచ్చిపోవుచున్
గదనము నేయ శక్తి సెడఁ ♦ గన్గొనుచుండ నతండు మూర్ఛయున్
గదురథమునుండి పడియె ♦ గాశ్యపిపై దివియుండి క్రిందికిన్
గుసరతి పడ్డభాస్కరున♦కుం బురుడై జగ మెల్ల దద్దఱిలన్. 319

శా. హాహాకార మెసంగ నంబరము ముసిం♦ద్రాగుల్ భయభ్రాంతి నం
దేహం బీతయు లేక పాతి రవు డే♦ ప్రేరించి వేగంబునన్
దేహజ్ఞానము లేనివానికడకుం♦ దీసుండ సై పోయి స
న్నాహంబుం గొని నేదదెచ్చితి నొగి♦ స్నానోపచారంబులన్. 320

ఆ. దాను మూర్ఛ జేతి♦ మానివర్యుఁడు భీష్మ!, నిలుపు మెంచఁ బోవఁ♦గలవు నీవు
హతుఁడ వైతి ననుచు♦ నరిది మెక్కెమోసఁ,దిగిచి యేసె నొక్క♦దివ్యశరము.

క. పిడుగున కెత్తగునయ్యది, వడి వచ్చి మదీయవక్ష♦పార్శ్వమునందుం
బడినంత మూర్ఛ ముసఁగితిఁ, బడి చనుకూబరమునంసుఁ♦ బ్రజ్ఞ సెడంగన్. 322

క. ఆలో వాలమ్ములఁ నా,కాలాంతకతుల్యుఁ డగుఁడు♦ కిరుగాఘున ము
ద్వేల మయి క్రాల నాతేజీలం దునుచూడి నన్నుఁ♦ జేప్పడఁ జేసన్. 323

ఆ. వెలికి నేను వడిగ♦ దివ్యశరంబులు, గాఘువిల్లు మెఱయ♦ లాగి విడిచి
నాఁడ నప్ప మిథ్యయు♦నారాచపంక్తులు, గగనభాగ మెల్లఁ♦ గప్పికొనియె. 324

ఉ. ఒం డొకఁ డంటి భూతమున ♦ నుద్భవ మైనమహాగ్ని కీల్మ మై
మండుచుఁ గుప్పతిప్ప లయి ♦ మాటికిఁ గూలెనుమాకు గాఘు ము
ద్దండలయూపసంబనఁగఁ ♦ దాఁకొని చీకొని భస్మభూత మై
కొండలపింజలట్లు గనుఁ♦గోఁ దగె నాసమరాంగణంబునన్. 325

వ. అంతం బో శప్పరిశురామదేవుండు చేసమెయి నాపైఁ గరలాఘవచాతుర్యంబు
మెఱయ శతసహస్రాయుతప్రయుతార్బుదన్యర్బుదఖర్వనిఖర్వసంఖ్యాకంబు లైనది
వ్యళీముఖంబులు ప్రయోగించి నేఁ వాని కన్నింటి కిన్ని మా ఱేసి వారించితి
నంత సంధ్యాసమయం బగుటయుం దొట్టియట్లు మే ఱుప్పర మూలంబు చాలించి
నిత్యకర్మానుష్ఠానఁబుఁ బాలించి రేపాఁ పాడిమెయిం గూడి పురల సంకులనమ
రంబు గావించుచుంటి మాసమయంబునఁ బరశురామదేవుండు.

శా. దివ్యాస్త్రంబు లనేకముల్ వఱపితిఁ♦ దీపించునీభీష్మ్ము నే
భవ్యాస్త్రంబును నొంప జాలసిద మై♦ వ మ్మయ్యె నా కిం క

‡ దద్దఱు=దద్దఱిల్లు.

ర్తవ్య మ్మేదియుఁ దోఁప దయ్యె ననుచుఁ ♦ దర్కించి తర్కించి క్రో
ధవ్యాలోలవిశాలనేత్రుఁ డగుచుఁ ♦ ధైర్యం బవార్యంబుగఁ. 327

తే. కాలదండమునలె మండి ♦ ఘనతరోల్కలొల్కుచుండెఁనాకశక్తి ♦ నూని వైచె
నన్ను గుఱి చేసి నేనును ♦ సమమ దాని,మూఁడు తునియలు చేసితి ♦ వాఁడికోల.

చ. అలిగి మహీసురుం డడవు డ♦మాంకృతి నీఁజఁగ వెచ్చ నూర్చుచుఁ
బ్రళయముఁబందుఁ బ్రజ్వరిలు♦భాస్కరమూర్తులు నాఁ దలిర్చుశ
క్తులఁ బదికొంటిని న్నిడిచెఁ ♦ గో యని యార్చుచుఁ బేర్చి నాపయిన్
వెలుఁగుచు వచ్చువానిఁ గని ♦ నేను జలింపనిమాననంబునఁ. 329

తే. పదిరెఁడు నారసమ్ములఁ, బదిలంబుగఁ దిగిచి వైచి ♦ భార్గవశక్తుల్
పదిరెండు తుండెములై పడ, ముదమున నొనరించినాఁడ ♦ మును లగ్గింపఁ. 330

క. అవియు వల్లె పోవ ♦ నలిగి భార్గవ్రఁ డంత, మఱికొన్నిశక్తులఁ ♦ బూని మరల
నేను ఖండంబున ♦ వాని నుక్కడఁగించి, వాఁడికోలల వాని♦వారువములు
రథసారథియు దెగ్గల ♦ రయమున నేయుచు, నతఁడు వాఁడి ది♦వ్యాస్త్ర మొకఁడు
సంధించి వైచెఁ గ్రోధాంధుఁడై ♦ యది సహస్రముఖంబుల నచ్చి ♦ నరభసమున

తే. నన్ను నాకేరు సూతుని ♦ నాహయముల, మున్ను గు వెట్టిన నెట్టన ♦ మొనసి నేను
విశిఖవర్షమ నాఁగి ♦ వెనఁ డంచి, నించితిని రాముమై శర♦నివహ మపుడు. 331

క. ప్రతిదేహంబులమై రామ,ప్రతినురుఁడను నేను గవిసి ♦ చేసితిమి మహో
న్నతసమర మంత నస్త్ర,గతముఁ డయ్యెఁ దరణి శాంతి ♦ గైకొని మేఁ. 332

వ. అమ్మునీంద్రుండు. 333

ఉ. భార్గవరాముఁ డప్పుడు డయు ♦ బాహుబలంబున మీఁటి వాఁడిభ
ల్లగ్నమునాఁపునఁ విలిఖ♦న్నము నావయిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ
మార్గితమూర్ఖణంబునను ♦ మాతలి కిత్తఱి నాదుసారథిఁ
స్వర్గపురాంగణంబునఁ బ్ర♦శస్తికి నెక్కఁగఁ జేసె నీసునఁ. 334

తే. అట్లు సూతుఁడు దెగ్గిన ♦ వ్యవనతముననె, మునిఁగియుండినానాఁడ ♦ మునివరుండు
మృత్యుసమ్మిత మగునొక్క ♦ కొఱఁతగుటమ్మ్రి,లాగి వైచె భుజాంతర♦లక్ష్యముగఁ.

‡ చిచ్చఁగ కెత్తువచ్చెడునఁ ♦ జిహ్మగ మయ్యది నెత్తి వ్రాపుమఁ
నెచ్చెలిమోలె నన్నుఁ గొని ♦ నేలకు వ్రాలెను గూలియున్నఁ
జచ్చెనకాఁ దలంచి మునిఁ♦నంఘముతోఁ భృగురాముఁ డింతయే
పెచ్చుగ నార్చఁ గారవ్రలు ♦ ప్రేతకులై దిగుఁబంది కుందఁగఁ. 336

‡ కారవ్రలు = హస్తిపురమునుండి వారియుద్ధము చూడవచ్చినవారు.

వ. అయ్యవసరంబున సూర్యాగ్నిసదృశప్రకాశు లగునెనమండ్రు బ్రాహ్మణోత్తములు నాకశ్చిదుటం బొడగట్టి చుట్టంబులవలె నన్నుఁ దమచేతులం బట్టుకొని శిరోవ చారంబులఁ జేసి స్వస్తివాచనంబులుం గావించి నేరఁజొచ్చి రథంబుపై బెట్టి చని రేనును గన్ను నిచ్చి చూచుమనంత నాయంత వారుపంబులపగ్గంబులు పట్టి సార థ్యంబు నేయునాతల్లి గంగాదేవి నాకు మ్రొక్కం బిచ్చుటయు నేనామెపాదంబుల కెఱఁగి పాంజలినై యున్నన న్నామె దీవించి యంతర్ధానంబు గావించె నంత నేన సారథికృత్యంబు నిర్వర్తిమచుఁ బోరు సుయోధనుం డిట్లనియె. 337

శా. క్రూరాస్త్రంబు లొకటఁచ్చి పోరఁ దగ రమ్మంచు నీచాపముం
ధీరస్వాంతత రానుదేవుని వయిన్ ♦ దీవి ఱఁగాఁ దీసిన్
వీరాగ్రేసరుఁ డాతఁ డాశరమునన్ ♦ వీరులం గై వఱ్ఱము
దూరన్ నెత్తురు మోఁకరిల్లి పడియెన్ ♦ దోర్దర్పముం దప్పఁగన్. 338

ఉ. నెత్తుట నత్తమిల్లి ధరఁ ♦ బడి రాఁ బడుఁ బూర్ణ ముద్గిరన్
నెత్తురువాన లుక్కలుసు ♦ నేలపయిం బ్రవహించుతముల్
మొత్తే గలంగె వాహినులు ♦ భూమియు భూధ్రములు న్వకంకే ను
వెత్తుగ మున్నె యెత్తము ల♦నేకము లత్తఱిఁ దోఁచె మొత్తమై. 339

ఆ. అంత భాగ్యవంతుఁ ♦ డొంతటితోఁ దేఱి, తఱిపొడవు గలుపు♦ఘనపు గాల
నహ్నిసదృశశరము ♦ నడిఁ బూని నాపయిఁ, బడిమె నొక్కఁ బెట్ట ♦ మడియఁజేయ.

వ. అంతలో దినాంతం బగుటయు మే యూలంబు చాలించితి మిట్లు ప్రతిదినంబును బగ్గలు జాగించి కేలు జాచినయట్లు నాలబు సేయుమంగ నాటితో నిరువదిమూఁడు దినంబు లతిక్రమించిన నే నూహాత్రి సన్నేలాం ద్రైశయం పరిపేంబునం దండి దేవ భూదేవపితృదేవనర్గంబులఁ గుఱ్ఱ ర్పణంబులఁ దృప్తిఁ బ్రజానుపూర్వ కారాధనంబులఁ గావించి. 341

ఉ. ఆలము నాకు రాఁ గలదు ♦ నాఁటఁ బ్రమోదము ఘోరహవమై
నాయలు పెక్కు సెల్లె నొగి ♦ నా కరణిం గెలువంగ లేవుగా
జాలదు చాలఁ జేయుటకుఁ ♦ జాలితి నీ నయనీతులార యో
వేలుపులార దర్శనము ♦ వేడ్క నొసంగఁ దలంపుఁ డంచకే. 343

వ. అని పార్థించుచు శరవిక్షతుండ నగుటంజేసి కటిసూత్రంబుం బంకుంగొని నిండ్రిం చినం బ్రభాతసమయంబునం బవలు నన్నుద్ధరించిబ్రాహ్మణోత్తము లెమ్మం డ్రనుచు సాహాత్కరించి.

ఆ. వెఱవఁగ నేల ని న్నెలువ ♦ వేఁడను లేఁడు భృగూద్వహుండు నీ
నెఱవడి కోడు నే మనఁగ ♦ నీ వనఁగా నొకరూపువారమే
మఱుతుమె నీదురక్షణము ♦ మానక నేయుచు నుందు మంచు లో
నెఱుఁగుము శంక దక్కు మిఁక ♦ నేటికి మాటలు పెక్కు లాడఁగన్. 844

ము. ఇది సమోహనసామాస్త్ర మొకరుం ♦ డెవ్వాఁ డెఱుంగంము నె
మ్మది నూహింపుము తొల్లి నీ వెఱుఁగు దో♦క్ష్మానాథ నీ కెవ్వ డి
య్యది మే ల్గూర్చునుండు రాముఁ డెగ నేఁయం జాల దైన నమి
త్వదమమ్మ శయనింపఁ జేయు జయ మ♦ద్దాన న్నినుం జేరెమ్ము. 845

తే. నిద్రికుం బెద్దనిద్రకు ♦ మాదిరి యనుచుఁ, దలఁతు మీ విద్ది గొని రేపు♦కలని కేగి
వాని నోనేయును ద్రసుప్తుఁ ♦ డైనయప్పుఁడీవ వానిఁ బ్రబోధింపు ♦ మిది జయంబు.

మ. అని ప్రబోధించి పాంచజన్యం బైనపాస్యాస్త్రంబు ప్రయోగోపసంహారపూర్వ
కముగాఁ బ్రసాదించి యించుకలో నంతర్హితు లై నంత నిశాంతంబున మేలు
కాంచి స్వప్నపరికారంబునకు నంతసించుచుఁ గాల్యకరణీయంబులఁ గావించి తన్మం
త్రవ్యూహరూపంబు స్మరియించుచు మించినవేడ్క రథం బధిష్ఠించి సంగ్రామరంగంబు
నకుం జని సర్వభూతభయంకరంబుగా నత్యద్భుతయుద్ధంబు గావించుచు
నుంటి నంఁ. 847

, సన్నద్ధుం డయి వచ్చి భార్గవుఁడు దో♦స్సారంబు తోరంబుగా
ననున్ మ్మొక్కొని మత్సరంబున మహా♦నారాచకోట్లేయుచున్
విన్నంబోవఁగఁ జేసె నీసు గదురన్ ♦ నే నెల్ల వారించి ని
ర్వ్యున్నత్యంబునఁ జేసి యేసితిని శా♦స్త్రాస్త్రంబులున్ శస్త్రముల్. 848

తే. పరమసంక్రుద్ధుఁ డై దానఁ బరశురాముఁ, డుద్ధతిం గొని కాలదం♦డోపమ మగు
శ క్తి విసరె నాజత్రుదే♦శమునఁ బడఁగ, నపుడు రక్తసిక్తాంగుఁడ ♦ నయ్యె నేను.

సీ. క్రోధమూర్ఛితుఁడనై ♦ క్రూరసర్పవిషోప,మం బగునొక్క బా♦ణంబు వాని
నిటలతటంబునఁ ♦ బటుశ క్తి నాటిన,నాఁటినఁ శృంగాద్రి♦నా నతండు
తనరి ఘోరశరా ఘా♦దగ్రత నాదున,ద్ధన్సలంబునయంచుఁ ♦ గాఁడ నేసె
నే నెత్తుటం బ్రుంగి ♦ నేలకు నొరగియుఁ, గొంతలోఁ దెప్పిలి ♦ ఘోరశ క్తి

తే. తద్భుజాంతరముసయందుఁ ♦ దాఁకి పిడుగు, మొత్తినట్లుగ వేసిరి ♦ మునివరుండు
తద్దయును విహ్వలుం డయి ♦ దద్దఱిల్లి, లేచి యకృతవ్రణుఁడు నేద♦దీర్చుదాన.

---

† నాటిననాఁటన = నాటినప్పుడు.

గా. బ్రహ్మాస్త్రం బరివోసి యీసునను నాఁపై నేయుడుగ నేను నా
బ్రహ్మాస్త్రం బరివోసి యేసితిఁ దదస్త్రద్వంద్వ మభ్రంబునఁ
జిహ్మాల్వించునఁ గాక తాఁకి కడిమిం ♦ జెల్వారఁ జ్వాలార్చులఁ
బ్రహ్మాండంబు దహింపఁ జేయ నగునా♦నర్థాస్త్ర మీ జెప్ప నై. 351

మ. వడఁకెఁ భూమియు భూభ్రములు, జెగడె దేవవ్రాత, ముష్ణాంశుఁడుఁ
బడలెఁ, భూతము లెల్ల నెగ్గడిలె, దివ్యస్త్రుల్ భయభ్రాంతు లై
రెడ లే కంబరు మెల్ల దీప్తియు పుంజెఁగ, బుట్టె దిగ్దాహ, మె
ల్లెడ హాహాకృతు లుప్పతిల్లె దళమై ♦ వీక్షింప రూక్షాకృతిఁ. 3.3

క. అది నిది యని యప్పుడు నే, నెదఁ బ్రహ్మాస్త్రమ్ము మేయ ♦ నెంచెడు లో నీ
యది కూడ దుష్టగు మనుచుఁ, బదరుచు నారదుఁడు వలికె ♦ నడి నామ్రోలఁ. 354

వ. అల్లు సాహత్కరించి యతండుఁ.

చ. వల దిటు మోహనాస్త్రమును ♦ వైచుట మానుము చూనవేంద్రి వే
ల్పులు దివిఁ నిండి నిన్నుఁ బడ ♦ బచ్చిరి చూతము కన్ను లెత్తి వా
రలను దపస్వియుఁ ఘనుఁడు ♦ భార్గవ్యాణుఁడఁ గురుఁ డీధ్వగూద్వహుం
డిలఁ యి నిమ్మహాత్మ్యుఁ కు ♦ నీ వనచూనము నీయఁ గూనునే. 355

వ. అని నారదుఁడు చెప్పఁ జండ నే నుప్పరంబునకుఁ జూచుటయు నెనమండ్రు విప్రు
లును నాకంటికిం బొడగట్టి నారదముఖంబునఁ బలు చెప్పినట్లు చేయుఁ మది సర్వలోక
శ్రేయస్కర మనిన నే నవ్వుగాత మని చాని నుపన హరించి బ్రహ్మాస్త్రంబు
బ్రబీసింప జేసితి నది తన కోటమిగా నెలఁ చి పరశురామం నాచార్యమన్యువ్రణి
వృతాంతెరఁగుంటై యుండి నిష్ఫలఁ దనుచన్నిష్పభృతులు వినీయపిత్రీశితామహా
దులు వచ్చి యి ట్లనిరి. 356

నారదాగులు గురుశిష్యసమాగం బుడిగించుట

సీ. వల్ల సాహస మిట్లు ♦ వలదు భీష్మ్రకోడ, నమరం బొడఁ ట్టి తాలు ంక
ఱతిరియుం డగుట గం♦గానుతునకు జెల్లు, ఋతిసురుఁకు నీకుఁ ♦ జెల్ల దాది
జవతపస్వాధ్యాయ♦న్నద్ధతెంబులు విప్ర,ధర్మంబు లై యుండు ♦ ధరణియందు
మును నిమిత్తాంతర♦మున నేము, శస్త్ర మొప్పితి మాఁ దీన ♦ నాఁ ఎ ట్లియుఁ

తే, దగదు నీ వింక నస్త్రశస్త్రములు విసిచి
వనులఁ దపముండు టొప్ప ళాఁ♦తనవ్రఁ డనఁగ

సృవరమాతుృడు గాఁడు వంసువులలోన
నొక్కరుం డొట నీ కడ్డయ్యెదంను సూవె. 857

క. ఈయన వధియింపఁగ నా, కాయు శపుఁడీ వసుపుత్రుఁడై పాండుసుల
శ్రేయఃకాముండై విధి, బాయక యుదయింప నవలఁ బార్థుం డనఁగన్. 858

వ. అని ప్రోధించిన భృగురాముఁడు సంగ్రామంబున మనుచు దిప్పనివ్రతంబు తప్పం
జనుట ధర్మంబు గాదు గాదయేని వాని మున్న మరల్పుం డంత నేను మరలి
పోవుదు నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చిన ఋచీకప్రముఖు లగువారు నారదసహితులై
నాకడకు వచ్చి. 859

చ. సుపవిత్రుఁడుఁ గా మహీసురుఁ డఁగుఁ గద భార్గవుఁ డీవు వీనితో
దురమొనరింపఁ బాడి యనుఁ బో కురువర్య ద్విజావమాన మె
వ్వరికిని జేయరాదు దనుఁ వాక్య మొఁ గాఁగ నీకు మేమునుఁ
గురుల్ల సూటఁ జెప్పితిమి ఁ క్రోధము వీడుము గూడ దిట్లనిన్. 860

వ. అని చెప్పిన ఋతియుండ నైననాకు నవపరాస్మృఖత్వంబు లోభకార్పణ్యభయాత్మ
కాంజనములనల నైనం దగ దనియు ధర్మోపదేశంబులకర్తవ్యం బనియు విన్న వాఁడ నని
ప్రతివచనం బిచ్చుచున్నంత నాతల్లి గంగాదేవియును వచ్చి గురునితో నింక రణం
బుడుగు మనిమె నేనును శరశరాసనాదులతో నచ్చరనన్నాహంబు సూనుకున్నం గని
వా ల్లరు రాముసోద్దకుం జని విపరీతాశయంబు నవనీతం బనుసూట పాటించి పరా
స్మృఖుండ వగుము మీ రోంమరులు నవధ్యు లని చిప్పి యెట్ట కేలకు నతనిచేయి వట్టి
శస్త్రంబు పుట్టించి రితి నా కియ్యఁబూనుఁ బో కిపు డు మరల వచ్చి పత్నీ నీవు నీయ
స్త్రంబులు వట్టి గురుం డగుపరశురామ దేవునితోఁ బోరు మనుటయు నేను
నావచనం బంగీకరించి చని గురుపాదము పట్టుటయు నతండును బ్రేమాను
బంధబంధుండుంబుగా నన్నుఁ దిగిచి కౌగిలించుకొని వాత్సల్యంబున వత్సా
యీయాశీర్వాదంబున నిన్నుఁ బోలుపుత్రులుం డెదవుగాకు మరేమి యుద్ధనై
పుణ్యంబు కే నెయ్యు నని పితృపితామహులయు మనుచుండఁ బలికి
నానమస్కారంబు నంబ బీలిచి నేను నానోపిరంతనట్టు పట్టి నీకుఁగా బొరంగితిని
గాని మీని యుయిం బోనైతి నింతియు నావలనియు బలంబును నీవి కి యెయిచ్చ
వచ్చి మన్నించు మని ప్రార్థించిన నాయాశీర్వాదంబుకొలికి యొలికిపడి కాశికాజనం
పరి మునిప్రాణిపోరు బ్రహ్మాండభల్లు బెగిది రవివార్యం బైనకార్యంబు కే
సేమి నే ముడు నిక కాం లాంతరమున ఘోరతపంబు గావించి తన్మహత్వంబుపెం

వున నీభీష్మునిం జంప నెంతు నని రోషపర్యాకులితలోచన యై లేచిపోయె నారదా
దులు మమ్మామంత్రించి చనిరంత భృగునందనుండును ముని జనపరివృతుండై నన్ను
వీడ్కొలిపి సుహేంద్రశైలేంద్రంబునకుం బోయె నేనును రథారూఢుండనై నగర
ప్రవేశంబు గావించి సత్యవతి కాసర్వవృత్తాంతము నివేదించుటయు నామె యుదీయ
విజయం బభినందించియు నంబపూర్వకిం దలంకి తగువారిం బుచ్చి దానివృత్తాంతం
బరయుచుండె నేనును డెందంబుఁ గొందలం బంకురుచు నెల్లరాజుల జయించి
ప్రఖ్యాతిం గాంచితి నంత నొక్కనాఁడు నారదపర్వతాశీరులు వచ్చిన
వారితో నంబ నన్నుఁ జంపఁబూనుట నివేదించిన వారు పౌరుషంబునంజేసి డైసం
బుఁ దీర్పఁ నెవ్వండును నేరుము ని వీవిషాదంబు విడు మని నాకు దాని లెస్స గెఱిం
గించి రాకర్ణింపుము. 361

ఆంబ దివ్యస్థలములు సేవించుట.

క. నాఁ డట్లు కాశీనగరిని నన్ను స్వయంవరంబునకుఁ జేసి ♦ లెగువ నేగి
యమునానదీపరిసరమున స్థాణువునోలె, నయి నిలి మెసపుము ♦ నాఁటికిలలు
జలము లాహారించి ♦ సంత్సరము జీర్ణపర్ణములఁ భక్షించి ♦ వత్సరమ్ము
నవల నిరాహారి ♦ నై కాలిబొట్టన వ్రేలిమొనన నిల్చి ♦ విశ్రుతముగఁ

తే. గొన్ని యేండ్లు తపశ్చర్య ♦ కూడ దుమగు, మనుచుఁ బుట్టాలు చెప్పి ♦ పినకి యిట్లు
పదియు నేండ్లు ఘోరతపంబు జేసి, దానివేడికిఁ గరియించె ♦ ధరయు నభము

అ. అంత వత్స ప్రియుఁడ ♦ వరిగి యందలివున్యాశ్రముల మునింగి ♦ దివ్యతోయ
సాశ్రితంబులందు ♦ వధిక నీవానక్కి, నిలిచె గొన్నినాళ్లు ♦ నిష్ఠఁ జేసి. 364

మ. మఱి యు నయగ్యంబ నందాశ్రమంబును నులూకాగ్రామంబును జ్యవనాశ్రమంబును
బ్రహ్మస్థానంబును భీయాగక్షేత్రంబును దేవారణ్యంబులును భోగవతియును గౌశి
కాశ్రమంబును మాండవ్యాశ్రమంబును దపోధనాశ్రమంబును నాయుర్వేదంబును దైల
గర్గాశ్రమంబును లోఁగుపుణ్యాశ్రమోత్తమక్షేత్రములను సేవించుచు నొక్కనాఁడు
దీర్థ కాతీరంబున నరగాహంబునీయుచుండ నాతల్లి దానిం బిలిచి యి ట్లనియె నిదె

తే. తరుణి నీ చేలు యిట్లు దుష్కరము లైన
నియమములు సెల్ల నడలెను ♦ నిక్క మెట్టుగఁ
జెప్పు మనుటయుఁ జేమోమ్ము ♦ చేసి వినతి
వనిత యి ట్లని చెప్పె నా ♦ జనని కిపుడు. 365

మ. అవమానించెను నన్ను భీష్ముఁడు ఖలుం♦డై వానికిం బూని ప్రా
ర్థనవు డోడక పెరవారి నేల తడవక ♦ గంజాక్షి యత్యీన మా

* వవ చల్లారను నాకు వాఁడు మునిఁపం గాఁ నేఁ గాఁక వా
నివినా గర్థమ యిట్లు దాయఁతపోనిష్ఠం బవర్తించెఁగా. 366

తే. అనవుడుం గంగ నీతలం ♦ పవఁవుపడదు, నీవు కుటిలవై యి ట్లుంటి ♦ గావున వినుఁ,
మీతనువు వీడి దుస్థీ ♦ వై తలిర్చి, క్రూరుఁది వయి పోమెద ♦ పూరక చెడి. 367

వ. అని శపించి చనుటయు నంబ యంతరంగంబునం దొంకింతయుం దలంకక మతీయుం
దీర్థలోభంబున వత్సదేశంబునం బరిభ్రమించుచుఁ దనతపఃప్రభావంబునం జేసి దేహా
ర్ధంబున నేత్తె ద్వితీయార్ధంబుఁ గన్యయు నయ్యె 368

క. కల దంబాఁది వర్ష,ములఁ దపోనుష్ఠాన వాఁ ♦ పొందలఁగ నక్కో
బులకుఁ దావల మై కు,ఙ్జలమై కుటిలవిచారఁసంతతంబగుమగఁ. 369

వ. ఇ ట్లొప్పు యవ్వడంతి యాప్పటికిం బోక వీఁకమెయిం బోయి మహాముఁపులసముష్ఠఁ
బున నతిక్రూరతపంబు గావించుచున్నంతఁ గొంతకాలముకు నంతకాంతకుఁడు
ప్రత్యక్షంబై వరంబు వేఁడు మని నచ్చేసియ దేవవ్రతునిం జంపఁగలుగునెర వను
గ్రహింపు మని ప్రార్థించి నద్దేవుఁ డట్లపుంగావుత మనుటయు నది మతీయు.

సుగంధి. ఆడుదాన నెట్లు వాఁ ♦ నాలమందుఁ గూల్పఁగాఁ
గూడియుందు దేవ నివు ♦ కూల్తు వంటి నీనుఁజుల్
పీడ కుండ సత్యమ దు ♦ వేఱ్ఱి న్నాకుఁ దద్విధం
బోడ కానతిమ్ము నాఁగ ♦ నుగ్రుఁ డంబ కిట్లనుఁ. 371

చ. ఎపుడును రిత్తపోదు నుఁడి ♦ నే నని న ట్లగు నీవు భీష్మునిఁ
వ్యపగతజీవ్యుఁ జేయుదువు ♦ వచ్చును బుంస్త్వము నీయొజ్ఞ దెగఁ
ద్రుపదుని నీవు పుత్రి వయి ♦ తొల్ల జనించియు నగ్నియందు నే
రువు గలవై పదంపడి గు♦రుల్ ముద మొందఁ దలిర్తు పుత్త్రుఁడై. 372

వ. అని పలికి పరమేశ్వరుఁ డదృశ్యుం డగుటయు నయ్యంబ యయ్యుర్వరాన్యంబునఁ గల
మును లెల్ల చూచుచుండ నాఁ డింధనంబులం గూర్చి సొద వేర్చి చిమ్మ పెట్టి
నెట్టుకొని మండుచున్న దానియందు నే నిదె భీష్మం జంపుదాన ని పడి ప్రాణ
బులు విడిచె నయ్యవసరంబున. 373

అంబ ద్రుపదునకు శిఖండినియై పుట్టుట.

సీ. పాంచాలరా జనఁపత్యుఁ డై పృషతి,సంపున ననుఁ బట్టి ♦ చంపుచునుఁ
బడయంగ నెంచి కా♦ఱడవిఁ దపించె శం,కరునిగుఱించి దు♦ర్భరము గాఁగ

* కాఁక = కోపము

నాతఁడు ప్రత్యక్షమై సీకు స్త్రీ పుట్టి, పురుషుఁడై పిమ్మటఁ బొలుపు మిగులు
నను సంకల్పింపుఁడై పోవ మ్రానవు, చని తెనఁపొమ్మని వీర వచించె
తే. నామెయుఁ బ్రీతికాలమునఁ దనసుతసమూహఁ బిలిఁ గూడించఁ గర్భము ధరించి
కాంచె నచిరకాలంబునఁ బిన్నచిన్నదాని వారు చాలి చిరంజీవులయ్యెదరు. 874

వ. ద్రుపదుఁడు నాపుత్రకోద్యోగక్రమంబును బాలకృష్ణ సనాథంబు లస్మయుఁ
జేయించి శిఖండి యగు పేరుపెట్టి వ్రచ్చ ఱంబునఁ బెం మెచ్చఁ బ్రియుఁడ గూఢ
చారులవలన వినియు నారిమ పు జెప్పుట వి యుఁ జే ప్రాంపు మెల్ల మకార్ఁ
శిరాచాత్మజ యిట్లు పం చాలు ప్రాత్రమై కట్ట ప్రాంతంబు రంత
సయ్యజ్ఞసేనుఁడు పట్టి కరాశిష్యులకు నాపు వి విశిష్టాస్త్ర శస్త్ర చాపాదా
గ్నులతోఁ సమ్రంబు గఱపి పంపుఁడై ప్రాంతంబు ప్రాంతంబు బహు
విధయు దానిగొల్లాఁడ్రపు లెలమియు నభిమన్యు ప్రభృతులు భీకరకర్మునిచరంబు
వమ్మ కా డని నిశ్చయించి పాండవేయ సైన్యంబు ప్రాణగుహిణ్యవర్గ్యయును
వాఁకుఁతుం దెచ్చి పాణిగ్రహణంబు జేయించి గర్వ ఱుము. 875

చ.%తనమగఁ డాడుమిహ్నములఁ ♦ దుదఁ గూమిట లా నిఁకి గిలో
వసట మునింగి నందురి భ♦వ మ్మరి వ మ్మని సిగ్గు పెంపుఁ
దపరియు నెట్టకేని తన♦ భాగ్యికిఁ జెప్పిన నప్పటంది తే
ప్పున నది యంతయుం దెలిసుఁ ♦ మిచె ని కొద్ది హిరణ్య కర్మమునఁ. 876

క. తలిదండ్రులు చెప్పినగతి, నలరారి శిఖండి నాఁడు నాఁ ని ఱుఁ
దెలిపుచ్చ కీర్తిపెంపున, మెలఁగుఁ దరాలు నామ ♦ మిసిసి పోనంగఁ. 877

వ. దశార్ణదేశాధిపుఁడు దు ట్లు ఏ ప్రు ప్రు ను గా ను దెలిసి తీవ్రకోపనుఁ
డ్వితుండై ద్రుపదుఁగొడ కొక్క మూ ను ప్రం ను ఎ ఇ చ్చి రాజసుండే
శంబుగా ని ట్లనియె. 878

చ.†కొమ్మ కని బొంకి కూ ము ♦ గోడని వ మ్మని నాగొమ్మ నా
గడమున వేఁడి తెచ్చితివి ♦ కర్ణెను మూ కి ము ము ♦
గుమతు ఫలంబు సివు సినుఁ ♦ గూడిన రలతోడఁ బోడిమిఁ
బొడి పొడి చేసి పుత్తుఁ బగ ♦ వో దిగ వో ఁ బరాక్రమ ము ఁ. 879

తే. అనుడు ద్రుపదుండు పట్టుఁ ♦ డిఁ బట్టఁ బ్రీరు ♦ ♦ ♦

వ. దూతుండును వానిమాటలు విశ్వసింపక తదభిజ్ఞానార్థం బెంతయుఁ బ్రయత్నించి
ఫలంబు వడయం జాలక వీడుకోలు వడసి దళార్ణంబులకుం జని తనరాజున కెఱిం
గించిన నతండును గోపోద్రేకంబున మంత్రులతోడ మంత్రంబు నడపి శిఖండి పురు
షుండు గాడియెడ వానిని వానితండ్రినిం బట్టి బంధింప మని నిశ్చయించి చతురంగ
బలంబులఁ గూర్చుకొని కాంపిల్యపురము ముట్టడించుటయుఁ బాంచాలుండు ప్రకృతి
భీరుండు కాన తనతప్పునకుఁ బాన శంకించుకొనుచు నంతిపురంబునకుం జని కాంత
గని యిట్లనియె. 881

చ. కొడు కని నీదుమాటబడి ♦ మూఢనికార్యము చేసి వానికిం
జెడుటయె కాక లోకనుత♦సిద్ధసరాగ్రమాఁ డైనజేనిలో
మిడుపనకిన్క♦ కైతి మన♦వీటికి నేటున కెత్తినచ్చె నో
పడఁతి యిఁ కేమి చేయుదును ♦ బాహుబలాఢ్యుఁడ దతండు చూడఁగన్. 882

కం. నాచే వంచితుఁ డయ్యెను, రాచూలి దళార్ణవిభుఁడు ♦ రాయిడి గట్టన్
జూచుట నైజము నే నిఁక, నేచక్కిం జేయుకొందు ♦ నియ్యెడలోనన్. 883

వ. అనుచు వాని కాశిఖండిమాత యిట్లనియె. 884

శా. పరమేశ్వరనగమునకున్, బరిణద్ధుల మగుట మనకు ♦ భావిశుభంబుల్
బరికించి యిట్లు చేసితి, మాఁమర లేదిందు దీని ♦ కగునే పగరన్. 885

వ. అని వానిమనంబునం గలయుమ్మలికంబు దీఱ నాడుటయు నాతఁడు మంత్రిసామంత
దండనాథాదుల నెల్ల రావించి తత్కర్యం కైకొనించి స్వభిమతస్థలై కాంపిల్య
మున కిపుడు విశిష్టగుప్తి గావించి నియ్యమునో నగరయ్యమునకు నియ్యమ్ము
నేయించి తన్మ్రగ్గన నక్షౌహిణీచతుష్టయ దండనాథులను భండనంబునకు సిద్ధు
కొని యుండి రయ్యవసరంబున శిఖండిరాఁగా 886

—•• ఖండిని వనము కృష్ణాశ్వత్థంబు బుంధ్వాదులు వడయుట. ••—

చ. తెలవారుఁబో తనాఁటి కిమ్మెయి నొగర ♦ దా నెంతయుఁ బ్రొద్దు
[illegible]
కెలనుండు నేమి, నేనా ♦ డ్డ మిసు ♦ ట్ట నేపు మీస్వామి పోలి
వెలియై పోయె నరణ్యమార్గమున నా♦వీర్యాతవిభ్రాంతియై 887

వ. కృష్ణోత్కృష్టుఁడు పోయి పోయి స్థూణా[illegible]

† రాయిడి = యుద్ధము. ‡ వరణద్ధుల = కట్టబడినవారము. ఆక్షౌహిణీ = సేనా సమూహ దవాగ్రములని యర్థము.

శైనయొక్కమహారణ్యంబుఁ దతీయుం జేరి యట సుధాలేపనదీపితంబును నానా విధశోభనద్రవ్యపరిష్కృతంబును నమున్నత్రపాకారతోరణంబు నగువానిభవనంబుఁ గని లోనికిం జని యుశీరవీతంబు చేఁ బూర్వాగంబుఁ జేయు నెంచి యున్నవానిం గని యతుం డిట్లనియె. 888

క. చెప్పు మి కేల వచ్చితివి ♦ చేడియ! నే వసుమండ నైతి నా
కెప్పు డనాథ్యములే గలుగ ♦ విచ్చెన నిచ్చలాలంది నెన్దియేఁ
జెప్పితి గుహ్యకేశ్వరుని♦చెల్మికి వచ్చితి యట్టి బాహ్యుఁడఁ
దప్పవు నాసుఖాల్ వియ ముఁనం ఒగు నిట్లనుఁ జూడఁ జూడియున్. 889

నావుకుఁ జెలి నాకార్యం, బేవాడికిఁ దీర్చరాని ♦ దెఱఁగురు సైనఁ
నీ వి ట్లడిగితి గావున, నా విడిచి వచించెదఁ వినుము ♦ మాహాప్యాయుఁడా. 890

క. అని శిఖండి తనవృత్తాంతం బంతయుం జెప్పి విని యతుఁడు గొంతసేపు చింతించి ప్రజ్ఞాభంగంబు గాకుండు జేసికొనం దలంచి కించిత్కాలము నాపురుషత్వము నీ కిచ్చి నీస్త్రీత్వ మీను ముచ్చుకొనియెద నీవు నీబంధుజనపరిత్రాణంబు గావింపు

క. కొని పొండియు నావుఁస్థ్యము నా కిమ్మని నమస్కరించి దానికిం దన పుంస్త్వ మిచ్చి దానిస్త్రీత్వంబు దాను ముచ్చికొనియెఁ శిఖండియు నే నిదె పోయి నాకార్యంబు దీర వచ్చి నీపుంస్త్వంబు నీ కిచ్చెద ననియనుజ్ఞ నిచ్చి చని తెల్లదనుత్రులకుం బొడసూపి తాను మగవాఁ డైనతెఱఁగు గెఱింగించిన వారు హార్దోత్కర్షంబునఁ దేలి యూడి రంత ద్రుపదుండు నిజపురోసేవకుం బుచ్చి హిరణ్యవర్మం దనయుఁటికిఁ రావించి శిఖండివురుషత్వము వ్యక్తంబుగాఁ దెలిసి నతని కర్తవ్యంబునకుఁ దోషాయత్తచిత్తుండై తనచేతకుం దప్పుఁ దాను నిర్దయించుకొని నందిగ్రామనివాసికి హస్త్యశ్వదానసమూహసమేతంబు లిచ్చిన కరణం బిచ్చి పాంచాలుం బీఁకి చనిమె పట్టియెఁడ.

సీ. జనవాహనుఁడు పుణ్యజనానీకసంహారుఁడు, ధనదసఖుఁడు వాసవోపమేయుఁడును వచ్చి
దివిమండి స్థూణుని♦ స్థానంబుఁ గని దాని, కన్నిగుండఁడి వచ్చి ♦ యిచ్చ నరసి
తద్భీమ్యతకు మెచ్చి ♦ తమ్ము జూడఁ దాసిష్ఠూణార్ణ గూఢి మ ♦ వీరఁ జూపి
కనుగాన కున్న వా♦రని గొని రఁ డని, పెనఁగొ ట్లాలకు నాన ♦ నిట్టిటరును

తే. వార లి ట్లని రనఁగ మురి♦వదువినుఁకొడుఁగవ లు ప్ర స్థ కొండఁగీ♦దాన మీన
మానినీరూపమున నిన్నఁ ♦ గానరాఁ దని యిరుగుఁబొరుగు సిగ్గుఁ ♦ గొంకి కొంకి.

చ. అనినఁ గుబేరుఁ డిట్లనియె ♦ నట్లయిఁగాఁ గొనిపోఁడు మాని నీ
గనియెద నన్న వారు సని ♦ కాంతఁగ నుడిగంబునీఁ దిచ్చి వా

ధనదుఁడు సిగ్గుపెంపునను ♦ దాఁక్కొన వచ్చినవానిఁ జూచి నీ
వనఁజము నిట్లు యుండఁ దగు♦ట్టిఁకనే యని పల్కి సల్కఁ మై. 393

వ. ఇట్లు శపించి పలికిన యాఁప్పు లెల్లరును వాని ననునయించి పరిశాంతచిత్తునిఁ జేసి శాపాంతంబుఁ బ్రసాదిఁపు మని ప్రార్థించుటయు. 394

తే. కరుణ నేసిని వీఁడు శి♦ఖండి మఱియు, నంతకును గాంత యై యిట్లు ♦ నంతలఁ బడు
నంత నెవ్వరిపురుషత్వ ♦ మావహిల్ల, నెల్లవిభవంబునుం బొందఁ ♦ దెల్లముగను. 395

క. అని పలికి యాఁప్పల్లభుఁ, డను చరవర్గంబుతోడ ♦ నరిగెను దివికిన్
దనయాఁపుఁ బురాఁబుట్టుకఁ, మఁమ్ము స్థూణాఖుఁడు వగచి ♦ మానవతీ యుండెన్. 396

ఉ. ఓలి యెడ శిఖండి ♦ చచ్చి నీ నిశ్చయంబు నీవ్వు పుచ్చొందు ♦ నని మాఁబుజాక్షుఁడు నకు
స్థూణాకర్ణుఁడు మెచ్చుచు నీవు మిత్తఱుఁ బోసి శైశ్రవఖుఁడు నన్ని ట్లుండు మని
శపించె నీవు నిమిచ్చనచ్చినవాఁడు వచ్చుఁ జని సుఖఖ్ఖుండు మని వీఁడ్కొల్పిన నతండు
నారణి తనచేరంబునకు వచ్చి జగదీజనుల కారణయు నివేదించుటయు వా రాదరం
దనుం గూడి పరమాఁపుఁ బ ♦ ♦ ♦

తే. మజీయుఁ జప్పిడవిను మొక్క ♦ మానసమునను, బాండురాజకుమారుల ♦ బలము నెల్ల
మిగులకుఁడుగఁ జేసెద ♦ మిసిమి మెఱయ, నస్త్రశస్త్రులఁబుర ♦ నవనినాథ. 403

వ. అనిన దుర్యోధనుండు గురుకృపాశ్వత్థామకర్ణులం జూచి మీమీకోలందు లెక్కిం
గిఁపుఁ డనుటయు నాచార్యుండు. 403

చ. ముదిసినవాఁడ మేన బల♦ముడిగె నిప్పు డిట్లు నే
నెదసన నేర నైనఁ గురు♦సింహుఁడు భీష్ముఁడు సాలినట్లు ము
ప్పదిదివసంబులన్ దవిలి ♦ పాండుకుమారులసైన్య మేయ, మా
లుఁడు నిదనాదశక్తియని ♦ లోక మెఱింగినకొంగఁ జెప్పితిఁ. 404

తే. అంత శారద్వతుం డిట్లు ♦ లనియె శత్రు, బలము మానసవ్యయంబున ♦ నడలువడఁగఁ
జేయఁగల నేను నా ద్రాణి♦చేవ మెఱిలి, చవిదినంబులలో నొంతుఁ ♦ బలబలంబు. 405

వ. అనియె నసంరంభకర్మము. 406

తే. బలవంతుఁ డైనపాండు♦పుత్రులతోఁ బోరి నాఁడు, బాహుశక్తి
దునిమి వైచిన నటుటయు ♦ విని నదీసుతుఁడు పరిహసించి సవ్వడి♦నొకటి నిట్లు. 407

ఉ. నోటికి వచ్చినట్లాటలు ♦ నూల్కొనిపల్కఁగవచ్చు నిచ్చటన్
బోటరి వైతి చాలుఁ గను ♦ భూపతి మెచ్చుఁగ నాచి చిచ్చుతో
దీటగునగ్గుసుఁడు నసు♦టేసినకాన్వితుఁడై శితాస్త్రముల్
కోటులు నమ్మతెంబులును ♦ గుప్పినయప్పుడు నిట్లు చెప్పుదే. 408

క. నీకొలఁది నీకుఁ దెలియుఁదు, మాకొఱపుల నేఁడు లేవు ♦ వడిగల నంచున్
నాకవిభుసుతుఁడనరిముల, కాతకు నై యిట్టు లుందొ♦నిదె యిరికి మిందిన్. 409

వ. అని పరిహసించి పలికె నప్పలుకు లెల్ల నట ధృష్టద్యుమ్నుఁడును చారులవలన విని
వ సుచేష్టఁ బ్రభ్రమిను మృద్యోధనపరివారపరివృతుండై కొలువుకూటిరి తెమ్ములం గలయం
బరికించి యిట్లనియె. 410

—●● ◆◆ ధర్మరాజున కర్జునుండు కొలంది నెఱిఁగించుట. ◆◆ ●●

సి. అచట దుర్యోధనుఁ ♦ డావగెయాదుల, నెంచి పాండవసైన్య ♦ మెల్ల మీకు
నెత్తఁగాలములోనఁ ♦ నేఁపు మావఁగవచ్చు, దలియుఁ జెప్పుఁ డని ♦ పలుకుటయును
గురుపితామహుఁడును♦గరుణఁబొగొక్కుకిమాస్యమునుగొంతముడుగొట్టి♦ యుసురు, మనుచు
వాఁడు పదినాళ్లు గర్జుండు ♦ నిలువ లేనును, బట్టును దమకని ♦ పలికి రంట

తే. పిటలిరే తెమ్మలార యీ♦వింత లెల్ల, ననుచు నర్జునుఁ డెదుఁ గనుఁ♦గొని వినంగఁ
గౌతుకం బయ్యె నీవెంత♦కాఁ మునకుఁ, గారవబలంబుఁ దెగటార్చు ♦ గలవొ చెపుము.

వ. అని యడిగిన గురుశాకేసుఁ డాహృషీకేసుఁ డిరీక్షించుచు నన్న కిట్లనియె. 412

క. ఈచెప్పినవారలు బ్రాహ్మణకర్మంబు మెఱయ ♦ నన్మత్తేనఁ
గాంచెదరుభయాలు నిక్కువ, మూచెదరు నీ వెల్లనాఁటిఁ♦బోధలీలల్. 413

ఉ. కోసలకుంభ నేటి దిను ♦ ఘోరరణాజుర శౌరి యోడ్పడఁ
డించక కుంభకేసు బ్రభ♦ గ్నశేషుఁడ నై త్రిలోకముల్
పొంగుపడింగ వజ్ర మను ♦ బూ పిడిలోయి నిమేషమాత్రలో
స్రుంగరఁ జేసి జాలురు మ♦హామహ మంచు నుతించుమన్నుగన్. 414

క. కోరవబల మంతా నా బ్రాహ్మణధనంబుఁ గొని ♦ యరుగఁ దగునే?
నారథ నీమిగ్రహులఁ, బాడసింతిట్టుఁడీయు ♦ నరిబల మెల్లన్. 415

సీ. ప్రతిలాభ మెరుఁగుదుఁ గాక భూకతిఁ దుల్చి♦ భూతనాథుఁడు న
న్మాతీవ నెఱఁ బరునేయుమహాస్త్రము ప్రయోగించు న్మహోగ్ర ము
న్నతిసాన బరువుల్పోపుపత మెన్నఁ గా నాకు నూయాకిరా
తతనూ డిచ్చెను మెచ్చి దానికి నసాధ్యం బెద్ది యో గల్గునే. 416

క. దానిఁ బ్రాణము గాఁగా, నూయిడు ద్రోణుండు పోరణసుకుడుపు గృపుఁడుగా
గానం జాల నిసంగా, బూ నెటువగు నసంగ సూతతనయుఁడ కనునే. 417

ఆ. దాన లెప్పపాటఁ♦లో నరిబల మెల్లన్, జంపితి మరఁ బోరు♦చుఁబు లేదు
కాఁడ నిక్కి నట్టి♦ఘనశస్త్రములఁ శత్రు, బలము సంహరింపఁ ♦ దలఁతు నేను. 418

వ. మఱియును మదీయసేనాగమనంబునం బ్రేక్షణీయంబు లయ్యుగ్రాయుధాయుధాదిసామగ్రీవిశేషంబులును విశాటముకుటశిఖి దీప్తకుండలోష్ణీషంబులును శంఖశ్వేతహేమీబాహుబలపర్వంబులును సౌధప్రాయంబుగాఁ దేరుమీఁదు మిహవీరులు పిఱి లెల్ల సంకటివాల కొక్కిం తఱుఁగ నిరీక్షింపుదురు కారు వినుము. 419

క. నీలాను ♦ వైఖరిఁ గవి, యోలోకనుఁ గాని ♦ యెవరిఁ జింది జనుం
డాలమున ♦ బాణయు డ్కము, పోలింపఁగ నిమిషకుఁ ♦ బోనఁగు నవల మై. 420

వ. అని యాత్రాసం బలికె నని. 421

శ. జనమేజయుఁ డనఘుఁడా, మునుఁ వైశంపాయనుండు ♦ ముద మెసఁ బొదలన్
వినిచెం దగ నుద్యోగం, బునఁ గల యథ లెల్లఁ దెల్లఁ ♦ యుగఁ దెలియంగన్. 422

అశ్వాసాంతము.

మ. వనపర్వం బిసునుత వంత కయిన్ ♦ వాసిఁ బెరాటంబు సా
గెను బ్వం బిది యట్లు గాక గరిమం ♦ గృష్ణాములం గూర్చి చే

† పొంకిరివోవు = విజృంభించు.

సినయుద్యోగము గాన మిన్న యగుచుం ♦ శ్రీన్నారె లోకాదరం
బున నై యెవ్వఁగఁ జేయుభారము భవదధ్యాసంబు భూతేశ్వరా.

క. రథనము గాఁజని గాఁజా, రథనముగాఁ జేయు సీకరమ్ములఁ గిలి యి
న్నిరశక్తి దేవ! నాయీ, కృతి రథనముఁ జేసికొనఁగ ♦ నిదె యుర్థింతున్ 124

వాఁడిని నిరుపమగుణధూపా! ♦ సన్మనోవల్లభాపా!
వరమునిహృదయాపా! ♦ భానుకోటిప్రభాపా!
నానామధుపధూపా! ♦ భాసితాకల్పజయపా!
భవనాశనకరాపా! ♦ భవ్యసంచారాపా!

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనకోదండమండనిని వేంకటయజ్వాగ్రణి శ్రీ
మహాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమఖాధ్వరరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ
పర్వంబున సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఉ. సుముఖస్వాంతసమీక్షణాకలనకాలోద్భాసితామంబు కృ
ష్ణమహాత్మాకలితంబు భూత్రితయకాంక్షాపూరణాపూర్ణిమం
బత్తెసై నట్టిమహాభారతమహాపద్యంబు బాలేందుగో
త్రవ్యు నీవిం, దనయోత్తమాన్వయులు బంధ్యం జేసి వర్ణింతురే.

